

Marin SOPTA

HRVATI U KANADI

Oblikovanje hrvatske zajednice
od 1945. do 1995.

STUDIJE

INSTITUT DRUŠTVENIH ZNANOSTI
IVO **PILAR**

INSTITUT DRUŠTVENIH ZNANOSTI IVO PILAR

Biblioteka **STUDIJE**
- K n j i g a 1 5 -

Marin Sopta

HRVATI U KANADI
Oblikovanje hrvatske zajednice
od 1945. do 1995.

Biblioteka **STUDIJE**

– K n j i g a 1 5 –

Marin Sopta

HRVATI U KANADI

Oblikovanje hrvatske zajednice od 1945. do 1995.

Nakladnik:

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar

Marulićev trg 19/I, Zagreb; tel.: 4886800; faks: 4828296; ured@pilar.hr; www.pilar.hr

Za nakladnika:

dr. sc. Vlado Šakić, ravnatelj

Recenzenti:

dr. sc. Ivan Čizmić

dr. sc. Dražen Živić

Jezični savjetnik:

Mirna Vaupotić-Murati

Korektura:

Vlatka Venos

Grafički i tehnički urednik:

Jelena Marčetić

Oblikovanje korica:

Zlatko Rebernjak

(Grafički studio Forma ultima)

Naklada:

300 primjeraka

Tisak:

ITG, Dalmatinska 12, Zagreb

lipanj 2012.

ISBN: 978-953-6666-88-1

Cip zapis dostupan u računalnom katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu
pod brojem 806771.

Copyright © 2012. – Institut društvenih znanosti Ivo Pilar

Marin Sopta

HRVATI U
KANADI
Oblikovanje
hrvatske zajednice
od 1945. do 1995.

INSTITUT DRUŠTVENIH ZNANOSTI IVO PILAR

Zagreb, 2012.

SADRŽAJ

I. UVOD	9
Osvrt na dosadašnja istraživanja, literaturu, izvore i gradivo o Hrvatima u Kanadi	13
II. KANADA U GLOBALNIM MIGRACIJSKIM VALOVIMA	27
III. POLITIKA DRŽAVNOG MULTIKULTURALIZMA – ČIMBENIK OBLIKOVANJA POLOŽAJA SUVREMENIH DOSELJENIKA U KANADU	33
IV. DOSELJAVANJE HRVATA U KANADU	53
V. OSNIVANJE VJERSKIH, KULTURNIH I SPORTSKIH UDRUGA I KLUBOVA HRVATA U KANADI	73
Osnivanje vjerskih udruga Hrvata u Kanadi	75
Hrvatske katoličke misije/župe u Kanadi	75
<i>Hrvatska župa svetog Marka, Sudbury</i>	80
<i>Župa sv. Križa, Hamilton</i>	82
<i>Župa Naše Gospe Kraljice Hrvata, Toronto</i>	85
<i>Župa Majke Božje zaštitnice putnika, Sault Ste. Marie</i>	92
<i>Hrvatska župa sv. Antuna, Welland</i>	93
<i>Župa sv. Leopolda Mandića, London</i>	94
<i>Župa sv. Nikole Tavelića, Montreal</i>	96
<i>Župa sv. Franje Asiškog, Windsor</i>	98
<i>Hrvatska katolička župa sv. Leopolda Mandića, Ottawa</i>	100
<i>Župa hrvatskih mučenika, Mississauga</i>	101
<i>Župa Presvetog Trojstva, Oakville</i>	103
<i>Župa sv. Obitelji, Kitchener</i>	104
<i>Župa Precistog Srca Marijina, Vancouver</i>	106
<i>Hrvatska župa sv. Leopolda Mandića, Victoria</i>	108
<i>Župa Majke Božje Bistričke, Calgary</i>	109
<i>Hrvatska župa Uznesenja Blažene Djevice Marije, Thunder Bay</i>	111

<i>Župa sv. Nikole Tavelića, Winnipeg</i>	112
<i>Hrvatska katolička župa Mala Gospa, Edmonton</i>	113
<i>Hrvatsko franjevačko središte „Kraljica Mira“, Norval</i>	114
Hrvatski islamski centar u Kanadi	117
Osnivanje kulturnih udruga Hrvata u Kanadi	122
Hrvatski tisak u Kanadi	122
Savez kanadsko-hrvatskih društava.....	129
Hrvatsko žensko društvo „Katarina Zrinski“	133
Hrvatski folklor u Kanadi	138
Hrvatski jezik i kultura u Kanadi	141
Almae Matris Croaticae Alumni.....	156
Osnivanje sportskih udruga i klubova Hrvata u Kanadi	161
Hrvatski nogometni klubovi u Kanadi	170
VI. OSNIVANJE I DJELOVANJE HRVATSKE BRATSKE ZAJEDNICE U KANADI	195
VII. OBLIKOVANJE POLITIČKIH UDRUGA I ORGANIZACIJA HRVATA U KANADI	205
Osobitosti hrvatske političke emigracije u Kanadi	207
Hrvatska seljačka stranka u Kanadi	218
Ujedinjeni Hrvati Kanade	231
Osnivanje i rad Hrvatskog oslobodilačkog pokreta	236
Hrvatski oslobodilački pokret nakon smrti Ante Pavelića	238
Rascjep u Hrvatskom oslobodilačkom pokretu	244
<i>Hrvatski oslobodilački pokret – Reorganizacija</i>	258
Hrvatski narodni odbor	263
Hrvatski narodni otpor	268
<i>Djelovanje Hrvatskog narodnog otpora u Kanadi</i>	273
Hrvatska republikanska stranka u Kanadi	292
Hrvatsko narodno vijeće	295
Hrvatski državotvorni pokret	322
Kanadsko-hrvatski kongres	325
VIII. ODNOS SLUŽBENE POLITIKE DRUGE JUGOSLAVIJE PREMA HRVATIMA U KANADI	331
IX. ODNOS SLUŽBENE HRVATSKE POLITIKE 1990.–1995. PREMA HRVATIMA U KANADI	341

X. PRINOS KANADSKIH HRVATA STVARANJU I OBRANI REPUBLIKE HRVATSKE.....	353
--	------------

XI. PRINOS KANADSKIH HRVATA POLITIČKOM, DRUŠTVENOM I EKONOMSKOM ŽIVOTU I RAZVOJU KANADE.....	381
---	------------

Zaključci	393
------------------------	------------

Literatura i izvori.....	399
---------------------------------	------------

Sažetak.....	413
---------------------	------------

Summary.....	417
---------------------	------------

Bilješka o autoru.....	421
-------------------------------	------------

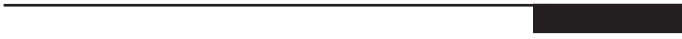
Ovu knjigu posvećujem majci, koja mi je posvetila cijeli svoj život.

Mom ujaku Karlu, političkom emigrantu, koji je omogućio da s majkom dođem u Kanadu.

Svim Hrvatima Toronta i cijele Kanade, bez obzira na to spominju li se njihova imena u ovoj knjizi. To su oni pojedinci i različite grupe koji nisu izgubili vjeru u slobodu hrvatskog naroda. Radeći često na štetu vlastite promocije i uspjeha, na štetu vlastitih obitelji, gradili su hrvatske domove i crkve, osnivali politička, sportska i kulturna društva s jednim ciljem, ciljem promicanja hrvatskog imena i očuvanja hrvatskog nacionalnog i kulturnog identiteta u Kanadi.

Čvrsto sam uvjeren da ova knjiga nikada ne bi ugledala svjetlo dana bez istinske i neograničene podrške moje obitelji, u prvom redu supruge Marije i djece, Nevena, Marine i Alana.

Na kraju, knjigu posvećujem svojim dvjema domovinama, Hrvatskoj, koja je smisao mog života i mojoj drugoj domovini Kanadi, koja mi je pružila i dala sve, a zauzvrat nije tražila ni uzela ništa.

I. UVOD

Iako je nakon uspostave demokratske i slobodne Republike Hrvatske objavljen niz znanstvenih i drugih publikacija o povijesti hrvatskih iseljenika diljem svijeta, osjeća se potreba za novim i dodatnim istraživanjima. Najbolji su primjer Hrvati Kanade, odnosno hrvatske zajednice diljem te prostrane zemlje, koje su u svom razvoju i povijesti imale neke specifičnosti koje su ih donekle razlikovale od drugih hrvatskih zajednica. Bez obzira na te razlike, povijest Hrvata u Kanadi dio je cjelokupne povijesti hrvatskih iseljenika. Pomanjkanje znanstvenih radova o povijesti Hrvata u Kanadi, kao i činjenica da je autor gotovo tri desetljeća živio, školovao se i radio u toj zemlji, bili su glavni motivi koji su ga potaknuli na ovaj rad. Prikaz osnivanja i djelovanja zajednica u gradovima u kojima do tada nisu postojale ili uključivanje u već postojeće, kao i opis različitih kulturnih, vjerskih, sportskih, političkih i drugih organizacija i društava u sklopu hrvatskih zajednica predstavlja srž ovog istraživanja. Ono prikazuje i dokazuje neprestanu borbu i nastojanja kanadskih Hrvata da različitim oblicima djelovanja očuvaju nacionalni i kulturni identitet. Dajući prikaz kanadske politike multikulturalizma, autor je nastojao što vjerodostojnije opisati rad raznih hrvatskih društava i pojedinaca. Pomanjkanje gradiva i dokumenata za potrebe ove knjige autor je uspio nadoknaditi svojim znanjem i poznavanjem djelovanja i rada Hrvata u Kanadi, posebno posljednja četiri desetljeća. Sama činjenica da je autor bio veoma aktivan u radu hrvatske zajednice Toronta i Kanade umnogome je pridonijela procesu istraživanja za ovu knjigu. Naime, osobno poznanstvo s mnogim istaknutim pojedincima te izravno ili posredno sudjelovanje u organiziranju mnogih manifestacija koje su imale velik utjecaj na život Hrvata u Kanadi omogućili su autoru uspostavljanje izravnih kontakata s njima. Obavljeni intervjui s mnogim svećenicima, političkim, sportskim i kulturnim djelatnicima dali su mu uvid u obilje vjerodostojnih po-

dataka i informacija o radu i djelovanju različitih hrvatskih udruga u Kanadi. Ova knjiga iznad svega upućuje na potrebu daljnjeg istraživanja građe o toj temi. Zato se autor nada da će ovaj njegov pionirski rad inspirirati i potaknuti studente povijesti, sociologije i drugih društvenih znanosti da nastave istraživati ovu temu, koja pokazuje da borba Hrvata za očuvanje svojeg nacionalnog i kulturnog identiteta u Kanadi nije završena, naprotiv – ona se i dalje vodi, samo u drukčijem socijalnom ambijentu i potpuno drukčije nego prije. Također, istraživanje pokazuje da se proces integracije i asimilacije Hrvata u kanadsko društvo nakon uspostave demokratske i slobodne Republike Hrvatske odvija u potpuno novom, gotovo prijateljskom ozračju. Istraživanje je pokazalo i da je dinamika i taktika djelovanja kroz različita hrvatska društva i organizacije u Kanadi pridonijela razvijanju kulture dijaloga i tolerancije kao i političke kulture među Hrvatima Kanade. Ova tvrdnja nalazi svoju potvrdu i dolazi do punog izražaja u susretima i odnosima Hrvata Kanade i predstavnika raznih političkih organizacija osnovanih krajem 1990-ih godina u domovini. Istraživanje je pokazalo napredak Hrvata u Kanadi u njihovim političkim razmišljanjima i načinu djelovanja – kako u Kanadi tako i prema domovini. To se najbolje očituje u njihovu sve većem angažmanu u političkom, gospodarskom, znanstvenom, kulturnom i sportskom životu Kanade, s jedne strane, i, s druge strane, u njihovu odnosu prema Hrvatskoj.

Knjiga završava poglavljem posvećenom opisu djelovanja i doprinosa kanadskih Hrvata uspostavi i izgradnji demokratske i slobodne Republike Hrvatske. Istraživanja su pokazala i dokazala da je ideja vodilja i svrha organiziranja hrvatskih zajednica u Kanadi od 1945. do 1995. bila, s jedne strane, ideja hrvatskog nacionalnog oslobođenja u domovini, a s druge, očuvanje njihova nacionalnog i kulturnog identiteta u Kanadi. Uspostavom demokratske i slobodne Republike Hrvatske prva se ideja ostvarila, a druga poprima nove oblike djelovanja.

OSVRT NA DOSADAŠNJA ISTRAŽIVANJA, LITERATURU, IZVORE I GRADIVO O HRVATIMA U KANADI

Premda je znanstvena i stručna literatura koja obrađuje temu povijesti Hrvata u Kanadi skromna, literatura koja je poslužila za ovo istraživanje može se svrstati u nekoliko kategorija:

1) Knjige koje su znanstvenog sadržaja i obrađuju teme o hrvatskim iseljenicima u Kanadi. No, osim djela koja imaju znanstvenu ili istraživačku pozadinu, postoji velik broj uglavnom autobiografskih knjiga uglednih hrvatskih emigrantskih političara ili neovisnih pojedinaca koji su osim prikaza svojih sjećanja na važne događaje i istaknute ličnosti u ratnoj i poslijeratnoj povijesti Hrvatske dali i ozbiljan prikaz i analizu odnosa u hrvatskoj političkoj emigraciji uopće, uključujući i Hrvate Kanade. Djela Bogdana Radice, Vinka Nikolića, Dinka Šuljka, Vladka Mačeka, Srećka Rovera, Jakše Kušana, Branka Jelića, Stjepana Crničkog i drugih bila su svojim bogatim sadržajem i zanimljivim podacima od neprocjenjive vrijednosti za ovu knjigu.

2) Mnogobrojni zbornici u kojima su prikazani različiti aspekti života i aktivnosti hrvatskih iseljenika, uključujući i Hrvate u Kanadi, umnogome su pridonijeli boljem i lakšem razumijevanju društvenih prilika i vremena u kojem su Hrvati formirali svoje zajednice i osnivali različita politička, kulturna, sportska i druga društva kroz koja su nastojali sačuvati svoj nacionalni i kulturni identitet.

3) Korištenje raznih godišnjaka, posebno onih koje su redovito tiskale Hrvatska seljačka stranka i Hrvatska franjevačka kustodija iz Chicaga, a u kojima su objavljeni veoma kvalitetni i informativni prilozi o Hrvatima Kanade poslije Drugoga svjetskog rata, bilo je vrlo korisno.

4) Razne emigrantske novine, većinom tjednici, mjesecnici ili tromjesečnici, kako oni koji su bili službena glasila političkih organizacija, tako i oni neovisni, a posebno kanadski, u kojima su dani prikazi s mnogih manifestacija Hrvata Kanade, bili su jedan od veoma važnih izvora u prikazu djelovanja i programa hrvatskih društava u Kanadi, i to osobito političkih organizacija.

5) Arhivski izvori, u prvom redu građa u Multicultural Society of Ontario u Torontu, zatim u Institutu za migracije i narodnosti u Zagrebu, Hrvatskom etničkom institutu u Chicagu, Hrvatskoj matici iseljenika u Zagrebu te Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. Bez obzira na skroman fundus knjiga i arhivskog gradiva o Hrvatima u Kanadi, te su institucije i mjesta korisna za

istraživanje hrvatskog iseljništva. Osim navedenih izvora također su važne spomen-knjige hrvatskih nogometnih klubova, folklornih grupa, katoličkih župa i crkvenih biltena kao nepresušno vrelo informacija.

6) Razgovori s istaknutim članovima političkih i kulturnih društava te s hrvatskim svećenicima, od kojih su se mnogi vratili u Hrvatsku nakon višegodišnjeg iseljništva, predstavljaju poseban doprinos u procesu istraživanja i prikupljanja građe za knjigu.

Spominjući knjige koje obrađuju tematiku povijesti hrvatskih iseljenika u Kanadi, na prvom mjestu treba spomenuti rad kanadskog povjesničara Anthonyja Rasporicha. Autor, sin hrvatskih doseljenika u Kanadu, u djelu *For Better Life, A History of Croatians in Canada* (Za bolji život. Povijest Hrvata u Kanadi) uspio je prikazati bogatu povijest Hrvata u toj zemlji od prvih hrvatskih doseljenika na kanadsko tlo do nekoliko desetljeća nakon Drugoga svjetskog rata. Rasporich daje izvanredan, slikovit i opširan prikaz pionirskog života hrvatskih doseljenika, njihovu borbu protiv neimaštine i osobito predrasuda koje su vladale u kanadskom društvu prema useljenicima, osobito s područja Austro-Ugarske Monarhije. Radeći najteže fizičke poslove, uz skromno ili nikakvo poznavanje engleskog jezika, Hrvati u Kanadi početkom dvadesetog stoljeća osnivaju svoje zajednice u provincijama British Columbiji, Manitobi, Saskatchewanu i Ontariju. Rasporich u svojoj knjizi uspijeva vrlo dobro prikazati društvenu i političku klimu koja je vladala u ondašnjoj Kanadi.

No, prije nego što je ta knjiga izašla, u domovini je 1968. godine objavljena knjiga kojoj je tema bila povijest hrvatskog iseljništva, uključujući i Hrvate Kanade. Knjiga *Hrvati izvan domovine* Većeslava Holjevca izazvala je zbog svoje tematike veliku pozornost i interes akademske zajednice u domovini te šire javnosti u domovini i iseljništvu. Vrlo je brzo rasprodana i izdavač je odlučio tiskati drugo izdanje. Holjevac je pokušao na znanstven način prikazati Hrvate izvan domovine i time ukazati na njihovo značenje za domovinu, imajući u vidu njihov demografski, intelektualni, materijalni i drugi potencijal. Treba istaknuti kako je izlaskom njegove knjige započeo drukčiji pristup iseljničkoj tematici u domovini, a u iseljništvu to je potvrdilo stajalište onih koji su tvrdili kako u redovima hrvatskih komunista ima onih snaga odnosno pojedinaca koji su svjesni nacionalnih interesa i važnosti iseljenih Hrvata za domovinu i da samo suradnja s njima može uroditi plodom, to jest ostvarenjem slobode i demokracije u Hrvatskoj, što je bila glavna ideja vodilja i glavni

cilj programa većine hrvatskih društava u Kanadi. Bez obzira na sve objektivne nedostatke Holjevčeve knjige, gledajući iz današnje perspektive ona i dalje predstavlja obveznu literaturu za proučavanje povijesti hrvatskih iseljenika.

Osim spomenutih knjiga, bila su vrlo korisna i neka druga djela, poput knjige *Hrvati u Kanadi* autora Nede Paveškovića, objavljene u Torontu u izdanju University of Toronto Press i knjige profesora sa Sveučilišta Calgary, Vladimira Markotića, *Emigrants from Croatia and their Achievements* (Useljenici iz Hrvatske i njihova postignuća), koja je izašla 1988. godine. Pavešković daje sažetu povijest Hrvata u Kanadi, opis hrvatskih zajednica i najvažnijih političkih, kulturnih, sportskih i drugih društava. Za razliku od njega, Markotić je priredio kratke biografije 256 hrvatskih intelektualaca – sveučilišnih profesora i suradnika u znanstvenim institucijama, među kojima se nalazi i 87 hrvatskih intelektualaca u Kanadi.

U neobjavljenoj doktorskoj disertaciji Zlate Godler, *Croatia to Canada Migration between the Wars: Immigration and Socialization* (Migracije iz Hrvatske u Kanadu između dva rata: imigracija i socijalizacija), koju je pisala na Sveučilištu u Torontu 1970. godine, autorica daje izvanredno objašnjenje raznih čimbenika koji su utjecali na to da Hrvati napuštaju domovinu i naseljavaju se u Kanadi. Ograničena manjkom prostora da opširnije piše o svim aspektima njihova dolaska u Kanadu, a posebno o njihovu životu i iskustvima u Kanadi, usredotočila se na ono što je smatrala dvama najvažnijim problemima. Prvi govori o tome koliko su društveno-političke prilike utjecale na selidbu Hrvata u Kanadu između dva svjetska rata, a drugi koliko su društvena previranja u domovini utjecala na proces socijalizacije Hrvata u Kanadi. S obzirom na sadržaj disertacije, koji je velik doprinos znanstvenoj literaturi o Hrvatima u Kanadi, šteta je što rad nije objavljen.

Za knjigu *Iseljena Hrvatska*, objavljenu 2005. godine u Zagrebu, autori Ivan Čizmić, Marin Sopta i Vlado Šakić dobili su najvišu znanstvenu nagradu u Hrvatskoj i ona je također poslužila kao vodilja za pisanje ove knjige. Autori su obradili cjelokupnu povijest hrvatskog iseljništva, od njegovih prvih početaka do danas. Opisujući različite valove iseljavanja Hrvata u svijet, što je bio dio svjetskih migracijskih procesa, pokušali su objasniti društvene, ekonomske i političke čimbenike u domovini koji su bili uzroci selidbe Hrvata u svijet. Značenje i vrijednost knjige leži u tome što su nastavili pratiti tragove iseljavanja Hrvata u njihovim novim domovinama i dati prikaz osnivanja hrvatskih zajednica diljem svijeta, uključujući i Hrvate u Kanadi. Osobito su veliku pozornost posvetili procesu

socijalizacije, asimilacije i integracije u novim sredinama i očuvanju hrvatskog nacionalnog i kulturnog identiteta, dajući na kraju poseban osvrt na doprinos Hrvata u svijetu i u Kanadi, kao i njihov doprinos uspostavi slobodne i demokratske Republike Hrvatske.

Za prikaz djelovanja i uloge koju je Katolička crkva imala u životu Hrvata Kanade od 1945. do 1995. godine od velike su koristi župni bilteni, koji sadrže najbolji izbor informacija iz župnog života. Prigodne spomen-knjige koje su neke župe, poput one u Hamiltonu i Torontu, objavile povodom 50. godišnjice djelovanja, također su vrijedan izvor informacija. U prvom redu treba spomenuti izvanredno djelo mons. Vladimira Stankovića, monografiju *Katolička crkva i Hrvati izvan domovine*, tiskanu u Zagrebu pod veoma teškim uvjetima u bivšoj državi. Stanković daje veoma temeljit i iscrpan uvid u pastoralni rad hrvatskih svećenika i časnih sestara među Hrvatima u iseljeništvu, a time i u Kanadi. Njegov opis hrvatskih katoličkih župa u Kanadi, u kojima se nalaze svi najvažniji statistički podaci, pruža pravu sliku o pastoralnom radu među Hrvatima Kanade.

Osim tog Stankovićeve djela, knjiga *Hrvatske župe u Americi i Kanadi: povijest, statistike i stanje*, koja obrađuje temu hrvatskih katoličkih župa u Kanadi, svojim informacijama predstavlja velik prinos ovom radu. Knjigu je uredio poznati kulturni djelatnik u hrvatskom iseljeništvu, fra Ljubo Krasić, a bogatstvom statističkih podataka iz župnog života na najbolji način potvrđuje značenje i ulogu koju hrvatske katoličke župe imaju u životu kanadskih Hrvata.

Knjiga *Selilaštvo na pragu trećeg tisućljeća* (IV. svjetski kongres o pastoralnoj skrbi selilaca i izbjeglica održan u Vatikanu od 5. do 10. listopada 1998. godine) sadrži izlaganja eminentnih stručnjaka o temi migracija koje su podnijeli na tom svjetskom saboru. Čitajući knjigu dolazimo do još veće spoznaje o značenju i ulozi Katoličke crkve u domovini i inozemstvu, uključujući tu svakako i Kanadu. Na kongresu bila je prisutna i službena hrvatska crkvena delegacija, što je omogućilo da se iz prve ruke čuje kako Vatikan, a i razne međunarodne organizacije i pojedinci, vrlo aktivno vode brigu za izbjeglice i iseljenike u svijetu.

U knjizi koju je priredio Josip Baloban, *U potrazi za identitetom*, nalaze se radovi desetak uglednih znanstvenika koji na pristupačan način pokazuju kako su tri društveno-politička razdoblja poslije Drugoga svjetskog rata imala velik utjecaj na religiju i Crkvu. Iz ponuđenoga gradiva dolazi se do zaključka kako su politika i djelovanje Crkve bili odraz tog vremena. Prvo je razdoblje od 1945.

do 1965., to jest od završetka Drugoga svjetskog rata do konca Drugog vatikanskog koncila. Drugo razdoblje počinje 1966. godine, kada Sveta Stolica potpisuje protokol s jugoslavenskom vladom, i ono traje do 1990., kada nastaju velike demokratske promjene. Treće razdoblje traje od 1990. godine do danas. U prvom razdoblju mnogi hrvatski svećenici na sjevernoameričkom kontinentu, uključujući i Kanadu, zbog otvorene kritike komunističkog režima u Jugoslaviji nisu mogli putovati u domovinu i otvoreno su u režimskom tisku bili napadani kao državni neprijatelji. Komunistički su ideolozi čak izmislili posebno ime za njih, „klerofašisti“, poistovjećujući hrvatske emigrantske svećenike s fašizmom. U drugom razdoblju svjedočimo dolasku mnogih mladih hrvatskih svećenika, koji u duhu vremena i službene politike u domovini, a i u Kanadi, uspijevaju osnivati nove katoličke župe i graditi nove moderne crkve i katoličke centre. Treće razdoblje karakterizira otvorena suradnja Crkve i vlasti, odnosno Crkve i diplomatskih predstavništava Republike Hrvatske u Kanadi.

Uz Balobanovu knjigu o radu i ulozi Katoličke crkve u redovima hrvatskih iseljenika na sjevernoameričkom kontinentu, uključujući hrvatske katoličke župe u Kanadi, izvanredan prikaz donio je mons. Vladimir Stanković, koji je godinama bio zadužen za inozemnu pastvu. On je priredio knjigu *Kardinal Kuharić u hrvatskom iseljeništvu – Sjeverna Amerika*, koju su 2005. godine tiskali Kršćanska sadašnjost i Glas Koncila u Zagrebu. U njoj Stanković donosi opširan izvještaj s putovanja i susreta kardinala Kuharića s hrvatskim iseljenicima u Kanadi i SAD-u. Iz kardinalovih propovijedi i razgovora sa župnicima i vjernicima može se zaključiti koliku važnost domovinska Crkva pridaje svojim vjernicima i općenito Hrvatima na sjevernoameričkom kontinentu.

U opisu djelovanja političkih stranaka, njihovog programa i taktike ratovanja protiv komunističkog režima u Jugoslaviji autor je koristio različitu građu. U procesu istraživanja pokazalo se da su od neprocjenjive vrijednosti bila službena stranačka glasila, godišnji kalendari, poput kalendara Hrvatske seljačke stranke, a iznad svega knjige, mnoge od njih autobiografskog sadržaja, koje su napisali istaknuti pojedinci i vođe političkih stranaka. Knjige poput *U službi domovine* Vjekoslava Vrančića, *In the Struggle for Freedom* Vladka Mačeka, *Sredozemni povratak* Bogdana Radice, *Tragedija se dogodila u svibnju* Vinka Nikolića, *Bitka za Novu Hrvatsku* Jakše Kušana, *Dr. Branko Jelić*, urednika Jere Jareba, *Tomislav Krolo – Hrvatski politički emigrant 1941.–1991.* urednika Ivana Čizmića i Marina Sopte, i druge, u kojima su autori kroz

opis svog životnog puta opisali aktualna politička zbivanja u modernoj povijesti Hrvatske, posebno nakon Drugoga svjetskog rata pa sve do uspostave slobodne i demokratske Republike Hrvatske.

Opisujući programe i ideologiju, rad i djelovanje političkih stranaka u Kanadi, autor je otkrio značajne informacije u knjizi *Croatia's Struggle for Independence. A Documentary History* (Hrvatska borba za neovisnost. Dokumentarna povijest), koju je uredio Dinko Šuljak. U tom djelu, koje je izdao Hrvatski informativni servis u Kaliforniji 1977. godine, tiskani su najvažniji memorandumi, dokumenti, kazivanja očevidaca o komunističkim zločinima nad Hrvatima u Jugoslaviji. Svaki čitatelj, a posebno inozemni, moći će doznati koje su sve metode koristili legitimno izabrani predstavnici hrvatskog naroda da bi upoznali strane vlade, uključujući Sjedinjene Američke Države, s tragedijom kroz koju je prolazila hrvatska borba za slobodu i neovisnost od početka stvaranja Jugoslavije do danas. U knjizi su objavljeni izvanredni članci i prilozi nekih stranih autora, poput Charlesa A. Bearda, koji je napisao „The Spirit and Political Philosophy of the Croatian Peasant Party“ (Duh i politička filozofija Hrvatske seljačke stranke).

Vrlo je zanimljivo da su svi memorandumi upućeni na adrese stranih vlada, bez obzira na to koja ih je organizacija poslala – Hrvatska seljačka stranka, Hrvatski oslobodilački pokret, Hrvatsko narodno vijeće, Hrvatska bratska zajednica ili druge – imali mnogo zajedničkih argumenata. Svaki memorandum završavao je zahtjevom potpisnika demokratskim vladama Zapada da bojkotiraju Jugoslaviju i pomognu hrvatskom narodu u njegovoj borbi za slobodu.

Kad je riječ o političkim strankama i njihovu djelovanju, uz velik broj članaka i studija objavljenih u njihovim glasilima i publikacijama od velike važnosti za autorov rad bile su knjige istaknutih emigrantskih političara, od kojih su mnogi bili ideolozi i vođe stranaka. U prvom redu treba istaknuti prof. Ivana Oršanića, ideologa i glavnog osnivača Hrvatske republikanske stranke, te njegovog bliskog suradnika, a poslije njegove smrti i nasljednika na čelu stranke, dr. Ivu Korskog. U svojim kapitalnim djelima, *Plava knjiga* i *Vizija slobode*, prof. Oršanić daje program Hrvatske republikanske stranke koji se ne temelji na uskonacionalističkim pogledima. Naprotiv, objašnjavajući povijesna previranja u hrvatskoj povijesti i uzimajući u obzir značenje geostrateškog položaja Hrvatske, on nudi program i solucije u odnosu na hrvatske susjede, međunarodne odnose u Europi i svijetu. U svojim djelima *Hr-*

vatski nacionalizam i *Iz ideala u stvarnost*, objavljenim u Hrvatskoj 1991. i 2005. godine, Oršanićev bliski suradnik, dr. Ivo Korsky, predstavlja zbirku glavnih članaka i eseja koje je uglavnom objavio u glasilima Hrvatske republikanske stranke. U knjizi *Iz ideala u stvarnost* dr. Korsky daje komentare na neke društveno-političke probleme koji su se pojavili u Hrvatskoj nakon proglašenja neovisnosti i uspostave demokracije. Posebno uvjerljivo djeluju njegova razmišljanja u trećem poglavlju, gdje opisuje rat u Bosni i Hercegovini, u kojem daje povijesni pregled zamršenih odnosa između hrvatskog nacionalizma i bosansko-hercegovačkih muslimana.

Autori spomenutih knjiga svojim svjedočenjem i opisom povijesnih događanja, međustranačkih i unutarstranačkih odnosa dali su velik prinos budućim istraživačima i povjesničarima koji se namjeravaju baviti proučavanjem hrvatske političke emigracije. Kroz spomenuta djela i mnoga slična svaki se čitatelj relativno lako može upoznati s političkim programima različitih stranaka ili pokreta koji su djelovali u hrvatskoj emigraciji i u Kanadi. U prvom redu dolazi se do spoznaje da su sve stranke bile osnovane i djelovale na demokratskim načelima i da su ih kao takve registrirale i službeno priznale kanadske vlasti.

Od velike koristi bila je knjiga Bogdana Krizmana *Pavelić u bjekstvu*, objavljena 1986. godine u Zagrebu. Značenje ove knjige leži u činjenici što je objavljena u vrijeme komunizma. No bez obzira na to ona donosi velik broj dokumenata, od kojih je većina objavljena u emigrantskim glasilima. Autor veoma opširno opisuje bijeg ustaškog lidera i poglavara Nezavisne Države Hrvatske, dr. Ante Pavelića, iz Zagreba, njegovo lutanje po raznim zemljama Europe, od Austrije, Italije do odlaska u Argentinu. Krizman također opisuje početak Pavelićevog ponovnog pojavljivanja u javnosti, osnivanje Hrvatske državotvorne stranke, zatim Hrvatskog oslobodilačkog pokreta i raskol koji je u njemu nastao. Osobito veliku pozornost posvećuje sukobu i razlazu Pavelića i njegovog odanog suradnika i pristaše generala Luburića, osnivanju Hrvatskog narodnog otpora, hrvatsko-srpskom sporazumu između Pavelića i bivšeg predsjednika srpske vlade Stojadinovića, reakciju svjetske javnosti kao i hrvatskih političkih emigranata diljem svijeta na atentat na Pavelića, zatim njegov bijeg preko Čilea u Madrid, gdje je umro 1959. godine od posljedica rana zadobivenih u atentatu.

Veoma informativni podaci o doseljavanju Hrvata u Kanadu, njihovoj socijalizaciji i asimilaciji u kanadsko društvo, djelovanju nogometnih i folklornih društava kao i doprinosu Hrvata kanadskom sportu i političkom životu,

kao i stručan prikaz uloge i značenja hrvatskog jezika i hrvatskih subotnjih škola u očuvanju nacionalnog i kulturnog identiteta te niz drugih tema obrađeno je u knjizi koju su uredili Marin Sopta i Gabriele Scardellato, objavljenoj u izdanju Multicultural History Society of Ontario 1994. godine u Torontu, pod naslovom *Unknown Journey: A History of Croatians in Canada* (Putovanje u nepoznato: povijest Hrvata u Kanadi).

O fenomenu – nezabilježnom u svijetu sporta – da postoji više od sto klubova istog imena govori u knjizi *Sveto ime Croatia. Hrvatski nogometni klubovi „Croatia“ u iseljeništvu* Marin Sopta dajući povijesni prikaz djelovanja tih klubova. Svojim dugogodišnjim djelovanjem i ostvarenim sportskim uspjesima u Australiji, Europi, SAD-u, Africi, a posebno u Kanadi, gdje je Croatia Toronto primljena u sportsku kuću slavnih, ti su nogometni klubovi, nakon Katoličke crkve, učinili najviše za promociju hrvatskog imena u svijetu. Ta je knjiga poslužila kao glavni oslonac za onaj dio ove knjige gdje se govori o sportskim aktivnostima Hrvata u Kanadi.

Neobjavljeni rukopis Harryja V. Hermana, sveučilišnog profesora iz Toronta, *The Story of Ontario Croatians* (Priče Hrvata Ontarija), završen 1990. godine, pokušaj je da se na znanstveno popularan način opiše povijest Hrvata u provinciji Ontariju poslije Drugog svjetskog rata. Uz povijesne podatke o Hrvatima Ontarija autor je uspio kroz niz obavljenih intervjua s pojedincima približiti čitatelju sliku teškog života hrvatskih doseljenika u Kanadi nakon Drugog svjetskog rata. Iako su radili na najtežim fizičkim poslovima, nisu zanemarili i zaboravili svoje podrijetlo, štoviše, osnivanjem različitih društava i gradnjom hrvatskih domova nastojali su očuvati svoj nacionalni i kulturni identitet.

U knjigama *The Vertical Mosaic* (Vertikalni mozaik) autora Johna Portera, *Race and Ethnic Relations in Canada* (Rasni i etnički odnosi u Kanadi), koju je uredio priznati kanadski sociolog Peter S. Li te *Ethnic Canada, Identities and Inequalities* (Etnička Kanada, identiteti i nejednakosti), koju je uredio Leo Driedger, nalazimo analitičan prikaz kanadskog pluralističkog društva. Tako, primjerice, Porter u svom prikazu multikulturalne Kanade brani tezu da je državna politika multikulturalizma u toj zemlji samo „zavjesa“, odnosno dobro planirana i osmišljena politika WASP-ovaca (*White Anglo-Saxon Protestant*; bijelci, anglosaski protestanti) kako bi i dalje zadržali političku i ekonomsku kontrolu zemlje. Autor tvrdi da je kanadsko društvo veoma zatvoreno, a njegovo bogatstvo nalazi se u rukama pripadnika različitih elitnih grupa. Porter detaljno opisuje te elite, od političke, ekonomske, medijske

do birokratske, njezine najutjecajnije pripadnike i način kako one posluju. Međusobno se povezujući kroz poslovne transakcije, otvarajući zajedničke tvrtke, pripadajući renomiranim privatnim klubovima u kojima se druže i kontroliraju članstvo kroz nevjerojatno visoke godišnje članarine, šaljući svoju djecu u elitne privatne škole i na elitna sveučilišta, vladajuća klasa, prema Porteru, uspijeva zadržati primat i kontrolu u kanadskom društvu. Golema je većina pripadnika tih elitnih grupa anglosaskog podrijetla, manji broj frankofonskog i neznatan broj pripadnici su etničkih grupa, uglavnom židovskog podrijetla. Slično Porterovoj teoriji, Peter S. Li tvrdi da je kanadsko društvo izrazito klasno društvo i bez obzira na sve pozitivne strane multikulturalizma, ipak fizičke i kulturalne karakteristike imaju velik, ako ne i odlučujuć, učinak na uspjeh pojedinca u društvu. Da bi netko mogao razumjeti rasne i etničke odnose u Kanadi, Li tvrdi, potrebno je istražiti kako država utječe na te odnose. Imajući to na umu, uređio je knjigu u kojoj se nalaze radovi više od deset kanadskih sveučilišnih profesora koji obrađuju različite aktualne teme koje zaokupljaju kanadsko društvo. Teme poput etničkog identiteta, demografske slike etničkih grupa u Kanadi, politike bikulturalizma s okvirima multikulturalizma, iseljenička politika, pitanje i problemi Indijanaca i Inuita, na znanstven su način obrađene u toj knjizi. Kao Li, tako je i Driedger objavio radove istaknutih sveučilišnih profesora koji su obradili teme kanadskog i uopće etničkog identiteta, procese integracije, asimilacije, razvoj ideologije u Quebecu i porast etničke populacije u Kanadi.

Sve su spomenute knjige svojom tematikom bile vrlo korisne za bolje razumijevanje povijesti Hrvata u Kanadi i njihova mjesta u kanadskom društvu. Dakle, kada se piše i govori o Hrvatima u toj zemlji, ne može ih se tretirati kao grupu koja je osamljena poput oaze u pustinji, već ih se mora promatrati u kontekstu cjelokupne slike kanadskoga društva.

Nakon uspostave slobodne i demokratske Republike Hrvatske, pojavio se velik interes za proučavanje povijesti hrvatskog iseljeničtva, a osobito političke emigracije, ne samo među znanstvenicima u domovini nego i u iseljeničtvu. Knjige *Homeland Calling – Exile Patriotism and Balkan Wars* (Domovina zove – iseljeničko rodoljublje i Balkanski ratovi) Paula Hockenosa, objavljena 2003. u izdanju Cornell University, *Patriots and Profiteers: On Economic Warfare, Embargo Busting and State-Sponsored Crime* (Domoljubi i profiteri: o ekonomskom ratu, jačanju embarga i zločinu pod sponzorstvom države) R. T. Naylor, objavljena 1999. u Torontu te *We are Now a Nation. Croats*

between „Home“ and „Homeland“ (Mi smo sada narod. Hrvati između „Doma“ i „Domovine“) Daphne N. Winland, objavljena 2007. u Torontu, obiluju građom i povijesnim činjenicama te temeljito prikazuju povijesni put djelovanja Hrvata u Kanadi poslije Drugog svjetskog rata. Autori su opisali ekonomski i demografski rast hrvatskih zajednica, političko sazrijevanje Hrvata, njihovu neprestanu borbu za očuvanje svojeg nacionalnog identiteta u slojevitom multi-etničkom kanadskom društvu.

Vitalnost i odlučnost Hrvata u Kanadi da se odupru asimilacijskom procesu nije samo hrvatski fenomen niti se uopće razlikuje u usporedbi s drugim etničkim skupinama u SAD-u i Kanadi. Hrvati u Kanadi nisu živjeli u svojim monolitnim zajednicama, štoviše, golem ih se broj integrirao u kanadsko društvo; drugi su, kao što ističe Daphne Winland, prikrivali svoje hrvatstvo iz straha od jugoslavenskih vlasti ili zato što nisu vjerovali da se išta konstruktivno u Kanadi može učiniti za oslobođenje hrvatskog naroda. I Hockenos i Winland daju izvanredan prikaz doprinosa kanadskih Hrvata demokratskim promjenama 1990. u Hrvatskoj, s time da Hockenos ne uspijeva sakriti svoje ideološke predrasude prema simpatizerima i pristašama programa dr. Franje Tuđmana i HDZ-a.

Društvenopolitičke promjene koje su pridonijele da Hrvati ponovno ostvare svoju slobodu i uspostave demokraciju, dovele su do normalizacije odnosa i kvalitetne suradnje iseljene i domovinske Hrvatske. Na tom tragu u Institutu društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu organizira se nekoliko značajnih međunarodnih simpozija s iseljeničkom tematikom. Zahvaljujući tim simpozijima nastalo je nekoliko izvrsnih zbornika: *Budućnost iseljene Hrvatske* i *Immigrants and Homeland* (Iseljenici i domovina). U prvom zborniku, koji su uredili Vlado Šakić, Josip Jurčević i Marin Sopta, prikazan je golem potencijal hrvatskog iseljeničtva kao i njegova bogata povijest djelovanja i borbe za očuvanje hrvatskog nacionalnog identiteta. Objavljeni referati sa simpozija – koji je okupio više intelektualaca iz hrvatskog iseljeničtva nego ikad, i to u Hrvatskoj – potvrdili su strateško značenje iseljene Hrvatske kao i podatak da je iseljena Hrvatska jedan od najneistraženijih fenomena u kontekstu proučavanja hrvatskoga društva. U zborniku je objavljeno nekoliko referata o Hrvatima u Kanadi, poput onog koji je napisao Domagoj Šola, član provincijske vlade Ontarija, naslovljenog „Uloga i iskustvo Hrvata u kanadskoj politici“. Šola daje povijesni pregled političkog sazrijevanja Hrvata u Kanadi, njihove integracije u jedan segment kanadskog društva. Političkim sazri-

jevanjem, koje je velikim dijelom produkt multikulturalne politike koju je usvojila kanadska država i koja je poticala očuvanje i promicanje nacionalnog, a posebice kulturnog naslijeđa među etničkim skupinama, Hrvati Mississauga uspjeli su ne samo očuvati svoj nacionalni i kulturni identitet nego, štoviše, do maksimuma iskoristiti novonastale promjene u državnoj politici Kanade kako bi izabrali kanadskog Hrvata u vladu provincije Ontarija.

Potreba za daljnjim proučavanjem hrvatskog iseljenništva dovela je do organizacije i drugog simpozija o toj temi. Na međunarodnom skupu održanom u Dubrovniku 2002., u izlaganju predavača iz Izraela, Argentine, Meksika, Portugala, Kanade, SAD-a i Hrvatske izašle su na vidjelo mnoge sličnosti između zemalja podrijetla i njihovih iseljenika. U zborniku *Immigrants and Homeland* (Iseljenici i domovina), koji su uredili Vlado Šakić, Howard Duncan i Marin Sopta, pokazuje se da teme povratka iseljenika u domovinu, izgradnja države, pravo glasovanja i biranja u parlament, dvostruka lojalnost zemlji podrijetla ili zemlji stanovanja, nisu samo preokupacije Hrvata Kanade nego i drugih etničkih skupina u svijetu.

U istraživanju i kasnijem radu na ovoj temi od velike su vrijednosti bili znanstveni radovi i knjige Ivana Čizmića: „Emigration from Croatia between 1880 and 1990“ (Iseljavanje iz Hrvatske između 1880. i 1990.), rad objavljen u *Polyphonyju* 1994. godine te *Teme o iseljeništvu*, zbornik Centra za istraživanje migracija iz Zagreba, tiskan 1976. godine. Čizmić u svom radu koncizno opisuje proces doseljavanja, strukturu i položaj hrvatskih iseljenika u prekomorskim zemljama. Također, njegova knjiga *Povijest Hrvatske bratske zajednice 1894.–1994.*, objavljena 1994. u Zagrebu, daje znanstveni prikaz povijesti te najbrojnije i najmoćnije hrvatske iseljeničke organizacije. U zborniku *Iseljenišтво naroda i narodnosti u Jugoslaviji i njihove uzajamne veze s domovinom* objavljenom 1978. godine u Zagrebu, kojeg je jedan od urednika bio i Ivan Čizmić, objavljeno je nekoliko izvrsnih radova o povijesti Hrvata Kanade. U prilogu „Položaj Hrvata u strukturi etničkih odnosa u Kanadi“ Harry V. Herman daje teorijski opis etničkih odnosa u toj zemlji i zaključuje kako se „... hrvatski etnički identitet u Kanadi, kao i u cijeloj Sjevernoj Americi, ne razlikuje od etničkog identiteta bilo koje druge etničke skupine u sličnoj poziciji“. Za razliku od kanadskog društva, gdje je etnička i religijska pripadnost mnogome određivala životne mogućnosti pojedinca, u životu Hrvata Kanade to je predstavljalo borbu za očuvanje nacionalnog identiteta i kulturnog naslijeđa. U istom zborniku Zlata Godler iz Hamiltona daje vrlo dobar prikaz iskustva djece

useljenika u kanadskom obrazovnom sustavu. Njezin tekst „Odgoj i obrazovanje djece useljenika: etnicitet i integracija – kanadska perspektiva“ kao i neobjavljen doktorski rad Zorana Pejovića na Sveučilištu u Torontu, *Boulevard of Dreams: Croatians and Education in Ontario* (Ulica snova: Hrvati i obrazovanje u Ontariju), daju uvid u provincijski i federalni školski sustav Ontarija i Kanade. U kontekstu tih sustava Godler i Pejović daju znanstveno objašnjenje na koji način društveno i ekonomsko podrijetlo, vjera, roditeljski odgoj i mnogi drugi čimbenici utječu na formiranje osobnih ambicija u obrazovanju hrvatske djece u Kanadi. Budući da je golema većina djece hrvatskih roditelja u Kanadi nakon Drugoga svjetskog rata dolazila iz radničkih obitelji ograničene školske naobrazbe te skromnih materijalnih primanja, oni sami umnogome su pridonijeli tome da vrlo malo djece pohađa sveučilišta. Dolazak novog vala Hrvata u Kanadu krajem 1960-ih godina, od kojih su mnogi završili visoke škole i sveučilišta u Hrvatskoj, vidno je utjecao na jačanje ekonomske i intelektualne moći u hrvatskim zajednicama diljem zemlje.

Od velike koristi za ovo istraživanje bili su razni godišnjaci i spomen-knjige, u prvom redu one koje su tiskali Hrvatska seljačka stranka i Hrvatska franjevačka kustodija iz Chicaga. Spomen-knjige nogometnih klubova, folklornih društava i katoličkih župa poslužile su kao nepresušna vrela informacija i statističkih podataka iz povijesti Hrvata u Kanadi, odnosno djelovanja i aktivnosti spomenutih društava. Uz godišnjake i spomen-knjige, hrvatski emigrantski tisak, većinom službena stranačka glasila i kanadske dnevne novine ili mjesečnici, pružili su izvanrednu sliku o Hrvatima u Kanadi nakon Drugoga svjetskog rata. Prateći rad i razvoj različitih političkih organizacija i društava kroz njihova glasila, čitatelj se može upoznati s veoma kompleksnim i slojevitim odnosima koji su vladali u hrvatskim zajednicama u Kanadi. Različite interpretacije istih događaja u hrvatskim zajednicama u Kanadi, a osobito politička gledišta, često su bili na rubu verbalnog delikta. Međutim, i takvi sporadični odnosi moraju se promatrati kao dio demokratskog procesa i sazrijevanja Hrvata u Kanadi. Najveći nedostatak hrvatskih novina u iseljeništvu, pa tako i u Kanadi, nije bila subjektivnost urednika, nego činjenica da nisu imale profesionalne novinare i urednike.

Istražujući arhivsku građu u Multicultural History Society of Ontario, autor je uspio pronaći dvije stručne studije koje obrađuju temu povijesti Hrvata u Kanadi. Prva studija, *A History of the Croat Immigrations to Canada* (Povijest hrvatskih useljenika u Kanadu), koju je za potrebe

kanadske vlade 1970. godine uredio Dan Mrkitch, prikazuje na informativan ali, mora se reći, prilično površan način povijest dolaska Hrvata u Kanadu. Uz povijesni prikaz doseljavanja Hrvata autor opisuje najvažnije hrvatske političke organizacije, kulturna i folklorna društva, katoličke župe i radioprograme. Mrkitch u svojoj studiji govori i o procesu asimilacije i integracije Hrvata u kanadsko društvo te njegovo djelo može poslužiti kao dobar putokaz za upoznavanje Hrvata u Kanadi. Druga studija, *Croatian Canadians Papers* (Hrvatsko-kanadski spisi), koju je 1990. godine objavilo Multicultural History Society of Ontario, istovjetna je studija onoj koju je uredio Dan Mrkitch, bez obzira na to što je kao autor naveden Allan Szuch.

Istražujući i prikupljajući građu za ovu knjigu autor je obavio mnogo razgovora s istaknutim aktivistima i članovima raznih političkih organizacija, sportskih i kulturnih društava te pojedinim hrvatskim svećenicima. U tim razgovorima (a neki su bili vođeni i telefonski, „prekooceanski“!) moglo se osjetiti domoljublje i želja za slobodom svoga naroda, za koji su sugovornici bili pripralni dati i živote. No, iskustvo i doživljaji u Hrvatskoj nakon završetka Domovinskog rata, nažalost, u nekih su prouzročili duboko razočaranje stanjem u hrvatskom društvu te ih doveli do zaključka da su pripadnici dijaspore i u vlastitoj domovini.

II. KANADA U GLOBALNIM MIGRACIJSKIM VALOVIMA

Mnogi istaknuti svjetski stratezi, demografi, sociolozi i drugi znanstvenici dijele mišljenje da su migracijski procesi jedan od najvećih globalnih izazova 21. stoljeća. Globalni migracijski procesi u povijesti čovječanstva izazivali su velike demografske i kulturološke promjene, kako u zemljama iseljavanja tako još više u zemljama useljavanja.¹ U povijesti čovječanstva dogodila su se tri velika migracijska procesa u kojima su i Hrvati sudjelovali. Pretpostavlja se da se u prvom migracijskom valu iselilo oko 200.000 Hrvata, većim dijelom u susjedne zemlje pred turskim navalama, ali dijelom i u prekooceanske zemlje. Broj iseljenih Hrvata u to vrijeme obuhvaćao je trećinu ukupnog stanovništva.²

Europsko otkriće Amerike izazvalo je velike promjene u svijetu, osobito u Europi. Nastale promjene u ekonomskom, društvenom i kulturnom životu poljuljale su ne samo Ameriku i Europu nego čitav svijet. Prvi velik globalni migracijski val trajao je puna tri stoljeća, i to od 15. do 18. stoljeća. U tom vremenskom razmaku sjevernoamerički kontinent naseljavaju uglavnom bijeli Europljani i crni robovi iz Afrike.³ Nažalost, agresivnom taktikom naseljavanja sjevernoameričkog kontinenta, posebno onom bijelaca, Europljana, često je počinjeno etničko čišćenje indijanskih plemena, od kojih je ostao samo malen broj potomaka na tom kontinentu.

Drugi globalizacijski val traje od 18. stoljeća do Drugoga svjetskog rata. Taj je period obilježen stvaranjem i

- 1 Prema: *World Migration 2005. Costs and Benefits of International Migration*, Vol. 3, IOM World Migration Reports Series, International Organization for Migration, Geneva, 2005.
- 2 Ivan Čizmić, *Emigration from Croatia between 1880 and 1980*. U: Marin Sopta i Gabriele Scardellato, *Unknown Journey: A History of Croatians in Canada*, Polyphony, Vol. 14, University of Toronto Press, Toronto, 1994., str. 1-3.
- 3 Milan Mesić, *Međunarodne migracije. Tokovi i Teorije*, Societas, Zagreb, 2002., str. 44.

izgradnjom novih država na sjevernoameričkom i australskom kontinentu. Taj je globalni migracijski val trajao od 1820. do 1914. godine, a u Hrvatskoj je, zbog specifičnih političkih i ekonomskih prilika, započeo oko 1880. godine.⁴

Glavna karakteristika ovog vala jest da je tekao u jednom smjeru, odnosno migracijski proces tekao je od Europe prema Americi i Oceaniji. Ovaj val pripada razdoblju u povijesti sjevernoameričkog kontinenta kada SAD doživljava velik industrijski razvoj. Zbog potrebe za jeftinom radnom snagom za rudnike, za teški rad u industriji, proizvodnji čelika, izgradnji željezničkih pruga i cesta i drugim građevinskim djelatnostima, državne vlasti podržavaju masovni dolazak novih useljenika. Neškolovani imigranti, većinom mladi i neoženjeni, bez ikakve perspektive za bolji život u svojim zemljama, useljavaju se u SAD i u manjem broju u Kanadu, gdje rade najteže i najslabije plaćene fizičke poslove.⁵ Prema statističkim podacima u tom se razdoblju, popularno nazvanom „prvim globalnim stoljećem“, iz Europe u Ameriku iselilo oko 50 milijuna ljudi, od toga 30 milijuna individualno, a u Australiju i Novi Zeland dodatnih 3,5 milijuna.⁶ Govoreći o migracijama na sjevernoamerički kontinent, tu podrazumijevamo ne samo SAD nego i Kanadu, s jedinom razlikom što je broj useljenika u Kanadu bio mnogo manji. Također treba spomenuti da je mnogim useljenicima u Kanadu ta zemlja služila samo kao tranzicijska za odlazak u SAD.

U odnosu na SAD, useljavanje u Kanadu išlo je mnogo teže, iz više razloga. Naime, zbog neskrivenog neprijateljstva između Engleske i Francuske, koje se prenijelo i na sjevernoamerički kontinent, došlo je do otvorenog sukoba između pripadnika tih dvaju naroda u Kanadi. Rat između dviju strana vodio se za teritorij, što je podrazumijevalo političku i ekonomsku vlast.⁷ U toj borbi stvarani su savezi s pripadnicima plemena kanadskih Indijanaca, koji su imali status naroda i koji su iz tih englesko-francuskih sukoba izlazili kao najveći gubitnici, kako u ljudstvu tako i u zemlji.

4 Ivan Čizmić, Marin Sopta, Vlado Šakić, *Iseljena Hrvatska*, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb, 2005., str. 475.

5 Zlata Godler, *Croatia to Canada Migration between the Wars: Immigration and Socialization*, neobjavljena doktorska disertacija, University of Toronto, 1980., str. 46.

6 Ivan Čizmić, Marin Sopta, Vlado Šakić, *Iseljena Hrvatska*, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb, 2005., str. 475.

7 Milan Mesić, *Međunarodne migracije. Tokovi i teorije*, Societas, Zagreb, 2002., str. 46-47.

Sama činjenica da je Kanada službeno proglašena jedinstvenom državom 1. siječnja 1867. godine govori kako nije mogla imati jedinstvenu useljeničku politiku. U tom razdoblju, to jest u drugoj polovici 18. stoljeća, u nju se uglavnom useljavaju imigranti iz Engleske, Francuske, Njemačke i skandinavskih zemalja. Trend se donekle mijenja krajem 19. i početkom 20. stoljeća, kada se useljavaju imigranti iz Kine, Japana i Indije. Taj je proces izazvao niz mjera, koje su donošene od 1886. godine, a bile su usmjerene na zaustavljanje doseljavanja.⁸ Kompletnim zaustavljanjem ulaska imigranata iz spomenutih zemalja Kanada ponovno otvara vrata dolasku imigranata iz Europe, među kojima ih je velik broj iz Južne i Istočne Europe. Za potrebe regrutiranja i transporta europskih useljenika na sjevernoamerički kontinent, uključujući i Hrvate, osnovano je nekoliko međunarodnih kompanija: Holland American Line (1885.), belgijska Red Star Line (1887.), North German Lloyd (1894.), **The Hamburg-America Line (1899.)**, francuska Compagnie Générale Transatlantique (1900.), The Guard Line (1908.), Canadian Pacific Railway (1908.).⁹ Zbog velike svjetske ekonomske krize 1930-ih godina, migracijski su procesi zaustavljeni.

U Hrvatskoj je zbog specifičnih političkih i ekonomskih prilika drugi migracijski val započeo oko 1880. godine. Pretpostavlja se da je u tom valu Hrvatsku napustilo blizu 500.000 ljudi, što je u to vrijeme bila približno trećina pučanstva.¹⁰ Svakako, ovim razlozima treba nadodati i činjenicu da su glavni razlozi vrlo brze asimilacije Hrvata u novoj sredini bili velika udaljenost od domovine, s kojom su komunikacijske veze bile veoma slabe, što je i karakteristično za to vrijeme, te nizak stupanj pismenosti hrvatskih useljenika na sjevernoamerički kontinent.

Treći globalni migracijski val odvija se od 1965. godine do danas. Za razliku od prethodna dva, specifičan je po tome što svjedoči o masovnim selidbama stanovništva s afričkog, a posebno s azijskog kontinenta, kao i iz Latinske Amerike i s Kariba. Također specifičan je i po tome što su zemlje primateljice počele primjenjivati selektivnu politiku primanja useljenika, koja se temeljila na njihovim uglavnom gospodarskim potrebama.¹¹ No, treba istaknuti da u

8 Isto, str. 47.

9 Isto, str. 142.

10 Prema: Većeslav Holjevac, *Hrvati izvan domovine*, Matica hrvatska, Zagreb, 1968.

11 Harry V. Herman, Položaj Hrvata u strukturi etničkih odnosa u Kanadi. U: *Zbornik Iseljništvo naroda i narodnosti Jugoslavije*, Zavod za migracije i narodnosti, Zagreb, 1978., str. 359-378.

Marin Sopta

II. Kanada u globalnim migracijskim valovima

tom migracijskom valu svjedočimo nevjerojatno velikom broju ilegalnih useljenika, što je uzrokovano političkim previranjima (ratovima) ili ekonomskim krizama i velikim nesrećama uzrokovanim prirodnim katastrofama (potresi, požari i poplave).

Glede Hrvata, treba ponovno istaknuti kako su bili aktivni sudionici svih triju globalnih migracijskih valova, s tim da su podaci o njihovu udjelu u prvom valu veoma šturi, i to iz više razloga, a ponajprije je oskudica literature i pisanih dokumenata rezultirala ograničenom spoznajom o njihovim migracijama.

III. POLITIKA DRŽAV-
NOG MULTIKULTU-
RALIZMA – ČIMBENIK
OBLIKOVANJA POLO-
ŽAJA SUVREMENIH
DOSELJENIKA
U KANADU

Politička previranja šezdesetih godina 20. stoljeća u provinciji Quebecu dovela su do krize kanadskog nacionalnog identiteta i prijetnje kanadskom jedinstvu, što je dovelo u pitanje opstanak Kanade kao države.¹² Poljuljala su politički establišment zemlje, koja se od samog osnutka temeljila i funkcionirala na institucionalnom dualizmu, a taj se dualizam temeljio na sporazumu odnosno dogovoru između Kanađana britanskoga i francuskoga podrijetla. Da bi se riješila nastala kriza, federalna vlada nastojala je pronaći političko rješenje koje bi jamčilo kanadsko jedinstvo i opstanak zemlje. Radi rješavanja jezičnih prava, posebno u provinciji Quebecu, formira se posebno povjerenstvo, The Royal Commission on Bilingualism and Biculturalism, čije zaključke i prijedloge federalna vlada prihvaća.¹³ Budući da se u jednom dijelu izvještaja odnosno prijedloga povjerenstva također raspravljalo o položaju ostalih etničkih grupa koje su do tada u službenim izvorima više-manje bile ignorirane, usvaja se pojam multikulturalizma u okviru bilingvizma i bikulturalizma. Konačno u listopadu 1971. godine kanadska vlada usvaja multikulturalizam kao službenu politiku zemlje te odlučuje zdušno pomagati različite aktivnosti etničkih skupina i njihove kulturno-umjetničke programe, koji se uglavnom zasnivaju na učenju folklora i pjevanju pjesama, priređivanju izložbi narodnih nošnji, pripremanju nacionalnih jela, a u nekim slučajevima i kazališnih predstava. Uz pomoć različitih federalnih i provincijskih fondova omogućuje se uče-

---

12 Jean Leonard Elliot i Augie Flears, *Immigration and the Canadian Ethnic Mosaic*. U: Peter S. Li, *Race and Ethnic Relations in Canada*, Oxford University Press, Toronto, 1990., str. 57.

13 Prema: Wilfrid B. Denis, *The Politics of Language*. U: Peter S. Li, *Race and Ethnic Relations in Canada*, Oxford University Press, Toronto, 1990., str. 156-178; Reginald W. Bibby, *Bilingualism and Multiculturalism: A National Reading*. U: Leo Driedger, *Ethnic Canada, Identities and Inequalities*, Copp Clark Pitman Ltd., Toronto, 1987., str. 158-169.

nje jezika zemlje podrijetla i na taj se način nastoji ublažiti kulturni šok djece useljenika te im omogućiti lakšu i efikasniju integraciju u kanadsko društvo. Politika multikulturalizma u Kanadi nastala je kao odgovor na zahtjeve koji su dolazili iz Quebeca za ravnopravan status francuskog jezika engleskom jeziku u Kanadi, s jedne strane, i s druge strane na zahtjeve predstavnika različitih etničkih skupina čiji su glasnogovornici zahtijevali ravnopravan položaj u kanadskom društvu u odnosu na frankofone i anglofone.

U vrijeme Tihe revolucije (*Quiet Revolution*) u Quebecu, koja je počela šezdesetih godina 20. stoljeća, dolazi do nacionalnog preporoda u intelektualnim, duhovnim, gospodarskim i političkim strukturama te provincije, koji se između ostalog izražava u njihovu opravdanom strahu za opstanak francuskog jezika u Quebecu. Svojom odlukom da proglasi multikulturalizam službenom kanadskom politikom, savezna vlada je poslala jasnu poruku svim svojim građanima da će bez obzira na sve razlike među njima prema boji kože, vjeroispovijesti ili jeziku Kanada uvažavati te razlike i neće sputavati sugestije. Uvidom u ondašnje tiskovine i literaturu vidi se da su prijedlozi članova povjerenstva izazvali žestoke javne polemike u svim segmentima kanadskog društva, a kod jednog dijela građana Kanade bojazan da će i etničke grupe dobiti poseban status i zakonsko pravo na upotrebu vlastitog jezika. Bojazan je uzela još veći zamah najavom federalne vlade da će službeno uvesti politiku multikulturalizma. Međutim, taj se strah jednog dijela kanadske populacije ubrzo pokazao neosnovanim jer se uvidjelo da glavni i osnovni cilj savezne vlade nije bio baziran na davanju jezičnih prava i drugih privilegija, nego na poštivanju, promoviranju i očuvanju različitih etničkih i kulturnih baština koje će pridonijeti jačanju kanadskog jedinstva. Stoga federalne i provincijske vlade formiraju razne fondove iz kojih će se odvajati materijalna sredstva kako bi se pomoglo etničkim grupama organizirati uglavnom različite kulturne, sportske i vjerske programe koji će promovirati određene etničke grupe, njihovu kulturu i povijest.¹⁴ Diljem Kanade osnivaju se centri za multikulturu (*multicultural centres*), svrha kojih jest pomoći etničkim grupama u promoviranju njihove kul-

14 Peter C. Pineo, The Social Standing of Ethnic and Racial Groupings. U: Leo Driedger, *Ethnic Canada, Identities and Inequalities*, Copp Clark Pitman Ltd., Toronto, 1987., str. 256-272; Leo Driedger, Canadian Pluralism: Identities and Inequalities. U: Leo Driedger, *Ethnic Canada, Identities and Inequalities*, Copp Clark Pitman Ltd., Toronto, 1987., str. 1-26; Joane Nagel, The Ethnic Revolution, Emergence of Ethnic Nationalism. U: Leo Driedger, nav. dj., str. 28-44.

ture i umjetnosti. Veoma brzo mnoge su se etničke grupe, osobito one mnogobrojne i materijalno moćne poput Ukrajinaca, Talijana, Židova, a kasnije Sikha, Japanaca i Kineza, otvoreno suprotstavile politici koja je pomagala egzotične manifestacije bazirane na promociji narodnih rukotvorina i folklora, domaće hrane i izložbama koje su prikazivale prirodne ljepote zemalja useljenika. Pripadnici tih skupina počeli su sve glasnije i otvorenije zahtijevati od federalne i provincijskih vlada novac i pravo na druge programe, poput učenja tzv. nasljednog jezika ili pak veću participaciju u kanadskom političkom životu. Uvođenje programa učenja ukrajinskog jezika u školama provincije Manitobe ili pak talijanskog jezika u školi u Torontu odvija se u početku u okvirima i pod nadzorom spomenutih etničkih grupa. Zbog pomanjkanja materijalnih sredstava i skromnog stručnog kadra, te su škole u početku djelovanja mogle pružiti samo mogućnost učenja jezika dva puta tjedno, i to nakon završetka redovite nastave ili pak subotom.

Prihvatanje multikulturalne politike predstavljalo je drastičnu promjenu kanadskog društva. Umjesto direktnog procesa asimilacije Kanada prihvata blaži proces integracije. Unatoč činjenici da je multikulturalizam izazvao žestoke rasprave u kanadskom društvu od prvog dana implementacije sve do danas te stvorio velik broj protivnika, golema većina Kanađana, bez obzira na društveni status, podrijetlo ili naobrazbu, s velikom će dozom ponosa reći kako je multikulturalizam jedan od najvažnijih stupova kanadskoga društva. Nakon usvajanja politike multikulturalizma, među građanima Kanade prevladalo je mišljenje da novi useljenici, donoseći sa sobom svoju kulturu, znanje i običaje, daju velik doprinos razvoju kanadskoga društva. Usvajanjem politike multikulturalizma nastala je velika euforija, koja će postupno dovesti do usvajanja Canadian Multicultural Acta 1988. godine, na temelju kojeg je Kanada postala prva zemlja u svijetu koja je izglasala takav zakon u svom parlamentu. Prema tom zakonu „Vlada Kanade uvažava razlike među Kanađanima (...) kao temeljnu značajku kanadskog društva i prihvata politiku multikulturalizma koja je zasnovana zato da očuva i unaprijedi multikulturalnu baštinu Kanađana, nastojeći ostvariti jednakost svih Kanađana u ekonomskom, kulturnom i političkom životu Kanade.“¹⁵

15 *Multiculturalism: What is it Really About? Multiculturalism and Citizenship Canada*, str. 6. Vladina službena brošura u kojoj se u kratkim crtama objašnjava politika i nastanak politike multikulturalizma u Kanadi.

Usvajanjem tog zakona u parlamentu, savezna vlada, između ostalog, šalje važnu poruku svim svojim građanima – da se nova državna politika temelji na ideji kako su svi, uključujući i članove vlade, odgovorni da se uključe u proces bitnih promjena u kanadskom društvu. Glavni prioriteti nove politike bili su utemeljeni na uspostavljanju jednakosti među građanima, eliminaciji rasizma, rješavanju integracijskih problema za nove useljenike, a sve to zahtijevalo je veću aktivnost i sudjelovanje svakog pojedinca u životu društva. Kanada je novom politikom umnogome profitirala s obzirom na činjenicu da gotovo trećinu njezinog ukupnog stanovništva čine pripadnici različitih etničkih skupina koje nisu frankofonskog ili anglofonskog podrijetla. Pripadnici te tzv. „treće grupe“, koja također predstavlja jedan od temelja kanadskog društva, svojim radom, znanjem i koristeći prednosti koje im njihovo podrijetlo omogućuje, konstantno grade nove mostove suradnje između Kanade i zemalja njihova podrijetla, na političkom, kulturnom, sportskom, a ponajviše na ekonomskom planu. Međutim, od samog početka politika multikulturalizma – koja želi pružiti idiličnu sliku Kanade kao useljeničke zemlje otvorenih granica, koja bez ikakve diskriminacije prigrljuje nove useljenike, zemlje u kojoj svi imaju istu mogućnost za uspjeh bez obzira na podrijetlo ili ekonomsku moć – osporavana je od mnogih Kanađana, uglavnom znanstvenika. Tako poznati sociolozi John Porter i Peter Li otvoreno kritiziraju politiku multikulturalizma tvrdeći da je ona samo mit, objašnjavajući to time da je kanadsko društvo strogo klasno strukturirano društvo, u kojem je glavna politička i ekonomska moć uglavnom u rukama pripadnika različitih elita. Nešto više od tisuću kanadskih obitelji čini tu elitu.¹⁶ Porter, Li i njihovi mnogi istomišljenici drže da je politika multikulturalizma samo smišljena politika anglosaskog establišmenta u Kanadi da i dalje zadrži monopol vlasti u svojim rukama. Namjernim naglašavanjem razlika u kulturnoj baštini Kanađana a da se ne pokušava razjasniti njezin pravi smisao, omogućuje se pripadnicima anglofonske grupe da i dalje zadrže dominantnu ulogu u društvu. S obzirom na to pripadnicima etničkih skupina ostaje jedina mogućnost za politički ili društveni uspjeh u vertikalnoj mobilnosti na društvenoj skali. U kanadskom društvu, tvrde spomenuti sociolozi kao i njihovi istomišljenici, postoje tri glavne skupine na

16 Prema: Peter S. Li, *Race and Ethnic Relations in Canada*, Oxford University Press Ltd., Toronto, 1990.; John Porter, *The Vertical Mosaic. An Analysis of Social Class and Power in Canada*, Oxford University Press, Toronto, 1965.

kojima ono počiva. Prva je tzv. „Charter group“, koju čine frankofoni i anglofoni pripadnici, koji u stvarnosti vladaju zemljom od potpisivanja zajedničkog sporazuma na temelju kojega je Kanada i stvorena. U njihovim međusobnim odnosima dominantnu ulogu uglavnom su imali anglofoni, iako su se ti odnosi posljednja tri do četiri desetljeća drastično promijenili u korist frankofona. Drugu grupu čine domoroci, kojima su francuski i engleski kolonisti silom oteli zemlju, zatim ih nastojali fizički iskorijeniti ili, u najboljem slučaju, kulturno asimilirati prisiljavajući ih da prihvate kršćanstvo. Treću grupu čine useljenici i njihovi potomci, koji ne pripadaju nijednoj od spomenutih grupa. U odnosima između pripadnika tih triju grupa, kao i u odnosima unutar samih grupa, a osobito među pripadnicima treće grupe, postoje velike socijalne, kulturne i posebno ekonomske razlike.¹⁷

Politika multikulturalizma u Kanadi produkt je dubokih promjena nastalih u kanadskom društvu nakon društvenih previranja izazvanih zahtjevima francuskog stanovništva u provinciji Quebecu. Da bi donekle udovoljila njihovim zahtjevima, koji su do temelja uzdrmali kanadsko jedinstvo i ideju anglokonformizma, kanadska vlada 1969. godine u svom parlamentu donosi Official Language Act, zakon na osnovi kojega „priznaje službeno isti položaj francuskog i engleskog jezika u sklopu federalne vlade“.¹⁸ Usvajanjem tog zakona kanadski građani dobivaju pravo da u komunikaciji sa saveznom institucijama upotrijebe onaj jezik za koji se odluče. Savezna vlada uspjela je tako donekle ublažiti nezadovoljstvo u zemlji. Donošenju zakona prethodili su mnogi događaji u provinciji Quebecu, koji su pridonijeli njegovoj implementaciji u kanadskom parlamentu. Naime u strahu da će izgubiti svoj jezik, a time i etnički identitet, vlada Quebeca otvara 1961. Office of the French Language sa svrhom da zaštiti i promovira francuski jezik. Imajući u vidu da početkom 60-ih godina dolazi do velikog priljeva novih imigranata u Quebec, čija djeca se u većini slučajeva školuju na engleskom jeziku, pitanje budućnosti francuskog jezika još je više dobilo na aktualnosti. Suočeni s tim problemima kao i s radikalnim političkim zahtjevima koji su dolazili iz Quebeca u kojima se tražio referendum o njegovu suverenom statusu, provincijska vlada odlučuje usvojiti tri zakona o zaštiti francuskog jezika. Prvi je bio tzv. Bill 63, zakon za promociju francuskog jezika, koji je izglasan 1969.

17 Isto.

18 Wilfrid B. Denis, *The Politics of Language*. U: Peter S. Li, *Race and Ethnic Relations in Canada*, Oxford University Press, Toronto, 1990., str. 157.

godine s ciljem da riješi problem „jezične neravnopravnosti koja drži francuski u inferiornom položaju“.¹⁹ Neučinkovitost tog zakona u svakodnevnoj upotrebi izazvala je žustre diskusije u svim slojevima kvibeškog društva i omogućila nacionalističkim snagama Quebeca da prisile provincijsku vladu da 1972. godine formira povjerenstvo koje će istražiti položaj francuskog jezika i jezična prava. Na osnovi njegovog izvještaja, sastavljenog pod velikim pritiskom javnosti, a posebno intelektualnih krugova u svim dijelovima provincije, lider Liberalne stranke i premijer Quebeca, Jean-Robert Bourrasa, usvaja 1974. godine Bill 22, zvan The Official Language Act, kojim se francuski jezik proglašuje službenim jezikom Quebeca, u upravi, u javnim korporacijama, industriji i trgovini. Francuski se uvodi u nastavu za sve one učenike koji se žele školovati samo na engleskom jeziku. U užarenoj političkoj atmosferi koja je zavládala u Quebecu politička stranka koja je zagovarala neovisnost Quebeca, Parti Québécois, koristi nastalu političku atmosferu i u izborima 1976. godine uspijeva pobijediti i sastaviti novu vladu. Obecavajući u predizbornoj utrci da će ako pobijedi organizirati referendum na kojem će tražiti neovisnost Quebeca, novoizabrani premijer René Lévesque usvaja primjedbe kritičara zakona Bill 22 i pruža im priliku da svoje primjedbe službeno izlože u bijeloj knjizi pod naslovom *La politique québécoise de la langue française*, na osnovi koje je 1977. izglasan Bill 101, *The Charter of the French Language*. Tim zakonom francuski je postao službeni jezik „u sudstvu, legislativi, javnom sektoru, biznisu i trgovini“.²⁰

The Charter of the French Language izazvao je veliku buru nezadovoljstva kako u poslovnoj zajednici tako i među građanima Quebeca.²¹ Naime prema njemu je upis u škole na engleskom jeziku bio zabranjen djeci kojoj se jedan od roditelja bio školovao na engleskom jeziku u Quebecu. Reagirajući na zakon, velik broj korporacija, osobito osiguravajućih društava i banaka koje su imale sjedišta u Montrealu, demonstrativno je preselio svoje urede u Toronto. Da bi bila sigurna u provedbu zakona vlada je osnovala agenciju koja će nadzirati njegovu provedbu. Paralelno s političkim previranjima u Quebecu, nastalim zbog borbe za očuvanje i promociju francuskog jezika, federalna vlada Kanade formira 1960. Royal Commission

19 Isto, str. 158; James Lynch, *Multicultural Education. Principles and Practice*, Routledge & Kegan Paul, London, 1986., str. 26.

20 Peter S. Li, *Race and Ethnic Relations in Canada*, Oxford University Press, Toronto, 1990., str. 159.

21 Isto, str. 159.

on Bilingualism and Biculturalism. Službeni podaci koje su objavili članovi tog povjerenstva bili su poražavajući za frankofonsku zajednicu Quebeca i općenito Kanade²² jer je ta zajednica uvidjela da umnogome zaostaje za ostatkom Kanade. Politička i ekonomska elita shvatila je da je prva stvar koja je potrebna da Quebec sustigne taj zaostatak ili da ga donekle smanji modernizacija političke i ekonomske infrastrukture. Da bi se to provelo u djelo, trebalo je provesti reorganizaciju obrazovnog sustava i očuvati francuski jezik.

Nastojeći izgladiti odnose između frankofonske i anglofonske zajednice u Kanadi, federalna je vlada „zaboravila rješavati“ probleme pripadnika treće grupe svojih građana, koji su činili gotovo trećinu ukupnog kanadskog stanovništva. Svjesni svog broja, a osjećajući se neravnopravnim građanima, predstavnici raznih etničkih grupa nastojali su formirati „treću snagu“, koja bi mogla modificirati sukob i razmirice nastale između pripadnika *charter* grupa u zemlji. Svoj prvi veliki uspjeh doživjeli su kada je federalna vlada odnosno članovi The Royal Commission on Bilingualism and Biculturalism usvojila njihov prijedlog da provedu svoja istraživanja, koja će kasnije biti objavljena u četvrtom svesku koji je komisija objavila. U takvoj atmosferi političke borbe koja se pretvorila u otvoreno neprijateljstvo između frankofonske i anglofonske populacije Kanade, kao i osjećaja velikog dijela etničke populacije u zemlji da nisu ravnopravni građani Kanade, federalna vlada odlučuje usvojiti politiku multikulturalizma u „okvirima bilingvalizma“. Najavljujući novu državnu politiku u kanadskom parlamentu, 8. listopada 1971. godine premijer Pierre Elliot Trudeau između ostalog je rekao: „Ne može biti jedna kulturalna politika za Kanadane engleskog ili francuskog podrijetla, druga za domoroce i treća za sve ostale. Unatoč činjenici da postoje dva službena jezika, ne postoji službena kultura. Niti jedna kulturalna grupa na može imati primat nad drugom (...) Mi smo slobodni da budemo svoji. Ali to se ne može prepustiti slučajnosti. (...) Politika ove vlade jest da eliminira bilo kakvu opasnost i da očuvamo svoju slobodu.“²³ Tim činom premijer Trudeau u ime svoje vlade priznaje da su dvije politike realnost kulturne različitosti kanadskog društva. Jedna je bilingvalizam na osnovi kojeg su francuski i engleski

22 Isto, str. 156-158.

23 John Leonard i Augie Fleras, *Immigration and the Canadian Ethnic Mosaic*. U: Peter S. Li, *Race and Ethnic Relations in Canada*, nav. dj., str. 64; Reginald W. Bibby, *Bilingualism and Multiculturalism: A National Reading*. U: Leo Driedger, *Ethnic Canada Identities and Inequalities*, University of Manitoba, 1987., str. 158.

službeni jezici države. Bilingvalizam simbolizira odnosno priznaje činjenicu da u Kanadi dominiraju dvije nacionalne grupe i da su Kanadu osnovali francuski i engleski kolonisti, a ne samo jedna etnička grupa. S druge strane multikulturalizam priznaje i drugu kanadsku realnost, a ta je da osim frankofona i anglofona postoje i Kanađani drugog etničkog podrijetla, čiji su preci došli iz svih dijelova svijeta. Pripadnici tih etničkih skupina, koji čine gotovo trećinu stanovništva, predstavljaju etnički mozaik i protiv se procesu asimilacije ili koncepta *melting pot*, koji je karakterističan za američko društvo. Usvajanjem multikulturalnog zakona kanadska je vlada sebi postavila cilj da će tim zakonom:

- osigurati mirne odnose između različitih etničkih zajednica i omogućiti interkulturalne razmjene,
- eliminirati diskriminaciju i promovirati nacionalno jedinstvo,
- smanjiti društvene i ekonomske nejednakosti etničkih manjina,
- pomagati etničke skupine u očuvanju njihova identiteta,
- educirati javnost u vezi s vrijednostima kulturalnog pluralizma.²⁴

Koliko je federalna vlada ozbiljno prihvatila novu državnu politiku multikulturalizma, najbolje potvrđuje podatak da je 1972. godine vlada uložila 1,9 milijuna dolara za promociju te politike, dočim je ta brojka 1987. godine iznosila više od 26 milijuna dolara. Više-manje godišnja ulaganja u multikulturalizam ostala su sve do danas na

24 Isto, str. 63. „S pitanjima multikulturalizma susrelo se i društvo SAD-a. Etnička su previranja u američkom društvu u novije vrijeme pokazala i dokazala da se brojne etničke grupe i rase nisu potpuno stopile u jedinstven kulturni krug, već su se održale, a neke čak i ostale izolirane. Razni oblici nacionalnih tradicija što su prenijeti u „novu zemlju“ još su se održali i sastavnim su dijelom života mnogih američkih građana. Upravo taj proces – što je pokazao da „lonac za taljenje“ nikad nije djelovao onako kako je zamišljen i tumačen – upućuje na oduvijek postojeći pluralni karakter američkog naroda. Novi izraz, što se sve češće upotrebljava umjesto *melting pot*, a ima posve novo značenje i sadržaje, jest „kulturni pluralizam“. Naime, kulturni pluralizam ili „novi pluralizam“, kako se još češće naziva, ne predstavlja u biti novu teoriju, jer su etničke grupe postojale i kao takve djelovale u društvu iako je njihovo postojanje i djelovanje bilo nedovoljno sagledano i nepriznato. Američko društvo od nastanka do danas predstavlja mozaik koji se sastoji od različitih rasa, religija i supkulturnih krugova. Sagledavanje i priznavanje tog pluralnog karaktera društva omogućit će nestajanje predrasuda i zabluda iz prošlosti te stvoriti osnovu za rješavanje brojnih etničkih, rasnih i socijalnih problema.“ Vidi Ivan Čizmić, Hrvatski iseljenici i politika multikulturalizma u SAD-u i Kanadi. Susret svijetova (1492.–1992.), str. 169. U: *Hrvati i Amerika*, Zbornik radova, glavni urednik Zdravko Sančević, Zagreb, 1992.

III. Politika državnog multikulturalizma – čimbenik oblikovanja položaja suvremenih doseljenika u Kanadu

Slika 1.
Udžbenici hrvatskih
izvandomovinskih
škola u Kanadi

istoj razini.²⁵ Od ukupne svote sedam milijuna potrošilo se na različite programe koji doprinose borbi protiv diskriminacije i koji se ostvaruju kroz različite kulturne institucije u državi, policijske i sudbene ustanove i različite agencije. Više od deset milijuna dolara dodijelilo se kroz različite stipendije mnogim kulturnim, socijalnim, vjerskim, sportskim i drugim društvima u etničkim zajednicama za njihove programe, koji su između ostalog pridonijeli većoj participaciji pripadnika etničkih zajednica. Ostatak od blizu šest milijuna ide za istraživačke projekte koji se tiču multikulturalizma i koji pomažu boljem razumijevanju toga koncepta. Također dio novca od ukupne svote ide etničkim zajednicama kako bi mogle dovoditi svoje umjetnike, kazališne i folklorne grupe i pjevače. Samo godinu dana nakon što je kanadska vlada najavila da usvaja multikulturalnu politiku koja uzima u obzir velik doprinos drugih etničkih skupina kulturnom bogatstvu Kanade i nacionalnom jedinstvu, federalna vlada uvodi Multicultural Directorate u sklopu odjela The Secretary of State s ciljem promocije društvene, kulturne i rasne harmonije.

Proces multikulturalne politike u Kanadi iz godine u godinu sve se više razvija, što potvrđuje činjenica osnivanja Ministarstva multikulturalizma, koje će motriti rad državnog odjela. Unatoč činjenici da je od samog početka primjene te politike ona dobila velik broj protivnika i žestokih kritičara, ipak ispitivanja javnog mnijenja pokazuju

25 Wilfrid B. Denis, *The Politics of Language*. U: Peter S. Li, nav. dj., str. 157.

Slika 2.
Folklorni ansambl
„Hrvatska“, Mississauga

da je većina građana podržava. U jednoj takvoj anketi, provedenoj 1985. godine, u kojoj se Kanadanima ponudilo da odaberu koji model preferiraju – koncept američkog *melting pot* ili kanadskog mozaika, gotovo šest od deset ispitanika izjasnilo se za kanadski model.

Benevolentna i progresivno liberalna politika koju Kanada primjenjuje prema svojim doseljenicima i njihovim potomcima koji nisu frankofonskog ili anglofonskog podrijetla posljednja tri do četiri desetljeća, nije uvijek kroz povijest bila takva. Dapače, ona je osobito početkom dvadesetog stoljeća bila otvoreno diskriminacijska i često otvoreno rasistička. Kanadska useljenička politika uvijek je bila pod utjecajem političkih, demografskih i društveno-ekonomskih prilika koje su vladale u zemlji.²⁶ U izgradnji zemlje osobito krajem devetnaestog i početkom dvadesetog stoljeća četiri su događaja pridonijela demografskoj slici Kanade. Ti su događaji umnogome utjecali na to da se javna i stvarna percepcija Kanade kao zemlje naseljene i stvorene sporazumom između francuskih i engleskih kolonista s domorocima veoma promijenili.

Prvi takav događaj koji je pridonio da se useljenička politika Kanade odnosno način useljavanja u Kanadu radikalno promijenili potječe iz vremena završetka željezničke pruge Canadian Pacific Railroad 1885. godine. Za potrebe izgradnje pruge koja je povezala istočnu sa zapadnom oba-

lom Kanade trebala je brojna i po mogućnosti jeftina radna snaga. Stoga su službenici te velike kompanije otvoreno propagirali i reklamirali useljavanje u Kanadu.²⁷ Najveći je odziv bio uglavnom Kineza, koji su tada bili najjeftinija radna snaga. Drugi važan događaj, koji se zbio iste 1885. godine, a koji je također umnogome pridonio usvajanju službene politike useljavanja, bio je tzv. ustanak Métisa. Narod Métis, koji je mješavina francuskih doseljenika i domorodaca Indijanaca, podigao je ustanak zahtijevajući pravo na svoju zemlju i pravo na upotrebu francuskog jezika. Prije nego što je kanadska vojska uspjela ugušiti ustanak, Canadian Pacific Railroad poslao je kanadskoj vladi račun na 852.231,32 dolara za svoje usluge, koje su uključivale prebacivanje kanadskih vojnika željeznicom u područje ustanka. Kanadska vlada, želeći pod svaku cijenu ostvariti svoj projekt teritorijalnog jedinstva zemlje, uspijeva kroz odredbu Manitoba Act 1870. godine udovoljiti pobunjenicima prihvaćajući njihove zahtjeve, nakon čega oni prekidaju ustanak.²⁸ Treći čimbenik jest imenovanje odvjetnika Clifforda Siftona iz provincije Manitobe za ministra unutarnjih poslova Kanade. Usko surađujući s pripadnicima ekonomske elite zemlje i štiteći njihove poslovne interese, on uvodi prvi Immigration Act 1885. godine, kojim se za neko vrijeme prekida slobodan ulazak imigranata. Istim zakonom on agresivno nastoji privući što više jeftine radne snage za potrebe vlasnika velikih farmi. Uz pomoć tog zakona već 1899. godine iz Rusije se dovodi 9000 seljaka koji se raspoređuju na zemlju koja je prije pripadala narodu Métis. Novim useljeničkim zakonom Kanada je otvoreno legalizirala neravnopravno tretiranje Kineza u Kanadi. Između 1875. i 1924. godine „izglasen je na razini provincijske i federalne vlade velik broj zakona koji su ograničavali prava kineskih Kanađana“.²⁹ Primjenom takvog diskriminacijskog zakona usporio se i gotovo potpuno zaustavio daljnji razvitak kineskih zajednica u Kanadi, njihov položaj i utjecaj na poslovnom tržištu. On je umnogome pridonio da Kanađani idućih desetljeća nastave na isti način tretirati svoje sugrađane kineskog podrijetla. Takav tretman kineskih useljenika na najbolji način ilustrira kako su kulturne i tjelesne karakteristike jedne grupe iskorištene da bi se opravdala segregacija, otvorena diskriminacija protiv pripadnika druge grupe. No takav tretman jedne etničke grupe u useljeničkoj povijesti Kanade nažalost nije izoliran slučaj. Primjeri

27 Isto, str. 31.

28 Isto.

29 Peter S. Li, nav. dj., str. 13.

velikih nepravdi koje su kanadske vlasti nanijele Židovima, Ukrajincima, Talijanima, pa i jednom broju Hrvata u određenom razdoblju kanadske povijesti, samo potvrđuju kako je put do današnje politike multikulturalizma bio veoma težak, trnovit i dug. Statistički podaci iz 1900. godine iz SAD-a pokazuju da se trećina od ukupnog broja Francuza na sjevernoameričkom kontinentu bila smjestila južno od kanadske granice.³⁰ Četiri spomenuta čimbenika zaslužna za uvođenje službenog useljeničkog zakona pridonijela su da anglofoni zadrže primat u ukupnom broju stanovnika Kanade. Promjena useljeničke politike utječe na to da Kanada počinje voditi agresivnu politiku useljavanja, posebno iz sjeverne, južne i jugoistočne Europe. Za tu svrhu otvaraju se diljem Europe, većinom u velikim lučkim gradovima, imigracijski uredi u kojima se obavljaju svi potrebni postupci za dobivanje useljeničkih dokumenata. Takvi uredi bili su otvoreni i u Hrvatskoj. U većini slučajeva potražnja za novim useljenicima u Kanadu bila je usmjerena na neoženjene mladiće, po mogućnosti iz ruralnih sredina, potrebne za težak fizički rad na kanadskim farmama. Useljavanjem velikog broja novih imigranata različitog etničkog podrijetla njihov broj se drastično povećava u odnosu na ukupan broj stanovnika u zemlji. Potreba za novom jeftinom i neškolovanom radnom snagom za agrarne potrebe pridonijet će da se 1913. godine u zemlju useli 400.000 imigranata.³¹

Zbog velike svjetske krize, recesije koja je zahvatila i Kanadu, vlada je izglasala „Order-in-council“ u okviru već postojećeg Immigration Acta od 1910. godine, pod kojim će useljenička politika Kanade djelovati sve do 1916. godine. Tim zakonom kanadska je službena useljenička politika postala veoma selektivna i na mnoge načine čak diskriminatorska. Od 1910. kada je usvojen Immigration Act do usvajanja Immigration Acta 1952. godine postojala je lista zemalja iz kojih nisu bili poželjni useljenici u Kanadu. Glavni razlozi njihove nepoželjnosti bili su „klimatski, industrijski, socijalni, prosvjetni, radnički ili drugi uvjeti ili zahtjevi Kanade, ili su zbog svojih običaja, načina života i načina vlasništva posjeda osuđeni na nemogućnost da se asimiliraju“. Zbog takve selektivne useljeničke politike zbilo se nekoliko slučajeva koji potvrđuju njezinu nehumanost. Početkom Drugoga svjetskog rata 22.000 Kanađana japanskog podrijetla bilo je deportirano u logore, a njihova imovina konfiscirana. Taj je sramotni čin u povijesti Ka-

---

30 Isto.

31 Isto.

nade ostavio velike traume u životima nekoliko generacija Kanađana japanskoga podrijetla. Trebalo je proći više od trideset godina prije nego što se kanadska vlada konačno javno ispričala za taj postupak prema svojim lojalnim građanima. Prije toga istu sudbinu doživjelo je 8000 Ukrajinaca koji su za vrijeme Prvoga svjetskog rata zatvoreni u logore kao „neprijateljski stranci“, unatoč činjenici da je većina njih bila državljanima Kanade. Godine 1939. kanadska obalna policija nije dopustila da putnički brod St. Louis, na kojem se nalazilo 900 židovskih obitelji, uplovi u luku Halifax, i morao se vratiti u Francusku.³²

Proces industrijalizacije i velike izgradnje, koji je zahvatio Kanadu nakon Drugoga svjetskog rata, zahtijevao je novu radnu snagu. Došavši do spoznaje da je Immigration Act iz 1952. godine stvar prošlosti i da se Kanada mora prilagoditi novim vremenima i svojim gospodarskim potrebama kako bi izgradila modernu državu, federalna vlada 1966. godine osniva Department of Manpower and Immigration. Osnivanjem tog ministarstva postavila si je cilj da odbaci staru rasističku i etnocentričnu imigracijsku politiku i da je zamijeni humanom i univerzalnom politikom u kojoj je svaki novi useljenik dobrodošao, bez obzira na boju kože, vjerske razlike ili političko uvjerenje i etničko podrijetlo. Usvajanje nove politike utjecalo je na promjenu demografske slike Kanade, što najbolje potvrđuje podatak da je od 25 milijuna stanovnika 1985. godine gotovo 9,5 milijuna imalo dio obitelji koji nije bio francuskog ili engleskog podrijetla. Takav odnos ostao je do danas, možda čak i veći u korist Kanađana koji nemaju nikakve obiteljske korijene u francuskom ili engleskom podrijetlu. U odnosu na prijašnju politiku useljavanja, u vremenima kada je 80 posto useljenika dolazilo iz Europe ili iz zemalja s europskom baštinom, taj trend se danas promijenio, što se očituje u činjenici da 70 posto novih useljenika dolazi iz zemalja Azije, Afrike i Latinske Amerike, od toga 43 posto iz Azije.

Promjena useljeničke politike izazvala je u mnogih Kanađana veliku bojazan da je zemlja u opasnosti izgubiti osjećaj nacionalnog identiteta. Velik kritičar multikulturalne politike, sociolog Peter Li, mišljenja je da je taj strah nepotreban i da se ljudi moraju direktno suočiti s problemima, eda bi se odbacile lažne informacije. Nažalost, po njegovim riječima, „jedan dio opozicije jest protiv useljeničke politike koja se čuje u Kanadi i duboko je ukorijenjena u rasizam, i moramo se žestoko oduprijeti

da se destruktivne snage ne prošire³³. Otvorene diskusije i razgovori o ovoj temi, što se konstantno održavaju u javnim forumima, televizijskim i radijskim emisijama, uključujući razne agencije koje se bave useljeničkom problematikom, pružaju ministarstvu multikulturalizma i, općenito cijeloj vladi, dragocjenu pomoć da se što veći broj useljenika uključi u izgradnju moderne države. Bez obzira na sve kritike politici multikulturalizma koje dolaze iz Kanade ili izvan nje, ipak mnoge zemlje svijeta nastoje kopirati kanadski model u svojim zemljama. Multikulturalna politika u Kanadi ima velike pobornike u svijetu, poput bivšega glavnog tajnika UN-a Kofija Annana i pjevača svjetski poznate pop-grupe U2, Bona, koji su izjavili kako svijet treba više Kanada. Jedan od najbogatijih ljudi svijeta, Aga Khan, prepoznao je u Kanadi „najuspješnije pluralističko društvo na zemlji“.³⁴

Bez obzira na sve hvalospjeve koji dolaze izvana, mnogi ipak postavljaju otvoreno pitanje kakva je budućnost multikulturalne Kanade. Zemlja koja danas ima više od 30 milijuna stanovnika, od kojih golema većina živi u glavnim gradovima, uključujući i useljenike, predstavlja drastičan odmak od prakse koja je postojala na početku dvadesetog stoljeća, kada su useljenici, većinom iz Europe, više-manje živjeli u ruralnim sredinama zapadne Kanade. Činjenica da u Kanadi, na osnovi popisa stanovništva iz 2001. godine, živi više od 200 etničkih skupina, koje govore više od 100 različitih jezika, potvrđuje multietičnost kanadskog društva. Unatoč činjenici da 90 posto Kanađana govori engleski ili francuski jezik kod kuće, ipak je broj onih čiji materinji jezik nije jedan od tih dvaju službenih jezika Kanade porastao na 18 posto. Razlike koje postoje u strukturi kanadskog stanovništva pridonijele su rastu rasnih, vjerskih i jezičnih razlika, što potvrđuju i službeni podaci iz popisa stanovništva 2001. godine. Kroz svoju povijest Kanađani su se u većini slučajeva poistovjećivali s katoličkom (43 posto) i protestantskom vjerom (29 posto). Broj Kanađana koji su se u zadnjem popisu stanovništva iz 2001. godine izjasnili da pripadaju hinduizmu, sikhizmu ili budizmu znatno je porastao.

Unatoč uspjehu kanadskog modela multikulturalizma, ipak se, po tvrdnjama nekih stručnjaka i znanstvenika koji su se specijalizirali za tu tematiku, u posljednje

33 Peter S. Li, The Racial Subtext in Canada's Immigration Discourse, *Journal of International Migration and Integration*, 2001., Vol. 2, br. 1, University of Alberta, str. 77-97.

34 John Biles, Erin Tolley i Humera Ibrahim, Does Canada Have a Multicultural Future?, *Canadian Diversity*, Vol. 4:1, Winter 2005., Montreal, str. 23-28.

vrijeme pojavljuju neki znakovi koji pozivaju na oprez i mogu ugroziti opstanak multikulturalizma. Na osnovi njihovih teorija pojavile su se tri velike poteškoće koje ozbiljno mogu ugroziti opstanak multikulturalizma:

- izazov za dvosmjernu politiku,
- nespremnost da se raspravlja o vjeri,
- nelagoda zbog složene strukture društva ili miješanja različitih identiteta.³⁵

Prvi izazov bazira se na teoriji da novi useljenici u Kanadu, kao i kanadska federalna vlada odnosno njezine različite institucije, moraju biti odgovorniji kako bi mogli promijeniti mišljenje i percepciju koju ima dio kanadske javnosti – da useljenici nisu dovoljno odgovorni i da se ne trude dovoljno kako bi se što brže i bezbolnije integrirali u kanadsko društvo. I u literaturi se objašnjenje za tu pojavu vidi u tome što Kanada nema jedinstvenu kulturu, vjeru i jezik koji bi mogli homogenizirati zemlju. Zbog toga dolazi do sukoba civilizacija, do sukoba različitih kultura, koje useljenici donose sa sobom u Kanadu, i kanadske kulture.³⁶ Međutim, mnogi sociolozi odbacuju tu teoriju, tvrdeći da Kanada kao i druge zemlje ima zajedničke vrijednosti koje se ogledaju u jednakosti, demokraciji te međusobnom poštivanju i uvažavanju. Drugi argument kritičara bazira se na tvrdnji da je Kanada odbacila politiku agresivne asimilacije svojih useljenika i prihvatila politiku pregovaračke integracije. U stvarnosti to znači da omogućuje novim useljenicima integrirati se u kanadsko društvo, bez potrebe da odbacuju svoje kulturne i druge vrijednosti ili pak da prihvate vrijednosti drugih Kanadana. Treći argument baziran je na tvrdnji kako se za mnoge društvene probleme nastale u Kanadi krivnju želi svaliti na leđa useljenika čije je podrijetlo sa Srednjeg Istoka ili pak iz muslimanskih zemalja.³⁷ Glavni je razlog što useljenici iz tih dijelova svijeta imaju drukčije vrijednosti od onih kanadskoga društva, što dovodi do sukoba civilizacija. S druge strane, kanadske institucije i kanadska vlada moraju promijeniti najnovije statističke podatke koji pokazuju da

35 Isto, 23-28; John Biles i Humera Ibrahim, Religious Diversity in Canada: In the Shadow of Christian Privilege, *Canadian Diversity*, Vol. 4:3, Fall 2005., str. 67-70.

36 Karen Mock, Redefining Multiculturalism, *Canadian Diversity*, Vol. 4:3, Fall 2005., str. 88-91; David Seljak, Multiculturalism and Funding for Ontario's Islamic School, *Canadian Diversity*, Vol. 4:3, Fall 2005., str. 63-66.

37 Hussein Hamdani, Kamran Bhatti i Nabila Munawar, Is the „War on Terrorism“ a War on Religious Pluralism and Liberty in Canada?, *Canadian Diversity*, Vol. 4:3, Fall 2005., str. 83-88.

Marin Sopta

**III. Politika državnog
multikulturalizma –
čimbenik oblikovanja
položaja suvremenih
dospeljenika u Kanadu**

47 posto novih useljenika živi ispod kanadske granice siromaštva. Isti podaci govore da pripadnici vidljivih manjina, a posebno crnci, imaju dvostruko veći postotak nezaposlenih od drugih Kanađana.

Slika 3.

Folklorna grupa
„Kardinal Alojzije
Stepinac“, Montreal

Slika 4.

Folklorna grupa „Zrinski
Frankopan“, Toronto

Slika 5.

Folklorna grupa
„Zagreb“, Victoria

Marin Sopta
**III. Politika državnog
multikulturalizma –
čimbenik oblikovanja
položaja suvremenih
dospeljenika u Kanadu**

Slika 6.
Folklorna grupa
„Hrvatska zora“, Winnipeg

Bez obzira na sve te i slične izazove s kojima je suočena moderna Kanada, zemlja ima budućnost iz više razloga. Prvo i najglavnije, mlade generacije Kanadana rođene su i educirane pod utjecajem multikulturalizma i svih razlika koje postoje u kanadskom društvu. Drugo, imajući u vidu broj pripadnika treće grupe, kojoj pripadaju mnogobrojne etničke skupine, njihove će se žalbe, primjedbe, a iznad svega konstruktivne ideje više uvažavati i primjenjivati u svim sferama kanadskog društva. Treće, što je možda najvažnije, Kanada ulaže goleme napore, znanje i novac za promociju zemlje u kojoj vlada najveći mogući stupanj tolerancije, različitosti i prihvaćanja drugih, zemlje u kojoj nema nejednakosti i diskriminacije. Te su vrijednosti srž kanadskog modela i nacionalnog identiteta na kojima je sagrađena moderna Kanada.

Opširniji prikaz politike multikulturalizma u Kanadi potreban je kako bi se bolje razumio i objasnio položaj hrvatske etničke grupe u toj zemlji. Hrvati su po dolasku u Kanadu dijelili sudbinu mnogih manje brojnih etničkih zajednica, napose onih iz jugoistočne Europe. Međutim, postojale su specifičnosti hrvatskog uključivanja u život Kanade, o čemu ćemo opširno govoriti u sljedećim poglavljima.

IV. DOSELJAVANJE HRVATA U KANADU

Povijest doseljavanja Hrvata u Kanadu može se pratiti već od sredine 15. stoljeća, kada se prvi put u njezinoj povijesti spominje ime nekog Hrvata. Prilikom jedne ekspedicije koju su 1543. godine predvodili Jacques Cartier i Le Sieru de Roberval, „u grupi od 200 kolonista koji su plovili do Montreala bila su i dva mornara s jadranske obale, jedan Givano Malogrudici (Malogrudić) iz Senja i Mario Masalarda iz Dubrovnika“.³⁸ Mnogo uvjerljiviji dokaz o prisutnosti Hrvata u Kanadi iz tog vremena predstavlja dnevnik Samuela de Champlaina, koji je vodio ekspediciju do Arcadie 1605. i 1606. godine. U svom dnevniku on spominje rudara Jacquesa „podrijetlom iz Slavonie, čovjek koji je bio izvrstan poznavalac u potrazi za mineralima“ i koji mu je mnogo pomogao u potrazi za plemenitim kovinama.³⁹ No, bez obzira na ove podatke, kada govorimo o većem i organiziranijem naseljavanju Hrvata u Kanadu moramo početi od 19. stoljeća.

S početkom 1890. godine pa do 1914. traje prvi od ukupno triju valova doseljavanja Hrvata. Drugi je val između dva svjetska rata, točnije od 1918. do 1939. godine, i treći, najmasovniji, od završetka Drugoga svjetskog rata pa sve do danas. Glavni razlog iseljavanja Hrvata iz njihove domovine više-manje uvijek je bio produkt političkih previranja i gospodarske krize.

Prvi val hrvatskih doseljenika uglavnom su činili neoženjeni muškarci ili, u manjoj mjeri, muškarci koji su ostavili svoju obitelj uvjereni da će u Kanadi ostati veoma kratko i uštedjeti novac za podizanje i uzdržavanje obiteljskog imanja.⁴⁰ Bili su to ljudi koji su zbog teških političkih

---

38 Anthony Rasporich, *For a Better Life. A History of Croatians in Canada*, McClelland and Stewart, Toronto, 1982., str. 11.

39 Isto, str. 12.

40 Isto; Nedo Pavešković, *The Croats in Canada*, University of Toronto Press, Toronto, 1970., str. 85.

Slika 7.
Zemljovid Kanade

i ekonomskih prilika koje su u to vrijeme vladale u Europi, a posebno u Austro-Ugarskoj Monarhiji, napuštali svoje domove u potrazi za boljim životom. U periodu od 1873. do 1895. godine Europa je bila suočena s velikim padom cijena poljoprivrednih proizvoda, što se drastično odrazilo i na hrvatsko gospodarstvo.⁴¹ Imajući u vidu da je Hrvatska u to vrijeme po europskim standardima pripadala krugu nerazvijenih zemalja, a poljoprivreda je bila glavni oslonac njezina gospodarstva, kriza je drastično utjecala na život hrvatskog seljaka. Uglavnom polupismeni hrvatski seljak više nije mogao živjeti od plodova svoga rada; labavo ili nikako vezan za Austro-Ugarsku, u nemogućnosti da se prilagodi procesima industrijalizacije koji su zahvatili čitav svijet, on napušta svoj dom, svoje imanje. Suočena s velikom agrarnom krizom, Hrvatska, koja se uglavnom oslanjala na poljoprivredu, nije mogla otvoriti nove mogućnosti, nova radna mjesta u teškoj industriji. Uza sve te poteškoće Hrvatsku je, a osobito Dalmaciju, pogodila tzv. „vinska klauzula“, dok je u isto vrijeme u nekim drugim područjima, a posebno u Hercegovini „trećina djece umrla zbog pomanjkanja hrane prije navršene

⁴¹ Prema: Dan Mrkitch, *A History of the Croat Immigration to Canada*, rujna – studeni 1970.

druge godine⁴². S druge strane, politički i ekonomski interes i prioritet Beča nije bio da pomogne gospodarskom oporavku Hrvatske, jer je politika carskog dvora bila usmjerena spašavanju Monarhije koja se počela raspadati. Najbolji dokaz za to jest masovno izbjegavanje Hrvata da služe trogodišnji ili četverogodišnji vojni rok u austrijskoj vojsci.⁴³ Takav antidržavni stav hrvatskih vojnih obveznika u mnogim slučajevima dovodio je do iseljavanja, što se očituje i u izjavi jednog hrvatskog doseljenika u Kanadu, koji je svoj antagonizam prema birokratima koji nadziru emigraciju izrazio riječima „jer agenti varalice jesu, samo za se napunjavu kesu“.⁴⁴ Svi spomenuti čimbenici pridonijeli su masovnom iseljavanju Hrvata. Međutim, važno je istaknuti da je proces industrijalizacije koji je zahvatio sjevernoamerički kontinent, a time i Kanadu, zahtijevao novu i brojniju radnu snagu. Potreba za snažnim, mladim i zdravim muškarcima, po mogućnosti polupismenim ili nepismenim, fizičkim radnicima koji će ubrzati ekonomski razvoj Kanade, pridonijela je tome da kanadske vlasti liberaliziraju imigracijske zakone koji će ubrzati i olakšati postupak dolaska u Kanadu. Zbog tog cilja osniva se North Atlantic Trading Company, koja otvara svoje urede na teritoriju Austro-Ugarske Monarhije. Zajedno s American Line (1885.), belgijskom Red Star Line (1887.), North German Lloyd (1894.), The Hamburg-American Line (1899.), francuskom Compagnie Générale Transatlantique (1900.), The Cunard Line (1908.) i The Canadian Pacific Railway (1908.), „u jednom trenutku zapošljava više od 600 agenata u svojim agencijama diljem Austro-Ugarske Monarhije, čiji osnovni zadatak jest reklamirati i organizirati iseljavanje u Kanadu“.⁴⁵

Prvi Hrvati došli su u Kanadu krajem devetnaestog i početkom dvadesetog stoljeća, i to uglavnom na obalu Pacifika, u područje British Columbijе. Na osnovi neslužbenih statističkih podataka, u to vrijeme doselilo se u Kanadu između 6000 i 10.000 Hrvata, većinom bez stalne adrese. U većini slučajeva samci, slušajući mitove o američkom El Doradu, veoma često su se selili iz jednog naselja u drugo, iz SAD-a u Kanadu i obratno. Prvi stalni hrvatski useljenik u Kanadu bio je šesnaestogodišnjak po

42 Marijan Kružić, *Hrvati u Kanadi*, Hrvatski radnički kalendar, Slobodna misao, Kanada, str. 36.

43 Prema: Zlata Godler, *Croatia to Canada Migration between the Wars: Immigration and Socialization* (neobjavljena doktorska disertacija), University of Toronto, 1980., str. 1-10; Većeslav Holjevac, *Hrvati izvan domovine*, Zagreb, Matica hrvatska, 1968.; Anthony Rasporich, nav. dj.

44 Anthony Rasporich, nav. dj., str. 14.

45 Zlata Godler, nav. dj., str. 48.

imenu George, koji je 1872. godine odlučio napustiti svoj brod i ostati na obali.⁴⁶ Nekoliko godina kasnije u Vancouveru mu se pridružuje nekoliko mještana, koji se ubrzo vraćaju kući, jer se nisu mogli prilagoditi surovom načinu života. Međutim, jedan od povratnika u domovinu, Antun Vitalić, sa svojom se obitelji ponovno vraća 1890. godine u Vancouver, gdje i danas žive njegovi potomci.⁴⁷ Uskoro u Kanadu dolazi nekoliko hrvatskih obitelji koje se naseljavaju u Wellingtonu, Ladysmithu i Cumberlandu. Proces naseljavanja Hrvata u Kanadu nastavlja se i postupno se formiraju nova hrvatska naselja. Treba istaknuti da jedan broj Hrvata napušta SAD i doseljava se u Kanadu. Hrvatske izbjeglice iz Calumeta (Michigan) osnovale su svoje malo naselje u Duck Lakeu u pokrajini Saskatchewanu. Na području Kenanstona, Hanleya, Saskatoona, hrvatska naselja organiziraju došljaci iz američkih država Kansasa i Oklahome, dok je naseljavanje poluotoka Niagare kod Wellanda povezano s Hrvatima Pittsburgha.⁴⁸ Nakon što se 1907. godine formira hrvatska zajednica u Wellandu, formiraju se hrvatske zajednice i u drugim dijelovima pokrajine Ontarija, i to u Schumacheru 1908. godine, Hamiltonu 1910. godine, u Sault Ste. Marie i Port Arthuru.⁴⁹

Život Hrvata u Kanadi prije Prvoga svjetskog rata bio je vrlo težak. Bila je to borba za fizički i psihički opstanak. Kulturni šok koji su doživjeli po dolasku u novu sredinu, većinom nepismeni ili s nekoliko razreda škole, bez ikakvog kulturnog, vjerskog ili društvenog života, u nemogućnosti da formiraju nacionalni identitet zbog malobrojnosti i činjenice da je većina došla u Kanadu zaraditi i uštedjeti što više kako bi se brzo vratili kućama, samo su neki od problema s kojima su bili suočeni. Otvoreni rasizam i predrasude prema Hrvatima, i općenito useljenicima iz jugoistočne Europe, koji su u to vrijeme vladali u Kanadi, najbolje se očituje u riječima utjecajnog kanadskog političara toga vremena, Jamesa S. Woodswortha, koji je 1908. godine napisao: „Mi trebamo više naše vlastite krvi, kako bismo pomogli da se u Kanadi zadrži britanska tradicija i strance koji dolaze razvije u odane britanske podanike.“⁵⁰

46 Nedo Pavešković, *The Croats in Canada*, nav. dj., str. 123.

47 Prema: Anthony Rasporich, nav. dj.

48 Isto, str. 60-62.

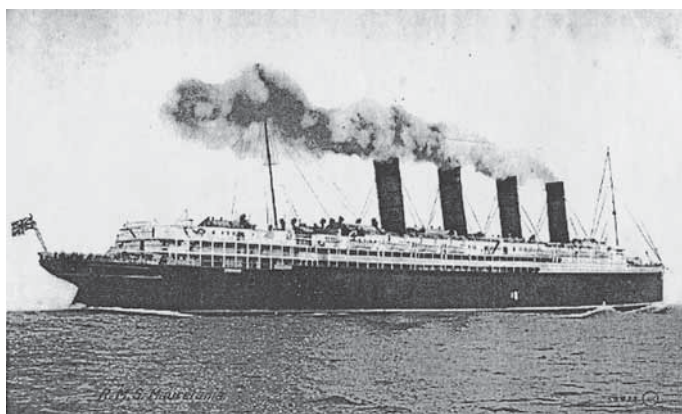
49 Isto, str. 29.

50 Harry V. Herman, *Ethnicity and Occupation. Comparative Analysis of the Occupational Choices of Croatians and Macedonian Immigrants to Ontario (Canada)* (neobjavljena doktorska disertacija), University of Toronto, 1978., str. 259; Dan Mrkitch, *A History of the Croat Immigration to Canada*, rujna – studeni 1970.

Marin Sopta
**IV. Doseljavanje
Hrvata u Kanadu**

Slika 8.
Brod za
Sjevernu Ameriku

Slika 9.
Putovanje u
novu domovinu

Početak Prvoga svjetskog rata zaustavio je useljavanje Hrvata u Kanadu i trebat će proći nekoliko godina od njegova završetka da ponovno počnu dolaziti. Činjenica da je Hrvatska u sklopu Austro-Ugarske Monarhije bila na suprotnoj ratnoj strani od Kanade drastično je otežala ionako težak život hrvatskih emigranata u toj zemlji. Nepovjerenje prema svim pripadnicima naroda čije su države bile na suprotnoj strani, uz otvoreni rasizam koji je vladao u kanadskom društvu prema strancima, pridonijelo je da kanadske vlasti daju velik broj Hrvata poslati u zatvore ili smjestiti u otvorene koncentracijske logore.⁵¹

51 Prema: Anthony Rasporich, *For a Better Life – A History of Croats in Canada*, McClelland and Stewart, Toronto, 1982., str. 81.

Slika 10.
Hrvatski emigranti
na brodu za
Sjevernu Ameriku

Slika 11.
Hrvati na putu u Kanadu

Točan broj Hrvata koji su se u prvom valu doselili u Kanadu veoma je teško odrediti, iz više razloga. Kao prvo, to je pomanjkanje stručne literature, ali i pogreške kanadskih statističkih podataka u kojima su mnogi Hrvati upisani kao „Austrijanci“, „Mađari“, „Talijani“ i drugo. Razlog tome leži u činjenici da su u većini slučajeva Hrvati bili polupismeni i nisu znali engleski jezik. Ipak, na osnovi materinskog jezika i nekih drugih faktora u tablici etničkog podrijetla imigranata za period od 1900. do 1965. godine, što je publicirano u brošuri B.C.B. Commission, 4. svezak (str. 238 do 244), stoji da se između 1850. i 1900. u Kanadu uselilo 6000 Hrvata, a od 1900. do 1914. godine 17.805 Jugoslavena, od kojih je 12.000 bilo Hrvata.

Da bi se Hrvati nakon završetka Prvog svjetskog rata ponovno mogli useljavati, trebat će proći nekoliko godina. Glavni razlog leži u tome što su pripadali tzv. grupi nepoželjnih useljenika, ponajviše zbog ratnog neprijateljstva između Kanade i Austro-Ugarske Monarhije, u sklopu

Godina	Jugoslaveni	Hrvati
1921.	87	-
1922.	179	93
1923.	717	371
1924.	976	1021
1925.	2487	1286
1926.	4998	2719
1927.	4656	2142
1928.	5921	3423
1929.	4030	1682
1930.	2745	1576
1931.	604	315

Tablica 1.
 Iseljenici u Kanadu
 iz Jugoslavije između
 1921. i 1931.⁵²

koje se nalazila i Hrvatska. Proces oporavka kanadskog gospodarstva i nagla industrijalizacija zahtijevali su brojnu i jeftinu radnu snagu, pa je kanadska vlada bila prisiljena ponovno liberalizirati svoju imigracijsku politiku. Nasuprot ovim potrebama kanadskoga gospodarstva, političke i ekonomske prilike u Hrvatskoj drastično su se promijenile, opet na štetu njezinog stanovništva, osobito onog ruralnog. Uspostavom nove državne tvorevine, Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, zamišljene kao državne zajednice triju ravnopravnih „bratskih“ naroda, politički, ekonomski i nacionalni položaj Hrvata iznova se pogoršao. Naime, odmah nakon osnivanja državnu su vlast, kako izvršnu tako i zakonodavnu, u svoje ruke preuzeli Srbi. Koristeći vojsku i policijski aparat, čiji je vrh također bio u njihovim rukama, uveli su strahovladu. Uz takav način vladavine, u nemogućnosti da razvije svoje gospodarstvo, ubrzo nakon njezina osnivanja 1918. godine postalo je jasno kako nova država nema budućnost. Dolazi do političke i gospodarske krize, koja kulminira uvođenjem diktature. Normalno je da se u takvim okolnostima Slovenci, a još više Hrvati, nisu mogli identificirati s novom državom. Gubitak dijela državnog teritorija od Italije pridonijet će masovnom iseljavanju Hrvata iz Istre, grada Rijeke, Zadra i nekih otoka,

52 Anthony Rasporich, *For a Better Life – A History of Croats in Canada*, McClelland and Stewart, Toronto, 1982., str. 69; Zlata Godler, *Croatia to Canada Migration between the Wars: Immigration and Socialization*, neobjavljena doktorska disertacija, University of Toronto, 1980., IV. poglavlje, str. 6; Većeslav Holjevac, *Hrvati izvan domovine*, Matica hrvatska, Zagreb, 1968., tablica 4, str. 54.

a političkoj nestabilnosti u državi atentat na hrvatskog narodnog tribuna, predsjednika Hrvatske seljačke stranke, Stjepana Radića i njegove drugove u beogradskoj skupštini. To će još više radikalizirati stanje u državi. Kao i u prvom valu masovnog iseljavanja Hrvata prouzrokovanom nestabilnim političkim i gospodarskim prilikama u zemlji, tako će i u drugom valu isti problemi biti glavnim razlogom iseljavanja. Između 1921. i 1931. godine u Kanadu se iselilo ukupno 28.400 Jugoslavena, od kojih su 14.628 bili Hrvati.

Na osnovi službenih jugoslavenskih statističkih podataka između 1918. i 1928. godine u Kanadu su se iselile „10.204 osobe iz Hrvatske i Slavonije i 429 osoba iz Dalmacije“.⁵³ Kada se tim brojkama hrvatskih useljenika u Kanadu doda i broj Hrvata koji su se između 1917. i 1928. godine u Kanadu doselili iz SAD-a, onda ukupan broj Hrvata doseljenih u Kanadu uglavnom odgovara službenim kanadskim statističkim podacima, koji pokazuju da se oko 15.000 Hrvata u drugom migracijskom valu doselilo u Kanadu.

Tablica 2.
Američki građani
različitih narodnosti koji
su se uselili u Kanadu
između 1917. i 1928.⁵⁴

Godina	Broj
1917.	61.409
1918.	71.324
1919.	40.736
1920.	49.717
1921.	48.169
1922.	24.412
1923.	22.039
1924.	20.655
1925.	17.364
1926.	20.088
1927.	21.025

⁵³ Arthur Benko Grado, *Migraciona enciklopedija*, svezak I – Kanada, Zagreb, 1930., str. 20-22.

⁵⁴ Isto.

Zbog velike svjetske ekonomske krize, Kanada je uvela restriktivne mjere koje su umnogome ograničile doseljavanje novih useljenika, što je uvjetovalo da se broj hrvatskih useljenika u Kanadu drastično smanjio nakon 1931. godine. Na osnovi nepouzdanih kanadskih statističkih podataka broj useljenih Hrvata prije početka Drugoga svjetskog rata povećao se na oko 15.000 osoba.⁵⁵

Glavna karakteristika drugog migracijskog vala hrvatskih useljenika u Kanadu očituje se ponajprije u tome što su se počeli međusobno povezivati. Diljem zemlje, a najviše u pokrajinama Ontariju, Saskatchewanu i British Columbiju, formiraju se hrvatske zajednice. Značenje međusobnog povezivanja i osnivanja hrvatskih zajednica posebno je došlo do izražaja u doba depresije. U vrijeme kada mnogi Hrvati gube posao, postaju beskućnici i bore se za goli život, hrvatska solidarnost dolazi do punog izražaja. Mnoge hrvatske obitelji otvaraju vrata svojih domova i pružaju različite vrste pomoći ugroženim sunarodnjacima. Da apsurd bude veći, u takvim teškim životnim okolnostima dolazi do procvata u društvenim, kulturnim i socijalnim aktivnostima. Grade se prvi hrvatski domovi, poput onog u Sudburyju, koji je službeno otvoren 1934. godine. U to doba osnivaju se tamburaški zborovi u Schumacheru i Sudburyju. U Hamiltonu se osnivaju čak tri tamburaška zbora. Takva aktivnost Hrvata nije ostala nezapažena među Kanadanima, što svjedoči članak koji je izašao u novinama *Free Press* u Winnipegu. U izdanju od 5. prosinca 1930. godine izlazi velik članak o nastupu hrvatskog kola i tamburice u Playhouse Theatreu.⁵⁶ Također, u Winnipegu tih godina počinje se tiskati tjednik *Hrvatski glas*, koji će izlaziti više od pedeset godina. Interesantno je spomenuti da u životu hrvatskih zajednica, kako u tamburaškim i pjevačkim zborovima, tako i u političkim strankama poput Hrvatske seljačke stranke, aktivno sudjeluju i druge generacije Hrvata rođenih u Kanadi.⁵⁷

Analizirajući glavne karakteristike hrvatskih doseljenika drugog vala, uočava se da imaju velike sličnosti s onima iz prvog vala. Naime možemo konstatirati da goleme većina potječe sa sela i da pripadaju jeftinoj radnoj snazi koja je radila najteže fizičke poslove u Kanadi. Veoma su rijetki primjeri visokoškolovanih pojedinaca. Zato formiranje hrvatskih zajednica, osnivanje raznih kulturnih i političkih i drugih društava dobiva još veću težinu.

55 Isto.

56 Ivan Čizmić, Marin Sopta i Vlado Šakić, *Iseljena Hrvatska*, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb, 2005., str. 131.

57 Isto.

Za razliku od prva dva migracijska vala u kojima je većina Hrvata koji su se uselili u Kanadu bila seljačkog podrijetla, polupismeni, a u mnogim slučajevima nepismeni, treći val bio je obrazovaniji i urbanog podrijetla.⁵⁸ Svakako, politička, gospodarska i društvena klima koja je vladala u Kanadi nakon Drugoga svjetskog rata pružala je više mogućnosti novim doseljenicima, uključujući i novo-došle Hrvate, da se brže integriraju u kanadsko društvo i da ostvare svoje osobne ciljeve. Jedan od glavnih razloga, osim političke i gospodarske krize – koja je pridonijela velikom „odljevu mozгова“ iz Hrvatske početkom i krajem šezdesetih godina 20. stoljeća, svakako je bila liberalizacija kanadske imigracijske politike. Da bi ubrzali proces useljavanja, da bi taj proces odabira i davanja ulaznih i radnih viza potencijalnim useljenicima bio što pravedniji, brži i efikasniji, kanadske vlasti su u jesen 1920. godine otvorile urede u glavnim europskim lukama. U uredima je uspostavljen sistem intervjuiranja potencijalnih emigranata, koji je funkcionirao do početka Drugoga svjetskog rata. Kanada bi poslala imigracijskog službenika i liječnika u određene urede, u kojima su budući potencijalni useljenici u Kanadu morali dobiti vizu prije putovanja u zemlju. Na taj način izbjegla su se dugačka putovanja i mogućnost da potencijalni useljenici budu odbijeni odnosno da ne dobiju vizu. Taj sistem, koji je poznat kao sistem useljeničkih kvota, i danas efikasno funkcionira.⁵⁹

U trećem migracijskom valu bile su tri faze doseljavanja Hrvata u Kanadu. Prva faza, od 1946. do 1955. godine, vrijeme je kada su većina hrvatskih useljenika politički emigranti ili građani pobjegli pred komunističkim vlastima. Druga faza bila je između 1956. i 1967. godine, kada se velik broj Hrvata, pretežno iz Istre, doseljava u Kanadu. Treća faza, poslije 1967. godine, karakteristična je po tome što velik broj hrvatskih useljenika dolazi u Kanadu direktno iz domovine, s jugoslavenskim putovnicama.⁶⁰ Jedno je vrijeme jugoslavenski državni vrh zbog ekonomske krize liberalizirao dobivanje putovnica i mogućnost putovanja izvan zemlje. Drugi važan razlog koji je pridonio da se velik broj Hrvata uselio u Kanadu jest vrijeme „hrvatskog proljeća“. Bilo je to vrijeme kada su deseci tisuća hrvatskih intelektualaca, visokoškoloovanih i obrazovanih ljudi, napose studenata, bili prisiljeni oputovati u zapadne demokratske zemlje u potrazi za boljim životom i radom.

58 Isto; Zlata Godler, nav. dj., 1980.

59 Prema: Ivan Čizmić, *Doseljavanje, struktura i položaj naših iseljenika u prekomorske zemlje*, Svezak V, Centar za istraživanje migracija, Zagreb 1976.

60 Isto, str. 124.

Neupitno je da je treći val umnogome promijenio statističke podatke o ukupnom broju Hrvata u Kanadi. Jedna od ozbiljnih zapreka da se ustanovi njihov točan broj, posebno prije 1990. godine, bila je utemeljena na strahu Hrvata od represije jugoslavenskih vlasti da se prilikom službenog popisa stanovništva u Kanadi izjasne Hrvatima. Bez obzira na te i neke druge objektivne razloge, ipak „na osnovi statističkih podataka u Kanadi je 1944. godine bilo oko 18 tisuća Hrvata, 1956. godine blizu 25 tisuća, da bi se u prvih deset mjeseci 1957. godine taj broj povećao za deset tisuća. U službenom popisu stanovništva Kanade iz 1971. godine od 104.000 Kanađana koji su se izjasnili da su jugoslavenskog podrijetla samo 23.800 u popisu 1971. godine te 33.000 1981. godine izjasnilo se Hrvatima, no zasigurno se može utvrditi da je od 104.000 najmanje 65.000 do 70.000 Hrvata“.⁶¹

Nema uopće dvojbe da su Hrvati koji su se uselili u Kanadu u trećem valu bili svjesni svog nacionalnog i kulturnog identiteta. Izgradnja novih domova i crkava, osnivanje hrvatskih nogometnih i drugih sportskih klubova diljem zemlje, otvaranje knjižnica u kojima su se mogle posuditi knjige najpoznatijih hrvatskih pisaca, osnivanje niza političkih društava kao i veća aktivnost u društvenom životu Kanade, posebno u sportu i kanadskoj politici, umnogome su pridonijeli velikoj afirmaciji hrvatskog imena. Hrvatski useljenici koji su došli u Kanadu nakon Drugoga svjetskog rata uglavnom su se doselili u Toronto i općenito u gradove južnog Ontarija te u gradove Vancouver, Edmonton i Calgary.⁶² Koncentracija Hrvata u tim gradovima doprinosila je velikom rastu hrvatskih zajednica. Društveni i kulturni život u njima postaje mnogo aktivniji, raznovrsniji, a to potiče buđenje osjećaja pripadnosti hrvatskoj etničkoj zajednici kod druge, pa i treće generacije. Za razliku od Hrvata iz prva dva imigracijska vala, mnogi koji su došli u trećem valu imali su visokoškolsko obrazovanje, s fakultetskim ili stručnim diplomama. Zbog toga im je integracija u kanadsko društvo bila umnogome lakša i bezbolnija ako se uspoređi sa zemljacima iz prethodna dva vala.⁶³ Također, sama činjenica da su već u nekoliko gradova diljem Kanade osnovane hr-

61 Anthony Rasporich, Tri pokoljenja hrvatskih doseljenika u Kanadu – Dubrovnik, nav. dj., str. 202.

62 Isto.

63 Isto; Dan Mrkitch, *A History of the Croat Immigration to Canada*, rujana – studeni 1970.

vatske zajednice, mnogima je emocionalno bila oslonac, posebno u prvim danima dolaska na kanadsko tlo. To je najbolje došlo do izražaja po završetku Drugoga svjetskog rata. Naime zbog velike krize s kojom je porušena Europa bila suočena zbog ratnih stradanja, Kanada je otvorila svoje granice za nove imigrante. Prvi hrvatski useljenici poslije rata u Kanadu uglavnom su bili političke izbjeglice, bivši dužnosnici i vojnici poražene Nezavisne Države Hrvatske. Po dolasku u Kanadu odmah su se uključili u život hrvatske zajednice, u početku veoma suzdržano i polako, a kasnije organizirano i u velikom broju. Naime zbog velikih političkih razlika u odnosu na politiku u domovini, Hrvati starosjedioci, uglavnom pripadnici HSS-a, s velikom dozom antagonizma, čak i otvorenom netrpeljivošću tretirali su nove hrvatske useljenike.⁶⁴ Svakako, različito gledanje na kanadsku sredinu i činjenica da su se starosjedioci već donekle adaptirali na kanadski način života, samo su još više pridonijeli širenju nerazumijevanja između tih dviju grupa Hrvata. Tek nekoliko godina kasnije, nakon što su se donekle uspjeli prilagoditi i upoznati kanadski način života, Hrvati koji su došli nakon rata osnivaju svoje političke organizacije, folklorna i sportska društva. Osnivaju Ujedinjene Hrvate Kanade, Hrvatski narodni otpor, Hrvatsku republikansku stranku, Hrvatski oslobodilački pokret. Osnivanjem tih političkih organizacija, koje su uredno prijavljene i registrirane kod kanadskih vlasti, život u hrvatskim zajednicama postaje dinamičniji. Sukobi, javne rasprave i otvorene optužbe, osobito između predstavnika Hrvatske seljačke stranke i Ujedinjenih Hrvata Kanade, uglavnom bazirane na ideološkim razlikama i suprotnim interpretacijama ratnih zbivanja u domovini, doprinosili su često političkoj netrpeljivosti među Hrvatima Kanade. Međutim, kroz sve te razmirice, javne rasprave i međusobne optužbe rasla je politička kultura, razvijala se kultura dijaloga i tolerancije, bez obzira na različita stajališta. Bilo je to vrijeme učenja demokracije kroz praksu.

U drugoj fazi trećeg vala useljavanja, koja traje od 1956. do 1967. godine, dolazi do promjena kod hrvatskih useljenika. Umjesto političkih emigranata koji su uglavnom karakterizirali prethodnu fazu, u drugoj fazi dolaze većinom ekonomski imigranti. Većina Hrvata iz te skupine dolazi s jednim ciljem – da se zaposle, ako je moguće u svojoj struci i da s obiteljima ostanu u Kanadi. To je jedna od važnih razlika između onih Hrvata koji su se odselili u prekoceanske zemlje i onih koji su odlučili ostati

64 Juraj Krnjević, Emigracija prema domovini i iseljenoj Hrvatskoj, *Hrvatski glas*, Winnipeg, 25. 8. 1958.

u zapadnim zemljama Europe, gdje su uglavnom radili kao radnici na privremenom radu.⁶⁵

Iako je Kanada imala reputaciju useljeničke zemlje otvorenih granica, koja je rado prihvaćala nove useljenike sa svih strana svijeta, ipak je od samog osnutka vodila selektivnu politiku doseljavanja. Opće je poznata stvar da je Kanada favorizirala useljenike iz Europe, na prvom mjestu iz Ujedinjenog Kraljevstva, zatim iz nordijskih zemalja, zemalja Mediterana, a tek onda useljenike iz jugoistočne Europe. Godine 1959. kanadska ministrica useljeničtva Ellen Fairclough povukla je zabranu useljavanja iz zemalja koje prethodno nisu bile poželjne. Već 1960. godine došlo je 3517 useljenika iz Jugoslavije, od kojih su polovicu činili Hrvati. Prema službenom popisu stanovništva 1961. godine u Kanadi je 1951. godine bilo 21.404 Jugoslavena, a 1961. godine njih 68.587. Od tog broja 51.224 imalo je kanadsko državljanstvo, a 17.363 bili su državljani Jugoslavije. Između ostalog, iz popisa stanovništva iz 1961. godine doznajemo da se četiri petine spomenutih imigranata smjestilo u gradove i da su većinom po zanimanju bili radnici.⁶⁶ Prema službenim statističkim podacima koje su 1965. godine objavile kanadske provincije, više od polovine Jugoslavena, od njih golema većina Hrvata, živjeli su u Ontariju, uglavnom na metropolitanskom području Toronta i Hamiltona.⁶⁷

Statistički podaci pokazuju da su Hrvati živjeli i u sljedećim provincijama: Newfoundland (11), Prince Edward Island (4), Nova Scotia (380), New Brunswick (5577), Ontario (43.564), Manitoba (2248), Saskatchewan (2420), Alberta (5329), Yukon (211) i North West Territory (58).⁶⁸ Treba istaknuti da u tim podacima nedostaje broj useljenika koji žive u Quebecu. Dolaskom oko tisuću Hrvata u prvoj fazi trećeg vala, u periodu od 1947. do 1951. godine, i više od trideset tisuća u drugoj fazi, u razdoblju od 1956. do 1967. godine, drastično se mijenja slika hrvatskih zajednica u Kanadi.⁶⁹

Za razliku od useljenika iz ranijih etapa doseljavanja, koji se uglavnom organiziraju oko Hrvatske bratske zajednice i Hrvatske seljačke stranke, novi useljenici organiziraju nove stranke, sportske klubove, radioprograme

65 Prema: Alan Szuch, *Croatian Canadian Papers – Series 66*, Inventory of the Multicultural History Society of Ontario, Papers F 1405, Archives of Ontario, studeni 1990.

66 Isto, str. 54; Dan Mrkitch, nav. dj., str. 25.

67 Isto.

68 Isto, str. 26.

69 Isto.

i druga društva. Nema uopće dvojbe da stara i nova generacija iseljenika u hrvatskim zajednicama imaju veoma malo zajedničkog kada je u pitanju društveni život. Zbog veće socijalne mobilnosti novih imigranata, hrvatske zajednice, poput onih u Calgaryju ili Edmontonu, postaju mnogo brojnije, a time i društveni život u njima dinamičniji i raznovrsniji. Od druge polovice šezdesetih godina 20. stoljeća pa nadalje hrvatski poduzetnici, osobito u građevinarstvu, počinju igrati važnu ulogu u afirmaciji hrvatskih zajednica, a osobito u provincijama Ontariju i British Columbiji. Imena Duška Bezića, Johna Zdunića, Dinka Mandarića, Bože Jurića, Mladena Zorkina i drugih postaju sinonim kvalitetne i brze izgradnje kuća, trgovačkih centara i nebodera. Osim u građevinarstvu, Hrvati ostavljaju velik trag u ribarskoj industriji, posebno u British Columbiji. Osim u ribarstvu Hrvati te provincije veoma su aktivni u društveno-političkom životu Kanade. U ribarskoj uniji provincije igraju veoma značajnu ulogu. Kada je u pitanju politički angažman, treba posebno istaknuti primjer Davida Stupića, pripadnika druge generacije Hrvata, koji je prvo kao član Nove demokratske stranke izabran u zakonodavno tijelo British Columbije 1963. godine, zatim 1975. godine postaje član provincijske vlade i na kraju kao prvi Hrvat u povijesti Kanade biva izabran 1988. godine u kanadski parlament.⁷⁰

Najveći priljev Hrvata u Kanadu zbiva se u trećem valu doseljavanja, koji počinje u drugoj polovici 1960-ih godina i traje sve do danas. Kao i u prethodna dva vala, tako i u trećem migracijskom valu Hrvati napuštaju domovinu zbog političkih i ekonomskih razloga. U nemogućnosti da riješi političku a još više ekonomsku krizu, jugoslavenski državni vrh odlučuje krajem šezdesetih godina 20. stoljeća liberalizirati režim izdavanja putovnica i viza. Ovu promjenu zakona koriste stotine tisuća Hrvata, posebno iz siromašnih i zapuštenih krajeva zapadne Hercegovine, Imotske i Sinjske krajine kao i Duvna (danas Tomislavgrad) i Livna, koji odlaze na privremeni rad u zemlje zapadne Europe, većinom u bivšu Zapadnu Njemačku. Mnogi od tih radnika koriste priliku i masovno se iseljavaju u prekomorske zemlje, većinom u SAD, Kanadu i Australiju. Drugi razlog koji je pridonio velikom odlasku Hrvata u tom razdoblju jesu politička previranja u domovini 70-ih godina dvadesetog stoljeća.⁷¹ Zatvara-

70 Prema: Anthony Rasporich, *For a Better Life. A History of Croats in Canada*, nav. dj., 1982.

71 Prema: Harry V. Herman, *A New Hearth – Novo Ognjište, The Story of Ontario Croats*, neobjavljeno, Toronto, 1988.

njem, političkim progonom i smjenom liberalnog vodstva Centralnog komiteta Saveza komunista Hrvatske, tisuće direktora poduzeća, sveučilišnih profesora, nastavnika i profesora kao i studenata preko noći gube sva građanska prava i ostaju bez posla. U nemogućnosti da se zaposle napuštaju domovinu da bi preživjeli i omogućili svojim obiteljima bolji život. Mnogi od Hrvata koji u tom razdoblju napuštaju domovinu useljavaju se u Kanadu. Na osnovi neslužbenih kanadskih statističkih podataka, u periodu od nekoliko godina, sve do 1974. godine, samo u provinciju Ontario doselilo se blizu dvadeset tisuća Hrvata.⁷² Većinu su činili visokoobrazovani i stručni ljudi koji preferiraju urbani način života, i stoga se odlučuju za život u gradovima, uglavnom u Torontu i južnom Ontariju. Prema službenom popisu kanadskog stanovništva 2006. godine može se jasno vidjeti da Hrvati najviše žive u velikim gradovima, što je prikazano u sljedećoj tablici.

Grad	Broj Hrvata	%
Toronto	11.905	0,5
Mississauga	9655	1,5
Hamilton	9605	1,9
Calgary	4145	0,4
Oakville	3360	2,0
Vancouver	3095	0,5
Windsor	2870	1,3
Edmonton	2585	0,4
Ottawa	2500	0,3
Kitchener	2405	1,2
Winnipeg	2340	0,4
Montreal	2120	0,1

Tablica 3.
 Broj Hrvata u glavnim gradovima Kanade prema službenom popisu stanovništva 2006. godine

Izvor: Dinko Marin, Statistička analiza Hrvatske zajednice u Kanadi, *Hrvatski iseljenički zbornik 2010. godine*, Hrvatska matica iseljenika, Zagreb, 2010., str. 136-137.

Ukupno u tih dvanaest gradova živi 58.585 Hrvata ili 51 posto svih Hrvata u Kanadi. Na osnovi dostupnih podataka posljednjeg popisa stanovništva (2006.), u Ka-

nadi živi 110.880 osoba koje su se izjasnile Hrvatima. U usporedbi sa 1996. godinom, kada se 84.515 osoba izjasnilo Hrvatima, ili 2001. godinom, kada ih je bilo 97.045, u posljednjem popisu bilježi se porast od blizu petnaest tisuća osoba koje su se izjasnile kao Hrvati. U sljedećoj tablici prikazan je broj Hrvata i njihov udio u ukupnom stanovništvu kanadskih provincija i teritorija 1996., 2001. i 2006. godine.

Provincija/ teritorij	1996.	% uk. st.	2001.	% uk. st.	2006.	% uk. st.
Ontario	56.395	0,5	62.325	0,6	71.380	0,6
British Columbia	13.315	0,4	16.290	0,4	18.380	0,5
Alberta	6615	0,2	8570	0,3	9650	0,3
Quebec	3605	0,1	4360	0,1	5330	0,1
Manitoba	2055	0,2	2685	0,2	2875	0,3
Saskatchewan	1700	0,2	1710	0,2	1670	0,2
Nova Scotia	470	0,1	625	0,1	655	0,1
New Brunswick	180	0,0	195	0,0	285	0,0
Ostalih 5 prov./ter.	160	0,0	290	0,0	220	0,0
Ukupno	84.515	0,3	97.045	0,3	110.880	0,3

Tablica 4.
 Razlike u broju Hrvata koji žive u kanadskim provincijama/teritorijama prema popisu stanovništva 1996., 2001. i 2006. godine

Izvor: Dinko Marin, Statistička analiza Hrvatske zajednice u Kanadi, *Hrvatski iseljenički zbornik 2010. godine*, Hrvatska matica iseljenika, Zagreb, 2010., str. 136-137.

Od ukupnog broja Hrvata koji žive u Kanadi, udio po provincijama varira od 64,3% u Ontariju, 17,0% u British Columbiji, 8,7% u Alberti, 4,8% u Quebecu, 2,6% u Manitobi do 1,5% onih koji žive u Saskatchewanu, i ostatak u ostalim provincijama i teritorijima.⁷³

Kao što se vidi iz priloženih tablica, najviše Hrvata živi u dvije provincije, Ontariju i British Columbiji. Od samog početka doseljavanja Hrvata one su im bile najzanimljivije i najviše su ih privlačile. Rudnici sjevernog Ontarija te gradnja i kopanje Wellandskog kanala na početku dvadesetog stoljeća pružali su mogućnost nepismenim Hrvatima da nađu posao. U British Columbiji ribarenje na obalama Pacifika omogućilo je hrvatskim ribarima da nađu prikladan posao i postupno puste korijene. Podaci

73 Dinko Marin, Statistička analiza hrvatske zajednice u Kanadi, *Hrvatski iseljenički zbornik 2010. godine*, Hrvatska matica iseljenika, Zagreb, 2010., str. 136-137.

posljednjeg popisa stanovništva pokazuju, između ostalog, još jednu pozitivnu karakteristiku Hrvata Kanade, njihovu visoku svijest o svom podrijetlu i vlastitoj kulturi. Naime osim rubrike etničkog podrijetla, 26.165 osoba na pitanje kojim jezikom govori kod kuće odgovorilo je da je to hrvatski. Od tog broja 3395 osoba rođeno je u Kanadi, a 18.615 doselilo se u nju.

Analizirajući ove službene brojke i uspoređujući Hrvate iz tri različita vala doseljavanja, mogu se uočiti neke vidljive promjene „u prirodi i karakteru hrvatskog doseljeničtva“.⁷⁴ U prvom redu u odnosu na staru generaciju doseljenika, novi doseljenici, posebno oni koji su došli kasnih šezdesetih godina, bili su mnogo obrazovaniji i preferirali su urbani način života. Drugo, kod nove generacije bio prisutan veći osjećaj etničke pripadnosti i nacionalnog ponosa, koji je umnogome bio potaknut politikom multikulturalizma koju je kanadska vlada uvela krajem šezdesetih godina. Multikulturalna politika službeno je, u ime kanadske vlade poticala Kanađane različitog etničkog podrijetla da kroz različite kulturne, sportske, duhovne i ine manifestacije ističu i nastoje očuvati svoje etničko podrijetlo i kulturnu baštinu. U odnosu na prethodne generacije novi su doseljenici bili mnogo liberalniji i slobodniji u pokušajima otvaranja vlastitih poduzeća, investiranja, u kupnji i gradnji nekretnina. Dolaskom nove generacije nije se samo povećao broj Hrvata u Kanadi nego se kvaliteta života u hrvatskim zajednicama vidno poboljšala. Krajem šezdesetih imamo pravu ekspanziju izgradnje katoličkih crkava, osnivanja nogometnih klubova i kulturnih društava i veću aktivnost u političkom životu Kanade. Među najveća dostignuća Hrvata u Kanadi valja izdvojiti sljedeća: nogometni klub Croatia iz Toronta postaje 1976. godine apsolutni prvak profesionalne sjevernoameričke lige i na taj način prvi kanadski tim koji je osvojio takvu titulu u bilo kojem sportu od 1945. godine. U promicanju hrvatskog identiteta na znanstvenoj razini, razini hrvatske kulture i jezika, na Sveučilištu Waterloo osniva se 21. travnja 1988. godine Katedra za hrvatski jezik i kulturu. Za prvog šefa katedre imenuje se jedan od najpoznatijih hrvatskih lingvista, dr. Vinko Grubišić, politički emigrant koji je prije dolaska u Kanadu niz godina živio i studirao u Švicarskoj. U svijetu umjetnosti veoma važno mjesto u povijesti Hrvata Kanade zauzimaju slikari Antun Cetin i Ante Sardelić te kipar Augustin Filipović, koji je bio član Kraljevske kanadske akademije. Osim što je osvojio nekoliko prestižnih međunarodnih nagrada, njegove skulpture

74 Dan Mrkitch, nav. dj., str. 26.

nalaze se na javnim mjestima i ustanovama u Torontu, Hamiltonu, Bramptonu i glavnom gradu Kanade, Ottawi. Cetin i Sardelić imali su više od stotinu samostalnih i skupnih izložbi u mnogim metropolama svijeta. Uz njihova imena treba spomenuti baletnu umjetnicu Rajku Kuprešić i izvrsnu slikaricu Nadu Rafaj. Od hrvatskih pjesnika ističu se Alan Horić, koji je svoje pripovijetke objavio na francuskom jeziku, kao i pjesnikinja Nada Stipković. Pjesme, pripovijetke i romane također su objavili Marijan Šola, Jozo Kutleša, Feri Midžan, Ana Ganza i drugi. Od hrvatskih znanstvenika u Kanadi treba spomenuti dr. Krešimira Krnjevića sa Sveučilišta u Montrealu, dr. Stjepana Krešića, koji je predavao latinski jezik na Sveučilištu u Ottawi i djelovao kao prevoditelj. Dr. Anthony W. Rasporich, sveučilišni profesor u Calgaryju, autor je knjige o povijesti Hrvata u Kanadi, dr. Ante Padžen sveučilišni je profesor na montrealском Sveučilištu McGill, dr. Želimir Jurčić profesor je slavistike na Sveučilištu u Victoriji. Profesor arheologije na Sveučilištu u Calgaryju, Vladimir Markotić, autor je knjige *Biographical Directory of Americans and Canadians of Croatian Descent* (The Research Centre of Canadian Ethnic Studies, Calgary).

V. OSNIVANJE
VJERSKIH, KULTURNIH
I SPORTSKIH UDRUGA
I KLUBOVA HRVATA
U KANADI

OSNIVANJE VJERSKIH UDRUGA HRVATA U KANADI

Hrvatske katoličke misije/župe u Kanadi

Nema nikakve dvojbe da je za hrvatske doseljenike na sjevernoameričkom kontinentu, a posebno na kanadskom teritoriju, Crkva učinila više nego bilo koja druga institucija ili politička stranka. Ona je oblikovala način i stil života, barem u hrvatskim zajednicama diljem Kanade. Predstavljala je onu snagu koja je modificirala i balansirala život većine hrvatskih doseljenika (osobito nakon Drugoga svjetskog rata) između kanadskog načina života i kulture te hrvatskih običaja, kulturne tradicije i baštine koju su Hrvati donijeli u Kanadu i nastojali po svaku cijenu očuvati. Crkva i hrvatski svećenici bili su najzaslužniji za očuvanje hrvatskog nacionalnog bića. Osnivali su katoličke župe i gradili crkve, u kojima su osim služenja svetih misa osnivali razna folklorna društva, škole za učenje hrvatskog jezika, povijesti i zemljopisa, s jednim jedinim ciljem očuvanja kulturne, jezične i vjerske tradicije. Svakako važno je istaknuti da je službena kanadska politika multikulturalizma, kao i činjenica da Katolička crkva u Kanadi nije nastojala nametnuti proces asimilacije pripadnicima različitih etničkih grupa, pa tako ni Hrvatima, u dominantno anglosaskoj sredini, umnogome olakšala život pripadnicima tih skupina, pa tako i Hrvatima u novoj sredini. Katolička crkva u Kanadi ovakvim je svojim stavom i politikom prema doseljenicima nastojala udovoljiti njihovim kulturnim, jezičnim, a iznad svega vjerskim tradicijama. Ona je nastojala ublažiti kulturni šok koji su doseljenici doživljavali u susretu s kanadskom kulturom i načinom života. Također, svojom je politikom nastojala usporiti i učiniti što bezbolnijim asimilacijski proces kroz koji su prolazili svi novi doseljenici. Prateći gibanja i upute iz Vatikana o većoj potrebi za sustavnom pastoralnom brigom o doseljenicima, kanadski biskupi potiču osnivanje nacionalnih etničkih crkava, imenuju posebne vikare za etničke župe i osnivaju posebne urede za doseljenike. Želeći na taj način sačuvati jedinstvo katolika u svijetu,

Crkva je pomno pratila svjetske migracijske procese i nastojala naći odgovore i rješenja za nove izazove. Svjesno činjenice da su migracijski procesi možda jedan od najvećih problema trećeg tisućljeća, Papinsko vijeće za pastoralnu skrb selilaca i putnika na svom IV. svjetskom kongresu o pastoralnoj skrbi selilaca i izbjeglica, održanom od 5. do 10. listopada 1998. godine u Vatikanu, posebno apostrofirala potrebu za organiziranom pastoralnom praksom udovoljavanja potrebama iseljenika, i to ako je moguće na njihovom jeziku i uz poštovanje kulturne tradicije dotičnih grupa. Kao primjer uzima se upozorenje IV. luteranskog sabora 1215. godine, koje prijete čak ekskomunikacijom: „Budući da na mnogima mjestima u istom gradu i biskupiji živi pomiješano stanovništvo različitih jezika koje ispovijeda istu vjeru, no s različitim običajima i obredima, oštro naređujemo da se biskupi takvih gradova pobrinu za prikladne služitelje za slavlje božanske službe prema različitim obredima i narječjima te za prikladnu izgradnju tih jezgri riječju i primjerom.“⁷⁵ Koliko je to aktualno i danas, najbolje se može osjetiti u svim većim gradovima Kanade, uzimajući Toronto kao klasičan primjer, gdje se svake nedjelje održavaju katoličke mise na više od sto svjetskih jezika.⁷⁶

Svjesna činjenice da su migracijski procesi društvena pojava s etičkim i vjerskim aspektima od velikog značenja, a prateći gibanja i upute univerzalne Crkve o vječnoj i sustavnoj brizi o iseljenicima, i Crkva u Hrvata postaje sve aktivnija i učinkovitija u nastojanju oko pastoralne brige za hrvatske iseljenike. Prvi hrvatski svećenik koji je po službenoj dužnosti došao među hrvatske iseljenike na sjevernoamerički kontinent bio je Dobroslav Božić, kojeg je 1894. godine đakovački biskup Josip Juraj Strossmayer poslao u Pittsburgh. Ubrzo po dolasku uspio je sagraditi crkvu koja postoji i danas. Zagrebački nadbiskup Antun Bauer 1910. godine šalje mladog Miju Donladovca u Cleveland. Za njim dolazi još nekoliko hrvatskih svećenika.⁷⁷

Unatoč činjenici da su hrvatski franjevci iz Chicaga već 1912. godine postali dio Slavenskog komesarijata koji je Rim ustanovio za pastoralno djelovanje među doseljenicima u SAD-u iz Hrvatske, Slovenije i Slovačke, a koji je 1926. godine postao Hrvatskim komesarijatom, od de-

75 *IV. svjetski kongres o pastoralnoj skrbi selilaca i izbjeglica, 5. do 10. listopada 1998. godine*, Vatikan, str. 27.

76 Isto.

77 Vladimir Stanković, *Kardinal Kuharić u hrvatskom iseljeništvu – Sjeverna Amerika*, Kršćanska sadašnjost, Glas Koncila, Zagreb, 2005., str. 22.

Marin Sopta
**V. Osnivanje vjerskih,
 kulturnih i sportskih
 udruga i klubova
 Hrvata u Kanadi**

Slika 12.

Svećenici Franjevačke
 kustodije sv. Obitelji,
 Chicago, od kojih su mnogi
 osnivali župe u Kanadi

vetnaestog stoljeća pa sve do razdoblja poslije Drugoga svjetskog rata u redovima Crkve u Hrvata nije postojao središnji ured ili uprava koja bi koordinirala pastoralno djelovanje među hrvatskim iseljenicima. Bijegom stotina tisuća Hrvata pred jugokomunističkim terorom u zemlje demokratskog svijeta, Crkva u Hrvata dolazi do spoznaje da tim iseljenicima kao i onima koji su napustili domovinu prije Drugoga svjetskog rata treba poslati svećenike, čiji bi glavni zadatak trebala biti pastoralna briga o njima.

Za razliku od SAD-a, gdje je većina hrvatskih katoličkih župa osnovana prije Drugoga svjetskog rata, a neke čak i prije Prvoga svjetskog rata, hrvatske katoličke župe u Kanadi osnovane su nakon Drugoga svjetskog rata, uglavnom šezdesetih godina 20. stoljeća.⁷⁸ Sama činjenica da su svećenici i časne sestre u tim župama većinom rođeni u Hrvatskoj umnogome je olakšala njihov pastoralni rad s Hrvatima. Svakako, i komunikacija s vjernicima u župama bila je mnogo lakša, za razliku od hrvatskih župa u SAD-u, gdje su se pripadnici druge, a osobito treće i četvrte generacije udaljavali od župskog suživota i općenito od života hrvatskih zajednica. Među hrvatskim izbjeglicama koji su u strahu od komunističkog terora pobjegli iz Jugoslavije u Kanadu našli su se i hrvatski svećenici, poput dr. Rudolfa Hrašćanca, Dragutina Kambera, fra Berte Dragičevića; oni su uz Stjepana Šprajca, Luju Ivandića, Juru Vrdoljaka i druge bili pioniri dušobrižnici koji su u Kanadi poslije Drugoga svjetskog rata „udarili temelje našem današnjem

78 Prema: Fra Ljubo Krasić, Hrvatske župe u Americi i Kanadi: povijest, statistike, stanje, *Hrvatski kalendar za 1997. godinu*, Croatian Franciscan Press, Chicago.

razgranatom dušobrižništvu“.⁷⁹ Suočeni s velikim izazovima i poteškoćama u svom pastoralnom radu, ti su svećenici, kao i njihovi nasljednici, uspjeli osnovati sedamnaest župa i u njima sagraditi crkve. U mnogim slučajevima u sklopu crkve izgrađene su prigodne dvorane za različita društvena zbivanja, primjerice održavanje subotnje škole za učenje hrvatskog jezika, povijesti, zemljopisa i narodnih običaja.⁸⁰ Osim spomenutih škola u sklopu župa osnovani su crkveni i drugi pjevački zborovi, folklorne i tamburaške grupe i različita kulturna i sportska društva. Zahvaljujući velikoj angažiranosti, energiji, a iznad svega sposobnosti uglavnom mladih svećenika koji su došli iz Hrvatske, hrvatske katoličke župe u Kanadi postale su glavni centri okupljanja Hrvata i njihovog društvenog života. Treba istaknuti da takav način života nije predstavljao getoizaciju hrvatskih zajednica, naprotiv, bilo je to učenje demokratskog načina djelovanja i razmišljanja. Stečeno iskustvo u radu hrvatskih zajednica mnogim je pojedincima bila odskočna daska za uspjeh, posebno u političkom životu Kanade. Nema nikakve dvojbe da bez otvorene i snažne pomoći hrvatskih župa ne bi mogli ostvariti uspjeh i osobnu afirmaciju u kanadskom životu.

U svom pastoralnom radu hrvatski su svećenici bili suočeni s velikim poteškoćama, iz više razloga. Naime članovi i vjernici više-manje svih hrvatskih katoličkih župa u većim kanadskim gradovima pripadali su različitim generacijama hrvatskih iseljenika, od kojih su mnogi bili rođeni u Kanadi, pa se tako njihove potrebe i shvaćanje katoličke vjere umnogome razlikovalo. Dolazeći iz različitih krajeva Hrvatske, hrvatski su iseljenici zadržali svoje tradicionalne vjerske običaje. Mnogi od njih, živeći u getu hrvatskih zajednica, ne kontaktirajući s lokalnom kanadskom Crkvom, a u nemogućnosti da posjete domovinu, nisu bili svjesni promjena koje su se zbivale u domovinskoj Crkvi. Generacijske razlike, to jest činjenica da su župljani u većini hrvatskih katoličkih župa pripadali trima različitim generacijama Hrvata, zadavala je veliku poteškoću hrvatskim svećenicima, ne samo u pastoralnom radu nego i općenito u životu i radu župa. Kako udovoljiti potrebama Hrvata koji su došli u Kanadu prije Drugoga svjetskog rata, onima koji su došli poslije njega ili pak mlađim generacijama Hrvata, od kojih su mnogi rođeni u Kanadi? Da bi rad u hrvatskim župama predstavljao još veći izazov za hrvatske svećenike i časne sestre, spomenutim generacijskim razlikama treba dodati činjenicu da su u većini župa,

79 Vladimir Stanković, *Katolička crkva i Hrvati izvan domovine*, Vijeće za hrvatsku migraciju, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1980., str. 112.

80 Isto.

osobito u većim hrvatskim zajednicama, članovi župa bili iz svih krajeva Hrvatske i da su sa sobom donijeli pastoralne običaje svojih krajeva, među kojima su postojale razlike. Hrvatski su se svećenici, osim poteškoća u pastoralnom radu, vrlo često morali baviti drugim poslovima za koje nisu bili pripremljeni i nisu imali potrebno znanje: od teških zidarskih radova, poučavanja hrvatskog folkloru i hrvatskog jezika, a često su djelovali i kao sudski tumači ili pak bračni savjetnici. Uza sve spomenute poslove često su bili izloženi velikim pritiscima različitih hrvatskih političkih organizacija da se politički aktiviraju u svom radu, a k tome, osobito u početnoj fazi rada u hrvatskim župama, najveće su se poteškoće pojavljivale zbog slabog ili nikakvog poznavanja engleskog jezika. Taj hendikep stvarao im je velike probleme, posebno prilikom komuniciranja i uspostavljanja kontakta s različitim kanadskim institucijama. No bez obzira na sve poteškoće, hrvatski svećenici u Kanadi uspjeli su u svojim župama uz pastoralni život organizirati različite društvene aktivnosti.

Činjenica je da su hrvatske crkve u Kanadi uglavnom sagrađene poslije Drugoga svjetskog rata.⁸¹ U prvom redu dolazak tisuća i tisuća novih, uglavnom mladih hrvatskih useljenika, od kojih je većina došla s namjerom da zauvijek ostane, umnogome je pridonio rastu hrvatskih zajednica i njihovoj većoj aktivnosti. Također, među novopridošlima se našao velik broj visokoobrazovanih pojedinaca, što je uvelike pridonijelo kvalitetnijem kulturnom, društvenom i vjerskom životu u sklopu hrvatskih zajednica. Uza spomenute razloge veoma je važno spomenuti i Apostolsku konstituciju „*Exsul Familia*“, koju je Sveta Stolica donijela 1952. godine i u kojoj je papa Pio XII. dao osnovne smjernice pastoralne skrbi za katoličke iseljenike. Najznačajniji dio konstitucije za Hrvate bila je mogućnost osnivanja nacionalnih župa ili dušobrižničkih postaja koje su imale sva prava kao i ostale župe. Nema nikakve dvojbe da je Katolička crva, odnosno njezine župe u Kanadi, u povijesti Hrvata u toj zemlji učinila više nego bilo koja politička, kulturna ili sportska društva u očuvanju hrvatskog nacionalnog identiteta.

Danas u Kanadi djeluje dvadeset hrvatskih katoličkih župa u sklopu kojih su aktivna razna kulturna, sportska, vjerska i druga društva. Svakako najznačajnije među njima su hrvatske subotnje škole za hrvatski jezik i kulturu, koje djeluju u svakoj župi.⁸² Osim škola za hrvatski jezik i kul-

81 Isto.

82 Isto; Prema: Vladimir Stanković, *Katolička crkva i Hrvati izvan domovine*, Vijeće za hrvatsku migraciju, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1980.

tu, u sklopu župa djeluju folklorne i tamburaške grupe, pjevački zborovi i razna sportska i druga društva. Unatoč postojanju svih spomenutih društava treba istaknuti kako je pastoralni rad za Hrvate glavni prioritet djelovanja hrvatskih katoličkih župa u Kanadi. Prema statistikama koje su župe vodile od početka 1893. pa do 1995. godine, kršteno je 85.433 djeteta, prvu pričest primilo je 31.670 djece, krizmano je 36.717 djece, vjenčano 30.115 mladih parova i pokopana 37.894 župljanina.⁸³

Uspostavom slobodne i demokratske Republike Hrvatske uloga hrvatskih katoličkih župa u Kanadi umnogome se promijenila. Ponajprije, život i rad mnogih svećenika bitno se promijenio samom činjenicom da ih se više ne tretira kao državne neprijatelje, kao što je to bio slučaj s komunističkom Jugoslavijom. Danas je uspostavljena otvorena i kvalitetna suradnja s hrvatskom diplomacijom u Kanadi, što omogućuje lakše i efikasnije djelovanje u hrvatskim župama i općenito u hrvatskim zajednicama diljem zemlje. Sljedeći podaci o povijesti djelovanja i osnivanja hrvatskih katoličkih župa u Kanadi preuzeti su iz crkvenih biltena koje su župe redovito tiskale, uglavnom svaki tjedan, spomen-knjiga pojedinih župa i mnogih razgovora koje je autor obavio s pojedinim svećenicima.

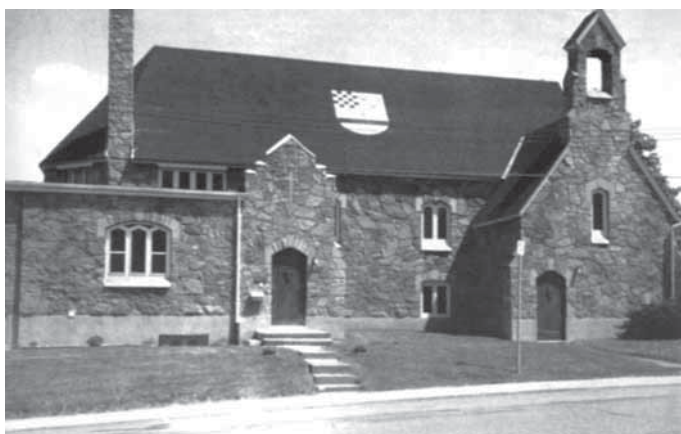
Hrvatska župa svetog Marka, Sudbury

U gradu poznatom po tome što ima najveću tvornicu i rudnike nikla na svijetu, zanimljivo je istaknuti da je u njemu postojala i djelovala hrvatska zajednica i prije Drugoga svjetskog rata, ali da ondje uopće nije⁸⁴ bilo organiziranog vjerskog života sve do 1945. godine. Naime te je godine don Jure Vrdoljak postao prvi hrvatski svećenik koji je služio redovite svete mise na hrvatskom jeziku. Na žalost Hrvata tog rudarskog grada na sjeveru provincije Ontarija, brzo je napustio grad i otišao u Toronto, gdje je osnovao hrvatsku katoličku župu. Don Vrdoljak je i dalje povremeno dolazio u posjet Hrvatima Sudburyja da za njih održi misu u Holy Trinity Church, koja je punih trideset godina služila kao mjesto gdje se održavala misa na hrvatskom jeziku.

Novi pokušaj osnivanja katoličke misije odnosno župe datira iz 1968. godine, kada u Sudbury dolazi fra Kruno Pandžić, kojeg je veoma brzo naslijedio fra Berto

83 Fra Ljubo Krasić, Hrvatske župe u Americi i Kanadi: povijest, statistike, stanje, *Hrvatski kalendar za 1997. godinu*, Croatian Franciscan Press, Chicago, str. 224.

84 *Croatians in the Sudbury Centennial*, Sudbury, 1983., str. 103.

Marin Sopta
**V. Osnivanje vjerskih,
 kulturnih i sportskih
 udruga i klubova
 Hrvata u Kanadi**

Slika 13.
 Hrvatska crkva
 svetog Marka, Sudbury

Dragičević.⁸⁵ Od 1968. do 1980. godine, kada je djelovao među Hrvatima Sudburyja, fra Dragičević je nastojao organizirati i uspostaviti hrvatsku katoličku župu, ali bez mnogo uspjeha. Pozitivne promjene za Hrvate katoličke vjere počinju kada 1980. godine na njegovo mjesto dolazi mladi svećenik fra Ljubo Krasić. Veoma brzo po dolasku u hrvatsku sredinu fra Krasić uspijeva kod lokalnog biskupa, mons. Aleksandra Cartera, isposlovati dozvolu (18. ožujka 1981. godine) da Hrvatska katolička misija za svoje potrebe kupi crkvu.⁸⁶ Nekoliko mjeseci kasnije Hrvati su kupili luteransku crkvu, obnovili je i preuredili za svoje potrebe. Novoobnovljenu, sada već hrvatsku crkvu blagoslovio je biskup Carter 11. listopada 1981. godine i posvetio je svetom Marku.⁸⁷ Veoma brzo crkva je postala centar svih važnijih događanja u hrvatskoj zajednici grada Sudburyja. No na prvo mjesto treba istaknuti da je postala sjedište odgojno-školske organizacije Hrvatske izvanomovinske škole Amerike i Kanade (HIŠAK).⁸⁸ U krugu crkve osnovan je pjevački zbor Sveti Marko, pod vodstvom Emila Heina, koji je zbog svoje kvalitete ubrzo bio tražen i drag gost izvan hrvatske zajednice. Već postojeća škola za hrvatski jezik uspostavila je usku suradnju s crkvom, a to je učinio i Hrvatsko-kanadski folklorni savez, čiji je osnivač bio Ante Beljo. Odlaskom fra Ljube Krasića 1987. godine u Toronto, na njegovo mjesto dolazi fra Ljubo Lebo, koji nastavlja prethodnikovim stopama. Prema službenim župnim statističkim podacima, između 1949. i 1990. godine kršteno je blizu pedesetero djece, prvu pričest dobilo

85 Isto.

86 Isto.

87 Isto.

88 Fra Ljubo Krasić, nav. dj., str. 205.

je njih dvadesetak, krizmano više od četrdesetero djece i vjenčano je gotovo dvadeset parova. Uza sve spomenute aktivnosti i društva treba također istaknuti da je uz pomoć crkve osnovan i nogometni klub Adria – Jadran, najstariji hrvatski nogometni klub u Kanadi.

Župa sv. Križa, Hamilton

U najvećem gradu teške industrije u Kanadi, u gradu čelika Hamiltonu, prvi počeci organiziranog duhovnog i pastoralnog rada u hrvatskoj zajednici zabilježeni su odmah po završetku Drugoga svjetskog rata. Već 1947. godine hrvatski katolički svećenik dr. Rudolf Hrašćanec, inače bivši misionar iz Afrike, došao je u Hamilton s namjerom da osnuje hrvatsku katoličku župu.⁸⁹ Svega godinu dana nakon dolaska dr. Hrašćanec pokušao je uvjeriti mjesnog biskupa J. F. Ryana da dekretom odobri osnivanje hrvatske katoličke misije Sveti Križ. Bez obzira na to što je dr. Hrašćanec mukotrpnim radom uspio okupiti blizu tri stotine hrvatskih obitelji, koje su podupirale njegova nastojanja da se osnuje župa, to nije bilo dovoljno da uvjeri mjesnog biskupa. Njegovim odlaskom 1951. godine u SAD, u drugu župu, Hrvati Hamiltona ostaju bez svoga dušobrižnika. Zahvaljujući upornim nastojanjima drugog svećenika, mons. Stjepana Lackovića, župnika hrvatske župe u obližnjem gradu Lackawanni, koji se smjestio na drugoj strani jezera Erie, u SAD-u, među Hrvate Hamiltona dolazi svećenik Stjepan Šprajc.⁹⁰ On je bio jedan od stotina tisuća hrvatskih izbjeglica koji su u strahu od komunističkog terora prešli na slobodni i demokratski Zapad. Nakon lutanja po Mađarskoj, Italiji, Francuskoj, svećenik Šprajc dospio je u kanadsku provinciju New Brunswick, gdje se smjestio u gradiću Edmunsdonu. Poziv svećenika Lackovića da preuzme pastoralnu skrb za Hrvate u Hamiltonu on objeručke prihvaća i na Uskrs 1952. godine dolazi u grad. Služeći kao kapelan u kanadskoj katoličkoj župi svete Ane, Šprajc je sve svoje slobodno vrijeme nastojao iskoristiti da bi upoznao i organizirao što više Hrvata. Njegov ozbiljan i metodičan rad među Hrvatima nije bio uzaludan i rezultati su se brzo pokazali, kada je odlučio sazvati javni skup Hrvata Hamiltona. Na javnom skupu održanom 14. listopada 1956. godine u Hrvatskom domu jednoglasno je donesen zaključak da se ide u projekt gradnje hrvatske crkve. Za provedbu zaključka izabran je odbor, na čelu s

89 Isto, str. 160; Prema: Berislav Fabek, *25 godina Hrvatske katoličke župe Hamilton*, Graphos Tisak, Toronto, 1983.

90 Isto, str. 25.

Slika 14.
Crkva sv. Križa, Hamilton

predsjednikom Ivanom Lončarićem. Osim njega u odbor su bili izabrani „Josip Cvetić kao podpredsjednik, Josip Justinčić kao tajnik, Josip Povrzenić kao rizničar i dva člana, Stjepan Ilijančić i Ivan Lončarić“.⁹¹ U veoma kratkom roku članovi odbora uspjeli su skupiti 16.000 kanadskih dolara. Ohrabren velikom donacijom za izgradnju crkve, svećenik Šprajc odlučio je upoznati mjesnog biskupa F. Ryana o namjerama i željama Hrvata da sagrade svoju vlastitu crkvu. Impresioniran dotadašnjim radom i uspjehom Hrvata u ostvarenju njihova plana, lokalni biskup odluči dekretom (donesenim u svibnju 1957. godine) dopustiti svećeniku Stjepanu Šprajcu održavanje svetih misa na hrvatskom jeziku. Prva sveta misa službeno održana na hrvatskom jeziku u Hamiltonu bila je 26. svibnja 1957. godine i taj datum se simbolično uzima kao početak djelovanja hrvatske katoličke župe svetog Križa.⁹² Već 17. lipnja 1959. godine biskup je blagoslovio kamen temeljac buduće crkve, na zemljištu koje je odbor kupio godinu dana ranije. Svečano otvorenje, blagoslov i posvećenje crkve održano je 14. rujna 1969. godine, uz prisutnost velikog broja Hrvata.⁹³

Uz uspješan projekt izgradnje nove crkve treba spomenuti da su pod vodstvom župnika Šprajca, odnosno na njegovu inicijativu i osobni angažman, osnovana mnoga društva u sklopu crkve. Između mnogih treba posebno istaknuti osnivanje Hrvatske škole 1957. godine, Hrvatskog društva žena 1958. godine, Društva Presvetog imena Isusova 1959. godine. Nešto kasnije, dolaskom većeg broja

91 Berislav Fabek, *25 godina Hrvatske katoličke župe Hamilton*, Graphos Tisak, Toronto, 1983., str. 45.

92 Isto; Fra Ljubo Krasić, nav. dj., str. 161.

93 Isto, str. 45.

Hrvata u Hamilton, osnovana su mnoga druga društva, poput folklorne grupe „Hrvatsko selo“, 1976. godine, koja je uz tamburaški sastav „Tamburice“ (osnovan 1981.) bila jedno od najkvalitetnijih hrvatskih društava takve vrste u cijeloj Kanadi. Treba spomenuti i da je 1978. godine osnovan nogometni klub Hrvatska mladost, koji je nakon smrti Stjepana Šprajca osnovao svećenik Franjo Šprajc, i koji je već 1983. godine imao 14 različitih momčadi.⁹⁴ Hrvatska škola u Hamiltonu počela je s djelovanjem u isto vrijeme kada je osnovana hrvatska župa. U početku su predavanja za dvadesetak učenika održavana dva puta tjedno u hrvatskom staračkom domu. Izgradnjom crkve i drugih prostorija uz crkvu nastava hrvatskog jezika počela se održavati u novoizgrađenim prostorijama.⁹⁵ Važno je istaknuti da je Hrvatska župna škola za jezik i kulturu u Hamiltonu bila jedan od osnivača Hrvatske izvandomovinske škole Amerike i Kanade, osnovane u srpnju 1974. u New Yorku.⁹⁶ U kulturnom životu župe aktivnost je bila najviše usmjerena na folklornu i tamburašku grupu. Da bi se proširio i obogatio kulturni život, u sklopu župe organiziraju se pjesničke večeri i koncerti klasične glazbe. Na jednoj pjesničkoj večeri predstavljena je poezija poznatog hrvatskog pjesnika i urednika ugledne emigrantske publikacije *Hrvatska revija*, Vinka Nikolića. Koncert dviju časničkih sestara umjetnica, s. Imakulate Malinke i s. Cecilije Pleše, održan na Sveučilištu McMaster, doživio je velik uspjeh i odobravanje ne samo pripadnika hrvatske zajednice nego, što je bilo još važnije, dobio je pozitivnu kritiku u kanadskom tisku. Uza sve spomenute vjerske, kulturne i sportske aktivnosti i društva velečasni Stjepan Šprajc i njegovi nasljednici uvijek su na prvo mjesto stavljali duhovnu i pastoralnu skrb za Hrvate, što na najbolji način potvrđuje održavanje Prvog župskog euharistijskog kongresa od 28. travnja do 1. svibnja 1983. godine u Hamiltonu. Kongres je održan na inicijativu ravnatelja za hrvatsko dušobrižništvo, mons. Vladimira Stankovića; osim hrvatskih pastoralnih radnika Kanade i zapadnog New Yorka, okupio je velik broj kanadskih svećenika.⁹⁷ Prema službenim župskim podacima, sredinom 1990-ih godina hrvatska

94 Isto.

95 Biserka Cetinić, Croatian School of Language and Culture in Hamilton, *Gaudeamus*, br. 11-12, ožujak 1994., Toronto, str. 23; Ana Ganza, Croatian Schools in Southern Ontario. U: Marin Sopta i Gabriele Scardellato, *Unknown Journey: A History of Croatians in Canada*, Polyphony, Vol. 14, University of Toronto Press, Toronto, 1994., str. 111.

96 Prema: Berislav Fabek, nav. dj.

97 Marinko Grk, Prvi župni euharistijski kongres u Hamiltonu, 28. travnja – 1. svibnja 1983. U: Berislav Fabek, nav. dj.

katolička župa svetog Križa imala je 1500 registriranih članova, što je stavlja na drugo mjesto po veličini župa u Sjevernoj Americi, odmah nakon one u Mississaugi. Župa izdaje svoj tjedni bilten, *Our Church Week* i tjedni prilog na dvije stranice na hrvatskom jeziku u *Župnom vjesniku hrvatskih rimokatoličkih župa Toronto–Mississauga–Oakville–Hamilton*. O veoma bogatom životu župe najbolje govore statistički podaci: u hrvatskoj je školi 1995. godine bilo ukupno 350 upisanih učenika raspoređenih u osam razreda, kojima je predavalo 19 nastavnika. Osim škole u sklopu župe veoma su aktivno djelovala i druga društva, poput folklorne grupe, društva Hrvatska katolička žena, crkvenog zbora, nogometnih klubova i slična, od kojih je svako imalo velik broj članova. Prema župnim podacima, od 1958. do 1995. godine u crkvi je kršteno 2960 djece, prvu pričest je primilo 2131 dijete, krizmano je 1902 djeteta, vjenčan 1231 par i pokopano 899 članova župe.

Župa Naše Gospe Kraljice Hrvata, Toronto

Mnogo prije nego što je torontski kardinal McGuigan ustanovio hrvatsku katoličku župu Naša Gospa Kraljica Hrvata i potvrdio don Juru Vrdoljaka njezinim prvim župnikom, mnogi drugi hrvatski svećenici posjećivali su Toronto i pružali duhovnu i pastoralnu skrb članovima malobrojne hrvatske zajednice. Nakon Drugoga svjetskog rata, 1947. godine, u Toronto dolazi hrvatski svećenik dr. Rudolf Hrašćanec. U tri godine koje je proveo među Hrvatima Toronta dr. Hrašćanec nije uspio osnovati katoličku župu, ali nema dvojbe da je postavio čvrste temelje budućoj hrvatskoj katoličkoj župi.⁹⁸ Kada je 1950. godine otišao iz Toronta na drugu dužnost, među Hrvate dolazi drugi svećenik, Aleksandar Rab, koji, kao i njegov nasljednik Š. Hess, ostaje relativno kratko. Napokon, 1953. godine za stalno dolazi hrvatski svećenik don Jure Vrdoljak, koji će veoma brzo osnovati hrvatsku katoličku župu.⁹⁹ Don Jure Vrdoljak se poput tisuća drugih Hrvata poslije Drugoga svjetskog rata kao izbjeglica našao u austrijskom logoru. U Austriji osniva 1948. godine Caritas Croata i pokreće vjerski časopis *Glasnik Srca Isusova i Marijina*. Godine 1950. odlazi u Sudbury, gdje obavlja dužnost kapelana u jednoj irskoj župi, a 1953. godine prelazi u Toronto. Dvije godine nakon dolaska u hrvatsku zajednicu grada Toronta uspijeva organizirati kupnju stare adventističke crkve na adresi 7. Awde Street, relativno blizu centra grada.

98 Autorov razgovor s dugogodišnjim župnikom hrvatske katoličke župe u Torontu, Josipom Gjuranom, vođen u Zagrebu.

99 Isto.

Opisujući početak svoga djelovanja među Hrvatima u Torontu, don Vrdoljak u intervjuu za glasilo *Domovina Hrvatska*, između ostalog, kaže: „Došavši u Toronto odmah sam unajmio u jednoj kući tri sobice, gdje sam živio zajedno s veleč. P. Hessom, dok on nije pošao u Ameriku po nalogu njegovih poglavara isusovaca. Poslije toga sam rentao jednu staru kuću u kojoj sam si odmah prvih dana uredio kućnu kapelicu po dozvoli kardinala. Kapelicu su uredili braća Šime i Tony Grdović besplatno. Dobio sam dozvolu od crkvenih vlasti, da mogu u toj kapelici vršiti sve obrede kao i u crkvi.“¹⁰⁰ Nakon skromnog početka u pomoć su priskočili i ostali članovi hrvatske zajednice i materijalnim doprinosom, a još više dobrotvornim radom, popravili i nadogradili dotrajalu drvenu crkvu. Iako je don Vrdoljak u veoma teškim uvjetima uspio postići ono što njegovim prethodnicima nije pošlo za rukom, izgradnja i organiziranje hrvatske katoličke zajednice nije bilo lako. Svakako za to su postojali opravdani razlozi, o kojima don Vrdoljak piše u svojim bilješkama. Postojala su naime tri velika razloga zašto njegovi prethodnici nisu uspjeli osnovati hrvatsku katoličku župu i izgraditi vlastitu crkvu: djelovanje komunista među „starom emigracijom“, materijalne poteškoće, i katkad pristranost svećenika, npr. neki su se priključili jednoj političkoj grupi ili nisu vodili dovoljno računa o svojem preslobodnom ponašanju...¹⁰¹

Renovirana i nadograđena crkva postala je i prva službena župna crkva torontskih Hrvata. Svakako, ovim problemima treba pridodati velik jaz, nerazumijevanje, pa i neku vrstu antagonizma koji je postojao između pripadnika „stare emigracije“, Hrvata koji su došli u Kanadu prije Drugoga svjetskog rata, i „novih emigranata“, koji su došli bježeći pred komunističkim vlastima u Jugoslaviji. Između tih dviju grupa postojali su i Hrvati koji nisu pripadali nijednoj, nego su se osjećali samo kao katolici i vjernici. Bez obzira na veoma zamršene odnose koji su vladali u hrvatskoj zajednici grada Toronta, crkva je napredovala te unatoč skromnom izgledu i ograničenom prostoru ipak služila svojoj svrsi u malobrojnoj hrvatskoj zajednici. Povodom službenog blagoslova crkve, koji je obavio torontski nadbiskup J. C. McGuigan 6. rujna 1959. godine, župnik Jure Vrdoljak i crkveni odbor uputili su javni poziv preko lokalnih hrvatskih novina svim Hrvatima grada Toronta da dođu na svetu misu. U pozivu je don Vrdoljak između

100 Hrvatska župa u Torontu, Nezavisni demokratski hrvatski mjesečnik *Domovina Hrvatska*, Toronto, 24. studenog 1958.

101 Valent Bogadi, Kratki prikaz povijesti župe, *Spomen knjiga 50. godišnjice Naše Gospe Kraljice Hrvata*, Toronto, 2001., str. 21.

ostalog napisao: „Dugo vremena smo očekivali ovaj čas, pa smo ga i dočekali. To imamo zahvaliti u prvom redu Bogu, koji nam je tu radost priuštio. Tada i našem nadbiskupu-kardinalu, koji nam je omogućio moralno i materijalno, da smo mogli doći do svoje crkve“.¹⁰²

Don Vrdoljak i njegov pomoćnik, svećenik Božidar Vidov, organiziraju hrvatsku pučku školu, koja je na početku djelovanja imala dva razreda i tri učitelja. Vera Braj i Nada Abrosimov poučavale su djecu hrvatski jezik, a svećenik Vidov vjeronauk. Hrvatska škola u iseljeništvu, ime pod kojim je u početku djelovala, svake je godine privlačila sve više i više polaznika. Nakon kratkog prekida uzrokovano požarom koji je zahvatio crkvu, ponovno nastavlja s radom. Nastava u školskoj 1966./67. godini održava se u školi prekoputa crkve. Zbog velikog broja upisanih učenika, velečasni Kamber uspio je organizirati da škola „počne rad s četiri osnovna razreda i tri učiteljice: Mira Kloštranac, Marica Marić i Danica Prga-Nezić te vjeroučitelj vlč. Franko Skumavac.“¹⁰³

Slika 15.
Župnik Dragutin Kamber

Nastojeći objasniti ulogu, smisao, filozofiju i važnost „nove“ škole koju je sam osmislio, župnik Kamber u crkvenom biltenu od 20. studenog 1966. godine piše:

102 Nezavisni demokratski hrvatski mjesečnik *Domovina Hrvatska*, Toronto, rujan 1959.

103 Valent Bogadi, Hrvatska župna subotnja škola, *Spomen knjiga 50. godišnjice Naše Gospe Kraljice Hrvata*, Toronto, 2001., str. 30; Vladimir Bubrin, Hrvatska katolička škola „Kardinal Stepinac“ – Toronto 1961.–2001., *Spomen knjiga 50. godišnjice Naše Gospe Kraljice Hrvata*, Toronto, 2001., str. 106-111.

- “1. Da djeca nauče hrvatski čitati i pisati...
2. Da nauče nešto malo hrvatskog zemljopisa i znadu naći Hrvatsku na mapi...
3. Da nauče barem najglavnije stvari iz hrvatske povijesti, kao pr. da smo primili kršćanstvo i ušli u upisanu historiju prije gotovo 14 stoljeća...
4. Djeca će naučiti po koju hrvatsku pjesmu pa zatim nekoliko glavnih vjeronaučnih stvari... da se mogu pripremiti za prvu sv. Pričest... isto tako opća sprema na hrvatskom jeziku treba da toliko uznapreduje, da možemo prirediti... priredbu za djecu, roditelje i čitavu župu.”¹⁰⁴

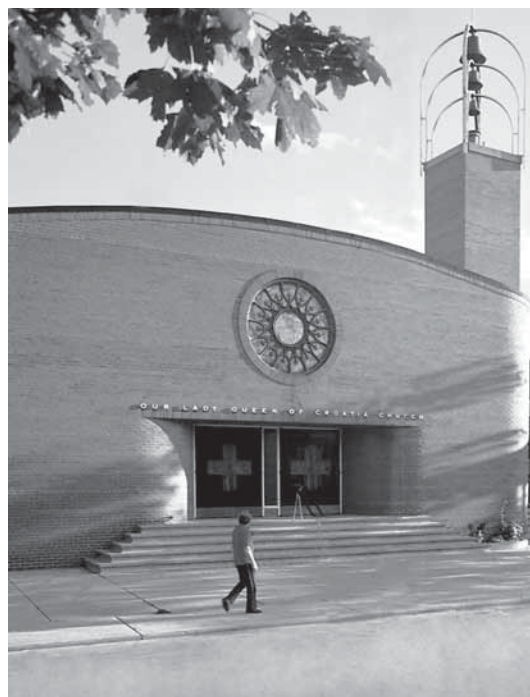
Iz godine u godinu škola je dobivala sve više polaznika i učitelja. Tijekom vremena ulazi pod okrilje obrazovnog sustava provincije Ontarija. Osim škole don Vrdoljak osniva mješoviti crkveni zbor i hrvatsko pogrebno društvo. Za Božić 1961. godine na mjesto župnika torontske župe dolazi Dragutin Kamber, svećenik Sarajevske nadbiskupije, koji će na tom položaju ostati sve do smrti, 30. lipnja 1969. godine.¹⁰⁵ Za svog upravljanja župom dr. Kamber je uspio sa svojim župljanima sagraditi novu crkvu 1965. godine i kupiti župni park u Mississaugi, koji je tijekom vremena postao kultno mjesto okupljanja Hrvata Toronta i provincije Ontarija u ljetnim danima. Nakon njegove smrti park je službeno dobio ime „Father Kamber“.

Hrvatsku katoličku crkvu na staru godinu 1962. zahvaća velik požar, u kojem je potpuno izgorjela. Požar je šokirao kanadsku javnost i izazvao veliku kontroverziju u hrvatskoj zajednici. Naime, predstavnici jugoslavenskog konzulata u Torontu i njihovi doušnici u hrvatskoj zajednici širili su letke u kojima su javno optuživali svećenika Kambera da je organizirao podmetanje požara u crkvi. Da bi ga zaštitili od otvorenih prijetnji fizičkom likvidacijom, Hrvati su organizirali odbor za zaštitu svog svećenika.¹⁰⁶ Članovi odbora služili su kao svećenikova tjelesna garda. Zahvaljujući velikim organizatorskim sposobnostima svećenika dr. Kambera i odlučnosti članova hrvatske zajednice, na mjestu izgorjele crkve sagrađena je nova, sa 850 sjedećih mjesta i elektronskim orguljama. Ispod crkve sagrađena je velika dvorana koja je služila hrvatskim društvima za organiziranje priredaba kao i raznim folklornim grupama i crkvenim zborovima za probe. Dr. Kamber

104 Vladimir Bubrin, Hrvatska katolička škola „Kardinal Stepinac“ – Toronto 1961.–2001., *Spomen knjiga 50. godišnjice Naše Gospe Kraljice Hrvata*, Toronto, 2001., str. 107.

105 Autorov razgovor s bivšim višegodišnjim župnikom hrvatske katoličke župe u Torontu, Josipom Gjuranom, vođen u Zagrebu.

106 Isto.

Marin Sopta
**V. Osnivanje vjerskih,
 kulturnih i sportskih
 udruga i klubova
 Hrvata u Kanadi**

Slika 16.
 Hrvatska crkva
 Naše Gospe Kraljice
 Hrvata, Toronto

ponovno otvara hrvatsku pučku školu, koja zbog požara i izgradnje nove crkve nije radila gotovo tri godine. U prvoj školskoj godini nakon ponovnog otvaranja (1966./67.) upisalo se 120 učenika, što je donijelo velike poteškoće u korištenju prostora. Zbog drugih crkvenih aktivnosti, poput vježbanja crkvenog zbora, a i same činjenice da crkveni prostori, uključujući i dvoranu, nisu bili prikladni za održavanje školske nastave, za sljedeću školsku godinu unajmljeni su prostori u Kent Public School.¹⁰⁷

U sklopu crkve osniva se muški tamburaški zbor pod ravnanjem Lava Vrdoljaka. Također, u sklopu župe osnovane su i djeluju kao samostalna društva dvije kvalitetne folklorne grupe, „Zrinski Frankopan“ i „Hrvatska“. U širem predgrađu Toronta, u mjestu Streetsville, Mississauga, kupljen je rekreacijski park koji je nakon smrti dr. Dragutina Kamberra dobio njegovo ime. Poslije njegove smrti za župnika Naše Gospe Kraljice Hrvata u Torontu dolazi 1969. godine svećenik Zagrebačke nadbiskupije Josip Gjuran.¹⁰⁸

107 Vladimir Bublin, Trideset pet godina hrvatskog *heritage* jezika u Torontu. U: Marin Sopta i Gabriele Scardellato, *Unknown Journey: A History of Croatians in Canada*, Polyphony, Vol. 14, University of Toronto Press, Toronto, 1994., str. 102.

108 Valent Bogadi, *Spomen knjiga 50. godišnjice Naše Gospe Kraljice Hrvata*, Toronto, 2001.; Autorov razgovor s Josipom Gjuranom, bivšim dugogodišnjim župnikom hrvatske katoličke župe u Torontu, vođen u Zagrebu.

Marin Sopta

**V. Osnivanje vjerskih,
kulturnih i sportskih
udruga i klubova
Hrvata u Kanadi**

Slika 17.

Župnik torontske
župe Josip Gjuran

Samo godinu dana poslije stižu u župu časne sestre, a zbog sve veće potrebe župe, nastale stalnim priljevom sve većeg broja Hrvata, u župu dolaze i drugi svećenici kao pomoć Gjuranu. Idućih desetak godina hrvatska katolička župa u Torontu doživljava puni procvat. Ona postaje epicentar svih značajnijih vjerskih, kulturnih, sportskih i političkih događanja u Torontu i općenito u južnom Ontariju. Pored činjenice da je u gradu postojao velik broj različitih političkih organizacija, kulturnih, sportskih društava, tri velika hrvatska doma, ipak je bilo nezamislivo i gotovo nemoguće nešto uspješno organizirati bez prethodne konzultacije s katoličkom župom. Svećenik Gjuran između ostalog pokreće i uređuje redoviti župski radioprogram. Redoviti crkveni bilten tijekom vremena svojim sadržajem, župskim vijestima, obavijestima o važnim događanjima u hrvatskoj zajednici, postupno postaje mali tjednik. U svojstvu duhovnog pomoćnika svećeniku Josipu Gjuranu dolazi don Aleksandar Boras, koji ostaje pune četiri godine, do 1975. Na njegovo mjesto u jesen 1976. godine dolazi svećenik Ivica Kecerin, koji nakon svega godinu dana postaje župnikom hrvatske katoličke župe Hrvatskih mučenika u Mississaugi.¹⁰⁹

Da bi se ilustrirao rad hrvatske župe u Torontu, najbolje je spomenuti neke podatke poput onih vezanih uz hrvatsku subotnju školu, koju pohađa više od 800 djece o kojima se brine više od 20 učitelja. Kulminaciju svoje duhovne i pastoralne skrbi za Hrvate Toronta župa doživljava sredinom 1980-ih godina, kada se u njoj „svake nedjelje služi pet misa na hrvatskom jeziku, a jedna u Oshawi, oko 50 kilometara daleko od Toronta“.¹¹⁰

109 Isto.

110 Vladimir Stanković, *Katolička crkva i Hrvati izvan domovine*, nav. dj., str. 187.

Marin Sopta
**V. Osnivanje vjerskih,
 kulturnih i sportskih
 udruga i klubova
 Hrvata u Kanadi**

Slika 18.
 Postavljanje nove
 ploče s nazivom ulice
 "Croatia Street"

Vrlo brzo nakon dolaska na mjesto župnika katoličke župe, velečasni Josip Gjuran uspijeva osnovati župni radioprogram koji nosi ime Hrvatska straža, jedini vjersko-kulturni radioprogram u provinciji Ontariju. U početku se emitirao svega 10 minuta na popularnoj radiopostaji koja je emitirala etničke programe. Od desetominutnog programa hrvatski vjersko-kulturni program počeo se 1971. godine emitirati jedan sat, a 1975. godine sat i pol.¹¹¹

No jedan događaj koji je vezan za povijest hrvatske katoličke župe u Torontu i hrvatsku zajednicu općenito, valja posebno istaknuti. Naime gradske vlasti udovoljile su zahtjevima velečasnog Gjurana i promijenile ime ulice Awde Street u Croatia Street. Svečana ceremonija preimenovanja ulice održana je 25. listopada 1981. godine uz prisutnost nekoliko tisuća Hrvata. U povijesti hrvatske župe u Torontu značajan datum predstavlja i posjet dr. Franje Tuđmana i njegove supruge, uz pribivanje nedjeljnoj misi, 1987. godine. Za vrijeme propovijedi svećenik Gjuran ih je pozdravio i javno dao potporu Tuđmanovoj borbi za slobodnu i demokratsku hrvatsku državu.¹¹²

Formiranjem dviju župa krajem 70-ih godina, one u Mississaugi i Oakvilleu, a kasnije i hrvatskog kulturnog centra u Norvalu, hrvatska katolička župa u Torontu gubi velik broj župljana. S vremenom sve više bivših župljana, koji su se s obiteljima odselili u ta dva susjedna grada, počinje ići u hrvatske crkve koje su bliže mjestu stanovanja. Ipak, zbog velike tradicije torontske župe i činjenice da grad Toronto predstavlja politički i ekonomski centar provincije Ontarija i Kanade, hrvatska će katolička župa Naša Gospa Kraljica Hrvata sve do danas ostati najznačajnija i najmoćnija župa među Hrvatima u Kanadi.

111 Autorov razgovor sa župnikom Gjuranom.

112 Isto.

Župa Majke Božje zaštitnice putnika, Sault Ste. Marie

U hrvatskoj zajednici koja broji nešto više od sto obitelji, u gradiću u kojem su pripadnici treće generacije Hrvata nekoliko puta zaredom bili izabrani za gradonačelnika grada, inicijativom male skupine Hrvata poslana je zamolba Hrvatskom franjevačkom komesarijatu sa središtem u Chicagu da im pošalje hrvatskog svećenika. Molbu je podržao i mjesni biskup Aleksandar Carter iz North Baya. Udovoljivši molbi, franjevački komesarijat je 1. prosinca 1960. godine poslao fra Krunu Pandžića.¹¹³ Osim vođenja pastoralne skrbi za tamošnje Hrvate, fra Pandžić je također morao zbog nedovoljnog broja hrvatskih svećenika voditi brigu i za Hrvate Sudburyja, Wawu i Thunder Baya, gradova koji su od Sault Ste. Marie udaljeni više od 700 kilometara. Udaljenost i stalna putovanja bili su veoma iscrpljujući za jednog svećenika, pa je kustodija odlučila poslati ispomoć. Tako je 1962. godine u hrvatsku zajednicu došao fra Berto Dragičević.¹¹⁴ Samo godinu dana nakon njegova dolaska Hrvati kupuju zemljište za izgradnju svoje crkve. Zbog oskudnih materijalnih sredstava, na zemljište je preseljena stara drvena kuća koju su župljani preuredili u kapelicu i u kojoj se nekoliko sljedećih godina služila sveta misa na hrvatskom jeziku.

Slika 19.
Crkva Majke Božje
zaštitnice putnika,
Sault Ste. Marie

113 Fra Ljubo Krasić, nav. dj., str. 199-200; Vladimir Stanković, *Kardinal Kuharić u hrvatskom iseljeništvu – Sjeverna Amerika*, Kršćanska sadašnjost, Glas Koncila, Zagreb, 2005., str. 394.

114 Isto.

Odanost i vjernost Hrvata svojoj vjeri i Crkvi prepoznao je i nagradio mjesni biskup, koji je 1965. godine proglasio i blagoslovio novu hrvatsku crkvu. Dvadesetak godina kasnije, 1981./82., fra Dominik Ćorić je uspio s članovima svoje župe na istome mjestu izgraditi novu i veću crkvu, koja je službeno posvećena 1983. godine.¹¹⁵ Unatoč činjenici da je hrvatska zajednica u Sault Ste. Marie jedna od malobrojnijih, u njoj se, uglavnom zahvaljujući crkvi i angažmanu hrvatskih svećenika, osim vjerskih događanja odvijao dinamičan kulturni život. U zajednici je djelovalo nekoliko glazbenih društava i folklornih grupa. O dinamici vjerskog života u zajednici najbolje govore službeni župski podaci, prema kojima je od 1960. do 1990. godine u crkvi kršteno blizu tri stotine djece, vjenčano više od sedamdeset parova, a oko stotinu djece primilo je prvu pričest.¹¹⁶ U crkvenoj dvorani, koja je zapravo postala kulturni centar, osim glazbenih i folklornih priredbi koje su organizirala razna društva poput odsjeka Hrvatske bratske zajednice, nogometnog kluba, ženskog društva „Woman’s Club“, bile su organizirane i razne političke tribine i proslave, poput „10. travnja“. Opće obilježje djelovanja svih spomenutih društava bila je njihova tijesna suradnja s crkvom.

Hrvatska župa sv. Antuna, Welland

Jedna od najstarijih hrvatskih zajednica u Kanadi svakako je ona u Wellandu. Već početkom dvadesetog stoljeća hrvatski useljenici u Kanadu naseljavaju ovaj grad, gdje uglavnom rade najteže fizičke poslove na prokopavanju Wellandskog kanala, u kompanijama Canadian Rubber i Plymouth Cordage te u Empire Cotton Mills.¹¹⁷ Imajući u vidu da kanadska vlada ukida stroge restriksijske mjere u vezi s dolaskom novih useljenika te industrijski procvat u provinciji Ontariju, razumljiv je velik rast hrvatske zajednice u Wellandu između 1924. i 1929. godine.¹¹⁸ U tom razdoblju Hrvati organiziraju svoj društveni život i da bi zadovoljili svoje potrebe, 1929. godine grade Hrvatski dom, u kojem su se održavale razne zabave. U Hrvatskom domu nastao je i prvi tamburaški orkestar u Kanadi, u kojem su svirali Mijo Pavešić, Nikola Baltušić, Steve Škorić

115 Isto.

116 Fr. Robert Jolić – Fr. Jozo Grbeša, *Stoljeće vjernosti*, Chicago, 2000., str. 72.

117 Harry V. Herman, *A New Hearth – Novo Ognjište, The Story of Ontario Croatians*, neobjavljeno, Toronto, 1988., str. 137.

118 Dan Mrkitch, nav. dj., str. 33.

i Silverstar Hrastović.¹¹⁹ Zbog toga je teško razumjeti, a još teže objasniti, da je prvi hrvatski svećenik koji je došao u Welland preuzeti pastoralnu skrb za tamošnje Hrvate bio Dragutin Petranović. Službeno je došao 1972. godine i odmah počeo služiti svetu misu na hrvatskom jeziku u crkvi svetog Augustina. Svojim predanim i sistematskim radom svećenik Petranović uspio je u kratkom vremenu pridobiti velik broj Hrvata da počnu dolaziti na svetu misu. Tijekom vremena Hrvati dolaze do spoznaje da im je potrebna veća crkva, te se organiziraju u prikupljanju materijalnih sredstava. U želji da imaju veću i vlastitu crkvu, 1981. godine kupuju školsku zgradu i na njenoj lokaciji u rekordnom vremenu podižu svoju crkvu. Svečano otvorenje i blagoslov crkve koja je posvećena svetom Antunu Padovanskom održano je 12. lipnja 1982. godine.¹²⁰ Izgradnja crkve umnogome je pridonijela da duhovni i pastoralni život postane bogatiji, a društveni život zajednice raznovrsniji, posebno kada se ima u vidu djelovanje nekoliko društava u sklopu crkve. U crkvenom krugu djeluje više društava, poput „Školskog društva“, koje je osnovano 1981. godine, „Oltarskog društva“ i „Društva imena Isusova“, oba osnovana 1981. godine. Također u sklopu crkve djeluje društvo „Kolombovi vitezovi“, osnovano 1990. godine.¹²¹ Da je izgradnja crkve i organizirani pastoralni rad važan segment života Hrvata u Wellandu, najbolje potvrđuju službeni župski podaci: između 1981. i 1990. godine kršteno je više od tri stotine djece, vjenčano više od sto pedeset parova i obavljeno više od dvjesto sprovoda.

Župa sv. Leopolda Mandića, London

Na temelju neslužbenih podataka Hrvati su počeli dolaziti u grad London i bližu okolicu tek poslije Drugoga svjetskog rata. U idućih nekoliko desetljeća taj se broj postupno povećavao, tako da početkom sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća hrvatska zajednica broji oko tisuću duša.¹²² Malobrojnu hrvatsku zajednicu u tim godinama posjećivali su hrvatski svećenici uglavnom iz Hamiltona i Windsora kako bi zadovoljili duhovne potrebe Hrvata katolika. Katolička misija u Londonu počinje s djelovanjem 1968. godine, kada za stalnog svećenika dolazi don Ante

119 Isto.

120 Vladimir Stanković, *Kardinal Kuharić u hrvatskom iseljeništvu – Sjeverna Amerika*, Kršćanska sadašnjost, Glas Koncila, Zagreb, 2005., str. 403.

121 Isto.

122 Dan Mrkitch, nav. dj., str. 32.

Marin Sopta
**V. Osnivanje vjerskih,
 kulturnih i sportskih
 udruga i klubova
 Hrvata u Kanadi**

Slika 20.
 Crkva sv. Leopolda
 Mandića, London

Matavin.¹²³ Njegovim odlaskom u mirovinu u svibnju 1971. godine Hrvati Londona nakratko ostaju bez svoga svećenika. Veoma brzo među Hrvate dolazi svećenik Ivan Mihalić, koji za njih služi svete mise u mjesnoj katedrali svetog Petra. Kada su hrvatski franjevci 1976. godine preuzeli pastoralnu brigu za njih, u misiju dolazi mladi svećenik fra Ante Čuvalo.¹²⁴ Nedugo nakon njegovog dolaska Hrvati obnavljaju prostorije Hrvatskog kanadskog kluba i nekadašnju osnovnu školu, koje su služile za potrebe hrvatske misije.

U preuređenom misijskom prostoru fra Ante Čuvalo drži prvu misu na hrvatskom jeziku. Njegovom inicijativom u misiju dolazi fra Vilim Primorac, koji organizira folklornu i tamburašku sekciju. Već 1979. godine folklorna grupa je domaćin tradicionalnog hrvatskog festivala za istočnu Kanadu.¹²⁵ Dolazak fra Ante Čuvala za župnika potaknuo je aktivnost ne samo članova župe nego općenito cijele hrvatske zajednice. Velika aktivnost i mnogobrojne kulturne, sportske i političke aktivnosti ukazuju na potrebu za većim prostorijama, jer je svima u zajednici postalo jasno da su preuređene prostorije katoličke misije postale pretijesne pa Hrvati kupuju zemljište na kojem će ubrzo sagraditi crkvu. Od prve lopate koju je zabio kancelar londonske biskupije F. J. Laverty, 20. travnja 1980. godine, pa do izgradnje modernog hrvatskog katoličkog

123 Ivan Čizmić, Marin Sopta, Vlado Šakić, *Iseljena Hrvatska*, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb, 2005., str. 205.

124 Fra Ljubo Krasić, nav. dj., str. 177; Vladimir Stanković, *Kardinal Kuharić u hrvatskom iseljeništvu – Sjeverna Amerika*, Kršćanska sadašnjost, Glas Koncila, Zagreb, 2000., str. 388.

125 Isto.

centra trebalo je manje od pola godine. Uz novosagrađenu crkvu, za koju je poznati umjetnik Josip Turkalj napravio kip sv. Leopolda Mandića, poprsje kardinala Stepinca, Branimirov križ i postaje Križnog puta,¹²⁶ sagrađena je i moderna dvorana za šesto ljudi. Svečanost otvorenja i blagoslov novog katoličkog centra obavio je londonski biskup John M. Shelock 30. studenog 1980. godine, uz prisutnost velikog broja Hrvata Londona i okolnih mjesta južnog Ontarija, poput Hamiltona, Windsora, Montreala, Ottawe, Toronta i drugih.¹²⁷ Ubrzo nakon blagoslova nove crkve, koja je posvećena sv. Leopoldu Mandiću, fra Ante Čuvalo napušta London i svećeničku službu, a na mjesto župnika dolazi fra Jozo Grubišić.

Nema nikakve dvojbe da su Crkva i njezini svećenici odigrali najvažniju ulogu u životu Hrvata Londona i okolnih mjesta, odnosno da je najviše zahvaljujući njihovom angažmanu očuvan hrvatski nacionalni identitet.

Župa sv. Nikole Tavelića, Montreal

Iako je u Montrealu postojala malobrojna hrvatska zajednica i prije Drugoga svjetskog rata, tek 30. travnja 1960. godine započela je s radom hrvatska katolička misija u tom gradu.¹²⁸ Da bi zadovoljili duhovne potrebe sve većeg broja hrvatskih useljenika koji su poslije rata pristizali u Montreal, Hrvatska katolička kustodija svete Obitelji iz Chicaga slala je svoje svećenike da privremeno održavaju svete mise. No, kako je hrvatska zajednica sve više rasla, tako je i potreba za stalnim svećenikom postala očigledna. To je potaknulo montrealskog nadbiskupa i kardinala Paul-Émilea Légera, da napiše zamolbu Hrvatskoj kustodiji u Chicagu da pošalju jednog stalnog svećenika u hrvatsku zajednicu. Molbi je udovoljeno i u Montreal stiže fra Serafin Vištica kao stalni misionar te službeno osniva hrvatsku misiju, koja počinje djelovati 13. rujna 1960. godine.¹²⁹ Kratko vrijeme poslije dolaska fra Vištica među Hrvate Montreala dolazi montrealski kardinal Léger i 19. rujna 1963. godine daje blagoslov hrvatskoj crkvi posvećenoj bl. Nikoli Taveliću. Nekoliko godina kasnije umjesto fra Vištica za župnika hrvatske crkve dolazi fra Vilim Primorac.¹³⁰ Treba istaknuti da između mnogih novosti koje

126 Fra Ljubo Krasić, nav. dj., str. 178.

127 Isto, str. 177.

128 Isto, str. 189.

129 Vladimir Stanković, *Kardinal Kuharić u hrvatskom iseljeništvu – Sjeverna Amerika*, Kršćanska sadašnjost, Glas Koncila, Zagreb, 2000., str. 390.

130 Fra Ljubo Krasić, nav. dj., str. 189.

Marin Sopta
**V. Osnivanje vjerskih,
 kulturnih i sportskih
 udruga i klubova
 Hrvata u Kanadi**

Slika 21.
 Crkva sv. Nikole
 Tavelića, Montreal

je uveo u rad misije, fra Primorac osniva folklornu i tamburašku grupu. Također osniva Crkveno žensko društvo i pokreće izdavanje nedjeljnog biltena, koji ne donosi samo vijesti o aktivnosti crkve nego i vijesti iz hrvatske zajednice.

Značajan datum u povijesti katoličke misije u Montrealu jest 1971. godina, kada u službeni posjet dolazi zagrebački biskup, kasnije kardinal, Franjo Kuharić, i njegova pratnja: glavni urednik *Glasa Koncila* Živko Kustić i ravnatelj inozemne pastve, mons. Vladimir Stanković. Rast hrvatske zajednice te sve veća duhovna i društvena aktivnost hrvatske zajednice u Montrealu ukazali su na potrebu za većom crkvom. Tako je 1973. godine crkva prodana, a dobiveni novac položen u banku, te je započela potraga za većom crkvom. Dolaskom novog svećenika u hrvatsku zajednicu u Montrealu, fra Ivana Bradvice, 1976. godine, potraga za većom crkvom postaje intenzivnija, što potvrđuje kupnja zemljišta 1977. godine za izgradnju nove crkve.¹³¹ Pod vodstvom fra Bradvice napravljeni su planovi i počela je gradnja, koja je završena 11. studenog 1979. godine. Svečani blagoslov nove crkve obavio je 29. lipnja 1980. godine montrealski nadbiskup Paul Gregoire, uz prisutnost velikog broja Hrvata, koji su za tu priliku došli iz drugih gradova, poput Ottawe, Toronta, Hamiltona i Windsora.¹³²

Uz mnoge aktivnosti koje se održavaju u sklopu crkve treba posebno istaknuti osnivanje i djelovanje subotnje škole za učenje hrvatskog jezika, koja je počela s radom 1979. godine. Osnovan je mješoviti pjevački zbor „Vatro-

131 Isto, str. 188-200; Vladimir Stanković, *Kardinal Kuharić u hrvatskom iseljeništvu – Sjeverna Amerika*, Kršćanska sadašnjost, Glas Koncila, Zagreb, 2005., str. 390.

132 Isto.

slav Lisinski”, koji je veoma brzo stekao popularnost na sjevernoameričkom kontinentu, tako da su zahtjevi za njegovim gostovanjem u hrvatskim zajednicama dolazili sa svih strana.

Od njezinog osnutka 1964. godine pa do 1990. godine u crkvi je kršteno više od 500 djece, sklopljeno više od 200 brakova, krizmano više od 300 djece i dodijeljena prva pričest više od 200 djece.¹³³ Danas hrvatska zajednica Montreala prema nekim neslužbenim podacima broji između dvije i tri tisuće Hrvata. Duhovni i društveni život i dalje se odvija u krugu crkve.

Župa sv. Franje Asiškog, Windsor

U prvoj službeno uspostavljenoj hrvatskoj katoličkoj župi u Kanadi, župi svetog Franje Asiškog, već u listopadu 1948. godine služila se katolička misa na hrvatskom jeziku.¹³⁴ Najveće zasluge za to pripadaju dr. fra Luji Ivandiću, koji u rujnu 1948. godine dolazi u Windsor s namjerom da osnuje hrvatsku katoličku župu. Mjesec dana nakon dolaska fra Ivandić uspijeva održati svetu misu na hrvatskom jeziku u slovačkoj crkvi sv. Ćirila i Metoda. Svojim organizacijskim sposobnostima i predanim radom uspijeva u kratkom vremenu donekle uvesti red i slogu u razdijeljenu hrvatsku zajednicu. Osniva crkveni pjevački zbor, a zajedno od 12.000 kanadskih dolara, koji mu je dao biskup J. Cody, fra Ivandić kupuje staru baptističku crkvu, koju preuređuje za hrvatske potrebe. Prva misa i blagoslov nove hrvatske crkve bio je 20. kolovoza 1950. godine. S tim datumom službeno je uspostavljena prva hrvatska katolička župa u Kanadi.¹³⁵

Osim osnivanja različitih vjerskih društava u krilu crkve, poput Oltarskog društva, Gospojinskog društva, Društva imena Isusova i drugih, fra Ivandić mnogo vremena i energije troši u misionarskom radu u mnogim hrvatskim zajednicama zapadne Kanade. Velike udaljenosti između pojedinih gradova zapadne Kanade prisilile su ga da vrlo često na duže vrijeme bude odsutan iz svoje župe u Windsoru. Njegova učestala odsutnost pridonijela je da njegovi protivnici u hrvatskoj zajednici prodube nastali raskol, šireći laži o njemu. Duboko razočaran, on se odlučuje 10. siječnja 1965. godine povući iz župe i odlazi u drugi grad. U župi nastaje velika praznina, koju je tek u

133 Isto.

134 Fra Ljubo Krasić, nav. dj., str. 217-218; Vladimir Stanković, *Kardinal Kuharić u hrvatskom iseljeništvu – Sjeverna Amerika*, Kršćanska sadašnjost, Glas Koncila, Zagreb, 2005., str. 402.

135 Isto.

Marin Sopta
**V. Osnivanje vjerskih,
 kulturnih i sportskih
 udruga i klubova
 Hrvata u Kanadi**

Slika 22.
 Crkva sv. Franje
 Asiškog, Windsor

rujnu 1965. godine popunio dolazak novog svećenika, don Miloša Čulina, koji je došao iz New Jersey (SAD).¹³⁶ Već u prve dvije godine djelovanja među Hrvatima Windsora don Čulin uspijeva uz pomoć lokalnog biskupa i svojih župljana kupiti zemljište za crkvu. Blagoslov i posveta nove crkve obavljani su 1969. godine. Paralelno s gradnjom crkve i prateće dvorane u krugu crkve osnovani su Hrvatsko društvo žena, folklorna grupa „Hrvatsko selo“ i nogometni klub „Hrvatska mladost Svetog Križa“.¹³⁷ Uza sve ostvarene rezultate, zbog svađa u hrvatskoj zajednici don Čulin, kao i njegov prethodnik, napušta župu 1973. godine. Odlukom mjesnog biskupa Cartera brigu i odgovornost za hrvatsku katoličku župu u Windsoru preuzima Kustodija hrvatskih franjevaca u Chicagu. Na mjesto privremenog upravitelja župe biskup Carter dekretom od 22. lipnja 1973. godine potvrđuje Ferdinanda Skoku, koji na tom položaju ostaje do 21. kolovoza 1976. godine. Na njegovo mjesto dolazi fra Zvonimir Kutleša, koji uz ozbiljnu obnovu pastoralne skrbi za Hrvate uspijeva postupno obnoviti stara i osnovati nova društva, poput dječjeg crkvenog zbora ili folklornog društva „Kardinal Alojzije Stepinac“.¹³⁸ U radu mu svesrdno pomaže fra Vilim Primorac, koji djeluje u susjednoj župi grada Detroita. Prijevom novih hrvatskih useljenika osjeća se potreba za većom crkvom. Fra Kutleša stoga organizira da Hrvati 1980. godine počnu gradnju nove crkve, dvorane, župnog stana

136 Isto.

137 Vladimir Stanković, *Katolička crkva i Hrvati izvan domovine*, Vijeće za hrvatsku migraciju, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1980., str. 189.

138 Fra Ljubo Krasić, nav. dj., str. 218; Vladimir Stanković, *Katolička crkva i Hrvati izvan domovine*, Vijeće za hrvatsku migraciju, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1980., str. 189.

i škole. Veliki projekt izgradnje katoličkog centra, koji je koštao više od dva milijuna kanadskih dolara, uspješno je završen već 1981. godine. Svečani blagoslov i posvetu crkve obavio je 4. listopada 1981. godine londonski biskup John Sherlock. O veličini župe, o aktivnosti njezinih svećenika, a osobito o pastoralnoj brizi za Hrvate najbolje govore sljedeći službeni podaci župe: u župi je između 1950. i 1990. godine kršteno više od 1000 djece, od kojih je 600 dobilo i prvu pričest i krizmu. Također je obavljeno blizu petsto vjenčanja.

Hrvatska katolička župa sv. Leopolda Mandića, Ottawa

U glavnom gradu Kanade, Ottawi, djeluje malobrojna hrvatska zajednica koju je poslije Drugoga svjetskog rata činilo stotinjak obitelji. Hrvati Ottawe nastojali su gotovo puna tri desetljeća osnovati svoju katoličku župu, ali bez previše uspjeha. Prvi svećenici koji su još početkom šezdesetih godina 20. stoljeća dolazili voditi pastoralnu skrb za Hrvate Ottawe bili su iz Montreala, fra Serafin Vištica i Vilim Primorac. Ovakva praksa trajala je sve do 1968. godine, kada u Ottawu na studij dolaze dominikanski đakoni iz Hrvatske, Marinko Zadro i Jure Krišto, a godinu dana kasnije svećenik Marijan Jurčević.¹³⁹ Njihovim dolaskom počinje se služiti katolička sveta misa na hrvatskom jeziku. Nažalost, njihovim povratkom u Hrvatsku zajednica ostaje bez hrvatskog svećenika. Njihova zamjena postaje dominikanac J. M. Tillard, koji nekoliko godina drži misu na hrvatskom jeziku – s francuskim akcentom. Unatoč velikom trudu i nastojanju da okupi što više Hrvata na svetim misama, problemi u komunikaciji kao i slabo poznavanje njihove kulturne i vjerske tradicije predstavljali su veliku barijeru između njega i župljana.

Potreba za hrvatskim svećenikom u hrvatskoj zajednici postajala je sve veća kako je zajednica brojčano rasla. Nakon nekoliko neuspješnih pokušaja konačno kao stalni misionar 1977. godine u hrvatsku zajednicu dolazi don Tadija Pavlović.¹⁴⁰ Njegovim dolaskom raste entuzijazam i živost u hrvatskoj zajednici općenito, što doprinosi većem odazivu vjernika na nedjeljne mise, koje se održavaju u iznajmljenoj dominikanskoj crkvi. Uz obnovu pastoralne i duhovne skrbi za Hrvate, u sklopu crkve osnovana je hrvatska škola za jezik i kulturu, koja uspješno djeluje uz

139 Isto; Vladimir Stanković, *Kardinal Kuharić u hrvatskom iseljeništvu – Sjeverna Amerika*, Kršćanska sadašnjost, Glas Koncila, Zagreb, 2005., str. 393.

140 Isto, str. 394.

obilnu materijalnu pomoć vlade provincije Ontarija. Interesantno je spomenuti da je jedan od predavača bio Gojko Šušak, koji nakon uspostave slobodne i demokratske Republike Hrvatske postaje prvi ministar za iseljništvo, a kasnije i ministar obrane. Nažalost, zbog objektivnih i nekih drugih razloga don Pavlović se nakon svega dvije godine boravka u hrvatskoj zajednici vraća u domovinu, tako da zajednica ponovno ostaje bez hrvatskog svećenika. Umjesto njega dolazi crni svećenik Martin Skinner, pripadnik dominikanskog reda. Svojim radom i nastojanjima da nauči hrvatski jezik, što je na kraju i uspio, stekao je velike simpatije među župljanima. Počeo je služiti svetu misu i držati propovijedi na hrvatskom jeziku. Tri mjeseca nakon što je za stalnog svećenika u hrvatsku zajednicu došao Vinko Delinac, 15. lipnja 1986. godine i službeno je osnovana hrvatska župa sv. Leopolda Mandića. Novosnovanoj župi mjesni biskup dodjeljuje u skrb crkvu bivše župe Notre-Dame-des-Anges.¹⁴¹ Osim hrvatske škole za jezik i kulturu, u sklopu crkve osnovana su i djeluju druga društva, poput nogometnog kluba Jadrana i folklorne grupe „Croatoan“, koja je 1979. godine bila domaćin tradicionalnog hrvatskog folklornog festivala za istočnu Kanadu.

Župa hrvatskih mučenika, Mississauga

Dolaskom desetak tisuća novih hrvatskih useljenika krajem šezdesetih i početkom sedamdesetih godina 20. stoljeća, uglavnom u Toronto i bližu okolicu, radikalno se promijenio život i dinamika aktivnosti hrvatskih društava. Dolaskom velikog broja Hrvata u Toronto hrvatska crkva postaje premalena da primi sve koji su dolazili na služenje svete mise. Unatoč tome što su se mise služile svaku večer, a nedjeljom čak tri puta, crkva je bila premalena za duhovnu i pastoralnu skrb Hrvata. Paralelno s dolaskom velikog broja Hrvata u Toronto, provincija Ontario doživljava velik ekonomski procvat, neviđen u tom dijelu Kanade. U novonastalim okolnostima velik broj pridošlica kao i starijih napušta Toronto i odlaze u Mississaugu, koja je samo administrativno drugi grad. Naseljavanje nekoliko tisuća Hrvata u Mississaugu, kao i nastale nesuglasice i javne polemike između župnika Toronta, Josipa Gjurana, i franjevačkih svećenika u novoosnovanom Hrvatskom kulturno-socijalnom centru u obližnjem Norvalu, samo su ubrzali gradnju hrvatske crkve u Mississaugu. Potreba za vlastitom crkvom u Mississaugu svakome je bila očita, zato je torontski nadbiskup Phillip Pocock dekretom od 6.

141 Fra Ljubo Krasić, nav. dj.

Marin Sopta

**V. Osnivanje vjerskih,
kulturnih i sportskih
udruga i klubova
Hrvata u Kanadi**

Slika 23.

Crkva hrvatskih
mučenika, Mississauga

prosinca 1977. godine proglasio osnivanje hrvatske katoličke župe hrvatskih mučenika za Mississaugu, Brampton i Malton.¹⁴² Prema riječima prvog imenovanog župnika, Ivica Kecerina, „prve svete mise održane su na hrvatskom jeziku u kanadskoj katoličkoj crkvi St. Francis of Assisi“.¹⁴³ Međutim zbog vrlo nepogodnog termina održavanja svete mise (svake nedjelje u 14 sati, što je vjernicima bilo veoma nepraktično) župnik Kecerin uspijeva dobiti prostorije katoličke škole „Mary Fox“ u Mississaugi, u kojoj se svake nedjelje drži sveta misa na hrvatskom jeziku u 11 sati. Za potrebe župnika kupljena je stara kuća koja je služila za stanovanje i ujedno kao župni ured. Da je takvo djelovanje samo privremeno, bilo je jasno svim župljanima i zato se usvojila ideja kupnje zemljišta na kojem će se izgraditi crkva. Odluka o kupnji zemljišta povjerena je župniku župe iz Toronta, Josipu Gjuranu, koji je uz veliku pomoć trgovaca nekretninama, Dragana Bajića i Mirka Štefanca, napokon pronašao prikladnu lokaciju.¹⁴⁴

Paralelno s traženjem lokacije za izgradnju nove crkve u župu dolaze časne sestre, koje su od mjesnog nadbiskupa dobile kuću za svoje potrebe blizu župnog ureda. Njihov dolazak u župu odmah se osjetio. Osim uvođenja djece u katolički nauk, one osnivaju crkveni pjevački zbor, koji ubrzo postaje najkvalitetniji takav zbor u hrvatskim zajednicama provincije Ontarija. Budući da je završeno formiranje katoličke zajednice, prešlo se na projekt izgradnje župne crkve, ureda, stanova i školskih prostorija. Prema riječima svećenika Ivica Kecerina, napravljen je nacrt za

142 Ivan Kecerin, *25 godina Župe hrvatskih mučenika – Mississauga*, Mississauga, 2002., str. 22.

143 Autorov razgovor sa svećenikom Ivanom Kecerinom, obavljen 2000. godine u Zagrebu.

144 Isto.

crkvu, a nedugo zatim raspisan javni natječaj za njezinu izgradnju, koji je vodio kancelar i generalni vikar torontske nadbiskupije Leonard Wall.¹⁴⁵ Od pridošlih ponuda prihvaćena je ona kanadskog poduzetnika A. Petersona i čitav projekt završen je za nešto manje od milijun kanadskih dolara. Pomoćni biskup torontske biskupije Aloysius Ambrozić blagoslovio je 26. prosinca 1978. godine kamen temeljac, a radovi su počeli u lipnju iduće godine. Samo godinu dana kasnije, 6. srpnja 1980. godine, uz više od deset tisuća okupljenih Hrvata Mississauga i susjednih gradova u provinciji Ontariju, mnogobrojnih hrvatskih svećenika i časnih sestara, kao i visokih predstavnika kanadskih vlasti, kanadskih biskupa Aloysiusa Ambrozića, Pearsea Laceyja i Isidora Boreckog, blagoslov i posvetu crkve obavio je uzoriti kardinal Franjo Šeper, perfekt Kongregacije za nauk vjere.¹⁴⁶ O značenju izgradnje crkve za duhovni i pastoralni život Hrvata Mississauga najbolje govore podaci prvog župnika, svećenika Ivica Kecerina, koji sada vodi jednu župu u Zagrebu. Kratko nakon osnivanja župe u Mississaugi bilo je „oko dvjesto učlanjenih obitelji, dok godinu dana kasnije nakon njezinog osnivanja taj se broj povećao na četiri stotine, da bi se danas kretao oko 1700 obitelji ili deset tisuća župljana“.¹⁴⁷ U sklopu crkve župnik Kecerin sa suradnicima osniva mnoga društva, od kojih treba spomenuti ova: Hrvatska katolička žena, folklorna grupa „Sljeme“, tamburaški orkestar „Vatroslav Lisinski“ i Hrvatska škola „Kraljica Jelena“, koju pohađa više od petsto hrvatske djece.

Župa Presvetog Trojstva, Oakville

U gradu Oakvilleu, koji se smjestio na pola puta između Toronta i grada čelika – Hamiltona, osnovana je 9. srpnja 1976. godine hrvatska katolička župa Presvetog Trojstva.¹⁴⁸ Njezini počeci datiraju mnogo ranije, otprilike u razdoblju između 1960. i 1970. godine, kada je svećenik iz Hamiltona dolazio tek dva puta godišnje, i to obično za Božić i Uskrs, kako bi održao svetu misu na

145 Isto.

146 Vladimir Stanković, *Kardinal Kuharić u hrvatskom iseljeništvu – Sjeverna Amerika*, Kršćanska sadašnjost i Glas Koncila, Zagreb, 2005., str. 389; Ivan Kecerin, *25 godina Župe hrvatskih mučenika Mississauga*, Mississauga, 2002., str. 36.

147 Autorov razgovor sa svećenikom Ivicom Kecerinom.

148 Vladimir Stanković, *Katolička crkva i Hrvati izvan domovine*, Vijeće za hrvatsku migraciju, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1980., str. 188; Vladimir Stanković, *Kardinal Kuharić u hrvatskom iseljeništvu – Sjeverna Amerika*, Kršćanska sadašnjost, Glas Koncila, Zagreb, 2005., str. 392.

hrvatskom jeziku. Velikim priljevom hrvatskih useljenika povećala se brojnost hrvatske zajednice, a time i potreba za duhovnom skrbi. Novonastale prilike i činjenica da je u župu u Hamiltonu došao i treći svećenik, umnogome su pridonijele da se početkom 1975. godine u Oakvilleu počne svake nedjelje održavati sveta misa na hrvatskom jeziku. Uvidjevši pozitivne promjene i potrebu da Hrvati imaju vlastitu župu, hamiltonski biskup Paul F. Reading udovoljio je hrvatskim zahtjevima da osnuju vlastitu župu, kojoj osim Hrvata Oakvillea „pripadaju i hrvatske obitelji Burlingtona, Miliona, Actona i Georgetowna“.¹⁴⁹ Prvim župnikom Presvetog Trojstva imenovan je svećenik Vjekoslav Banković, koji je godinama dolazio iz Hamiltona služiti nedjeljnu misu. Za potrebe svećenika izgrađen je 1980. godine župni stan na zemljištu koje su Hrvati nekoliko godina prije kupili za tu i slične potrebe. Uza župni stan izgrađena je i dvorana za različite društvene manifestacije. Župni ured i dvoranu službeno je blagoslovio hamiltonski biskup McDonald.¹⁵⁰

Dolaskom svećenika Jurja Jezerinca (današnjeg vojnog ordinarija u Republici Hrvatskoj), na mjesto župnika župe Presvetog Trojstva, počinje 1988. godine izgradnja nove crkve.¹⁵¹ Ideja o izgradnji naišla je na velik odjek ne samo među Hrvatima Oakvillea nego i susjednih gradova Toronto, Hamiltona i Mississauga. Zahvaljujući velikom materijalnom doprinosu, a naročito velikom odazivu hrvatskih poduzetnika na čelu s poznatim torontskim mecenom kulturnih i sportskih projekata Antonom Kikašem, crkveni odbor za izgradnju crkve skupio je samo na jednoj večeri organiziranoj radi prikupljanja materijalnih doprinosa za izgradnju crkve 300.000 kanadskih dolara.¹⁵² Crkva, čiji je kamen temeljac postavljen 29. svibnja 1988. godine, uspješno je završena 1991. godine. Njezin blagoslov obavio je bivši župnik, tada već pomoćni biskup zagrebački, Juraj Jezerinac.¹⁵³ U sklopu crkve djeluju razna vjerska, sportska, kulturna društva kao i škola za učenje hrvatskog jezika i kulture.

Župa sv. Obitelji, Kitchener

Imajući u vidu za kanadske prilike relativnu blizinu Kitchenera ostalim gradovima južnog Ontarija, poput To-

149 Vladimir Stanković, *Katolička crkva i Hrvati izvan domovine*, nav. dj., str. 188.

150 Isto.

151 Isto.

152 Autor je bio na spomenutoj večeri.

153 Isto.

Marin Sopta
**V. Osnivanje vjerskih,
 kulturnih i sportskih
 udruga i klubova
 Hrvata u Kanadi**

Slika 24.
 Crkva sv. Obitelji,
 Kitchener

ronta, Hamiltona i Mississauga, u kojima su već postojale dobro organizirane hrvatske župe, pastoralnu skrb za Hrvate toga grada vodili su sve do početka 1970. godine svećenici koji su svake nedjelje dolazili služiti svetu misu. S rastom hrvatske zajednice i odaziv vjernika na svete mise bivao je sve veći te je potreba za osnivanjem katoličke misije rasla iz dana u dan, da bi konačno 1. listopada 1975. godine i službeno bila osnovana hrvatska katolička misija „Sveta Marija“, koja je djelovala u sklopu kanadske katoličke župe istog imena.¹⁵⁴

Za prvog voditelja misije imenovan je svećenik Vladimir Stanišić, koji je na toj dužnosti ostao sve do 1989. godine, kada već osnovanu hrvatsku katoličku župu preuzima Kustodija hrvatskih franjevaca iz Chicaga.¹⁵⁵ Veoma kratko nakon što je župa 1. lipnja 1977. godine službeno uspostavljena, kao i u drugim hrvatskim zajednicama diljem Kanade tamošnji Hrvati odlučuju kupiti zemljište za izgradnju vlastite crkve. Kupnjom zemljišta na kojem je 1980. godine uz novu crkvu i župni ured izgrađena i prigodna dvorana, ostvarili su svoj davni san da imaju vlastiti katolički centar. Uz mnoge crkvene odbore i razna vjerska društva koja djeluju pod patronatom i crkvenim uputama, u sklopu crkve osniva se subotnja škola za učenje hrvatskog jezika i hrvatske kulture. Osim škole osniva se i folklorna grupa kao i nogometni klub. Crkveni kompleks postaje središtem svih važnijih društvenih aktivnosti u hrvatskoj zajednici grada Kitchenera. Kada je u pitanju pastoralna skrb za Hrvate, ona se najbolje očituje kroz mnogobrojna krštenja, prve pričesti, krizme, vjenčanja i sprovode. Prema

154 Vladimir Stanković, *Kardinal Kubarić u Hrvatskom iseljeništvu – Sjeverna Amerika*, Kršćanska sadašnjost, Glas Koncila, Zagreb, 2005., str. 387.

155 Vladimir Stanković, *Katolička crkva i Hrvati izvan domovine*, Vijeće za hrvatsku migraciju, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1980., str. 189.

objavljenim župskim podacima između 1970. i 1990. godine kršteno je više od 400 djece, vjenčano više od pedeset parova, krizmano 150 djece i prvu pričest primilo više od pedesetero djece.¹⁵⁶

Župa Prečistog Srca Marijina, Vancouver

Hrvatska zajednica grada Vancouvera, koja broji oko deset tisuća Hrvata, dobila je tek u srpnju 1961. godine stalnog hrvatskog svećenika.¹⁵⁷ Bez obzira na činjenicu da su neki svećenici, poput fra Davida Zrna, fra Ljube Čuvala, fra Zvonka Mandarića, dolazili u Vancouver i prije Drugoga svjetskog rata i ostajali nakratko među Hrvatima, nisu uspjeli osnovati katoličku župu. Dolazak fra Ambroza Budimira kao misionara 1946. godine u hrvatsku zajednicu da pokuša osnovati župu završio je neuspjehom, zbog kojeg on napušta grad. No svi ti pokušaji da se osnuje hrvatska katolička župa nisu obeshrabrili Hrvate grada Vancouvera. Njihovo nastojanje, a naročito upornost nekoliko pojedinaca, poput Rade Perića, Ive Mataka i Ante Prlića, koji su izabrani da predstavljaju privremeni crkveni odbor koji će nastojati pronaći hrvatskog katoličkog svećenika koji bi najbolje odgovarao Hrvatima grada Vancouvera, konačno je urodilo plodom.¹⁵⁸ Uz veliku pomoć i razumijevanje njihovih zahtjeva i potreba, nadbiskup Vancouvera W. M. Duke poslao je pismo Hrvatskoj kustodiji u Chicago s molbom da pošalju jednog hrvatskog svećenika Hrvatima grada Vancouvera. Tako u hrvatsku zajednicu dolazi fra Ambroz Budimir. Svoju prvu misu na hrvatskom jeziku održao je 9. srpnja 1961. godine.¹⁵⁹ U proglasu Hrvatima Vancouvera, koji je poslao 12. srpnja 1961. godine, fra Budimir kao župnik novoosnovane župe u nekoliko točaka iznosi glavne smjernice budućeg rada župe i apelira na njihovu pomoć za ostvarenje tih planova. Između ostalog fra Budimir planira zajedno s vjernicima osnovati pjevački zbor, formirati privremeni crkveni odbor koji će koordinirati rad i biti veza između župnika i župljana. Također je rečeno da će ipak primarni zadatak crkvenog odbora biti prikupljanje materijalnih sredstava za izgradnju nove crkve. Veoma je važno istaknuti poruku fra

156 Fra Ljubo Krasić, Hrvatske župe u Americi i Kanadi: povijest, statistike, stanje, *Hrvatski kalendar za 1997. godinu*, Croatian Franciscan Press, Chicago, str. 85.

157 Isto.

158 Isto, str. 297.

159 Vladimir Stanković, *Kardinal Kuharić u hrvatskom iseljeništvu – Sjeverna Amerika*, Kršćanska sadašnjost, Glas Koncila, Zagreb, 2005., str. 398.

Slika 25.
Crkva Prečistog Srca
Marijina, Vancouver

Budimira iz njegovog proglasa, u kojem ističe „da je župska crkva jedinica duhovnog Kristovog Kraljevstva na zemlji i kao takva izvan svakog politiziranja ili strančarenja“.¹⁶⁰

Sustavnim i mukotrpnim radom fra Budimira i njegovih župljana sagrađena je nova crkva, u kojoj je na polnoćku 1968. godine održana prva sveta misa na hrvatskom jeziku. Svečanu ceremoniju i blagoslov crkve obavio je 16. studenog 1969. godine nadbiskup Vancouvera James Carney. Umjesto fra Budimira, koji 1970. godine odlazi u Njemačku, za voditelja župe dolazi fra Bono Prcela, koji dobiva i svoje pomoćnike, što umnogome olakšava pastoralni rad među Hrvatima. Osim pastoralne brige, fra Bono Prcela i njegovi pomoćnici uspješno otplaćuju crkveni dug nastao tijekom izgradnje. Uz otplatu duga, 1977. godine kupljeno je zemljište površine 54 tisuće četvornih metara u Richmondu, na kojem je izgrađen Hrvatski pastoralni centar „Kardinal Stepinac“, prikladna dvorana za društvene potrebe.¹⁶¹ Hrvatska katolička župa Srca Marijina na čelu sa svojim župnicima, a u bliskoj suradnji s velikim brojem drugih kulturnih, sportskih i političkih društava u gradu Vancouveru, pridonijela je bogatom i raznovrsnom društvenom životu hrvatske zajednice. Na temelju službenih župskih statističkih podataka između 1961. i 1990. godine vjenčano je više od 500 parova, kršteno više od 1500 djece, prvu pričest dobilo je više od 1000 djece i krizmano ih je također više od tisuću.¹⁶²

160 *Hrvatska katolička župa Srca Marijina 1961.–1986. godine*, Vancouver, str. 24.

161 Vladimir Stanković, *Katolička crkva i Hrvati izvan domovine*, nav. dj., str. 190.

162 Službene župske statistike, u autorovu posjedu.

Hrvatska župa sv. Leopolda Mandića, Victoria

Na otoku Vancouveru, najvećem otoku na zapadnoj obali Kanade i općenito Sjeverne Amerike, nalazi se glavni grad kanadske provincije British Columbijе, Victoria. U njemu djeluje dobro organizirana hrvatska zajednica koja broji između sto do sto pedeset obitelji. Općenito na cijelom otoku živi oko dvjesto hrvatskih obitelji, i to u Chemainesu 16 obitelji, Nanaimu 15 obitelji, Port Alberini 40 obitelji, Campbell Riveru 9 obitelji i Tohsisu 9 obitelji.¹⁶³ Pastoralnu skrb za malobrojne Hrvate počeo je voditi 1974. godine hrvatski misionar fra Zvonko Radošević, koji je u to vrijeme živio u Vancouveru. On je punih deset godina služio misu za Hrvate, da bi konačno u siječnju 1985. godine njegov nasljednik, fra Ante Jurić, koji se preselio na otok, preuzeo njegovu ulogu. U svega dva mjeseca nakon dolaska fra Jurić je uspio organizirati i uvjeriti Hrvate da od biskupije otkupe zgradu katoličkog centra St. Thomas More za svotu od 100.000 kanadskih dolara.¹⁶⁴

Kao i u mnogim drugim hrvatskim zajednicama diljem Kanade, Hrvati su dobrovoljnim radom i prikupljenim novcem zgradu obnovili i preuredili kako bi zadovoljila njihove potrebe. U idućih nekoliko godina fra Jurić je sa svojim župljanima uspio otplatiti sav dug, tako da je crkva, u kojoj je prva misa na hrvatskom jeziku održana u rujnu 1985. godine i posvećena sv. Leopoldu Mandiću, postala vlasništvo Hrvata grada Victorije. Župnika crkve sv. Leopolda Mandića naslijedio je fra Mate Markota, koji

Slika 26.
Crvka sv. Leopolda
Mandića, Victoria

163 Vladimir Stanković, *Katolička crkva i Hrvati izvan domovine*, Vijeće za hrvatsku migraciju, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1980., str. 111.

164 Isto, str. 399.

je nastavio stopama svoga prethodnika. Od 1985. do studenog 1992. godine – koliko je proveo u župi – fra Markota je uspio obnoviti crkvu. Poslije fra Markote za župnika dolazi fra Jerko Čaleta, koji je prije toga bio župnik u Vancouveru.¹⁶⁵ Poznat kao graditelj crkava u Vancouveru i Edmontonu, fra Čaleta uspijeva paralelno uz obnavljanje crkve u Victoriji obnoviti crkvu u Nanaimu, unatoč tome što je pripadala mjesnoj biskupiji. Od 1975. do 1995. godine u župi je kršteno više od stotinu djece, vjenčano više od trideset parova, dodijeljena prva pričest više od stotinu djece i krizmano njih blizu pedesetero.

Župa Majke Božje Bistričke, Calgary

Krajem pedesetih godina dvadesetog stoljeća formira se hrvatska zajednica u gradu Calgaryju. U njoj se 1959. godine istodobno osnivaju politička, sportska i kulturna društva.¹⁶⁶ Unatoč tome što su bila otvorena i za članstvo i za relativno veliku aktivnost, nažalost nisu mogla zadovoljiti očekivanja i potrebe cijele zajednice. Osjećala se velika praznina odnosno potreba za duhovnim životom, potreba za vlastitom katoličkom crkvom koja bi okupljala i sve one koji nisu bili u postojećim društvima i organizacijama. Stoga je grupa od sedamdeset tri osobe uputila zamolbu za pomoć lokalnom biskupu Carrolu. Paralelno s molbom lokalnom biskupu, ista skupina uputila je slično pismo Hrvatskoj franjevačkoj kustodiji u Chicagu, tražeći od njih pomoć i savjet. Uz obilnu pomoć s obje strane te veliku upornost Hrvata u zajednici, konačno se 12. listopada 1967. godine služi prva sveta misa na hrvatskom jeziku u novoosnovanoj hrvatskoj katoličkoj misiji „Majka Božja Bistrička“.¹⁶⁷ Uz svestranu pomoć mjesne crkve i franjevaca iz Chicaga veoma je važno istaknuti velik doprinos splitskog provincijala fra Petra Čapkuna da san Hrvata Calgaryja postane stvarnost. Za prvog voditelja misije bio je imenovan fra Zvonko Radošević, koji je došao na zahtjev župljana.¹⁶⁸ Pod njegovim vodstvom, nakon svega godinu dana služenja svete mise na hrvatskom jeziku u stranoj župi, župljani su svibnja 1967. godine otkupili malu poljsku crkvu. Dobrovoljnim radnim akcijama i skupljenim donacijama Hrvati su obnovili crkvu kako bi odgovarala njihovim potrebama. Velik ekonomski procvat koji je pro-

165 Fra Ljubo Krasić, nav. dj., str. 215.

166 Calgary, *Hrvatska katolička župa Majka Božja Bistrička 1967. – 1992.*, Calgary, 1992., str. 14.

167 Isto, str. 16.

168 Isto.

Marin Sopta

**V. Osnivanje vjerskih,
kulturnih i sportskih
udruga i klubova
Hrvata u Kanadi**

Slika 27.

Crkva Majke Božje
Bistričke, Calgary

vincija Alberta doživjela sredinom sedamdesetih i idućih godina, privukao je velik broj novih doseljenika, među kojima se nalazio i priličan broj Hrvata. Novim priljevom Hrvata u tu provinciju, a naročito u grad Calgary, osjetila se potreba za većom crkvom. Početna ideja je postupno dobivala sve više pristaša u hrvatskoj zajednici, da bi konačno 9. siječnja 1977. godine bio sazvan javni skup koji je imao samo jednu točku dnevnog reda – potrebu izgradnje nove i veće crkve. Na javnom skupu donesena je tajnim glasanjem odluka „...s time da od 107 glasačkih listića, 98 se izjasnilo za izgradnju nove crkve, 3 listića su bila protiv i 6 listića suzdržano.“¹⁶⁹ Slab odaziv Hrvata na javni skup na kojem se referendumskim pitanjem izražavala potreba za novom crkvom, nije obeshrabrio idejne začetnike. Oni su nastavili sa svojim planom te uz 300 dolara donacije od svake hrvatske obitelji u gradu i veliku pomoć mjesnog biskupa pronađeno je odgovarajuće zemljište za izgradnju nove crkve.¹⁷⁰ Na sastanku od 26. veljače 1979. godine članovi župnog vijeća donose odluku o njegovoj kupnji. U kratkom vremenu napravljeni su planovi za izgradnju crkve, i pošto je fra Zvonko 19. srpnja blagoslovio zemljište, izgradnja je 23. srpnja službeno počela. Nekoliko godina kasnije, uz velika odricanja i mukotrpan rad velikog broja pojedinaca u hrvatskoj zajednici, uzoriti kardinal dr. Franjo Šeper je na misnom slavlju 2. kolovoza 1981. godine uz nazočnost velikog broja lokalnih Hrvata, velikog broja svećenika i uglednih gostiju iz javnog života Kanade,

169 Calgary, *Hrvatska katolička župa Majka Božja Bistrička, 1967. – 1992.*, Calgary, 1992., str. 18.

170 Isto.

blagoslovio novoizgrađenu crkvu posvećenu Majci Božjoj Bistričkoj.¹⁷¹

Izgradnja crkve nije samo pridonijela bogatijem pastoralnom životu katolika – što potvrđuju i kasniji posjeti nekoliko kardinala i biskupa hrvatskoj crkvi; uz dobro organiziranu pastoralnu skrb (što se između ostalog vidi kroz česta krštenja, više od tristo djece koja su dobila prvu pričest i sakrament krizme, blizu dvjesto obavljenih vjenčanja), u sklopu crkve razvio se bogat kulturno-društveni život. Tako je, na primjer, osnovano folklorno društvo koje je u ime župe bilo suosnivačem festivala hrvatskog folklora za zapadnu Kanadu, osnovan je župni list *Naša riječ*, koji je nakon dva desetljeća postao bilten ne samo događanja u okviru župe nego i izvan nje. Najvažniji je početak rada hrvatske škole koju je osnovao fra Zvonko Radošević 1968. godine, čiji su voditelji nastojali slijediti misli kardinala Kuharića: „Ne dopustimo da sve na nama stane, da nas ne bi buduće generacije optuživale za naše propuste“.¹⁷² Tijekom vremena hrvatski katolički centar postao je središtem ne samo vjerskih događanja nego općenito svih važnijih kulturnih, sportskih i političkih događanja.

Hrvatska župa Uznesenja Blažene Djevice Marije, Thunder Bay

Hrvatske zajednice na dalekom sjeveru provincije Ontarija još prije Drugoga svjetskog rata posjećivali su hrvatski franjevci misionari, poput fra Zvonka Mandurića 1929. i 1930. godine, no ipak je prvi hrvatski katolički svećenik službeno dodijeljen Hrvatima Thunder Baya bio Julije Balog. Pošto je 1974. godine osnovao hrvatsku misiju, Balog već 1975. godine napušta hrvatsku župu i vraća se u Čile, iz kojeg je desetak godina prije došao u Kanadu.¹⁷³ Prazninu koja je nastala njegovim odlaskom popunila je Hrvatska franjevačka kustodija iz Chicaga koja preuzima misiju i u nju šalje fra Iliju Puljića. Pod njegovim vodstvom Hrvati 1979. godine kupuju pentekostalnu crkvu i preuređuju je za svoje potrebe. Uz crkvu grade župni ured i dvoranu za 150 ljudi. Suočeni s velikim poteškoćama kao što su skromne materijalne mogućnosti i malobrojna hrvatska zajednica, hrvatski katolički svećenici ipak uspijevaju organizirati vjerski i kulturni život Hrvata u gradu. Dokazi o njihovom radu jesu i službeni župski podaci,

171 Isto.

172 Isto, 68.

173 Fr. Robert Jolić – Fr. Jozo Grbeša, *Stoljeće vjernosti*, Chicago, 2000., str. 82.

prema kojima je u toj malobrojnoj zajednici između 1974. i 1980. godine kršteno stotinjak djece, sklopljeno više od trideset brakova, prvu pričest primilo više od dvadesetero djece, a krizmano njih više od pedesetero.¹⁷⁴

Župa sv. Nikole Tavelića, Winnipeg

U glavnom gradu provincije Manitobe, Winnipegu, nakon Drugoga svjetskog rata djelovala je malobrojna hrvatska zajednica s oko četiri stotine Hrvata.¹⁷⁵ Sve do 1968. godine, kada u zajednicu dolazi svećenik Julije Balog, svete mise za Hrvate katolike bile su veoma rijetke, i to iz objektivnih razloga. One su se uglavnom održavale na hrvatskom jeziku kada bi grad s vremena na vrijeme posjetili hrvatski svećenici iz drugih gradova. Velečasni Julije Balog uspio je vrlo brzo uvjeriti lokalnog nadbiskupa Flahiffa u potrebu osnutka hrvatske katoličke župe. Konačno, nadbiskup je 30. kolovoza 1968. godine izdao službeni dekret o osnutku hrvatske katoličke župe.¹⁷⁶

Povratkom svećenika Baloga 1970. godine u Čile, na njegovo mjesto dolazi fra Jerko Čaleta. Kao glavni cilj, osim pastoralne brige za Hrvate, fra Čaleta je postavio zadaću izgradnje crkve. U četiri godine uspio je, zajedno s crkvenim odborom, skupiti dovoljno materijalnih sredstava da osim crkve sagradi i dvoranu za društvene potrebe Hrvata. Gradnja crkve i dvorane počela je 1974. godine, a već iduće godine, 17. studenoga, nadbiskup i kardinal Winnipega, Flahiff, službeno ju je blagoslovio i posvetio sv. Nikoli Taveliću.

Uz crkvu su osnovana i djeluju razna društva, poput kolo-grupe „Hrvatska zora“, nogometnog kluba Croatije kao i društva „Hrvatska katolička žena“. Također u sklopu crkve osnovana je i djeluje subotnja hrvatska škola u kojoj djeca uče hrvatski jezik te hrvatsku povijest i kulturu.¹⁷⁷ Imajući u vidu malobrojnost hrvatske zajednice, spomenuti uspjesi i aktivnosti govore o velikom značenju i ulozi koju su hrvatski svećenici imali u toj zajednici. Uz spomenuta društva, djeluje i crkveni zbor i izlazi tjedni župni vjesnik.

174 Fra Ljubo Krasić, nav. dj.

175 Vladimir Stanković, *Kardinal Kuharić u hrvatskom iseljeništvu – Sjeverna Amerika*, nav. dj., str. 401.

176 Vladimir Stanković, *Katolička crkva i Hrvati izvan domovine*, nav. dj., str. 190.

177 Isto.

Hrvatska katolička župa Mala Gospa, Edmonton

U malobrojnu hrvatsku zajednicu Edmontona, koja danas prema nekim neslužbenim podacima broji svega dvije tisuće Hrvata – pripadnika različitih generacija, u razdoblju između 1967. i 1977. godine dolazili su hrvatski katolički svećenici iz grada Calgaryja, koji je udaljen oko tri stotine kilometara, služiti svetu misu na hrvatskom jeziku. U početku bio je to fra Zvonko Radošević, osnivač katoličke župe u Calgaryju, a zatim fra Ivan Rašić, fra Božo Ančić i fra Duje Boban. Kako je hrvatska zajednica postupno rasla, rasla je i potreba za pastoralnom skrbi Hrvata. Stoga u hrvatsku zajednicu u Edmontonu 27. ožujka 1977. godine službeno dolazi fra Jerko Čaleta, koji već po dolasku drži misu na hrvatskom jeziku.¹⁷⁸ Kao dobar organizator, s bogatim iskustvom gradnje crkve u Winnipegu, fra Jerko umnogome doprinosi aktivnosti članova hrvatske misije. U prostorijama Hrvatskoga katoličkog centra, koji je bio otvoren 6. veljače 1970. godine, a službenom odlukom godišnje skupštine od 12. veljače 1977. godine postao dio katoličke župe, organiziraju se različite kulturne manifestacije, između ostalog prvi seminar za učitelje hrvatskog jezika za zapadni dio Kanade kao i prvi folklorni festival za to područje.¹⁷⁹ Velik broj različitih aktivnosti u zajednici ukazao je na potrebu za većim i tehnički bolje opremljenim prostorijama. Nakon potrebnih analiza i diskusija zaključeno je da je najbolje kupiti zemljište oko Hrvatskog katoličkog centra i na njemu izgraditi suvreme-

Marin Sopta
**V. Osnivanje vjerskih,
kulturnih i sportskih
udruga i klubova
Hrvata u Kanadi**

Slika 28.
Crkva Mala Gospa,
Edmonton

178 Isto, str. 385-386.

179 Fra Ljubo Krasić, nav. dj., str. 154-155.

nije i funkcionalnije prostorije, što je i učinjeno. Kupnjom zemljišta počela je odmah i izgradnja nove crkve i odgovarajućih prostorija. Materijalnim donacijama i dobrotvornim radom Hrvata grada Edmontona crkva je sagrađena za manje od godinu dana – izgradnja je počela 4. lipnja 1981., a završila već 27. ožujka iduće godine.

Vidjevši s kakvim su žarom, ljubavlju i velikim osobnim odricanjem hrvatski katolici izgradili svoju crkvu, mjesna biskupija je prihvatila i odobrila hrvatski zahtjev za dodjelu 414.000 kanadskih dolara kredita za troškove gradnje. Blagoslov i posveta crkve obavljani su 20. lipnja 1981. godine, uz nazočnost nadbiskupa Josepha McNeila.¹⁸⁰ Dobiveni kredit Hrvati su uspjeli vratiti u rekordne tri godine.

Na osnovi službenih statističkih podataka kojima raspolaže župa, između 1968. i 1995. godine u župi je obavljeno 345 krštenja, dodijeljeno 186 sakramenata prve pričesti i krizmana 133 djeteta¹⁸¹ te obavljeno više od 100 vjenčanja. Sve spomenute brojke potvrđuju da je odluka o izgradnji veće crkve bila razumna i opravdana.

Hrvatsko franjevačko središte „Kraljica Mira“, Norval

Ideja o izgradnji velikog općehrvatskog kulturnog centra koji bi zadovoljio potrebe sve brojnije hrvatske zajednice Toronta i južnog Ontarija kružila je među Hrvatima tog područja 70-ih godina 20. stoljeća. Dolaskom sve većeg broja Hrvata krajem 1960-ih i početkom 1970-ih godina, koji su se uglavnom naseljavali u Torontu i obližnjim manjim gradovima poput Mississauga, Oshawe, Oakvillea, Bramptona, Kitchenera i drugih, još više je aktualizirala tu temu i potaknula grupu Hrvata na akciju. Na sastanku održanom 14. travnja 1976. godine u kući Ivana Radišića „održan je prvi formalan sastanak gdje se otpočelo ne samo s planiranjem nego i radom oko centra“.¹⁸² Prisutni na sastanku, Ante Bebek, Vinko Grubišić, Milan Jurković, Slavko Lasić, Marko Mikić, Ivan Radešić, Marijan Samardžić, Ante Tomić, Jozo Vrdoljak i Marko Vukorepa, jednoglasno su odlučili da se pokrene izgradnja hrvatskog centra u koji će se dovesti hrvatski svećenici franjevci, čiji će zadatak biti uz pastoralnu i duhovnu brigu za Hrvate na užem području južnog Ontarija osmisliti i

180 Isto, str. 155.

181 Isto, str. 156.

182 Fra Stjepan Pandžić, prof. dr. Vinko Grubišić i fra Miro Grubišić, *Hrvatski društveni kulturni centar Norval 1977.–2002.*, Norval, 2002., str. 25.

Marin Sopta
**V. Osnivanje vjerskih,
kulturnih i sportskih
udruga i klubova
Hrvata u Kanadi**

Slika 29.
Crkva Kraljica
Mira, Norval

voditi brigu o društveno-kulturnom životu Centra. Činjenica da su tada u cijelom južnom Ontariju postojale samo dvije župe s vlastitim prostorijama, i to u Torontu i Hamiltonu, samo je dodatno učvrstila uvjerenje prisutnih da su planovima o osnutku Centra na pravom putu. Jedan od zaključaka sastanka bio je da se formira širi odbor, koji će početi raditi na ostvarenju njihove ideje i za tu svrhu početi prikupljati materijalna sredstva. Također je zaključeno da se sazove sveopći hrvatski javni skup kako bi se Hrvate Toronta i općenito južnog Ontarija upoznao s planovima izgradnje Centra. Samo godinu dana nakon tog sastanka, 2. svibnja 1977. godine, odbor je od kanadskog farmera Clauda McLaughlina za 560 tisuća kanadskih dolara kupio 160 jutara zemljišta.¹⁸³

Uza zemljište kupljena je stara kuća u kojoj je živio dotadašnji vlasnik. U međuvremenu je odbor za izgradnju Centra nekoliko puta slao zamolbu Hrvatskoj franjevačkoj kustodiji u Chicagu da im se pošalje hrvatski svećenik. Što zbog objektivnih, što zbog drugih razloga (uglavnom zbog nezdravih odnosa u hrvatskoj zajednici Toronta, između svećenika torontske župe i članova odbora za izgradnju Centra), franjevačkoj kustodiji u Chicagu trebalo je vremena dok konačno nisu u svibnju 1977. godine poslali mladog svećenika, fra Leona Galića, u Norval. On je zajedno sa svojim pomoćnicima i nasljednicima, fra Marijanom Peharom, fra Bertom Dragičevićem i fra Mladenom Čuvalom, bez obzira na velike zapreke i probleme s kojima su bili suočeni uspio ostvariti velik napredak.¹⁸⁴ U svega

183 Isto, str. 29.

184 Isto; Autorov razgovor s Franjom Zelićem, poznatim i dobro informiranim aktivistom u hrvatskoj zajednici Toronta.

nekoliko godina, između ostalog, obnovljena je stara kuća koja je služila kao ured i mjesto stanovanja za svećenika, osnovano je društvo „Hrvatice Centra“ i Mladež Hrvatskog društveno-kulturnog centra te izgrađeno nekoliko nogometnih igrališta. Također, izgrađene su i asfaltirane ceste i velik otvoreni bazen.

Bez obzira na sve probleme nastale u vezi sa službenim priznavanjem vođenja duhovne i pastoralne skrbi za tisuću Hrvata, konačno je hamiltonski biskup Anthony Tonnos u travnju 1977. godine dekretom odredio da hrvatski franjevci u Centru imaju i službeno pravo raditi. Prvim ravnateljem službeno ustanovljenog Hrvatskog društveno-kulturnog centra imenovan je fra Ljubo Krasić, a njegov zamjenik postao je fra Ivan Bradvica. Iduće godine, biskupskim dekretom od 22. studenog ustanovljeno je „Hrvatsko franjevačko središte Kraljice Mira“, koje je dobilo sva prava i ovlasti kao bilo koja druga katolička župa.¹⁸⁵

Imenovanje fra Ljube Krasića za župnika Centra pokazalo se kao izvrstan potez jer je Centar vrlo brzo postao središte ne samo duhovnog i pastoralnog nego i kulturnog života Hrvata južnog Ontarija. Uz dvosatnu radijsku emisiju koju je Centar imao svaki tjedan na dvije različite postaje, ondje je od 1988. nadalje smješten glavni ured HIŠAK-a (Hrvatska izvandomovinska škola Amerike i Kanade). Na zamolbu biskupa Tonnosa hrvatski franjevci preuzeli su vođenje župe u Kitcheneru. Ta kratkotrajna pomoć u vođenju župe brzo je prerasla u trajnu, jer je biskup zamolio franjevce da preuzmu vođenje župe. Između ostalih društava osnovan je nogometni klub Croatia, koji igra u nogometnoj ligi Toronta. Nogometni klub Croatia bio je domaćin tradicionalnog turnira hrvatskih nogometnih klubova za SAD i Kanadu, na kojima je nastupalo blizu trideset hrvatskih nogometnih klubova.

Važno je istaknuti kako je 1. listopada 1989. godine u kući Kraljice Mira počela raditi Hrvatska knjižara, koju je svečano otvorio prof. dr. Zvonimir Šeparović, rektor Sveučilišta u Zagrebu i predsjednik Međunarodnog žrtvoslovnog društva. Uz njega, bili su prisutni predsjednica Matice hrvatske, Marija Peakić-Mikuljan, urednik Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža, Tomislav Ladan, predsjednik Društva hrvatskih književnika, Nedjeljko Fabrio, poznati stručnjak za hrvatski jezik, Stjepan Babić, kustos hrvatskih franjevaca za Ameriku i Kanadu, fra Pavao Maslač i mnogi drugi ugledni gosti iz kanadskog i hrvatskog druš-

tvenog života.¹⁸⁶ Od velikog broja hrvatskih i kanadskih uglednih pojedinaca koji su posjetili Centar treba posebno istaknuti premijere provincije Ontarija, Davida Petersona i Boba Rea, te velik broj ministara i političara provincijske vlade Ontarija i savezne vlade Kanade. Možda najznačajniji datum u povijesti Centra bio je 12. studenog 1989. godine, kada je dr. Franjo Tuđman održao govor, te 22. rujna 1990. godine kada je kao prvi demokratski izabran predsjednik Republike Hrvatske održao govor pred više od 20 tisuća oduševljenih Hrvata južnog Ontarija.

Inicijatori i osnivači Centra nisu mogli ni sanjati da će u kratkom razdoblju na tom prostoru, čija je tržišna vrijednost danas dosegla nevjerojatnih 20 milijuna dolara, izgraditi crkvu koje su tornjevi visoki čak 60 metara i „dominiraju prostranim i slabo naseljenim poljem na kojem se svetište u Norvalu, a zapravo bivša farma, nalazi“.¹⁸⁷ Izgradnja impozantne crkve, bez drugih projekata, koštala je blizu devet milijuna kanadskih dolara, koje su Hrvati južnog Ontarija donirali u gotovom novcu, građevinskom materijalu ili pak dobrovoljnim radom. Mjesečna otplata bankovnog kredita iznosi 32 tisuće dolara, i on se uglavnom otplaćuje od donacija ili pak sredstvima prikupljenim od raznih društvenih događaja organiziranih u Centru.¹⁸⁸

Hrvatski islamski centar u Kanadi

U sklopu hrvatske zajednice u Kanadi bilo je između pedeset do sto obitelji koje su se deklarirale kao Hrvati islamske vjeroispovijesti.¹⁸⁹ U većini slučajeva bili su to politički emigranti koji su pobjegli iz Jugoslavije u strahu od komunističkog terora. Početkom sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća u političkom životu Hrvata Kanade iznenada se pojavio mladi znanstvenik, dr. Asaf Duraković, koji je bio zaposlen u uglednim znanstvenim institucijama Kanade i SAD-a. Veoma karizmatičan, izvrstan govornik, svojim političkim nastupima na javnim skupovima u hrvatskim zajednicama diljem Kanade oduševljavao je okupljene Hrvate. U svojoj brošuri *Mjesto muslimana u Hrvatskoj narodnoj zajednici*, tiskanoj 1972. godine u

186 Fra Ljubo Krasić, Hrvatske župe u Americi i Kanadi: povijest, statistike, stanje, *Hrvatski kalendar za 1997. godinu*, Croatian Franciscan Press, str. 196.

187 Norval: 20 godina poslije, *Večernji list – Obzor*, 7. studenog 2009. godine.

188 Isto.

189 Autor je u Torontu živio i radio 25 godina i bio veoma aktivan u hrvatskoj zajednici Toronta i općenito u Kanadi, tako da je iz prve ruke upoznat s tim podatkom.

Marin Sopta

**V. Osnivanje vjerskih,
kulturnih i sportskih
udruga i klubova
Hrvata u Kanadi**

Slika 30.

Dr. Asaf Duraković

Torontu, opisujući povijest Bosne i Hercegovine i položaj muslimanskog stanovništva, Duraković piše: „Bosna i Hercegovina su povijesno jedinstvene cjeline s ostalim hrvatskim zemljama, koje su se razvijale u specifičnim uvjetima utjecaja dviju različitih vjera i kultura od vremena pada Bosne pod Osmanlijsko carstvo... Muslimansko stanovništvo Bosne i Hercegovine jest 95% slučajeva hrvatskog podrijetla, o čemu kazuju podaci iz povijesti.“¹⁹⁰ Nakon spomenute brošure, Duraković objavljuje nekoliko drugih, od kojih su najpoznatije: *Od Bleiburga do Muslimske nacije*, koja je tiskana 1974. godine u Torontu, i druga, *Massacre of Croats in Bosnia-Hercegovina and Sandžak*. Potonja brošura napisana je na engleskom jeziku i tiskao ju je Hrvatski islamski centar 1978. godine, uz financijsku pomoć Hrvatskog narodnog vijeća. Obje brošure, naročito ona na engleskom jeziku, poslana su na mnoge adrese vlada, znanstvenih institucija i uredništava glavnih novina, osobito u arapske i islamske zemlje.

Dr. Asaf Duraković zajedno s istaknutim političkim emigrantom Kerimom Reisom, inače dugogodišnjim članom vodstva Hrvatskog oslobodilačkog pokreta – Reorganizacija, i Taibom Čordićem početkom sedamdesetih godina 20. stoljeća pokreće inicijativu za izgradnju Hrvatskog islamskog centra u Torontu. Inicijativa je naišla na velik odjek ne samo među malobrojnou muslimanskom zajednicom koja je javno isticala pripadnost hrvatskom narodu nego, što je još značajnije, u cijeloj hrvatskoj zajednici koju su uglavnom sačinjavali katolici. Uz njihovu obilnu materijalnu pomoć izgrađen je u vrlo kratkom roku Hrvatski islamski centar.

¹⁹⁰ Asaf Duraković, *Mjesto Muslimana u Hrvatskoj narodnoj zajednici*, Toronto, 1972., str. 29.

Na svečanosti otvorenja 1972. godine uz ugledne goste iz kanadskog političkog života, mnoge strane diplomate, većinom predstavnike islamskih i arapskih zemalja, u velikom su broju bili nazočni i Hrvati katoličke vjeroispovijesti. Okupljeni muslimani, podrijetlom iz Pakistana, Indije, Afganistana, Irana, Iraka, Saudijske Arabije, Egipta i drugih arapskih i islamskih zemalja, s čuđenjem su gledali prisutne Hrvate katolike i nisu mogli vjerovati kada je Kerim Reis govorio o njihovom doprinosu izgradnji centra. U službenom glasilu Hrvatskog islamskog centra, *Novi Behar*, u kratkim crtama dan je prikaz značenja i uloge Centra u životu malobrojne muslimanske zajednice. U statutu Centra najvažniji paragraf glasi: „Hrvatski islamski centar jest kulturna, vjerska i nacionalna institucija muslimana hrvatske narodnosti čiji je zadatak poštivanje, čuvanje i širenje vjerskih, filozofskih i kulturnih zasada islama, kao i poštivanje i čuvanje hrvatske kulturne tradicije među Hrvatima islamske vjeroispovijesti.“¹⁹¹ Drugi važan paragraf statuta jest ovaj: „Naziv Hrvatski islamski centar je definitivan i ne može se promijeniti.“¹⁹² Nažalost, zbog otvorenog oružanog sukoba između Hrvata i muslimana u Bosni i Hercegovini početkom devedesetih godina hrvatsko ime briše se iz naziva Centra.

Stečena poznanstva i prijateljstva koja su prvi predsjednik Hrvatskog islamskog centra, Kerim Reis, i dr. Asaf Duraković sklopili u ime Centra, osobito s članovima diplomatskog kora iz arapskih i islamskih zemalja, omogućila su Reisu da objavi niz članaka o položaju muslimana

Slika 31.
Hrvatski islamski
centar, Toronto

191 Isto.

192 Isto.

u Jugoslaviji, a posebno u Bosni i Hercegovini.¹⁹³ Njegovi članci, objavljeni u prestižnim novinama i publikacijama poput *Arab Newsa* u Saudijskoj Arabiji, *Kayhena* u Iranu, *New Trendera* u Washingtonu, *Impact Internationala* i drugima u kojima je kritički pisao o nezavidnom položaju muslimana u Jugoslaviji, izazvali su oštru reakciju jugoslavenske diplomacije. Prigodom službenog posjeta ministra vanjskih poslova Irana Alija Akbara Velayatija Beogradu, službeni predstavnici jugoslavenske vlade oštro su protestirali protiv Kerimovih članaka u *Teheran Timesu*.¹⁹⁴ Beogradske dnevne novine, *Novosti*, u svom izdanju od 20. studenog 1987. godine oštro su napale *Teheran Times* zbog recenzije knjige *Muslimani u Jugoslaviji – Potraga za pravdom*, koju je tiskao Hrvatski islamski centar u Torontu.¹⁹⁵ U istom članku optužili su imama Homeinija da je masovni ubojica, kriv za smrt tisuća nevinih Iračana u ratu protiv Iraka. Međutim, aktivnost K. Reisa i A. Durakovića i političke teze koje su propagirali u ime Centra nailazili su na veliko neodobranje muslimana s područja bivše Jugoslavije, a osobito Bosne i Hercegovine i Sandžaka, jer su se po nacionalnosti osjećali Jugoslavenima.¹⁹⁶ U vrijeme održavanja Prvog sabora Hrvatskog narodnog vijeća 1975. godine u Torontu izabrani članovi Sabora službeno su posjetili prostorije Hrvatskog islamskog centra kako bi

193 Croatian Islamic appeal on behalf of Belgrade's Muslim, CNN Report No 16, Publication of the Croatian National Congress, California, rujan 1987., str. 1-4; Iran and Pakistan Condemn Yugoslavia, iranske novine *Gumbururye Islami* i pakistanske *The Muslim*, objavile su pozitivne recenzije brošure *Muslimani u Jugoslaviji*. CNN Report No. 14. Publication of the Croatian National Congress, California, prosinac 1986.

194 Yugoslavia upset by Islamic criticism, CNN Report No. 15, Publication of the Croatian National Congress, travanj 1987. Jugoslavija se ponosi činjenicom da predvodi svjetski pokret nesvrstanih. Zapravo važnost Jugoslavije u međunarodnim odnosima u prošlosti umnogome premašuje njezinu objektivnu gospodarsku moć. Iz tih razloga Beograd je uvijek bio veoma osjetljiv na kritike koje bi dolazile od nesvrstanih zemalja, a u zadnje vrijeme dolazi do mnogih kritika iz tog bloka. Islamske novine u svijetu oštro kritiziraju Jugoslaviju zbog njezine represivne politike prema albanskim i hrvatskim muslimanima. Novine u Saudijskoj Arabiji, Iranu i Pakistanu oštro kritiziraju Jugoslaviju, dok zemlje poput Kuvajta, Libije, Egipta i Iraka, koje vojno i ekonomski surađuju s Beogradom, uglavnom šute. Prilikom nedavne posjete ministra vanjskih poslova Irana, Alija Akbara Velayatija, Beogradu, jugoslavenska vlada službeno je protestirala protiv novina u Teheranu koje su objavile veoma kritičan članak direktora Hrvatskog islamskog centra u Torontu, Kerima Reisa. Tom prilikom beogradske *Novosti* oštro su napale *The Teheran Times* zbog njihove recenzije knjige *Muslim in Yugoslavia – the Quest for Justice* koje je izdao Hrvatski islamski centar u Torontu.

195 *Novosti*, Beograd, 20. studenog 1987.

196 Imajući u vidu da je autor u to vrijeme živio u Torontu, osobno je pribivao javnim tribinama koje je organizirao Hrvatski islamski centar, gdje se otvoreno govorilo o toj tematici i problemima na spomenutom polju.

tim činom javno odali priznanje upraviteljima Centra za uspješan rad.

Nažalost, sloga i jedinstvo koje je dugo vladalo u redovima Centra narušeno je zbog neslaganja koje je nastalo između Kerima Reisa i dr. Asafa Durakovića. Njihov odnos i razlike postajale su sve veće, a kulminirale su međusobnim javnim napadima i konačnim razlazom. Javni razlaz tih istaknutih i utjecajnih djelatnika u redovima hrvatske političke emigracije negativno je odjeknuo u hrvatskom iseljeništvu diljem svijeta. Njihov razlaz imao je, što će i vrijeme potvrditi, velike i dalekosežne posljedice za budućnost i opstanak Hrvatskog islamskog centra.¹⁹⁷

Od različitih oblika aktivnosti Hrvatskog islamskog centra svakako treba istaknuti angažiranost njegovih članova u slučaju takozvanog Sarajevskog procesa 1983. godine, kada se na optuženičkoj klupi našlo trinaest istaknutih muslimanskih intelektualaca, s prvooptuženim Alijom Izetbegovićem, kasnije prvim predsjednikom demokratske i suverene Bosne i Hercegovine. Okružno javno tužilaštvo u Sarajevu teretilo ih je i na kraju osudilo na dugogodišnju kaznu zatvora. Bili su proglašeni krivima na temelju optužbe da „islam mora biti državno uređenje u svim zemljama gdje živi islamsko stanovništvo, da treba raditi na stvaranju uvjeta da Bosna i Hercegovina u budućnosti bude islamska republika sa islamskim zakonima, ističući da je prvi uvjet za to širenje i jačanje islama u Bosni i Hercegovini s krajnjim ciljem njene islamizacije.“¹⁹⁸

U Torontu je Hrvatski islamski centar organizirao velike javne prosvjede pred zgradom jugoslavenskog konzulata nakon osude Alije Izetbegovića i drugova na dugogodišnji zatvor. Povodom velikosrpske agresije i napada Jugoslavenske narodne armije na Hrvatsku, Hrvatski islamski centar, na čelu s Kerimom Reisom i cjelokupnim članstvom, aktivno se uključuje u organiziranje prikupljanja pomoći za obranu Republike Hrvatske. Prilikom posjeta Hrvatskoj, nakon višegodišnjeg izgnanstva, Kerim Reis službeno je primljen u uredu predsjednika dr. Franje Tuđmana. Međutim, nakon izbijanja rata između Hrvata i Bošnjaka u Bosni i Hercegovini, koji je, kako smo već istaknuli, imao dalekosežne posljedice za obje strane, u redovima Hrvatskog islamskog centra zbivaju se drastične promjene, koje su samo nekoliko godine prije bile nezamislive. Naime, iako je u statutu Centra stajalo da se njegovo ime ne može promijeniti, ono se ipak mijenja. Kerim Reis, donedavno veliki politički protivnik politike lidera mu-

197 Isto.

198 Optužnica – okružno javno tužilaštvo u Sarajevu Br. K1 118/83, str. 14, Sarajevo, 17. 6. 1983.

slimana Bosne i Hercegovine, Alije Izetbegovića, mijenja stav prema njemu i počinje ga otvoreno pomagati. Tim činom sklad i harmonija koja je desetljećima postojala između Hrvata katolika i Hrvata islamske vjeroispovijesti u Kanadi preko noći je nestala, a sve su veze prekinute. Takvi su odnosi ostali do današnjeg dana.

OSNIVANJE KULTURNIH UDRUGA HRVATA U KANADI

Hrvatski tisak u Kanadi

Unatoč činjenici da su najstarije novine na hrvatskom jeziku, *Hrvatski glas*, počele izlaziti davne 1929. godine te da je 1966. godine pokrenut *Hrvatski put*, hrvatski se tisak općenito ne može pohvaliti osobitim uspjehom. Osim ovih dviju novina – prvih koje su bile tjednik i drugih, koje su bile mjesečnik – bilo je još drugih novina koje su počele s izlaženjem ali su sve propale, uglavnom zbog pomanjkanja financijskih sredstava i male naklade. Na osnovi njihova sadržaja, tema koje su obrađivale, može se ustvrditi da nijedne hrvatske novine nisu bile ogledalo bogatog i različitog društvenog života Hrvata u njihovim zajednicama diljem Kanade. O životu i njihovim problemima u Kanadi, o njihovim uspjesima, o generacijskim sukobima ili sličnim temama u hrvatskom tisku bilo je veoma malo ili gotovo ništa napisano. Za takvu politiku urednika ili izdavača novina postoje subjektivni i objektivni razlozi. Glavni razlog leži u činjenici što su sve novine predstavljale više-manje osobne stavove i razmišljanja urednika ili propagirale uske stranačke političke programe.

Imajući na umu spomenute razloge, te novine, kao i neki sporadični bilteni i mjesečnici, koji su se po nekom nepisanom pravilu brzo gasili, nisu uspjeli privući širu čitateljsku publiku, a još manje donatore među Hrvatima Kanade. Naprotiv, s vremenom su se pomirile sa sudbinom i samom činjenicom da su čitatelji novina uglavnom bili politički istomišljenici glavnog urednika ili uredništva.

U uvodniku broja od 28. veljače 1951. godine winnipeški dnevnik *Tribune* pisao je o značenju i djelatnosti novina koje se tiskaju na stranim jezicima u Kanadi, a posebno u gradu Winnipegu, pod naslovom *The Non-English Press*. U uvodniku se između ostaloga govori o značenju i ulozi novina i općenito tiskovina na stranim jezicima u Kanadi, o njihovoj ulozi u vrijeme rata, mira i općenito. U vrijeme mira takve novine, bez obzira na jezik, moraju postići „da se uz ostalo novi Kanađani osjete kao doma u svojoj novoj domovini“.¹⁹⁹ Zato je veoma važno da što više

pišu o kanadskom načinu života, običajima, o kanadskoj kulturi, političkom sustavu ili pak o procesu integracije u kanadsko društvo. U ratno vrijeme uloga je tih tiskovina pisati o potrebi jake vojske i političkog jedinstva zemlje. Pisac uvodnika završava riječima kako će se „izdavači i urednici inojezične štampe možda složiti da je glavni cilj potaknuti jedinstvo bez jednoličnosti“.²⁰⁰ Bez obzira na široku lepezu hrvatskog tiska u iseljeništvu, uključujući i Kanadu, one nisu pridonijele „homogenosti hrvatskih borbениh redova“.²⁰¹ Slično mišljenje izneseno je u tjedniku *Nova Hrvatska* koji se tiskao u Londonu. U članku „Odgovornost emigrantskog tiska za djelatnost hrvatske emigracije“, objavljenom 19. srpnja 1984. godine urednik se žali kako se interes za domovinu i proširenje političke akcije ne povećava, iako bi trebalo biti suprotno ako se zna da se jugoslavenska ekonomska i politička kriza iz dana u dan produbljuje. Glavni razlog zašto se to ne zbiva, zašto nema veće političke živosti u redovima hrvatskog iseljništva, barem onog politički aktivnog, leži prema autoru u hrvatskim emigrantskim listovima. Njihova se razina politike i pismenosti srozala zbog toga što se često pojavljuju članci kojima ne bi smjelo biti mjesta ni u najžutijem, nepolitičkom tisku.²⁰²

Glavno obilježje hrvatskih novina tiskanih u Kanadi bio je njihov žestok antijugoslavenski i antikomunistički stav. Također treba istaknuti da su u većini slučajeva zastupale uskostranačke programe i interese svojih izdavača ili nakladnika. Štiteći uskostranačke interese, urednici su često morali i protiv svoje volje voditi nepotrebne rasprave i polemike s drugim novinama ili pojedincima. Uz malu nakladu i činjenicu da su publikacije bile uglavnom mjesečnici ili u najboljem slučaju tjednici, one nisu mogle donositi aktualne vijesti. No pored svih nedostataka, hrvatske novine tiskane u Kanadi odigrale su i veoma pozitivnu ulogu među tamošnjim Hrvatima. Na prvom mjestu, redovito su donosile izvještaje o raznim stranačkim i drugim društvenim zbivanjima u hrvatskim zajednicama diljem Kanade. Uz iznošenje političkih stranačkih stavova o raznim događanjima, donosili su se i prilozi o pojedinim događajima iz hrvatske povijesti, političke i druge uspomene istaknutih pojedinaca kao i plaćeni oglasi provincijskih i državnih vlasti. Na svoj način hrvatski tisak u

200 Isto, str. 7.

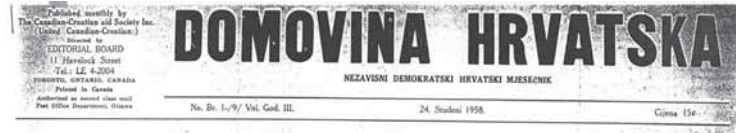
201 Hrvatska politička emigracija i njezine novine, *Hrvatska država*, München, srpanj 1974.

202 Odgovornost emigrantskog tiska za djelatnost hrvatske emigracije, *Nova Hrvatska*, London, 19. 7. 1984.

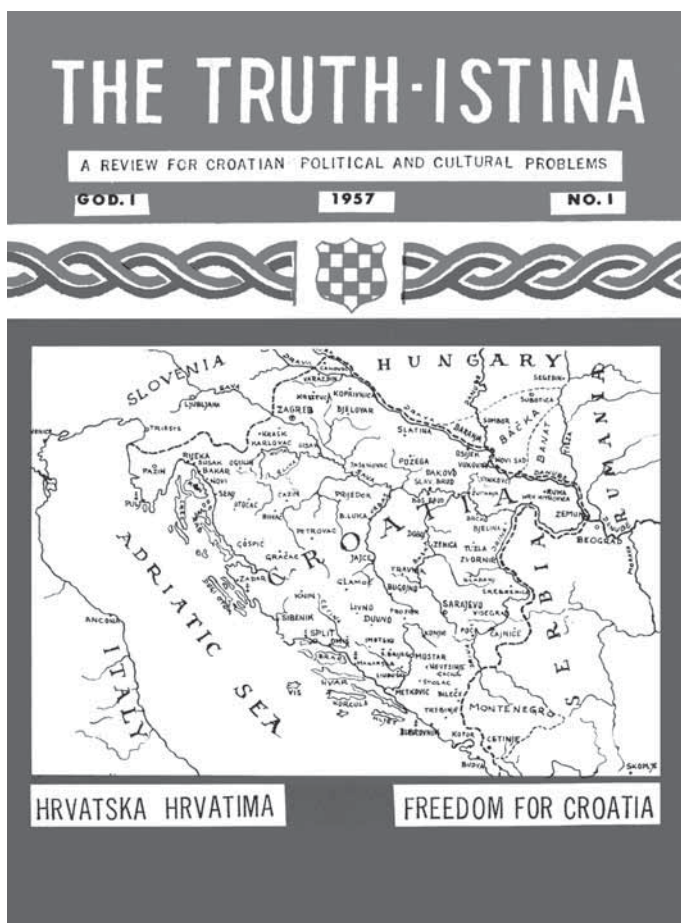
Marin Sopta
**V. Osnivanje vjerskih,
 kulturnih i sportskih
 udruga i klubova
 Hrvata u Kanadi**

Cijena: \$1.00 No. 13 - 15.VI, 1998

Slika 32.
 Hrvatski tisak
 u Kanadi

Marin Sopta
**V. Osnivanje vjerskih,
 kulturnih i sportskih
 udruga i klubova
 Hrvata u Kanadi**

Slika 33.
 Naslovnica lista
 „The Truth-Istina“

Kanadi pridonio je razvoju političkog dijaloga i tolerancije među Hrvatima Kanade.

Među novinama koje su izlazile u Kanadi treba spomenuti *Glas domovine*, koji se nakon nekoliko godina izlaza 1962. godine ugasio. Iste godine ugasio se i drugi list, poput *Istine*, koji je počeo izlaziti 1960. godine. (Zanimljivo je spomenuti da je *Istina* izlazila na hrvatskom i engleskom jeziku.) U godini 1960. počela je izlaziti *Nezavisna Država Hrvatska*, koja se uspostavom demokratske i suverene Republike Hrvatske preselila 1990-ih godina u Zagreb. Osim tih novina koje su pokrenute u Torontu, treba spomenuti *Hrvatski put*, nezavisne novine koje su pokrenula braća Rudi i Srećko Tomić. Te novine, koje su počele izlaziti pod imenom *Naš put*, često su zbog svoje uredničke politike i sadržaja bile identificirane kao glasilo Hrvatske republikanske stranke, s glavnim sjedištem u Buenos Airesu. Među tiskovinama treba spomenuti jugoslavenske novine *Jedinstvo*, koje su imale i jaku „hrvatsku“

komponentu. Naime te novine, koje su izlazile od 1948. do 1971. godine, imale su nekoliko glavnih urednika i suradnika Hrvata. Prvi urednik bio je Stjepan Bolf, a zadnji Vladimir Gacić zvani Peša, oba po nacionalnosti Hrvati. Novine su pokrenute 1948., kada su se sve komunističke novine u Kanadi, *Novosti*, *Srpski glasnik* i *Edinost*, ujedinile i osnovale *Jedinstvo*, kao reakciju na razlaz između Staljina i Tita. Već u svom prvom broju podržale su rezoluciju Informbiroa i iz broja u broj kritizirale Komunističku partiju Jugoslavije, sve do 1955. godine, kada su politički odnosi između SSSR-a i Jugoslavije ponovno uspostavljeni.²⁰³

Najstariji, najtiražniji i u mnogim razdobljima najutjecajniji list u hrvatskom iseljeništvu Kanade bio je *Hrvatski glas*. Prvi je broj izišao davne 1929. godine, samo šest mjeseci prije velike svjetske ekonomske krize. Osnivač *Hrvatskoga glasa*, Petar Stanković, i njegov glavni urednik sve do svoje smrti 1974. godine, nakon kratkog boravka u SAD-u između 1913. i 1919. godine vraća se u Zagreb. Rađeći jedno vrijeme kao činovnik iseljeničkog Komesarijata u Zagrebu, Stanković je susretao mnogo ljudi koji su mu se žalili na velike probleme koje su imali u Sjevernoj Americi. Pišući o njihovim problemima i poteškoćama u pronalaženju posla, rasnoj diskriminaciji kojoj su bili izloženi, prevarama zbog nepoznavanja jezika, pa do teškog, gotovo nemogućeg zasnivanja obitelji i vlastitog doma, Stanković je uspio stvoriti ime i reputaciju. Zbog stečene reputacije dobiva službenu ponudu kanadskog činovnika iz ureda za migracije da posjeti Kanadu. Treba spomenuti kako se Stanković prije toga susreo s liderom Hrvatske seljačke stranke, Stjepanom Radićem, čijim je idejama i političkim programom bio oduševljen. U putovanju po Kanadi, gdje je susreo mnogo Hrvata, Stanković je propagirao i širio Radićev program i njegove ideje. Činjenica da je radio u iseljeničkom Komesarijatu omogućila mu je pravo na nekoliko mjeseci besplatne vožnje vlakom. Nakon Radićeve smrti američkim je Hrvatima, koji su u golemoj većini bili pristaše Hrvatske seljačke stranke, postalo kristalno jasno da bez javne promidžbe odnosno svog stranačkoga glasila ne mogu očekivati osobite uspjehe. U svom članku „Nekoliko podataka o ovim novinama“ koji je izišao u *Hrvatskom glasu* od 15. ožujka 1954. godine, Petar Stanković, koji je postao glavni urednik, piše: „Stoga kad sam išao u Kanadu, kako sam već istaknuo, obećao sam Stjepanu Radiću, da ću, bude li moguće, u Kanadi pokrenuti novine,

203 Dick Hoerder, *The Immigrant Labor Press in North America 1840–1970*, Greenwood Press, New York, Westport, Connecticut, London, str. 420.

koje će raditi za dobro nas iseljenika, za dobro nove domovine, ali i za dobro stare domovine Hrvatske.²⁰⁴

Stankovićeva ideja da pokrene novine koje će širiti Radićeve ideje i program Hrvatske seljačke stranke oduševila je dr. Jurja Krnjevića, kojeg je stranka poslala u Ženevu otvoriti ondje ured kako bi u stranom svijetu mogao širiti ideju hrvatske slobode i stranački program. Na osobnu preporuku dr. Krnjevića i materijalnu pomoć koju je dobio od Hrvata Kanade, konačno 15. ožujka 1929. godine u Winnipegu, u provinciji Manitobi, Petar Stanković uspijeva izdati prvi broj novina pod imenom *Kanadski glas*. Kao iskren i gorljiv pristaša Stjepana Radića i njegove stranke, Stanković je za kanadske Hrvate opširno pisao o situaciji u domovini, koju je izvrsno poznao. Pišući o tim vremenima, Stanković kaže: „Sva je sreća da je počeo izlaziti u ožujku 1929. godine, jer da sam time počeo pola godine kasnije, vjerujte mi, *Hrvatskog glasa* ne bi bilo iz prostog razloga, što je iste godine ujesen gospodarski počeo se srozavati cio zapadni svijet.“²⁰⁵ Svojim člancima u *Kanadskom glasu* Stanković je upoznao kanadske Hrvate s činjenicom da su zbog teških političkih prilika domovinu napustili hrvatski narodni predstavnici, dr. Juraj Krnjević i ing. August Košutić. Vodstvo Hrvatske seljačke stranke odlučilo je da dr. Krnjević i ing. Košutić odu u Švicarsku i ondje nastave borbu za hrvatsku neovisnost. Veoma brzo nakon dolaska u Švicarsku dr. Krnjević pokreće mjesečnik *Croatia* i već 11. studenog 1929. godine objavljuje svoj prvi članak u *Kanadskom glasu*. Započetu suradnju nastaviti će sve do smrti. Suradnja dr. Krnjevića i ing. Košutića s kanadskim Hrvatima, koja se odvijala preko *Kanadskoga glasa*, ukazala je na potrebu osnivanja iseljeničkih organizacija. Tako će se u siječnju 1930. godine u „Makedonskoj dvorani“ održati sjednica na kojoj je osnovana prva organizacija Hrvatske seljačke stranke u Kanadi.²⁰⁶

Odmah poslije osnutka organizacije u Torontu osnivaju se organizacije i u drugim mjestima Kanade, uglavnom u provinciji Ontariju, a kasnije u Manitobi. Samo nekoliko godina kasnije Hrvatska seljačka stranka na

204 Petar Stanković, Nekoliko podataka o ovim novinama, *Hrvatski glas*, Winnipeg, 15. 3. 1954.

205 „Hrvatski svijet“, prenesen u Winnipeg, Canada, *Hrvatski glas*, 29. 5. 1956.

206 Harry V. Herman, Two Associations: The Croatian Fraternal Union and Croatian Peasant Party. U: Marin Sopta i Gabriele Scardellato, *Unknown Journey: A History of Croats in Canada*, Polyphony, Vol. 14, University of Toronto Press, Toronto, 1994., str. 60; Harry V. Herman, *A New Hearth – Novo Ognjište, The Story of Ontario Croats*, neobjavljeno, Toronto, 1988., str. 221.

prijedlog dr. Krnjevića formira Glavni odbor kanadskih organizacija, koji u siječnju 1932. godine u Torontu organizira skupštinu Hrvatske seljačke stranke.²⁰⁷ Skupština je značajna za povijest novina zbog toga što je Petar Stanković izabran za stranačkog povjerenika propagande, a *Kanadski glas* promijenio ime u *Hrvatski glas* i postao službeno glasilo stranke. S vremenom su novine postale veoma popularne i rado čitane u hrvatskim domovima, ne samo u Kanadi nego i u SAD-u. Najbolji dokaz za to potvrdit će fuzija između *Hrvatskog svijeta*, novina koje su punih 48 godina izlazile u New Yorku, i *Hrvatskoga glasa* nastalog 1956. godine.²⁰⁸

Naime zbog visoke dobi don Nike Grškovića i teške bolesti Antuna Tanaskovića, dvojice glavnih ljudi koji su vodili i uređivali *Hrvatski svijet*, publikacija se preselila i ujedinila s *Hrvatskim glasom*.

U svojoj povijesti poslije Drugoga svjetskog rata *Hrvatski glas* je bio izložen velikim političkim problemima i izazovima. Jedan od njih jest da su te novine bile veliki politički protivnik i kritičar ustaškog režima u Hrvatskoj za vrijeme Drugoga svjetskog rata. Nakon poraza i pada ustaške vlade, mnogi njihovi pristaše i visoki dužnosnici te vlasti doselili su se u Kanadu. Antagonizam i politička netrpeljivost koja je vladala između pristaša i čitatelja *Hrvatskoga glasa* te čitatelja *Nezavisne Države Hrvatske*, novina koje su pokrenuli sljedbenici ustaškog pokreta, prelazili su u otvorene međusobne optužbe i napade. Konstantno odbijanje vodstva Hrvatske seljačke stranke, odnosno njezinog predsjednika, dr. Vlatka Mačeka, koji je poslije Drugoga svjetskog rata živio u Washingtonu, da pristane na formiranje jedinstvenog hrvatskog bloka samo je pridonijelo što novine nisu mogle dobiti nove potencijalne suradnike ili pak povećati nakladu. Poslije Drugoga svjetskog rata novine su donosile velik broj izvještaja o političkim aktivnostima lidera Hrvatske seljačke stranke, dr. Vlatka Mačeka, dr. Mladena Zorkina i dr. Jurja Krnjevića iz Washingtona, Ottawe i Londona (u Engleskoj).

Najteže razdoblje u povijesti *Hrvatskoga glasa*, koje će pridonijeti slabljenju njegova utjecaja među Hrvatima Kanade, a osobito smanjenju nakade, dogodit će se koncem sedamdesetih i početkom osamdesetih godina 20. stoljeća, kada na vrhu stranke dolazi do otvorenog političkog sukoba i razlaza između predsjednika stranke, dr. Jurja Krnjevića, i stranačkog predsjednika za Kanadu, dr. Mladena Zorkina. Neprestana mijenjanja glavnih urednika i

207 Isto.

208 „Hrvatski svijet“ prenesen u Winnipeg, Canada, *Hrvatski glas*, 29. 5. 1956.

mjesta izlaženja novina kao i javna prepirka i optuživanje dviju sukobljenih strana kroz svoje glasilo ubrzali su njegovu propast.

Nakon uspostave demokratske i suverene Republike Hrvatske bilo je nekoliko pokušaja pokretanja hrvatskih novina, bolje reći biltena i vjesnika, u većini slučajeva na lokalnoj razini u većem broju hrvatskih zajednica diljem Kanade, ali svi su ti pokušaji propali.

Savez kanadsko-hrvatskih društava

Uvidom u ondašnje hrvatske emigrantske novine i časopise može se nedvojbeno zaključiti da je osnivanje Hrvatskog narodnog vijeća 1962. godine u New Yorku pozitivno djelovalo na hrvatsko iseljništvo. Ideja hrvatskog zajedništva, ideja da se u slobodnom demokratskom svijetu nastupa zajednički, u ime jake krovne općehrvatske organizacije, uzela je velikog maha u hrvatskom iseljništvu. Mnogi Hrvati, posebno oni koji su sebe doživljavali neovisnim hrvatskim intelektualcima, bili su umorni i frustrirani stalnim strančarenjem u emigrantskoj politici, konstantnim jalovim raspravama i optužbama između Hrvatske seljačke stranke i Hrvatskog oslobodilačkog pokreta. Unatoč činjenici da je Hrvatsko narodno vijeće osnovano 1962. godine, ono je veoma brzo doživjelo neuspjeh zbog jednostavnog razloga što mnoge političke organizacije, poglavito Hrvatska seljačka stranka i Hrvatski oslobodilački pokret, nisu htjele ni željele suradnju. No, bez obzira na njegov krajnji neuspjeh, ipak je Hrvatsko narodno vijeće postavilo temelje na kojima će se nastojati ostvariti i uspostaviti općehrvatsko zajedništvo u redovima političke emigracije. Uvjereni da se na ustaškoj platformi, tj. slavljenju ustaštva i njegovih stečevina ne može učinkovito djelovati pred stranim svijetom, grupa neovisnih intelektualaca u Kanadi došla je na ideju da osnuju isključivo nestranačku, nacionalnu hrvatsku organizaciju, koja će biti otvorena svim Hrvatima bez obzira na stranačko-političku orijentaciju, ako na taj način žele sudjelovati u hrvatskoj oslobodilačkoj borbi. Veoma brzo nakon osnutka Hrvatskoga narodnog vijeća u New Yorku, dr. S. Dubičanac iz Montreala, dr. Milivoj Mostovac iz Ottawe, Marinko Dragušica iz Hamiltona, Ratko Gagro iz Toronta i drugi osnivaju Savez kanadsko-hrvatskih društava. Idejni i glavni osnivači bili su mišljenja da je glavna uloga Saveza koordinirati rad postojećih društava, a naročito političkih organizacija u cijeloj Kanadi. Također, držali su da „uloga, dužnost i zadatak hrvatske emigracije je, da u slobodnom

svijetu interpretira hrvatsku oslobodilačku borbu te svim raspoloživim sredstvima, legalnim, priznatim i prihvaćenim, nastoji pridobiti odlučujuće političke faktore i javno mišljenje da pomognu oslobođenju Hrvatske²⁰⁹.

Radi što boljeg djelovanja te povezivanja ogranaka odnosno već osnovanih saveza u Montrealu, Ottawi, Hamiltonu, Sudburyju i Torontu njegovi čelnici pokreću bilten koji su nazvali *Veza*. Riječima samog urednika biltena *Veza*, prof. Meheša iz Sudburyja, uloga je biltena povezivati dijelove Saveza i otvoriti mogućnost svim čitateljima i članovima „za suradnju i mogućnost da iskažu svoje sugestije i prijedloge“.²¹⁰ Iako Savez kanadsko-hrvatskih društava nije bio zamišljen kao krovna organizacija hrvatskih društava u Kanadi, već na početku djelovanja izišli su na vidjelo mnogi organizacijski problemi i velike ideološke razlike koje će Savez pratiti kroz njegovo djelovanje. Prvi uočen problem, koji je brzo i efikasno ispravljen, bila je činjenica da je u svakom gradu postojao savez, te se umjesto tog imena usvojilo ime društvo (pa su novi nazivi bili Hrvatsko društvo Montreal itd.). Drugi, mnogo važniji problem bila je vjerodostojnost glavnih osnivača i inicijatora osnivanja Saveza. Naime većinu su činili bivši ustaški časnici ili osobe na raznim državnim dužnostima za vrijeme Nezavisne Države Hrvatske, tako da njihovo negiranje ustaškog programa, iako legitimno, među Hrvatima Kanade nije bilo uvjerljivo. Svakako da politička klima koja je u to vrijeme vladala među Hrvatima Kanade nije išla u prilog Savezu. Ipak nema nikakve dvojbe da je najveću zapreku s kojom su bili suočeni čelnici Saveza predstavljala lojalnost članstva i raznih organizacija prema Savezu. Mnogi predstavnici, posebno političkih organizacija, osim deklarativne odanosti Savezu nisu ništa poduzimali da on ojača, štoviše, stalno su postavljali pitanje uime koga i kome odgovaraju za svoj rad čelnici Saveza kada na položaje nisu došli demokratskim putem, izborom članstva ili voljom i glasovanjem predstavnika političkih organizacija. Uza sve ove probleme čelnici Saveza nisu uspjeli riješiti pitanje prikupljanja članarina jednostavno stoga što članovi već postojećih organizacija nisu htjeli a i nisu mogli plaćati dvije različite godišnje članarine. Suočeni s ovim problemima kao i pomanjkanjem društvene i stranačke lojalnosti, bilo je iluzorno i politički naivno očekivati da će Savez opstati na duži rok. Nastalim problemima

209 S. T. Dubičanac, *Izveštaj predsjednika na godišnjoj sjednici 22. veljače 1964. godine*, Ottawa, str. 2.

210 *Veza* (glasilo Saveza kanadsko-hrvatskih društava), br. 1, 1963., Sudbury, naslovnica.

s kojima su bili suočeni čelnici Saveza treba pridodati i problem biltena *Veza*. Problem je nastao zbog njegove uredničke koncepcije, odnosno toga koji je njegov glavni cilj i svrha. Jedno je mišljenje bilo da bilten treba postati list koje neće donositi vijesti samo o aktivnostima Saveza nego općenito iz svih hrvatskih zajednica diljem svijeta i po mogućnosti iz domovine. Pobornici drugog mišljenja, među kojima je bio i urednik biltena *Veza*, bili su stajališta da je nemoguće u danim prilikama pokrenuti novine, i to jednostavno zbog pomanjkanja materijalnih sredstava i kadra. Pokretanjem vlastitih novina Saveza stvorila bi se konkurencija službenim i drugim glasilima organizacija, u kojoj bi glasilo Saveza bilo osuđeno na propast. Prema riječima samog urednika, mora se imati u vidu „da je Savez nastao iz oduševljenja, sloge i izloženog rada na Kongresu 1962. godine u New Yorku – svrha je mogla biti tek jedna jedina – povezivati rad onih organizacija, koje ipak imaju nekih dodirnih točaka“.²¹¹ Sama činjenica da su dvije najutjecajnije, najznačajnije i najbrojnije političke organizacije u hrvatskom iseljeništvu, Hrvatska seljačka stranka i Hrvatski oslobodilački pokret, odmah u početku stvaranja Saveza odbile bilo kakvu suradnju i zajedničko djelovanje, a još manje pod njegovim tutorstvom, umnogome je odredila sudbinu Saveza. Iz ovih razloga čelnici Saveza bili su svjesni da za njih ima mnogo posla, ali glavni prioritet bio je „prije svega otupljivati ovu oštricu koja je tokom godina postala dosta šiljasta i bolna, pružati svim organizacijama različite usluge, koje same organizacije nisu u stanju a to je prije svega veza, informacije iz povjerljivih izvora“.²¹²

U veoma kratkom vremenskom razmaku Savez kanadsko-hrvatskih društava uspio je ostvariti nekoliko veoma zapaženih rezultata. Predsjednik Saveza, dr. Dubičanac, uspio se osobno sastati s predsjednikom kanadske vlade Pearsonom, s kojim je „raspravljao pitanje hrvatskog etničkog identiteta“. U ime Saveza dr. Mostovac uspio je preko svojih osobnih veza progurati dva članka u ottawске novine *Le Droit*, u kojima se pisalo o hrvatskoj problematici. O uspjesima društva, naročito na promidžbenom planu, osim izvještaja koji je na sjednici društva podnio dr. Mostovac, također su podneseni opširni izvještaji o koracima koje je vodstvo Saveza poduzelo i koji su pridonijeli da se otkaže svečana večera u čast predsjednika Jugoslavije Tita u New Yorku u sklopu njegova službenog posjeta SAD-u. U izvještajima su spomenuta i protestna

211 Jedan problem, *Veza* (glasilo Saveza kanadsko-hrvatskih društava), Sudbury, br. 3, 1963., str. 2.

212 Isto, str. 3.

pisma koja su poslana vladi Zapadne Njemačke u Bonnu, u vezi sa suđenjima Hrvatima uhićenim zbog antijugoslavenskih akcija. Na kraju izvještaja posebnu pozornost prisutnih delegata i njihovo odobravanje izazvala je informacija kako je predsjednik Saveza uputio protestno pismo kanadskoj vladi kako bi spriječio njen kontakt s komunističkom vladom Jugoslavije.²¹³

Ponesen uspjehom koji je Savez ostvario u nekoliko godina djelovanja, predsjednik Saveza predložio je prisutnim delegatima skupštine sljedeće:

1. „U vezi kompetencije neka Savez reprezentira sve organizacije na terenu;
2. Da Savez odlučuje u svim pitanjima o odnosu prema drugim organizacijama;
3. Da Savez djeluje o odnosu prema Hrvatskom narodnom vijeću, kao jedno jedinstveno tijelo. Savez treba dati ton hrvatstvu u onoj formi za koju smatra da je ispravna.“²¹⁴

Kao što se moglo očekivati, prijedlozi su izazvali različite reakcije delegata. Na polugodišnjoj sjednici Saveza kanadsko-hrvatskih društava, kojoj su pribivali dr. Dubičanac, dr. Mostovac, ing. Bukovac, ing. Pleština, Ratko Gagro, Stipe Šego, Marinko Dragušica, Rudolfo Ostojić, gđa Zličarić, Trstenjak, Valčić, Jelenek, Markov, Brkljačić, Jerbić, Nikola Matić, Andrija Bušić, Bubić, Kenderić, Culjat, Filipović, ing. Mekinda, dr. Mostovac i Milan Jurković, razvila se živa diskusija koja je završila bez ikakvih konkretnih zaključaka.²¹⁵ U političkoj atmosferi i odnosima koji su vladali u to vrijeme u iseljeništvu bilo je za očekivati da takav prijedlog nema izgleda za usvajanje. U diskusiji je izašlo na vidjelo da predstavnik Hrvatskog narodnog otpora, Ratko Gagro i predstavnik Hrvatskog narodnog odbora, Andrija Bušić, ne žele da nitko u ime njihovih organizacija vodi razgovore s Hrvatskim narodnim vijećem. Polugodišnja sjednica u Torontu završila je velikim fijaskom za Savez, a naročito za njegova predsjednika, dr. Dubičanca. Optužujući ga da želi postati politički lider Hrvata Kanade bez ijednog člana, a Savez da želi uništiti već postojeće hrvatske političke organizacije, predstavnici političkih organizacija počeli su otvoreno bojkotirati rad Saveza i ignorirali njegove inicijative i prijedloge za zajed-

213 Zapisnik polugodišnje sjednice odbora Saveza kanadsko-hrvatskih društava održane u Torontu 21. lipnja 1964. godine.

214 Isto, str. 2.

215 Zapisnik polugodišnje sjednice odbora Saveza kanadsko-hrvatskih društava održane u lipnju 1964.

nički rad.²¹⁶ Prijedlozi Saveza da se diljem Kanade na isti dan organiziraju zajedničke komemoracije smrti kardinala Stepinca te prigodne akademije potpuno su ignorirani. Istu je sudbinu doživio i prijedlog za održavanje proslave 10. travnja ili komemoracije za bleiburške žrtve. Ideja da se u kanadskom tisku, radijskim i televizijskim postajama godišnje objavljuju plaćeni oglasi o političkoj i ekonomskoj situaciji u Jugoslaviji, ostala je mrtvo slovo na papiru. U nemogućnosti da materijalno i kadrovski ojača svoj rad i aktivnost, Savez kanadsko-hrvatskih društava polako ali sigurno odlazi s političke pozornice, da bi na kraju od organizacije ostalo samo ime. Predsjednik, dr. Dubičanac, dr. Mostovac, ing. Bukovac i Milan Jurković ostaju kao pojedinci u okviru Saveza čiji se rad više-manje sveo na deklarativno sudjelovanje u zajedničkim proslavama 10. travnja, Dana hrvatske državnosti, komemorativne mise za bleiburške žrtve ili pak antijugoslavenske prosvjede 29. studenog.

Hrvatsko žensko društvo „Katarina Zrinski“

Inicijativom Zore Lavinski, Barbare Abrosimov i Mire Ashby osnovano je 1956. godine u Torontu Hrvatsko žensko društvo „Katarina Zrinski“, koje si je postavilo cilj djelovati na kulturnom, edukativnom i humanitarnom polju kako bi širu kanadsku javnost upoznalo s domovinom Hrvatskom.²¹⁷ S druge strane Društvo je nastojalo na taj način prikupiti materijalna sredstva za različite dobrotvorne svrhe. Nema nikakve dvojbe da je u višedecetljetnom djelovanju postignutim rezultatima opravdalo svoje postojanje. Za prvu predsjednicu izabrana je Zora Lavinski, a za tajnicu Mira Ashby. Suočene s velikim problemima i predrasudama u maloj hrvatskoj zajednici, te su tri pionirke u društvenom životu žena uspjele svojim radom i inovativnim idejama u samom početku djelovanja Društva steći simpatije i respekt Hrvata Toronta i okolnih gradova. Osobito je predsjednica, gospođa Lavinski, uživala velik ugled hrvatske zajednice sve do svoje smrti 1974. godine. Rođena u Travniku, ona je poput tisuća drugih Hrvata krajem Drugoga svjetskog rata napustila domovinu i doselila se u Toronto. U svom prvom javnom pozivu upućenom široj hrvatskoj zajednici grada Toronta

216 Zapisnik sjednice predstavnika Hrvatskog narodnog otpora, Hrvatskog narodnog odbora, Hrvatskog oslobodilačkog pokreta – Reorganizacija, Toronto, 1964.

217 Letak društva koji se javno dijelio u hrvatskoj zajednici grada Toronta 1956.

Marin Sopta

**V. Osnivanje vjerskih,
kulturnih i sportskih
udruga i klubova
Hrvata u Kanadi**

Slika 34.

Članice Ženskog društva
„Katarina Zrinski“, Toronto

putem letka predsjednica i tajnica društva između ostalog iznose program koji se temelji na sljedećem:

1. „Upoznavanje naše stare Domovine, Kanade i drugih zemalja putem filmova i predavanja
2. Osnivanje plesne grupe i upoznati našu djecu i druge s ljepotom hrvatskih narodnih kola i predavanja
3. Osnivanje pjevačkog društva, koje će širiti hrvatsku pjesmu
4. Raznim izložbama, kao ručnih radova u narodnim hrvatskim motivima, našim knjigama, novinama i slikama, kao i drugim našim stvarima otkrivati blago naše hrvatske kulture
5. Nastojat ćemo snimati film o Hrvatskoj i Hrvatima.“²¹⁸

Veoma brzo u Društvu su izbile male nesuglasice zbog kojih pojedine članice napuštaju društvo. Razlog za takav njihov postupak objašnjava Teda Furlani u pismu poslanom upravi Društva: „Bila sam oduševljena s idejom osnivanja društva i s velikim veseljem i radošću sam se učlanila u društvo vjerujući da će se društvo baviti kulturno-prosvjetnim radom bez upliva politike i da će se ona lica, koja se u društvu budu bavila politikom, isključiti.“²¹⁹

Na prvoj godišnjoj sjednici u vodstvu dolazi do promjena. Na mjesto predsjednice dolazi gospođa Brkljačić, potpredsjednica je gospođa Braj, tajnica Mira Ashby i blagajnica Anka Šimunić. U prosvjetni odbor Društva iza-

218 Letak društva koji se dijelio u Hrvatskoj zajednici Torontoa 1956.

219 Pismo Teda Furlanija Kulturno-prosvjetnom društvu Katarina Zrinski, Toronto, 5. rujna 1956.

brane su gospođe Mandić, Ritter, Bukvić, Prela, Zvolanek i Braj.²²⁰ Odmah nakon što je u sklopu hrvatske crkve u Torontu osnovana Hrvatska pučka škola, članice Društva Nada Abrosimov i Vera Braj priključuju se osnivaču škole, svećeniku Božidar Vidovu, u poučavanju djece. Svećenik Vidov predaje hrvatskoj djeci predmete iz religije, a gospođe Abrosimov i Braj predaju jezike. Nastava u školi, koja je osnovana 1958. godine, održavala se u podrumu crkve, s time da je prvih šesnaest učenika bilo podijeljeno u dva razreda zbog pomanjkanja prostora. Osnivanje, a posebno rad škole naišao je na veoma pozitivne reakcije u široj hrvatskoj zajednici, što se najbolje očituje činjenicom da se već sljedeće godine u nju upisalo četrdeset đaka. Broj upisanih đaka rastao je iz godine u godinu, tako da danas više od tisuću hrvatske djece svake subote osim hrvatskog jezika i vjeronauka uči hrvatsku povijest, geografiju i kulturu.

Već prvih godina postojanja Društvo „Katarina Zrinski“ uspijeva organizirati „Hrvatski tjedan“ u International Institute (Jarvis Street). U tjedan dana trajanja manifestacije, koju je službeno otvorio gradonačelnik Toronta, Kanađani su se mogli upoznati s bogatstvom hrvatskih narodnih tvorevina i folklora, različitim publikacijama s temom Hrvatske, raznovrsnošću hrvatske gastronomske ponude. Organizirane su različite manifestacije poput večeri hrvatske glazbe i plesa, izložbe hrvatskih umjetnina i rukotvorina. Pod vodstvom Mary Colig, grupa „Hrvatski preporod“ izvodila je hrvatske plesove, a hrvatski umjetnici Ljerka Milberg i Bruno Gregov, uz pratnju tamburaškog orkestra „Jadran“, pjevali su stare hrvatske domoljubne pjesme. Uz spomenuti program također je održana projekcija filma „Naša domovina“. Uz ilustracije slikara Ilije Vranešića, koji je za tu prigodu naslikao hrvatske motive, kulturna manifestacija „Hrvatski tjedan“ imala je velik odjek u kanadskim elektronskim medijima kao i u glavnim dnevnim novinama. Pozitivne reakcije i velike reportaže o manifestaciji potaknule su glavnog urednika državne TV-postaje CBC da pozove organizatore u popularnu polusatnu emisiju „Otvorena kuća“. Emisija je prikazana 1958. godine uz prikladni intervju s Mirom Ashby, u kojem je dala sažet prikaz hrvatske povijesti i kulture, pritom upotrebljavajući snimke načinjene tijekom „Hrvatskog tjedna“.²²¹

220 Novi odbor društva „Katarina Zrinski“ Toronto, 6. ožujka 1957. Nezavisni demokratski hrvatski mjesečnik *Domovina Hrvatska*, Toronto.

221 *Hrvat* (glasilo društva Hrvata u Velikoj Britaniji), Godina IX., travanj 1957.

Ova vrijedna akcija, kao i mnoge druge dobro organizirane akcije članica Društva, uspjele su zahvaljujući velikom angažmanu Mire Ashby i Barbare Abrosimov. Mira Praunsberger von Hadersdorf rođena je u Zagrebu, gdje je studirala medicinu. Studije nastavlja u Heidelbergu. U vrijeme Drugoga svjetskog rata napušta domovinu i zapošljava se kao liječnica pri Ujedinjenim narodima u njemačkom gradu Heilbronu. Po dolasku u Kanadu dr. Ashby uspijeva napraviti veliku karijeru, a kao priznanje za svoj rad dobiva i najveće kanadsko odličje, Insignia of a Member of the Order of Canada, 1984. godine. Uz to priznanje dobila je i medalju Citizen Ontario i Silver plate. U njezinu čast u Torontu se 1974. godine otvara Ashby House, institucija u kojoj se oporavljaju mladi ljudi s ozljedama mozga.²²² Zahvaljujući osobnim kontaktima dr. Ashby, Društvo „Katarina Zrinski“ umnogome je uspjelo ostvariti većinu svojih akcija u kanadskoj sredini. Svakako, uz velike zasluge koje pripadaju dr. Ashby, u uspjesima Društva veoma je važno spomenuti i Barbaru Abrosimov, koja se osim poučavanja hrvatske djece u školi naročito angažirala u poučavanju novih hrvatskih useljenika koji nakon dolaska u Kanadu nisu znali ni riječ engleskog jezika. Značenje njihova angažmana između ostalog leži u činjenici da u to vrijeme nisu postojali tečajevi „Engleski kao drugi jezik“ za novopridošle useljenike, koje je kasnije financirala država. Interesantno je istaknuti da je u radu Hrvatskog ženskog društva „Katarina Zrinski“ puno pomagao i Ilija Vranešić, profesor matematike na Sveučilištu u Torontu i dobar slikar.²²³

U početnoj fazi djelovanja Društvo je nastojalo organizirati različite vrste zabava i dobrotvornih akcija kojih bi čisti prihod bio namijenjen u dobrotvorne svrhe. Članice Društva „Katarina Zrinski“ naročito su se isticale u dobrotvornim akcijama, na primjer u pomoći hrvatskim političkim izbjeglicama iz komunističke Jugoslavije koji su našli privremeno utočište u izbjegličkim kampovima, uglavnom u Italiji i Austriji. Društvo je također često davalo materijalnu pomoć siromašnoj djeci i djeci bez roditelja u Kanadi, Majci Tereziji za njezine kuće za gubavce u Indiji, kao i stradalima od potresa u Makedoniji i Hrvatskoj. Društvo je između ostalog organiziralo božićne manifestacije, u kojima su se prikazivali stari hrvatski običaji dočeka i slavlja Božića u različitim dijelovima Hrvatske. Osim toga, članice su organizirale dane „Uskrs u Hrvatskoj“. Sve te i slične akcije pridonijele su popularnosti

222 *Hrvatska iskra*, br. 59, 31. 5. 2000., Toronto, str. 17.

223 Harry V. Herman, *A New Hearth – Novo Ognjište, The Story of Ontario Croatians*, neobjavljeno, Toronto, 1988., str. 244.

Društva, što se najbolje vidjelo prigodom njihove godišnje priredbe. Vrlo često su ulaznice za tu priredbu bile rasprodane mjesecima unaprijed. Zabava koja se uvijek održavala u jednom od luksuznih torontskih hotela privlačila je blizu tisuću gostiju. Čisti prihod od te i drugih zabava uglavnom je išao u spomenute dobrotvorne svrhe.

Svojim djelovanjem Društvo je steklo poštovanje ne samo hrvatske zajednice grada Toronta nego i u cijelom svijetu. Potvrde i zahvale za pomoć koju je slalo u okvirima svojih mogućnosti dolazile su sa svih strana svijeta. U pismu zahvale tajnik ogranka „Ujedinjeni Hrvati“ iz Nürnberga, Josip Sekulić, između ostalog piše: „Kao stariješina gore navedenog ogranka, osjećam se dužnim da vam se najtoplije zahvalimo na vašoj neizrecivoj dobroti, koju ste vi s vašim ostalim suradnicima učinili prema nama.“²²⁴ Slično pismo poslao je hrvatski svećenik Josip Borašak 1959. godine iz grada Carinara u Italiji. U njemu piše: „... već dugo naša hrvatska djeca nisu dobila neki posebni dar. To će za njih biti nešto izvanrednog. Vidi se da su većinom hrvatske majke u organizaciji ‘Katarina Zrinski’ i da prema tome osjećaju za svoju djecu jer progovara materinski osjećaj prema hrvatskim malim beskućnicima... Hvala vam.“²²⁵

Izborom Nede Leipen za predsjednicu, Biserke Butković za tajnicu i Else Bušić za rizničarku 1976. godine, počinje nova faza uspješnog djelovanja Društva.²²⁶ Naime novoizabrano vodstvo predstavlja samo kontinuitet uspješnog rada i vođenja Društva te nastavlja istu politiku djelovanja. Neda Leipen došla je u Kanadu poslije Drugoga svjetskog rata. Kratko po dolasku zapošljava se 1952. godine u Royal Ontario Museum, u Odjelu za grčku i rimsku kulturu. Zahvaljujući svojim profesionalnim vezama i unoseći nove ideje u rad Društva, ona s drugim članicama uspijeva organizirati i osmisliti različite akcije koje promoviraju hrvatsku kulturu u kanadskoj zajednici. Uz veliku pomoć bliskih suradnica, gospođa Butković i Bušić, čiji su muževi bili veoma uspješni poslovni ljudi, Društvo uvijek uspijeva dobiti veliku materijalnu potporu za ostvarenje svojih projekata.

Rad i aktivnost Hrvatskog ženskog društva „Katarina Zrinski“ naročito dolazi do izražaja u vrijeme srpske agresije na Hrvatsku. Lobiranjem kod kanadskih političara i kanadskih novinara da osude agresiju na Hrvatsku, a na-

224 Pismo tajnika Ujedinjenih Hrvata Nürnberga, Josipa Sekulića, 25. 6. 1959.

225 Pismo svećenika Josipa Borašaka, Carinara, Italija, 25. 6. 1959.

226 Službeni zapisnik sa sjednice Društva, Toronto, 1976. (u autorovu posjedu).

ročito prikupljanjem medicinske pomoći i materijalnih sredstava za obnovu bolnica, crkava i kulturnih institucija Društvo je postiglo zapažene rezultate. Između ostalog pomoglo je obnovu crkve sv. Marka u Zagrebu, katedrale u Splitu i crkve u Bihaću.

Nakon velike poplave koja je pogodila Urugvaj 1958. godine članice su organizirale prikupljanje materijalne i druge pomoći za Hrvate Urugvaja, a nakon potresa u Hrvatskoj i Makedoniji uspijevaju prikupiti prilično odjeće, lijekova i materijalnih sredstava za pomoć stradalima. Takvim i sličnim akcijama stekle su poštovanje i javna priznanja Kanade i Hrvatske.

Hrvatski folklor u Kanadi

Usvajanje i primjena državne politike multikulturalizma od 8. listopada 1971. godine umnogome je pridonijelo da pripadnici etničkih skupina u Kanadi s više ponosa počnu javno isticati i manifestirati svoje etničko podrijetlo. Velika materijalna sredstva kojima je novoosnovano Ministarstvo multikulturalizma kroz različite oblike donacija u obliku različitih stipendija pomoglo raznim kulturnim, folklornim, sportskim i drugim društvima, umnogome su olakšala pripadnicima etničkih skupina da očuvaju i propagiraju svoju kulturnu baštinu i tradiciju. Ova činjenica kao i podatak da se u hrvatskim zajednicama diljem Kanade osjećala sve veća prisutnost mladih u društvenim zbivanjima pridonijeli su naglom procvatu kulturne i sportske aktivnosti u zajednicama. Švakako, treba dodati i činjenicu o gotovo tridesetak tisuća novih hrvatskih useljenika u Kanadu između 1969. i 1973. godine, od kojih se većina naselila u gradu Torontu i bližoj okolici. Među novopridošlim Hrvatima bilo je mnogo mladih intelektualaca, visokoobrazovanih ljudi i mnogi su se od njih uključili u rad zajednice. Zahvaljujući velikom broju individualaca, mnogima od njih stručnjacima u folkloru, kao i ljubiteljima folkloru i entuzijasta, sedamdesetih godina 20. stoljeća dolazi do velike ekspanzije osnivanja folklornih grupa i tamburaških orkestara u većini hrvatskih zajednica diljem zemlje, a naročito u južnom Ontariju. Zbog njihove masovnosti osjetila se potreba za osnivanjem zajedničkog tijela koje će koordinirati i uskladiti taj rad. Inicijativom Ante Belje održava se nekoliko pripremnih sastanaka predstavnika nekoliko folklornih grupa, uglavnom iz južnog Ontarija, a 1973. godine osniva se Hrvatsko-kanadski folklorni savez.²²⁷

---

227 *Croatia – Canada, XVII. Hrvatsko-kanadski folklorni festival, Spomen knjiga*, Norval, 1991., str. 15; Zapisnik osnivačke sjednice Hrvatsko-kanadskog folklornog saveza, Sudbury, 1973.

Marin Sopta
**V. Osnivanje vjerskih,
 kulturnih i sportskih
 udruga i klubova
 Hrvata u Kanadi**

Slika 35.
 Tamburica

Glavna je zadaća Saveza bila očuvati, promovirati i širiti bogatu hrvatsku folklornu baštinu i tradiciju kako među kanadskim Hrvatima tako i među ostalim sugrađanima. Za ostvarivanje tog cilja Savez si je postavio zadaću organiziranja godišnjeg festivala folkloru, izdavanje knjiga i priručnika za folklor. U planu je bilo organiziranje prigodnih tečajeva folkloru, no zbog razmirica koje su nastale već tijekom priprema za stvaranje folklornog saveza i nastavile se kada je izabrano vodstvo Saveza između dviju grupa koje su zastupale suprotne zamisli djelovanja i razvoja Saveza, puno energije i vremena potrošeno je na usklađivanje oprečnih stavova. Jedni su bili za očuvanje izvornog folkloru, a drugi, mnogo liberalniji, smatrali su da zbog pomanjkanja materijalnih sredstava, a naročito zbog nemogućnosti stručnog učenja folkloru, „na autentičnost ne treba toliko paziti“.²²⁸

Za prvog predsjednika Hrvatsko-kanadskog folklornog saveza izabran je njegov idejni začetnik, Ante Beljo, iz Sudburyja. On je sa suradnicima Nikicom Vrdoljakom, Joeom Lončarićem, Edom Mavrincem, Edvardom Bradvicom, Ilijom Vranšićem, Lindom Valić, Željkom Jergan, Lavom Vrdoljakom, Stjepanom Šmantićem, Ignacom Jakovcem, Ivanom Čepom, Milicom Mandekić i Eddie Žužić i drugim suradnicima sistematskim radom vrlo brzo ostvario velike rezultate. Njihovim poticajem u mnogim gradovima diljem Kanade osnivaju se nove folklorne grupe i tamburaški sastavi ili se obnavljaju stari; tako se osnivaju folklorne grupe „Zrinski Frankopan“ u Mississaugi (1976.), „Plavi Jadran“ u Oakvilleu, „Hrvatsko selo“ u

228 Bilješke s drugog sastanka pripremljene grupe za osnivanje Hrvatsko-kanadskog folklornog saveza (u autorovu posjedu).

Hamiltonu. U Lethbridgeu u provinciji Alberti osniva se 1974. godine folklorna grupa „Mladi Hrvati“, u Kitcheneru „Kraljica Helena“, a u Windsoru „Kardinal Alojzije Stepinac“. Istoimena grupa osniva se 1978. godine u Montrealu. Uz već postojeće ili naknadno osnovane folklorne grupe u Torontu, Londonu, Calgaryju, Winnipegu, Sudburyju, Edmontonu, Vancouveru i drugim gradovima diljem Kanade u kojima su osnovane hrvatske zajednice, Hrvatsko-kanadski folklorni savez „razvio se u jednu od najdinamičnijih i najbrojnijih hrvatskih organizacija u Kanadi“.²²⁹

Zbog velikog uspjeha koji se ogleda i u članstvu Saveza, koji osamdesetih godina 20. stoljeća ima više od četrdeset folklornih grupa i više od 1700 sudionika, što plesača a što svirača na festivalima, Hrvatsko-kanadski folklorni savez bio je prisiljen podijeliti se na istočni i zapadni.²³⁰ Svakako, podjeli su pridonijele velike udaljenosti između pojedinih gradova. Odlučeno je da se oba festivala održavaju u isto vrijeme, u svibnju, za vrijeme državnog praznika Dana pobjede. Tako su već 1978. godine u Ottawi i Edmontonu održana dva folklorna festivala za Istočnu i Zapadnu Kanadu, na kojima je sudjelovalo 16 folklornih grupa u Ottawi i 10 u Edmontonu. Sljedeće godine festival je održan u Londonu, Ontariju i Calgaryju, u provinciji Alberti. Treći folklorni festival održan je 1980. godine u Montrealu i Winnipegu, četvrti 1981. godine u Kitcheneru i Lethbridgeu, peti u Vancouveru i Torontu itd. Najznačajniji i najveći uspjeh u povijesti Hrvatsko-kanadskog folklornog saveza ostvaren je 1991. godine. Sedamnaesti festival organiziran je u Kanadi i u slobodnoj, suverenoj i demokratskoj Republici Hrvatskoj kao jedinstven događaj. Svaki od tih festivala – od Vancouvera, Edmontona, Winnipega pa do Ottawe, Sudburyja, Kitchenera, Toronta i drugih gradova – izazvao je veliko zanimanje Kanadana nehrvatskog podrijetla. Osim toga o festivalima su uvijek izvještavale lokalne novine kao i radio i televizija, a veoma često i nacionalne televizijske mreže. Mnoge hrvatske folklorne grupe nastupale su i izvan granica Kanade. Jedan od najvećih uspjeha bilo koje hrvatske folklorne grupe iz Kanade svakako je uspjeh grupe „Zrinski-Frankopan“ iz Toronta. Ta folklorna grupa pod vodstvom Nikole Vrdoaljaka, nekadašnjeg člana profesionalnog folklornog ansambla „Lado“ iz Zagreba, nastupila je u Washingtonu prilikom proslave 200. godišnjice postojanja SAD-a i na

229 *Croatia – Canada, XVII. Hrvatsko-kanadski folklorni festival, Spomen knjiga*, Norval, 1991., str. 75.

230 Isto, str. 75.

ceremoniji službenog otvaranja Olimpijskih igara 1976. godine u Montrealu.²³¹

Zbog golemog interesa i sve veće potrebe za stručnim kadrom, vodstvo Hrvatsko-kanadskog folklornog saveza odlučilo je pozvati stručnjake za folklor iz Hrvatske, koji su počeli voditi stručne seminare u Kanadi. Pod njihovim stručnim nadzorom educiran je velik broj novih učitelja folkloru, što je odmah pridonijelo kvaliteti plesača i svirača tamburice. U nastojanjima da sačuva autentičnost tradicionalne hrvatske skladbe i napjeva, Hrvatsko-kanadski folklorni savez pružio je veliku materijalnu pomoć „Hrvatskoj školi Amerike, Australije i Kanade“ prilikom tiskanja hrvatske standardne pjesmarice. Premda je ideja za tiskanje jedinstvene pjesmarice bila začeta 1976. godine, ostvarila se tek 1981. godine. U pjesmarici je izabrano sto najpoznatijih i najpjevanijih pjesmica u Hrvata. Uz njih objavljeno je još pet klasičnih zbornih i trideset skladbi i napjeva uz kola i plesove. Pjesmarica je ponovno potvrdila činjenicu dobro poznatu etnologima, naime da je u pogledu pučke kulture područje jugoistočne Europe mnogo razvijenije i bogatije nego ijedan drugi dio Europe. Ovaj raznovrsni kulturni folklorni mozaik nastao je kao produkt miješanja i spajanja stare i nove kulturne tradicije i utjecaja. Na području Hrvatske nalazimo ostatke stare ilirske, grčke i rimske kulturne tradicije koja se najviše spaja sa staroslavenskom, osmanskom, talijanskom, pannonском i drugim tradicijama te različite stare kulturne zone.²³² Različite kulturne zone u Pjesmarici nisu prikazane kao zasebne jedinice nego kao jedinstvena hrvatska glazbena i folklorna baština.

Hrvatski jezik i kultura u Kanadi

U Kanadi, koja slovi za tipičnu zemlju useljavanja, pojam kulturnog mozaika simbolizira liberalni pristup državne vlasti u odnosu prema kulturnoj baštini mnogobrojnih etničkih skupina u toj državi. Usvajanje „kulturnog mozaika“ u Kanadi, za razliku od američkog koncepta *melting pot*, povijesno se temeljilo na odnosima koji su od samog nastanka Kanade vladali između Kanađana britanskog i francuskog podrijetla. Pripadnici drugih etničkih skupina uglavnom su bili ignorirani, a često i otvoreno dis-

231 Marin Sopta i Gabriele Scardellato, *Unknown Journey: A History of Croats in Canada*, Polyphony, Vol. 14, University of Toronto Press, Toronto, 1994., str. 129.

232 Harry V. Herman, *A New Hearth – Novo Ognjište, The Story of Ontario Croats* neobjavljena knjiga, 1988., str. 29.

krimirani. Nakon usvajanja politike multikulturalizma kao službene kanadske državne politike, prisutnost mnogobrojnih etničkih grupa počela se, kako smo već istaknuli, uzimati veoma ozbiljno. Ova drastična promjena u kanadskom društvu nastala je potkraj 1960-ih godina nakon političkih previranja u provinciji Quebecu, koja nisu dovela u pitanje samo jedinstvo Kanade nego i njezin opstanak kao cjelovite države. Da bi riješila jezična prava Francuza u Quebecu i općenito u Kanadi, državna vlast prihvaća prijedloge posebnog povjerenstva, The Royal Commission on Bilingualism and Biculturalism, koje je formirala za rješavanje spomenutog problema. U izvještaju i prijedlozima povjerenstva raspravljalo se o položaju i statusu etničkih grupa i usvojen je pojam multikulturalizma u okviru bilingvizma i bikulturalizma. Poput drugih kanadskih provincija, tako je i provincija Ontario prihvaćajući službenu politiku federalne vlade 1972. godine usvojila politiku multikulturalizma.²³³ U tom kontekstu u školama diljem provincije uvodi se poseban predmet, tzv. „nasljedni jezik“ (*heritage language*). Ovaj predmet bio je osmišljen tako da je u svom sadržaju morao obuhvaćati elemente kulturnog nasljedstva polaznika škole, pripadnika jedne ili više etničkih grupa u dotičnoj školi. Uglavnom, škole su bile locirane u većim gradovima Kanade, u gradskim četvrtima u kojima su postojala etnička „geta“. Imajući u vidu da je jezik jedan od glavnih čimbenika očuvanja nacionalnog identiteta useljenika, većina pripadnika etničkih skupina, uključujući i Hrvate, zbog različitih se razloga vrlo malo ili uopće ne služi svojim jezikom. U nastojanju da očuvaju svoj nacionalni identitet, hrvatski useljenici naročito su 1960-ih godina počeli osnivati škole hrvatskog jezika, folklorna i sportska društva te kulturno-umjetnička društva koja i danas djeluju. Uspostavom demokratske i slobodne Republike Hrvatske organiziraju nova društva i slične institucije, a posebno podržavaju rad hrvatskih škola kako bi sačuvali hrvatsku kulturnu baštinu i prenijeli je novim generacijama. Izgradnju hrvatskih katoličkih crkava diljem Kanade početkom 1960. godine i kasnije pratilo je i osnivanje hrvatskih škola, u kojima se osim učenja hrvatskog jezika učila i hrvatska povijest i kultura. Hrvatski svećenici i mali broj intelektualaca svjesni su da samo katoličkom vjerom, bez obzira na to koliko je ukorijenjena u hrvatskom narodu, neće moći očuvati hrvatski identitet u dominantnoj anglosaskoj sredini, te da bi očuvali hrvatski jezik, počinju osnivati hrvatske škole.

233 *Multiculturalism, What is it Really About? Multiculturalism and Citizenship Canada*, str. 5, službena brošura vlade Kanade u kojoj se na informativan način daje povijesni prikaz politike multikulturalizma u zemlji.

Prva hrvatska škola osnovana je 1961. godine pri hrvatskoj katoličkoj misiji, a kasnije župi sv. Marka u Sudburyju. Njezin osnivač bio je voditelj katoličke misije, svećenik Kruno Pandžić. On je imao obilnu pomoć župnika, vlč. H. Murphyja, koji je Hrvatima za njihove potrebe dopustio korištenje donjih prostorija crkve Holy Trinity.²³⁴ Samo godinu dana nakon osnutka škole u Sudburyju, inicijativom župnika don Jure Vrdoljaka osniva se 1962. godine u Torontu hrvatska škola.²³⁵ Gotovo sav teret osnivanja i vođenja škole pao je na leđa njegovog pomoćnika, velečasnog Božidara Vidova. Nastava u školi koju je prve godine pohađalo šesnaest učenika održavala se u donjim prostorijama crkve na Awde Street, koja je danas poznata kao Croatia Street. Učenici su bili podijeljeni u dva razreda, jedan za početnike, a drugi za napredne đake, odnosno bolje poznavatelje hrvatskog jezika. Prvi predavači u školi bili su svećenik Božidar Vidov, koji je predavao religiju, i gospođe Vera Braj i Nada Abrosimov, koje su predavale hrvatski i engleski jezik.²³⁶ Na samom početku djelovanja škola je bila suočena s velikim poteškoćama, od kojih je svakako najveća bila nepostojanje udžbenika za početnike učenja hrvatskog jezika. Stoga je Vidov bio prisiljen sam pisati i tiskati udžbenike. Njegova prva knjiga objavljena je 1963. godine i nosila je naslov *Hrvatska čitanka za prvi razred osnovne škole*; iduće 1964. godine objavljena je sljedeća, pod istim naslovom. Kao hrvatski svećenik, Vidov je bio svjestan da su hrvatski jezik i kultura nedjeljivi od katoličke vjere. Boraveći među malobrojnomo zajednicom Hrvata u Italiji, koju su sačinjavala tri gradića, Mundimitar, Stifilić i Živa voda – Kruč, Vidov se na terenu uvjerio kako se očuvanjem hrvatskog jezika može očuvati i hrvatski identitet. Naime Hrvati tih mjesta pobjegli su onamo pred Turcima prije 400 godina iz Neretvanske doline. Za sve to vrijeme govoreći hrvatski jezik u krugu svojih obitelji, na poslu, u trgovinama i na ulici, uspjeli su očuvati svoj nacionalni identitet.²³⁷

234 Ružica Čičak-Chand, Hrvatske etničke župe u Kanadi, *Migracijske teme*, Zagreb, br. 2, 1993., str. 131.

235 Vladimir Bubrin, Hrvatska katolička škola „Kardinal Stepinac“ – Toronto 1961.–2001., *Spomen knjiga 50. godišnjice hrvatske župe Naša Gospa Kraljica Hrvata*, Toronto, 2001., str. 106.

236 Vladimir Bubrin, *Thirty Five Years of Croatian Heritage Language in Toronto*. U: Marin Sopta i Gabriele Scardellato, *Unknown Journey: A History of Croatians in Canada*, Polyphony, Vol. 14, University of Toronto Press, Toronto, 1994., str. 101.

237 Božidar Vidov, *Kalendar – Godišnjak Molisanskih Hrvata Mundimitra, Stifilića i Žive vode – Kruč*, Toronto 1973.

Političke promjene koje su nastajale u Kanadi, a naročito u provinciji Quebecu, početkom 1960-ih godina, tj. prihvaćanje procesa integracije umjesto asimilacije, kao službene državne politike, prisilit će kanadsku vladu da promijeni politiku prema manjinama. Usvajanjem politike multikulturalizma u okviru bilingvizma i bikulturalizma, etničke kulturne razlike počele su se priznavati ne samo u krugu obitelji ili etničke zajednice nego su bile priznate i dobile značajno mjesto u kanadskom društvu. Usvajanje te nove federalne politike pridonijelo je velikim promjenama u prosvjeti. Na temelju Zakona o britanskoj Sjevernoj Americi iz 1867. godine (British North American Act, 1867.) svaka kanadska provincija ima potpunu samostalnost u obrazovanju te stoga imaju različite školske sustave i same odlučuju na koji način će školovati djecu iz različitih etničkih zajednica. Međutim, u skladu s novom politikom federalne vlade provincijske vlade počinju postupno uvođiti posebne programe koji mogu „biti organizirani tako da obuhvaćaju elemente kulturnog naslijeđa bilo koje etničke grupe ili više njih, a sadržaj mora biti u skladu s etničkom pripadnošću polaznika škola“.²³⁸ Sve te činjenice, kao i činjenica da od 1960-ih godina, u novom valu doseljavanja Hrvata u Kanadu dolazi velik broj hrvatskih svećenika, intelektualaca i mladih ljudi, doprinose većoj i kvalitetnijoj aktivnosti u hrvatskim sredinama u Kanadi. Osnivaju se hrvatske škole, a najviše u provinciji Ontariju. Hrvatska škola u Torontu, koja je imala 16 učenika 1961. godine, kada je osnovana, imala je 1989. godine 520 učenika, da bi se taj broj 1995. godine popeo na 1300, što je čini najvećom hrvatskom školom u Kanadi.²³⁹

Zbog velikog broja učenika Hrvatska subotnja škola u iseljeništvu, kako je bio njezin službeni naziv, uspjela je dobiti od Ureda za obrazovanje grada Toronta četiri prostorije u školi koja se nalazila prekoputa hrvatske crkve. No ubrzo se pokazalo da prostorije nisu dovoljno adekvatne da udovolje zahtjevima i potrebama hrvatske škole, zbog čega se učitelji i roditelji odlučuju 1967. godine preseliti u St. Helen School, u College i Bloor Street, lokaciju blizu crkve. U školu se uvodi novina, kada četiri učiteljice biraju za ravnatelja škole kolegu Lava Vrdoljaka. Prvi put u povijesti škole učitelji su počeli dobivati naknadu od deset dolara, a učenici su počeli plaćati dvadeset dolara go-

238 Zlata Godler, *Odgoj i obrazovanje djece useljenika: etnicitet i integracija kanadske perspektive*. U: *Iseljeništvu naroda i narodnosti Jugoslavije*, Zavod za migracije i narodnosti, Zagreb, 1978., str. 403.

239 Vladimir Bubrin, *More Than Three Decades of Croatian Heritage Language in Toronto*, *Gaudeamus*, br. 9-10, srpanj 1993., Toronto, str. 7.

dišnje za upis Ove promjene najvjerojatnije su pridonijele da upis učenika za školsku godinu 1967./68. bude manji za 120 đaka.²⁴⁰ Dolazak velečasnog Josipa Gjurana za župnika hrvatske crkve u Torontu, nakon smrti popularnog i karizmatičnog svećenika Dragutina Kambera 1970. godine, umnogome će pridonijeti novom i ubrzanom rastu i uspjesima hrvatske subotnje škole. Svjestan da se gubitkom jezika umnogome gubi kulturni i nacionalni identitet, odmah po dolasku u torontsku župu velečasni Gjuran puno vremena i energije ulaže u djelovanje škole. Značajan datum u povijesti škole dogodio se u školskoj godini 1977./78. kada hrvatska škola „Kardinal Stepinac“ (ime je dobila 1975. godine) počinje djelovati u sklopu Metropolitan Separate Schools Heritage.²⁴¹ Gradski školski odbor odabrao je program hrvatske škole za jezik i kulturu od prvog do četvrtog razreda osnovne škole. Na planiranju programa hrvatski su učitelji radili pune tri godine, a najveći teret ponijele su Marica Marić, Mara Mišetić, Milica Cetin, Marija Jurković, Darinka Dadić, Vlasta Mikić i časna sestra Virgina Ninić, kao i ravnatelj škole, Mladen Pažin.²⁴² Poslije tog uspjeha hrvatska škola u Torontu napreduje kako u pogledu broja đaka tako i u svojim programima. Prvi put u povijesti škole tiska se 1977. i 1978. godine knjiga za potrebe učenika *Učimo hrvatski, jezik Hrvatske*. Poslije prvog izdanja knjige 1 i 2, tiska se 1973. godine knjiga 3, zatim 1981. knjiga 4, a godinu dana kasnije knjiga 5. Dolaskom poznatog slavista, dr. Vinka Grubišića, iz Europe u Kanadu, Toronto Boards Continuing Education Program omogućuje da se kroz školska vijeća financiraju tečajevi hrvatskoga kao drugog jezika u gimnazijama. Na temelju tog programa dr. Vinko Grubišić počeo je predavati hrvatski jezik 1978. i 1979. godine. Od prijašnja četiri razreda sada je škola djelovala u osam razreda. Postupno, hrvatski jezik se počeo regularno predavati za sve zainteresirane kroz Continuing Education Program, da bi se školske 1993./94. godine mogao učiti kao drugi jezik sva četiri razreda gimnazije.²⁴³

Na drugom kraju Kanade, na obalama Pacifika, hrvatska zajednica grada Vancouvera osniva 15. ožujka 1972. godine hrvatsku školu. Velik interes i zanimanje koje su članovi zajednice pokazali za osnivanje hrvatske škole naj-

240 Vladimir Bubrin, Hrvatska katolička škola „Kardinal Stepinac“ Toronto 1961.–2001., *Spomen knjiga 50. godišnjice Hrvatske župe Naša Gospa Kraljica Hrvata*, Toronto, 2001., str. 185.

241 Isto.

242 Isto.

243 Isto, str. 149.

bolje se očituje u tome što se više od 150 djece upisalo u subotnju školu. Povodom tog događaja službeno glasilo Hrvatske seljačke stranke, *Hrvatski glas*, iz Winnipega u svom izdanju od 15. ožujka 1972. godine donosi članak u kojem, između ostalog, piše: „Započelo je novo razdoblje među Hrvatima Vancouvera i cijele British Columbijе. U vjerskom pogledu je počelo novo razdoblje osnivanjem župe i izgradnjom vlastite crkve. U kulturno-rodoljubnom pogledu osnivaju se škole koje djeluju pri istoj župi (...) s toga nije niti posumnjati da hrvatski roditelji grada Vancouvera neće iskoristiti i postanak hrvatske škole za ispunjenje svoje roditeljske dužnosti i pedagoške odgovornosti. Omogućivši svojoj djeci učenje hrvatskog jezika podpomoći će kod svoje djece izgradnju jedne svijesti da su potomci Hrvatskog naroda.“²⁴⁴

Unatoč činjenici da se tek u školskoj 1973./74. godini u Hamiltonu službeno registrira Hrvatska škola za jezik i kulturu, u stvarnosti ona je počela djelovati odmah s osnutkom hrvatske crkve, 1957. godine.²⁴⁵ U početku je djelovala u prostorijama Hrvatskog staračkog doma dva sata tjedno, a po potrebi nastava jezika za desetak đaka znala se održavati i po dva puta tjedno. Prvi učitelji bili su Zvonko Nezić, gđa Majić, Mary Naev-Palaković te vjerni i marljivi članovi katoličke župe. Iako je broj učenika iz godine u godinu rastao, nastava se i dalje održavala u crkvenim prostorijama u veoma skromnim uvjetima. Dolaskom dviju časnih sestara 1973. godine u katoličku župu, rad škole hrvatskog jezika doživljava velik preporod. Na prvom mjestu sačinjen je veoma kvalitetan program i nabavljeni prikladni priručnici kako za nastavnike tako i za učenike, koji do tada nisu postojali. Svi predavači hrvatskog jezika i kulture koji su od samog početka rada škole radili bez novčane naknade, početkom školske 1973./74. godine za svoj rad u hrvatskoj školi počinju dobivati plaću od Hamilton Wentworth Roman Catholic Separate School. Slično kao škola u Torontu, s vremenom se Hrvatska škola u Hamiltonu također inkorporira u školski sustav provincije Ontarija. Postupno, školu je počelo pohađati sve više đaka, što najbolje pokazuje sljedeća tablica.

244 *Hrvatski glas*, 15. ožujka 1972.

245 Biserka Cetinić, Croatian School in Southern Ontario. U: Marin Sopta i Gabriele Scardellato, *Unknown Journey: A History of Croatians in Canada*, Polyphony, Vol. 14, University of Toronto Press, Toronto, 1994., str. 111.

Školska godina	Broj učenika
1976./77.	14
1977./78.	163
1978./79.	273
1979./80.	310
1980./81.	235
1981./82.	246
1982./83.	304
1983./84.	340

Tablica 5.

Broj učenika Hrvatske škole u Hamiltonu od šk. god. 1976./77. do šk. god. 1983./84.²⁴⁶

Broj učenika rastao je iz godine u godinu, pa se tako školske godine 1989./90. upisalo njih 500. O uspjehu i rezultatima koje je tijekom svog djelovanja ostvarila hrvatska škola u Hamiltonu najbolje govori podatak da se na Sveučilištu McMaster u Hamiltonu u akademskoj godini 1989./90. počeo predavati predmet pod nazivom „Hrvatska kultura“. Nažalost, zbog nedostatka materijalnih sredstava ukinut je nakon samo dvije godine.²⁴⁷

Paralelno s osnivanjem hrvatskih katoličkih župa osnivale su se i hrvatske subotnje škole, tako da ih je u 1991. godini bilo osamnaest. Unatoč činjenici da su sve hrvatske škole koje djeluju u Kanadi „službeno priznate i potpomagane od federalnih i od provincijskih školskih vlasti, ipak glavni teret snose hrvatske župe, odnosno hrvatski roditelji. Popularnost i uspjeh hrvatskih škola u učenju hrvatskog jezika i kulture najbolje se očituje u službenim podacima Ontario Ministry of Education (Ministarstvo prosvjete provincije Ontarija)“,²⁴⁸ prema kojima je od 1980. do 1987. godine hrvatski bio na sedmom mjestu „heritage“ jezika u osnovnim školama u provinciji Ontariju.

246 Ana Ganza, *Croatian Schools in Southern Ontario*. U: Marin Sopta i Gabriele Scardellato, *Unknown Journey: A History of Croatians in Canada*, Polyphony, Vol. 14, University of Toronto Press, Toronto, 1994., str. 113; Biserka Cetinić, *Croatian School of Language and Culture in Hamilton, Gaudeamus*, br. 11-12, ožujak 1994., Toronto, str. 23.

247 Ana Ganza, *Croatian School in Southern Ontario*, nav. dj., str. 32.

248 Ontario Ministry of Education, *Education Statistics, Ontario, 1987.*, Queens Printer for Ontario.

Školska godina	Broj škola	Broj razreda	Broj učitelja	Broj učenika
1978./79.	13	61	nema podataka	1404
1979./80.	15	92	92	2325
1980./81.	14	93	93	2194
1981./82.	12	103	103	2375
1982./83.	17	117	119	2681
1983./84.	15	123	115	2678
1984./85.	16	137	131	2795
1985./86.	16	134	137	2707
1986./87.	14	133	133	2568

Tablica 6.

Broj upisanih na predmetu Hrvatski jezik u osnovnim školama u provinciji Ontariju 1978.–1987.²⁴⁹

Veoma brzo nakon što su osnovane škole za učenje hrvatskog jezika u Torontu, Sudburyju i Hamiltonu, između 1950. i 1960. godine pokušalo se nekoliko puta osnovati sličnu školu u Montrealu, ali bez uspjeha. Konačno, nakon što je 1979. godine izgrađena hrvatska katolička misija sv. Nikole Tavelića i Hrvatski kulturni centar, osniva se i hrvatska škola. Za ravnatelja škole imenovan je župnik, koji s nekoliko učitelja volontera predaje hrvatski jezik, povijest i zemljopis, folklor, zborsko pjevanje i vjeronauk. Broj učenika u školi varira između pedeset i sto.²⁵⁰

Nema nikakve dvojbe da su spomenute škole kao i druge diljem Kanade umnogome pridonijele očuvanju hrvatskog jezika i njegovoj popularnosti, što se može zaključiti i iz službenih statistika koje pokazuju da se na širem području Toronta 1991. godine hrvatski jezik nalazi na popisu dvadeset glavnih materinskih jezika. Na osnovi objavljenih podataka „14.140 osoba je prijavilo hrvatski kao njihov materinji jezik. Ovo je porast od 21% u odnosu na popis iz 1986. godine kada je taj broj iznosio 11.690.“²⁵¹

Velik broj hrvatskih škola u Kanadi, a naročito u provinciji Ontariju, koje su uspješno djelovale i imale velik broj đaka, ukazao je na potrebu da se njihov rad koordinira i što bolje sistematizira kroz tiskanje knjiga za učenje

249 Slavko Granić, Croatian, Serbian and Serbo-Croatian in the Elementary Schools of Ontario: A Statistical Analysis, *Gaudeamus*, br. 9-10, 1993., Toronto, str. 9.

250 Prema: Zdravko Metz, The Croatian School in Montreal, *Gaudeamus*, br. 9-10, 1993., Toronto, str. 11.

251 Vinko Grubišić, First Chair for Croatian Language and Culture, *Gaudeamus*, br. 9-10, srpanj 1993., Toronto, str. 10.

hrvatskog jezika i kulture te organiziranje raznih stručnih seminara za učitelje. Poneseni tom idejom, u New Yorku se 1974. godine sastaju predstavnici škola iz Toronta, Hamiltona, Chicaga i New Yorka te formiraju Hrvatske izvandomovinske škole Amerike i Kanade – Croatian Schools of America and Canada (HIŠAK – CSAC). Ovoj organizaciji malo kasnije dodane su Australija i Europa, odnosno države u kojima djeluju škole u kojima se uči hrvatski jezik i kultura. Veoma brzo HIŠAK daje tiskati, školske 1975./76. godine, dvije knjige za potrebe učenja hrvatskog jezika.²⁵² Unatoč tome što su brzo rasprodane, prema izvještajima učitelja s terena nisu sadržajem zadovoljavale posebne potrebe djece hrvatskih iseljenika. Da bi čuli komentare i primjedbe na sadržaj knjiga i uskladili stručna mišljenja te došli do novih ideja, HIŠAK organizira stručne seminare. Prvi se održao 1977. godine u Vancouveru, zatim u Calgaryju, Sudburyju i Torontu; ukupno je bilo 190 sudionika. Uspjeh tih seminara očituje se između ostalog u tome što su ubrzo tiskane dvije nove knjige, autori kojih su dr. Vinko Grubišić i fra Ljubo Kراسić. Nekoliko godina poslije osnivanja HIŠAK–CSAC-a, u Kanadi se 1976. godine osniva The Croatian School of Canada, Hrvatska škola Kanade, čiji je glavni ured bio u Sudburyju od 1976. do 1987. godine. Poslije toga ured se seli u Norval, Ontario. Hrvatska škola Kanade usko surađuje s HIŠAK–CSAC-om, u biti postaje neka vrsta njezine podružnice za Kanadu.²⁵³

Velik uspjeh hrvatskih škola, njihova popularnost, a naročito masovnost u provinciji Ontariju potaknula je neke pojedince da razmišljaju o pokušaju uvođenja hrvatskog jezika na kanadska sveučilišta. Iako nijedno sveučilište na sjevernoameričkom kontinentu nije htjelo priznati posebnost hrvatskog jezika, to nije spriječilo dr. Vinka Grubišića, Gojka Šuška, Antu Belju, Janka Perića, Jerku Nekića, fra Ljubu Kراسića i Marina Soptu da osmisle plan i taktiku ostvarenja tog cilja. Nakon nekoliko sastanaka i konzultacija odlučeno je da se 20. travnja 1985. godine održi javni skup u Mississaugi, na koji su se odazvali predstavnici hrvatskih škola, katoličkih župa, političkih organizacija, kulturnih i poslovnih društava. Tom prilikom osnovana je Hrvatsko-kanadska studijska zaklada (Croatian Canadian Studies Foundation).²⁵⁴ Glavni cilj novoosnovane zaklade bio je da se osnuje katedra za hrvatski jezik i kulturu na

252 Isto.

253 *Croatia – Canada, XVII. Hrvatsko-kanadski folklorni festival, Spomen knjiga*, Norval, 1991., str. 76.

254 Isto, str. 76.

Marin Sopta

**V. Osnivanje vjerskih,
kulturnih i sportskih
udruga i klubova
Hrvata u Kanadi**

Slika 36.

Janko Herak, poslovni
čovjek i donator

jednom od glavnih kanadskih sveučilišta. Na sastanku je izabrano i vodstvo Zaklade. Za predsjednika je izabran Gojko Šušak iz Ottawe, potpredsjednici su postali Janko Perić iz Cambridgea i Višnja Geoheli iz Toronta. Za tajnika izabrani su Ante Beljo iz Sudburyja, Lovorka Fabek iz Hamiltona i dr. Zoran Pejović iz Toronta. Rizničari su postali Jerko Nekić, Krešimir Ganza i dr. Ante Pavelić, svi iz Toronta. U nadzorni odbor izabrani su velečasni Josip Gjuran, Drago Hlad i Marija Fabek, a za članove uprave izabrani su Ante Kikaš, dr. Josip Gamulin, Slavko Lasić, dr. Marija Sopta i Marin Sopta. Također, članovima odbora imenovani su delegati Hrvatske škole Amerike i Kanade, kao i župnici hrvatskih župa Kanade.²⁵⁵ Da bi njihov doprinos ostvarenju zadanog cilja bio što efikasniji i veći, za koordinatora je imenovan fra Ljubo Krasić.

Predstavnici Zaklade idućih nekoliko godina održali su preliminarne razgovore s dekanima više kanadskih sveučilišta. Razmatrajući sve ponude kanadskih sveučilišta s kojima su obavljani razgovori, upravni odbor Zaklade odlučio je da se počne pregovarati sa Sveučilištem York u Torontu, čiji su predstavnici ponudili najbolje uvjete. Za osnivanje katedre za hrvatski jezik i kulturu na tom sveučilištu uvjet je bio uplata 500.000 dolara i pravo sveučilišta da samo bira predavače, uz konačni pravorijek predstavnika Zaklade. Postigavši dogovor sa sveučilištem, članovi odbora počeli su kampanju diljem Kanade za prikupljanje potrebnog novca. Prikupljanje novca išlo je vrlo sporo i teško sve do trenutka dok se hrvatski poduzetnici, uglavnom grada Toronta, nisu aktivno uključili. S namjerom da čisti prihod ide u korist Zaklade, organizirana je 23. siječnja 1987. godine u hotelu Triumph u Torontu svečana ve-

čera. Uz prisutnost ministrice državljanstva i kulture provincije Ontarija, Lili Munroe, upravitelja Sveučilišta York, Thomasa Mainingera, njegovog kolege sa Sveučilišta u Zagrebu, dr. Stjepana Babića, i drugih gostiju, oko četiri stotine Hrvata uspjelo je na večeri prikupiti traženih 500.000 dolara. Kanadski gosti bili su impresionirani uspjehom večeri, za koju svakako najveće zasluge pripadaju hrvatskim poduzetnicima Anti Kikašu, Ivici Zduniću, Jakovu Krpanu, Juri Balanu, Janku Heraku i dr. Josipu Gamulinu. Vijest da su Hrvati Kanade odnosno Toronta na večeri skupili novac za uspostavu katedre odjeknula je među Hrvatima diljem svijeta kao i u domovini. Povodom toga hrvatski tjednik *Nova Hrvatska*, koji izlazi u Londonu, u Engleskoj, u izdanju od 8. veljače 1987. godine na naslovnici je donio veliku sliku predsjednika Hrvatskog društva intelektualaca i poduzetnika, Ante Kikaša, čovjeka najzaslužnijeg za uspjeh večere, uz naslov „500.000 dolara za hrvatski jezik“. U izvještaju s večere između ostalog piše: „Hrvatska zajednica u Torontu i šire u kanadskim okvirima krajem siječnja 1987. godine zrači optimizmom. Uspjeh banketa hrvatskih privrednika i intelektualaca s prikupljenih pola milijuna dolara za zakladu koja će se brinuti za katedru hrvatskog jezika i kulture oduševio je sve u Torontu (...) Među glavnim zadaćama katedre bila bi da, barem ispočetka, novoj i sve brojnijoj sveučilišnoj mladeži hrvatskog podrijetla u svijetu omogući solidnu izobrazbu u hrvatskom jeziku, povijesti i folkloru, osposobljavajući ih tako da sami čuvaju i na druge prenose vrednote hrvatske kulturne baštine.“²⁵⁶

Slika 37.
Željka i Ivica Zdunić

256 Pola milijuna dolara u jednoj večeri, *Nova Hrvatska*, London, 8. 2. 1987., str. 12-13; Hrvati imaju svoju katedru u Kanadi, *Hrvatske novine*, 20. 10. 1989., Hrvatsko štamparsko društvo, Željezno – Eisenstadt, str. 3.

Marin Sopta

**V. Osnivanje vjerskih,
kulturnih i sportskih
udruga i klubova
Hrvata u Kanadi**

Slika 38.

Potpisivanje ugovora o
uspostavi Katedre za
hrvatski jezik i kulturu,
Sveučilište Waterloo

No, radost Hrvata ostvarenim uspjehom ubrzo će se pretvoriti u golemo razočaranje. Naime nekoliko dana nakon svečane večere delegacija Croatian Canadian Studies Foundation, koju su činili Gojko Šušak, dr. Vinko Grubišić, dr. Zoran Pejović, Ante Kikaš i odvjetnik Zlatko Bobešić, sastala se s predstavnicima Sveučilišta York kako bi se dogovorili o potpisivanju ugovora. Na njihovo veliko iznenađenje, predstavnici sveučilišta iz nepoznatih su razloga promijenili prijašnji usmeni dogovor sa Zakladom i došli s prijedlogom da se na budućoj katedri mora učiti srpsko-hrvatski jezik! Razumljivo i potpuno opravdano, predstavnici Zaklade to nisu mogli prihvatiti te su, razočarani i povrijeđeni, napustili sastanak. U hrvatskoj zajednici vladalo je opće mišljenje da su u taj nagli preokret bili umiješani nevidljivi prsti jugoslavenske diplomacije, čiji su predstavnici uspjeli lobiranjem i pritiskom zaustaviti uspostavu katedre. No, bez obzira na takav tijek događaja, članovi Zaklade nastavili su potragu za nekim drugim kanadskim sveučilištem. Između nekoliko mogućih opcija na koncu su jednoglasno odlučili da se sklopi ugovor sa Sveučilištem Waterloo u provinciji Ontariju.

Konačno, 21. travnja 1988. godine predsjednik Gojko Šušak, potpredsjednik Janko Perić, rizničar Jerko Nekić i koordinator fra Ljubo Krsić te odvjetnik Zlatko Bobešić u ime Croatian Canadian Studies Foundation potpisali su ugovor s predsjednikom Sveučilišta Waterloo, dr. Robinom Banksom, dr. Sydneyjem Hoefertom, voditeljem Odsjeka za germanske i slavenske jezike te dr. Garryjem Griffinom, dekanom Filozofskog fakulteta. Ovim ugovorom Sveučilište osniva katedru hrvatskog jezika i kulture u sklopu Odsjeka za germanske i slavenske jezike, za što Zaklada mora odmah uplatiti 500.000 dolara na bankovni račun Sve-

učilišta i sljedećih 500.000 do 1. lipnja 1991. godine. Vi-
jest o postignutom sporazumu obradovala je Hrvate diljem
svijeta i domovine. Imajući u vidu da je nekoliko kanad-
skih sveučilišta odbilo molbe hrvatske zajednice da uvedu
katedru za hrvatski jezik i kulturu, njezina uspostava na
Sveučilištu Waterloo 1988. godine koje, „prema mnogo-
stranim istraživanjima časopisa *MacLeans*, već godinama
slovi kao najbolje, najefikasnije i najinovativnije kanad-
sko sveučilište“,²⁵⁷ predstavlja povijesni uspjeh Hrvata Ka-
nade. Povodom potpisivanja ugovora voditelj Odsjeka za
germanske i slavenske jezike, dr. Sydney Hoefert, izjavio
je: „Mi ćemo što prije omogućiti dopisne predmete na hr-
vatskom jeziku... i mislim da je ovo velika stvar za nas...
Mi do danas nismo bili u stanju ponuditi učenje južnosla-
venskih jezika. S dobivenim novcem mi smo u mogućnosti
da ponudimo instrukcije na južnoslavenskim jezicima. S
dobivenim novcem mi smo u mogućnosti da zaposlimo
osobu koja je u stanju raditi taj posao.“²⁵⁸ U članku „Ka-
tedra za hrvatski jezik i kulturu na Waterloo sveučilištu“,
objavljenom u glasilu Hrvatskog narodnog otpora, *Otpor*,
između ostalog piše: „U četvrtak 21. travnja 1988. godine
potpisan je između Zaklade za hrvatske studije i Univer-
sity of Waterloo ugovor o uspostavi Katedre za hrvatski
jezik i kulturu. Tom prigodom je sveučilištu predana mje-
nica od pola milijuna dolara za posebnu Zakladu katedre
za hrvatski jezik.“²⁵⁹ Sveučilište će uvesti deset predmeta
iz hrvatskog jezika i kulture, a otvorit će studij hrvatskog
jezika i dopisnim putem, tako da će se moći uključiti re-
doviti studenti s drugih sveučilišta u Kanadi i SAD-u, kao
i oni koji nisu na redovitom studiju. Misao vodilja članova
Zaklade bila je da na taj način omogući svima zainteresira-
nima da uče i studiraju hrvatski jezik i kulturu. Ovu ideju
uprava Sveučilišta podržala je zbog same činjenice da „za
zemlje kao što su Kanada i Australija, gdje su goleme uda-
ljenosti, takav način studiranja pokazao se veoma priklad-
nim i uspješnim (...) Danas svi u Novom svijetu nastoje
otkriti korijene svog podrijetla. Kad ih pronadu, vide da su
korijeni obavijeni tamom koja se može rasvijetliti samo je-
zikom predaka. Katedra za hrvatski jezik i kulturu pomoći
će im u tom otkrivanju i služiti kao prirodni most između

257 Autorov razgovor s dr. Vinkom Grubišićem, voditeljem i predavačem na
Katedri za hrvatski jezik i kulturu na Sveučilištu u Waterloou, obavljen
telefonom, Zagreb, 30. lipnja 2010. godine.

258 University of Waterloo gets a million for Croatian studies, *Kitchener-Wa-
terloo Record*, 6. 5. 1988.; Katedra za hrvatski jezik i kulturu na Waterloo
sveučilištu, *Otpor*, Godina XIV., br. 3, Chicago, 1988., str. 12.

259 Isto, str. 12.

Marin Sopta

**V. Osnivanje vjerskih,
kulturnih i sportskih
udruga i klubova
Hrvata u Kanadi**

Slika 39.

Dr. Vinko Grubišić, vodi-
telj Katedre za hrvatski
jezik i kulturu

nove i stare domovine.²⁶⁰ Uspostava katedre za hrvatski jezik i kulturu na Sveučilištu Waterloo i imenovanje dr. Vinka Grubišića za njezinog voditelja i predavača pokazala se velikim uspjehom i izvanrednom investicijom Hrvata Kanade u promociju svog jezika i kulture. „Od osnutka na katedri je više od 1300 studenata“, po tvrdnjama dr. Grubišića, „stjecalo znanje iz hrvatskog jezika, povijesti, umjetnosti i kulture.“²⁶¹ Također, studenti su mogli uzeti svih deset predmeta iz hrvatskog jezika i kulture, ili samo hrvatski jezik kao dodatak stručnom programu.

Katedra za hrvatski jezik i kulturu i njezin predavač, dr. Vinko Grubišić, uspostavili su izvrsne kontakte s drugim sveučilištima i kulturnim institucijama u Republici Hrvatskoj. Svake godine na Sveučilištu u Waterloo u gostuju najmanje dva predavača iz raznih područja, uglavnom humanističkih znanosti. Među istaknutim gostima koji su ondje predavali valja spomenuti Stjepana Babića, Josipa Bratulića, Slavka Mihalića, Antuna Šoljana, Franju Tuđmana, Grgu Gačana, Zlatka Tomičića, Zlatka Peponika, Ivana Aralicu, Branka Franolića, Zorana Pejovića, Nedjeljka Fabria, Tomislava Ladana, Mariju Peakić-Mikuljan, Marijana Šunjića, Antuna Vrdoljaka, Zvonimira Šeparovića, Henrika Hegeva, Petera Tyrana (Austrija, Gradišće).²⁶²

260 Isto, str. 12.

261 Vinko Grubišić, *Kratko izvješće o dosadašnjem djelovanju Katedre za hrvatski jezik i kulturu na Sveučilištu Waterloo u Kanadi*, Sveučilište Waterloo, 22. prosinca 2007. godine; Croatian studies at University of Waterloo, News Bureau, Obavijest za javnost o uspostavi programa Hrvatskih studija na Sveučilištu Waterloo.

262 Vesna Kukavica, Hrvatski studiji u svijetu, Hrvatski „American dream“, *Slobodna Dalmacija*, četvrtak 16. 12. 2004.

Voditelj prve katedre za hrvatski jezik i kulturu na sjevernoameričkom kontinentu, dr. Vinko Grubišić, autor je mnogih knjiga, među kojima naročito treba istaknuti sljedeće: *Hrvatska čitanka* ili *Croatia Reader*, koju je napisao s prof. Anitom Mikulić-Kovačević, *Croatian Grammar, Elementary Croatian I i II* i *Croatian on line (Hrvatski na internetu)*, koji omogućuje studiranje hrvatskog jezika preko interneta. Također treba istaknuti da se nekoliko godina nakon osnutka katedre na Sveučilištu u Waterloou inicijativom Marina Sopte na Sveučilištu York uvodi program za hrvatski jezik i kulturu. Ono što je uprava tog sveučilišta prije odbila, sada je prihvatila. Sveučilište York pristaje pružiti mogućnost takvog programa na razdoblje od tri godine, s time da hrvatska zajednica uplati godišnje 100.000 dolara i da Sveučilište samo odluči o predavaču, uz pravorijek hrvatske zajednice. U ime hrvatske zajednice ugovor sa Sveučilištem York potpisao je Marin Sopta, nakon čega je za predavača iz Londona (Engleska) došao poznati hrvatski lingvist Branko Franolić.²⁶³ Taj se projekt na Sveučilištu uspio ostvariti zahvaljujući donaciji hrvatskih poduzetnika Gordana Novaka, Danija Barnabića i Ćirila Zovka, koji je sam donirao 100.000 kanadskih dolara. Treću godinu programa financirala je AMCA. S početkom 1991. godine na Sveučilištu York više od četrdeset studenata upisuje hrvatski jezik kao redoviti predmet. Nažalost, program se nakon tri godine ukida zbog pomanjkanja materijalnih sredstava.

Učenje hrvatskog jezika i kulture u subotnjim školama, a naročito na sveučilištu, odigralo je značajnu ulogu u očuvanju hrvatskog jezika i općenito nacionalnog identiteta Hrvata u Kanadi. Ne samo to, mnoga istraživanja pokazala su „da vrijeme provedeno s jezikom manjina kao sredstvom za učenje nije donijelo akademski gubitak u napretku studenata u glavnom jeziku (...) dostupni analizirani podaci govore da uspjeh koji studenti dožive učeći jezike u kontekstu bilingvalnog ili trilingvalnog programa vodi većoj motivaciji da se zadrže ili razviju jezične sposobnosti.“²⁶⁴

Istraživanja koja su provedena među 11 tisuća roditelja kako bi se doznalo njihovo mišljenje o učenju djece o *heritage* jeziku pokazala su da 88 do 90 posto ispitanih smatra kako se sposobnost djece popravila, a 80 posto reklo je da je program učenja jezika pridonio većem samopouzdanju djece. Najbolje objašnjenje o ulozi i radu hrvatskih škola

263 Primjerak ugovora sa Sveučilištem York, u autorovu posjedu.

264 Jim Cummins, *Heritage Language Education: A Literature Review*, Minister of Education, Ontario, 1983., Queens Park Toronto, str. 18.

dao je fra Ljubo Krasić, koji je između ostalog napisao: „Hrvatske škole (...) pripremale su generacije mladih Hrvata na to da dok vole svoju domovinu, sve više zavole domovinu podrijetla. Jezik je osnovni ključ da bi to mogli. Već nakon nekoliko godina sistematskog rada škola osjetilo se u hrvatskim naseobinama življe i potpunije uključivanje mladih gimnazijalaca i sveučilištaraca u život i u programe koji bi bez znanja hrvatskog jezika, nadmašivali njihovu sposobnost i hrabrost preuzeti na sebe.“²⁶⁵

Almae Matris Croaticae Alumni

Krajem osamdesetih godina 20. stoljeća pokreće se inicijativa hrvatskih intelektualaca u domovini i svijetu da se organizira globalna udruga sa sjedištem u Zagrebu radi okupljanja bivših studenata hrvatskih sveučilišta koji žive i rade diljem svijeta. Inicijativa je naišla na veliku potporu i odobravanje tadašnjeg rektora Sveučilišta u Zagrebu, prof. dr. Zvonimira Šeparovića te prof. Žarka Dolinara, jedne od legendi hrvatskog tenisa, koji je u to vrijeme živio u Švicarskoj. Ideja je naišla na potporu diljem svijeta, pa tako i u Kanadi. Inicijativni odbor u Torontu sastao se 1989. godine kako bi osnovao ogranak AMCA-e. Prvi korak bio je formiranje komisije koja će sastaviti prijedlog statuta udruge AMCA u formiranju. Nakon punih šest mjeseci delegirane osobe, Edvin Strgačić i Vladimir Benković, uspjeli su napisati nacrt statuta koji je predstavljen na osnivačkoj sjednici društva. Na godišnjoj sjednici održanoj 25. ožujka 1990. godine, kojoj je pribivalo više od tristo bivših studenata zagrebačkog Sveučilišta, prisutne su pozdravili gosti iz Zagreba, rektor Sveučilišta prof. dr. Zvonimir Šeparović i prorektor, prof. dr. Vinko Škarić. U radu godišnje sjednice, a osobito pri izboru za vodstvo Udruge, došlo je do velikih i žučnih diskusija. U radu skupštine došle su do izražaja dvije veoma jake grupe, jedna, čiji su zagovornici bili veoma aktivni u radu hrvatske zajednice posljednjih dvadesetak godina, i druge, čiji su pripadnici simpatizirali i otvoreno surađivali s jugoslavenskim diplomatima u Kanadi. Javnim glasovanjem za prvog predsjednika izabran je dr. Ivo Hrvoić, pripadnik prve grupe, koji je na toj funkciji ostao sve do 1995. godine, kada na njegovo mjesto dolazi dr. Vladimir Bezjak. Zbog velikosrpske agresije na Hrvatsku, izabrano vodstvo udruge stavilo je u drugi plan većinu usvojenih točaka programa: informiranje članstva

---

265 Ružica Čičak-Chand, Hrvatske etničke župe u Kanadi, *Migracijske teme*, god. 9, br. 2, Zagreb, studeni 1993., str. 131.

o Sveučilištu u Zagrebu, uspostavljanje i poboljšavanje odnosa između kanadskih sveučilišta i onih u Zagrebu, Rijeci, Zadru ili Osijeku. Također, u drugi plan stavljen je program koji je trebao promovirati hrvatsku kulturu i znanost u Kanadi kroz različite kulturne manifestacije i predavanja istaknutih znanstvenika iz Hrvatske i svijeta, kao i razmjena studenata između kanadskih i hrvatskih sveučilišta. Umjesto spomenutih ciljeva vodstvo udruge kao glavni prioritet postavilo je koordinaciju rada s drugim hrvatskim društvima kako bi informirali kanadsku javnost o ratnim događanjima u Hrvatskoj. Osim toga, članstvo i vodstvo udruge postavili su za cilj lobiranje kod kanadskih političara, znanstvenih institucija, pripadnika medija, a naročito prikupljanje materijalnih sredstava, lijekova i medicinskih uređaja te drugih vrsta humanitarne pomoći. Da bi se kanadska javnost što bolje upoznala o ratnim zbivanjima u Hrvatskoj, na prijedlog Rine Šlezić i Srebrenke Bogović osniva se časopis na engleskom jeziku, koji je nazvan *Gaudeamus*. Članovi uredničkog vijeća postavili su cilj: „Naša uloga mora u prvom redu biti akademska, i s ovim mandatom, studenti i oni koji su već diplomirali bez obzira na različitu etničku i kulturnu pripadnost bit će priznati bez ikakve rezerve.“²⁶⁶ Za prvu glavnu urednicu imenovana je Rina Šlezić. Časopis *Gaudeamus*, koji se tiskao u 3000 primjeraka, odigrao je veoma važnu ulogu informirajući kanadsku javnost, a naročito intelektualne krugove, o događajima u Hrvatskoj. O kvaliteti časopisa najbolje govori podatak da je nakon svega godinu dana izlazenja od glasila ogranka u Torontu postao službeno glasilo AMCA-e Sjeverne Amerike. Poslije Rine Šlezić na mjesto glavne urednice dolazi dr. Marica Čunčić, a potom Vesna Blažina i Branko Hrzić. No, i pored čestih promjena glavnog urednika, časopis se sve vrijeme izlazenja distribuirao ne samo na sjevernoameričkom kontinentu nego i u Europi i Australiji. Između ostalog, glasilo se slalo u mnoge sveučilišne knjižnice, urede zastupnika u kanadskom parlamentu kao i utjecajnim članovima američke administracije. Nažalost, zbog pomanjkanja materijalnih sredstava, a ponajviše stručnih osoba koje bi bile spremne i voljne uložiti svoje slobodno vrijeme za urednički posao, časopis prestaje izlaziti 1999. godine.

Osim ogranka AMCA-e u Torontu, inicijativom prof. Ante Padjena osniva se ogranak u gradu Montrealu, u provinciji Quebecu. Na osnivačkoj sjednici održanoj 12. listopada 1990. godine na Sveučilištu McGill izabrano je vodstvo ogranka. Za prvog predsjednika izabran je dr.

266 Uvodnik, *Gaudeamus*, jesen 1990., Toronto (naslovnica).

Ante Padjen, za potpredsjednicu Zlata Blažanin, za tajnika dr. Mirko Dikić, za rizničara ing. Domagoj Kljajo, a za članove upravnog odbora Ana Mocnaj, Vera Palaić i Vesna Blažina.²⁶⁷ Od samog početka djelovanja ogranci u Torontu i Montrealu imali su izvrsnu međusobnu suradnju. U zajedničkoj organizaciji, na Sveučilištu u Torontu i Montrealu održao je prof. Ivo Banac sa Sveučilišta Yale 9. prosinca 1990. godine predavanje s temom „*Zarathustra* u Crvenoj Hrvatskoj i nacionalna ideja kod Milana Šufflaya“. Godinu dana nakon osnutka ogranaka AMCA-e u Kanadi, na inicijativu ogranka iz Toronta održava se ondje veljače 1991. godine prvi zajednički sastanak sjevernoameričkih ogranaka. Jedan od glavnih zaključaka tog sastanka, kojem su osim delegata ogranaka iz SAD-a i Kanade nazočili i ugledni gosti, dr. Ivo Banac i dr. Žarko Dolinar, odnosio se na organizacijsku strukturu udruge. Nastojeći naći rješenje za što efikasnije i kvalitetnije djelovanje, osnovani su razni koordinacijski odbori, svaki zadužen za specifičan djelokrug rada. Djelokrug odbora sastojao se od izravne suradnje s rektorom sveučilišta, organiziranja različitih humanitarnih priredaba, kontakata s kanadskim i američkim političarima, promidžbene djelatnosti i koordinacije s drugim hrvatskim organizacijama. Poslije prvog sastanka u Torontu, sastanci AMCA-e za SAD i Kanadu održani su još 1992. godine na Sveučilištu McGill u Montrealu, 1994. godine u Detroitu i 1977. godine na Sveučilištu Rutgers u New Jerseyju. Na čelo različitih koordinacijskih odbora bili su izabrani dr. Ante Padjen, dr. Nenad Gucinški, ing. Vjekoslav Franetović i dr. Ivo Hrvoić.

Udruga AMCA uzela je velik zamah, ne samo u Kanadi nego općenito u cijelom svijetu. Najbolji dokaz za to jest održavanje Dies Academicus 1992. godine u Zagrebu pod pokroviteljstvom predsjednika Republike, dr. Franje Tuđmana. Na skupu kojem je pribivala politička, kulturna, gospodarska i intelektualna elita Hrvatske te predstavnici svih ogranaka AMCA-e iz svijeta i domovine, stvoren je Savez AMCA društava. U vrijeme kada Hrvatska nastoji svim silama vratiti okupirani teritorij u okviru svojih granica i pod svoju jurisdikciju, kada formira svoje redarstvo, vojsku i diplomaciju, 1600 članova AMCA-e lobiranjem kod svojih vlada, organiziranjem humanitarnih akcija i drugim oblicima djelovanja nastoje dati svoj doprinos borbi hrvatskog naroda za slobodu i demokraciju. U tome su se isticali kanadski ogranci AMCA-e u Montrealu i Torontu, naročito u kvalitetnom lobiranju kod kanad-

267 Vesna Blažina, *Izveštje AMCA*, Quebec 1990.–1998. Drugi sabor udruge AMCA-AMAC, Zagreb, 25.–29. lipnja 1998., str. 11.

skih političara na federalnoj i provincijskoj razini, kao i u glavnim kanadskim medijima. Lobiranje kod kanadskih političara i vlade zahtijevalo je veliku strpljivost i mukotrpan rad zbog činjenice da je kanadska administracija bila naklonjena i simpatizirala Jugoslaviju i Srbe. Vodstvo udruge veoma je kvalitetno i uspješno lobiralo naročito u kanadskom Ministarstvu vanjskih poslova. S vremenom je vodstvo AMCA-e uspjelo uspostaviti stalni kontakt s administracijom Ministarstva vanjskih poslova, a naročito s ministricom Barbarom McDougall i njezinim tajnikom, Kevinom Philippom Pierreom Guimondom, kojima su donosili nove dokumente i prezentirali svjedočenja o srpskoj agresiji na Hrvatsku.²⁶⁸ To je bilo vrijeme velikih stradanja hrvatskih gradova, a posebno Vukovara i Dubrovnika, vrijeme kada su pripadnici srpskih paravojnih postrojba, potpomognuti pripadnicima regularne Jugoslavenske narodne armije odveli ranjenike iz Vukovarske bolnice u nepoznatom pravcu. Na sastanku s ministricom McDougall predstavnici AMCA-e predali su joj pismo u kojem su, između ostalog, tražili: da kanadska vlada učini sve što može kako bi zaustavila rat; pružanje pomoći iz zraka (*airlift*) opkoljenom Vukovaru i Dubrovniku i humanitarnu pomoć.²⁶⁹

Što se tiče humanitarnog rada, članovi AMCA-e veoma su agilni i s velikim uspjehom uspjeli prikupiti materijalna sredstva, lijekove i medicinske uređaje, obuču i vojnu opremu i sve to odmah slali ili osobno nosili u Hrvatsku. Naročito je bio učinkovit rad člana AMCA-e u Torontu dr. Marka Mihića, koji je preko Malteških vitezova uspio dobiti zavidnu pomoć i potporu Kanadana nehrvatskog podrijetla. Aktivnost i rad ogranaka AMCA-e u Montrealu i Torontu, bez obzira na aktivnosti i djelovanje drugih hrvatskih društava u Kanadi, nisu ostali nezapaženi. Velik broj pojedinaca koji su živjeli izvan tih gradova postaju dopisni članovi, a u Windsoru se čak osniva podružnica ogranka AMCA-e iz Toronta. Između različitih aktivnosti članova AMCA-e iz Windsora osobito treba istaknuti primjer dvadeset osam hrvatskih obitelji koji su u svoje domove primili dvadeset osam studenata iz Hrvatske. Ta plemenita gesta naišla je na velik odjek u lokalnom tisku, u kojem su objavljene reportaže i mnogi intervjui sa studentima. Zanimljivo je spomenuti da je većina tih studenata „došla u hrvatsku zajednicu kao ateisti i

268 Autorov razgovor s Vladom Benkovićem, prvim i dugogodišnjim potpredsjednikom AMCA-e u Torontu, Zagreb, 15. 7. 2010. godine.

269 Vesna Blažina, *Izveštće AMCA*, Quebec 1990.–1998. Drugi sabor udruge AMCA–AMAC, Zagreb, 25.–29. lipnja 1998. godine, str. 12.

Jugoslaveni, a vratili su se u Hrvatsku kao Hrvati, katolici i ambasadori dobre volje²⁷⁰.

Treba istaknuti kako je AMCA u Kanadi živo sudjelovala u stvaranju Hrvatskog svjetskog kongresa kao krovne nestranačke organizacije Hrvata izvan domovine i propagirala ideju njegova osnivanja i njegovu važnost. AMCA je također uspostavila veoma blisku suradnju s Hrvatskim nacionalnim fondom Kanade, preko kojeg su Hrvati većinu svojih materijalnih donacija i različitih vrsta humanitarne pomoći prebacivali u Hrvatsku. Naročito plodna i bogata aktivnost uprave i članstva AMCA-e došla je do punog izražaja na kulturno-društvenom planu. U Kanadi su gostovali svi lideri političkih stranaka u Hrvatskoj, osim onih malobrojnih čije stranke nisu odbacile komunistički svjetonazor ili su pak zagovarale nov oblik ustroja Jugoslavije. Osim političara, hrvatskim zajednicama u Kanadi dolazile su mnoge kazališne grupe, folklorna i sportska društva. Mnogi istaknuti hrvatski književnici, sveučilišni profesori i gospodarstvenici čitali su svoja djela i održavali stručna predavanja. I ono što je bilo nezamislivo prije 90-ih godina u odnosima između hrvatskih iseljeničkih društava i Hrvata iz domovine, sada je postalo tako normalno. Od mnogobrojnih akcija na kulturnom polju treba istaknuti manifestaciju „Mjesec Hrvatske“, organiziranu u Torontu i gostovanje svjetski poznatog ansambla „Lado“, koji je prvi put u svojoj bogatoj povijesti službeno predstavljao Hrvatsku na svjetskoj smotri folklora održanoj u Quebec Cityju. U tih mjesec dana održan je i festival hrvatskog filma na kojem je u Ontario Science Centre prikazano sedam filmova. U World Centre postavljena je grupna izložba trideset pet najboljih hrvatskih umjetnika iz domovine i šest kanadskih umjetnika hrvatskog podrijetla. U Galeriji Del Bell bile su izložene skulpture od mramora kipara Vladimira Herljevića, čije se djelo, kip Djevice Marije, nalazi na tornju zagrebačke katedrale. Fotografska izložba Documenta Croatica održana u Multicultural History Society of Ontario prikazala je posjetiteljima povijest Hrvata u Kanadi.²⁷¹ Osim tih kulturnih manifestacija, u Torontu je igrala predstava M. Gavrana „Urotnik“ u izvedbi ITD-a iz Zagreba, a pijanistica Pavica Gvozdić održala je klavirske recitale u Montrealu i Torontu.

270 Barbara Šešelj, Windsor New Branch of AMCA Toronto, *Gaudeamus*, br. 7-8, 1992./93., Zagreb, str. 4.

271 Srebrenka Zeskoski-Bogović, A Month of Visual Happenings in Toronto, *Gaudeamus*, br. 13-14, veljača 1995., Zagreb, str. 21.

Godine 1992. u Montrealu je AMCA organizirala Dane hrvatske kulture. Iste godine rektor zagrebačkog Sveučilišta, prof. dr. Marijan Šunjić, bio je gost AMCA-e iz Toronta, koja mu je organizirala nekoliko važnih susreta i sastanaka s predstavnicima kanadskih vlasti te s predsjednikom Sveučilišta u Torontu, dr. Prichardom, te radni ručak s dopredsjednicom Sveučilišta, J. E. Foley. AMCA u Torontu donira 40.000 kanadskih dolara Sveučilištu York za pokrivanje troškova predavanja hrvatskog jezika prof. Branka Franolića. U Montrealu je AMCA uspješno organizirala kazališnu predstavu za djecu „Šuma Striborova“, koju su izveli gosti iz Zagreba. Ista grupa izvela je u dvorani Hrvatske katoličke misije komediju Zvonimira Bajsića „Gle kako dan lijepo započinje“. Ogranci AMCA-e u Kanadi organizirali su velik broj predavanja uglednih gostiju iz domovine i svijeta o različitim temama. Za nesebičan rad mnogi su njihovi članovi dobili priznanja službenih hrvatskih vlasti. Između ostalih odlikovani su Redom Danice hrvatske s likom Katarine Zrinski: Kiril Bukatko, Elsa Bušić, vlč. Josip Gjuran, Janko Herak i Ivica Zdunić. Red hrvatskog pletera dodijeljen je Slavku Butkoviću, Janku Heraku, dr. Ivanu Hrvoiću, Valentini Krčmar, Jerku Nekiću i Nikoli Vrdoljaku.²⁷² Nažalost žar i zanos koji je krasio veliku aktivnost članstva AMCA-e u Kanadi s vremenom su splasnuli, što se donekle i moglo očekivati. Tisuće sastanaka u višegodišnjem djelovanju, organiziranje nekoliko stotina predavanja i raznih kulturnih manifestacija kao i vođenje brige o smještaju i njezi bolesnih i ranjenih koji su dovedeni u Kanadu, organiziranje i pružanje pomoći studentima iz Hrvatske da nastave školovanje u Kanadi, lobiranje kod kanadskih vlasti, borba protiv neobjektivnog prikazivanja ratnih događaja u Hrvatskoj u kanadskim medijima i mnoge druge aktivnosti zahtijevali su veliko odricanje i mnogo vremena. Velik broj ne samo članova AMCA-e nego općenito Hrvata u Kanadi zapostavilo je svoj rad u privatnim tvrtkama zbog aktivnosti u službi Hrvatske.

OSNIVANJE SPORTSKIH UDRUGA I KLUBOVA HRVATA U KANADI

U nastojanjima da očuvaju svoj nacionalni identitet i promiču svoje nacionalno ime, Hrvati u Kanadi došli su do spoznaje da je jedno od najboljih sredstava za ostvarenje toga cilj sport. Vođeni tom idejom, diljem Kanade

---

272 Valentina Krčmar, *Izješće o radu AMCA Toronto od 1990. do danas*, Drugi sabor udruga Almae Matris Croatiae Alumni, Zagreb, 25.–29. lipnja 1998., str. 31.

osnivaju se nogometni klubovi, uglavnom pedesetih i šezdesetih godina 20. stoljeća, koji u većini slučajeva nose ime Croatia. Nema nikakve dvojbe da su svojim sportskim uspjesima upravo ti klubovi, uz Katoličku crkvu, najviše pridonijeli očuvanju hrvatskog identiteta u predominantnoj anglosaskoj Kanadi. Shvativši da kroz organizirani sport mogu barem donekle usporiti ako ne potpuno zaustaviti proces asimilacije, Hrvati Kanade gotovo u svakoj hrvatskoj sredini osnivaju nogometni klub. I baš zbog te činjenice nogomet je u hrvatskim zajednicama postao neizbježan „barometar društvene vitalnosti Hrvata“.²⁷³ Djelujući veoma uspješno, kako u lokalnim gradskim tako i u provincijskim i državnim ligama, ti su klubovi propagirali hrvatsko ime u vrijeme kada mnogi građani Kanade nisu ni čuli za ime Croatia, a još manje znali gdje je Hrvatska smještena na zemljopisnoj karti svijeta. Domoljubni Hrvati nisu se zadovoljili ostvarenim uspjesima, nego su nastojali povezati sve nogometne klubove imena Croatia. Tako 1963. godine malobrojna hrvatska zajednica u Londonu (Ontario) priređuje nogometni turnir na kojem sudjeluju nogometni klubovi imena Croatia s područja južnog Ontarija. Kao počasni gost turnira pozvan je predsjednik Hrvatske katoličke zajednice za SAD i Kanadu, Josip Šaban.²⁷⁴ Potaknuti pozitivnim ozračjem koje je vladalo na turniru i odazivom klubova i njihovih navijača, među organizatorima se rađa ideja za slično organiziranje u SAD-u. Već iduće godine u američkom gradu Clevelandu organizira se Hrvatski nogometni savez za Kanadu i SAD, a pod službenim pokroviteljstvom Hrvatske katoličke zajednice ujedno se održava prvi službeni turnir hrvatskih nogometnih klubova imena Croatia. Osnutak Hrvatskog nogometnog saveza za Kanadu i SAD u Clevelandu imao je velik odjek u hrvatskom iseljeništvu. Njegovo osnivanje i kasniji uspješan rad simbolizirali su hrvatsko jedinstvo, ovaj put ostvareno kroz sport. Hrvatski nogometni savez za Kanadu i SAD usvojio je pravilnik zasnovan na sljedećim načelima:

- Organizirati hrvatske nogometne klubove u Kanadi i SAD-u.
- Priređivati tradicionalne nogometne turnire hrvatskih klubova u Kanadi i SAD-u.
- Okupljati mlade ljude i raditi s hrvatskom mla-

273 *Spomen knjiga Hrvatski nogometni klub Croatia – St. Thomas*, 1. i 2. rujna 1990., str. 17.

274 Marin Sopta, *Sveto ime Croatia. Hrvatski nogometni klubovi „Croatia“ u iseljeništvu*, Udruga „Hrvatska Dijaspóra“ i Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, 2008., str. 138.

deži organiziranom u nogometnim klubovima u Kanadi i SAD-u.

– Priređivati nogometne turnire svake godine za vrijeme Praznika rada u nekom gradu Kanade i SAD-a.²⁷⁵

– Podržavati javne i privatne organizacije koje se protive komunizmu.

– Biti upoznat s problemima hrvatske mladeži, naročito s problemima novih useljenika u Kanadu i SAD.

– Pomoći savjetima hrvatsku mladež kako bi postali dobri građani Kanade i SAD-a.²⁷⁶

Organizirajući turnire svake godine u drugom gradu Kanade ili SAD-a, organizatori su uspjeli pobuditi interes među Hrvatima na cijelom sjevernoameričkom kontinentu i na taj način ostvariti sportsko i duhovno jedinstvo. Svaki novi turnir imao je sve više prijavljenih klubova i gledatelja. U većini slučajeva turnire su pratile lokalne, a često i regionalne i državne radio- i TV-postaje.

Osim nogometa promidžbi hrvatskog imena u Kanadi umnogome su pridonijeli sportaši poput zvijezda sjevernoameričke profesionalne hokejske lige, braće Franka i Petera Mahovlića, braće Martina i Mattewa Pavelića i Martinova sina Martyja. Uza spomenute sportaše treba istaknuti boksača teške kategorije Georgea Chuvala, koji se dva puta borio za titulu apsolutnog svjetskog prvaka, kao i brata i sestru Vala i Sandru Bezić, kanadske prvake u klizanju na ledu. Svi su ti sportaši uvijek isticali svoje hrvatske korijene, kao i poznati igrači američkog i ka-

Slika 40.
Mattew Pavelich

275 Održava se svake godine u rujnu.

276 Ivan Čizmić, Ivan Miletić, George J. Prpić, *From the Adriatic to Lake Erie. A History of Croats in Greater Cleveland*, Cleveland, 2000., str. 391.

Marin Sopta

**V. Osnivanje vjerskih,
kulturnih i sportskih
udruga i klubova
Hrvata u Kanadi**

Slika 41.
Frank Mahovlich

nadskog nogometa John i Tony Mandarić. Tisuće mladih Hrvata, posebno druge i treće generacije, poistovjetile su se s tim sportašima. Njima treba dodati i hokejaše poput Johna Kordića, koji je igrao za poznate kanadske klubove, na primjer Montreal Canadiens i Toronto Maple Leafs, Stevea Hrkača, igrača Winnipeg Jetsa, i jednu od najvećih zvijezda hokejske lige devedesetih godina Joea Šakića.

Frank William Mahovlich rođen je 10. siječnja 1938. godine u gradiću Timminsu u provinciji Ontariju. Bio je još petnaestogodišnjak kada su agenti hokejskog kluba The Chicago Black Hawks prepoznali u njemu velik talent i nastojali ga odvesti u Chicago, nudeći njegovom ocu veliko bogatstvo. No otac, najvjerojatnije potaknut blizinom grada Toronta i činjenicom da je klub Toronto Maple Leafs bio ponos grada, provincije Ontarija i cijele Kanade, odlučuje da sin uđe u kanadski tim. Igrajući za Junior A St. Mike's Major, Mahovlich je proglašen igračem godine, za što je dobio Red Tilson Memorial Trophy. U svojoj prvoj sezoni 1956./57. godine, igrajući za Toronto Maple Leafs, zasenio je mnoge igrače, poput jedne od najvećih legendi u povijesti hokeja, Bobbyja Hulla. Za to dobiva pehar The Calder Memorial Trophy, kao najbolji

debitant lige.²⁷⁷ Igrajući prvih šest sezona za Toronto Maple Leafs, Mahovlich postaje superzvijezda lige i pomaže klubu osvojiti četiri Stanley cupa, što predstavlja apsolutnu titulu prvaka lige. Mahovlich piše povijest hokeja u Sjevernoj Americi kada 1962. postaje prvi igrač u povijesti lige, odnosno kada Chicago Black Hawks sklapa ugovor s Toronto Maple Leafsom za Mahovlichev prelazak u njihov klub za milijun američkih dolara. Vijest o njegovu prelasku iz Toronta u Chicago izazvala je u Torontu burnu reakciju. Ogorčeni navijači organiziraju javne prosvjede ispred sportske dvorane. Šokirana reakcijom svojih navijača, uprava kluba raskida već potpisani ugovor i Mahovlich ostaje u Torontu. Ipak, 1968. godine klub ga prodaje Detroit Red Wingsu, gdje ostaje igrati pune četiri sezone. Potom prelazi u Montreal Canadiens, klub u kojem igra njegov mlađi brat Peter. Frank Mahovlich završava svoju igračku karijeru u Montrealu, po završetku sezone 1973./74. U svojoj bogatoj karijeri odigrao je 1181

Marin Sopta
**V. Osnivanje vjerskih,
 kulturnih i sportskih
 udruga i klubova
 Hrvata u Kanadi**

Slika 42.
 Peter Mahovlich

²⁷⁷ Zoran Nosić i Steve Sculac, Croatian Canadians from Ontario in Professional Sports. U: Marin Sopta i Gabriele Scardellato, *Unknown Journey: A History of Croatians in Canada*, Polyphony, Vol. 14, University of Toronto Press, Toronto, 1994., str. 147.

utakmicu, u to doba rekord lige.²⁷⁸ Po završetku svoje profesionalne karijere u National Hockey League prelazi u novoosnovanu World Hockey Association, gdje igra za novi klub Toronto Toros, a zatim za Birmingham Bulls. Frank Mahovlich ušao je 1981. godine u Hockey Hall of Fame. Kao vrhunac javnog priznanja, za doprinos kanadskom sportu i njegovoj promociji bio je imenovan senatorom u kanadskom Parlamentu.²⁷⁹

Peter Mahovlich, mlađi brat slavnijeg Franka, također je ostvario veliku karijeru igrajući između ostalog za najbolje klubove sjevernoameričke National Hockey League, Montreal Canadiens, a nakon toga za Pittsburgh Penguins. I Peter Mahovlich bio je izabran u kanadsku nacionalnu momčad, koja je 1972. godine odigrala osam utakmica protiv reprezentacije bivšeg SSSR-a. Peter Mahovlich počeo je svoju profesionalnu karijeru u Detroit Red Wings, za koji je igrao od 1965. do 1975. godine. Njegov igrački potencijal dolazi do velikog izražaja kada 1971. godine odlazi u Montreal Canadiens. Ondje stječe reputaciju velikog igrača, što potvrđuje podatak da je bio izabran u All Star tim lige.²⁸⁰ Profesionalnu karijeru završava igrajući za Pittsburgh Penguins u nacionalnoj ligi. U 884 utakmice u regularnim sezonama postigao je 288 golova i 485 dodavanja. Odigrao je i 88 *play-off* utakmica u kojima je postigao 72 boda, u što se ubrajaju postignuti golovi i dodavanja. U sezoni 1971. i 1976. izabran je za All Star utakmicu.

Mnogo prije nego što su braća Frank i Peter Mahovlich postali hokejske zvijezde na sjevernoameričkom kontinentu, drugi Hrvat je ostvario veliku karijeru igrajući za Detroit Red Wings. Bio je to Martin Nicholas Pavelich, koji je odigrao 634 utakmice u regularnim sezonama. Kao ofenzivno obrambeni igrač, postao je zvijezda lige u kojoj je postigao 93 gola i 159 dodavanja. Sa svojim je klubom četiri puta osvojio Stanley Cup. Pavelichevi sinovi nastavljaju očevim stazama. Mark igra za reprezentaciju SAD-a, koja 1980. godine senzacionalno osvaja zlatnu medalju na Zimskim olimpijskim igrama u Lake Placidu. Po završetku Olimpijskih igara, Marty Pavelich igra za New York Rangers iz New Yorka, gdje postiže na jednoj utakmici pet golova i ulazi u povijest kluba jer prvi put u klupskoj po-

278 Zoran Nosić i Steve Sculac, *Croatian Canadians from Ontario in Professional Sports*. U: Marin Sopta i Gabriele Scardellato, *Unknown Journey: A History of Croatians in Canada*, Polyphony, Vol. 14, 1994., University of Toronto Press, Toronto, str. 147.

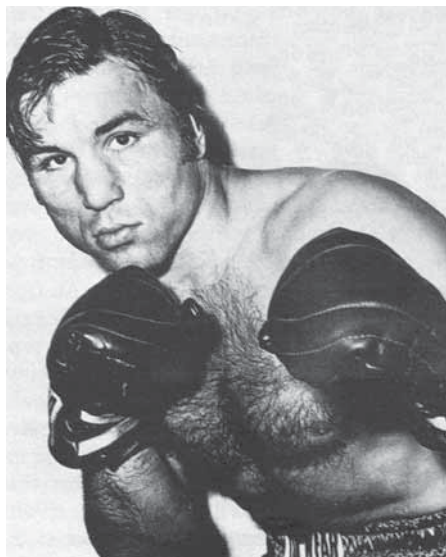
279 Isto.

280 Isto.

vijesti jedan igrač Rangersa postiže pet golova u Madison Square Gardenu.²⁸¹

Jedan od najvećih sportaša u povijesti kanadskog sporta uopće, boksač teške kategorije George Chuvalo, sin hrvatskih imigranata iz Hercegovine, borio se u svojoj profesionalnoj karijeri 97 puta i u 76 mečeva pobijedio. Poznat u svijetu boksa po tome što ga nijedan protivnik nije uspio srušiti na pod, Chuvalo se u profesionalnoj karijeri između ostalog borio pet puta protiv bivših, aktualnih i budućih svjetskih prvaka u teškoj kategoriji. Rođen 1937. godine u Torontu, u radničkoj obitelji, Chuvalo je već s osamnaest godina postao amaterski prvak Ontarija u teškoj kategoriji. Izgubivši u finalu u borbi za amaterskog prvaka Kanade u teškoj kategoriji u Toronto Maple Leaf Gardenu, odlazi u New York, gdje se bori za amaterskog prvaka Sjeverne Amerike. Poslije poraza u finalnoj borbi, vrlo brzo prelazi u profesionalce. Njegovu borbu protiv Floyda Pattersona, budućeg svjetskog prvaka u teškoj kategoriji, održanu 1. veljače 1965. godine u Madison Square Gardenu u New Yorku, novinari će proglasiti najboljim mečom u New Yorku posljednjih deset godina.²⁸² Poznati časopis *Ring Magazine* proglasit će je najboljom borbom te godine. Iako je izgubio, Chuvalo će preko noći postići svjetsku slavu i respekt u svijetu boksa. Nakon poraza protiv Pattersona, u idućih sedam mjeseci pobijedit će četiri puta zaredom, i to svaki put klasičnim nokautom.

Marin Sopta
**V. Osnivanje vjerskih,
kulturnih i sportskih
udruga i klubova
Hrvata u Kanadi**

Slika 43.
George Chuvalo

281 Isto, str. 149.

282 *The Toronto Star*, Sport Section, 3. ožujka 1965.

Te impresivne pobjede omogućit će Chuvalu da se bori za svjetskog prvaka u teškoj kategoriji. U borbi održanoj 1. studenog 1965. godine u Toronto Maple Leaf Gardensu protiv apsolutnog svjetskog prvaka u verziji World Boxing Association, Ernesta Terrella, koja je trajala petnaest rundi, Chuvalo je izgubio na bodove. Budući da je Ernest Terrell sljedeću obranu naslova protiv Muhameda Alija, koja se trebala održati u Chicagu, otkazao u posljednji trenutak, Chuvalo ulazi u ring umjesto njega. Izgubivši ponovno na bodove, Chuvalo je za svoj nastup dobio velike komplimente ne samo novinara nego i svoga protivnika i njegovoga trenera. Muhamed Ali poslije borbe izjavio je da je Chuvalo bio jedan od njegovih najtežih protivnika, a Alijev trener, svjetski poznati Angelo Dundee, izjavit će: „Chuvalo je dao najveću borbu svoga života. Da se ovako borio prije, bio bi neporažen do sada (...) Trebate biti ponosni na Chuvala. Ja jesam, a ja sam bio u korneru njegovog protivnika.“²⁸³ Poslije poraza protiv Muhameda Alija, koji mu je donio još veću popularnost i respekt u svijetu boksa na sjevernoameričkom kontinentu, sljedećih petnaest mjeseci Chuvalo će se boriti nevjerojatnih četrnaest puta. Boreći se u prosjeku svakih mjesec dana, Chuvalo će dobiti sve borbe, od toga trinaest klasičnim nokautom. Taj rekord omogućit će mu da se okuša protiv Joea Frazier, osvajača zlatne olimpijske medalje. U borbi održanoj 19. srpnja 1967. godine protiv budućeg prvaka svijeta Frazier će Chuvalu slomiti jagodičnu kost već u četvrtoj rundi, no njega to neće spriječiti da izdrži do kraja. Od poznatih protivnika Georgea Chuvala treba spomenuti boksačke legende poput Jerryja Quarrija i Georgea Formana. U borbi za prvaka teške kategorije Sjeverne Amerike u verziji North American Boxing Association, održanoj 1. svibnja 1972. godine u Vancouveru, Chuvalo ponovno gubi od Muhameda Alija na bodove. Osvojivši nekoliko puta apsolutnu titulu prvaka Kanade u teškoj kategoriji, nakon tog poraza odlučuje prestati aktivno se baviti boksom. Između velikog broja priznanja mogu se izdvojiti izbor u Canadian Hall of Fame, nagrada Rochester Hall of Fame, te ulazak u Canadian Sports Hall of Fame 1992. godine te najveća državna odličja.²⁸⁴

Osim u profesionalnom hokeju i boksu Hrvati u Kanadi ostvarili su velike rezultate i u drugim sportovima. Braća John i Tony Mandarich, djeca hrvatskih emigranata, napravili su uspješnu karijeru u američkom profesionalnom nogometu. John Mandarich rođen je 1961. godine

283 Isto, str. 152.

284 Isto, str. 153.

u Thunder Bayu, u provinciji Ontariju. Dobivši sportsku stipendiju, John završava studij na Kent State University. Poslije sportske karijere na sveučilištu potpisuje svoj prvi profesionalni ugovor 1984. godine s Edmonton Eskimos iz Canadian Football League. S tim klubom osvaja Grey Cup 1987. godine, što simbolizira titulu apsolutnog prvaka Kanade. John Mandarich igra punih šest sezona. Iz Edmontona prelazi u Ottawu, gdje igra za tamošnji klub Rough Riders. Ondje 1990. godine završava sportsku karijeru zbog teške bolesti kojoj je sljedeće godine podlegao. Johnov mlađi brat Tony rođen je 1966. godine u Oakvilleu, nakon što se obitelj preselila iz Thunder Baya. Poput starijeg brata, i Tony će dobiti sportsku stipendiju koja će ga odvesti na studij u Michigan State University. Igrajući za sveučilište, Tony će dva puta biti izabran u All American selekciju. Po završetku studija potpisuje svoj prvi profesionalni ugovor 1989. godine za Green Bay Packers, člana National Football League. Tim izborom Mandarich postaje najvišim selekcioniranim kanadskim igračem u National Football League. Zbog velikih problema s tim ugovorom, međutim, odigrat će malo utakmica u svojoj prvoj sezoni, no već u sezoni 1990. godine igrat će sve utakmice. Zbog kroničnih ozljeda morao je prestati igrati u National Football League.

Osim u hokeju, boksu, američkom nogometu, Hrvati su dali velik doprinos kanadskom klizanju na ledu. Brat i sestra Val i Sandra Bezić, rođeni u Torontu 1952. odnosno 1956. godine, u Torontu osvajaju svoju prvu titulu kanadskih prvaka 1967. godine, a poslije osvojene titule 1970. godine ponavljaju taj uspjeh još pet puta zaredom. Zbog sestrine ozljede 1975. godine moraju otkazati sudjelovanje na Zimskim olimpijskim igrama. Baveći se profesionalnim klizanjem na ledu, nastupaju diljem svijeta. Na svjetskom profesionalnom prvenstvu održanom 1980. godine osvajaju prvo mjesto. Poslije tog velikog uspjeha Val odlučuje 1983. godine preuzeti poslove u građevinskoj tvrtki svog oca, Duška Bežića, poznatog hrvatskog poslovnog čovjeka i istaknutog člana hrvatske zajednice grada Toronta, a Sandra ostaje u svijetu sporta i postaje koreografkinja olimpijskih i svjetskih profesionalnih prvaka poput Barbare Underhill, Paula Martinija, Briana Boitana i Kristi Yamaguchi. Također, radeći za poznate televizijske kuće u Sjevernoj Americi, producira nekoliko izvrsnih specijalnih emisija, za koje je dobila američku nagradu Emmy i nagradu Gemini u Kanadi.²⁸⁵

285 Isto, str. 154-156.

Marin Sopta

**V. Osnivanje vjerskih,
kulturnih i sportskih
udruga i klubova
Hrvata u Kanadi**

Slika 44.

Val i Sandra Bezić

Hrvatski nogometni klubovi u Kanadi

Croatia – Toronto

Počeci najuspješnijeg nogometnog kluba u Kanadi i općenito u hrvatskom iseljeništvu počinju 5. listopada 1955. godine, kada je grupa Hrvata predvođena Jurjem Boljkovcem, Krešimirom Manceom i Franjom Jurišićem sazvala javni skup u Hrvatskom domu na adresi 1650 Dupont Street u Torontu. Na skupu kojem su uz njih pribivali T. Lozo, T. Čuvalo, S. Juričak, J. Kolar, V. Romanov, J. Boras i S. Mišetić, odlučeno je da se osnuje nogometni klub kako bi se promoviralo hrvatsko ime u gradu Torontu i općenito diljem Kanade.²⁸⁶ Klub je nazvan Croatia i pod tim imenom je službeno registriran kod Nogometnog saveza Toronta. Svoju prvu službenu utakmicu Croatia je odigrala protiv irskog kluba Belfast Uniteda 11. studenog 1956. godine i pobijedila rezultatom 2:1. Tim je nastupio u sljedećem sastavu: Merhaš, Poredski, Strpin, Gole I.,

---

²⁸⁶ Marin Sopta i Gabriele Scardellato, *Unknown Journey: A History of Croats in Canada*, Polyphony, Vol. 14, University of Toronto Press, Toronto, 1994., str. 134.

Marin Sopta
**V. Osnivanje vjerskih,
 kulturnih i sportskih
 udruga i klubova
 Hrvata u Kanadi**

Slika 45.
 Momčad Croatije, 1956.

Rajtek, Gole II., Mance, Gašpar, Gole III., Jurišić i Majhanović.²⁸⁷

U prvim godinama postojanja klub je imao velikih problema, od pomanjkanja igračkog kadra pa do nedovoljnih materijalnih sredstava koja bi mu omogućila normalno djelovanje. Osim toga, na nogomet se u to doba gledalo kao na bizaran sport koji se više-manje igrao u gradskim parkovima. O tome govore i sljedeći podaci: „Na dvije službeno odigrane utakmice, između Thistlesa i Croatije, i druge, između Maple Leafs i Germanije, odigrane 17. kolovoza 1957. godine, prodane su sto šezdeset tri ulaznice po 50 centi, četrdeset pet po 25 centi i četiri ulaznice po 5 centi. Ukupan prihod bio je 92 dolara i 95 centi.“²⁸⁸ Nakon što su plaćeni svi režijski troškovi, od prihoda ligi, iznajmljivanja stadiona, plaća sucima i prodavačima ulaznica, svaki klub je dobio po 10 dolara i 95 centi. Samo godinu dana kasnije, 26. svibnja 1956. godine, isti klubovi ponovno su igrali utakmice na kojima je poslije svih podmirenih troškova svakom klubu ostalo 9 dolara i 75 centi. Da bi situacija za hrvatski klub bila još teža, treba spomenuti da je u sezoni 1958. godine zbog nereda i tučnjave koja je izbila na utakmici protiv grčkog kluba bio kažnjen zabranom igranja triju utakmica. Nezavidna situacija u kojoj se klub nalazio od samog osnutka pratit će ga idućih nekoliko godina.

Za velike probleme i poteškoće Croatije postojali su i objektivni razlozi. U prvom redu hrvatska zajednica bila je u to vrijeme malobrojna, a povrh toga mnogi članovi obitelji, većinom muškarci, nisu imali stalna zaposlenja ni za uzdržavanje obitelji, a kamoli za materijalno pomaganje nogometnog kluba. U potrazi za poslom mnogi Hrvati od-

287 Vinko Grubišić, *Croatia Toronto 1956–1976*, City Publishing Company, Mississauga, 1976., str. 54.

288 Marin Sopta i Gabriele Scardellato, nav. dj., str. 136.

Marin Sopta

**V. Osnivanje vjerskih,
kulturnih i sportskih
udruga i klubova
Hrvata u Kanadi**

Slika 46.

Utakmica Croatia – White
Eagles

laze na sjever provincije Ontarija, da bi se zaposlili u rudnicima ili pak na sezonskim poslovima branja duhana na poljima Niagara Fallsa. Ne treba zanemariti ni prikriveni, a u mnogim slučajevima i otvoreni antagonizam koji je vladao u malobrojnoj hrvatskoj zajednici, naročito između članova i simpatizera Hrvatske seljačke zajednice i Hrvatskog oslobodilačkog pokreta, u to vrijeme dviju najmasovnijih i najutjecajnijih stranaka u hrvatskom iseljeništvu.²⁸⁹ Iako u statutu nogometnog kluba Croatiaje stoji da je on općehrvatski klub i da se ne smije baviti politikom, sama činjenica da su osnivači bili članovi Hrvatske seljačke stranke, a mnogi od njih i visoki stranački dužnosnici, te da je klub osnovan u službenim prostorijama te stranke, bio je više nego dovoljan razlog da druga strana bojkotira klub. Problemi, a naročito oni financijski, nisu se mogli rješavati prihodima dobivenim od utakmica, koji su, na primjer, 1962. godine, nakon utakmice s klubom Italija, klubu donijeli 35 dolara i 75 centi.²⁹⁰ Samo zahvaljujući velikom entuzijazmu male grupe pojedinaca, Croatia je uspjela opstati. Situacija neizvjesne budućnosti trajala je sve do šezdesetih godina 20. stoljeća. Ona se drastično mijenja krajem šezdesetih i početkom sedamdesetih godina, kada u Toronto i bližu okolicu pristiže velik broj novih hrvatskih useljenika. Zbog političkih previranja u domovini, kada za „maspoka“ dolazi do nacionalnog preporoda u svim slojevima hrvatskog narodnog bića, osjeća se i veća dinamika u životu Hrvata Toronta i Kanade. Mnogi pridošli Hrvati priključuju se nogometnom klubu Croatiaji kao igrači ili pak postaju njegovi članovi i simpatizeri. Još će nešto pridonijeti rastu popularnosti kluba. Održavanje tradicionalnog nogometnog turnira 1968. godine u To-

289 *Toronto – Croatia, Spomen knjiga*, Toronto, 1980., str. 7.

290 Isto, str. 136.

rontu, pod pokroviteljstvom Hrvatskog nogometnog saveza za Kanadu i SAD i Hrvatske katoličke zajednice, na kojem svake godine sudjeluje više od dvadeset nogometnih klubova imena Croatia iz Kanade i SAD-a, bio je velik uspjeh domaćina turnira, Toronto Croatije. Velik broj klubova koji su sudjelovali na turniru, kao i velik odaziv gledatelja na utakmicama i na svečanoj večeri prigodom dodjele nagrada pobjednicima, pridonijeli su da se stvori atmosfera opće sportske hrvatske euforije. Zbog tog sportskog, a naročito financijskog uspjeha na turniru Croatia je i u sezoni 1969. godine ušla s velikim entuzijazmom. Pripreme za tu natjecateljsku sezonu počele su relativno rano, s jednim ciljem – ostvariti što veći sportski uspjeh, a iznad svega stvoriti jak tim koji će se moći suprotstaviti najljucem sportskom protivniku, srpskom klubu White Eagles (Bijeli orlovi). Utakmica između hrvatskog i srpskog kluba bio je događaj godine za obje zajednice, od koje je često zavisila i cijela sezona. O značenju te utakmice, odigrane 19. lipnja 1969. godine, i atmosferi koja je vladala prije nje pisao je sportski komentator uglednih dnevnih novina *The Toronto Star*, lista s najvećom nakladom u Kanadi, Jim Kernaghan: „Kako vjerske razmirice nisu nepoznanica između Srba i Hrvata, nije ništa neobično da se nogometni klub Croatia okupi u župi Our Lady Queen of Croatia prije utakmice protiv srpskih White Eaglesa na Stanley Parku. Ali njihov sastanak nije protekao u crkvenoj molitvi, bez obzira na to što su utakmice između većinskih jugoslavenskih timova u Nacionalnoj ligi Ontarija gotovo vjersko iskustvo poput onih između Rangersa i Celtic Glasgowa (...) ‘Ja sam ih zvao na sastanak u crkvu da ih psihički priprelim za utakmicu’, izjavio je trener Albert de Rosa.”²⁹¹

Pobjedom nad srpskim timom, a potaknuti ostvarenim sportskim uspjesima u nogometnoj ligi, apetiti igrača i uprave, a posebno članova i simpatizera kluba, naglo su porasli. U takvom raspoloženju osigurana su članarinama materijalna sredstva koja su upravi kluba omogućila da za sljedeću sezonu dovede nekoliko kvalitetnih igrača iz domovine kao klupska pojačanja. S prinovima H. Jazvićem i R. Milićevićem iz domovine, A. Solakom iz obližnjeg Londona, kao i nekim drugim igračima iz klubova Nacionalne lige, klub Croatia postao je preko noći favorit za prvaka lige, što su uspjeli i na terenu dokazati osvojivši u sezoni 1970. godine titulu prvaka Nacionalne lige Ontarija. Idućih nekoliko sezona, 1971., 1972., 1973., Croatia

291 *The Toronto Star*, 19. lipnja 1969.

osvaja titulu prvaka lige, u sezoni 1972. godine Kup lige, a 1971. i 1974. osvaja *play-off*.²⁹²

Bilo je to zlatno doba povijesti nogometnog kluba Croatije. Pored spomenutih sportskih uspjeha važno je istaknuti da je u tom razdoblju klub osvojio i titulu prvaka Kanade. U vrijeme najvećih sportskih uspjeha hrvatskog kluba, kada je odigrao i niz međunarodnih prijateljskih utakmica protiv renomiranih europskih klubova, jedna je utakmica imala osobito značenje – utakmica protiv najpopularnijeg i najtrofejnijeg nogometnog kluba u Hrvatskoj, zagrebačkog Dinama, odigrana 1971. godine u Torontu. Bilo je to mnogo više od prijateljske utakmice, bio je to sportski spektakl. Prvi put u povijesti hrvatskog iseljeničtva odigrana je službena utakmica između jednog istaknutog iseljeničkog nogometnog kluba, koji su službene jugoslavenske vlasti tretirale kao antidržavni klub, i kluba iz domovine, koji je bio simbol hrvatstva. Bio je to susret koji je simbolizirao općehrvatsko jedinstvo, kao što je napisao novinar *The Toronto Star* u svom članku „Prijateljstvo je cilj hrvatskog kluba“: „Krv je gušća od vode – ili novca – kada je u pitanju hrvatski nogomet.“ Dr. Ivan Prodan, predsjednik Dinama Zagreb, izjavio je: „Mi želimo zadržati kontakte s ljudima koji su emigrirali iz Hrvatske.“²⁹³ Značenje tog nogometnog susreta potvrđuje i jedan bizaran podatak – noć prije utakmice nepoznate osobe sasjekle su vratnice golova kako bi spriječile održavanje utakmice. No, na žalost onih koji su naručili taj vandalski čin, utakmica je odigrana i to pred rekordnim brojem gledatelja. Stadion koji može primiti šest do sedam tisuća gledatelja, toga je dana, prema službenim policijskim podacima, primio deset tisuća gledatelja, koji su bili uza samu liniju gola. Utakmica je završila rezultatom 1:0 u korist gostiju, što je gledateljima bilo manje važno. Nakon povratka u domovinu, tadašnje komunističko vodstvo smijenilo je cijelu upravu Dinama.²⁹⁴

Nema nikakve dvojbe da dio zasluga za goleme sportske uspjehe koje je Toronto Croatia ostvarila sedamdesetih godina pripada i pojedincima iz Hrvatskog nogometnog saveza, kao i nogometnim klubovima Dinamo i splitskom Hajduku, koji su omogućili da u Toronto dođu mnogi igrači, a posebno trener. Croatia je svoje velike rezultate

292 Vinko Grubišić, *Croatia Toronto 1956–1976*, City Publishing Company, Mississauga, 1976., str. 32; Marin Sopta i Gabriele Scardellato, *Unknown Journey: A History of Croatians in Canada*, Polyphony, Vol. 14, University of Toronto Press, Toronto, 1994., str. 140.

293 *The Toronto Star*, Sport Section, 1971.; Marin Sopta i Gabriele Scardellato, nav. dj., str. 140.

294 Isto.

Marin Sopta
**V. Osnivanje vjerskih,
 kulturnih i sportskih
 udruga i klubova
 Hrvata u Kanadi**

Slika 47.
 Momčad iz 1971.

postigla zahvaljujući nogometnim stručnjacima poput hrvatske nogometne legende Oskara Jazbinšeka, Vladimira Šimunića, Ivana Đalme Markovića i drugih te igrača Marijana Bradvića, Brune Pilaša, Stjepana Mesića, Glujića, Ivkovića, Fazlića, Altarca, Lukačevića, Grnje i drugih. Vrhunska sportska postignuća u tom razdoblju imala su velik odjek u cijelom hrvatskom iseljeništvu. U Torontu naglo raste članstvo kluba. Tako u sezoni 1972. godine Croatia ima više od 600 plaćenih članarina, što za nogomet u Torontu i općenito u Kanadi predstavlja impozantnu brojku.²⁹⁵ Posjećenost nogometnih utakmica, a osobito onih protiv glavnih rivala, poput grčkoga kluba Hellas, portugalskog The first Portuguese ili srpskog White Eaglesa, kretala se između pet do deset tisuća gledatelja, što je za kanadske prilike bila izvanredna posjećenost. Predsjednik Nacionalne nogometne lige, koji je bio i gradski vijećnik grada Toronta, Joe Piccininni, nakon što je Croatia ostvarila svoju 56. uzastopnu pobjedu, izjavio je za kanadske novine: „Ovaj tim je najbolja stvar koja se mogla dogoditi ligi.“²⁹⁶

Uspjeh Croatije nije ostao nezapažen u sportskim rubrikama kanadskog tiska. Najbolji je primjer poznati sportski komentator *The Toronto Star*, Jim Kernaghan, koji je, između ostalog, napisao: „Kao što vidite, Croatia u ovom trenutku bilježi rekord koji se mora tretirati kao fenomenalan uspjeh među sjevernoameričkim timovima za 1972. godinu. U nizu od 56 uzastopnih utakmica za prvenstvo lige, kup, *play-off* natjecanje i prijateljske uta-

295 Zapisnik sa sjednice upravnog odbora kluba, Toronto, 1972.

296 Marin Sopta i Gabriele Scardellato, nav. dj., str. 140.

kmice koje idu unatrag do prošle godine, Croatia još nije izgubila.²⁹⁷

Igrajući međunarodne prijateljske utakmice protiv prvoligaških klubova iz Portugala, Italije, Zapadne Njemačke, Škotske, Grčke i drugih zemalja, Croatia je na najbolji način predstavljala Kanadu, a iznad svega Hrvatsku. U pravom smislu riječi Croatia je bila sportski ambasador svoje domovine u vrijeme kada je komunistička vlast u Jugoslaviji zataškavala hrvatstvo. Nema nikakve dvojbe da je zbog svojih uspjeha, posebno u zlatnom razdoblju kluba između 1968. i 1976. godine, Croatia učinila više za promociju hrvatskog imena u Kanadi i svijetu nego sva hrvatska društva zajedno. Sportski uspjesi ostvareni u nekoliko godina izazvali su val oduševljenja među članovima i simpatizerima kluba, ne samo u Torontu i njegovoj bližoj okolini nego diljem Kanade. Nerijetko su na važne utakmice, a naročito one protiv srpskog tima, navijači dolazili iz dalekih gradova poput Montreala, Ottawe, Calgaryja, Londona i drugih, gradova udaljenih po nekoliko stotina kilometara od Toronta. Koliko su bili uvjereni u superiornost svoga kluba, najbolje se vidi iz izjave pomoćnog trenera tima, Tomislava Zlodre, koji je za *The Toronto Star* izjavio: „Mi smo postigli 79, a primili svega 10 golova. Toliko smo jaki da postoji svega nekoliko timova u cijeloj Sjevernoj Americi koji nas mogu pobijediti.“²⁹⁸

Emocionalno zasićen postignutim sportskim rezultatima, a potaknut sportskim ambicijama igrača, uprave kluba, a iznad svega željama svojih navijača i simpatizera, upravni odbor kluba odlučuje uključiti se u pregovore s predstavnicima jedinog profesionalnog nogometnog kluba u Torontu i Kanadi, koji se u to vrijeme nalazi u velikoj financijskoj krizi. U pregovorima s većinskim vlasnicima Toronto Metrosa, koji u to vrijeme igra u najjačoj profesionalnoj sjevernoameričkoj nogometnoj ligi, otvara se mogućnost da hrvatska zajednica otkupi tim. Većinski vlasnik Metrosa, ugledni torontski odvjetnik Bruce Toma, koji je već izgubio više od pola milijuna dolara vlastitog novca, tražio je kupca za svoj posrnuli klub. Nakon teških i mukotrpnih pregovora, koji su često prekidani bez ikakvog izgleda da će se postići dogovor koji bi zadovoljio obje strane, hrvatska zajednica, odnosno Croatia, napokon je postala ravnopravan suvlasnik kluba. Jedan od glavnih uvjeta postignutog dogovora bio je da klub dobije novo

297 Vinko Grubišić, *Croatia Toronto 1956–1976*, City Publishing Company, Mississauga, 1976., str. 36; *Croatia Toronto, Spomen knjiga*, Toronto, 1986.

298 Isto, str. 151.

ime, Toronto Metros Croatia. Glavni motiv zbog kojeg je hrvatska strana ušla u takav aranžman bila je ideja da će se na taj način učinkovitije promovirati hrvatsko ime na sjevernoameričkom kontinentu. Na javnom skupu održanom u Hrvatskom domu na adresi 1621 Dupont Street, 96 posto članova kluba glasovalo je za spajanje s Toronto Metrosom.²⁹⁹

Malobrojni članovi kluba koji su glasovali protiv odlučili su zadržati ime kluba i nastaviti se natjecati u Nacionalnoj nogometnoj ligi. Nastale nesuglasice i razmirice u hrvatskoj zajednici nakon tog skupa narušile su sklad koji je u njoj dotad vladao. Nezrela situacija koja je nastala umnogome će naškoditi i spriječiti ostvarenje mnogih projekata u hrvatskoj zajednici grada Toronta i provincije Ontarija.

Spajanje dvaju nogometnih klubova dobro je odjeknulo u sportskoj javnosti Kanade. Poznati sportski komentator, Jim Proudfoot, u dnevnim novinama *The Toronto Star* u članku „Hrvati uskočili kako bi sačuvali Metros od ugasnuća“ između ostalog piše: „Sad je i službeno, Toronto Metros se spojio s Toronto Croatijom.“ Phil Woosnam, direktor lige, izjavio je da je spajanje „pozitivan i značajan korak u potpunom razvitku nogometa na području Toronta“.³⁰⁰ U dnevnom listu *The Toronto Sun* sportski komentator Ken Robertson, pišući opširno o postignutom dogovoru dvaju klubova, kaže između ostalog: „Croatia Toronto je postao jedan od najuspješnijih timova u povijesti kanadskog nogometa te će i Metros i liga umnogome profitirati njihovim angažmanom.“³⁰¹ U stalnoj dilemi i opterećeni pregovorima o spajanju, obje su strane u pregovorima izgubile previše vremena, pa kad je ugovor konačno potpisan, ostalo je malo vremena za kvalitetne pripreme tima za natjecateljsku sezonu. Ipak, Toronto Metros Croatia u svojoj prvoj sezoni 1975. godine, u novoj i mnogo kvalitetnijoj ligi nego što je Nacionalna nogometna liga Ontarija, ostvario je relativno dobre rezultate. Odmah po završetku prve sezone u novoj ligi, uprava kluba počela je sa sustavnim priprema za sljedeću sezonu. U sklopu tih planova i priprema prihvaća poziv Australско-hrvatskog nogometnog saveza i u ožujku 1976. godine odlazi na turneju na australski kontinent, gdje će odigrati nekoliko

299 Croatian National Soccer Club Croatia Toronto, „Toronto Statement of 1975“, str. 6.

300 Marin Sopta i Gabriele Scardellato, nav. dj., 41.

301 Marin Sopta, *Sveto ime Croatia. Hrvatski nogometni klubovi „Croatia“ u iseljeništvu*, Udruga „Hrvatska Dijaspора“ i Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, 2008., str. 152.

utakmica, uglavnom protiv hrvatskih klubova. Turneja je izazvala velike razmirice između pojedinih članova upravnog odbora kluba. S jedne strane, mala grupa članova upravnog odbora pod utjecajem i ucjenom jugoslavenskih diplomata u Kanadi pod svaku je cijenu turneju nastojala spriječiti, tvrdeći da će klub biti izbačen iz lige, da neće više moći dobiti igrače iz Jugoslavije, jer da jugoslavenske vlasti turneju doživljavaju kao političku provokaciju. Druga, mnogo utjecajnije grupa nije htjela čuti ni za kakve argumente i isprike nego je odlučila odvesti klub u Australiju, što su i učinili, ali bez najboljih igrača.³⁰² Igrajući ondje uglavnom protiv hrvatskih klubova, kanadski su klub na svakom koraku s velikim oduševljenjem dočekali tamošnji Hrvati. Oduševljenje Hrvata Australije dolaskom Toronto Croatije dijelio je i kanadski generalni konzul, koji je igračima i upravi Toronto Croatije priredio službeno primanje u svojoj rezidenciji. O turneji su izvještavale australske novine i radio- i TV-postaje. Također, o gostovanju i utakmicama izvještavali su i hrvatski radijski programi i novine u Australiji. Dajući prikaz turneje Croatije u Australiji, tjednik *Nova Hrvatska*, koji je izlazio u Londonu, Engleska, u izdanju od 4. travnja 1976. godine piše: „Velika zračna luka u Sydneyu bila je zakrčena Hrvatima. U pristanišnoj hali igrače je dočekalo dvjestotinjak djevojaka i mladića u narodnim nošnjama. Iste večeri održan je banket u čast Metros-Croatije, kojem su uz 700 Hrvata bili nazočni i kanadski ambasador u Australiji, nekoliko australskih ministara, predstavnici Nogometnog saveza Australije...”³⁰³

Turneja po Australiji izvanredno je došla da se tim pripremi za početak sezone 1976., u koju je ušao s velikim ambicijama. Igrački kadar pojačan je dvojicom velikih igrača, legendarnim Eusébiom, koji je u to vrijeme imao reputaciju najboljeg nogometaša na svijetu, poslije Pelea, i njemačkog prvoligaškog igrača Sunholza. Došle su i prinove iz Hrvatske, Poljske, Engleske i Italije. S njima u sastavu klub je više djelovao kao tim Ujedinjenih naroda nego kao hrvatski tim. Međutim iako su u njemu igrali nogometaši iz sedam država, u glavnim kanadskim novinama kao i na radio- i TV-postajama Toronto Metros Croatia predstavljao se kao etnički klub u vlasništvu hrvatske zajednice u kojem nije bilo mjesta za pripadnike drugih

302 Ban on the Canadian club will stay, *The Herald Melbourne*, 18. ožujka 1976.; Marin Sopta, *Sveto ime Croatia. Hrvatski nogometni klubovi „Croatia“ u iseljeništvu*, nav. dj., str. 140. Autor je u to vrijeme bio član upravnog odbora kluba, pa je i sam bio sudionik mnogih sastanaka upravnog odbora kao i javnih skupova na kojima se raspravljalo o toj temi.

303 Marin Sopta, *Sveto ime Croatia. Hrvatski nogometni klubovi „Croatia“ u iseljeništvu*, nav. dj., str. 152.

Marin Sopta
**V. Osnivanje vjerskih,
 kulturnih i sportskih
 udruga i klubova
 Hrvata u Kanadi**

Slika 48.
 Toronto Metros
 Croatia, 1976.

nacionalnosti. Nepobitna je činjenica da su na utakmice u većini dolazili hrvatski navijači. Boreći se s jedne strane protiv negativne kritike i otvorenih napada na klub koji su bili na granici otvorenog rasizma protiv Hrvata grada Toronta, tim je svojim sportskim rezultatom, ulaskom u finale Sjevernoameričke nogometne lige, šokirao svoje kritičare i sve nogometne stručnjake koji mu nisu davali nikakve šanse. U utakmici odigranoj 28. kolovoza 1976. godine protiv Minnesota Kicksa, pred gotovo 30 tisuća gledatelja i uz izravan TV-prijenos na uglednoj američkoj TV postaji NBC, Toronto Metros Croatia uvjerljivo je pobijedio favoriziranu domaću momčad rezultatom 3:0.³⁰⁴ Golove su postigli Eusébio, Lukačević, bivši igrač Osijeka i Ferreira, bivši reprezentativac Brazila. Pobjeda Croatije senzacionalno je odjeknula u sportskim krugovima diljem svijeta. Osvajanje titule prvaka sjevernoameričke nogometne lige bila je udarna vijest na svim kanadskim TV-postajama, a dnevne novine u Torontu i provinciji Ontariju na naslovnice su donijele velike članke o uspjehu kluba. Slike igrača u zagrljaju navijača u torontskoj zračnoj luci obilazile su svijet. I dok je reakcija kanadskog tiska na uspjeh kluba bila razumljiva ako se ima u vidu da je prvi put u proteklih nekoliko desetljeća jedan kanadski klub pobijedio u sjevernoameričkoj ligi, ipak su reakcije i napisi u svjetskom tisku o uspjehu kluba bili ugodno iznenađenje za sve koji su na bilo koji način bili povezani s klubom. Opširni sportski izvještaji, popraćeni fotografijama s finalne utakmice, objavljeni u prestižnim sportskim listo-

304 Marko Maglica, „Metros – Croatia“ prvak sjevernoameričkog kontinenta, *Nova Hrvatska*, London, 1976., str. 19.

vima poput engleskog *Soccer Matcha* ili francuskog *Onzea*, predstavljali su javno priznanje i osobnu satisfakciju kako za igrače i upravu tako i za tisuće vjernih navijača koji su sve vrijeme prije trijumfa bili optuživani i javno omalovažavani. Bio je to vrhunac i ostvarenje snova osnivača kluba da klub bude ambasador hrvatskog imena ne samo u Kanadi nego sada i u svijetu. Izvještavajući s utakmice, svjetski poznati sportski tjednik *Sports Illustrated* u broju od 6. rujna 1976. godine donosi velik članak pod naslovom „Minnesota je morala jesti hrvatsku hranu“. Opisujući slavljе igrača, trenera i hrvatskih navijača po završetku utakmice, izvjestitelj daje sažet prikaz povijesti kluba i problema s kojima se u svojoj sredini suočava zbog svojeg imena. Iako je klub došao na vrh sportskog Olimpa na sjevernoameričkom kontinentu, i dalje se suočavao s predrasudama i sinkroniziranim javnim napadima u većini kanadskih, a naročito torontskih medija. U izvještaju o uspjehu tima *United Press International* ne zaboravlja istaknuti da je klub previše etnički orijentiran.³⁰⁵ Ti gotovo histerični napadi na Toronto Metros Croatiaju zbog klupskog imena potaknuli su poznatu kolumnisticu dnevnih novina *The Toronto Sun*, Christie Blatchford, da napiše izvanredan komentar. Opisujući ukratko povijest kluba i odajući javno priznanje hrvatskoj zajednici što je spasila klub od javnog stečaja, Blatchford otvoreno kritizira vodstvo lige što zabranjuje upotrebu imena Croatia i pita se: „Je li moguće da će liga inzistirati na promjeni imena igrača Toronta? Hoće li Željko Bilecki postati Zeko Brown? Ivan Lukačević će postati Ian Smith? Ted Polak će postati Ted Smith? Robert Iarusci će postati Veliki Bob Smith? Hoće li liga sugerirati da Anglosasi dolaze na utakmicu plaćajući za ulaznice upola manju cijenu?“³⁰⁶

Suočeni s neprijateljskim raspoloženjem sredine u kojoj je klub djelovao zbog kojeg je bilo teško dobiti reklame i sponzore za operativne troškove kluba, a poslovni partneri bojkotirali su izvršavanje svojih novčanih obaveza, uprava hrvatskog kluba odlučila se na jedinu moguću i u danim okolnostima normalnu soluciju. Naime nakon što su teškom mukom izdržali još jednu sezonu snoseći sve troškove, klub su dali na prodaju. Između nekoliko primamljivih ponuda klub je konačno prodan televizijskoj kući Global za dva milijuna i sto tisuća dolara.³⁰⁷ Odmah nakon prodaje novi vlasnici mijenjaju ime kluba, sastav

305 Isto, str. 156.

306 Isto, str. 154.

307 Marin Sopta, *Sveto ime Croatia. Hrvatski nogometni klubovi „Croatia“ u iseljeništvu*, nav. dj., str. 158.

Marin Sopta
**V. Osnivanje vjerskih,
 kulturnih i sportskih
 udruga i klubova
 Hrvata u Kanadi**

Slika 49.
 Marijan Bradvić, napadač
 Croatije – Toronto s
 legendarnim Peleom

igrača i sve ono što je podsjećalo na stare vlasnike. No unatoč svim tim promjenama, klub s novim vlasnikom nije ostvario sportski uspjeh vrijedan spomena. Štoviše, posjećenost utakmica drastično je pala. Suočeni s velikim financijskim problemima, pet godina nakon što je hrvatska zajednica prodala svoj klub, kompletna sjevernoamerička nogometna liga doživjela je kaos. Veoma je važno istaknuti da u ovoj priči jedino Toronto Croatia, odnosno hrvatska zajednica, od svih klubova u ligi nije izgubila novac, čak je profitirala. Nestankom Toronto Metros Croatije sa sportske scene hrvatska zajednica u Torontu i dalje ima nogometni klub u Nacionalnoj ligi Ontarija, koju vode bivši disidenti koji su bili protiv spajanja s Toronto Metrosom.

Croatia – Vancouver

Hrvatski nogometni klub Croatia – Vancouver, amaterski prvak Kanade i pobjednik Kupa Kanade 1985. godine u Edmontonu, osnovan je 24. listopada 1961. godine. Tog dana poznati hrvatski aktivist i jedan od vodećih ljudi Hrvatske seljačke stranke u Kanadi sazvao je sa svojim užim krugom prijatelja javni skup Hrvata grada Vancouvera radi osnivanja nogometnog kluba. Na javnom skupu održanom u prostorijama Hrvatskog doma, na adresi 2301 Triumph St., uz pomoć inicijatora sastanka Đure Đakovića sastanku su bili prisutni: „Josip i Ante Cecić, Pave Kazulina, Boško Begušić, Ivo Erdelja, Josip Pogašić, Vlaho Đurković, Marijo Borjević, Pata Gršca, Vlado Milišić, Darijo Lubčić i Oragage Štajduhar, dvojica Talijana i jedan Nijemac“.³⁰⁸ Glavna svrha osnivanja Hrvatskog

nogometnog društva Croatije može se opisati riječima jednog od dugogodišnjih simpatizera i dužnosnika kluba, Stjepana Bulića, koji je jednom prigodom napisao: „Čuvanje nacionalnog bića jedna je od naših prvih dužnosti. Kroz to vjerovanje proživljavamo naš boravak u ovoj zemlji. A takvim nastojanjima sport daje pravi značaj, koji bez ikakve sumnje omogućuje narodu da se osjeća narodom, da kroz svoje postojanje stvara fizičke ideale mladim naraštajima.“³⁰⁹

Prisutni na javnom skupu jednoglasno su zaključili da se osnuje klub, koji su nazvali Hrvatsko nogometno društvo Croatia. Bez obzira na mišljenje i prijedloge nekih prisutnih da klub bude u vlasništvu Hrvatske seljačke stranke zbog činjenice da je golema većina prisutnih, ako ne i svi redom, bila članovima i visokim dužnosnicima stranke, prevladalo je mišljenje da klub bude u vlasništvu svih Hrvata grada Vancouvera, bez obzira na političku, vjersku ili društvenu pripadnost, pod jednim uvjetom – da su članovi kluba i da uredno ispunjavaju svoje članske obveze.³¹⁰ Odmah po osnutku članovi upravnog odbora kluba poslali su službeni zahtjev Mainland Senior Soccer League da Croatia postane njezin službeni član, ali nažalost zahtjev je odbijen uz obrazloženje da je natjecanje za tu sezonu već počelo. Svoje prve službene utakmice klub je odigrao u sezoni 1962./63. godine u V. ligi. Osvojivši u svojoj prvoj službenoj sezoni drugo mjesto, Croatia se plasira u IV. ligu, u kojoj već prve sezone osvaja prvo mjesto i na taj način prelazi u viši rang natjecanja, u III. ligu.³¹¹

Da bi se na neki način dobila realna slika tadašnjeg stanja nogometa u Vancouveru i općenito u Kanadi, može se navesti podatak da je na utakmice Croatije dolazilo dvadesetak do trideset navijača, i to uglavnom rodbina i prijatelji igrača. No, bez obzira na to i na činjenicu da je klub bio u stalnim materijalnim poteškoćama, ipak je uspio opstati zbog toga što se rad u klubu temeljio na idealizmu, ljubavi prema imenu kluba i bojama kluba, koje su bile službene boje hrvatske zastave. Također, zajedništvo koje se osjećalo među igračima, vodstvu kluba i njegovim malobrojnim navijačima umnogome je pridonijelo opstanku kluba. Izvanrednim sportskim uspjesima koje je klub ostvario djelujući u veoma nepovoljnim uvjetima pridonio je mali broj pojedinaca u klubu. Između mnogih zaslužnih imena svakako treba istaknuti Darija Rupčića, najuspješ-

309 Isto, str. 164.

310 Višnja Petranović, „Croatia“ – HSD Vancouver, Hazeldine Press Ltd., Vancouver, 1987., str. 12.

311 Isto, str. 22.

Marin Sopta
**V. Osnivanje vjerskih,
 kulturnih i sportskih
 udruga i klubova
 Hrvata u Kanadi**

Slika 50.
 Croatia – Vancouver u
 sezoni 1964.–65.

nijeg menadžera u povijesti kluba i Tomislava Horačeka, igrača i trenera kluba, s kojim je klub prešao iz V. u IV. ligu. Također važni pojedinci iz tog razdoblja svakako su Josip Raušenberg, koji je prije dolaska u Vancouver bio trener nogometnog kluba Croatije iz Caracasa, Ivica Smitner, Darko Koranika i drugi. Izvanredni sportski rezultati koje je klub postigao i rekordan prelazak iz V. u II. ligu, u kojoj osvaja prvo mjesto, nisu ostali nezapaženi u hrvatskoj zajednici grada Vancouvera.³¹² Naprotiv, umnogome su potaknuli sve brojnije dolaske Hrvata na utakmice kluba. Ne samo to, oni su potaknuli ambicije kako igrača tako i uprave kluba, ali ipak najviše navijača, koji su željeli da njihov voljeni klub igra u kvalitetnijoj nogometnoj ligi. Nošeni tim ambicijama i pozitivnom atmosferom koja je vladala oko kluba, uprava šalje molbu vodstvu najjače nogometne lige, Pacific Coast League da prime klub, ali nažalost molba se odbija.³¹³

Unatoč tome što je prva molba Croatije odbijena, činjenica je da je hrvatski klub igrao kvalitetan nogomet i da je iznad svega na njegove utakmice dolazio velik broj gledatelja, pa vodstvo lige godinu dana kasnije usvaja ponovni zahtjev kluba i prima Croatiju u svoju ligu. Croatia se osim toga natječe u različitim nogometnim kup-natjecanjima, poput Vernona i Kamploopsa, te nastupa na raznim nogometnim turnirima poput Richmond Centennial International Soccer Tournamenta. Ostvareni sportski uspjesi nisu samo pridonijeli velikoj popularnosti među Hrvatima grada Vancouvera nego, što je još značajnije, homogenizaciji malobrojne hrvatske zajednice. Najveći ostvareni sportski uspjeh u povijesti kluba svakako je osvajanje Kupa Kanade, kao i titule amaterskog prvaka

312 Isto, str. 43.

313 Isto, str. 155.

Kanade, oba iste, 1985. godine. Postignuti uspjesi naišli su na velik odjek ne samo u hrvatskoj zajednici Vancouvera i općenito provincije British Columbijе; zabilježeni su također na sportskim stranicama najuglednijih dnevnih novina provincije. U članku „Croatia najbolja u Canadi“, koji je izašao 15. listopada 1985. godine u dnevnom novinama *Vancouver Province*, donosi se izvještaj s finalne utakmice za amaterskog prvaka Kanade, u kojoj je Croatia pobijedila gostujući tim iz Montreala s rezultatom 3:0. U drugim dnevnom novinama, *The Sun*, u izdanju od 17. listopada 1985. godine u članku „Croatia zadržala pobjedničku tradiciju“ između ostalog je stajalo: „Traži se pomoć. NK Croatia žurno traži stolara. Kandidat mora imati dosta iskustva u izgradnji ladica za trofeje, i biti spreman u svako doba odazvati se pozivu na posao.“ Croatia je od 1984. godine osvojila šest trofeja, a veliki je favorit za osvajanje sedmog – sljedeće srijede.³¹⁴

Ako govorimo o najznačajnijem datumu u povijesti kluba, onda uopće nema nikakve dvojbe, bilo je to gostovanje zagrebačkog Dinama 1971. godine u Vancouveru u sklopu njegove sjevernoameričke turneje. Gostovanje najpopularnijeg nogometnog kluba iz Hrvatske izazvalo je velik interes i oduševljenje u svim hrvatskim zajednicama u kojima je klub iz Zagreba nastupio, pa tako i u hrvatskoj zajednici grada Vancouvera. Na utakmici između domaće Croatije i Dinama bilo je prisutno nekoliko tisuća gledatelja, što predstavlja rekordan posjet na jednoj utakmici Croatije kao domaćina. Njihov susret bio je više od obične prijateljske utakmice, bio je to susret koji je simbolizirao hrvatsko zajedništvo, zajedništvo iseljene i domovinske Hrvatske, ovaj put ostvareno na nogometnom igralištu. Bila je to utakmica koja je opravdala osnivanje i svrhu djelovanja nogometnog kluba imenom Croatia. Uspostavom demokratske i suverene Republike Hrvatske nogometni klub Croatia iz Vancouvera, poput mnogih klubova s istim imenom diljem iseljništva, gubi na značenju svoga postojanja. No bez obzira na političke promjene u zemlji podrijetla, Hrvati Vancouvera i dalje pomažu svoj nogometni klub koji je puno učinio za promociju hrvatskog imena u tom gradu i provinciji British Columbiju.

Croatia – Sudbury

Marin Sopta
**V. Osnivanje vjerskih,
kulturnih i sportskih
udruga i klubova
Hrvata u Kanadi**

Prema pisanom iskazu jednog od osnivača kluba i njegovog prvog tajnika, Dragutina Glavanića, nogometni klub Adria osnovan je 1949. godine i kao takav najstariji je hrvatski nogometni klub u Kanadi.³¹⁵ Grad Sudbury pedesetih godina 20. stoljeća bio je zbog mogućnosti zapošljavanja veoma privlačan za mnoge novopridošle useljenike iz Europe, pa tako i Hrvate. Budući da je bio centar svjetskog industrijskog giganta INCO-a, a relativno blizu grada nalazio se velik broj rudnika koji su trebali mnogo radnika, po mogućnosti bez ikakve struke, u gradu je postojala dobro organizirana hrvatska zajednica. Manja grupa mladih Hrvata, uglavnom novopridošlih, došla je na ideju da osnuju nogometni klub. Uskoro, nakon nekoliko dogovora i na prijedlog Perija Ćulumovića, bivšeg ministra šuma u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, organiziran je sastanak zainteresiranih za igranje nogometa. Na sastanku, kojem su bili prisutni Karlo Jimmy Pischler, Josip Mikić, Šefik Mahanović, Dragutin Glavanić i Perija Ćulumović, odlučeno je da se osnuje nogometni klub koji će nositi ime Jadran odnosno Adria, s ciljem popularizacije hrvatskog imena među građanima grada Sudburyja.³¹⁶

Na samom početku djelovanja klub je bio suočen s velikim problemima, od pomanjkanja hrvatskih igrača do nedostatka materijalnih sredstava. Komentar jednog od prisutnih Hrvata na sastanku i potencijalnog igrača kluba bio je: „Kako možete od mene očekivati nogom baratati loptom kada ja nikada nisam baratao takvom loptom rukom.“³¹⁷ Unatoč velikim materijalnim poteškoćama, igrači i vodstvo odbijaju ponudu vlasnika jednog hotela da klub promijeni ime u International Hotel Soccer Club jednostavno stoga što je bio Srbin.³¹⁸ Ovaj primjer na najbolji način ilustrira raspoloženje i odnose koji su vladali među različitim etničkim grupama u gradu Sudburyju i Kanadi općenito. Bez obzira na sve poteškoće s kojima je bio suočen, klub je ipak ostvario dobre rezultate. Između najboljih ostvarenih sportskih uspjeha u povijesti kluba, treba spomenuti sljedeće:

315 Croatia – Adria Sudbury; *Spomen knjiga, Pedesetogodišnjica 1949.–1999.*, Sudbury, 1999., str. 5.

316 Isto, str. 8.

317 Marin Sopta, *Sveto ime Croatia. Hrvatski nogometni klubovi „Croatia“ u iseljeništvu*, nav. dj., str. 141.

318 Croatia – Adria Sudbury; *Spomen knjiga, Pedesetogodišnjica 1949.–1999.*, nav. dj., str. 8.

Marin Sopta

**V. Osnivanje vjerskih,
kulturnih i sportskih
udruga i klubova
Hrvata u Kanadi**

Slika 51.

Momčad Croatije –
Sudbury u prvim
godinama nakon
osnutka

- prvo mjesto u gradskoj ligi 1953. godine;
- osvajanje Anderson kupa 1953., 1954., 1957., 1962., 1972., 1976., 1980., 1991.;
- osvajanje Ontario kupa (Sjever) 1953., 1963., 1967. i 1976.;
- osvajanje različitih kup-natjecanja (Charity, Centennial, Dieter Allsat i dr.).³¹⁹

Brojne uspjehe hrvatskog kluba zabilježile su lokalne novine *Sudbury Star*. Povodom osvajanja titule prvaka 1971. godine donose članak pod naslovom „Desetogodišnja suša prestala za Croatian Adriju“ u kojem prenose izjavu trenera Branka Kneževića: „S peharom Anderson kupa slavlje je nastavljeno do u sitne sate nedjeljnog jutra, u dvorani Hrvatskog doma... Adria nije osvojila naslov prvaka od 1962. godine. Slavili smo do 3.30, dugo smo ovo čekali.“³²⁰

Osim natjecanja u lokalnim i provincijskim nogometnim ligama treba istaknuti kako je nogometni klub poput drugih hrvatskih klubova u Kanadi član Hrvatskog nogometnog saveza za SAD i Kanadu i da redovito sudjeluje na tradicionalnim turnirima koji taj savez organizira svake godine.

Hrvat – Kitchener

Kao i u drugim hrvatskim zajednicama diljem Kanade, tako su i u gradu Kitcheneru, koji je sat vožnje udaljen od Toronta, postojala čak dva nogometna kluba u malobrojnoj hrvatskoj zajednici. Tijekom vremena vodstva obaju klubova, Croatije i Zagreba, dolaze do spoznaje

³¹⁹ Isto, str. 142.

³²⁰ Isto.

da zajednica nije u mogućnosti materijalno podržavati oba kluba. Suočeni s tim problemom vodstva i članstva, oba kluba nalaze kompromisno rješenje i postojeća dva kluba spajaju u jedan. U znak dobre volje zaboravljene su sve ranije nesuglasice i nađeno je kompromisno rješenje te je novi klub dobio ime Hrvat. Novo-stari klub, osnovan 1981. godine, materijalno stabilan i s većim i kvalitetnijim igračkim kadrom, nakon svega dvije sezone postiže velike sportske rezultate na opće zadovoljstvo hrvatske zajednice. U sezoni 1983. Hrvat osvaja prvo mjesto u razigravanju pobjednika gradske i područne lige. Uz osvojeno prvo mjesto klub osvaja i Molson kup. Nogometni klub u idućim natjecateljskim sezonama nastupa u raznim ligama na gradskoj, provincijskoj i regionalnoj razini, gdje postiže zavidne rezultate. U najveće sportske uspjehe kluba treba ubrojiti sljedeće:

- pobjednik *play-off* Prve lige 1983., 1990., 1991. i 1995.;
- pobjednik Prve (Premier) lige 1996. i 1998.;
- pobjednik kupa lige 1983., 1994. i 1998.;
- pobjednik kupa Jugozapadne asocijacije 1996. i 1998.;
- polufinalist kupa Ontario 1992.³²¹

Igrajući u spomenutim nogometnim ligama, Hrvat je također nastupao na tradicionalnim nogometnim turnirima koje je organizirao Hrvatski nogometni savez za SAD i Kanadu, na kojem je postigao najveći uspjeh igrajući 1992. godine u finalu. Također, klub je bio domaćin 21. i 36. turnira hrvatskih nogometnih klubova SAD-a i Kanade, koji su bili uspješno organizirani, što su i zabilježile lokalne novine.

Croatia – Hamilton

U gradu čelika i teške industrije sredinom 1960-ih godina djelovala je dobro organizirana hrvatska zajednica. U hrvatskoj zajednici razvio se bogat i raznovrstan društveni život. Dolaskom novih mladih hrvatskih useljenika, koji su u većini slučajeva nakon teškog posla u čeličani slobodno vrijeme provodili igrajući nogomet u gradskim parkovima, u hrvatskoj zajednici osjetila se potreba za osnivanjem nogometnog kluba. Na temelju kratkog pismenog izvještaja i svjedočenja Marinka Dragušice, jednog od

³²¹ Vidi: Marin Sopta, *Sveto ime Croatia. Hrvatski nogometni klubovi „Croatia“ u iseljeništvu*, nav. dj., str. 137.

Marin Sopta

**V. Osnivanje vjerskih,
kulturnih i sportskih
udruga i klubova
Hrvata u Kanadi**

Slika 52.

Croatia – Hamilton,
finalisti *play-offa*
Nacionalne lige
Ontarija, 1970.

osnivača kluba, može se s velikom sigurnošću tvrditi da je 1957. godine osnovano Sportsko društvo Croatia Hamilton.³²² Uz Dragušicu osnivači kluba bili su: John Bermanja, Ante Čapin, Jimmy Negovetić, Pero Listeša, Alojz Štokan, Pero Budak, Jure Miletić i Mirko Škarjak.³²³ Novoosnovani nogometni klub svoj prvi uspjeh na sportskom polju ostvaruje već 1958. godine, kada postaje pobjednik udruga nogometnih klubova južnog Ontarija. Nažalost zbog tehničkih razloga klub prestaje javno djelovati i nakon nekoliko godina prisilne stanke reorganizira se 1963. godine te postaje član međugradske lige.

U prvoj godini natjecanja ostvaruje velik uspjeh osvajanjem prvog mjesta. Iste godine osvaja nogometni turnir kanadsko-hrvatskih klubova u Londonu, Ontario. Idućih nekoliko godina klub postiže izvanredne sportske uspjehe, poput osvajanja turnira Hrvatskog nogometnog saveza za SAD i Kanadu održanog 1964. godine u Chicagu. U svojoj bogatoj povijesti klub je ostvario velike sportske rezultate, od kojih treba spomenuti:

- pobjednik kupa Spectator u Hamiltonu 1965.;
- polufinalist kupa Ontarija u Hamiltonu 1965.;
- pobjednik turnira Hrvatskog nogometnog saveza u Torontu 1969.;
- finalist *play-off* nacionalne lige Ontarija 1970.;
- finalist mnogih mjesnih, međugradskih i provincijskih natjecanja 1971.;

322 *Croatia Hamilton, Dvadeset-treća godišnjica Hrvatskog nacionalnog sportskog društva Croatia Hamilton, Spomen knjiga*, Monolith Printing Limited, Toronto, 1980., str. 14; Vladimir Baotić, *Povijesni podatci o Croatia-Hamilton*, Hamilton, 1977., str. 5.

323 Isto, str. 17.

- finalist kupa Spectator u Hamiltonu 1990.;
- pobjednik kupa Hamilton District League 1992.³²⁴

Osim izvanrednih sportskih rezultata ostvarenih protiv drugih kanadskih klubova, treba spomenuti da je klub odigrao desetke međunarodnih utakmica, primjerice s nogometnim klubovima iz Hrvatske poput Dinama, Hajduka, Vukovara i nekim drugima.

Svojim sportskim uspjesima Croatia je uspjela privući velik broj članova i simpatizera u hrvatskoj zajednici grada Hamiltona, što je potaknulo vodstvo kluba da osnuje svoj podmladak. Inicijativom igrača Vladimira Baotića, Vinka Granića i Mile Jovanovića počeli su trenirati najmlađi naraštaji, tako da je u jednom trenutku klub imao registriranih 80 do 85 najmlađih nogometaša koji su nastupali u pet različitih momčadi Croatije, natječući se u svojim kategorijama. Osim najmlađih u sklopu kluba u jednom trenutku bile su registrirane tri momčadi starijih generacija, što na najbolji način svjedoči o popularnosti kluba. Imajući u vidu da je klub osnovan kao sportsko društvo, u njegovu sklopu osnovane su različite sportske sekcije, poput kuglačke i šahovske. Član kuglačke sekcije kluba, Mate Dragun, postao je kanadski prvak.³²⁵

Bez obzira na sve poteškoće kroz koje je klub u svojoj povijesti prolazio, uspio je preživjeti zahvaljujući idealizmu i entuzijazmu pojedinaca. Ideja da se klub pretvori u dioničarsko društvo članovi i simpatizeri kluba glatko su odbili. Unatoč svim poteškoćama, a osobito materijalnim, značajno je spomenuti da je za vrijeme Domovinskog rata klub poslao pomoć u domovinu u iznosu od preko dvjesto tisuća kanadskih dolara.³²⁶

Croatia – London

Koliko je nogomet postao značajan čimbenik u očuvanju hrvatskog identiteta i promociji hrvatskog imena u većinskoj anglosaskoj sredini Kanade, na najbolji način potvrđuje primjer osnivanja nogometnog kluba Croatije u gradu Londonu u provinciji Ontariju. Naime u vrijeme kada je klub osnovan, 1961. godine, hrvatska zajednica u

324 Vidi: Marin Sopta, *Sveto ime Croatia. Hrvatski nogometni klubovi „Croatia“ u iseljeništvu*, nav. dj., str. 135.

325 *Hamilton-Croatia, 30. Hrvatski nogometni turnir, Spomen knjiga*, Hamilton, 1993., str. 16.

326 Vidi: Marin Sopta, *Sveto ime Croatia. Hrvatski nogometni klubovi „Croatia“ u iseljeništvu*, nav. dj., str. 136.

Londonu i St. Thomasu brojila je svega dvadeset obitelji.³²⁷ Malobrojni članovi hrvatske zajednice osnovali su prvo Hrvatsko kulturno prosvjetno društvo Zagreb u sklopu kojeg je osnovan i hrvatski nogometni klub Croatia.³²⁸ Nakon kratkog vremena, uz dogovor članova društva, nogometni klub postaje samostalan, i kao takav organizira 1963. godine prvi hrvatski nogometni turnir u Londonu. Kao specijalni gost turnira bio je pozvan predsjednik Hrvatske katoličke zajednice, Josip Šaban. Za vrijeme turnira javlja se ideja održavanja sličnih turnira diljem SAD-a i Kanade, što će se ostvariti iduće godine na sastanku i prvom službenom turniru Hrvatskih nogometnih klubova za SAD i Kanadu, u američkom gradu Clevelandu. Iako je hrvatska zajednica u Londonu bila malobrojna, to nije smetalo da klub ostvari dobre sportske rezultate. Od postignutih sportskih uspjeha treba spomenuti neke, poput osvajanja prvog mjesta u drugoj ligi u sezoni 1965. godine, kao i osvajanje Sinožić kupa 1969. godine. U sezoni 1971. godine Croatia ulazi u prvu ligu grada Londona, gdje igra sve do 1985. godine, kada osvaja prvo mjesto. Osvajanjem prvog mjesta klub je prešao u Premier ligu, najkvalitetniji rang natjecanja u tom dijelu provincije Ontarija. Zanimljivo je spomenuti da u timu, prvi put u povijesti kluba, igraju Hrvati.³²⁹ Značenje koje je sportski klub imao u hrvatskoj zajednici na najbolji način ilustriraju riječi predsjednika upravnog odbora, Mile Pocrnića, koji je u spomen-knjizi tiskanoj povodom 25. obljetnice kluba između ostalog napisao: „Što je Croatia u Londonu i St. Thomasu? To je, draga braćo, naša nacionalna borba za nezavisnu domovinu Hrvatsku, to smo mi koji sagradismo prekrasnu crkvu posvećenu blaženom Leopoldu Mandiću, s dvoranom za 650 osoba. To je hrvatska kolo-grupa ‘Dubrovnik’. To je hrvatska tamburica. To je hrvatska subotnja škola. To su četiri hrvatska politička društva. To je Hrvatski sportski centar Zagreb, koji naslijedi Croatia i na njemu sagradi igralište i vlastite prostorije.“³³⁰ U odnosu na

327 *Hrvatski nacionalni nogometni savez za Sjedinjene Američke Države i Kanadu 1964.–1989.*, *Spomen knjiga*, Toronto, 1989., str. 110; *Dvadeset sedmi turnir Hrvatskog nacionalnog nogometnog saveza Sjedinjenih Američkih Država i Kanade*, *Spomen knjiga*, London, St. Thomas, 1. i 2. rujna 1990., str. 18.

328 *Hrvatski nogometni klub: Croatia-London*, *Spomen knjiga*, *Dvadeset sedmi turnir Hrvatskog nogometnog saveza SAD i Kanade*, Monolith Printing Limited, Toronto, 1990., str. 18.

329 Isto, str. 19.

330 *Croatia-London 1961.–1986.*, *Spomen knjiga*, *Dvadesetpeti obljetnica utemeljenja Hrvatskog nacionalnog nogometnog kluba*, London, 1986., str. 12.

početak, danas klub djeluje pod mnogo povoljnijim uvjetima ako se ima u vidu da hrvatska zajednica broji blizu tisuću obitelji.

Croatia – Norval

Na području grada Toronta i okolnih manjih gradova aktivno djeluje desetak hrvatskih nogometnih klubova koji se natječu u različitim nogometnim ligama. Jedan od najmlađih takvih klubova jest Croatia Norval, koji je osnovan 1985. godine. Klub je osnovan u sklopu Hrvatskog društveno-kulturnog centra u Norvalu, i kao takav djeluje kao jedna od mnogobrojnih sekcija koje djeluju pri Centru. Osnivači Centra, kojim upravljaju hrvatski franjevci iz Franjevačke kustodije iz Chicaga, kupili su 160 jutara zemlje za 560.000 kanadskih dolara 1977. godine, vođeni idejom da jednom na njemu sagrade prigodne dvorane, sportska igrališta, bazene i druge objekte potrebne za različite društveno-kulturne i vjerske manifestacije.³³¹

Ostvarivanje nekih od projekata, među kojima je bila i izgradnja nekoliko nogometnih igrališta, omogućilo je igračima Croatije normalne uvjete za treniranje i igranje utakmica. Nogometni klub Croatia može se s pravom hvaliti da je jedan od rijetkih ne samo etničkih nego uopće nogometnih klubova koji se službeno natječe u različitim nogometnim ligama grada Toronta i provincije Ontarija a da „ima“ svoje vlastito igralište. Osim natjecanja u gradskim ligama Toronta, Croatia nastupa i na turnirima Hrvatskog nogometnog saveza za SAD i Kanadu. Zbog izvanrednih uvjeta i mogućnosti da se istodobno igra nekoliko utakmica, klub je nekoliko puta bio domaćin spomenutog turnira.

Croatia – Windsor

Od svih hrvatskih nogometnih klubova koji se službeno natječu u različitim ligama provincije Ontarija i općenito cijele Kanade, Windsor Croatia svakako pripada u klubove s najviše osvojenih titula prvaka i osvajača raznih kup-natjecanja. Osnovan je 1962. godine uz veliku moralnu i materijalnu pomoć Ujedinjenih Hrvata Kanade, u to vrijeme jedne od najutjecajnijih političkih organizacija Hrvata u Kanadi. Inicijativa za osnivanje nogometnog kluba rodila se među novopridošlim hrvatskim mladima

331 *Spomen knjiga 25. godišnjice Hrvatskog centra Norval 1977.–2002.*, Norval, 2002., str. 26.

u gradu Windsoru, koji su nakon naporna rada većinu slobodnog vremena igrali nogomet u gradskim parkovima. Na osnivačkoj sjednici održanoj u lipnju 1962. godine prisutni Frank Pavičić, Jerko Penava, Juraj i John Kirinčić, Željko Brkljačić, Ivan Čulumović, Josip Šengaj, Grga Petrelić, Joško Dalas, Marko Orešković, Mijo Reba, Vlado Prebeg, Vlado Golac i Frank Godinek odlučili su da novoosnovani klub nosi ime Jadran i pod tim su ga imenom registrirali kod lokalnog nogometnog saveza. Međutim, pod pritiskom članova i simpatizera kluba uprava mijenja ime u Croatia, a ta odluka nailazi na veliko odobravanje hrvatske zajednice. Već 1965. godine, u svojoj prvoj natjecateljskoj sezoni, igrajući pod novim imenom, Croatia osvaja titulu prvaka u Essex-Kent County League.³³² U suradnji s hrvatskim klubovima iz New Yorka, Chicaga, Londona, Clevelanda i Milwaukeea, sudjeluje na turniru hrvatskih nogometnih klubova iz SAD-a i Kanade koji se održao 1964. godine u Clevelandu. Taj turnir, prvi takve vrste na sjevernoameričkom kontinentu, odlukom Hrvatskog nogometnog saveza za SAD i Kanadu postao je tradicionalni turnir koji se od tada održava svake godine u drugom gradu SAD-a ili Kanade.

U svojoj bogatoj klupskoj povijesti klub je ostvario niz zapaženih uspjeha, od kojih su najvažniji:

- prvo mjesto nakon razigravanja 1967., 1972. i 1977.;
- službeni prvak lige 1974., 1975. i 1977.;
- osvajanje Curling kupa 1970., 1972. i 1973.³³³

Kada se govori o najvećem sportskom uspjehu kluba, bez ikakve sumnje treba istaknuti 1981. godinu, kada Croatia uz osvojenu titulu prvaka lige i osvajanja Freedom Festival Cupa postaje pobjednik tradicionalnog turnira Hrvatskog nogometnog saveza za SAD i Kanadu održanog te godine u Chicagu. Uspjesi nogometnog kluba bili su često zabilježeni na lokalnim radio- i TV-postajama i u novinama. Objašnjavajući ulogu kluba, a posebno igrača, predsjednik Hrvatskog nogometnog saveza, ujedno i kluba Windsor Croatije, Roko Juričić, između ostalog je izjavio: „Hrvatski sportaš u Kanadi i Americi u dnevnom dodiru sa svojim nehrvatskim kolegama... treba nastupati kao hrvatski poslanik i glasnogovornik svoga naroda, da svakom strancu protumači zašto se mi Hrvati toliko uporno angažiramo pod hrvatskim imenom na sportskom polju.“³³⁴

332 Marin Sopta, *Sveto ime Croatia. Hrvatski nogometni klubovi „Croatia“ u iseljeništvu*, nav. dj., str. 166-170.

333 Isto.

334 Isto.

Kao uspjeh kluba treba svakako spomenuti i organiziranje 26. turnira hrvatskih klubova za SAD i Kanadu, koji je održan 1990. godine u Windsoru. O uspjehu te sportske priredbe najbolje govori članak koji je izašao u lokalnim novinama. Izvještavajući o samom turniru, *Windsor Star* u članku „Hrvati se okupljaju za nogometne utakmice i uživanje“ između ostalog piše: „Godišnji turnir u kojem je domaćin hrvatski klub Croatia iz Windsora prvi put u petnaest godina najveći je skup Hrvata u Sjevernoj Americi.“³³⁵ Nakon demokratskih promjena i uspostavom slobodne Republike Hrvatske Croatia je kao domaćin odigrala nekoliko utakmica s klubovima iz domovine, a također je bila na turneji u Hrvatskoj.

Marin Sopta
**V. Osnivanje vjerskih,
kulturnih i sportskih
udruga i klubova
Hrvata u Kanadi**

VI. OSNIVANJE I
DJELOVANJE
HRVATSKE BRATSKE
ZAJEDNICE U KANADI

Hrvatska bratska zajednica, najveća, najbrojnija i materijalno najmoćnija hrvatska društvena, kulturna i politička organizacija osnovana je 1894. godine u američkom gradu Pittsburghu.³³⁶ Njezino osnivanje nije originalna ideja hrvatskih iseljenika, već je to produkt odnosno dio američkog fraternalizma. Američke fraternalističke organizacije ili potporne organizacije počele su svoje prve korake davne 1868. godine. Željeznički radnik John J. Upchurch osnovao je te godine društvo The Ancient Order of United Workmen, čiji je glavni i osnovni cilj bio omogućiti radnicima bolje uvjete i veću sigurnost rada nego što su to pružali različiti sindikati. Ideja Johna J. Upchurca uzela je velik zamah, što najbolje svjedoči podatak o radničkom osnivanju različitih bratskih zajednica. Ideja potpornih organizacija također je naišla na velik odjek među doseljenicima iz Europe, osobito iz jugoistočnih država. U početku ne shvaćajući rad i ciljeve bratskih organizacija, iseljenici su uglavnom ignorirali njihov rad, no kada su shvatili njihovu moć i učinkovitost, počeli su se masovno učlanjivati. Svakako, velika ekonomska kriza koja je zahvatila SAD početkom 1930-ih godina umnogome je pridonijela da uloga i važnost bratskih zajednica na sjevernoameričkom kontinentu poraste. Hrvatska bratska zajednica osnovana je s ciljem uzajamnog pomaganja i zaštite hrvatskih iseljenika u slučajevima teških ozljeda ili smrti. Ona je nastala ujedinjenjem šest manjih društava sa sličnim programom u jedinstvenu organizaciju, Hrvatsku zajednicu. Veoma brzo nakon osnutka mijenja ime u National Croatian Society (Narodna hrvatska zajednica), da bi se 1926. godine ujedinila s Croatian League of Illinois (Hrvatska liga Illinois) i sa St. Joseph Society of Kansas City (Društvo

---

336 Ivan Čizmić, *Povijest Hrvatske bratske zajednice 1894.–1994.*, Golden marketing, Zagreb, 1994., str. 6; Harry V. Herman, *A New Hearth – Novo Ognjište, The Story of Ontario Croatians*, neobjavljeno, Toronto, 1988., str. 207.

svetog Josipa u Kansas Cityju).³³⁷ Novoosnovana organizacija dobiva ime Hrvatska bratska zajednica, ime pod kojim djeluje i danas. Osim uzajamnog pomaganja hrvatski iseljenici odnosno članovi Hrvatske bratske zajednice našli su mogućnost „kulturnog napredovanja i zajedničkog djelovanja na poboljšavanju teških životnih uvjeta“.³³⁸ Hrvatska bratska zajednica organizirana je i djeluje kroz mnoge odsjeke. Nazivi odsjeka često nose imena hrvatskih gradova ili povijesnih ličnosti iz kulturnog i političkog života Hrvata ili u mnogim slučajevima samo broj (na primjer Odsjek 515 itd.). U sklopu odsjekā osnivani su različiti odbori za promicanje i razvoj tamburice, folklorā ili pak kazališne umjetnosti. Unatoč činjenici da je Zajednica organizirana kao humanitarna i kulturna ustanova, njezino vodstvo često je zauzimalo političke stavove, na primjer aktivno je lobirala kod američke administracije da službeno prizna Republiku Hrvatsku kao samostalnu državu.

Hrvatska bratska zajednica osnovana je u SAD-u, ali veoma brzo osnovani su odsjeci i u Kanadi. Zbog činjenice da je u Kanadi do Prvoga svjetskog rata bilo relativno malo Hrvata, osnovana su do 1912. godine svega četiri ogranka Zajednice.³³⁹ Imajući u vidu činjenicu da su hrvatski iseljenici uglavnom radili teške fizičke ili sezonske poslove, bili su primorani često se seliti iz grada u grad u potrazi za poslom. To je bio jedan od glavnih razloga zašto je bilo veoma teško osnovati hrvatsku zajednicu. Društveni život u većini osnovanih hrvatskih zajednica uopće nije postojao ili je bio veoma skroman.

Prvi odsjek Hrvatske bratske zajednice u Kanadi osnovan je 1903. u mjestu Ladysmithu, blizu Nanaima u provinciji British Columbiji i nosio je broj 268, a dobio je ime Sv. Nikola. Nekoliko godina kasnije, 1907. godine, osnovan je u mjestu Trailu odsjek 281, Sv. Ćirila i Metoda. U Grand Forksu utemeljen je odsjek pod nazivom Anđeo Čuvar. Godine 1909. u Thoroldu se osniva odsjek Sv. Petar i Pavao³⁴⁰ i tako redom. U malo više od dvadeset godina, točnije do 1929. godine, Hrvatska bratska zajednica, odnosno Narodna hrvatska zajednica, kako se ranije zvala, imala je dvadeset šest odsjeka diljem Kanade, da bi već 1939. godine imala više od 4000 članova u 46

337 Harry V. Herman, nav. dj., str. 208.

338 Ivan Čizmić, *Povijest Hrvatske bratske zajednice 1894.–1994.*, nav. dj., str. 9.

339 Isto, 208.

340 Ivan Čizmić, nav. dj., str. 236; Božo Prpić, Hrvatska bratska zajednica u Kanadi, *Matica*, 9/1959., br. 5, Zagreb, str. 102-103.

odsjeka i 33 gnijezda za mladež.³⁴¹ Najviše odsjeka Hrvatske bratske zajednice u Kanadi osnovano je u provinciji Ontariju. Više-manje u svakom gradu Ontarija, bez obzira na brojnost Zajednice, osnovani su odsjeci, na primjer u Sudburyju, Sault Ste. Marie, Port Arthuru, Wellandu, Windsoru, Schumacheru, Hamiltonu i Torontu.³⁴²

Glavni odbor Hrvatske bratske zajednice sa sjedištem u Pittsburghu tretirao je sve svoje članove jednako, bez obzira na to jesu li se nalazili u SAD-u ili u Kanadi. To se najbolje osjetilo za vrijeme Prvoga svjetskog rata kada su kanadske vlasti registrirale sve strance. Neškolorani i većinom polupismeni Hrvati, bez poznavanja engleskog jezika, u većini su se slučajeva pri dolasku u Kanadu izjasnili kao austrijski državljani, te su zbog toga bili internirani u koncentracijske logore.³⁴³ Glavni razlog za takav postupak bilo je to što je Austro-Ugarska ušla u rat protiv Velike Britanije, a time i protiv Kanade. U takvim teškim okolnostima internirani Hrvati osjetili su značenje i humanost Hrvatske bratske zajednice. Naime, na konvenciji Zajednice, koja je održana od 13. do 28. rujna 1915. godine, jedan od glavnih zaključaka, koji je bio jednoglasno usvojen, bila potreba da se pomogne zatočenim Hrvatima. Radi toga je predsjednik Zajednice, Josip Marohnić, obišao sve logore i uz pomoć predstavnika američkih i kanadskih vlasti, s kojima je uspio uspostaviti dobre odnose, internirani Hrvati bili su pušteni na slobodu.³⁴⁴ Glavno glasilo, *Zajedničar*, opširno je pisalo o poduzetim i uspješnim akcijama predsjednika Marohnića. Postignut uspjeh imao je velik odjek među Hrvatima Kanade, što je pridonijelo masovnom učlanjivanju u Zajednicu. Ipak Hrvatska bratska zajednica imala je i teških trenutaka. Nesporazum koji je u jednom trenutku nastao na relaciji između glavnog odbora i članstva u Kanadi veoma brzo je izgladen na trećoj konvenciji, održanoj 1932. godine. Nesporazum je nastao kada je Hrvatsko radničko potporno društvo Matija Gubec, odsjek 644, iz Hamiltona, pokrenulo rezoluciju među članstvom u Kanadi u kojoj se zalažu da odsjeci u Kanadi počnu samostalno djelovati i da se odcijepi od glavnog odbora u SAD-u. Na osnovi njihova prijedloga odsjeci u Kanadi trebali su izaći iz članstva Hrvatske bratske zajednice i priključiti se neovisnom društvu „Hrvat-

341 Većeslav Holjevac, *Hrvati izvan domovine*, Matica hrvatska, Zagreb, 1968., str. 182-184.

342 Prema: Ivan Čizmić, *Povijest Hrvatske bratske zajednice 1894.–1994.*, nav. dj., 1994.

343 Isto.

344 Isto.

Zajedničar

FRATERNALIST

OFFICIAL ORGAN OF THE CROATIAN FRATERNAL UNION OF AMERICA / ALL FOR ONE...ONE FOR ALL
TWENTY-FOUR PAGES (USPS 698-800) ALL PUBLICATION RIGHTS RESERVED PITTSBURGH, PENNSYLVANIA / WEDNESDAY JANUARY 20, 1982 SECOND CLASS POSTAGE PAID AT PITTSBURGH, PA VOL. 77 / NO. 3
Heading, or "flag", used today for the front page of the English section of today's Zajedničar.

Slika 53.
Naslovnica službenog
glasila Hrvatske bratske
zajednice

ska sloga“, glavni ured kojega je bio u gradu Winnipegu, u provinciji Manitobi.³⁴⁵ Nesporazum je izglađen kada je treća konvencija Hrvatske bratske zajednice prihvatila primjedbe svoga članstva u Kanadi i usvojila zaključak da će se poslovanje organizacije voditi prema kanadskim zakonima i kanadskim novcem. Ostvareni sporazum naišao je na veliko odobravanje članstva u Kanadi i umnogome je pridonio da se broj članova u Hrvatskoj bratskoj zajednici u Kanadi znatno poveća, što najbolje ilustrira činjenica da je tijekom Drugog svjetskog rata, prema procjeni lista *Novosti* iz Toronta, „od 12.000 kanadskih Hrvata gotovo 5000 učlanjeno u Zajednicu“.³⁴⁶ Da je glavni odbor Hrvatske bratske zajednice vodio veliku brigu o Hrvatima u Kanadi, najbolji primjer je slučaj Hrvata zatočenih u Prvom svjetskom ratu. Na intervencije Hrvatske bratske zajednice kod kanadskih vlasti nekoliko Hrvata bilo je oslobođeno i pušteno da se brane sa slobode. Drugi slučaj koji govori kako je glavni odbor Hrvatske bratske zajednice vodio brigu o svojim članovima u Kanadi zbilo se 1934. godine. U štrajku rudara u Norandi nekoliko Hrvata, sudionika štrajka, bilo je uhićeno i osuđeno na zatvorske kazne. Intervencijom glavnog odbora kod kanadskih vlasti neki su pušteni na slobodu.³⁴⁷

U promociji programa Hrvatske bratske zajednice o kulturnim, sportskim i drugim aktivnostima njezinih odsjeka u Kanadi i općenito na sjevernoameričkom kontinentu veoma važnu ulogu imao je, i još je ima, službeno glasilo organizacije, *Zajedničar*. Ovaj tjednik, koji je svaki član dobivao besplatno, u jednom je trenutku imao nakladu veću od sto tisuća primjeraka.³⁴⁸ Budući da mnogi članovi Hrvatske bratske zajednice pripadaju trećoj, četvrtoj, pa čak i petoj generaciji Hrvata, izlazi dvojezično, na engleskom i hrvatskom. Novine su postale snažno sredstvo

345 Isto, str. 86; Harry V. Herman, *A New Hearth – Novo Ognjište, The Story of Ontario Croatians*, nav. dj., str. 209-218.

346 Ivan Čizmić, nav. dj., str. 238.

347 Harry V. Herman, *Two Associations: The Croatian Fraternal Union and the Croatian Peasant Party*. U: Marin Sopta i Gabriele Scardellato, *Unknown Journey: A History Society of Ontario*, Toronto, 1994., str. 58; Većeslav Holjevac, nav. dj., str. 181-184.

348 Prema pisanju samog uredništva *Zajedničara*.

kroz koje je vodstvo društva izražavalo svoje političke stavove. Imajući u vidu snagu i moć Hrvatske bratske zajednice kao i njezin utjecaj na politiku Bijele kuće odnosno State Departmenta, unutar društva postojalo je nekoliko različitih frakcija, od kojih su dvije bile dominantne, projugoslavenska i prohrvatska. No bez obzira na međusobne borbe ili različite ideološke poglede njezinih predsjednika i članova uprave, Hrvatska bratska zajednica odnosno njezino vodstvo nije nikada odstupilo od dvaju glavnih načela Zajednice, a to su demokratska načela i hrvatski identitet. Politički i ideološki pogledi Glavnog odbora tijekom bogate povijesti Zajednice najbolje se očituju rezolucijama usvojenim na različitim konvencijama. Tako su druga i treća konvencija, održane 1929. odnosno 1932. godine u St. Louisu (država Missouri) i u Garyju (država Indiana), u svojim rezolucijama oštro osudile kraljevsku diktaturu u Jugoslaviji. Četvrta je konvencija, održana 1935. godine u Milwaukeeju, država Wisconsin, u usvojenoj rezoluciji, uz diktaturu, također oštro osudila djelovanje jugoslavenskih agenata u Kanadi protiv hrvatskih radnika.³⁴⁹

Za vrijeme Drugoga svjetskog rata Hrvatska bratska zajednica, podržavajući politiku Saveznika, među kojima su SAD i Kanada imali važnu ulogu, oštro je osudila agresiju sila Osovine na Europu. U tom kontekstu Zajednica je podržavala izbjegličku kraljevsku vladu u Londonu i Titove partizane. Velik broj članova Hrvatske bratske zajednice, kako u Americi tako i u Kanadi, dobrovoljno se javlja u vojsku, a glavni odbor Zajednice organizira prikupljanje različitih vrsta pomoći za potrebe američke i kanadske vojske, ali i za Titove partizane.³⁵⁰

U Kanadi postotak „članova Hrvatske bratske zajednice bio je razmjerno veći nego u SAD-u. Članstvo Zajednice u Kanadi uložilo je jednako toliko novca u ratne brodove Kanade, kao i članstvo SAD-a. Pomoć Crvenom križu Kanade također je bila velika“.³⁵¹ Unatoč činjenici da su Hrvatska bratska zajednica kao i Hrvatska seljačka stranka u Kanadi i SAD-u otvoreno pomagale Titove partizane, nisu bile prokomunističke organizacije, zbog čega su ih napadali mnogi Hrvati u tim državama; obje organizacije bile su ogorčeni protivnici komunizma i veliki pobornici demokracije. Ovakva politika prema Jugoslaviji, koju je vodstvo Hrvatske bratske zajednice otvoreno pro-

349 Većeslav Holjevac, nav. dj., str. 185-186.

350 Harry V. Herman, *Two Associations: The Croatian Fraternal Union and the Croatian Peasant Party*. U: Marin Sopta i Gabriele Scardellato, *Unknown Journey: A History of Croatians in Canada*, nav. dj., str. 58.

351 Ivan Čizmić, nav. dj., str. 284.

Marin Sopta
**VI. Osnivanje i
djelovanje Hrvatske
bratske zajednice
u Kanadi**

Slika 54.
Bernard Luketich

pagiralo, uzrokovala je veliko nezadovoljstvo među njezinim članovima, što se najbolje očitovalo u smanjenju broja članova. Taj proces trajat će dobra tri desetljeća. Tako je na primjer 1963. godine Hrvatska bratska zajednica imala 73.067 odraslih članova u 552 odsjeka; 1967. godine taj broj je pao na 67.343 odrasla člana u 527 odsjeka.³⁵²

Krajem sedamdesetih godina na vrh Hrvatske bratske zajednice dolazi prohrvatska struja s predsjednikom Bernardom Luketichem. Samo godinu dana nakon njegova izbora, Hrvatska bratska zajednica organizira svoju petnaestu konvenciju, 1979. godine u Torontu. Zahvaljujući spomenutim činjenicama, Hrvatska bratska zajednica u Kanadi postaje vrlo popularna. Prigodom osnivanja novog odsjeka, 515, u Torontu, koji je bio inicijator održavanja humanitarne večere, čisti prihod koje je išao u korist izgradnje Nacionalne i sveučilišne biblioteke u Zagrebu, predsjednik Luketich je u svom govoru dao veliku potporu u borbi za očuvanje hrvatskog jezika u svijetu i domovini. Novoosnovani odsjek 519 u Torontu dobio je ime po predsjedniku Hrvatske bratske zajednice, „Bernard M. Luketich“. Osim tog odsjeka u Kanadi je tako 1988. godine bilo 48 odsjeka, od čega trideset u provinciji Ontariju. U gradu Torontu djeluje šest odsjeka. Osim spomenutog 515. odsjeka „Bernard Luketich“, djeluju još Odsjek 650, „Slavensko bratstvo“, Odsjek 831, „Jadran“, Odsjek 961, „Složni Slaveni“, Odsjek 975, „Canucks“ i Odsjek 977, „Slobodna Hrvatska“. U Hamiltonu djeluju dva odsjeka: 644, „Matija Gubec“ i 954, „Hrvatska sloga“. U Sudburyju djeluju Odsjek 793, „Hrvatski sinovi“ i Odsjek 943, „Sinovi i kćeri hrvatske domovine“, u Windsoru, „U slogi je spas“ i 952, „Zagreb“. Osim u tim gradovima odsjeci Hrvatske bratske

zajednice postoje u Ottawi, Kitcheneru, Sarniji, St. Catharines, Wellandu, Cambridgeu, Schumacheru, Mississaugi, Timminsu, Thunder Bayu, Sault Ste. Marie, Kirkland Lakeu, Huntsvilleu, Grimsbyju i Bothwellu. Kroz prizmu imena koja nose pojedini odsjeci u Kanadi dade se lako zaključiti ideologija i politički program njihovih osnivača i članova. Imena odsjeka poput „Hrvatski sinovi“, „Kardinal A. Stepinac“, „Sinovi i kćeri hrvatske domovine“ aludiraju na domoljublje, dok imena poput „Složni Slaveni“, „Slavensko bratstvo“, „Sloboda svih Slavena“ i druga na jugoslavenstvo i ideju panslavizma.³⁵³

Kroz svoju je povijest Hrvatska bratska zajednica, između ostalog, odigrala posebno veliku ulogu u očuvanju hrvatske kulturne baštine. Osnivanjem tamburaških orkestara i folklornih grupa u većini odsjeka, Zajednica je umnogome pridonijela popularizaciji tog instrumenta među generacijama Amerikanaca hrvatskog podrijetla. Dovođenje stručnjaka i učitelja hrvatskog folklor iz Hrvatske u SAD i Kanadu da hrvatsku djecu poučavaju folklor također je pridonijelo očuvanju te tradicije, a i očuvanju hrvatskog identiteta u Kanadi. Od svog osnutka pa sve do danas Hrvatska bratska zajednica uvijek je promovirala i pomagala ideju hrvatske borbe za slobodu i demokraciju. Tako je bilo i u vrijeme Domovinskog rata. Službeno glasilo društva, *Zajedničar*, podržalo je sve političke stranke 1990. godine koje su propagirale ideju slobode i demokracije. Osim lobiranja kod članova američkog Senata i Kongresa, vodstvo Hrvatske bratske zajednice lobiralo je za Hrvatsku kod američkog predsjednika i kanadskog premijera. Također, osnovan je The Croatian Humanitarian Aid Fund, koji je do 20. travnja 1994. prikupio 900.599 američkih dolara za pomoć Hrvatskoj. U isto vrijeme društvo je „nastavilo pružati pomoć, šaljući lijekove, hranu, medicinske aparate, odjeću i druge potrepštine, šaljući više od 400 vagona humanitarne pomoći u vrijednosti većoj od 40 milijuna dolara“.³⁵⁴ Podržavajući hrvatsku borbu za slobodu i demokraciju u Domovinskom ratu kao i u ranijim slučajevima, Hrvatska bratska zajednica bez obzira na to što je američka bratska organizacija, potvrdila je još jedanput da njezino vodstvo i članstvo nije zaboravilo na svoj hrvatski patriotizam i svoje hrvatske korijene.

353 Prema: Ivan Čizmić, *Povijest Hrvatske bratske zajednice 1894.–1994.*, nav. dj.; Većeslav Holjevac, *Hrvati izvan domovine*, nav. dj.; Harry V. Herman, *A New Hearth – Novo ognjište, The Story of Ontario Croatians*, nav. dj.

354 Ivan Čizmić, The Croatian Fraternal Union within the Fraternal System of the United States of America and Canada, *Journal of Croatian Studies*, Vol. XXXIV–XXXV, 1993.–1994., Annual Review of the Croatian Academy of America, Inc., New York, str. 179.

VII. OBLIKOVANJE
POLITIČKIH UDRUGA
I ORGANIZACIJA
HRVATA U KANADI

OSOBITOSTI HRVATSKE POLITIČKE EMIGRACIJE U KANADI

Emigracija je riječ latinskoga podrijetla i znači iseljavanje. Njome se uobičajilo označivati osobe, odnosno skup osoba, koje su ostavile svoju domovinu i uputile se u inozemstvo da ondje provedu dulje ili kraće vrijeme. Prema razlogu emigriranja, emigracija je ili ekonomskog ili političkog značenja. Emigranti ekonomskog značenja jesu one osobe koje se isele iz domovine kako bi u stranom svijetu našle bolje ekonomske uvjete za život, i to ili s namjerom da u tuđini, našavši te povoljne uvjete, ostanu trajno ili da se nakon izvjesnog vremena, privredivši nešto imetka, vrate u svoju zemlju i s privređenim postavu bolje temelje za daljnji život u domovini.

Politički emigranti jesu osobe koje svoju domovinu ostave i u stranu zemlju odu iz posve političkih razloga, bilo da ne žele živjeti u domovini u političkim prilikama koje u njoj vladaju bilo da su na to prisiljeni progonom vladajućeg režima.

Ovo je samo načelna podjela na dvije vrste emigracije. Zapravo i ona ekonomska može imati svoje prave razloge u političkim zbivanjima. Političke prilike u domovini mogu, naime, biti takve da i pojedine osobe ili pojedine skupine osoba ne mogu imati dovoljno sredstava za život, odnosno da političke prilike sprečavaju gospodarski razvoj i napredak zemlje i naroda. Takav je slučaj redovito u onih naroda koji nemaju svoje državne neovisnosti, nego nad njihovom domovinom gospodari netko drugi izvana, ili su podređeni nekom drugom narodu. Takvi narodi daju uvijek najmnogobrojnije ekonomske emigracije, dočim su emigracije slobodnih naroda neznatne i malobrojne, osim slučajeva kada je neka zemlja prenapučena i ekonomski nerazvijena, pa ne može sve svoje pučanstvo prehranjivati.

Jedna i druga emigracija imaju svoje posebno značenje za narod iz kojeg potječu, a isto tako obje imaju izvjesnu ulogu, koju u interesu svoga naroda mogu izvršiti, ulogu koja može, a često i mora, biti ista za obje vrste emigracije,

to više što često obje vuče isti narodni interes i ista ljubav prema domovini, koja se kod ekonomske emigracije ne gasi dugo, pa često ni kroz više naraštaja.

Jedna i druga emigracija može u političkom pogledu biti sudbonosna za svoj narod, može mu biti od najveće koristi, ali i od najveće štete, već prema tome kako se one, svaka za se ili obje skupa, ponesu u danom, za narod i domovinu odlučnom ili odsudnom času.³⁵⁵

Međutim, politička je emigracija u cijelom razdoblju svojeg djelovanja imala osobitosti koje treba poznavati i razumjeti. Emigrantsku politiku oduvijek je pratilo neko irealno obilježje. Otkada ima emigranata iz političkih ili vjerskih pobuda, a povijest emigracije stara je koliko i povijest država, djelovanje tih izbjeglica odvija se u osebujnoj neizvjesnosti. Oni žive između jučerašnjice i današnjice. U procjepu između prošlosti i budućnosti, današnjica je za njih tegoba koja stoji u znaku neprestanog čekanja. Emigrantski se život, takoreći, odigrava u predsooblju povijesti.

Duša emigranta razdire se između nade i rezignacije, između melankolije i pretjerane aktivnosti. Rijetko se emigrantu pružaju tihi časovi razmišljanja koje mu omogućuje spoznaju da je strpljivost najveća vrlina emigrantskog bivanja. Jesu li emigranti zalaznica jučerašnjice ili prethodnica sutrašnjice? U početku ih samo kratko vrijeme ujedinjuje zajednička sudbina progonstva. Kasnije, u egzilu, ponovno izbijaju sva strančarstva, napetosti i svađe napuštenog domaćeg života, dapače, pojačanom oštrinom. Trvenja sa zemljom utočišta, koja sumnjičavim okom gleda političku agitaciju emigranata i pribijava se vanjsko-političkih zapletaja, samo pojačavaju revolt emigranata. Beskonačne debate postaju sve žešće i grozničavije, jer se ne mogu iskušati i dokazati u stvarnosti. Ljudi se međusobno optužuju zbog nesreće domovine i svađaju zbog neostvarenih želja. Skupine i klike se odjeljuju, a u vanjskoj rastrganosti održava se i unutrašnja.³⁵⁶

Život u emigraciji dobiva na taj način često irealno obilježje. Jedni se zanose priviđenjem obnove, ponovne uspostave upravo onoga stanja koje im je nekoć osiguravalo političku i materijalnu sigurnost. Drugi, mlađi, uviđaju da je štošta bilo trulo u prošlosti i da samo prodor k novim formama daje smisao povratku u staru domovinu. No, koliko će im još postojeći režim u domovini, koji iz dna duše mrze, priječiti povratak? Hoće li ostarjeti i posijedjeti, dok kućne čas oslobođenja? Nestrpljivo se guta svaka vijest, svaka informacija koja u sebi skriva makar i tračak nade

355 Značenje i uloga emigracije, *Hrvatska*, Buenos Aires, srpanj 1978., str. 2.

356 Isto.

u skori preokret. U međuvremenu, domovina se sve više i više udaljuje. Slika koju o njoj čuvaju, slika je nepokolebljivo gajene uspomene. S vanjskom udaljenosti postaje tako sve veća i unutrašnja udaljenost od života onih koji su ostali u domovini. Čovjek se s njima osjeća povezan i ujedinjen u borbi protiv vladajućeg režima, ali se ipak primjećuje da se više ne govori istim jezikom. Tuđina ih je zaista otuđila.

Nema te emigrantske skupine u svijetu koja se u ovom opisu psihologije i položaja emigracije ne bi djelomično, a možda i u cijelosti, prepoznala, odnosno koja ne bi tu sliku mogla djelomično ili u cijelosti primijeniti na svoju prošlost, ali i suvremenost.

No, nije u pitanju samo položaj emigracija i njihova psihologija. U pitanju je, kao nužan i naravan korelativ, stav i držanje zemalja utočišta, s jedne strane, a s druge strane držanje zemalja iz kojih se emigracija regrutira. U okviru toga stanja svaka je emigracija manje-više izvrnuta istodobnom trostrukom utjecaju ili zahvatu od postojećih država. Iznimku čine emigranti koji su našli utočište u državi svoje narodnosti, kao u slučaju njemačkih izbjeglica iz istočne i jugoistočne Europe koji su se naselili u bivšoj Zapadnoj Njemačkoj.³⁵⁷

S jedne strane, u godinama poslije Drugoga svjetskog rata imali smo pokušaje „aktiviranja“ emigracije unutar globalne politike velesila u postojećem Hladnom ratu. Oblici aktiviranja europskih emigracija jesu, primjerice, *Komitet za slobodnu Europu*, *Europski pokret*, *Seljačka internacionala* te razni nacionalni odbori s planovima uređenja istočne i jugoistočne Europe na federativnom ili konfederativnom načelu.

S druge strane bilo je tu nastojanje tradicionalno useljeničkih zemalja i međunarodne zajednice da uređivanjem položaja emigranata olakšaju njihovu individualnu sudbinu te na taj način ubrzaju njihovu integraciju u društveni poredak i osiguraju postupnu asimilaciju. To nastojanje dolazi do izražaja u useljeničkoj politici i zakonodavstvu tih useljeničkih zemalja i Ženevskoj konvenciji o izbjegličkom statusu od 28. srpnja 1951.³⁵⁸

Treći utjecaj vrše zemlje egzodusa na emigrante putem raznih ekonomskih i upravnih mjera protiv preostale rodbine u domovini, putem nagovaranja na povratak uz razna obećanja, putem amnestija, a ako sve to ne pomaže, otmicama i atentatima. Na vlade i javnost zemalja utočišta

357 Isto.

358 Tomislav Kroló, *Hrvatski politički emigrant 1941.–1991.*, Vlastita naklada, Zagreb, 2009., str. 77.

utječu zemlje egzodusa preko svojih diplomatskih i konzularnih predstavništava, ocrnjujući i klevećući pojedince ili cijele skupine radi njihova izručenja ili političkog onemogućenja. Ubacivanjem u emigrantske redove i organizacije svojih agenata s točno određenim zadacima potpiruju neslogu, strančarstvo, pa čak i zastarjele ekstremizme na takav način da nositelji tih pojava toga nisu ni svjesni.

Naravno, navedeni utjecaji i zahvati variraju već prema tome o kojoj i kakvoj se emigraciji radi te prema zemljama emigriranja i imigriranja. S tim su u vezi različite posljedice, odnosno uspjesi tih zahvata i utjecaja. U slučajevima u kojima je proces masovnog napuštanja zemlje već završen, taktika i metode prema emigrantima znatno se razlikuju od slučajeva u kojima je moguće neprekidno emigriranje. U prvom slučaju emigracija postupno nestaje, a ako se prirodno sama iz sebe obnavlja, istodobno se asimilira, gubeći svoju prvotnu virulentnost političkog djelovanja. U drugom slučaju, osim prirodnog obnavljanja iz sebe same s istodobnom postupnom asimilacijom, imamo prinovu izvana, iz domovine, koja održava i obnavlja žar političke borbe unutar postojeće emigracije, sprečavajući samim svojim dolaženjem potpunu asimilaciju prvobitne emigracije.³⁵⁹

Sa stajališta zemalja utočišta, ovakva je emigracija najnepoćudnija, jer je trajan potencijalni uzročnik vanjsko-političkih poteškoća, ako postoje važniji zajednički interesi između zemalja utočišta i egzodusa.

Hrvatska emigracija iz vremena poslije Drugoga svjetskog rata bez sumnje je pripadala u tu drugu kategoriju. Nju je omogućivao povoljan geografski položaj Jugoslavije, koja, kao pogranična zemlja sa slobodnim svijetom, svoje granice nije mogla tako zatvoriti da svaki bijeg iz nje postane posve nemoguć. Nju je također omogućivalo nepovoljno gospodarsko stanje i nezaposlenost u Jugoslaviji, koja nije mogla posve spriječiti odlazak na rad u inozemstvo. S gledišta obnove emigracije, pojava novopridošlih hrvatskih emigranata mogla bi se smatrati povoljnom. Naprotiv, s hrvatskog demografskoga gledišta, ta je pojava bila vrlo nepovoljna, jer u emigraciju odlaze, ili većinom ondje jesu, mlađi muškarci, a na njihova mjesta dolazi etnički strani element. S druge strane, poseban položaj Jugoslavije u političkoj konstelaciji u svijetu nije pogodovao političkoj djelatnosti hrvatske emigracije. Javnost i službeni krugovi zemalja utočišta vrlo često su se nalazili u procjepu između načela koja ispovijedaju i konkretnih, postojećih odnosa sa zemljama egzodusa, koje diktiraju uzajamnost interesa

Marin Sopta
**VII. Oblikovanje
političkih udruga
i organizacija
Hrvata u Kanadi**

Slika 55.
Izbjeglički logor
u Klagenfurtu, Austrija

i spremnost na „čuvanje svjetskog mira“. Nije poznato u povijesti emigracije da je ikada ikoja zemlja utočišta zbog neke emigracije žrtvovala neki svoj interes. Dok načela o pravu svakog naroda na slobodu koja slobodni svijet ispovijeda, kako svaku tako i hrvatsku emigraciju ohrabruju, dotle je činjenice pobijaju. Hrvatskom narodu i hrvatskoj emigraciji zapravo je bio otvoren samo put samopomoći. Samopomoć kao sredstvo za ostvarenje narodnih težnji pretpostavlja istovjetnost ciljeva, barem u njihovim osnovnim postavkama i podudaranje u metodama borbe cijeloga naroda. Bez sveobuhvatnosti i cjelovitosti nema samopomoći, a bez nje, kao jedinog sigurnog načina borbe, nema izgleda za uspjeh. U proteklim desetljećima hrvatska emigracija postigla je istovjetnost cilja i manifestirala ga na jednak način. Tako je dala nezamjenjiv doprinos uspostavi neovisne Hrvatske.

Hrvatski je narod imao tijekom svoje političke povijesti više političkih emigracija. Ali s obzirom na neposredan utjecaj na zbivanja u najnovijoj hrvatskoj političkoj povijesti, ovdje ćemo se поближе osvrnuti na hrvatsku političku emigraciju poslije Drugoga svjetskog rata, jer to razdoblje obrađuje ova knjiga.³⁶⁰

Kad je nakon propasti NDH u emigraciju otišlo veliko mnoštvo Hrvata, koji su u većem broju i nadalje ostali više-manje vjerni ideji nezavisne hrvatske države, ni Pavelić ni njegovi politički suradnici nisu bili u stanju okupiti to mnoštvo na politički organiziranoj osnovi iz jednostavnog razloga – jer su ih pobjednički komunisti proglasili ratnim zločincima, zbog čega su morali otići u strogu ilegalu, gdje su se prije svega morali boriti za spašavanje svojih života.

360 Ivan Čizmić, Marin Sopta, Vlado Šakić, *Iseljena Hrvatska*, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb, 2005., str. 289.

Tako je ta masa izbjeglica dugo ostala bez ikakvog političkog vodstva sposobnog da aktivno djeluje.³⁶¹

Kasnije, kad su se prilike zbog tzv. Hladnog rata između dva bloka promijenile nabolje, ustaški se pokret u emigraciji, kroz nove oblike djelovanja, konsolidirao. Novu prinovu dobio je iz redova izbjeglica iz Jugoslavije poslije 1950-ih. Od osnutka 1956. godine, Hrvatski oslobodilački pokret najbrojnija je „krovna“ politička organizacija, najprisutnija među izbjeglim Hrvatima. Nažalost, došlo je s vremenom u HOP-u do podjela kroz stvaranje manjih, ali nezavisnih i ponekad međusobno suprotstavljenih skupina.³⁶²

Ustaški pokret, kao uostalom i sve druge stranke u hrvatskoj emigraciji, zbog svojih stranačkih interesa, a još više zbog ljudi koji su bili u vodstvu, predstavljao je zapreku ujedinjavanju hrvatske emigracije.³⁶³

Branko Jelić imao je najveći politički prostor djelovanja zahvaljujući svojoj konfinaciji u Engleskoj kroz vrijeme rata. Njegova prva briga bila je pomoći hrvatskim izbjeglicama, a kasnije je vodio Hrvatski narodni odbor i bio najskloniji općehrvatskom ujedinjavanju u emigraciji.³⁶⁴

U HOP-u i HNO-u okupio se velik broj intelektualaca kojima je uspjelo pobjeći u emigraciju nakon sloma NDH. Tek što su počeli djelovati u emigraciji, pred njima se pojavio težak izazov: klevetanje naroda i država te stvaranje crnih legenda o njima – to je oduvijek, od prastarih vremena pa sve do novog doba, na „dnevnom redu“ zainteresiranih neprijatelja. Borba nepravedno oklevetanog naroda za vlastitu rehabilitaciju, posebno onoga koji se našao na strani pobijedenih u ratu, nije nikad bila lagana. Prognani hrvatski intelektualci naišli su, sudjelujući u radu suvremene hrvatske emigracije u stranom svijetu, na toliko kleveta protiv Hrvatske i Hrvata, koje je neprijatelj tendenciozno proširio, da se činilo (i još se čini) ljudski nemoguće pobiti ih.

I brojni hrvatski svećenici djelovali su u hrvatskoj emigraciji ne samo kao duhovni pastiri nego i kao politički radnici. U hrvatskim političkim organizacijama ponekad su obnašali važne dužnosti. Svoja politička gledišta obrazlagali su tvrdnjama da su u emigraciji dužni svi Hrvati,

361 Tomislav Krolo, nav. dj., str. 77.

362 Bogdan Krizman, *Pavelić u bjekstvu*, Globus, Zagreb, 1986.; Jakša Kušan, *Bitka za Novu Hrvatsku*, Rijeka, 2000., str. 136.

363 Ivan Čizmić, Ivan Miletić, George Jure Prpić, *From the Adriatic to Lake Erie – A History of Croatians in Greater Cleveland*, Cleveland, str. 411.

364 Jere Jareb, *Političke uspomene i rad dra Branimira Jelića*, izdavač Mirko Šamija, Cleveland, 1982., str. 300.

osobito pripadnici dviju univerzalnih religija, katolicizma i islama, poraditi na tome da pozitivno zainteresiraju i angažiraju međunarodnu islamsku i katoličku solidarnost za potlačeni hrvatski narod i njegovo oslobođenje, odnosno uspostavu hrvatske suverene i demokratske države. Neki katolički svećenici, poput dr. Rudolfa Hrašćanca, zagovarali su osnutak hrvatske kršćansko-demokratske skupine u krilu hrvatske emigracije, koja bi zainteresirala važan sektor međunarodne politike za Hrvatsku i pravedno rješenje njezinih problema.³⁶⁵

Hrvati islamske vjeroispovijesti iz Bosne i Hercegovine izvršili su svoju dužnost 1941. godine, kad je bila proglašena Nezavisna Država Hrvatska, koju su oni svojim životima i krvlju branili. Sudjelovanje islamskih Hrvata nakon rata u duhovnom otporu hrvatskog naroda protiv srbokomunističke diktature toliko je bilo bitno da je na ovom području vrlo malo zaostajalo za onim snažno organizirane Katoličke crkve. Neodoljiva snaga intenzivno proživljavanoga religioznog uvjerenja hrvatskih muslimana, iako više u pasivnom otporu, ništa nije bila manja, ako nije bila čak psihološki i mnogo intenzivnija od onoga Hrvatā katoličke vjeroispovijesti. Ova golema religiozna i duhovna snaga već po svojoj naravi suprotstavljala se ateističkom dijalektičkom materijalizmu i, s druge strane, velikosrpskom imperijalizmu, smjestivši se kao religiozna kompaktna brana u istočnoj Bosni prema pravoslavnoj Srbiji uz Drinu. Lijep broj Hrvata muslimana na ovoj osnovi djelovao je u emigraciji surađujući s HOP-om i HNO-om, a posebno u raznim islamskim državama na Srednjem Istoku.³⁶⁶

Hrvatska seljačka stranka svojim je organizacijama među iseljenicima starije emigracije, uglavnom po Kanadi i SAD-u, pretendirala na vodeću ulogu u emigraciji, pozivajući se na potpunu izbornu pobjedu 1938. u Hrvatskoj. I oni su odbijali općehrvatsko ujedinjavanje. Maček i Pešelj zagovarali su rješenje hrvatskog pitanja u okviru Jugoslavije.³⁶⁷

Tri najznačajnije hrvatske političke grupe spriječile su narodno okupljanje, spriječile su ujedinjen državotvoran

365 Vladimir Stanković, *The Catholic Church and the Croatian in Foreign Lands*, lecture delivered in the panel „Croatian Migrations during Twentieth Century“ III. World Congress for Soviet and East European Studies, John Carroll University, Cleveland, 1985., Cleveland; Vladimir Stanković, *Katolička crkva i Hrvati izvan domovine*, nav. dj.

366 Uloga bosansko-hercegovačkih Muslimana u Hrvatskoj emigraciji, *Nova Hrvatska*, ožujak – travanj 1960., str. 3-4; Prijatelji Muslimani, *Danica*, 26. veljače, 1961., str. 3.

367 Ivan Čizmić, Ivan Miletić, George Jure Prpić, nav. dj., str. 411.

rad dvomilijunskog iseljništva. Hrvatsko narodno vijeće je ipak organizirano 1962. godine, ali je funkcionirati moglo samo marginalno, što je i činilo s prilično marginalnim uspjesima. Činjenica da HN Vijeće nije bila čelna organizacija cijele hrvatske emigracije, oduzelo mu je od kredibilitnosti, koju bi inače imao.³⁶⁸

Kako to da su postojale tolike hrvatske političke grupe, ako im je u svim glavnim točkama politički i nacionalni program bio jedan te isti? Na to se mora odgovoriti ovako: emigrantska se rascjepkanost uglavnom temeljila na pojedinim ličnostima, od kojih se gotovo svaka čutjela pozvanom da predvodi hrvatsku oslobodilačku borbu, pozivajući se čas na svoje osobne, odnosno svojih prethodnika „zasluge“ i afirmacije, a čas na pogreške drugih, odnosno na njihova opterećenja iz prošlosti. Po zakonu inercije, nažalost, takvo je stanje predugo trajalo, sve dok nije golema većina uvidjela da je jedina nada za uspjeh hrvatske borbe za oslobođenje hrvatskog naroda u okupljanju i usklađivanju svih državotvornih nacionalnih snaga.

Skupštini Ujedinjenih naroda, koja je zasjedala u New Yorku u prosincu 1960. godine, poslale su tri hrvatske političke organizacije – HSS, HOP i HNO – svoje memorandume o zahtjevima hrvatskog naroda. Iza ta tri memoranduma moralno je stajala sva hrvatska emigracija i na taj način pred licem najvećeg međunarodnog političkog foruma ispunjavala svoju nacionalnu dužnost u ime svoga zaslužjenog naroda, koji u komunističkom ropstvu nije mogao slobodno podići glas. Sva tri memoranduma nastojala su na što snažniji i uvjerljiviji način iznijeti stajalište hrvatskog naroda te naglasiti njegova prava i njegove zahtjeve za nacionalnom državom.

Cijeloj hrvatskoj emigraciji i još više cijelom hrvatskom narodu doista je bilo drago da su sve tri hrvatske političke struje, i „desnica“ i „ljeвица“ i „srednja linija“, jasno i glasno postavile zahtjev pred licem cijeloga svijeta za slobodnu i suverenu hrvatsku državu. Međutim, samo od sebe nametnulo se jedno krupno pitanje: pa kako je moguće da unatoč istovjetnim bitnim zasadama, kao što su načela na kojima se stoji i ciljevi za kojima se ide, postoji toliko neslaganje i napetost u hrvatskoj emigraciji, tako da predstavnici pojedinih struja jedva ikada ili nikada ne mogu sjesti za isti stol te razgovarati i dogovarati se o najvažnijim političkim pitanjima i radu.

Memorandum bi još uvjerljivije djelovali na Ujedinjene narode i još s većim oduševljenjem i s mnogo bo-

368 Ivan Čizmić, Marin Sopta, Vlado Šakić, *Iseljena Hrvatska*, nav. dj., str. 364.

Ijim nadama bili pozdravljeni u hrvatskome narodu kada bi namjesto tri memoranduma stigao Ujedinjenim narodima jedan jedini memorandum, potpisan od svih triju hrvatskih političkih struja, poslije kojih bi možda slijedili potpisi nekoliko stotina drugih političkih, kulturnih, socijalnih i ostalih hrvatskih organizacija sa svih pet kontinenta. Pred hrvatsku emigraciju se postavilo pitanje kada će doći do takvog hrvatskog memoranduma?³⁶⁹

U hrvatskoj emigraciji, bilo političkoj bilo ekonomskoj, djelovao je znatan broj neopredijeljenih intelektualaca. Ne može se reći da ih politika nije zanimala ni da im je bilo svejedno hoće li se Hrvatska osloboditi od komunističke diktature i od velikosrpske dominacije. Ali činjenica jest da se nisu opredijelili ni za jednu od glavnih političkih skupina, ili pak za bilo kakvu i manju političku skupinu. Oni su ljubomorno čuvali svoju osobnu slobodu i nisu se angažirali u stranačko-političku stegu pojedinih skupina. Dokazivali su kako stranačko-politički kriterij nije jedino načelo društvenoga grupiranja i zajedničkog rada prema nekom cilju, a pogotovu ne za jednu znatnu većinu političkih emigranata, tj. ljudi koji su se sklonili u inozemstvo da svojom prisutnošću i radom u stranom svijetu, koji im osigurava osobnu slobodu, svjedoče i rade na svakovrsne prikladne načine za oslobođenje naroda i zemlje čiji su sinovi, a koju su morali napustiti jer im je politička sloboda bila uskraćena.

Svoje aktivnosti najviše su razvijali kroz Hrvatsku akademiju Amerike, a svoja stajališta iznosili su kroz časopise *Hrvatska revija*, *Studia Croatica* te dvotjednik *Nova Hrvatska*, povremeno i u drugom tisku. Uvijek su nastojali potaknuti što veći broj emigranata za borbu u oslobođenju Hrvatske. Nisu u tome često bili uspješni zbog svoje „arogancije“ i inzistiranja da se njihove apriorističke koncepcije bez zadržke prihvate kao program od hrvatskog nacionalnog interesa. Iz širokih redova hrvatske emigracije bili su sumnjičeni da kroz svoj program demokratizacije zapostavljaju borbu za hrvatsku neovisnost, tj. da se hrvatsko pitanje može riješiti i u „trećoj“, demokratskoj Jugoslaviji. Uvijek i dosljedno osporavali su ustašku ideologiju i ustaški režim u vrijeme Nezavisne Države Hrvatske.³⁷⁰

Ipak, tom dijelu hrvatskih intelektualaca pripada odlučujuća uloga u osnivanju Hrvatskog narodnog vijeća 1974. u Torontu. Na taj način bio je, doduše na neko vri-

369 Tri hrvatska memoranduma Ujedinjenim narodima, *Danica*, 14. 12. 1960., str. 3.

370 Karlo Mirth, 20 godina Hrvatske akademije Amerike, *Nova Hrvatska*, lipanj 1973., str. 3.

jeme, ostvaren program svehrvatskog zajedništva. U vrijeme stvaranja hrvatske države 1990-ih, ovaj dio hrvatskih emigranata htio je upotrijebiti HNV i suprotstaviti ga programu dr. F. Tuđmana i HDZ-a u stvaranju suverene, neovisne Hrvatske, opet sa starim argumentom kako „Tuđmanova Hrvatska“ neće biti demokratska.³⁷¹

Nakon sloma hrvatskog proljeća 1971. godine pridošla je u hrvatsku emigraciju skupina mladih, umjereno lijevih hrvatskih intelektualaca, koji su kroz neke nove novine i publikacije, izvanjskom opremom slične *Vjesniku u srijedu*, pokušali nametnuti onakav ton „proljećarstva“ hrvatskoj emigraciji kakav su zastupali Miko Tripalo i Savka Dabčević, tj. ton kako su ga naglašavale hrvatske široke mase u svojim nacionalnim manifestacijama za vrijeme hrvatskog proljeća.

Nažalost nisu poznavali višedesetljetnu prošlost hrvatske emigracije te stanje i odnose u redovima hrvatskih političkih izbjeglica. Emigraciju su shvatili kao objekt kroz koji su htjeli provesti svoja politička gledišta. U emigraciji su ih nazvali „proljećari“, a njihovo političko djelovanje „proljećarstvo“.

Njihovo političko djelovanje naišlo je na nerazumijevanje i prigovore da nigdje jasno i otvoreno ne iznose svoj politički ni socijalni program, nego sve to ostavljaju u tami. „Proljetnikuju“ oni tako spretno kao da u najmanju ruku zastupaju narod u domovini. Od „proljećara“ se zahtijevalo da se jasno i nedvojbeno očituju i reknu koji i kakav državno-pravni program zastupaju te koji su razlozi da se nisu integrirali uz postojeće hrvatske državotvorne organizacije ili u njih, koje su u svom društveno-političkom spektru nudile svakom hrvatskom rodoljubi dovoljno mjesta. Jer, ako je netko i pristaša socijalizma kao društvenog poretka u hrvatskoj državi, za njega se ne treba boriti, jer ga već u Hrvatskoj u obilju ima.³⁷²

Ipak treba naglasiti da je hrvatska emigracija bila jedinstvena u jednom i najglavnijem pitanju: ne priznati ni željeti nikakvu Jugoslaviju. To je uostalom bio zajednički nazivnik cijele hrvatske emigracije, koja ako nije znala ili nije mogla odrediti kakvu Hrvatsku hoće (o tome će odlučiti narod u domovini), bila je svjesna, znala je sa sigurnošću, da ne prihvaća nikakvo rješenje koje bi značilo produženje Jugoslavije i komunističkog sustava.

371 Jakša Kušan, *Bitka za Novu Hrvatsku*, Rijeka, 2000., str. 135; Vinko Grubišić, Godine prve demokracije u Hrvatskoj, *Hrvatska revija*, Zagreb, 1990., br. 4, str. 887.

372 Vrijednost i važnost hrvatske političke emigracije, *Nezavisna Država Hrvatska*, Toronto, listopad 1990., str. 1.

Jasno je da se svaki totalitarni režim, pa tako i onaj bivše Jugoslavije, bojao svake opozicije u zemlji i izvan nje. U tome se totalitarni režimi nimalo ne razlikuju. Oni bi željeli da i u stranim zemljama nestane svake opozicije, da emigracija prestane djelovati i pisati o stanju i zbivanjima kod kuće. Tako je jugoslavenska diplomatska služba, sastavljena uglavnom od agenata političke policije, nastojala po svaku cijenu i politički i terorističkim akcijama onemogućiti političko djelovanje hrvatskih emigranata. U zemlji je režimski tisak optuživao kako su svi emigranti agenti američke obavještajne službe CIA-e i drugih tajnih službi. U Jugoslaviji je zavladao epidemija cionizma i emigrantomanije. Od toga su patili u prvome redu glavni nositelji i „rukovodioci“ komunističkog režima. Pokazivali su strah od emigracije napadajući u prvom redu emigrantsku inteligenciju.³⁷³

S druge strane, hrvatsko iseljništvo nije bilo obična emigracija. S brojkom od gotovo više od dva milijuna iseljenih Hrvata, a to je gotovo trećina hrvatskog naroda, nije se ponašalo kao ruka odsječena od tijela hrvatskoga bića, već kao istinski plodna i produžena ruka domovine.

Zato je bilo važnije od svega da emigracija nije izgubila vezu s narodom u domovini, da nije postala sama sebi svrhom.

Temeljna težnja svake političke emigracije, pa tako i hrvatske, bio je povratak u oslobođenu domovinu. Da bi se ta težnja provela u djelo, nije bio dovoljan samo politički rad na okupljanju širokih narodnih slojeva u emigraciji nego i praćenje žive stvarnosti u vlastitoj domovini, koja se, bez obzira na svu tragediju koju je Hrvatska proživljavala zbog političke i gospodarske neravnopravnosti u Jugoslaviji, nužno kretala u pozitivnom smjeru.

Upravo na tim zasadama uslijedio je odgovor iseljene Hrvatske na događaje s početka 1990-ih, na srpsku agresiju i Domovinski rat. Iz političkih grupacija, iz hrvatskih domova, hrvatskih bogomolja, kulturnih i sportskih društava, od iseljeničkih novina, revija, knjiga, došla je jedinstvena potpora narodu u domovini u borbi za slobodu. Tuđman je s pravom rekao da bi bez potpore iseljene Hrvatske teško bilo postići hrvatsku neovisnost.³⁷⁴

Nije baš bilo lako doći do ovakve zajedničke potpore, jer su Hrvati živjeli diljem svijeta pod različitim uvjetima i utjecajima. Međutim, to je ostvareno jer su gotovo sve

373 Ivo Rojnica, *Žrtve Udbine infiltracije*, *Hrvatska revija*, Zagreb, 1990., str. 228.

374 Ivan Čizmić, Marin Sopta, Vlado Šakić, *Iseljena Hrvatska*, nav. dj., str. 405.

hrvatske političke organizacije proistekle iz pravaško-starčevićanske državotvorne ideje, koja je uostalom i temelj hrvatske državne misli.

Upravo se toj političkoj platformi u Hrvatskoj posljednjih godina oštro prigovara i kritizira hrvatsku političku emigraciju da je svoj politički program gradila „na nepovratnoj prošlosti“. Neke političke stranke i najutjecajnije novine i tjednici s velikom dozom žučljivosti i bez ikakve objektivnosti još uvijek tretiraju našu noviju prošlost kao da demokratske promjene vrijede samo za jednu skupinu koja je preuzela pravo da i dalje ocjenjuje što je dobro a što loše, tko može a tko ne može iznositi svoje mišljenje.

Međutim, istina je da je ona davna, prva poslijeratna emigracija učinila najveći korak za očuvanje hrvatske nacionalne svijesti, a bila je oštro i nepravedno obilježena zbog svoje vjere u ispravnost zajedničke borbe u prošlosti.

Hrvatska seljačka stranka u Kanadi

Hrvatska seljačka stranka u Kanadi, s razgranatom mrežom svojih ogranaka, imovinom u nekretninama, svojim publikacijama i mnogobrojnim članstvom više od pedeset godina bila je veoma važna, a dugo i najutjecajnija politička stranka u hrvatskom iseljeništvu. Utjecaj koji je imala u političkom životu Hrvatske između dva rata, ona je uspjela prenijeti i među iseljenike, naročito u SAD-u i Kanadi. Njezini osnivači i utemeljitelji, braća Antun i Stjepan Radić, temeljili su svoj stranački program između ostalog „na prosvjećivanju i gospodarskom oslobođenju naroda, posebno seljaštva“.³⁷⁵ Svojim programom Hrvatska seljačka stranka uspjela je relativno brzo pridobiti velik broj članova, a još više stranačkih simpatizera, te na taj način postati najutjecajnija i najbrojnija stranka u političkom životu Hrvatske prije Drugoga svjetskog rata. Osim članstva i simpatizera u domovini, stranka je uspjela pridobiti velik broj članova u hrvatskom iseljeništvu, osobito nakon atentata na njezinog lidera i hrvatskog narodnog tribuna Stjepana Radića u beogradskoj skupštini 1928. godine. Kratko vrijeme nakon atentata na Radića vodstvo stranke šalje svog tajnika, dr. Jurja Krnjevića, u Švicarsku sa zadaćom djelovanja u međunarodnim diplomatskim krugovima. Snaga i moć Hrvatske seljačke stranke u Kanadi poslije Drugoga svjetskog rata nastavak je njezina političkog utjecaja i djelovanja prije Drugog svjetskog

Marin Sopta
**VII. Oblikovanje
 političkih udruga
 i organizacija
 Hrvata u Kanadi**

Slika 56.
 Delegati HSS-a na
 stranačkom kongresu,
 Hrvatski dom u Torontu

rata. Većina ogranaka stranke u Kanadi, naročito oni u Torontu i gradovima sjevernog Ontarija, poput Sudburyja, Thunder Baya, Soulh Ste. Marie, Schumachera i drugih gradova Kanade, osnovani su prije Drugoga svjetskog rata. Službeno stranačko glasilo, tjednik *Hrvatski glas*, osnovao je 1932. godine Petar Stanković, sa sjedištem u Winnipegu.³⁷⁶

Povijest stranke u Kanadi praćena je konstantnim usponima, uz kratka razdoblja stranačke stagnacije zbog velike krize krajem 20. stoljeća, nastale zbog frakcijskih borbi unutar stranke. Međutim zahvaljujući događajima 1990-ih godina u domovini, zbog nesnalaženja vodstva potpuno se ugasilo njezino djelovanje u Kanadi. Najveća stagnacija u povijesti stranke nastala je još za Drugoga svjetskog rata, kada je vodstvo stranke u Kanadi odlučilo i zamrznuti rad stranke.³⁷⁷ Odluka je donesena kao znak političkog neslaganja i protesta zbog zatvaranja njezinog vođe, dr. Vladka Mačeka, u koncentracijskom logoru u Jasenovcu nakon što je odbio suradnju s Nijemcima i ustaškom vlasti u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj. Djelovanje i rad Hrvatske seljačke stranke u Kanadi može se i identificirati s radom i djelovanjem njezinih lidera, dr. Vladka Mačeka, dr. Jurja Krnjevića, dr. Mladena Zorkina i dr. Josipa Torbara. Naivno vjerujući da će mu zapadni saveznici, osobito Amerikanci i Englezi, pomoći u borbi protiv komunista u Jugoslaviji, zbog činjenice da je nekoliko istaknutih čla-

376 Ivan Čizmić, Marin Sopta, Vlado Šakić, *Iseljena Hrvatska*, nav. dj., 360; Petar Stanković, Nekoliko podataka o ovim novinama, *Hrvatski glas*, Winnipeg, 15. 3. 1954.; Mladen Žigrović, Juraj Krnjević, političar jedne stranke ili hrvatski državnik, *Hrvatska revija*, Barcelona – München, lipanj 1981., str. 226-254; Mirko Meheš, *Hrvatski glas*, Kalendar 1981., Sudbury.

377 Isto.

nova stranke za vrijeme Drugoga svjetskog rata bilo zastupljeno u jugoslavenskoj izbjegličkoj vladi sa sjedištem u Londonu, dr. Maček je s užim vodstvom stranke htio ostatu u domovini.³⁷⁸ Imajući u vidu da dr. Maček i njegove pristaše nisu dobili nikakvu pomoć, naprotiv, Englezi su otvoreno pomagali srpsko-četnički pokret, a kasnije partizane, s članovima svoje obitelji i najužim stranačkim pristašama uz pomoć ustaške vlasti napušta Zagreb 6. svibnja 1945. godine. Lutajući i putujući razrušenom Europom, dr. Maček „s dobivenim američkim dokumentima i na njihov nagovor odlazi u Pariz, gdje dolazi 30. svibnja 1945. godine“.³⁷⁹

Samo nekoliko mjeseci po dolasku u Pariz daje svoj prvi intervju C. L. Sulzbergeru za *The New York Times*. Povod za intervju, objavljen 23. srpnja 1945. godine, nastao je u vrijeme održavanja Potsdamske konferencije, između 17. srpnja i 2. kolovoza 1945. godine. U intervjuu dr. Maček iznosi veoma oštre zamjerke svojim stranačkim kolegama, za koje je rekao: „Ja nikako točno ne mogu razumjeti zašto su dr. Ivan Šubašić i dr. Juraj Šutej ušli u vladu Tita. Sigurno su oni imali izvjesne garancije o demokraciji.“³⁸⁰

Objašnjavajući svoje razloge bijega iz domovine, dr. Maček izjavljuje kako u inozemstvu može slobodno politički djelovati i pošto skupi sve relevantne podatke o prilikama u svijetu, vratit će se u domovinu, pa i pod uvjetom da mu Tito to ne dopusti. Međutim, tim se intervjuom dr. Maček politički razišao sa svojim stranačkim kolegama, dr. Šubašićem i dr. Šutejom, koji su, za razliku od njega, vjerovali Titu da će stranka moći politički djelovati u komunističkoj Jugoslaviji.³⁸¹ U intervjuu dr. Maček između ostalog kaže: „Hrvatska seljačka stranka se smatra za neprijatelja broj jedan u Hrvatskoj. Mene bi po svoj prilici partizani uhapsili da nisam naglo ostavio zemlju. Tokom četiri godine, dok sam bio interniran po Nijemcima, vidio sam kako su partizani spuštali jedan željezni zastor iznad Jugoslavije tako da nitko ne bi znao što se iza njega dešava.“³⁸²

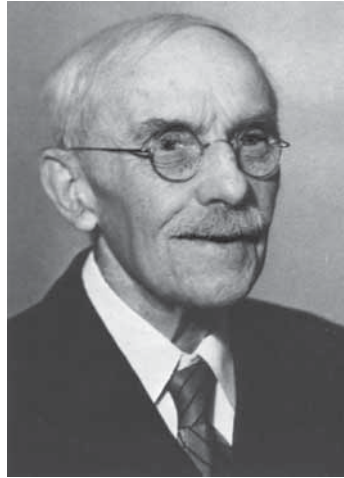
378 Ivo Perić, *Vladko Maček: politički portret*, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb, 2003., str. 249-269.

379 Ivan Čizmić, Marin Sopta, Vlado Šakić, *Iseljena Hrvatska*, nav. dj., str. 362; Vidi: Marin Sopta, Potpuna, idejna i politička konfuzija i nesnalaženje HSS-a, *Vjesnik*, Podlistak, 22. rujna 2004.

380 Zdenko Radelić, *Hrvatska seljačka stranka 1941.–1950.*, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 1996., str. 47.

381 Isto, str. 48.

382 Prva izjava dr. Mačeka nakon oslobođenja, *Hrvatsko slovo*, Winnipeg, 3. srpnja 1945. godine.

Slika 57.
Dr. Vladko Maček

Na vijest o dolasku dr. Mačeka u Pariz, u slobodni zapadnodemokratski svijet, glavni odbor Hrvatske seljačke stranke u Kanadi održao je sjednicu 1. srpnja 1945. godine u Hamiltonu. Osim donesenog proglašenja koji je u ime glavnog odbora poslan svim Hrvatima u iseljenoj Hrvatskoj, upućen je i pozdrav dr. Vladku Mačeku. U proglašenju upućenom Hrvatima i Hrvatima u iseljenoj Hrvatskoj ističe se uloga Hrvatske seljačke stranke u Kanadi i njezin doprinos u borbi protiv fašizma i hitlerizma. Imajući u vidu ovu činjenicu, napominje se: „zato mi, kanadske organizacije Hrvatske seljačke stranke, pozivamo sve bratske organizacije i uopće sve hrvatske narodne organizacije u iseljenoj Hrvatskoj da u ovom času dignu glas za provedbu samoodređenja Hrvatskog naroda“.³⁸³ U pozdravu dr. Mačeku, koji su u ime glavnog odbora poslali i potpisali Zvonimir Restek i Ivan Škacan, između ostalog piše: „Sretan je hrvatski narod, što je tako Pravednost odredila da si dospio među prave demokrate (...) divimo se, mi, kanadski Hrvati, Tvojim odanosti demokraciji, Tvojim borbenosti za pravdu i slobodu“.³⁸⁴

Ubrzo nakon dolaska u Pariz dr. Maček je postao veoma aktivan, naročito lobirajući i održavajući velik broj sastanaka s diplomatskim predstavnicima mnogih država svijeta. U susretu s kineskim veleposlanikom u Parizu, na njegovo direktno pitanje: „Molim Vas, gospodine predsjedniče, recite mi iskreno jeste li Vi za Jugoslaviju ili za samostalnu hrvatsku državu?“, dr. Maček je odgovorio:

383 Pozdrav vođi hrvatskog naroda dr. Vladku Mačeku, *Hrvatski glas*, Winnipeg, 24. srpnja 1945.

384 Isto.

„Program pokojnog Stjepana Radića i moj, kao osnovni nauk Hrvatske seljačke stranke, zauzima se za pošten, pravedan i zajamčen sporazum Hrvata i Srba, Hrvatske i Srbije, Zagreba i Beograda. Oba naroda i obje države, kao međunarodni suvereni subjekti, moraju učiniti sporazum o njihovom zajedničkom životu u jednoj široj zajednici, odstupajući svojevrijedno i jednako dio svog suvereniteta u korist te zajednice zvane Jugoslavija.“³⁸⁵ Povodom konferencije ministara vanjskih poslova svjetskih velesila, održane 1946. godine u Parizu, dr. Vladko Maček i dr. Juraj Krnjević podnijeli su „Memorandum Hrvatskog vodstva konferenciji u Parizu“. Autori u memorandumu, citirajući londonski *The Times* od 21. i 22. ožujka 1946. godine, ističu sličnosti fašističke Jugoslavije i nacističke Njemačke. Opisujući teror jugoslavenske tajne policije i činjenicu da je tadašnja jugoslavenska vlada privremena, potpisnici memoranduma zahtijevaju od sudionika konferencije da nađu rješenje „teritorijalnih pitanja između Jugoslavije i njezinih susjeda na pravednoj i slobodnoj bazi, tako da bi se omogućilo osiguranje trajnog mira u tom dijelu Evrope“.³⁸⁶ Dalje u memorandumu dr. Maček i dr. Krnjević naročito apeliraju na sudionike konferencije da utječu na jugoslavenske vlasti kako bi omogućile slobodne i demokratske izbore.

Za svog boravka u Parizu dr. Maček je koristio svaku priliku, bilo da se radilo o razgovorima i susretima sa stranim diplomatima bilo pak s novinarima, da kritizira komunističku vlast u Jugoslaviji. U Parizu su dr. Mačeka, osim dr. Krnjevića, posjetili i drugi istaknuti članovi i simpatizeri stranke, poput dr. Mladena Zorkina i dr. Dinka Šuljaka, kako bi dobili smjernice za daljnji stranački rad. U međuvremenu članstvo i simpatizeri Hrvatske seljačke stranke u Kanadi bili su zbunjeni i zatečeni događajima na vrhu stranke tijekom 1945. godine. S jedne strane dr. Vladko Maček bježi s članovima svoje obitelji pred komunističkim vlastima u Jugoslaviji, dok istodobno predstavnik Hrvatske seljačke stranke u izbjegličkoj vladi Jugoslavije, sa sjedištem u Londonu, odlazi na pregovore s Titom u Jugoslaviju. U domovini, Šubašić u Zagrebu saziva javne sastanke uglednih članova Hrvatske seljačke stranke vjerujući da će stranka moći izaći na demokratske izbore. U političkom kaosu koji je vladao na vrhu stranke, prepušteni sami sebi, članovi stranke u Kanadi organizi-

385 Ivan Čizmić, Marin Sopta, Vlado Šakić, *Iseljena Hrvatska*, nav. dj., str. 362.

386 Memorandum hrvatskog vodstva konferenciji u Parizu, *Hrvatski glas*, Winnipeg, 14. svibnja 1946. godine.

raju Konvenciju kanadskih muških i ženskih organizacija Hrvatske seljačke stranke, koja je održana 26. i 27. travnja 1946. godine u gradu Windsoru. Nakon dugih i napornih rasprava i analize trenutačnog stanja stranke, konvencija je jednoglasno usvojila sljedeću rezoluciju: „Konvencija pozdravlja saziv Sabora iseljene Hrvatske, na kojem će svi iseljeni Hrvati i Hrvatice, protivnici totalitarizma-tiraniije, preko svojih organizacija poslati svoje predstavnike na Sabor iseljene Hrvatske gdje će tražiti osiguranje tih osnovnih prava, i to:

- a) Pravo samoodređenja
- b) Pravo demokratskog političkog uređenja države i
- c) Socijalno pravo na temeljima seljačke ideologije braće Stjepana i Antuna Radića.“³⁸⁷

Odluka o održavanju sveopćeg Hrvatskog sabora 2. rujna 1946. godine u Chicagu donesena je na sastanku predstavnika Hrvatske seljačke stranke, Hrvatske bratske zajednice, Pokreta američkih Hrvata za demokratske slobode Hrvatske, Hrvatske katoličke zajednice, Saveza hrvatskih svećenika i Hrvatske žene. Organizator Hrvatskog sabora u Chicagu, Ujedinjeni Hrvati Amerike i Kanade, uputili su poziv američkim i kanadskim Hrvatima u kojem su apelirali na njihovu građansku lojalnost Americi i Kanadi, na osudu komunističkog i totalitarnog jugoslavenskog poretka, na osudu Titovog režima, njegovih zatvora i koncentracijskih logora te na kraju „da svoje narodne ustanove, koje smo si kao slobodni iseljenici izgradili, očistimo od zarazne, komunističke gube i nametnika“.³⁸⁸ Hrvatski sabor održan 1. rujna 1946. godine u Chicagu bio je simbol hrvatskog jedinstva, političke snage i moći hrvatskih iseljenika SAD-a i Kanade. Po pisanju *The New York Timesa*, Saboru je pribivalo više od dvije tisuće delegata. Glavni govornik bio je dr. Vladko Maček, koji je u dvadesetominutnom govoru istaknuo glavnu političku ideju i program Hrvatske seljačke stranke. Svoj govor završio je riječima: „Možda ja to neću dočekati... ali dočekao ili ne, Hrvatska mora biti slobodna i bit će slobodna.“³⁸⁹

Boravak dr. Mačeka u Chicagu Hrvatska seljačka stranka iskoristila je da održi konvenciju svoje stranke za Sjedinjene Države, kojoj je pribivao velik broj delegata go-

387 Rezolucija konvencije Hrvatske seljačke stranke u Kanadi, *Hrvatski glas*, Winnipeg, 28. 5. 1946.

388 Američkim i kanadskim Hrvatima i Hrvaticama, *Hrvatski glas*, Winnipeg, 11. 6. 1946.

389 Konvencija HRSS! Hrvatski Sabor u Chicagu, *Hrvatski glas*, Winnipeg, 10. 9. 1946.

stiju iz Kanade, na čelu s dr. Mladenom Zorkinom. Značajno je spomenuti da dr. Maček, na nagovor velikog broja stranačkih delegata, na konvenciji donosi odluku da se s obitelji preseli u Washington, što i čini 1947. godine. U Washingtonu mu se priključuje dugogodišnji suradnik i pratitelj, Branko Pešelj. Iz Washingtona dr. Maček nastoji diplomatskim putem širiti svoje političke ideje i stranački program zajedno s dr. Jurjem Krnjevićem koji djeluje u Engleskoj, u Londonu, i s dr. Mladenom Zorkinom, koji lobira među stranim diplomatima i predstavnicima kanadske savezne vlade u glavnom gradu Ottawi. Dajući prioritet diplomatskoj aktivnosti i kontaktima s vanjskim svijetom, dr. Maček je potpuno zanemario unutarstranački život, što se i te kako osjetilo na terenu, naročito među članstvom u Kanadi. Slab unutarstranački rad među članstvom i simpatizerima, kao i politički elitizam dr. Mačeka i njegovih bližih suradnika prema kojima jedino Hrvatska seljačka stranka ima demokratski legitimitet da govori u ime Hrvata u zapadnodemokratskom svijetu, odbijanje bilo kakve suradnje s drugim hrvatskim političkim strankama te konstantni napadi, naročito na Hrvatski oslobodilački pokret, bile su glavne karakteristike rada i djelovanja Hrvatske seljačke stranke u Kanadi sve do smrti dr. Mačeka 1964. godine.³⁹⁰ Žučne diskusije, otvorena optuživanja preko stranačkog glasila *Hrvatski glas* sa svima onima koji nisu priznavali ili su osporavali pravo Hrvatskoj seljačkoj stranci da jedina govori u ime Hrvata, unosili su velik nemir i neslogu u svim većim hrvatskim zajednicama diljem Kanade. Takav način i stil rada pridonio je da se članovi stranke na terenu zatvore u sebe. Rad i aktivnost stranke više-manje sveo se na distribuciju stranačkoga glasila, organiziranje zabava, čisti prihod kojih je išao za financiranje rada stranke, organiziranje ljetnih piknika i održavanje raznih stranačkih manifestacija i komemoracija na kojima se evocirao rad braće Antuna i Stjepana Radića.

O stanju u hrvatskim zajednicama, odnosno o poremećenim odnosima, pisao je i dr. Juraj Krnjević. U stranačkom glasilu *Hrvatski glas* od 25. kolovoza 1958. godine dr. Krnjević piše: „Sada sam već kojih šest tjedana na putu po Kanadi i Americi, i vidim da ni odnos poslijeratne emigracije prema ranije iseljenim Hrvatima nije zdrav... Ja mislim da je temeljno zlo poslijeratne emigracije u njezinoj neskromnosti, i da se ona zato ne može pravo snaći ni prema već ranije iseljenim Hrvatima i prema njihovoj djeci rođenoj u stranom svijetu.“³⁹¹ Dr. Krnjević s pravom

390 Ivo Perić, nav. dj., str. 294-295.

391 Juraj Krnjević, Emigracija prema domovini i iseljenoj Hrvatskoj, *Hrvatski glas*, Winnipeg, 25. 8. 1958.

konstatira da je jaz između prijeratne emigracije, uglavnom pripadnika Hrvatske seljačke stranke, i poslijeratne, većinom bivših pripadnika ustaškog pokreta i visokih dužnosnika Nezavisne Države Hrvatske, tako velik da je nemoguće pronaći način za zajednički javni nastup pred stranim svijetom. Nezadovoljni unutarstranačkom pasivnošću, članovi stranke svoje su nezadovoljstvo počeli sve glasnije iskazivati zahtijevajući da dr. Maček počne više djelovati u stranačkom životu.³⁹² Konačno, ne mogavši dalje ignorirati zahtjeve koji su dolazili iz stranačke baze, dr. Maček odlučuje 1962. godine da kompletan unutarstranački rad preuzme dr. Juraj Krnjević. Ta odluka, kao i najava da poslije njegove smrti vodstvo stranke preuzima dr. Krnjević, pozitivno je odjeknula među članovima stranke, a što je još važnije, i izvan stranke. Glavni razlog leži u tome što su i najžešći politički protivnici i kritičari Hrvatske seljačke stranke u osobi dr. Mačeka i njegovoj politici vidjeli „uvjetno jugoslavenstvo“, za razliku od dr. Krnjevića, kojeg su doživljavali kao antijugoslavena. U članku „Maček-Krnjević“, objavljenom 14. veljače 1962. godine u hrvatskom tjedniku *Danica*, koji je izlazio u Chicagu, između ostalog piše: „Nigdje ne kaže dr. Maček, da nam je cilj država Hrvatska.“ Najkonkretniji je kad govori da nema Unije sa Srbijom bez uvjeta i garancija. Za razliku od ovog Mačekovog stava, dr. Krnjević je javno u jednom prosrpskom društvu kazao svima u lice: ‘Hrvati neće Jugoslavije; državna zajednica između Hrvata i Srba je nemoguća, tražimo svoju samostalnu državu Hrvatsku, koja će se uklopiti među ostale države slobodne Evrope’“.³⁹³

Odmah nakon odluke predsjednika dr. Mačeka da se Krnjevića imenuje na vodeće stranačke pozicije, Krnjević obilazi ogranke po SAD-u i Kanadi kako bi se upoznao sa stanjem stranke i osjetio raspoloženje članova te, po mogućnosti, rješavao nesporazume. Smrću dr. Mačeka 1964. godine dolazi na čelo stranke dr. Krnjević, koji je do tog trenutka bio glavni tajnik stranke i veoma blizak suradnik predsjednika Hrvatske seljačke stranke Stjepana Radića. Veoma brzo nakon dolaska na mjesto predsjednika stranke u emigraciji, dr. Krnjević raskida s neodlučnom politikom koju je vodio dr. Maček. Njegovo je stajalište da se Hrvatska seljačka stranka kao jedini demokratski i od naroda izabrani predstavnik hrvatskog naroda mora beskompromisno boriti za uspostavu samostalne i demo-

392 Na osnovi pisanja službenog stranačkog glasila *Hrvatskoga glasa*, a naročito drugih emigrantskih novina u to vrijeme.

393 Maček-Krnjević, *Danica*, Chicago, 14. veljače 1962. godine.

Slika 58.
Dr. Juraj Krnjević

kratske hrvatske države. Dr. Krnjević redovito piše kolumne u *Hrvatskom glasu*, u kojima daje smjernice stranačke politike i svoje vizije kao lider stranke.³⁹⁴ Također, on i njegovi suradnici donose komentare važnijih političkih događaja u svijetu, naročito onih koji se tiču zemalja Varšavskog pakta, bivšeg SSSR-a i uopće jugoistočne Europe. Pod njegovim vodstvom stranka doživljava pravi preporod, posebno u Kanadi, što se očituje ulaskom u članstvo mlađih naraštaja Hrvata, uključujući i drugu generaciju, čiji su pripadnici rođeni u Kanadi, što je bila nova pojava u stranačkom životu koja se odavno nije dogodila.

Kanadski ogranci i glavni odbor stranke otvaraju vrata suradnje s drugim političkim strankama, a lobiranja kod kanadskih saveznih političara kao i predstavnika lokalnih vlasti postaju kvalitetnija i učinkovitija. U sklopu svojih aktivnosti stranački ogranci diljem Kanade organiziraju tradicionalne „Hrvatske dane“, javne političke tribine s različitim temama. Na stranačkoj konvenciji održanoj 1969. godine u Torontu prvi put u svojoj povijesti djelovanja u iseljeništvu Hrvatska seljačka stranka beskompromisno izražava svoj politički stav da je njezin glavni cilj uspostava suverene i demokratske republike Hrvatske.³⁹⁵ Vijest o takvoj odluci stranačke konvencije imala je velik i pozitivan odjek u hrvatskom iseljeništvu kao i u domovini. Ta odluka stranačke konvencije pridonijela je da Hrvatska seljačka stranka, a naročito njezin predsjednik, dobije velik broj novih simpatizera. No, i pored činjenice da je dr. Krnjević reformirao stranku i ostavio otvorena vrata suradnje

394 Isto.

395 Vidi: Marin Sopta, Šubašičev sporazum s Titom izdaja hrvatskog naroda, *Vjesnik*, Podlistak, petak 24. rujna 2004.

s drugim strankama, on je i dalje imao čvrst stav da je Hrvatska seljačka stranka jedini i legitimni predstavnik iseljene Hrvatske pred stranim svijetom.³⁹⁶ To stajalište, koje je bilo i stajalište stranke, temeljilo se na činjenici da je na zadnjim demokratskim izborima održanim u domovini 1938. godine izabran demokratski predstavnik hrvatskog naroda, pa prema tome Hrvatska seljačka stranka ne može i ne želi priznati nikakvo pravo Hrvatskom oslobodilačkom pokretu, a kasnije Hrvatskom narodnom vijeću, kao „krovnoj organizaciji“ da govori u ime hrvatskog naroda u domovini ili emigraciji. Na osnovi tog političkog stava dr. Krnjevića i glavnog odbora stranke, svim ograncima u svijetu strogo je bilo zabranjeno sudjelovati u zajedničkim akcijama s drugim političkim organizacijama.³⁹⁷ No zbog promjena koje su nastale unutar stranke na terenu, a naročito u Australiji, dr. Krnjević i vodstvo stranke morali su pod pritiskom i na inicijativu ograna iz Australije taj stav promijeniti 1980. godine.

Upitno bi bilo bi li vrh stranke promijenio svoje stajalište da uz pritiske iz Australije nije došlo do otvorenog puča, koji je u Kanadi izveo dr. Zorkin i njegovi istomišljenici. Dr. Krnjević i vodstvo stranke prihvatili su zahtjeve i prijedloge predstavnika stranke iz Australije i Kanade da se održi kongres stranke. Na kongresu stranke u Londonu 24. svibnja 1980. godine izabran je Središnji odbor Hrvatske seljačke stranke, najviše zbog straha da bi stranka mogla zbog starosti dr. Krnjevića, koji je imao 85 godina, ostati bez svog lidera. Delegati su izabrali 30 dužnosnika u Središnji odbor i kroz stranačka glasila, *Hrvatski glas*, *Hrvatska istina* i *Zbornik Hrvatske seljačke stranke* za 1981. godinu, obavijestili iseljeničtvo o svim odlukama. Nažalost zbog takvog tvrdog stava bilo kakva suradnja s drugim strankama nije bila moguća. Štoviše, krajem 1970-ih godina na vrhu stranke, osobito u Kanadi, dolazi do rascijepa. Otvoreno neslaganje u vođenju stranke dovodi do stvaranja dviju jakih frakcija, jedne odane predsjedniku stranke, dr. Jurju Krnjeviću, a druge predsjedniku stranke za Kanadu, dr. Mladenu Zorkinu.³⁹⁸ U Kanadi se stvaraju unutar Hrvatske seljačke stranke dvije paralelne stranke,

396 Ivan Krznarić, Ustaše i komunisti, *Hrvatski glas*, Winnipeg, 22. 1. 1946.; Informativni bulletin H.S.S. 1960. god., izdaje organizacija Hrvatske seljačke stranke „Matija Gubec“ Cleveland, str. 6-8.

397 Takav stav vodstva stranke konstantno se spominjao u stranačkom glasilu *Hrvatski glas*.

398 Dr. Mladen Zorkin izabran za međunarodnog predsjednika, 21. konvencija Hrvatske seljačke stranke, *Nova Hrvatska*, 17, London, 1988.; Povijesna odluka 21. konvencije Hrvatske seljačke stranke, *Nova Hrvatska*, London, 15. 11. 1988.

tiskaju se dva različita *Hrvatska glasa*, borba za stranačke nekretnine, uglavnom hrvatske domove koji su bili u vlasništvu stranke, vodi se u hodnicima kanadskih sudova. Dvije frakcije iste stranke u Kanadi tijekom vremena postale su u stvarnosti samostalne političke stranke. Obje su uspjele stvoriti unutarstranački sustav, najviše zahvaljujući činjenici što je stranka prije rascjepa imala mnogobrojno članstvo. Hrvatska seljačka stranka za Kanadu, na čelu s dr. Mladenom Zorkinom, održala je veoma uspješnu konvenciju organizacije u Calgaryju. Na stranačkoj konvenciji kojoj su pribivali delegati SAD-a, Australije i Kanade „jednoglasno su izabrali dr. Mladena Zorkina kao predstavnika Hrvatske seljačke stranke za te tri zemlje“.³⁹⁹ Specijalni gost konvencije bio je dr. Mate Meštrović, predsjednik Hrvatskog narodnog vijeća u New Yorku. U ime vlada provincije Alberte parlamentarni zastupnik Gordon Shrake predao je dr. Mladenu Zorkinu Povelju Alberte kao znak priznanja „za deset godina izvrsnog rada i organiziranja Hrvata u toj provinciji“.⁴⁰⁰ Nekoliko mjeseci kasnije, 3. srpnja 1988. godine, frakcija dr. Mladena Zorkina održala je 21. konvenciju u Vancouveru. Na konvenciji je izabran odnosno potvrđen stari glavni odbor Hrvatske seljačke stranke u Kanadi, na čelu s Ivanom Korenom kao predsjednikom. Za potpredsjednike izabrani su dugogodišnji članovi stranke Ivica Kranjčević, Boško Menalo i Josip Peričak. S konvencije je upućen javni Apel Hrvatima u iseljeništvu i domovini. U Apelu se iznose glavne smjernice političkog djelovanja stranke u budućnosti koji će biti zasnovani na učenju njezinog osnivača, Stjepana Radića. U radu konvencije najviše vremena se potrošilo na pitanje što uspješnije i kvalitetnije suradnje u odnosima između domovine i iseljeništvu. Na konvenciji je izabran poseban odbor, koji je zaključio „da je narod u domovini jedini pozvan i odgovoran za izbor predsjednika i vodstva Hrvatske seljačke stranke“.⁴⁰¹ U rezoluciji je, između ostalog, iznesena potreba zajedničkog istupa s drugim hrvatskim političkim strankama u iseljeništvu, naročito kada se lobira u svjetskim centrima moći. Pozdravlja se političko gledište i stavovi dr. Franje Tuđmana, što ih je iznosio u svojim predavanjima među iseljenicima o ideologiji i politici braće Radića.

Na svjetskom sastanku Hrvatske seljačke stranke održanom 17., 18. i 19. studenog 1989. godine skupilo se više

399 Uspjela godišnja konvencija HSS-organizacije u Calgaryju, *Nova Hrvatska*, London, Engleska, 23. 8. 1987.

400 Isto.

401 Povijesne odluke 21. konvencije HSS u Kanadi, *Nova Hrvatska*, London, 19. 1. 1988. godine.

od trideset delegata iz SAD-a, Australije i Kanade. Na zasjedanju čija je glavna tema bila „Hrvatska seljačka stranka – Pogled u budućnost“ bio je nazočan gost iz domovine, prof. dr. Dalibor Brozović, najpoznatiji hrvatski jezikoslovac i dopredsjednik Hrvatske demokratske zajednice. U svom govoru prisutnim delegatima dr. Brozović je između ostalog rekao: „Sa zadovoljstvom pozdravljam ovaj skup i bez obzira na kratkoću ovog susreta, on predstavlja susret najstarije i najmlađe hrvatske demokratske stranke.“⁴⁰² Dr. Brozović je također istaknuo uvjerenje da će Hrvatska uskrsnuti poput feniksa i uspostaviti demokraciju i slobodu svim svojim građanima. Uspostavljeni kontakt između predstavnika Hrvatske seljačke stranke u iseljeništvu i dr. Brozovića i razgovori koji su se tom prilikom vodili između njih umnogome su pridonijeli da se članovi i simpatizeri Hrvatske seljačke stranke u iseljeništvu masovno učlane u Hrvatsku demokratsku zajednicu, da joj pomognu materijalno i da za nju glasaju na prvim demokratskim izborima održanim u domovini nakon Drugoga svjetskog rata.

Paralelno s pristašama dr. Mladena Zorkina i njegove Hrvatske seljačke stranke, u Torontu je 12. lipnja 1987. godine održan „Svjetski programski sastanak“ Hrvatske seljačke stranke i Hrvatskog radničkog saveza, uz prisutnost velikog broja pristaša obiju stranačkih frakcija u Kanadi. Dan kasnije održana je konvencija Hrvatske seljačke stranke u Kanadi. Josip Torbar iz Rima govorio je o temi „Politika Hrvatske seljačke stranke“, a K. Butković iz Belgije o temi „Hrvatska seljačka stranka u Belgiji“. Sastanku nisu pribivali pristaše dr. Zorkina. Na konvenciji je za predsjednika stranke u Kanadi izabran dr. Josip Brajac. U glavni odbor izabrani su poznati ekonomski stručnjak dr. Tihomil Rađa iz Švicarske, koji je govorio o temi „Gospodarska politika Hrvatske seljačke stranke“ i Josip Torbar. Delegati iz Kanade, Đuro Đurković iz Vancouvera te Josip Boljkovac i Mirko Bašić iz Toronta, govorili su o organizacijskom ustrojstvu stranke, o pitanju Bosne odnosno položaju muslimana u njoj. Prvi put u povijesti stranke na konvenciji u Kanadi nije bio dr. Juraj Krnjević, zbog bolesti. Konvencija je usvojila Rezoluciju u kojoj između ostalog stoji da se „ustanovljuje odbor koji treba ispitati preduvjete za razgovor sa srpskim predstavnicima“, a kao jedan od preduvjeta jest „priznanje prava postojanja srpske i hrvatske države, koje će o međusobnim odnosima odlu-

⁴⁰² Svjetski sastanak Hrvatske seljačke stranke, *Danica*, Chicago, 8. 12. 1989. godine.

čivati autonomno i sporazumno“.⁴⁰³ Kao i njihova politička konkurencija, stranka na čelu s dr. Krnjevićem, pozvali su u ime stranke sve Hrvate u iseljeništvu da zajednički nastupaju u slobodnom svijetu. Kratko nakon konvencije u Torontu, 9. siječnja 1988. godine, u 93. godini života, umro je u Londonu dr. Juraj Krnjević. Na mjesto predsjednika stranke došao je dr. Josip Torbar iz Rima, koji je održao nadgrobni govor na sprovodu svom prethodniku. U njemu je, između ostalog, rekao: „Neka duša Jurja Krnjevića počiva u miru. On nije porazio tragičnu hrvatsku stvarnost, ali su je on i njegova stranka promijenili, jer učiniše ono što su najbolje mogli i znali.“⁴⁰⁴

Poslije smrti dr. Jurja Krnjevića vodstvo stranke zakazalo je sastanak središnjeg odbora za svibanj 1988. godine u Bruxellesu. Sjednici se odazvalo 23 od 25 članova Središnjeg odbora da umjesto preminulog predsjednika dr. Jurja Krnjevića izaberu novo vodstvo i odrede nove političke smjernice stranke.⁴⁰⁵ Dan poslije sastanka održan je u hotelu „Sheraton“ simpozij s glavom temom „Radićeva politička baština i budućnost Hrvatske“, na koji se odazvalo sedamdesetak Hrvata iz dvanaestak prekomorskih i europskih zemalja. Po završetku simpozija izdano je priopćenje za tisak, u kojem se naročito ističe orijentacija Hrvatske seljačke stranke prema Europskoj uniji. Također, u istom se priopćenju upoznaje javnost da je izabrano Predsjedništvo Središnjeg odbora, u sastavu Josip Torbar, Zvonimir Mustapić, Stjepan Košutić, Mehmed Bašić i jedan član u domovini. Istu večer sudionici i drugi pozvani uzvanici pribivali su tradicionalnom Hrvatskom danu. Među gostima su bili predstavnici Bugarske seljačke stranke i Odbora za obranu ljudskih prava na Kosovu. Dan kasnije, na svečanom primanju kod grofa Janka Vranyczanija-Dobrinovića, uz Hrvate, večeri su pribivali ugledni gosti iz javnog života Belgije kao i predstavnici nekih drugih etničkih skupina. Prijmu su bili nazočni novinari iz *Libre Belgique* i bečkog lista *Die Press*, koji su i donijeli izvještaje o skupu. U priopćenju za javnost između ostalog stoji zahtjev za poštivanje ljudskih prava i pravo samoodređenja za hrvatski narod. Na osnovi tog zahtjeva Hrvatska će seljačka stranka „u tom smjeru zajednički raditi sa svim hrvatskim demokratskim snagama i ostati

403 Programatski skup Hrvatske seljačke stranke u Torontu – Solidna podloga za ozbiljnu raspravu o hrvatskoj politici, *Nova Hrvatska*, London, 13. 7. 1987.

404 Zvonimirova lađa, *Nova Hrvatska*, London, 24. 1. 1988.

405 Novo vodstvo i razdoblje u Hrvatskoj seljačkoj stranci, *Nova Hrvatska*, London, 25. 6. 1988.

otvorena prema svim slobodno izraženim konstruktivnim mišljenjima i rješenjima“.⁴⁰⁶

Vjetar demokratskih promjena koji je zahvatio zemlje istočne i jugoistočne Europe tijekom osamdesetih godina 20. stoljeća, zahvatio je i Hrvatsku. U Hrvatskoj se osnivaju demokratske stranke, u prvom redu Hrvatska demokratska zajednica i Hrvatska socijalno-liberalna stranka. Proces demokratizacije i stvaranje više političkih stranaka vodstvo Hrvatske seljačke stranke u emigraciji, na čelu s dr. Josipom Torbarom, nije znalo ili nije htjelo iskoristiti kako bi se stranka obnovila u Hrvatskoj. Zbog pasivnosti vodstva, Hrvatska seljačka stranka Australije i Kanade, odnosno članstvo, većinom podržava ideju i program dr. Franje Tuđmana i Hrvatske demokratske zajednice. Istaknuti članovi Hrvatske seljačke stranke, poput Ante Belje iz Kanade i Antuna Babića, dobivaju veoma važne položaje u vladi koju formira Hrvatska demokratska zajednica. Prvi biva izabran u Sabor Republike Hrvatske i imenovan ravnateljem Hrvatske matice iseljenika, a drugi, između ostalog, radi u diplomatskim predstavništvima Republike Hrvatske u Peking, Dublinu, a potom kao generalni konzul u Melbourneu. Nakon mnogih frakcijskih previranja unutar stranke u domovini, ona se konačno konsolidira i postaje ondje jedna od respektabilnih političkih stranaka. Članovi predsjedništva Središnjeg odbora, Tihomil Rađa i predsjednik, dr. Josip Torbar, vraćaju se u domovinu i uključuju se u rad stranke. Tihomil Rađa zbog otvorenog neslaganja s predsjednikom stranke, Zlatkom Tomčićem, biva izbačen iz stranke, a dr. Torbar uspijeva na listi Hrvatske seljačke stranke biti izabran u Sabor Republike Hrvatske.

Ujedinjeni Hrvati Kanade

Politički aktivni Hrvati sjevernoameričkog kontinenta, a posebno Kanade, dočekali su završetak Drugoga svjetskog rata u potpunoj konfuziji, disharmoniji, zbunjeni, iznenađeni, a mnogi od njih šokirani događajima u domovini. Politička razmimoilaženja među njima nastala su u velikoj mjeri zbog politike Hrvatske seljačke stranke, čije vodstvo nije vodilo jedinstvenu politiku. Politika i potezi koje je vukao njezin predstavnik, ban Ivan Šubašić, u izbjegličkoj vladi Jugoslavije sa sjedištem u Londonu, naročito pri kraju Drugoga svjetskog rata, bili su u suprotnosti s političkim stavovima i razmišljanjima predsjednika stranke, dr. Vladka Mačeka. Naime, dok je Šu-

---

406 Isto.

Slika 59.
Ujedinjeni Hrvati Kanade

bašić vodio pregovore s Titom i njegovom partizanskom vladom s ciljem da postigne dogovor, dotle je lider stranke, dr. Maček, sa svojom obitelji uz pomoć ustaške vlade pobjegao u slobodni zapadnodemokratski svijet. Imajući u vidu da je Hrvatska seljačka stranka u SAD-u i Kanadi za vrijeme Drugoga svjetskog rata otvoreno stala na stranu Saveznika, vodstvo stranke je naivno vjerovalo da će Saveznici, a naročito Amerika, pomoći u borbi protiv komunizma, a time i obnovi Jugoslavije. Vodstvo i članstvo Hrvatske seljačke stranke u Kanadi bilo je stoga još više zatečeno kad su Saveznici počeli otvoreno pomagati Tita i njegove partizane. Vijesti o komunističkom terorru, masovnim pokoljima, naročito nenaoružanih vojnika i civila, progonima i masovnim zatvaranjima, veoma sporo ali ipak jesu dopirale do Hrvata u Kanadi. Vijesti o stotinama tisuća izbjeglih Hrvata, kao i o pokolju desetaka tisuća Hrvata na austrijsko-jugoslavenskoj granici, umjesto da izazovu strah među Hrvatima Kanade, samo su povećale njihovo neprijateljstvo prema komunistima.

Odmah po završetku Drugoga svjetskog rata, a potaknuti vijestima koje su dolazile iz domovine o teškom položaju Hrvata u Jugoslaviji, pojavljuje se među Hrvatima SAD-a i Kanade potreba da se stvori jedan sveopći hrvatski nacionalni odbor, koji će se otvoreno i beskompromisno suprotstaviti totalitarnom komunističkom režimu u Jugoslaviji. Iz tih pobuda sazvan je 1946. godine u Clevelandu sveopći hrvatski skup, na kojem će se osnovati Ujedinjeni Hrvati SAD-a i Kanade.⁴⁰⁷ Na veličanstvenom

skupu, pred 2000 delegata najutjecajnijih i najmasovnijih hrvatskih organizacija sjevernoameričkog kontinenta, glavni govornik bio je predsjednik Hrvatske seljačke stranke dr. Vladko Maček. Unatoč tome što je skupom vladao duh hrvatskog političkog jedinstva, nažalost, novoformirano tijelo, Ujedinjeni Hrvati SAD-a i Kanade, bilo je osuđeno na propast od samog osnutka. Ideološke i političke razlike, naročito između vodstva Hrvatske seljačke stranke i njezinih članova i simpatizera, s jedne strane, i političkih istomišljenika i pristaša ustaškog poglavnika dr. Ante Pavelića, predstavljale su nepremostivu zapreku za bilo kakvu suradnju, a da se ne govori o zajedničkom nastupu u javnosti, bez obzira na to što im je zajednički neprijatelj bila komunistička Jugoslavija. Otvorene javne polemike u hrvatskom emigrantskom tisku između ta dva politička bloka samo su doprinosile razdoru u hrvatskim zajednicama. U glasilima *Hrvatski narod* i *Croatia* koja su izlazila u Buenos Airesu, kao i *Nezavisna Država Hrvatska*, koja je izlazila u Torontu, glorificirali su Nezavisnu Državu Hrvatsku kao i ulogu poglavnika dr. Ante Pavelića u stvaranju države. Također, oštro je kritizirana politika Hrvatske seljačke stranke koju je njezino vodstvo vodilo za vrijeme Drugog svjetskog rata i u domovini i iseljeništvu. Naročito je kritizirana politika bana Ivana Šubašića, koji je bio član jugoslavenske izbjegličke vlade sa sjedištem u Londonu, kao i uređivačka politika *Hrvatskoga glasa*, koji je otvoreno zagovarao suradnju i pomoć predsjedniku Jugoslavije Titu. Uredništvo *Hrvatskoga glasa* otvoreno i veoma često na svojim stranicama oštro napada i optužuje vodstvo Hrvatskog oslobodilačkog pokreta, odnosno Ujedinjene Hrvate Kanade, da je njihov vođa, dr. Ante Pavelić, bio suradnik fašističke Italije i nacističke Njemačke. I baš je iz tih razloga uredništvo *Hrvatskoga glasa* odnosno vodstvo Hrvatske seljačke stranke smatralo da vodstvo Hrvatskog oslobodilačkog pokreta ne može lobirati i predstavljati hrvatske nacionalne interese kod demokratskih vlada Zapada. Umjesto da svojim radom pridobiju nove članove i simpatizere, obje su „zaraćene“ strane odbijale možebitne simpatizere i potencijalne članove. Kakva su atmosfera i odnosi vladali između ta dva ideološki suprotna i zaraćena politička tabora, najbolje govori članak tajnika Ujedinjenih Hrvata SAD-a i Kanade, fra Silvija Grubišića, objavljen u listu *Hrvatska*. U članku „Hrvatsku, vašu i našu, može ponovo zadesiti kobni udes, da bude uklopljena u neku Jugoslaviju“, koji je tiskan 15. studenog 1948. godine, taj poznati kulturni i javni radnik u iseljenoj Hrvatskoj otvoreno napada i kritizira glasilo Hrvatske seljačke

stranke *Hrvatski glas* i postavlja pitanje: „Da li je moguće i kakav se rad za dobrobit i oslobođenje hrvatskog naroda i stvaranja vlastite države može očekivati od novine u kojoj je napisano: „Ne uvidjeti, da na teritoriju, koji predstavlja Hrvatska, na može postojati državna tvorevina, koja u sebi ne bi sadržavala sve elemente jedne Jugoslavije znači biti politički ignorant ili ustaša.“⁴⁰⁸ Uopće nije dvojbeno da takav javno izražen politički stav, kao i elitizam Hrvatske seljačke stranke čije vodstvo je smatralo da jedino njihova stranka ima legitimno pravo predstavljati i govoriti u ime hrvatskog naroda u zapadnom svijetu, nije otvaralo nikakvu mogućnost konstruktivne suradnje, a još manje formiranja zajedničke i moćne općehrvatske fronte. Taj stav i činjenica da je vodstvo Hrvatske seljačke stranke na čelu s dr. Vladkom Mačekom, koji je živio u Washingtonu, u potpunosti zapostavilo rad sa stranačkim članstvom na terenu, samo su još više pridonijeli potpunom političkom rasulu i kaosu koji je vladao u hrvatskim zajednicama diljem Kanade poslije završetka Drugoga svjetskog rata.

Dolazak relativno velikog broja novih useljenika, većinom mladih političkih emigranata iz izbjegličkih logora Austrije, Italije, Francuske i drugih europskih zemalja, krajem četrdesetih i početkom pedesetih godina unio je živost i novu dinamiku u društveno-politički život hrvatskih zajednica Kanade. Većina novopridošlih useljenika bili su pripadnici oružanih snaga Nezavisne Države Hrvatske, koji su za vrijeme ratnog vihora vodili oružane borbe protiv Titovih partizana, ili pak oni koji su na svojim leđima osjetili komunistički teror i politička šikaniranja u Jugoslaviji. Uza sve spomenute nedaće, kao i težak život koji su imali u izbjegličkim logorima, ovaj novi val hrvatskih useljenika nije mogao, a još je manje htio prihvatiti politiku Hrvatske seljačke stranke koju je vodila u Kanadi.

Ideja o hrvatskom zajedništvu, zastupana na općehrvatskom saboru u Clevelandu, imala je velik i pozitivan odjek u hrvatskim zajednicama Kanade. Kako ostvariti to često isticano jedinstvo, predstavljao je velik izazov koji je trebalo pokušati riješiti. U nemogućnosti ili bolje reći u odbijanju i neslaganju s Hrvatskom seljačkom strankom, novopridošli naročito politički emigranti, veoma brzo nakon dolaska u Kanadu odlučuju osnovati vlastito društvo. Novoosnovana organizacija, utemeljena 1950. godine u Hamiltonu, nazvana je Ujedinjeni Hrvati Kanade. Ideja

408 Fra Silvije Grubišić, Hrvatsku, vašu i našu, može ponovo zadesiti kobni udes, da bude uklopljena u neku Jugoslaviju, *Hrvatska*, Buenos Aires, 15. 11. 1948.

vodilja društva, koje je bilo malobrojno jednostavno zato što je hrvatska zajednica u Hamiltonu bila malobrojna, bila je „izrazito protukomunistička i u njenim redovima nema mjesta komunistima, jer komunisti nisu samo neprijatelji hrvatskog naroda, nego su oni neprijatelji Kanade, cijelog slobodnog svijeta i čovječanstva uopće“.⁴⁰⁹ Uz jako izražen antikomunistički stav veoma je važno istaknuti da su Ujedinjeni Hrvati Kanade izrazito protujugoslavenska organizacija, koja će svojim radom u početnoj fazi djelovanja uglavnom zainteresirati i privući u svoje redove Hrvate u užem dijelu provincije Ontarija, gdje su uglavnom već postojale organizirane hrvatske zajednice. Svakako odnosi unutar Hrvatske seljačke stranke, koja je u to vrijeme bila najbrojnija i najutjecajnija organizacija među Hrvatima Kanade, u biti – neaktivnost njezinog vodstva, umnogome je pomoglo i olakšalo Ujedinjenim Hrvatima Kanade da s vremenom osnuju svoje stranačke ogranke u Sudburyju, Winnipegu, Montrealu, Torontu, Prince George Timminsu, Calgaryju, Port Albernyju, Regini, Port Arthuru, Saskatonu, Vancouveru, Ottawi i Windsoru. Svi ogranci organizacije dobili su imena po poznatim hrvatskim povijesnim ličnostima ili pak po proslavljenim ustaškim vojnim zapovjednicima. Tako je prvi osnovani ogranak u Hamiltonu dobio ime po nadbiskupu Alojziju Štepinu, ogranak u Sudburyju nazvan je „Dr. Mile Budak“ u čast poznatog hrvatskog pisca koji je nakon Drugoga svjetskog rata pogubljen zbog svoje političke aktivnosti za vrijeme rata. Ogranak u Calgaryju dobio je ime „Kralj Zvonimir“, a onaj u Winnipegu „Deseti Travnja“ i tako redom. U početnoj fazi djelovanja glavne aktivnosti Ujedinjenih Hrvata Kanade bile su ograničene zbog pomanjkanja materijalnih sredstava i svele su se uglavnom na organiziranje proslave Dana Državnosti 10. travnja 1941. godine i anti-jugoslavenskih prosvjeda 29. studenoga.⁴¹⁰

Ubrzo nakon osnutka organizacija pokreće svoje službeno glasilo, *Nezavisna Država Hrvatska*, sa sjedištem u Torontu. Stranački mjesečnik uglavnom je donosio vijesti o aktivnostima stranačkih ogranaka diljem Kanade kao i povijesne priloge o Nezavisnoj Državi Hrvatskoj između 1941. do 1945. godine. Gotovo redovito u novinama su objavljivane uspomene visokih dužnosnika ustaškog režima za vrijeme Drugoga svjetskog rata u Hrvatskoj. Novine su postale karakteristične po objavljenim priložima koji su glorificirali Nezavisnu Državu Hrvatsku, kao idealan primjer dobro izgrađene demokratske države u „kojoj

⁴⁰⁹ Ujedinjeni kanadski Hrvati, *Hrvatska*, Buenos Aires, 31. 7. 1961., str. 6.

⁴¹⁰ Isto.

je bez obzira na ratne strahote vladao red i zakon prava koji je bio jednak za sve njezine građane.⁴¹¹

Kada je u Buenos Airesu osnovan 1956. godine Hrvatski oslobodilački pokret na čelu s dr. Antom Pavelićem, cjelokupna organizacija Ujedinjenih Hrvata Kanade jednoglasnom odlukom među prvima u svijetu daje javnu potporu i pristupa mu.⁴¹²

Osnivanje i rad Hrvatskog oslobodilačkog pokreta

Pavelić je nakon temeljitog i svestranog savjetovanja sa suradnicima i članovima Hrvatske državne vlade odlučio reorganizirati Pokret, koji je utemeljio još 10. siječnja 1929. godine, te je 8. lipnja 1956. u tom smislu objavio povijesnu Izjavu, koju su osim njega potpisali svi ministri i članovi Hrvatske državne vlade, na čelu s dr. Džafferbegom Kulenovićem i glavnim starješinom Hrvatskog domobrana u Južnoj Americi, inž. Ivanom Asančaićem.⁴¹³

Kratko vrijeme nakon toga mnoge su hrvatske organizacije diljem svijeta pristupile u Hrvatski oslobodilački pokret. Tako je Hrvatski oslobodilački pokret postao jedna od najjačih oslobodilačkih organizacija potlačenih naroda. Na svim važnijim područjima po svijetu gdje žive hrvatski izbjeglice i stari iseljenici, osnovane su velike i reprezentativne središnjice HOP-a. Tako je u Južnoj Americi ulogu središnjice uzeo već postojeći Hrvatski domobran, u Sjedinjenim Državama najprije Središnji odbor hrvatskih društava, a kasnije Hrvatski domobran, skupa s Ujedinjenim kanadskim Hrvatima, koji su inače središnjica za Kanadu, u Europi Središnji odbor hrvatskih društava Europe i u Australiji Središnji odbor hrvatskih društava Australije. Ove središnjice imale su svoje predstavnike u Vijeću HOP-a.⁴¹⁴

Napose moramo spomenuti suradnju HOP-a s predstavništvima ostalih potlačenih naroda, posebno sudjelo-

411 *Nezavisna Država Hrvatska*, Toronto, rujan 1974.

412 Bogdan Krizman, *Pavelić u bjekstvu*, Globus, Zagreb. „... Kratko vrijeme iza toga su sve hrvatske organizacije diljem svijeta, koje su slijedile politiku Poglavnika, pristupile u Hrvatski oslobodilački pokret, a danas ih u tom okviru imade preko dvije stotine, te možemo mirne duše reći, da je Hrvatski oslobodilački pokret jedna od najjačih oslobodilačkih organizacija potlačenih naroda. Na svim važnijim područjima u svijetu, gdje žive hrvatske izbjeglice i stari iseljenici, osnovane su velike i reprezentativne središnjice HOP-a. Tako je u Južnoj Americi ulogu Središnjice uzeo već postojeći Hrvatski Domobran, u Sjedinjenim Državama najprije Središnji odbor Hrvatskih Društava, a kasnije Hrvatski Domobran (skupa s Ujedinjenim Hrvatima Kanade, koji su inače Središnjica za Kanadu).“

413 *Hrvatska*, Buenos Aires, 10. lipnja 1956.

414 *Ustaša*, Buenos Aires, 10. 4. 1971.

Marin Sopta
**VII. Oblikovanje
političkih udruga
i organizacija
Hrvata u Kanadi**

Slika 60.
Dr. Ante Pavelić
sa suradnicima,
Buenos Aires 1952.

vanje predstavnika HOP-a u moćnim međunarodnim organizacijama ABN i AFABN (Antiboljševički blok naroda i Američki prijatelji ABN-a).

Nakon osnivanja HOP-a sam je Pavelić o njegovu značenju rekao: „Hrvatski oslobodilački pokret je baziran na načelima i nauci Ante Starčevića, koja načela ne poznaju nikakvih kompromisa, niti dopuštaju ikakve sloge, koja bi mogla biti štetna po hrvatsku narodnu stvar. Ovaj pokret nije nikakva stranka, kao što ni starčevićanstvo nije danas nikakva stranka, nego je samo pokret za rad i borbu na oslobođenju hrvatskog naroda ispod tuđinske i komunističke tiranije i za ponovnu uspostavu Nezavisne Države Hrvatske, što se može i mora postići samo borbom i žrtvama, a nikakvim kompromisima i praznim krilaticama. Ako Hrvati u tuđini budu složni u priznavanju ove istine, i prema tome radili, time je postignuta i najveća sloga, koja je izražena i u Izjavi od 8. lipnja 1956. godine. Samo na taj način jesmo i ostajemo.“⁴¹⁵

Hrvatski iseljenički tisak koji je podržavao politiku i program HOP-a nastojao je svojim čitateljima objasniti razloge osnivanja i političke zadatke organizacije. Tako u listu *Nezavisna Država Hrvatska* iz Toronta čitamo kako je u toj Izjavi navedeno da je poradi velikih promjena u svijetu nužno pristupiti okupljanju hrvatskih rodoljuba u jednu iznadstranačku općehrvatsku organizaciju, a koja ima zadaću pripremati hrvatske borce u tuđini, da u pogodnom času priskoče u pomoć braći u zarobljenoj domovini, te tako zajednički i organizirano odstrane tuđinsku i komunističku tiraniju s hrvatskog državnog područja i ponovno uspostave slobodnu i Nezavisnu Državu Hrvatsku.⁴¹⁶

⁴¹⁵ *Nezavisna Država Hrvatska*, Toronto, srpanj 1976.

⁴¹⁶ *Nezavisna Država Hrvatska*, Toronto, lipanj 1961., br. 10, str. 3.

Isti list je opširno komentirao Izjavu od 8. lipnja 1956. godine, iz koje se odmah vidi da Hrvatski oslobodilački pokret nije zamišljen ni uspostavljen kao neka posebna politička stranka. Pavelić nije imao namjeru temeljiti tadašnji oslobodilački rad na bilo kojoj od tradicionalnih hrvatskih političkih stranaka, a još manje je htio osnivati neku novu političku stranku. Hrvatskoj oslobodilačkoj borbi prethodile su stotine tisuća boraca i mučenika, koji su bili pripadnici raznih političkih stranaka, koji su svi dali živote za oslobođenje i uspostavu države Hrvatske, a osobito i za obranu državne nezavisnosti hrvatskog naroda. Stoga se osnutkom HOP-a željelo stvoriti jedan općehrvatski, nadstranački pokret za zajednički oslobodilački rad i borbu svih Hrvata koji teže istom cilju.

Godine 1962. vijećnici HOP-a iz svih krajeva gdje je HOP bio aktivan donijeli su Poslovnik⁴¹⁷ u kojem su jednoglasno utvrdili ideološku osnovu, ciljeve i značaj HOP-a u skladu s onim postavkama koje su bile iznesene i u temeljnoj Izjavi od 8. lipnja 1956. godine.

Odmah u 1. točki toga Poslovnika HOP-a konstatira se da je „Hrvatski oslobodilački pokret opće hrvatski, nadstranački i demokratski Pokret“.

U točki 4 utvrđuje se ideološka podloga i kaže se da se HOP: „(...) drži i upravlja jedinstvom načela Stranke Hrvatskog Državnog Prava (dr. Ante Starčevića) odnosno Hrvatske Državotvorne Stranke, zatim načela Hrvatske Republikanske Seljačke Stranke (Stjepana Radića), te načela Hrvatskog Ustaškog Pokreta (dr. A. Pavelića), što je sve hrvatski narod u toku vremena u više navrata odobrio svojom jasno izraženom i nepatvorenom demokratskom voljom. Ta se načela temelje na Pravu, Hrvatskom državnom pravu, principu narodnog samoodređenja, Pravdi, nuždi.“

Hrvatski oslobodilački pokret nakon smrti Ante Pavelića

Dana 10. travnja 1957. godine oko devet navečer izvršen je atentat na dr. Antu Pavelića. Od šest hitaca koje je atentator ispalio, dva su ga pogodila i teško ranila. Dok se oporavljao od zadobivenih rana, jugoslavenska vlada je po drugi put zatražila njegovo izručenje. Tako je Pavelić radi osobne sigurnosti 18. travnja napustio svoje boravište u Buenos Airesu. Iz Argentine prešao je u Čile i od 24. srpnja do 27. studenog 1957. boravio je kod jednog hrvatskog domoljuba. Dana 29. studenog Pavelić se konačno našao u Madridu. U prosincu mu se priključila supruga Marija, a u listopadu 1958. stigla je u Madrid i kćerka Višnja. Njihov

boravak u Španjolskoj organizirao je franjevac dr. Branko Marić.⁴¹⁸

Pavelić je iz Madrida uspostavio veze sa svim organizacijama HOP-a, suradnicima i prijateljima. Primao je brojne posjetitelje. Razvio je bogatu korespondenciju s brojnim organizacijama HOP-a u Europi, Kanadi i Australiji. Doduše, nije djelovao javno, jer se tako dogovorio sa španjolskim vlastima. U međuvremenu se njegovo zdravstveno stanje pogoršalo. Tijekom studenog i prosinca 1959. liječio se u njemačkoj bolnici u Madridu, u kojoj je 29. prosinca preminuo. Pokopan je u Madridu na groblju Sacramental – San Isidoro.

Još je Pavelić radi poboljšanja i promicanja samog rada u HOP-u izvršio tehničku raspodjelu toga rada između osam ureda, a osim toga je organizirao i Vijeće Hrvatskog oslobodilačkog pokreta.⁴¹⁹ Vijeće je, prema namisli Poglavnika, imalo zadaću da se kao politički organ Hrvatskog oslobodilačkog pokreta bavi političkim pitanjima i problemima glede hrvatske oslobodilačke borbe.

Vijeće su u početku činili potpisnici Izjave od 8. lipnja 1956. godine, ali se broj članova Vijeća tijekom vremena povećavao ulaskom predstavnika raznih društava. Ukupan broj članova izabranog budućeg Vijeća ustanovljen je sa 75 vijećnika, te je prema broju članova i organizacija taj broj raspodijeljen između 5 (pet) područnih tijela, koje HOP obuhvaća, kako slijedi:

a) Područje Glavnog starješinstva Hrvatskog domobrana za Južnu Ameriku, sa sjedištem u Buenos Airesu, bira 26 vijećnika, i to: Argentina 20, Urugvaj 2, Čile 1, Brazil 1, Venezuela 1 i Peru 1.

b) Područje Glavnog starješinstva Hrvatskog domobrana za Sjedinjene Države Sjeverne Amerike sa sjedištem u Clevelandu bira 10 vijećnika.

c) Područje Glavnog odbora Ujedinjenih kanadskih Hrvata za Kanadu sa sjedištem u Torontu bira 12 vijećnika.

d) Područje Središnjeg odbora Hrvatskih društava Australije sa sjedištem u Sidneyju bira 12 vijećnika.

e) Područje Središnjeg odbora Hrvatskih društava Europe sa sjedištem u Münchenu bira 15 vijećnika, koje se ima porazdjeliti između zemalja: Austrija, Belgija, Francuska, Holandija, Italija, Njemačka, Španjolska, Švedska i Velika Britanija.⁴²⁰

418 Isto, str. 428-429.

419 Isto, str. 430.

420 *Nezavisna Država Hrvatska*, travanj 1961., br. 4.

Još je Pavelić shvatio važnost međunarodne organizacije „Antiboljševički blok naroda“ i uključio HOP u tu organizaciju.

ABN je proizišao iz okvira „zarobljenih naroda“, gdje su bili uglavnom okupljeni svi narodi iza ‘željeznog zastora’ i kada se organizirao kongres u Aziji, s kineskim i drugim azijskim protukomunistima. Time je pokret dobio univerzalno značenje.⁴²¹

Sljedeći korak bio je udruživanje sa slobodnim ljudima svijeta. Taj korak bio je Kongres ABN-a i EFC-a u Londonu, od 17. do 21. listopada 1968. godine.

Predsjednik HOP-a, dr. Stjepan Hefer, shvatio je da ne smije propustiti priliku i da mora biti prisutan kod tih vijećanja koja trebaju dati smjernice za daljnji razvitak antikomunističke borbe u svijetu. Zbog toga je predsjednik osobno pribivao Kongresu zajedno s dr. Andrijom Iličem, koji je radio kao profesor u Engleskoj i predsjednikom Hrvatskog domobrana u SAD-u, dr. Antom Bonifačićem.

Hrvatski oslobodilački pokret (HOP) pristupio je u Svjetsku protukomunističku ligu WACL (World Anticomunist League) na 4. kongresu u Tokiju 1970. godine te je od onda sa svojim predstavnicima sudjelovao na svim zasjedanjima koja su se održala tijekom sljedećih godina u Meksiku, Filipinima, Londonu, Koreji, Brazilu, Kini, Washingtonu, Paragvaju, Švicarskoj, Luksemburgu, San Diegu i u Dallasu.⁴²²

Hrvatski su izaslanici na svakom zasjedanju promicali i branili općehrvatske interese, te su u nizu rezolucija, memoranduma kao i putem velike količine promidžbenog materijala na stranim jezicima pokazali borbu hrvatskog naroda za slobodu od tuđinskog jarma kao i za obnovu slobodne i suverene hrvatske države, koja je uvjet borbe za političke slobode.⁴²³

Taj rad je bio znatno olakšan kada je Hrvatska primljena za pravog i jednakopravnog člana WACL-a na Osmom zasjedanju Lige, od 21. do 25. travnja 1975., u Rio de Janeiru.⁴²⁴ (Valja istaknuti da svojim povratkom u javni politički život hrvatskog iseljništva dr. Ante Pavelić i njegove pristaše nisu odbacili svoju ideologiju i političke stavove koji su doveli do kraha NDH. Dr. Pavelić uopće nije osjećao potrebu da preispita svoju ulogu za vrijeme Drugog svjetskog rata i razloge propasti NDH na kojoj je

421 Bogdan Krizman, nav. dj.

422 *Nezavisna Država Hrvatska*, Toronto, prosinac 1970.

423 Isto, kolovoz – rujan 1985.

424 Isto, travanj – svibanj 1975., br. 4-5.

bio na čelu. Naprotiv on je sa svojim pristalicama nastavio propagirati svoje političke stavove i ideologiju koja ga je u prošlosti skupo koštala.)

U drugoj polovici mjeseca kolovoza 1964., a prigodom 75. rođendana Ante Pavelića i pete godišnjice njegove smrti, sastalo se u Madridu Predsjedništvo Hrvatskog oslobodilačkog pokreta, na čelu s predsjednikom, dr. Stjepanom Heferom, u prisutnosti svih njegovih članova, bilo osobno bilo zastupanih opunomoćenicima.

Predsjedništvo je razmotrilo opći politički položaj u svijetu, prilike u hrvatskoj političkoj emigraciji, kao i položaj hrvatskog naroda u zarobljenoj domovini.

S tog sastanka Predsjedništvo Hrvatskog oslobodilačkog pokreta uputilo je svim središnjim tijelima, područnim vijećima, kao i svim društvima, ograncima i povjerenicima Hrvatskog oslobodilačkog pokreta zasebnu Izjavu, u kojoj se među ostalim kaže: „Predsjedništvo Hrvatskog oslobodilačkog pokreta pozdravlja napore svih hrvatskih državotvornih stranaka, skupina i pojedinaca, koji djeluju u slobodnom svijetu u korist ostvarenja ponovnog oslobođenja Nezavisne Države Hrvatske. (...) Predsjedništvo Hrvatskog oslobodilačkog pokreta u znaku međunarodnih političkih zbivanja pozdravlja stvaranje političke zajednice europskih država (domovina), u kojoj bi svaki narod, pa i Hrvatski, uživao i gajio svoju državopravnu političku narodnu osebnost i suvereno raspolagao svojim materijalnim narodnim dobrima. (...) Hrvatski oslobodilački pokret u svom radu poštuje pozitivne zakone svih država slobodnog svijeta, koje su dale hrvatskim političkim izbjeglicama ne samo utočište, nego i pružili mogućnost slobodnog djelovanja proti međunarodnom komunizmu, a za ideale prava samoodređenja svih naroda, a naročito, za oslobađanje naše Nezavisne Države Hrvatske. (...) Posebno pak ističemo u našim redovima pojavu umjetnog stvaranja revolucionarne psihoze kao i vršenja terorističkih djela, a što sve u stvari ima za jedini cilj umanjiti ugled i ozbiljnost, koje uživaju naše političke organizacije u slobodnom svijetu, te im onemogućiti svaku djelatnost u pojedinim slobodnim demokratskim državama.“⁴²⁵

Predsjedništvo HOP-a pratilo je s velikom pozornošću razvoj prilika u domovini i zauzimalo stavove o političkim zbivanjima. Na svom drugom zasjedanju u Chicagu, 2.–7. rujna 1967., ponovno se izjasnilo o HOP-u i njegovoj političkoj orijentaciji u posebnoj Izjavi. U njoj se među ostalim kaže: „Konstatiramo, da srbo-komunizam poprima sve otvorenije velikosrpsko šovinističko obilježje,

tako da postaje i drugima očevidno, da je socijalistička F R Jugoslavija kolonijalna vlast srpskih komunista nad zarobljenim narodima: Hrvatima, Slovencima, Macedoncima, Bugarima, Albancima i ostalim narodnim manjinama, a nacionalni komunizam, odnosno socijalizam im služi kao krinka za strance. (...) Osamnaest hrvatskih kulturnih društava ustalo je na obranu materinskoga hrvatskoga jezika. Hrvatski jezik obuhvata svu hrvatsku književnost staru šest stoljeća i sva hrvatska narječja, te nema ništa zajedničkoga sa srpskom književnosti i srpskim književnim jezikom. (...) Držeći se uputa Poglavnika NDH i osnivača HOP-a dr. Ante Pavelića, Hrvatski oslobodilački pokret se ograničuje na legalni rad u stranim zemljama, koje su nam pružile sklonište. Poznato je svima, da teroristički pothvati po stranim zemljama idu za tim, da onemogućće legalnu borbu hrvatskog naroda. (...) Suradnja hrvatskog naroda kroz stoljeća s pravoslavicima, kojima je dano sklonište po hrvatskim zemljama, s protestantima, s kojima su hrvatski mučenici Zrinjski i Frankopani, već pred tri stoljeća ustali protiv gaženja pravde i s muslimanima, kojima pripada preko milijun Hrvata nastavlja se i danas u HOP-u, koji ima za svoje najbolje saveznike pravoslavne Bugare i Mace-donce, pravoslavne, muslimanske i katoličke Albance.⁴²⁶

Povodom reforme Ustava Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije 1971. godine, predstavnici organizacija i društava koja su članovi Hrvatskog oslobodilačkog pokreta na područjima Australije, Europe, Južne Amerike, Kanade i Sjedinjenih Američkih Država, usvojili su na svom vijećanju održanom u Torontu dana 30. i 31. srpnja 1971. godine Deklaraciju u kojoj stoji: „SFRJ je neprirodna višenarodna državna tvorevina, stvorena u Jalti sporazumom triju tadanjih saveznika, pobjedničkih velesila: Sjedinjenih Američkih Država, Sovjetske Rusije i Velike Britanije na kraju Drugog svjetskog rata. Ova se država ne temelji na povijesnom hrvatskom državnom pravu, kojega se hrvatski narod nije nikada odrekao, a niti na opće i međunarodno usvojenom načelu o pravu narodnog samoodređenja – jer je ta država i u nju uključena Hrvatska bila uspostavljena bez pitanja i proti volji hrvatskog naroda. Hrvatski je narod u toku Drugog svjetskog rata općim revolucionarnim ustankom na 10. travnja 1941. godine obnovio i uspostavio svoju tisućgodišnju Nezavisnu Državu Hrvatsku.⁴²⁷ Time je sam narod – vlastitim snagama – proveo svoje neotuđivo pravo narodnog samoodređenja koje mu je na svršetku Prvoga svjetskog rata, raspadom bivše Austro-Ugarske Monarhije, bilo uskraćeno – iako je

426 *Hrvatska*, Buenos Aires, 30. rujna 1967.

427 *Nezavisna Država Hrvatska*, Toronto, rujan 1971.

provedba toga prava hrvatskom narodu bila zajamčena u poznatih 14 točaka sjevernoameričkog predsjednika Wilsona. Obnovljena Nezavisna Država Hrvatska dobila je potvrdu svoje legitimnosti na demokratski način jednodušnim zaključkom Hrvatskog državnog Sabora (Parlamenta) dana 23. veljače 1942. godine. Državu Hrvatsku je priznalo i 14 slobodnih i samostalnih država Europe i Azije. Međutim, na kraju Drugoga svjetskog rata predstavnici triju spomenutih velesila na konferenciji u Jalti – bez prethodno provedenih slobodnih izbora u toj novoj državi – da bi se ustanovila prava volja i želja hrvatskog naroda – uključili su državu Hrvatsku u Jugoslaviju i predali državnu vlast jugoslavenskoj Komunističkoj partiji, na čelu s Josipom Brozom Titom. Time je hrvatski narod bio stavljen ponovno ne samo pod vlast velikosrpskog imperijalizma i hegemonije, u kojoj je bio potlačen u predratnoj kraljevskoj Jugoslaviji, nego je bio izvrnut još strahovitijem okrutnom kulturnom, nacionalnom i gospodarskom zatiranju, kao i nezapamćenom krvoločnom biološkom uništavanju, većem još i od onoga koje je morao podnositi u predratnoj Jugoslaviji. To je započelo odmah nakon svršetka Drugoga svjetskog rata zločinom genocida izvršenog nad hrvatskom razoružanom vojskom i građanskim pučanstvom kod Bleiburga, kao i u mnogobrojnim logorima diljem Hrvatske.⁴²⁸ „U ovoj velikosrpskoj komunističkoj strahovladi u obnovljenoj Jugoslaviji palo je žrtvom oko 500.000 ljudi. Već preko 25 godina nalazi se hrvatski narod u Jugoslaviji pod vladom diktature jugoslavenske Komunističke partije. Nalazi se praktički lišen i svih osnovnih ljudskih prava i sloboda, koja su ljudima zajamčena u univerzalnoj Deklaraciji o ljudskim pravima, makar je većina tih prava i sloboda u Ustavu predviđena. Napose je lišen najvažnijih političkih prava, posebice slobode uvjerenja, izražavanja misli u govoru i tisku, a osobito nema slobode sastajanja i političko-stranačkog udruživanja, kao i slobode izbora. U Jugoslaviji, jednako kao i u svim drugim komunističkim zemljama, vlada monopartijski, strogo centralistički sustav. A monopartijska komunistička diktatura onemogućuje svaki izražaj slobodne narodne volje. U toj komunističkoj državi volja Komunističke partije je zakon i pravo. Nositelj i vršitelj vrhovničkog prava nije narod nego isključivo i jedino partija. Stoga ustavne reforme ne znače u biti ništa. Jer i dosadašnji ustav Jugoslavije priznaje na papiru Hrvatima, kao i drugim narodima u toj državi, pravo samoodređenja, uključujući čak i pravo na odcjepljenje, ali u praksi – kako je to općepoznato – i sama pomisao na primjenu i provedbu ovih ustavnih prava, ako

428 Isto.

se otkrije, donosi teške i okrutne progone i kazne. Zato i ove reforme Ustava, s tobožnjim priznanjem hrvatskog nacionalizma, kao i hrvatske državnosti i suverenog prava hrvatskog naroda u sadašnjoj Socijalističkoj Republici Hrvatskoj, kao i odredbe o provedbi i osiguranju gospodarske i političke ravnopravnosti hrvatskog i ostalih u toj državi nesrpskih naroda, a koja dosad nije postojala – nema i ne će imati praktične i stvarne vrijednosti. Postoji, i nadalje će postojati, dominacija i hegemonija Srba, kao i njihove gospodarske prednosti i povlastice. Ustavne odredbe u Jugoslaviji, kao i u ostalim komunističkim državama, te njihove primjene u praksi ovise isključivo o volji partije i njezinih rukovodilaca, a potlačeni hrvatski narod nema mogućnosti da na suverenu vlast jugoslavenske Komunističke partije – u kojoj dominiraju Srbi – utječe, jer svoje samostalne partije nema i nije je nikada imao. Stoga i ove najnovije reforme nisu nikakvo rješenje otvorenog hrvatskog pitanja a niti su one sigurnost za poboljšanje sadašnjeg mizernog gospodarskog i političkog položaja, u kakvom se nalazi porobljeni hrvatski narod u toj nametnutoj mu komunističkoj državi pod velikosrpskom hegemonijom.⁴²⁹ Te će reforme poslužiti komunističkoj beogradskoj vladi za taktično zavaravanje svjetske demokratske javnosti i odgovornih političkih faktora, da bi ta vlada na demokratskom Zapadu lakše pribavila materijalnu pomoć svome posrnulom gospodarstvu. A s druge strane – da bi vlada kojekakvim sitnicama uspavljivala podjarmljeni hrvatski narod i varavim nadama slabila njegov otpor i borbu. Na temelju svega ovoga, „mi odlučno zahtijevamo provedbu odcjepljenja Hrvatske na temelju prava narodnog samoodređenja za hrvatski narod, te ponovnu uspostavu demokratske Nezavisne Države Hrvatske na cijelom povijesnom i etničkom prostoru hrvatskog naroda. Samo tako će biti osigurana sloboda, suverenitet i nezavisnost hrvatskog naroda, koji jedino u svojoj samostalnoj i suverenoj državi Hrvatskoj može ustanoviti uistinu valjane i prijateljske odnose sa svim narodima, pa tako osobito i srpskim narodom u slobodnoj, nezavisnoj i suverenoj državi Srbiji.“⁴³⁰

Rascjep u Hrvatskom oslobodilačkom pokretu

Pavelićevo „oporučno“ imenovanje radićevca dr. Stjepana Hefera za nasljednika u „pokretu“ iznenadilo je i njegove najbliže suradnike, koji su se osjetili kao ustaše, zapostavljeni i potisnuti u stranu, iako je Heferu istodobno

---

429 *Hrvatska*, Buenos Aires, travanj 1972.

430 Isto.

imenovao i petoricu pomoćnika. Mnogi su među njima stali sumnjati u pravovaljanost oporuke.⁴³¹

Nezadovoljnici u Argentini stali su se okupljati oko Vjekoslava Vrančića, koji je bio nezadovoljan zbog prijašnjeg izbacivanja iz vodeće strukture Hrvatskog domobrana u Buenos Airesu.

Sukobi u vodstvu HOP-a nastavili su se. Povod je bio hoće li predsjednik HOP-a biti imenovan kao nasljednik prethodnog ili će biti biran na to mjesto. Hefer se zalagao za prvo rješenje i kriza se zaoštravala.

List *Danica* u broju od 4. kolovoza 1965. objavio je da je 14 od 16 vijećnika Područnog vijeća HOP-a za Južnu Ameriku 16. lipnja podnijelo ostavku predsjedniku Heferu. Na taj sudbonosni korak bili su, navodi *Danica*, prisiljeni, jer je dr. Hefer već više od godinu dana odbijao svaku suradnju s Područnim vijećem HOP-a za Južnu Ameriku. Razlozi koji su te vijećnike na to naveli nisu bili osobne nego načelne naravi. Potpisani vijećnici izjavili su u svojoj ostavci da zastupaju stav kako HOP materijalno i moralno mora pomoći svakoga Hrvata u zakonitoj borbi za oslobođenje hrvatskoga naroda od srbijanskoga ropstva i komunističke tiranije.⁴³²

U ostavci su naglasili da nositelj hrvatskog povijesno-pravnog vrhovništva može biti i jest samo hrvatski narod, a nikako pojedina osoba. Zato je nužno potrebna mobilizacija i koncentracija svih duhovnih i materijalnih snaga hrvatskoga naroda. Svi pokušaji da se dr. Hefera ponuka na suradnju, ostali su bez uspjeha. Mogla bi se u vezi s time spomenuti mnoga imena, napose prof. Oršanića, dr. Korskoga, dr. Branka i dr. Ivana Jelića, koji ga je posjetio u pratnji dr. Joze Dumandžića.⁴³³ I dr. Lovro Sušić u svome prikazu o Prvom kongresu hrvatske emigracije, održanom od 29. kolovoza do 2. rujna 1962. u New Yorku, žali da se nije mogao sastati s dr. Heferom, jer je ovaj napustio New York prije nego što je tamo stigao dr. Sušić. „Želim od srca – piše dr. Sušić – da se što prije osobno sastanemo, pa ako ne prije, ono na Drugom kongresu ujedinjene hrvatske emigracije.“⁴³⁴

431 Bogdan Krizman, nav. dj., str. 440. Nakon smrti dr. Ante Pavelića „Vijeće Hrvatskog oslobodilačkog pokreta“ u Buenos Airesu objavilo je u siječnju 1960. god. sljedeću izjavu: „Svojim opunomoćenim nasljednikom imenujem gospodina ministra Dr. Stjepana Hefera u svim pitanjima i poslovima Hrvatske Državne Vlade, Hrvatskog Oslobodilačkog Pokreta i Vijeća.“

432 Tomislav Krol, *Hrvatski politički emigrant 1941.–1991.*, priredili Ivan Čizmić i Marin Sopta, Zagreb, 2009., str. 182.; Bogdan Krizman, *Pavelić u bjekstvu*, Globus, Zagreb, 1986.

433 Tomislav Krol, nav. dj., str. 183.

434 *Hrvatska misao*, Buenos Aires, 1962., br. 30, str. 38.

Dr. Hefer je do tada i poslije toga uporno otklanjao svaku suradnju s drugim hrvatskim ustanovama i prvacima koji njega nisu htjeli priznati svojim isključivim vođom.

Vrančić također nije htio mirovati. Na sastanku njegovih istomišljenika koji su se okupili u „Privremenom radnom odboru za reorganizaciju HOP-a“ održanom u Buenos Airesu 5. siječnja 1966. u Hrvatskom domu, bio je prihvaćen sljedeći zaključak:⁴³⁵

„Nakon detaljnog razmatranja političkih prilika u svijetu, teškog položaja hrvatskog naroda u zarobljenoj domovini i neskladnih prilika, koje posljednjih godina zavladaše u organizaciji Hrvatskog oslobodilačkog pokreta, općenito u svijetu, a napose u Republici Argentini, ponukani ljubavlju prema domovini i osjećajem odgovornosti prema zarobljenom hrvatskom narodu, a u želji, da Hrvatski oslobodilački pokret privedu prvobitnim ciljevima, koje mu postaviše njegovi osnivači, Poglavljenik i najbliži mu suradnici, i tako pridonese ozdravljenju prilika u hrvatskim političkim organizacijama slobodnog svijeta – potpisani članovi Hrvatskog domobrana i pristaše Hrvatskog oslobodilačkog pokreta na sastanku održanom u Buenos Airesu dne 5. siječnja 1966. jednodušno odlučše:

1. izabrati Privremeni radni odbor za reorganizaciju HOP-a;
2. iznijeti u sažetom obliku temeljna politička načela HOP-a, koja će voditi Odbor u njegovu radu;
3. izraditi nacrt rada, koji Odbor kani ostvariti;
4. staviti se u vezu sa svim pristašama HOP-a – javnim radnicima i borcima – u Republici Argentini, te ih zamoliti za suradnju, time da preuzmu dio rada i odgovornosti u izvršenju programa Privremenog Radnog Odbora;
5. održavati sastanke pristaša, na kojima će biti iznesena politička načela i program rada Odbora, te izabrane osobe, kojima će biti namijenjene odgovarajuće dužnosti;
6. sazvati skupštinu u Buenos Airesu, na kojoj će Privremeni Radni Odbor izvijestiti hrvatsku javnost o pobudama, koje ga vode, o izvršenom radi daljnjim namjerama, te ju zamoliti za potporu u izvršenju postavljenih zadataka;
7. nastupiti na slijedećem Saboru Hrvatskog domobrana sa vlastitom listom za izbor Glavnog Starješinstva;
8. pozvati sve organizacije, koje su u raznim zemljama svijeta nastale nakon razmirica u HOP-u, da se priključe pokretu i sudjeluju u radu na njegovoj obnovi;

⁴³⁵ Isto; Prema: Bogdan Krizman, nav. dj.; Tomislav Krolo, *Hrvatski politički emigrant 1941.–1991.*, nav. dj.

9. obratiti se na sve organizacije HOP-a u Argentini i u svijetu s pozivom, da se priključe ovom pothvatu za sređivanje prilika u HOP-u;

10. stupiti u vezu s drugim državotvornim organizacijama u Argentini u svrhu izradbe osnove za suradnju oko postignuća zajedničkog nam cilja: uspostave Države Hrvatske;

11. poraditi na tome, da se takova suradnja proširi na hrvatske državotvorne organizacije diljem svijeta, s konačnom svrhom stvaranja Hrvatskog Narodnog Predstavništva u Inozemstvu;

12. raspustiti Privremeni Radni Odbor, kada bude ispunio svoj radni program, ili prije toga, ako u Buenos Airesu bude izabrano stalno Vijeće s jednakim zadacima.⁴³⁶

Iz svih tih razloga, a kao „izraz raspoloženja i volje goleme većine članstva Pokreta u Republici Argentini, a vjerujemo i u ostalim središtima hrvatskog iseljeničtva, osnovan je Hrvatski oslobodilački pokret – Reorganizacija dana 5. siječnja o. g. u Hrvatskom domu, d. d., Salta 1241, Privremeni radni odbor, kojemu je zadaća postaviti ustrojstvo Pokreta na demokratske temelje i tako ga obnoviti i osposobiti za ostvarenje ciljeva, radi kojih je osnovan“.

Dakako, Vjekoslav Vrančić želio je hrvatskoj iseljeničkoj javnosti obrazložiti svoju političku akciju. U listu *Hrvatski narod*, koji je početkom travnja pokrenuo u Buenos Airesu, obrazlagao je potrebu reorganizacije HOP-a. Upozorio je kako je nakon Poglavnika nestalo autoriteta i brzo se osjetio nedostatak u ustrojstvu Pokreta. Pokazalo se, naime, da jedan veliki autoritet, kakav je bio Poglavnik, može pokriti i bitne manjkavosti organizacije, koju je on stvorio, ali da se to isto ne može postići imenovanim „opunomoćenim nasljednikom“, a još manje da bi se to ubuduće moglo postići. Pokazalo se, naprotiv, da je nužno potrebno ispuniti postojeće organske praznine u ustrojstvu Pokreta ako se ne želi vezati njegovu sudbinu uz jednu osobu. Tijekom privremenog stanja koje je vladalo u Pokretu, vidjelo se da je radi samog njegova opstanka potrebno poduzeti razne mjere. Valjalo je prije svega dati mu ustav i poslovnik. Bez toga se ne može voditi Pokret, koji ima kao cilj uspostavu države, a da se ni samo vodstvo ne drži najelementarnijih pravila „društvene igre“. Kada ustav i poslovnik budu prihvaćeni, valja pozvati sve pristaše da se u Pokret učlane i stvore vlastite područne organizacije.

⁴³⁶ Isto; *Hrvatski narod*, 10. travnja 1960., glasilo Hrvatskog oslobodilačkog pokreta, Buenos Aires; *Hrvatski narod*, ožujak – travanj, 1960., Buenos Aires.

Slika 61.
Dr. Vjekoslav Vrančić,
Toronto 1974.

A gdje to radi mjesnih prilika nije moguće, da putem koje druge organizacije ostanu u Pokretu.

Pokazalo se nadalje, tvrdi Vrančić, da sudbina Pokreta ne smije ovisiti o jakosti, ili još gore o slabosti, jednog jedinog čovjeka.⁴³⁷ Vidjelo se da je za postignuće cilja, za uspostavu i vođenje države Hrvatske, potrebno stvoriti iz HOP-a takvu organizaciju koja će stotinama mlađih ljudi dati polet za rad i pružiti im mogućnost da se u plemenitom natjecanju izgrade u buduće autoritete, koji će za svog prvaka birati najboljeg između sebe.

Dana 17. veljače 1966. dr. Vjekoslav Vrančić i prof. Ivo Porić uputili su pismo uredništvu *Danice* želeći informirati taj utjecajni list o svojoj akciji. U pismu navode kako su Privremeni radni odbor pokrenuli pristaše HOP-a, koji iz načelnih razloga ideološke i ustrojstvene naravi smatraju svojom domoljubnom dužnošću provesti reorganizaciju HOP-a na temeljima hrvatske saborske tradicije i na činjenicama hrvatske političke stvarnosti kako u domovini tako i u tuđini. Privremeni radni odbor usmjeren je sređivanju unutarnjih prilika u HOP-u, njegovoj obnovi, na temelju koje se želi osposobiti HOP za zadatke radi kojih je osnovan.⁴³⁸

Prilikom boravka u Torontu, koncem travnja 1968. godine, Vrančić je dao opširan intervju za mjesečnik *Naš put*, u kojem je obrazložio razlog rascjepa u redovima HOP-a, naglasivši da skupina kojoj pripada ne priznaje nasljedno vodstvo u Pokretu, a najmanje nasljedno pravo na osnovi jednog pisma, kojim se pokušalo krivotvoriti

⁴³⁷ Tomislav Krolo, nav. dj.

⁴³⁸ *Danica*, Chicago, 9. 3. 1966.

posljednju volju Poglavnika.⁴³⁹ Ako se kroz to vrijeme na čelu Pokreta nalazila osoba koja si je utvarala da je Poglavnika naslijedila i u svojstvu suverena NDH, te se radi toga proglasila „vrhovnikom“ Hrvata u izgnanstvu i onda otklanjala svaki razgovor i dodir s bilo kojom drugom hrvatskom državotvornom skupinom, ako je njegova skupina nije zbog toga priznala vrhovnikom, onda nije nikakvo čudo što je ostavku na časti dalo 12 od 14 vijećnika HOP-a u Buenos Airesu, koji ovo stanje nisu htjeli podupirati ni ovjekovječiti. Nemirna poradi razvoja prilika u Pokretu, ova je skupina u Buenos Airesu započela pothvat koji je poznat kao pokret za reorganizaciju HOP-a, kojemu se i sam Vrančić pridružio. Ta skupina surađuje sa svim hrvatskim organizacijama bez razlike pripadništva, pa i onda kada pojedine organizacije ne žele sudjelovati u svim javnim manifestacijama. Svrha ove suradnje jest da se stvori raspoloženje koje će omogućiti stvaranje Hrvatskog narodnog predstavništva u inozemstvu, a onda i uspostavu Države Hrvatske. Političko predstavništvo moglo bi biti nova organizacija ili da se kao osnova za ostvarenje nove ili proširene organizacije uzme ono što je stvorilo Hrvatsko narodno vijeće u New Yorku 1962. godine.⁴⁴⁰

Vrančić je u svome listu *Hrvatski narod* uporno tvrdio da Hrvatski oslobodilački pokret u slobodnome svijetu može imati svoj sabor, gdje će se čuti hrvatska riječ i hrvatska istina. To saborovanje moglo bi dati povoda i za sveopći hrvatski sabor u tuđini, koji bi postao ne samo hrvatskom govornicom za sve Hrvate koji se bore za hrvatsku državnu samostalnost nego i vrhovno političko tijelo, pravo hrvatsko predstavništvo, u koje bi svi imali povjerenja, koje bi svi pomagali moralno i materijalno, koje bi imalo svoje poklisare diljem svijeta te koje bi bilo nosilac hrvatske političke borbe u tuđini.

U opširnom članku u listu *Hrvatska sloboda* Vrančić je želio uvjeriti hrvatsku emigrantsku javnost o velikoj potpori koju ima među hrvatskim emigrantima. Ističe kako je misao o obnovi Hrvatskog oslobodilačkog pokreta prihvaćena od velike većine članstva HOP-a i Hrvatskog domobrana. Obnova HOP-a nije sama sebi svrhom, nego joj je cilj okupiti sve hrvatske državotvorne snage u tuđini i u domovini, kako bi se sjedinjenim silama došlo što prije do ostvarenja hrvatske slobode i državne neovisnosti.⁴⁴¹

To su podržali, tvrdi Vrančić, mnogobrojni ogranci Ujedinjenih kanadskih Hrvata, Ujedinjeni Hrvati Nje-

439 *Naš put*, Toronto, 20. 6. 1968.

440 Isto.

441 *Hrvatska sloboda*, München, rujana – listopada, 1966.

mačke, novoosnovani ogranci Privremenog radnog odbora za reorganizaciju HOP-a u Sjevernoj Americi, Savez Hrvata Francuske, Hrvatski radnički savez Francuske, Uzdаница u Australiji te mnogobrojna pozdravna pisma iz daleke Švedske, svi ogranci Hrvatskog domobrana u Argentini.

Potreba reorganizacije HOP-a naišla je na razumijevanje u časopisima *Hrvatska misao* i *Republika Hrvatska* u Buenos Airesu, u novinama *Drina* iz Španjolske, *Hrvatska sloboda* iz Njemačke, *Naš put* iz Kanade, *Hrvatski narod*, *Slobodna riječ* i *Slobodna Hrvatska* iz Buenos Airesa.⁴⁴²

Dana 16. svibnja 1967. Vjekoslav Vrančić sa svojim pristašama održao je sastanak u Hrvatskom domu u Buenos Airesu, na kojem su osnovali Hrvatski oslobodilački pokret (reformirani). Dijelovi organizacije iz redova HOP-a koji nisu podržali Vrančića reagirali su posebnom Izjavom: „Ustanovljujemo, da ta gospoda tim činom izvršuju krađu imena organizacije stvorene 1956. po Poglavniku, a to sve sa namjerom, da bi tim naslovom zaveli u zabunu hrvatski narod, a napose rodoljubne pripadnike H.O.P.-a, kao da se tobože radi o istom H.O.P.-u, u stvari idu za tim, da svedu političko-revolucionarni rad našega H.O.P.-a na rad jednog običnog građanskog društva. Ova činjenica posve je vidljiva iz pravila toga novog društva, koja ni na jednom mjestu ne predviđaju borbu za oslobođenje hrvatskog naroda i obnovu Nezavisne Države Hrvatske, pa se iz toga posve jasno vidi, da su u potpunoj oprečnosti sa načelima iznesenim u Izjavi od godine 1956. (...) Potpisani, u ime društava koja predstavljaju, izjavljuju da ostaju nepokolebivo uz Hrvatski oslobodilački pokret, koji je osnovan na Izjavi iz godine 1956., a kojemu danas stoji na čelu kao predsjednik dr. Stjepan Hefer.“⁴⁴³

Vijeće HOP-a povodom akcije za stvaranje općeg hrvatskog predstavništva u emigraciji dalo je 8. kolovoza 1961. izjavu u kojoj je istaknulo da HOP ne osporava a niti želi priječiti kojem pojedincu ili skupini da po svom najboljem znanju i uvjerenju radi i djeluje na ostvarenju hrvatskih narodnih težnji. Dapače, isticano je i preporučivano da među Hrvatima u emigraciji zavlada bratska snošljivost i hrvatska solidarnost. Pokret je i osnovan kao nadstranačka hrvatska politička tvorba, u kojoj sudjeluju hrvatske političke stranke, društva i skupine koje beskompromisno

442 Isto, München, rujna – listopada, 1966.

443 *Hrvatska misao*, Buenos Aires, 29. 7. 1967.; Prema: Bogdan Krizman, nav. dj.; Drago Bajić i Milan Jugović, *Lučonoše Hrvatskog državnog prava u slobodnom svijetu*, Hrvatski nacionalni pokret – Kanada, Grafpos Printing Ltd., Toronto, 2007.

stoje na stajalištu obnove suverene Nezavisne Države Hrvatske na cjelokupnom povijesnom i etničkom području hrvatskog naroda. U tom smjeru se nastojalo i nastoji u njegove redove okupiti sve dobronamjerne Hrvate, da se na taj način usredotoče sve hrvatske pozitivne snage u radu i nastojanjima za postignuće postavljenog cilja. Suprotno tome, bilo je onih koji su počeli propovijedati opću „slogu“ u hrvatskoj emigraciji, tražeći osnivanje zajedničkog predstavništva, koje bi se imalo stvoriti za okruglim stolom. U ovakvom predstavništvu imali bi biti svi sudionici ravnopravni, bez obzira na rad i ciljeve pojedinaca, od kojih su neki poznati po svojoj političkoj nestalnosti, kao i bez obzira na to predstavljaju li neki od njih uopće ikoga? Međutim, u predstavništvu ovakve vrste pozitivne i borbene hrvatske snage zapravo bi se razvodnile, što bi bezuvjetno bilo samo na štetu u borbi hrvatskog naroda za slobodu i državnu neovisnost.

Vijeće HOP-a upozorilo je stoga svoje članove i pristaše da se ne daju zavesti nikakvim, makar naoko i privlačivim pozivima za stvaranje nekog zajedničkog predstavništva, već da i nadalje s punim povjerenjem slijede upute vodstva HOP-a.⁴⁴⁴

I kada u redovima Hrvatskog oslobodilačkog pokreta, tj. u njegovom vodstvu u Buenos Airesu, dolazi do javnih sukoba i razmimoilaženja kada dr. Vjekoslav Vrančić, bivši ministar u vladi dr. Pavelića, sa svojim simpatizerima i pristašama formira novu organizaciju, Hrvatski oslobodilački pokret – Reorganizaciju, Glavni odbor Ujedinjenih Hrvata Kanade ostaje vjeran dr. Anti Paveliću, iako su zbog nastalog raskola u Buenos Airesu izgubili znatan dio članstva u Kanadi. Bez obzira na gubitak dijela članstva u svim ograncima diljem Kanade, Ujedinjeni Hrvati Kanade i dalje će uz Hrvatsku seljačku stranku dugo vremena ostati najbrojnija i najutjecajnija politička organizacija među Hrvatima Kanade. Razvijajući svoj organizacijski rad, vodstvo organizacije je osobitu pozornost pridavalo uspostavljanju kontakata i dobrih odnosa s predstavnicima lokalnih, provincijskih i savezne vlasti. Između ostalog, puno energije i vremena ulagalo se u nastojanje da se aktivno sudjeluje u raznim javnim nastupima i manifestacijama s drugim etničkim skupinama u Kanadi. Takav način aktivnosti ogleda se u primjeru ogranka „Dr. Ante Starčević“ iz Port Arthura prilikom održavanja tradicionalnog velesajma 1958. godine. Tom prigodom Ujedinjeni Hrvati Kanade imali su vlastiti izložbeni prostor na kojem su bile izložene razne hrvatske tvorevine. U novinskom

⁴⁴⁴ *Hrvatska*, Buenos Aires, 25. 3. 1966.

izvještaju hrvatski je paviljon izazvao velik interes posjetitelja velesajma, što najbolje potvrđuje podatak da su organizatori putem mikrofona često davali najavu: „Skrećemo pozornost na izložbu nacionalnih grupa, a naročito na hrvatsku, koja je jedna od najljepših.“⁴⁴⁵

Prilikom službenoga gostovanja u Kanadi predsjednika NATO-ove parlamentarne delegacije, generala Antoinea Béthouarta iz Francuske, održana je tiskovna konferencija u hotelu „Lord Simcoe“ u Torontu. Među pozvanim predstavnicima glavnih kanadskih novina, radio- i TV-postaja bili su pozvani i predstavnici nekih etničkih novina u Kanadi, između njih i hrvatski predstavnik. U ime *Nezavisne Države Hrvatske*, službenoga glasila Ujedinjenih Hrvata Kanade koje je izlazilo u Torontu, konferenciji je pribivao Ante Marković, a u ime drugoga glasila, *Hrvatska*, njegova dopisnica Nada Abrosimov. Hrvatski su predstavnici iskoristili priliku da generalu Béthouartu nakon njegova predavanja postave pitanje o problemima zemalja pod komunističkom diktaturom.⁴⁴⁶

Službeno glasilo Ujedinjenih Hrvata Kanade, *Nezavisna Država Hrvatska*, kao i glavni odbor odlučili su dati potporu dr. Stjepanu Heferu te su svi oni koji su u Kanadi odlučili zbog toga napustiti organizaciju, bili oštro napadani putem novina. Glede toga Ujedinjeni Hrvati Kanade u ime svih svojih sedamnaest ogranaka daju priopćenje za Hrvate u iseljeništvu, u kojem između ostalog stoji kako organizacija „priznaje samo Vrhovno vodstvo Hrvatskog oslobodilačkog pokreta, Vijeće i Predsjednika dr. Stjepana Hefera svojim općim i zakonitim predstavništvom. Te svaki pokušaj onih, koji su do jučer pisali i radili protiv besmrtnog Poglavnika i Hrvatskog oslobodilačkog pokreta, a danas iz taktičkih razloga pjevaju drugu pjesmu, unaprijed je osuđen na propast“.⁴⁴⁷

Paralelno s tim javnim unutarstranačkim raspravama i međusobnim optužbama, Ujedinjeni Hrvati Kanade preko svog glasila često ulaze u oštre javne rasprave s predstavnicima Hrvatske seljačke stranke, uglavnom u vezi s politikom koju su dva suprotna politička bloka vodila u vrijeme Drugog svjetskog rata. Opsjednuti svojom „povijesnom“ ulogom i političkim naslijeđem da su oni pravi i jedini mjerodavni da u kanadskoj javnosti ili pak u razgo-

445 Hrvatske rukotvorine na „Exhibition“ Port Arthur, Hrvatska, Buenos Aires, 20. 11. 1958.

446 Hrvatska zastupana na novinskoj konferenciji, *Nezavisna Država Hrvatska*, Toronto, br. 2, 1960., str. 4.

447 Ujedinjeni kanadski Hrvati, *Nezavisna Država Hrvatska*, Toronto, br. 7, 1961., str. 1.

vorima s kanadskim vlastima predstavljaju i govore u ime Hrvata, glavni odbor oštro osuđuje pokušaj male grupe hrvatskih intelektualaca da im ugroze tu imaginarnu ulogu. Kada su dr. Dubičanac iz Montreala, ing. Bukovac iz Toronta, prof. Meheš iz Sudburyja, s malim brojem svojih istomišljenika iz drugih gradova Kanade osnovali Hrvatski demokratski savez, vjerujući da kroz njega mogu efikasnije i učinkovitije djelovati u kanadskoj sredini nego kroz, po njihovu mišljenju, kompromitirane ustaške organizacije, uslijedio je oštar javni napad. U članku „Zbrka pojmova“ objavljenom u listu *Nezavisna Država Hrvatska*, između ostalog, piše: „Stanovita gospoda koja godinama nisu ništa radili, kao i oni koji su htjeli Poglavnika živa zakopati, sada su opet u akciji, i vapeći za slogom kuju planove za razbijanje postojećih hrvatskih organizacija, a glavni cilj njihove razaralačke i destruktivne djelatnosti je razbiti Hrvatski oslobodilački pokret“.⁴⁴⁸

Ulazak Hrvatskog oslobodilačkog pokreta u članstvo Svjetske antikomunističke lige zarobljenih naroda još više ojačava stav Ujedinjenih Hrvata Kanade da jedino oni imaju legitimno pravo govoriti u ime Hrvata u Kanadi. Čvrsto vjerujući i zastupajući ta politička stajališta, njihova suradnja s drugim hrvatskim organizacijama dolazila je u obzir jedino pod uvjetom da se bilo kakav zajednički nastup ili manifestacija vodi pod njihovim okriljem. Ovo je najviše dolazilo na vidjelo prilikom organiziranja tradicionalnih proslava 10. travnja kao i antijugoslavenskih prosvjeda 29. studenog. Bilo kakav pokušaj drugih političkih organizacija da ravnopravno sudjeluju u ovim ili sličnim prilikama, predstavnici Ujedinjenih Hrvata Kanade doživljavali su kao otvoreni napad na njihovu organizaciju ili pak pokušaj njezinog razbijanja. Povodom petnaeste godine djelovanja organizacije u Kanadi, glasilo *Hrvatska* pisalo je: „Hrvatski oslobodilački pokret je dakle, prema namisli Poglavnika, postao krovna organizacija svih onih hrvatskih političkih, državotvornih i borbenih snaga, koje se nalaze izvan domovine, a rade na ostvarenju istog cilja (...) Hrvatski oslobodilački pokret nije propustio i ne propušta ni jednu zgodu, a da ne iznosi našu hrvatsku stvar na međunarodnim sastancima i kongresima na kojem god se kontinentu oni održavali, a isto tako nastoji u svakoj prilici iznijeti hrvatsko pitanje pred velike međunarodne forume i odlučujuće političke čimbenike“.⁴⁴⁹ U službenom

448 Zbrka pojmova, *Nezavisna Država Hrvatska*, Toronto, br. 10, 1961.

449 Hrvatski oslobodilački pokret na djelu – Prigodom petnaest godina opstanka organizacije Ujedinjenih Hrvata Kanade, *Hrvatska*, Buenos Aires, 30. 9. 1965.

Slika 62.
Stipe Bilandžić,
pročelnik Hrvatskog
narodnog otpora

glasilu *Nezavisna Država Hrvatska* prigodom istog jubileja pokreta izašao je velik članak predsjednika Hrvatskog oslobodilačkog pokreta, dr. Stjepana Hefera, koji je među ostalim napisao: „I zato sada u 15-oj obljetnici opstanka i rada Ujedinjenih Kanadskih Hrvata želim naglasiti potrebu, da se pripadnici Hrvatskog oslobodilačkog pokreta ne osvrću na razbijačke pokušaje raznih prikrivenih protivnika i ostvarenih neprijatelja našeg Pokreta i našeg neumrlog Poglavnika, koje su protivnici onog političkog i ideološkog temelja, kao i onih taktičkih radnih i borbenih metoda, što je sve Poglavnik jasno i nedvoumno odredio i u našem Hrvatskom Oslobodilačkom Pokretu.“⁴⁵⁰

Tijekom vremena su Ujedinjeni Hrvati Kanade uspjeli uspostaviti vrlo dobre odnose s predstavnicima kanadske vlasti na lokalnoj, provincijskoj i saveznoj razini. Uspostavljeni kontakti najviše su dolazili do izražaja prilikom održavanja proslava 10. travnja, na kojima su hrvatski govornici tradicionalno glorificirali lik i djelo poglavnika Nezavisne Države Hrvatske dr. Ante Pavelića, i ustaške vlade. Proslavama 10. travnja u Torontu, Hamiltonu, Vancouveru ili Port Arthuru vrlo često su pribivali gradonačelnici, a ponekad kanadski parlamentarci, pa i ministri provincijskih vlada i savezne vlade. Prisutnost kanadskih političara na proslavama u pravilu je izazivala oštre reakcije diplomatskih predstavnika Jugoslavije u Kanadi. Vrlo često oni su svojim bahatim ponašanjem i nediplomatskim potezima iritirali kanadske vlasti, koje su takvo ponašanje jugoslavenskih diplomata znali oštro osuditi u kanadskom tisku, poručujući im da je Kanada demokratska zemlja. Ovaj politički igrokaz u kojem su tradicionalno uoči proslava 10. travnja slali pisma gradonačelnicima, kao i pro-

⁴⁵⁰ Stjepan Hefer, Hrvatski oslobodilački pokret, *Nezavisna Država Hrvatska*, Toronto, kolovoz 1965.

vincijskoj i saveznoj vladi da se ne odazovu na proslave u kojima se evocira stvaranje i djelovanje po njima fašističke tvorevine i njezinog vođe. Takav način komuniciranja i neka vrsta vršenja pritiska vrlo često su kod kanadskih političara, naučenih na drukčiji način komuniciranja i odgojenih u slobodnom i demokratskom duhu, izazivali suprotan učinak. Znalo se dogoditi da su i oni političari koji uopće nisu imali namjeru odazvati se na proslave, upravo zbog takvih postupaka jugoslavenskih diplomata dolazili.

Tijekom vremena Ujedinjeni Hrvati Kanade uspjeli su stvoriti veoma razgranatu i jaku unutarstranačku strukturu baziranu na demokratskim načelima vođenja organizacije. Po ograncima su se na redovitim godišnjim sjednicama javnim glasanjem birala vodstva, isto kao i na konvencijama stranke. Nažalost, velik dio pozitivne energije koja je vladala u redovima Ujedinjenih Hrvata Kanade potrošen je u beskorisnim i uzaludnim diskusijama koje su se uglavnom vodile o tome tko je kriv za slom i krah Nezavisne Države Hrvatske ili pak tko je skrivio bleiburšku tragediju i je li se ona mogla izbjeći. Raspravljalo se o tome koja stranka ima legitimno pravo predstavljati i govoriti u ime Hrvata. Žustre diskusije koje su se vrlo često vodile na javnim skupovima, a najčešće u stranačkim glasilima, izazivale su veliku smutnju u hrvatskim zajednicama diljem Kanade. Opsjednuti idejom da protiv njihove organizacije postoji neka tajna urota s ciljem da uništi organizaciju, Ujedinjeni Hrvati Kanade nesvjesno su se zatvorili u svoj krug, i na taj način odbijali čak i potencijalne članove među novim hrvatskim useljenicima. Najbolji primjer takvog razmišljanja zbio se nakon što je dr. Vjekoslav Vrančić sa svojim istomišljenicima i simpatizerima u Buenos Airesu osnovao Hrvatski oslobodilački pokret – Reorganizaciju. Kao reakciju na tu vijest, Područno vijeće Hrvatskog oslobodilačkog pokreta za Kanadu dalo je javnu izjavu za Hrvate u iseljeništvu, u kojoj „se osuđuju sve podvale, spletke i razne druge djelatnosti protiv Hrvatskog oslobodilačkog pokreta dolazile one bilo s koje strane“.⁴⁵¹ U javnoj izjavi ne propušta se prilika da se ne pozdrave plemeniti naponi te velik rad i nastojanja dr. Stjepana Hefera. Inicijativom Ujedinjenih Hrvata Kanade saziva se sastanak Hrvatskog oslobodilačkog pokreta za SAD i Kanadu na kojem se donosi Rezolucija u kojoj se apelira na članstvo da podrži dr. Stjepana Hefera. Također, u Rezoluciji se oštro osuđuje pisanje tjednika *Danica*, koji uređuju franjevci iz Chicaga, a naročito pisanje sve-

451 Izjava Područnog Vijeća HOP-a za Kanadu, *Hrvatska*, Buenos Aires, 28. 4. 1966.

ćenika dr. Dragutina Kamberra iz Toronta i dr. Vjekoslava Vrančića. U spomenutom dokumentu nije bila pošteđena ni Katolička crkva, jer se oštro osuđuje potpisivanje međunarodnog sporazuma između komunističke vlasti u Jugoslaviji i Vatikana, zbog toga što ovim sporazumom „Hrvati ponovno imaju odigrati ulogu laboratorijskih životinja za nepoznate međunarodne eksperimente“.⁴⁵² U kontekstu međunarodnog položaja Hrvata odnosno Hrvatske u svijetu, u rezoluciji se oštro napada dolazak Otta von Habsburga u Austriju, koji je omogućio malom broju svojih hrvatskih pristaša da pišu u *Danau Revue* i koji se na osnovi teksta rezolucije zadovoljavaju „starim kolonijalnim položajem hrvatskih zemalja u tzv. Podunavskoj Konfederaciji, koja uopće nema pristaša u hrvatskom narodu.“⁴⁵³

Ubrzo nakon sastanka u SAD-u, raskol u vrhu organizacije u Buenos Airesu kao i međunarodna situacija u svijetu dali su povod da čelnici Ujedinjenih Hrvata Kanade odluče sazvati svoj sabor. Po završetku sabora usvojena je rezolucija u kojoj se ističe kako su članovi uvidjeli da „razvoj prilika u svijetu uopće a u zarobljenoj domovini napose, ubrzali su i proširili ideju reorganizacije, koja je zahvatila cijeli Pokret, zato smo i mi na ovom području odlučili provesti reorganizaciju, kako bismo reorganizirani uspješnije mogli dovršiti oslobodilačko djelo“.⁴⁵⁴ Između ostalog, kanadska je rezolucija, poput američke, oštro osudila sporazum Beograd – Vatikan, koji po tekstu rezolucije treba poslužiti kao poruka „da hrvatsku politiku ne smijemo prepustiti u ruke ljudi, koji su u službi tuđih međunarodnih ciljeva. Hrvatsku politiku trebaju voditi Hrvati, koji su u službi Hrvatske“.⁴⁵⁵

Sljedeća konvencija Ujedinjenih Hrvata Kanade, kojoj su se odazvala sva dvadeset tri stranačka ogranka, održana je 18., 19. i 20. svibnja 1968. godine. Rad konvencije odvijao se u euforičnom raspoloženju zbog toga što su guverner države Kalifornije Ronald Reagan i gradonačelnik Clevelanda Carl B. Stokes službeno proglasili 10. travnja Danom hrvatske neovisnosti.⁴⁵⁶ Ove dvije rezolucije gradonačelnika dvaju velikih američkih gradova umnogome su pridonijele da rad članstva na terenu dobije

452 Hrvatski oslobodilački pokret, *Hrvatska*, Buenos Aires, 30. 9. 1966.

453 Isto.

454 Sabor Hrvatskog oslobodilačkog pokreta u Kanadi, *Hrvatska*, Buenos Aires, studeni – prosinac 1966.

455 Isto.

456 Američki odlučujući čimbenici govore na hrvatskoj priredbi, *Nezavisna Država Hrvatska*, Toronto, 6. 6. 1968.; Konvencija Ujedinjenih Kanadskih Hrvata, *Nezavisna Država Hrvatska*, Toronto, broj VII., 1968., str. 2.

novi zamah. Broj članova u organizaciji idućih je nekoliko godina u naglom porastu. Ogranak u Hamiltonu uspio je isposlovati kod svog gradonačelnika Victora C. Coppsa da proglasi 10. travnja Danom hrvatske državnosti, čin koji je naišao na velik i pozitivan odjek u hrvatskim zajednicama Kanade.⁴⁵⁷ Primjer ogranka iz Hamiltona slijedili su ogranci drugih gradova, poput Winnipega, Toronta, Vancouvera, Prince Georgea i nekih drugih, s istim rezultatima, a neki bez uspjeha. Spomenute aktivnosti predstavljale su veliku političku pobjedu za vodstvo organizacije, a posebno u odnosu na druge hrvatske političke organizacije koje su govorile kako je Hrvatski oslobodilački pokret kompromitiran u zapadnom, demokratskom svijetu. U krugu organizacije niču nova folklorna i sportska društva.

Nažalost, vodstvo Ujedinjenih Hrvata Kanade nije se znalo prilagoditi političkim i drugim promjenama ni u domovini, koje su se odrazile i na drastične promjene nastale u redovima hrvatske političke emigracije u svijetu, kao ni u Kanadi. Smjenom liberalnog vodstva Centralnog komiteta SKH 1971. godine, slomom i krahom hrvatskog proljeća, desetak tisuća Hrvata našlo je svoje utočište u Kanadi, većinom u gradovima južnog Ontarija. Nove useljenike u hrvatske zajednice Ujedinjeni Hrvati Kanade nisu znali ili, bolje reći, nisu željeli pridobiti u svoje redove. Svakako, za to postoje objektivni razlozi: strah od infiltracije jugoslavenskih tajnih agenata u redove organizacije, kao i političko neznanje i stalna opsjednutost prošlošću. Službena glasila organizacije, kao i radioprogrami koji su bili pod kontrolom organizacije bili su puni komentara o borbi protiv komunizma, žučnih diskusija i napada na Hrvatsku seljačku stranku, a nakon osnivanja Hrvatskog narodnog vijeća, na njegove visoke dužnosnike. Veoma je zanimljivo da prigodom prvih demokratskih izbora održanih u Hrvatskoj 1990. godine Ujedinjeni Hrvati Kanade odlučuju dati otvorenu i materijalnu pomoć dr. Franji Tuđmanu i njegovoj Hrvatskoj demokratskoj zajednici. Proglašenjem i uspostavom slobodne demokratske Republike Hrvatske, organizacija odlučuje premjestiti tiskanje svog glasila *Nezavisna Država Hrvatska* u Zagreb. Nažalost, kratko nakon smrti glavnog urednika i ujedno predsjednika Hrvatskog oslobodilačkog pokreta, dr. Srećka Pšeničnika, novine će još životariti nekoliko godina, da bi konačno prestale izlaziti. Danas Ujedinjeni Hrvati Kanade, u nemogućnosti da ozbiljno djeluju u društvenom i političkom životu Hrvata

⁴⁵⁷ *Obrana*, službeno glasilo Hrvatskog narodnog otpora, Proslava 10. travnja u Hamiltonu, Kanada, Madrid, 1968.

Kanade, uglavnom životare, a njegovi članovi vode brigu o nekretninama u Bramptonu i Vancouveru, koje su nekad bile ili su još uvijek u vlasništvu organizacije.

Hrvatski oslobodilački pokret – Reorganizacija

Hrvatski oslobodilački pokret – Reorganizacija djelovao je u Kanadi kroz svojih dvanaest ogranaka u provincijama Ontariju, British Columbiji, Alberti, Manitobi i Saskatchewanu. Poput većine drugih hrvatskih političkih stranaka koje su djelovale na tlu Kanade poslije Drugog svjetskog rata, tako je i Hrvatski oslobodilački pokret – Reorganizacija bio samo filijala globalne organizacije čije je glavno središte bilo u Buenos Airesu, u Argentini.⁴⁵⁸ Poslije smrti poglavnika Nezavisne Države Hrvatske, dr. Ante Pavelića, osnivača i prvog predsjednika Hrvatskog oslobodilačkog pokreta, u redovima organizacije nastaju, kako smo već naveli, velika previranja. Glavni razlog za frakcijske borbe u samom vrhu pokreta nastao je zbog oporuke koju je dr. Pavelić prije smrti ostavio vodstvu i članstvu pokreta. Na temelju te oporuke, čiju vjerodostojnost su neki ugledni članovi njegovog pokreta osporavali, poslije njegove smrti za nasljednika je bio imenovan dr. Stjepan Hefer. Za njegove pomoćnike bili su imenovani Ivan Asančić, glavni starješina Hrvatskog domobrana, Josip Marković, državni tajnik i predsjednik Doma d. d., obojica iz Buenos Airesa, Ante Marković, predsjednik Ujedinjenih Hrvata Kanade, iz Toronta, fra Branko Marić iz Madrida, prof. dr. Andrija Ilić iz Engleske, ing. Milan Šego iz SAD-a i dr. Božidar Murgić.⁴⁵⁹

Imenovanje dr. Hefera, bivšeg ministra za seosko gospodarstvo i hranu u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, inače aktivnog člana Hrvatske seljačke stranke, dolilo je još više ulja na već goruću vatru nezadovoljnika koji nisu vjerovali u originalnost Pavelićeve oporuke. Okupljeni oko dr. Vjekoslava Vrančića, također bivšeg ministra u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, oni su se žestoko suprotstavljali vodstvu dr. Stjepana Hefera, o čemu smo već govorili. Svakako jedan od glavnih motiva njihove opozicije krio se u osobnim ambicijama dr. Vrančića da preuzme upražnjeno mjesto predsjednika pokreta kao osveta za njegovu eliminaciju iz vodstva Hrvatskog domobrana. Naime, prilikom suđenja

458 Drago Bajić i Milan Jugović, *Lučonoše hrvatskog državnog prava u slobodnom svijetu*, Hrvatski nacionalni pokret – Kanada, Graphos Printing Ltd., Toronto, 2007., str. 39.

459 Marin Sopta, Političko organizacijski razdor u redovima HOP-a, *Vjesnik*, Podlistak, 1. listopada 2004.

Marin Sopta
**VII. Oblikovanje
 političkih udruga
 i organizacija
 Hrvata u Kanadi**

Slika 63.
 Međudruštveni odbor
 grada Toronta, 1971.

bivšem ustaškom ministru Andriji Artukoviću 1958. godine u Los Angelesu, na kojem je dr. Vrančić bio svjedok obrane, on je s grupom hrvatskih javnih djelatnika, dr. Ivom Omrčaninom, Tomislavom Mesićem, Johnom Artukovićem, Jankom Tortićem, S. Lackovićem i drugima potpisao izjavu u kojoj, između ostalog, stoji: „Svjesni ozbiljnosti vremena u kojem živimo i potrebe velike djelatnosti za budućnost Hrvatske, vezani smo jedinstvenim idealom hrvatske državnosti. Smatramo da to ostvarenje može doći samo zajedničkom borbom, zajedničkim nastojanjem i zajedničkom odlukom, da ćemo za opće hrvatske probitke žrtvovati sve, a posebno ono što bi nas moglo dijeliti i razdvajati“.⁴⁶⁰

Ovaj apel za sveopće političko jedinstvo u hrvatskom iseljeništvu dr. Pavelić je oštro osudio i u ime Vijeća Hrvatskog oslobodilačkog pokreta dao sljedeću izjavu: „Hrvatski oslobodilački pokret smatra potrebnim izjaviti sljedeće: Hrvatski oslobodilački pokret pokazao je u svakoj prilici, da je za složan rad sa svima, koji imaju iskrene namjere doprinijeti svoj udio u oslobodilačkoj borbi Hrvatskog naroda, odbacujući pritom svaku pomisao na iskorištavanje te suradnje za svoje bilo kakve probitke“.⁴⁶¹ Pavelićevu izjavu u ime Vijeća Hrvatskog oslobodilačkog pokreta podržalo je i vodstvo Hrvatskog domobrana, koje je donijelo sljedeću izjavu za hrvatsku javnost: „Dr. Vjekoslav Vrančić nije bio ovlašten da u ime Hrvatskog domobrana sudjeluje ni na kakvoj konferenciji u Los Angelesu niti kakvu rezoluciju potpisivati u ime Hrvatskog domobrana, pa prema tome osuđuje njegov postupak.“⁴⁶² Najvjerojatnije očekujući ovakvu izjavu, dr. Vrančić je, ne birajući riječi, oštro

460 Bogdan Krizman, nav. dj., str. 447.

461 Isto, str. 448.

462 Isto, str. 448.

napao pomoćnike dr. Hefera kao novčane mešetare, pod-mukle ulizice, političke zetove i dodijelio im razna druga imena. U letku upućenom „Braći Hrvatskim Domobranima“ dr. Vrančić apelira da raskrinkaju one koji manipuliraju i koji su izmislili Pavelićevu navodnu oporuku o njegovom nasljedniku. Treba, piše on u svom letku, poduzeti sljedeće: „Ostavke svih dužnosnika na dosadašnjim položajima; Potpuno slobodne izbore u svim društvima i organizacijama; Poštivanje slobodno izražene volje većine; Sloboda kritike i kontrole rada svih vršioaca dužnosti; Javno polaganje računa o svakom primitku i izdatku; Slobodna diskusija o svakoj akciji, bilo društvenoj bilo političkoj; Suradnja sa svim hrvatskim društvima i organizacijama, bez obzira na njihovu političku organizaciju“.⁴⁶³

Otvoreno pismo koje je dr. Vrančić objavio u obliku letka izazvalo je burnu reakciju u hrvatskoj zajednici Buenos Airesa, a odatle se prenijela na cijelu Argentinu, a zatim na hrvatsko iseljništvo diljem svijeta. Polarizacija u redovima članstva Hrvatskog oslobodilačkog pokreta i Hrvatskog domobrana postala je još intenzivnija, a politička borba puno žešća i na mahove prljava, što je posebno došlo do izražaja na godišnjoj sjednici dioničara „Hrvatskog Doma d. d.“, održanoj 29. travnja 1960. godine u Buenos Airesu. Prigodom biranja nove uprave Vrančićevi simpatizeri su izgubili, ali time politička borba u redovima Hrvatskog oslobodilačkog pokreta nije prestala.⁴⁶⁴ Naprotiv, ona se nastavila nesmanjenom žestinom. U sukobu unutar Hrvatskog oslobodilačkog pokreta nakon smrti dr. Pavelića stvorena su dva suprotna bloka između kojih je nastao velik jaz i otvoreni antagonizam. Jedan, koji je zahtijevao otvorene izbore unutar stranke, na kojima će članstvo izabrati predsjednika Hrvatskog oslobodilačkog pokreta, i drugi blok, pristaša dr. Hefera, koji je bio protiv izbora. Ne uspijevajući nametnuti autoritet predsjednika u redovima pokreta i tako učvrstiti svoj položaj, dr. Hefer je svojim nepromišljenim političkim potezima i akcijama samo još više doprinio razdoru u redovima pokreta. Tijekom vremena dva suprotna i zaraćena bloka organiziraju se u Područno vijeće Hrvatskog oslobodilačkog pokreta za Južnu Ameriku, a drugi u Središnji odbor Hrvatskog društva Europe, na čelu kojega je dr. Andrija Ilić iz Londona, Engleska, a kao predsjednik i tajnik Josip Biošić iz Španjolske.

⁴⁶³ Tomislav Krolo, nav. dj., str. 3.

⁴⁶⁴ Isto, str. 3.

Za razliku od onih koji su podržavali dr. Hefera i smatrali da njegov stav u ime Hrvatskog oslobodilačkog pokreta mora biti konačan i nepromjenjiv, četrnaest od šesnaest vijećnika Područnog vijeća za Južnu Ameriku uputilo je 1965. godine otvoreno pismo dr. Heferu u kojem podnose neopozive ostavke na mjesta vijećnika. Obrazlažući taj čin, potpisnici pisma otvoreno optužuju dr. Hefera da ne želi nikakvu normalnu suradnju: ne samo da ignorira nego ne uvažava rad Područnog vijeća kao vrhovne ustanove Hrvatskog oslobodilačkog pokreta u Južnoj Americi. Nezadovoljni dosadašnjim načinom rada, potpisnici pisma su uvjerenja da pokret nema budućnost ako nastavi istim putem i zato su mišljenja da treba što prije reorganizirati pokret i donijeti novi status poslovanja. Za razliku od dr. Hefera koji je pismo ignorirao, dr. Vrančić je bio više nego pragmatičan te je iskoristio pismo buntovnika i na sastanku svojih istomišljenika, održanom 5. siječnja 1966. godine u Buenos Airesu, uspio progurati sljedeći zaključak: „Nakon detaljnog razmatranja političkih prilika u svijetu, te teškog položaja hrvatskog naroda u zarobljenoj domovini i neskladnih prilika, koje posljednjih godina zavladaše u organizaciji Hrvatskog oslobodilačkog pokreta, općenito u svijetu, a napose u Republici Argentina... potpisani članovi Hrvatskog domobrana i pristaše Hrvatskog oslobodilačkog pokreta na sastanku održanom 5. siječnja 1966. godine u Buenos Airesu odlučiše: Izabrati Privremeni radni odbor za reorganizaciju Hrvatskog oslobodilačkog pokreta; iznijeti u sažetom obliku načela te organizacije, izraditi nacrt rada i staviti se u vezu sa svim pristašama, javnim radnicima i borcima, te pozvati sve organizacije Hrvatskog oslobodilačkog pokreta u svijetu s pozivom da se priključe ovom pothvatu.“⁴⁶⁵

Ova akcija Privremenog odbora za reorganizaciju Hrvatskog oslobodilačkog pokreta naišla je na veliko odobravanje hrvatskih političkih emigranata diljem svijeta.⁴⁶⁶ U SAD-u, Njemačkoj, Kanadi, Australiji, Francuskoj i drugdje formiraju se Privremeni odbori za reorganizaciju Pokreta, a mnoge emigrantske publikacije – *Drina* iz Španjolske, *Slobodna Hrvatska* i *Slobodna riječ* iz Njemačke, *Hrvatski put* iz Kanade, *Republika Hrvatska* i *Hrvatska misao*, obje iz Buenos Airesa – podržavaju ovu ideju. Ubrzo dr. Vrančić u travnju 1966. godine pokreće novine *Hrvatska*, u kojima će on i njegovi suradnici i politički istomišljenici iznositi svoje stavove i ideje, a ujedno objašnjavati svoje akcije i postupke. Konačno, 16. svibnja 1967. godine

⁴⁶⁵ Drago Bajić i Milan Jugović, nav. dj., str. 40.

⁴⁶⁶ Isto.

dr. Vjekoslav Vrančić i njegovi istomišljenici osnivaju Hrvatski oslobodilački pokret – Reorganizaciju.⁴⁶⁷

Sva ta politička previranja i sukobi unutar Hrvatskog oslobodilačkog pokreta u Buenos Airesu imali su velik odjek i umnogome su određivali smjernice rada ogranaka pokreta u Kanadi. Bez dobrog poznavanja razvoja događaja u središnjici pokreta u Argentini nemoguće je objasniti, a još manje shvatiti rad i koordinaciju ogranaka u Kanadi. Hrvatski oslobodilački pokret u Kanadi osnovan je 1950. godine u Hamiltonu pod imenom Ujedinjeni Hrvati Kanade. Zbog velike udaljenosti između Kanade i Argentine, pomanjkanja brze i učinkovite korespondencije, vrlo često je dolazilo do nesuglasica i nerazumijevanja između središnjice i ‘terena’. Vijest o osnivanju Hrvatskog oslobodilačkog pokreta – Reorganizacije naišla je na veliko odobravanje u Kanadi, što potvrđuje podatak o osnivanju dvanaest ogranaka pokreta. Ogranci su osnovani u pet provincija, s time da je najjači ogranak osnovan u Torontu pod imenom Nezavisna Država Hrvatska. Već 1967. godine ogranak u Torontu kupuje vlastite prostorije u kojima se osim poslovnih prostorija pokreta nalazi velika dvorana koja može primiti tri stotine ljudi. U prostorijama koje djeluju pod imenom Hrvatski nacionalni centar, osim političkih skupova i javnih tribina, održavaju se razne zabave i plesovi kao i svadbena veselja koja donose financijsku dobit. Osim ogranaka u Torontu u provinciji Ontariju, još su osnovani ogranaci u Hamiltonu, Windsoru, St. Thomasu i Thunder Bayu. Glavni prioritet rada ovih ogranaka u Kanadi bio je materijalno pomoći rad središnjice pokreta u Argentini kao i distribucija službenog glasila *Hrvatska* i drugih stranačkih publikacija, poput dviju knjiga: *Uspomene – Osvrti i Doživljaji*, koje je knjižnica *Hrvatske revije* tiskala 1985. godine u Barceloni – Münchenu, u kojima pisac V. Vrančić opisuje svoj životni put kao i ratna zbivanja u Drugom svjetskom ratu na području Hrvatske i Europe.⁴⁶⁸

Njegova osobna svjedočanstva i kritička razmišljanja o ratnom vihoru koji je harao Hrvatskom, Europom i cijelim svijetom naišla su na pozitivnu kritiku i odobravanje, čak i kod njegovih najljućih političkih protivnika. O kvaliteti i aktualnosti sadržaja obiju knjiga najbolje govori podatak da su ponovno tiskane, ovaj put u knjizi pod naslovom *Branili smo državu* 2006. godine u Zagrebu. Osim ovog oblika aktivnosti ogranaci pokreta u Kanadi sami su ili u koordinaciji s drugim hrvatskim društvima aktivno sudjelovali u svim antijugoslavenskim manifestacijama. U

467 Isto.

468 Isto.

sklopu nekih ogranaka osnovana su razna sportska i folklorna društva. Veoma često ogranci su organizirali stranačke političke tribine radi promidžbe svoje organizacije. S tim ciljem na poziv ogranaka u Kanadu nekoliko puta dolazi dr. Vjekoslav Vrančić, koji drži desetke javnih predavanja ne samo za članstvo i simpatizere pokreta nego i za širu publiku.

Hrvatski narodni odbor

Hrvatski narodni odbor u Kanadi odnosno njegov ogranak u Torontu bio je glavna i jedina podružnica iste organizacije koja je osnovana u bivšoj Zapadnoj Njemačkoj. Na čelu organizacije bio je dr. Branko Jelić, karizmatični narodni tribun. Dr. Jelić je bio istaknut član ustaškog pokreta od njegova osnutka do prestanka djelovanja krajem pedesetih godina 20. stoljeća. Kao izvanredan organizator i orator, on je prije Drugog svjetskog rata posjećivao hrvatske zajednice u Sjevernoj i Južnoj Americi. Jedan je od glavnih inicijatora i osnivača „Hrvatskog domobrana“, koji je u kratkom vremenskom razmaku postao jedna od najutjecajnijih hrvatskih političkih skupina u iseljeništvu između 1939.–1945. godine.⁴⁶⁹ Kao istaknut član ustaškog pokreta, koji je koalirajući s fašističkom Italijom i nacističkom Njemačkom uspio proglasiti nezavisnost Hrvatske, dr. Jelić biva za vrijeme Drugog svjetskog rata zatvoren od engleskih vlasti.⁴⁷⁰ Po završetku Drugog svjetskog rata dr. Jelić biva pušten na slobodu. Svjestan činjenice da na demokratskom Zapadu bivši poglavnik Nezavisne Države Hrvatske, dr. Ante Pavelić, ne može više uspješno voditi bilo kakvu političku stranku, a najmanje neki sveopći hrvatski državotvorni pokret, dr. Jelić organizira sastanak Hrvata u Londonu. Sastanku održanom u svibnju 1948. godine odazvalo se dvadeset osam Hrvata, koji su između ostalih zaključaka donijeli jednoglasnu odluku da se utemelji Društvo Hrvata u Engleskoj.⁴⁷¹ Za predsjednika novoosnovanog društva, koje je bilo zamišljeno kao nadstranačka organizacija, izabran je dr. Branko Jelić. Svega tri mjeseca od osnivanja sazvana je prva skupština društva na koju se odazvalo 460 delegata. Radna skupština izabrala je upravni odbor koji će voditi društvo. Za predsjednika je jednoglasno izabran dr. Branko Jelić.⁴⁷² Odlaskom dr.

---

469 Prema: Jere Jareb, nav. dj.

470 Isto, str. 157.

471 Isto, str. 298.

472 Isto, str. 298.

Slika 64.
Dr. Branko Jelić

Jelića iz Engleske 22. svibnja 1948. godine njegovu predsjedničku ulogu preuzima dotadašnji potpredsjednik Nikola Prpić. Drugoj skupštini Društva Hrvata Engleske održanoj 20. studenog 1949. godine pribivala su 483 delegata koji su ovacijama pozdravili pročitano pismo – pozdrav dr. Branka Jelića iz Njemačke. Među donesenim i usvojenim odlukama skupštine prihvaćen je prijedlog da se dr. Jelića proglasi doživotnim počasnim predsjednikom društva. Jelićevo pismo upućeno delegatima skupštine u biti „predstavlja prvi inicijativni korak za osnivanje Hrvatskog narodnog odbora“.⁴⁷³

U svibnju 1950. godine Društvo Hrvata Engleske poslalo je pismo s tekstom rezolucije Hrvatima diljem svijeta, u kojem se pozivaju na zajednički rad za uspostavu suverene i demokratske države Hrvatske. Svrha upućenog pisma bila je da se provede anketa koliko je Hrvata i Hrvatice voljno pribivati planiranom sastanku negdje u Europi, s ciljem „da napokon ostvare reprezentativni hrvatski odbor koji će voditi socijalnu skrb za hrvatsku narodnu borbu do konačnog postignuća narodne i državne samostalnosti“.⁴⁷⁴ Reakcija Hrvata diljem svijeta, a naročito u Europi, na prijedlog osnivanja Hrvatskog narodnog odbora bila je izvanredna, tako da su se na sastanak održan 21. i 22. listopada 1950. godine u Münchenu odazvali delegati iz pet različitih zemalja. Na spomenutom sastanku izabran je privremeni pripravni Hrvatski narodni odbor u koji su ušli: dr. Stjepan Buč, Vilim Cecelja, ing. Hamid Hromalić, dr. Branko Jelić, dr. Nikola Šušnjara i Janko Vranicza-

473 Isto.

474 Marin Sopta, Složan rad za uspostavu suverene i demokratske Hrvatske, *Vjesnik*, Podlistak, srijeda 13. 10. 2004.

ny.⁴⁷⁵ Važno je spomenuti da će Vraniczany mnogo godina kasnije postati prvi ministar turizma po uspostavi demokratske suverene Republike Hrvatske 1991. godine.

Na održanom sastanku usvojena je takozvana Münchenska deklaracija, na osnovi koje Hrvatski narodni odbor ima zadatak i dužnost voditi i propagirati ideju borbe za suverenost i slobodu hrvatskog naroda u iseljeništvu u vrijeme kada to Hrvati ne mogu javno činiti u domovini. Također, izabrani privremeni odbor dobio je mandat da sazove osnivačku skupštinu Hrvatskog narodnog odbora. Zbog sporih i slabih komunikacijskih veza i velikih geografskih udaljenosti između pojedinih članova privremenog odbora protekle su pune dvije godine u dogovaranju i dopisivanju diljem svijeta, da bi se napokon od 23. do 25. kolovoza 1952. godine održala sjednica Hrvatskog narodnog odbora u Münchenu. Na osnivačkoj skupštini za predsjednika je izabran general Ivan Brozović, za potpredsjednike prof. Hakija Hadžić i prof. dr. Ivo Omrčanin, kao tajnici izabrani su dr. Stjepan Buč i dr. Branko Jelić, velečasni Vilim Cecelja izabran je za katoličkog dušobrižnika, a prof. Lukas za počasnog predsjednika Hrvatskog narodnog odbora. Uz izabrano vodstvo organizacije također su izabrani povjerenici koji će u raznim državama i na raznim kontinentima provoditi politički program organizacije. Tako su za SAD izabrani kao stranački povjerenici „Ante Došen, i velečasni Šuster, za Kanadu Velimir Briški, za Argentinu izabrani su dr. Branko Benzon, Marko Sinovčić i Drago Jelić, za Venezuelu ing. Roman Jovičić, za Čile Blaško Štitić, za Brazil dr. Ante Bonifačić i velečasni Damjan Rodin“.⁴⁷⁶

Glavni prioriteti rada Hrvatskog narodnog odbora od samog početka bili su fokusirani na antijugoslavensku promidžbu u javnosti zapadnodemokratskog svijeta i uspostavljanje kontakata s predstavnicima lokalnih provincijskih i saveznih vlasti u zemljama u kojima je organizacija djelovala. Kroz svoje službeno glasilo *Hrvatska država* nastojali su što bolje upoznati svoje članove i simpatizere s aktualnom političkom situacijom u Hrvatskoj. Također, donosili su razne članke i povijesne studije s ciljem političkog educiranja, naročito „gostujućih radnika“, „gastarbajtera“, koji su došli iz Jugoslavije i većinom bili Hrvati. Organizirane su stranačke ili s drugim političkim strankama tradicionalne proslave 10. travnja, dana uspostave Nezavisne Države Hrvatske. Također su organizirane različite vrste antijugoslavenskih prosvjeda, naročito

475 Tomislav Krolo, nav. dj., str. 21.

476 Jere Jareb, nav. dj., str. 313.

prigodom 29. studenog, Dana Republike. Uz te tipične stranačke djelatnosti podružnica u Kanadi odnosno u Torontu naročito je bila aktivna u skupljanju materijalnih sredstava potrebnih za rad centrale, kao i distribuciju službenog stranačkog glasila. Glavni stranački djelatnici Hrvatskog narodnog odbora u Kanadi bili su poznati i uspješni trgovac nekretninama Andrija Bušić, ing. Jerko Nekić, ing. Zoran Budrović, Petar Pavela, Antun Štefanac, Pipilica i drugi. Oni su u ime organizacije pomagali tiskanje različitih publikacija, poput knjige doktora Asafa Durakovića, *Mjesto muslimana u Hrvatskoj narodnoj zajednici* ili knjige poznatog hrvatskog jezikoslovca Branka Franolića iz Londona. Hrvatski narodni odbor naročito je podržavao rad Hrvatskog narodnog vijeća, kao što se vidi iz pisma zahvale koje je u ime Hrvatskog narodnog vijeća poslao prof. dr. Mate Meštrović Andriji Bušiću i ing. Jerku Nekiću, u kojem zahvaljuje „na čeku u iznosu od 5.358.76 američkih dolara“.⁴⁷⁷ Daljnji primjeri koji na najbolji način dokazuju kako je Hrvatski narodni odbor u Kanadi financirao različite vrste hrvatskih manifestacija vide se u slučaju davanja pomoći od pet tisuća kanadskih dolara za održavanje međunarodnog simpozija održanog na York sveučilištu u Torontu 1983. godine, s temom o hrvatskom pitanju u Jugoslaviji, ili pet tisuća dolara pomoći za sudske troškove devetorici Hrvata koji su zbog otmice švedskog zrakoplova dospjeli u madridski zatvor. U pismu od 29. prosinca 1974. godine gospođa Neda Luetich de Tijan zahvaljuje Hrvatskom narodnom odboru na novcu koji su poslali za podmirivanje sudskih troškova zatvorenih Hrvata.⁴⁷⁸

Prilikom izgradnje Hrvatskog islamskog centra početkom 70-ih godina dvadesetog stoljeća u Torontu, organizacija je, kao i njezini pojedini članovi, dala velik materijalni doprinos. Članovi organizacije su naročito bili aktivni diljem Kanade u sakupljanju potpisa za protestnu notu odboru za dodjelu Nobelove nagrade za mir, koju je imao namjeru uručiti jugoslavenskom komunističkom diktatoru Titu. U ime organizacije poslan je protest australskoj vladi zbog postupka prema predsjedniku Hrvatskog narodnog otpora na tom kontinentu, kojemu je oduzeta australska putovnica.⁴⁷⁹ U organizaciji predstavništva Hrvatskog na-

477 Pismo prof. Mate Meštrovića predsjedniku Hrvatskog narodnog odbora za Kanadu Andriji Bušiću, 6. 8. 1989., u autorovu posjedu.

478 Pismo Nede Luetich De Tijan predsjedniku Hrvatskog narodnog odbora za Kanadu Andriji Bušiću, 29. 12. 1974.

479 Autorov razgovor s Jerom Nekićem, visokim dužnosnikom Hrvatskog narodnog odbora.

Marin Sopta
**VII. Oblikovanje
 političkih udruga
 i organizacija
 Hrvata u Kanadi**

Slika 65.
 Članovi i simpatizeri
 Hrvatskog narodnog
 odbora, Toronto 1971.

rodnog odbora za Kanadu organizirano je nekoliko posjeta predsjednika Hrvatskog narodnog odbora dr. Branka Jelića. Nakon što je 1969. godine u Torontu bio na sprovodu karizmatičnog i veoma utjecajnog svećenika Dragutina Kambera, dr. Jelić je ponovno, godinu dana kasnije, posjetio Toronto. Na velikom skupu održanom u Hrvatskom domu 27. studenog 1970. godine okupljenim je Hrvatima održao vatren govor u kojem je, između ostalog, rekao: „Mi Hrvati, zatim Slovenci, Bugari, Makedonci, Albanci, Crnogorci i narodne manjine imamo jedinstvenu priliku da u dijelu Evrope stvorimo tvrde temelje mira, ostvarivši vlastite države i podijelivši područja pravedno kome ona i pripadaju... Mi danas trebamo legiju stranaca koji su spremni poći na barikade, a ne riječi slatkih govornika. Mi trebamo materijalna sredstva, da naše pripreme privedemo kraju i da ih ostvarimo“.⁴⁸⁰ Zbog nastalih političkih previranja u domovini nakon kojih je smijenjeno liberalno vodstvo Saveza komunista Hrvatske, vodstvo studentskog pokreta, direktori javnih poduzeća su izbačeni s radnih mjesta ili zatvoreni, velik broj sveučilišnih profesora i radnika, organizirali su velike prosvjede u hrvatskim zajednicama diljem svijeta. Hrvatski narodni odbor u Torontu aktivno sudjeluje u organizaciji takvih prosvjeda, posebno u financiranju, ne samo u Kanadi nego u cijelom svijetu.

Dr. Branko Jelić putuje po svijetu i drži vatrene govore. Prigodom jedne takve turneje on ponovno posjećuje Toronto, gdje 9. siječnja 1972. godine nastupa na sveopćem hrvatskom skupu koji je organizirao stranački povjerenik za Kanadu Andrija Bušić. Po završetku svete mise u hrvatskoj crkvi, dr. Jelić održao je u crkvenoj dvorani pred

⁴⁸⁰ Jere Jareb, nav. dj., str. 472.

više od tisuću okupljenih Hrvata vatren govor. Govoreći u ime Hrvatskog narodnog odbora i Hrvatskog revolucionarnog vijeća, dr. Jelić je pozvao prisutne na hrvatsku slogu i jedinstvo kao i materijalnu pomoć potrebnu za revolucionarnu borbu hrvatskog naroda. Osim dr. Jelića prisutne su pozdravili prof. Jozo Vrbić iz Washingtona te dr. Josip Gamulin i Lav Vrdoljak iz Toronta. Poput dr. Jelića, tako je i prof. Vrbić zahtijevao da prisutni Hrvati doniraju materijalna sredstva za potrebe oružane revolucije u Hrvatskoj.⁴⁸¹ Novac koji je tada skupljen izazvao je veliku kontroverziju u hrvatskoj zajednici, ne samo Toronta nego i cijele Kanade i općenito u svim hrvatskim zajednicama u iseljeništvu. Na žalost njegovih sljedbenika, članova i simpatizera Hrvatskog narodnog odbora, tajni agenti jugoslavenske policije izvršili su atentat na dr. Branka Jelića samo nekoliko mjeseci nakon skupa u Torontu. Od zadobivenih rana dr. Jelić je 30. svibnja 1972. godine umro u bolnici u zapadnom Berlinu. Podnoseći izvještaj o radu „Fonda Dr. Branka Jelića za slobodu Hrvatske“, na čijem se žiro-računu u švicarskoj banci uglavnom nalazio novac skupljen u Torontu, povjerenik Hrvatskog narodnog odbora za Kanadu Andrija Bušić između ostalog je iznio kako je „Dr. Jelić još za vrijeme svog života izdao 17.500 američkih dolara za narudžbu oružja... a odmah poslije njegove smrti povjerenici su odobrili svotu od pedeset tisuća njemačkih maraka za pokrivanje troškova tiskanja stranačkog glasila“.⁴⁸² Poslije smrti dr. Jelića u redovima stranke nastaju velika i konstantna previranja, od kojih se stranka nikada nije potpuno oporavila. Uglavnom, kompletno stranačko djelovanje može se gledati kroz rad Hrvatskog narodnog vijeća. Uspostavom demokratske i suverene Republike Hrvatske prestaje i rad Hrvatskog narodnog odbora.

Hrvatski narodni otpor

U povijesti hrvatske političke emigracije nakon Drugog svjetskog rata organizacija Hrvatski narodni otpor svojim programom, idejama i radom napravila je revolucionarne promjene u političkom razmišljanju i djelovanju dijela hrvatskih emigranata. Ne opterećujući se idejom ostvarivanja prividnog hrvatskog jedinstva, vodstvo organizacije je smatralo, i u tom smjeru djelovalo, da je

---

481 Razgovor s Jerkom Nekićem, visokim dužnosnikom Hrvatskog narodnog odbora, Zagreb, 2010.

482 Službeni zapisnik sa sastanka povjereništva HNO-a, Toronto, 4. kolovoza 1972. godine.

Slika 66.
Vjekoslav Maks Luburić

ustopostava i suradnja s domovinskim snagama općehrvatskog otpora prioritet osloboditeljskog djelovanja koje može jamčiti krajnji cilj, a taj je ostvarivanje slobode i ustopostave demokracije za hrvatski narod u domovini. Da bi se taj cilj ostvario, treba po načelima i programu organizacije ostvariti jedinstvo duha, odstraniti ideološko djelovanje i podjele Hrvata na lijeve i desne, a iznad svega treba pripremiti buduće hrvatske vojnike za osloboditeljski rat u domovini.⁴⁸³

Glavni ideolog i idejni osnivač Hrvatskog narodnog otpora bio je general Vjekoslav Maks Luburić. Na njegov prijedlog još početkom jeseni 1944. godine na Ivan planini, uz blagoslov hrvatske državne vlasti, osnovan je Hrvatski narodni otpor kako bi „vojne i ostale gerilske jedinice trebalo prebacivati u neprijateljsku pozadinu i nastaviti gerilsku borbu, jer je bilo očito da je rat izgubljen“.⁴⁸⁴ Međutim, na zapovijed hrvatske vlade general Luburić se vraća u Zagreb, gdje ga se imenuje zapovjednikom sveukupne hrvatske vojske u povlačenju. Zapovijed izvršava uspješno, dovodi hrvatsku vojsku i nenaoružane civile do austrijske granice, ali sam ne želi prijeći austrijsku granicu i predati se savezničkoj vojsci. Sa svojim se istomišljenicima vraća u Hrvatsku, gdje vodi gerilski rat protiv komunističke vlasti sve do 1948. godine, kada je ranjen. Suborci ga prebacuju u Mađarsku, odakle preko Beča odlazi u Francusku, gdje nekoliko mjeseci radi u rudniku. Iz Francuske, prerušen u svećenika, Luburić odlazi u Španjolsku, gdje živi sve do nasilne smrti 1968. godine. U svojoj novoj domovini

483 Pismo generala Luburića Ratku Grgi, proćelniku Hrvatskog narodnog otpora za Toronto. U autorovu posjedu.

484 Statut H. N. Otpora 1971., Toronto, 1971., str. 1.

Luburić je odlučio djelovati i raditi na hrvatskom osloboditeljskom polju. Zbog neuspjeha i potpunog kraha tzv. Kavranove grupe u „Akciji 10. travanj“, između Luburića i dr. Ante Pavelića dolazi do velikih političkih nesporazuma, koji će kulminirati i na kraju dovesti do osnivanja Hrvatskog narodnog otpora.⁴⁸⁵ Glavni razlog nesporazuma, koji je kasnije prerastao u otvoren sukob Luburića i Pavelića, bio je u ulozi koju je Srećko Rover, koji je živio i djelovao u Australiji, imao u tzv. Kavranovoj akciji. Simpatizeri i najbliži suradnici dr. Pavelića otvoreno su optuživali Rovera da je hrvatski izdajica zbog kojeg je propala akcija u kojoj su svi sudionici ubijeni ili uhićeni od pripadnika jugoslavenske vojske i sigurnosnih snaga i zatim osuđeni na smrt. General Luburić je branio Roverovu nevinost i poštenje i zahtijevao formiranje neovisne komisije, članovi koje bi bili ugledni i pošteni Hrvati iz redova političke emigracije, a čiji bi glavni zadatak bio istražiti Roverovu ulogu u toj akciji i na osnovi prikupljenih činjenica donijeti sud o njoj.⁴⁸⁶ Luburićev prijedlog nije prihvaćen. Ubrzo nakon što dr. Ante Pavelić i njegove pristaše prvo osnivaju Hrvatsku državotvornu stranku, koja nije uspjela, a zatim Hrvatski oslobodilački pokret u Buenos Airesu, Luburić i njegovi simpatizeri odlučuju reaktivirati rad i djelovanje Hrvatskog narodnog otpora. Glavna ideja vodilja Hrvatskog narodnog otpora, njegov cilj i smisao djelovanja izražen je i formuliran u riječima “Naš stav je jasan, rušiti svaku Jugoslaviju. Rušiti je s Rusima i Amerikancima, s komunistima i nekomunistima, rušiti je sa svakim koji je ruši, rušiti je dijalektikom riječi i dinamita, jer ako jedna država nema pravo opstojati – onda je to samo i jedino Jugoslavija.”⁴⁸⁷ (Za razliku od dr. Ante Pavelića, general Luburić, svjestan političkih i drugih promjena u svijetu, nastoji sa svojim pristašama prilagoditi svoje političke stavove i taktiku djelovanja nastalim promjenama. Na optužbe svojih političkih protivnika o njegovoj ratnoj prošlosti i hipoteci koja ga prati, on je često javno odgovarao da je itekako svjestan te činjenice i da je spreman na sve optužbe javno odgovarati pred poštenim i neovisnim hrvatskim sudom.) Prioritet rada i djelovanja Hrvatskog narodnog otpora bila je domovina, odnosno kako i na koji način uspostaviti kontakte s domovinskim snagama i ko-

485 Prema: Bogdan Krizman, nav. dj.; Razgovor s Milom Bobanom, jednim od pročelnika Hrvatskog narodnog otpora za svijet, koji sada živi u Teksasu, Zagreb, 2010.

486 Isto.

487 Ustavna i programska načela H. N. Otpora; Zauzimanje stava, *Obrana*, službeno glasilo Hrvatskog narodnog otpora, br. 97-98, Madrid, 1968.

ordinirati zajednički rad koji vodi slobodi hrvatskoga naroda, da bi se ostvario ovaj zadani cilj. Luburić je smatrao da najprije treba ostvariti „hrvatski narodni preporod u inozemstvu“.⁴⁸⁸ Da bi se taj preporod ostvario, „potrebno je hrvatskom čovjeku dati u ruke hrvatsku knjigu, novine, brošuru, letak“,⁴⁸⁹ u kojima će pisati o povijesti hrvatskog naroda, njegovim kraljevima, poznatim književnim i kulturnim radnicima, uspjesima u sportu i dostignućima u znanosti. Luburić i njegovi suradnici inzistiraju i pišu o važnosti stečenog znanja i stalnom učenju, jer veoma je važno poznavati prošlost svoga naroda, da bi se razumjela sadašnja situacija i na osnovi toga pravili planovi za budućnost.

U brošurama, knjigama i drugim publikacijama tiskanima u vlastitoj tiskari, Luburić je nastojao što vjerodostojnije opisivati pravo stanje u domovini. Od velike je važnosti upoznati strani, naročito zapadni demokratski svijet o situaciji u Jugoslaviji. Za ostvarivanje i uspješno provođenje u djelo spomenutih planova i ciljeva mora se, smatra Luburić, objavljivati i tiskati što više raznih brošura i knjiga na stranim, po mogućnosti svjetskim jezicima.⁴⁹⁰ Nošen tom idejom, general Drinjanin, pseudonim koji je sam Luburić izabrao i kojim je stekao velik broj simpatizera i pristaša u hrvatskoj političkoj emigraciji, odlučuje kupiti tiskaru i osniva nakladničku kuću pod imenom Drina Press. Novac potreban za ostvarenje projekta dobiva od pristaša diljem svijeta, a posebno sa sjevernoameričkog kontinenta. Kao ilustracija koliko se imalo povjerenja u generala Drinjanina, u njegove ideje i program, svjedoči primjer Stipe Šege iz Chicaga, koji donira deset tisuća američkih dolara za kupnju tiskare.⁴⁹¹ Konačno, 3. veljače 1962. godine general Drinjanin i Ibrahim vitez Pjanić upoznaju članove Hrvatskog narodnog otpora, i općenito sveukupno hrvatsko iseljništvo, da su uspjeli kod španjolskih vlasti legalizirati statut Drine kao dioničkog društva za promicanje hrvatskog tiska. U letku izdanom za tu priliku, u kojem se, uz javnu zahvalu svim darovateljima, daju sve pojedinosti glede osnivanja i planova djelovanja dioničarskog društva, između ostalog piše da je „... ‘Drina’ vlasništvo vaše, tj. hrvatskih emigranata u slo-

488 Razgovor s Enverom Mehmedagićem, *Obrana*, glasilo Hrvatskog narodnog otpora, br. 147, siječanj 1971., str. 5.

489 Isto.

490 Ivan Čizmić, Marin Sopta i Vlado Šakić, *Iseljena Hrvatska*, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb, 2005., str. 395.

491 Autorov razgovor s Vladom Glavašem, glavnim urednikom *Otpora*, službenog glasila Hrvatskog narodnog otpora, Zagreb, 2010.

bodnom svijetu“.⁴⁹² Objašnjavajući značenje tog pothvata, pisci letka ističu kako je Drina naš top, a njezine stranice su šrapneli. Letak završava točkom 10., u kojoj stoji: „Mi Vas pozivamo, da izgrađujete svoja društva, svoje stranke, svoje pokrete, da svaki slijedi osobu, program ili skupinu, koja mu je najbliža. Ali da ne zaboravi, da HRVATSKA VOJSKA mora biti samo jedna; bez razlike na vjersku pripadnost, pokrajinu, stranku ili ideologiju. HRVATSKA VOJSKA JE JEDNA I ZATO HRVATSKA VOJSKA MORA BITI JEDNO“.⁴⁹³

Nakladnička kuća Drina Press osim tiskanja službenog glasila organizacije, *Obrana*, objavila je velik broj publikacija, od kojih su najznačajnije: *Misija u Hrvatskoj. Dnevnik tajnika Vatikanske misije u Hrvatskoj 1941.–1945. god.* dr. Giuseppa Masuccia, tiskana 1962. godine u Madridu, *Temelji i spoznaje stvarnosti filozofskih rasprava* dr. fra Kvirina Vasilja, tiskana 1968.,⁴⁹⁴ *Između revolucionarnosti i oportunitizma. Elementi i metode komunističke gerile* pukovnika Ivana Štira, tiskana 1964., *Socijalni eseji* dr. Felixa Niedzielskog, također tiskana šezdesetih godina u Madridu. Velik odjek u hrvatskom iseljeništvu imala je publikacija *Temeljna načela hrvatskih boraca u iseljeništvu*, tiskana 1970. godine u Madridu, a uvod za drugo izdanje napisao je general Drinjanin, te knjige španjolskog generala Draza de Villegasa na hrvatskom jeziku, *Revolucionarni rat*, tiskana 1965. godine u Madridu i *Napadaj i obrane. Građanski ratovi i Politički rat*, obje tiskane 1965. godine u Valenciji, Španjolska.⁴⁹⁵ Nastojeći ostvariti jedinstvo hrvatskog duha, Drina Press je posvetila posebne publikacije „našim hrvatskim periferijama: Sirotica Istra, Patnički Sandžak, Mučenička Boka Kotarska, Hrvatski Jadran“ kao i publikacije koje će obraditi povijesno-političke probleme hrvatskog „Međimurja, hrvatskog Srijema i druge pokrajine“.⁴⁹⁶ General Drinjanin uspio je oko sebe okupiti velik broj intelektualaca koji su dijelili njegove ideje i program. Od pojedinaca koji su svojim pisanjem ostavili velik trag i dali velik doprinos *Otporu*, svakako treba istaknuti pjesnika Envera Mehmedagića iz Argentine, dr. fra Kivrina Vasilja iz SAD-a, dr. fra Graciana Raspudića, dr. fra Otona Knezovića iz SAD-a, prof. dr. Miljenka Dabu Peranića, prof. Mirka Meheša iz Kanade, Žarka Šimata, Marijana Mikca, pukovnika Ivana Štira i druge.⁴⁹⁷

492 Letak, *Prvi korak, Hrvatski vojnici!*, Drina, Madrid, 1962.

493 Isto.

494 Ivan Čizmić, Marin Sopta i Vlado Šakić, *Iseljena Hrvatska*, nav. dj.

495 Isto.

496 Isto, str. 396.

497 Isto.

Djelovanje Hrvatskog narodnog otpora u Kanadi

Program i ideje Hrvatskog narodnog otpora naišle su na plodno tlo među Hrvatima Kanade, a osobito u gradu Torontu. U provinciji Ontariju u gradovima Torontu, Hamiltonu i Sudburyju osnivaju se ogranci koji će idućih desetak godina nositi velik teret Hrvatskog narodnog otpora, posebno na materijalnom i promidžbenom polju. Jedan od najjačih i najznačajnijih ogranaka organizacije, onaj u Torontu, osnovan je 17. studenog 1957. godine. Na osnivačkoj sjednici ogranka, koji je dobio ime „Erih Lisak“, usvajaju se ustav i pravila organizacije i bira se upravni odbor. Između mnogih točaka u pravilniku i ustavu posebno je istaknuto kako članovi Hrvatskog narodnog otpora moraju „poštivati zakone Kanade, njezinu povijest i gostoprимljivi narod naše nove domovine Kanade“.⁴⁹⁸ Unatoč činjenici da je organizacija osnovana odnosno reaktivirana kao poluvojna politička organizacija, u pravilima organizacije u Torontu ipak se u prvi plan postavljaju demokratska načela vođenja i ustrojstva. Demokratska načela posebno su istaknuta u točki 2. stavka b) ustava i pravilnika organizacije, u kojoj stoji da treba „Osuđivati sve one hrvatske vođe koji žele govoriti u ime Hrvatske Nacije bez podrške većine“.⁴⁹⁹

Desetak godina nakon što je osnovan ogranak Hrvatskog narodnog otpora u Torontu, sastali su se 13. veljače 1963. godine „...Otporaši u kući brata Mate Čurića s ciljem osnivanja ogranka u Hamiltonu“.⁵⁰⁰ Na sastanku kojem je pribivalo dvadesetak osoba službeno je osnovan ogranak organizacije koji je dobio ime „Božo Kavran“. Izaabrano je vodstvo organizacije s predsjednikom Marinkom Dragušicom, potpredsjednikom A. Arkićem, tajnikom A. Vučićem i rizničarem I. Bilobrkom. Unatoč činjenici da su u to vrijeme hrvatske zajednice u Torontu, Hamiltonu, a naročito u Sudburyju, bile malobrojne a njihove ekonomske mogućnosti ograničene, tri ogranka Hrvatskog narodnog otpora postupno su se svojim radom i različitim političkim i drugim akcijama uspjeli nametnuti kao ozbiljni čimbenici u hrvatskim zajednicama, bez sudjelovanja kojih se ništa ozbiljno nije moglo organizirati.

Rad i aktivnosti članstva i simpatizera Otpora u Kanadi uglavnom su se temeljili na promidžbi, prodaji i

498 Ustav i pravila kanadskog Hrvatskog narodnog otpora, Toronto, 17. 11. 1957.

499 Isto.

500 „Božo Kavran“ u Hamiltonu, *Obrana*, br. 87-88, glasilo Hrvatskog narodnog otpora, Poseban broj 1968., Madrid.

Marin Sopta
**VII. Oblikovanje
političkih udruga
i organizacija
Hrvata u Kanadi**

Slika 67.
Naslovnica *Ustavnih i
programskih načela*
H. N. Otpora

distribuciji različitih publikacija Drina Pressa, kao i službenog glasila organizacije. Posebno se puno vremena i energije potrošilo na prikupljanju materijalnih sredstava za potrebe efikasnog djelovanja glavnog ureda u Španjolskoj. Samostalno ili u koordinaciji s drugim organizacijama, Hrvatski narodni otpor u Kanadi uspješno je organizirao različite vrste antijugoslavenskih manifestacija, kao i manifestacije promidžbenog karaktera sa svrhom promocije hrvatskog imena i kulture u široj kanadskoj sredini. Na mnogim od takvih javnih manifestacija, poput tradicionalnog Dana Hrvatskog narodnog otpora 23. studenog 1968. godine, uz nekoliko stotina prisutnih gostiju, uzvanike su pozdravili član kanadskog parlamenta dr. Stanley Haidash i izaslanik torontskoga gradonačelnika Williama Dennisona gospodin G. Grayson.⁵⁰¹ Na sličnoj proslavi ogranka u Hamiltonu Hrvate je službeno u ime gradonačelnika pozdravio gospodin Doyle i predstavnici kanadske federalne vlade iz Ottawe. Uz tradicionalno organiziranje takvih proslava, Hrvatski narodni otpor je također samostalno ili u koordinaciji s drugim organizacijama organizirao proslave 10. travnja – Dana hrvatske državnosti, komemorativne mise u spomen na bleiburške žrtve. Otpor je organizirao antijugoslavenske prosvjede ispred diplomatskih predstavništava Jugoslavije. O svim tim manifestacijama naveliko se pisalo i izvještavalo ne samo u službenom

501 Proslava Dana Hrvatskog narodnog otpora u Torontu, Kanada, *Obrana*, br. 101-102, glasilo Hrvatskog narodnog otpora.

Marin Sopta
**VII. Oblikovanje
 političkih udruga
 i organizacija
 Hrvata u Kanadi**

Slika 68.
 Dom Hrvatskog narodnog otpora, Toronto

stranačkom glasilu nego, što je mnogo važnije, vrlo često u lokalnim novinama i radio- i TV-emisijama.⁵⁰² Paralelno s porastom hrvatskih zajednica, a naročito one u Torontu, rastao je i ugled Hrvatskog narodnog otpora, uglavnom zahvaljujući zalaganju njegovog sveukupnog članstva. Najbolji dokaz za to je svečana proslava otvaranja i blagoslov doma Hrvatskog narodnog otpora, koja je održana 16. svibnja 1970. godine.

Dom koji je organizacija kupila uglavnom novcem koji su članovi donirali, svečano je otvorio gradonačelnik grada Toronta William Dennison, uz prisutnost velikog broja Hrvata koji su za tu prigodu došli iz mnogih gradova provincije Ontarija, pa čak iz New Yorka, Chicaga i Clevelanda. Među istaknutim gostima bila su i dva gradska vijećnika Toronta, William Boychuk i Edd Negrige, koji su održali prigodne govore.⁵⁰³ Pored takvih i drugih sličnih stranačkih aktivnosti, čelni ljudi Hrvatskog narodnog otpora posebnu su pozornost posvećivali političkoj izgradnji svojih članova, kroz čitanje i analiziranje publikacija koje je tiskala Drina Press. Potaknuti takvim razmišljanjima, glavno povjereništvo Drina Pressa, središnjica „Erih Lisak“ i Radni skup „North“ upućuju putem letka javnu poruku Hrvatima Kanade. U sadržaju letka naslovljenog „Poruka Hrvatima Kanade – za Hrvatski narodni preporod u inozemstvu!“, opisujući povijest i djelovanje Otpora, osobit

502 „Gradski načelnik grada Hamilton službeno proglašuje 10. Travnja Danom Hrvatske Nezavisnosti. ... Ove godine je u velikom industrijskom gradu Hamiltonu, gradonačelnik Victor C. Copps službeno proglasio i objavio dan 10. Travnja Danom Hrvatske Nezavisnosti. Na samoj pak proslavi, koju je organizirao tamošnji ogranak Copps je osobno prisustvovao i govorio...“, *Hrvatska*, br. 7, Buenos Aires, 1970.

503 Svečano otvaranje i Blagoslov Hrvatskog narodnog otpora, Toronto, *Obrana*, službeno glasilo Hrvatskog narodnog otpora, 1970., Madrid, br. 135-136, str. 5.

se naglasak daje na potrebu „hrvatskom čovjeku dati u ruke hrvatsku knjigu, novinu, brošuru, letak, trebalo je dati hranu duši, da izdrži u vjeri otaca i u svom hrvatskom uvjerenju pripadnosti jednom starom, zaslužnom i ponosnom narodu sa tisućugodišnjom kulturom (...). Cilj je ovog poziva namjera da se stigne i do ostalih Hrvata bez obzira na ideološke, vjerske, pokrajinske i stranačke programe i nazore (...). Cilj je u konačnici našeg čovjeka oteti iz povučeniosti, indiferencije, neaktivnosti i bezvjerja te ga privesti aktivnom konstruktivnom političkom, kulturnom i inom radu do oslobođenja hrvatskog naroda i stvaranja HRVATSKE DRŽAVE“.⁵⁰⁴ General Drinjanin je smatrao i propagirao da je nacionalna svijest Hrvata najvažnija, a stančarstvo, vjerska pripadnost i ideologija osobna stvar svakog pojedinca. Na kritike i prigovore mnogih, a osobito neovisnih intelektualaca u političkoj emigraciji, da on ne može biti na prvim ili vodećim pozicijama zbog svoje ratne prošlosti, Luburić daje odgovor. U intervjuu mjesečniku *Nova Hrvatska* iz Londona 1960. godine na pitanje „Vjerojatno Vam je poznato koliko je komunistička i velikosrpska propaganda uspjela ozloglasiti Vaše ime. Kakav je zato Vaš odgovor na sve ono što Vam se predbacuje?“, general Drinjanin odgovara: „Za vrijeme rata bio sam na najvišim položajima i ja se kao vojnički zapovjednik osjećam odgovornim za sva svoja djela, no koliko su ta djela bila dobra ili zla neće suditi komunisti niti srpski šovinisti, nego Hrvati na jednom poštenom sudu u slobodnoj i suverenoj državi Hrvatskoj.“⁵⁰⁵ Odgovarajući u istom intervjuu na pitanje kako poslije smrti poglavnika Ante Pavelića gleda na ustaški pokret, Luburić odgovara: „Ne bih bio iskren ako ne bih priznao da sam bio, da jesam i da ću uvijek ostati ustaša. Ali istodobno svjestan sam da su potrebne promjene u Ustaškom pokretu kao i u svakoj stranci i organizaciji nakon nekog vremena“.⁵⁰⁶ Luburićevo mišljenje da nijedan od ustaških ministara ni generala neće dobiti nikakve položaje pod uvjetom da se Hrvatska i sutra stvori, nije dobro primljeno u mnogim emigrantskim krugovima, štoviše, potreslo je politički establišment hrvatske emigracije u Buenos Airesu. Nastavljajući svoja razmišljanja u tom pravcu, Luburić piše: „Ali

504 Poziv Hrvatima Kanade; Za Hrvatski narodni preporod u Inozemstvu! Letak, Toronto, 10. 4. 1968., Za Drina Press glavni povjerenik Vlado Šimunac, za središnjicu „Erik Lisah“ predsjednik Ratko Gagro i za radni skup „North“ pročelnik Marijan Nosić.

505 Razgovor s generalom Luburićem, *Nova Hrvatska*, br. 3-4, London, 1960.

506 Marin Sopta, Smrt koja je imala velikog odjeka u španjolskim medijima, *Vjesnik*, Podlistak, 21. 10. 2004., str. 15.

ja želim da naši poručnici isplivaju i prenesu ustaški duh u hrvatsku vojsku, jer samo će ona okupirati i preživjele i prevarene, i pokajnike, i nove i mlade^{.507} Njegov poziv na otvorenu suradnju s hrvatskim komunistima izazvao je pravu revoluciju ne samo u iseljeništvu nego, što je mnogo važnije, u domovini. Opsjednut idejom hrvatskog nacionalnog pomirenja, Luburić piše da je vrijeme da popravimo porušene mostove među Hrvatima koji su se kroz svoju krvavu povijest često borili jedni protiv drugih za tuđe interese, za različite ideologije. Zato Luburić ističe: „Mislim na potrebu da i uz cijenu promjene vlastitog mentaliteta prestanemo biti kusur za interese velikih i da izgradimo mostove među nama Hrvatima. Zato ne treba ni od Ustaša da postanu komunisti kad je komunizam usredotočen i među onima koji ga ispovijedaju. Ne treba ni od bivših partizana i mladih ljevičara tražiti da stupe u HOP ili Katoličku akciju, nego gledati prema drugim solucijama^{.508} Ovi stavovi generala Drinjanina kao i činjenica da su se u glasilu *Obrana* analizirala i komentirala domovinska zbivanja na visokoj političkoj i intelektualnoj razini, o pitanju odnosa u federaciji, položaju i ravnopravnosti Srba i ostalih pripadnika manjina u budućoj slobodnoj i demokratskoj državi Hrvatskoj, o odnosu i položaju Hrvatske i Bosne odnosno Hrvata i muslimana u toj republici, zabilježeno je i u domovini. To se najbolje vidi iz referata koji je na osnivačkoj sjednici općinske konferencije Saveza komunista Rijeke 20. siječnja 1968. godine podnio sekretar Izvršnog komiteta CK SK Hrvatske Miko Tripalo, koji je rekao: „Moramo više da se zamislimo nad jednom tendencijom u emigraciji koja u stvari nudi jednu anti-komunističku i antijugoslavensku moderniju platformu. Ako proučavate materijale iz tih krugova, primijetit ćete da oni također pričaju o decentralizaciji, o ravnopravnosti Hrvata i Srba u Hrvatskoj, da još neke parole izbacuju, ali svi prodaju dvije koje privlače pažnju. To je jedan krajnji nacionalizam i šovinizam koji se svodi na razbijanje Jugoslavije i odvajanje Hrvatske od Jugoslavije, i s druge strane na antikomunizam u smislu oslonca jedne takve države na Zapad, na kapitalističke zemlje^{.509} Svjesni da ideje nemaju granice, da su Luburićeve ideje i stavovi naišli na pozitivna mišljenja i reakcije u redovima hrvatskog iseljništva, da su

507 Marin Sopta, Otvoreno o pomirbi s hrvatskim komunistima, *Vjesnik*, Podlistak, 19. 10. 2004., str. 15.

508 General Drinjanin, Porušeni mostovi, *Obrana*, glasilo Hrvatskog narodnog otpora, br. 61-62, Madrid, 1967., naslovnica.

509 Marin Sopta, Vizionarskim idejama protiv umjetnog jedinstva, *Vjesnik*, Podlistak, 18. 10. 2004., str. 15.

se promidžbeni materijali, a osobito njegove poruke hrvatskim komunistima, studentima, radnicima i režimskom tisku počele širiti u domovini, jugoslavenske su vlasti odlučile likvidirati ga. Njegova smrt posebno je uzdrimala i šokirala španjolsku javnost. U španjolskim novinama *Joranda*, u izdanju od 29. travnja 1969. godine, izašao je velik članak o smrti Vjekoslava Maksa Luburića. U članku između ostalog piše: „Profesionalni vojnik. Borio se uvijek za nezavisnost Hrvatske... General Drinjanin nikada se nije predao (...). Bio je inteligentan, odlučan, i nadasve, dobar poznavalac politike Balkana. Od najmlađih dana se bori u Ustaškom pokretu, i u 24. godini života je imenovan generalom. Imao je naglu, briljantnu, moglo bi se reći munjevitu karijeru (...). Nije bio samo odličan poznavalac ratnog umijeća, nego i politike humanističkih nauka. Sjećam se da me jednom predstavio svom hrvatskom prijatelju Antonu Nuršteru, velikom njegovom suradniku, sveučilišnom profesoru i naučenjaku na sveučilištu Navarre“.⁵¹⁰ Druge španjolske novine, *Levante*, u izdanju od 27. travnja 1969. godine, u povodu Luburićeve smrti također donose velik članak u kojem piše: „Njegov je život bio prekaljen, život čovjeka, u čijim je mislima bila samo njegova domovina, Hrvatska i njegova djeca. Radi njih i radi nje je živio svoje dane i gojio sve svoje iluzije“.⁵¹¹ Samo nekoliko mjeseci poslije smrti svog osnivača, ideologa i vođe, vodeći ljudi Hrvatskog narodnog otpora na sjevernoameričkom kontinentu, Mile Markić, Stipe Glamuzina iz Lacawane, Stjepan Šego iz Chicaga, Ratko Gagro iz Toronta i Mate Čurić iz Hamiltona, sastaju se u američkom gradu Lakawani nedaleko od Buffala i zaključuju da se mora što prije održati svjetski sabor Hrvatskog narodnog otpora.

Na tom saboru, održanom 15. i 16. studenog 1969. godine u Torontu, prisutni delegati iz Europe, Australije, Južne i Sjeverne Amerike jednoglasno su izabrali Glavni stožer na čelu s Rudolfom Erićem iz Clevelanda.⁵¹² Također, delegati su zaključili da je to samo privremeno rješenje, koje daje vremena da Glavni stožer pripremi održavanje novog sabora. Izbor novog vodstva organizacije u Torontu nastavio se organiziranjem kontinentalnih sabora u Južnoj Americi, Australiji i Europi, na kojima su bila izabrana vodstva organizacije za ta područja. Tako je za pročelnika za Južnu Ameriku izabran Lukas Juričić, potpredsjednik

510 Španjolski tisak o karakteru i ličnosti generala Luburića, *Obrana*, br. 109-110, kolovoz 1968., glasilo Hrvatskog narodnog otpora, Madrid, str. 17.

511 Isto.

512 Prvi svjetski kongres Hrvatskog narodnog otpora, Obavijest iz pročelnništva glavnog stožera, *Obrana*, br. 117-118, Madrid, 1969.

Marin Sopta
**VII. Oblikovanje
 političkih udruga
 i organizacija
 Hrvata u Kanadi**

Slika 69.
 Ratko Gagro (u sredini),
 dr. Josip Gamulin (lijevo)
 i Andrija Bušić (desno)

Blaž Jurković i tajnik Mirko Bušić. U Australiji za pročelnika je izabran Jozo Matković te Ivan Mandić i Rade Buljubašić za njegove pomoćnike. U Kanadi je izabran odnosno potvrđen stari pročelnik Ratko Gagro iz Toronta. Osim njega u vodstvo organizacije izabrani su još Nikola Jerković, Nikola Štokan, Abel Popović, Božo Ćurlin, svi iz Toronta, i braća Mate i Stipe Ćurić iz Hamiltona. Nažalost, kao i u svim drugim političkim organizacijama u iseljeništvu, tako i u redovima Hrvatskog narodnog otpora dolazi do podjele na dvije grupe, od kojih će svaka za sebe tvrditi da su oni legitimni nasljednici generala Luburića. Do sukoba i nesuglasica došlo je uglavnom iz ideoloških razlika, i donekle zbog generacijskog sukoba. Zbog činjenice da je novoizabrani pročelnik Glavnog stožera Rudolf Erić izbjegavao sazvati sabor, potpredsjednik za SAD Mile Markić sazvao je kontinentalni sabor. Na održanom saboru Hrvatskog narodnog otpora održanom u veljači 1971. godine u Lansingu, u američkoj državi Michiganu, izabrano je novo vodstvo za sjevernoamerički kontinent. Za pročelnika organizacije izabran je Zvonko Bušić iz Clevelanda, koji će 10. rujna 1976. godine, zajedno sa suprugom Julienne, Slobodanom Vlašićem, Perom Matanićem i Franom Pešutom oteti američki avion tvrtke TWA na letu iz Buffala u New York.⁵¹³ Petorka hrvatskih otmičara aviona spustila se na pariški aerodrom, gdje se odlučila predati francuskoj policiji, pod uvjetom da *The New York Times* objavi njihov letak tiskan na engleskom i francuskom jeziku. Kada su letak naslovljen „Poziv na dostojanstvo i slobodu“ *The New York Times* i *Los*

513 Ivan Čizmić, Ivan Miletić, George Jure Prpić, nav. dj., str. 434.

Angeles Times objavili na svojim naslovnim stranicama, Zvonko Bušić i njegovi ortaci napustili su avion i predali se. U letku, za koji je svu odgovornost preuzelo Glavno sjedište Hrvatskih osloboditeljskih snaga, između ostalog piše: „Hrvatska je jedna – Hrvati su milijuni. Hrvatski muslimani i katolici, hrvatski komunisti i hrvatski neokomunisti, čine danas pouzdano i nenadvladivo zajedništvo. Hrvatska borba jest osloboditeljska nacionalna borba, a ne ideološka. Danas svaki Hrvat bez obzira na kojem dijelu svijeta bio, bez obzira na osobna politička naziranja, prijašnje zablude i promašaje želi i hoće uspostavu suverene i slobodne države Hrvatske“.⁵¹⁴

Ta akcija naišla je na veliko odobravanje političke emigracije, kao i članova Hrvatskog narodnog otpora diljem svijeta, pa tako i u Kanadi. Članovi i simpatizeri Hrvatskog narodnog otpora diljem Kanade prikupili su velika materijalna sredstva za potrebe obrane hrvatskih otmičara na sudskom procesu održanom u New Yorku. Dvije suprotstavljene grupacije unutar Hrvatskog narodnog otpora uspjele su tijekom vremena izglediti nesuglasice i konačno se dogovoriti da održe zajednički sabor. Na saboru pomirenja, koji je održan 1972. godine u španjolskom gradu Valenciji, izabrano je vodstvo na čelu s pročelnikom Mirkom Bušićem iz Buenos Airesa.⁵¹⁵ Međutim, veoma brzo na vidjelo ponovno dolaze velike razlike unutar organizacije, koje su nastale nakon akcije u kojoj je grupa Hrvata, većinom članova Hrvatskog narodnog otpora, organizirala upad u jugoslavenski konzulat u Stockholmu. Glavni cilj Mire Barešića, Anđelka Brajkovića, Ante Stojanova, Marinka Leme, Stanka Miličevića, Ivana Vujičevića i Blage Mikulića, koji su poduzeli tu akciju, bio je zarobiti jugoslavenskog ambasadora i zahtijevati od jugoslavenskih vlasti u Beogradu da puste devet Hrvata koji su bili zbog političkih razloga zatočeni i služili kazne u jugoslavenskim zatvorima. Plan je propao zbog toga što se jugoslavenski ambasador Vladimir Rolović fizički suprotstavio napadačima. U obračunu su napadači ubili jugoslavenskog ambasadora i nedugo zatim predali se švedskim vlastima. Rolovićevo ubojstvo imalo je velik odjek ne samo u Švedskoj nego i u Jugoslaviji, osobito kad se zna da je jugoslavenski diplomat bio osobni prijatelj predsjednika Tita. Jugoslavenske vlasti su prijetile prekidom diplomatskih odnosa sa Švedskom, otkazom službenog posjeta jugoslavenskog

514 Poziv na dostojanstvo i slobodu – Glavno sjedište Hrvatskih osloboditeljskih snaga, Letak; Vidi: Marin Sopta, HNO stavlja se na raspolaganje Hrvatskom saboru, *Vjesnik*, Podlistak, 25. 10. 2004., str. 17.

515 Autorov razgovor s Antom Ljubasom iz Chicaga, jednim od najutjecajnijih članova Otpora. Razgovor vođen telefonski, Zagreb, 2010.

predsjednika Tita Švedskoj, ako se ne udovolji njihovim zahtjevima da se napadači na jugoslavensko diplomatsko predstavništvo izruče Jugoslaviji. Nastale diplomatske trzavice i pregovori na relaciji Švedska – Jugoslavija, koji su prijetili izbijanjem diplomatskog skandala, neočekivano su riješeni kada je hrvatska trojka Nikola Lisac, Rudolf Prskalo i Josip Rebrina otela švedski avion i zahtijevala od švedskih vlasti da se zatvoreni Hrvati puste na slobodu, na što su švedske vlasti pristale. Hrvatski otmičari švedskog aviona i njihovi putnici pušteni su iz švedskog zatvora, odletjeli su zajedno u Madrid, gdje su se predali španjolskim vlastima. Prvo zatočeni, a zatim izvedeni pred španjolski sud, neki od njih su osuđeni na minimalne kazne robjije, dok su drugi, zahvaljujući izvanrednim vezama Hrvata sa španjolskim vlastima, pušteni da odu u Paragvaj.⁵¹⁶

Nema nikakve dvojbe da su velika materijalna sredstva koja su skupljena u Kanadi za potrebe obrane zatočenih Hrvata u španjolskim zatvorima umnogome pridonijela njihovu oslobađanju i malim kaznama.

Nastojanje Dinka Šakića, koji se promovirao u vođu i nasljednika generala Luburića, da sebe prikaže kao službenoga glasnogovornika ovih dviju grupa, uglavnom članova Otpora, stvaralo je veliku pomutnju među članstvom na terenu. Nove trzavice između dviju grupa dosegle su vrhunac na saboru Hrvatskog narodnog otpora održanom 1974. godine u Torontu. Naime, tada dolazi do potpunog i konačnog rascjepa u organizaciji, kada su delegati izabrali novo vodstvo na čelu s pročelnikom Stipom Bilandžićem iz Njemačke. Nezadovoljni ishodom izbora novog vodstva organizacije, Dinko Šakić i njegove pristaše odlučuju samostalno djelovati, dajući sebi za pravo prisvojiti tiskaru u Španjolskoj. Imajući to u vidu, kao i golem broj radnika na privremenom radu iz Jugoslavije, uglavnom Hrvata, vodstvo organizacije odlučuje uredništvo novina prebaciti u Njemačku. Pokreće se novo glasilo, koje je nazvano *Otpor*, ali nažalost ono prestaje s izlaženjem kada njemačke vlasti odluče zabraniti djelovanje organizacije zbog navodnog propagiranja terorizma.⁵¹⁷ O aktivnostima Hrvatskog narodnog otpora i njegovom tretmanu od jugoslavenskih službenih vlasti najbolje govori podatak da su profesionalni ubojice jugoslavenske tajne policije ubili šest članova Hrvatskog narodnog otpora, većinom u Za-

516 Autorov razgovor s Ivanom Vujičevićem, jednim od napadača na jugoslavensko diplomatsko predstavništvo u Stockholmu, u Zagrebu 30. travnja 2010. godine. Autorov razgovor s Josipom Rebrinom, jednim od otmičara švedskog aviona, u Zagrebu 24. travnja 2010.

517 Autorov razgovor sa Stipom Bilandžićem, pročelnikom Hrvatskog narodnog otpora, u Zagrebu 9. travnja 2010.

padnoj Njemačkoj i Švedskoj te pokušali neuspješno nekoliko puta izvršiti atentat na Stipu Bilandžića. Jednu od glavnih ideja vodilja na kojoj je Hrvatski narodni otpor temeljio svoj rad na najbolji je način formulirao nesuđeni nasljednik generala Luburića, mladi pisac Enver Mehmedagić, koji je odgovarajući na pitanje „Može li emigracija stvoriti soluciju u domovini“ odgovorio: „Smatram emigraciju dijelom Domovine i prema tome koliko upliva ima emigracija na Domovinu jednak upliv ima Domovina na emigraciju. Radi se o pretakanju ideja, o traženju puta solucije, jer kao što nije sve negativno u emigraciji tako nije sve negativno ni u Domovini. Smatram da naš vrhovni cilj mora biti napor za postignuće potpune asimilacije emigracije s Domovinom“.⁵¹⁸

Izbor Stipe Bilandžića za pročelnika Hrvatskog narodnog otpora, Zvonka Bušića za njegovog pročelnika za Sjevernu Ameriku, kao i Tomislava Kvaternika alias Nikole Štedula za glavnog tajnika organizacije, unio je veliku živost u redove organizacije, što se odmah osjetilo i na terenu. U organizaciju ulazi velik broj članova, uglavnom mladih ljudi koji su nedavno došli iz domovine. Karakteristično za njih jest to što su u javnim nastupima i idejama bili mnogo radikalniji od pripadnika stare generacije političkih emigranata. Njihov radikalizam i ogorčenost prema jugoslavenskim vlastima definitivno su bili i produkt iskustva doživljenog 1971. godine, za vrijeme „maspoka“, kada su mnogi od njih osjetili batine jugoslavenske policije, bili zatvoreni i osuđeni na zatvorske kazne. Pisanje memoranduma i političkih apela na adrese vlada uglavnom zapadnih država završilo je i, prema njihovu shvaćanju, upotreba sile u hrvatskoj osloboditeljskoj borbi sasvim je normalna i opravdana. To je jedini jezik koji neprijatelj poznaje i respektira, a demokratski svijet nažalost uvažava i sluša. U hrvatskom iseljeništvu, pa i u redovima Hrvatskog narodnog otpora, koji je i sam u svom programu otvoreno propagirao upotrebu sile, takva retorika i nastupi novopridošlih mladih Hrvata dočekani su s dozom sumnje.⁵¹⁹ Vodstvo Hrvatskog narodnog vijeća na čelu s Jankom Skrbinom, Hrvojem Lunom i Mirom Galom javno se distanciralo od takvih radikalnih ideja. Nakon akcije Marijana Buconjića iz New Yorka i njegovih drugova, Ivana Jukića i Ilije Čurića, 10. rujna 1974. godine, kada su prekinuli sjednicu Ekonomskog savjeta Skupštine UN-a, bacajući letke na engleskom jeziku u kojima su objašnjavali nepravedan po-

518 Razgovor s Enverom Mehmedagićem, *Obana*, glasilo Hrvatskog narodnog otpora, br. 147, siječanj 1971., Madrid, str. 5.

519 Autorov razgovor sa Stipom Bilandžićem iz Njemačke, jednim od bivših pročelnika Hrvatskog narodnog otpora za svijet, Zagreb, 2010.

Marin Sopta
**VII. Oblikovanje
političkih udruga
i organizacija
Hrvata u Kanadi**

Slika 70.
Drago Sudar,
glavni tajnik Ujedinjenih
Hrvata Kanade

ložaj hrvatskog naroda u Jugoslaviji, uslijedila je otmica aviona američke tvrtke TWA na letu iz Buffala u New York, 10. rujna 1976. godine. Samo godinu dana kasnije ponovno će Marijan Buconjić, ovaj put s drugom dvojicom Hrvata, Jozom Brekalom i Vladimirom Dizdarom, na silu upasti u jugoslavensko diplomatsko predstavništvo pri Ujedinjenim narodima, zahtijevajući da se njihova poruka pročita na beogradskoj Konferenciji o europskoj suradnji i sigurnosti. Tek nakon što je poruka na sjednici pročitana, hrvatski su borci za slobodu pustili svoje taoce na slobodu i predali se američkim vlastima.

Generacijski sukobi u hrvatskom iseljeništvu, a iznad svega ideološke razlike kao i razlike u konceptu i načinu vođenja hrvatske osloboditeljske borbe, naveliko su polarizirali političku emigraciju početkom sedamdesetih godina i nadalje, sve do uspostave slobodne i demokratske Republike Hrvatske. U atmosferi, koja je zavládala u redovima hrvatske političke emigracije krajem sedamdesetih godina, a u doba velike političke nestabilnosti i ekonomske krize koja je zahvatila Jugoslaviju, dolazi u SAD-u i Kanadi 1980. godine do spektakularnih uhićenja velikog broja najaktivnijih Hrvata, od kojih su većina članovi Hrvatskog narodnog otpora. Prvo su uhićeni, a zatim izvedeni na sud Stipe Ivkošić, Nedo Sovulj, Zvonko Čavar, Ivan Čale i Franjo Ivić, pod optužbom za „tajno djelovanje s ciljem što većeg novčanog dobitka, za konspiraciju, za posjedovanje i prenošenje eksploziva iz jedne u drugu saveznu državu, za pokušaj bombardiranja prostorija gdje se trebala održati proslava 29. studenog i gdje je navodno trebao biti jugoslavenski ambasador“.⁵²⁰

520 Iвица Đikić, Zahtijevamo oslobođenje petorice Hrvata koji još robijaju po američkim zatvorima, *Panorama*, Zagreb, 24. travnja 1996., str. 52-53.

Međutim, prema intervjuu s Franjom Ivićem, jednim od glavnih optuženika, njegovo uhićenje kao i ono njegovih drugova bilo je politički motivirano zbog izvanrednih diplomatskih odnosa koji su u to vrijeme postojali između SAD-a i Jugoslavije. Zbog američkih nacionalnih odnosno sigurnosno-strateških interesa, vanjska politika SAD-a prema Jugoslaviji bila je bazirana na Kissingerovoj doktrini zaštite i čuvanja jugoslavenskih granica, kao i davanja svih vrsta pomoći radi konsolidiranja unutarnjeg stanja u zemlji. Jedino što je bilo istinito u optužnici, prema Ivićevim tvrdnjama, „jest da su mi američki agenti FBI-a, koji su mi došli na vrata u četiri sata ujutro 12. prosinca 1980. godine, pronašli jednu eksplozivnu napravu“⁵²¹ koju je trebao uzeti jedan hrvatski mornar i odnijeti u Hrvatsku, kako bi se mogli obučavati hrvatski borci za slobodu u domovini. Godinu dana nakon što je uhvaćena i osuđena na višegodišnju zatvorsku kaznu ta grupa Hrvata, u lipnju 1981. godine američke vlasti uhićuju deset drugih Hrvata; više-manje svi su bili članovi Hrvatskog narodnog otpora. Uhićeni Ivan Mišetić, Mile Markić, Ante Ljubas i Mile Bagarić, svi iz Chicaga, Vinko Logarušić iz Clevelanda, Ranko Primorac i Josip Biošić iz Los Angelesa, Mile Boban iz San Francisca, Anđelko Jakić iz New Yorka i Drago Sudar iz Toronta, optuženi su za konspiraciju, ucjene, iznuđivanje novca, kupnju, prijevoz i posjedovanje oružja te podmetanje bombi i terorizam. U sudskom procesu održanom u New Yorku kao svjedoci optužbe pojavili su se i neki Hrvati. Optuženi Mile Boban, Anđelko Jakić, Josip Biošić i Ivan Mišetić bili su oslobođeni optužbe i pušteni na slobodu, za razliku od njihovih drugova, koji su dobili višegodišnje zatvorske kazne. Sve te akcije, kao i neke druge u Europi i Australiji, podijelile su političku emigraciju na dvije grupe. Jednu koja je suosjećala, simpatizirala i bila uvjerena da dobro razumije i shvaća plemenite motive, osobito Bušićeve i Buconjićeve akcije, i koja je velikodušno materijalno pomagala troškove sudske obrane.⁵²² Pripadnici druge grupe, čiji su glavni glasnogovornici bili okupljeni oko tjednika *Nova Hrvatska* i njezinog urednika Jakše Kušana, smatrali su da su te akcije kompromitirale hrvatsku osloboditeljsku borbu na demokratskom Zapadu. Interesantno je spomenuti da su te aktivnosti Hrvata, a naročito Bušićeva i Buconjićeva, izazvale veliku pozornost američke javnosti. Jedna od najpoznatijih američkih TV-postaja, ABC, donijela je velik prilog o Buconjićevoj akciji kao i reakciju i komentare njegovih susjeda. Istica-

521 Autorov razgovor s Franjom Ivićem, Zagreb, 10. travnja 2010.

522 Autorov razgovor s Marijanom Buconjićem, visokim dužnosnikom Hrvatske republikanske stranke, Zagreb, 2010.

nje da je njegov glavni motiv bio domoljublje i činjenica da je riječ o obiteljskom čovjeku, bila je dobra reklama u američkoj javnosti za propagiranje hrvatskog problema. U slučaju Zvonka Bušića i njegove grupe, njegov sudac John Bartels prije izricanja presude izjavio je: „Zvonka Bušića i njegovu suprugu, kao i njihove drugove ne smatram nikakvim ratnim zločincima ni teroristima“.⁵²³ Uhićenje i suđenje dvjema grupama Hrvata, uglavnom članovima Hrvatskog narodnog otpora, gotovo je uništilo organizaciju i postojala je realna mogućnost da prestane s djelovanjem. Materijalno je dovedena u stečaj i kadrovski uništena, jer su njezini glavni ljudi završili u zatvoru, pa je među članstvom nastalo potpuno rasulo i strah, osobito u SAD-u.

Nesuglasice koje su nastale u Hrvatskom državotvornom pokretu u osnivanju kojega je Hrvatski narodni otpor igrao važnu ulogu, još su više pridonijele kaotičnoj situaciji koja je zavládala u redovima Otpora. U beskonačnim razgovorima i konzultacijama među članovima Hrvatskog narodnog otpora, nakon nekoliko godina lutanja u potrazi za novim smjernicama djelovanja organizacije i za novim početkom, održan je 15. i 16. studenog 1986. godine Svjetski sabor Hrvatskog narodnog otpora u Torontu. Organizaciju Sabora i brigu o delegatima koji su došli iz Europe, Australije i velikih gradova SAD-a i Kanade, preuzeo je ogranak „Erih Lisak“ iz Toronta. Na samom početku zasjedanja pročitani su pozdravi i referati bivših pročelnika, Mirka Bušića iz Argentine i Mile Bobana iz Teksasa. Dvodnevno saborovanje proteklo je u atmosferi velikog optimizma i planova za budućnost organizacije. Za vrijeme zasjedanja također se analizirala trenutačna situacija organizacije, tretiranje zatvorenih članova kao i odnos Hrvata prema njihovim obiteljima, odnos prema drugim političkim organizacijama, pitanje glasila *Otpor*, a posebno situacija u Jugoslaviji i djelovanje na domovinskom tlu. Prisutni delegati na kraju su usvojili Rezoluciju, u kojoj je najznačajnija bila usvojena točka 2., koja glasi: „Budući da je ovaj program namijenjen izvan-domovinskom djelovanju H. N. Otpora (koji je zasnovan na demokratskim načelima) njegov će se cijeli rad odvijati i u granicama zakona u kojima su osnovane i gdje rade njegove postrojbe. H. N. Otpor će u tom radu pomagati hrvatsku osloboditeljsku borbu svim prikladnim i zakonom dozvoljenim sredstvima i načinima djelovanja“.⁵²⁴

523 Hrvatska slobodna, Hrvati u američkim zatvorima, *Nedjeljna Dalmacija*, 9. 9. 1992., str. 14 i 27.

524 Svjetski sabor Hrvatskog narodnog otpora u Torontu u riječi i slici, *Otpor*, glasilo Hrvatskog narodnog otpora, Godina XII., br. 3, 1986., str. 25.

Na saboru je izabrano novo vodstvo organizacije na čelu s Marinom Soptom, za tajnika je izabran ing. Ivo Jolić, za glavnog urednika glasila *Otpor* Vlado Glavaš iz Chicaga. U vodstvo organizacije izabrani su, među ostalima, Karlo Anić iz St. Louisa, Petar Čule iz Melbournea, Miško Maslač iz Clevelanda i drugi.

Sabor u Torontu imao je velik odjek u hrvatskom iseljeništvu, a posebno je bio važan njegov psihološki efekt. Bivši članovi, koji su se bili povukli iz aktivnog rada u organizaciji, veoma brzo nakon završetka saborovanja u Torontu počeli su se vraćati i sudjelovati u radu organizacije. Također, jugoslavenskim vlastima poslana je kristalno jasna poruka da članovi Otpora nastavljaju svoju hrvatsku osloboditeljsku borbu. Odlukom sabora uredništvo, odnosno tiskanje glasila *Otpor*, preselilo se iz Chicaga u Toronto, najviše iz financijskih razloga. Prelaskom u Toronto njegova oprema i papir na kojem se glasilo tiskalo bili su mnogo kvalitetniji i moderniji. Novine nakon dugo vremena dobivaju na kvaliteti i ugledu zahvaljujući novim prilozima uglednih hrvatskih djelatnika poput svećenika dr. Rudolfa Hrašćanca, Karla Ilinića, Ante Belje, fra Šite Ćorića i drugih. Najbolji dokaz za to je veća prodaja i distribucija glasila u svijetu. Svega tri broja nakon što se glasilo počelo tiskati u Torontu, naklada dostiže nevjerovatnih 5000 primjeraka, koji se šalju i prodaju u Južnoj Americi, Sjevernoj Americi, Australiji i Europi. I ono što je donedavno bilo nezamislivo u stranačkim odnosima u emigraciji, zahvaljujući novoj, otvorenoj politici uredništva *Otpora*, postaje normalno, a to je intervju s predsjednikom Hrvatskog oslobodilačkog pokreta, dr. Srećkom Pšeničnikom, ili pak u cijelosti objavljen govor predsjednika Hrvatskog narodnog vijeća dr. Mate Meštrovića, koji je održao na proslavi 10. travnja 1988. godine u gradu Oakvilleu, provincija Ontario.⁵²⁵ U intervjuu koji je dao za *Otpor*, dr. Pšeničnik otvoreno odgovara na sva pitanja o odnosima u emigraciji, o stanju u Hrvatskom oslobodilačkom pokretu, njegovim razmišljanjima i načinima rješavanja hrvatskog pitanja. Na pitanje zašto je, prema mišljenju mnogih u iseljeništvu, Hrvatski oslobodilački pokret i on osobno protiv hrvatskoga zajedništva, dr. Pšeničnik odgovara: „Nastaviti s pokušajem stvaranja zajedništva putem krovne organizacije – gubitak je vremena, naročito nakon neuravnoteženih ispada predsjednika HNV-a. Trebalo je odmah započeti s pozicija ravnopravnosti snaga onih koji

525 Mate Meštrović, Govor održan na proslavi 10. travnja 1988. u Oakvilleu, *Otpor*, br. 2, 1988., str. 11.

su voljni stvarati zajedništvo“.⁵²⁶ Prigovor dr. Pšeničnika kako je stvaranje zajedništva putem „krovne organizacije“ gubljenje vremena, u biti je isti onaj koji se ranije predbacivao vodstvu njegove organizacije i zbog kojeg su se djelomično osnivale druge političke organizacije.

Godinu dana nakon svjetskog sabora u Torontu, održan je 30. i 31. listopada i 1. studenog sabor Hrvatskog narodnog otpora za Sjevernu Ameriku. Na veoma uspješnom trodnevnom saboru u New Yorku, koji je održan uz velik zanos prisutnih delegata, potvrđena su stajališta usvojena u Torontu. S velikim zadovoljstvom su prihvaćeni referati i izvještaji koji govore o pojačanoj aktivnosti i uspjesima organizacije ostvarenima u jednogodišnjem razdoblju. Uz usvojenu rezoluciju, izabrano je vodstvo organizacije za sjevernoamerički kontinent. Za pročelnika izabran je Karlo Sopta iz Toronta, za njegovog zamjenika Branko Zovko iz Clevelanda. Na mjesto tajnika izabran je Vlado Glavaš iz Chicaga, za rizničara Mirko Luburić iz New Yorka i za njegova zamjenika Miro Biošić iz Los Angelesa. U vodstvo organizacije izabrani su još Karlo Anić iz St. Louisa, Marko Vidović iz New Yorka i Vinko Tatarević iz Toronta.⁵²⁷ Poslije sabora u New Yorku došlo je do još veće aktivnosti na terenu. Organizirane su veoma uspješne proslave „Dana Otpora“ u Chicagu, Clevelandu, New Yorku, Los Angelesu, Vancouveru, St. Louisu, Torontu i drugim mjestima. Organizacija se vidno materijalno oporavila, tako da je određen iznos poslan u Europu za potrebe promidžbenog djelovanja među gostujućim radnicima iz domovine. Politika i djelovanje Hrvatskog narodnog otpora iz tog vremena u biti su se temeljili na programskim načelima koja su isticala da nije važna vjerska pripadnost. Hrvat može biti i bezvjerac, glavno je da je nacionalno svjestan i odan domovini. Vodstvo organizacije je propagiralo potrebu promjene hrvatskog mentaliteta, a taj je da se stalno borimo za tuđe ideologije i tuđe interese. Hrvatski interesi ne poznaju granice, potrebno je graditi most između Hrvata u domovini i iseljeništvu. Također, vodstvo organizacije je propagiralo stajalište jednog od bliskih Luburićevih suradnika, pjesnika Envera Mehmedagića, koji je tvrdio da nema potrebe da se opterećujemo stvaranjem jedinstva hrvatske emigracije. Prema njegovim riječima: „Nikada nije bilo moguće stvoriti apsolutno jedinstvo. To

526 Beskompromisnom borbom protiv svake Jugoslavije za uspostavu slobodne, demokratske i nezavisne države Hrvatske. Intervju s dr. Srećkom Pšeničnikom, *Otpor*, glasilo hrvatskog narodnog otpora, br. 3, 1988., str. 5.

527 Sabor Hrvatskog narodnog otpora u New Yorku, *Otpor*, glasilo Hrvatskog narodnog otpora, 30., 31. studenog 1989.

nije bilo moguće ni u našoj prošlosti, a to nije moguće niti danas ni u Domovini, ni u emigraciji. Ali je moguće stvoriti jedinstven nastup ljudi, prožetih istim idealima. Budućnost odnosno buduća pokoljenja iznijet će svoj konačni sud tko je od nas bio u pravu, a tko ne“.⁵²⁸

Između ostalih organizacijskih aktivnosti Hrvatskog narodnog otpora i njegovih članova osamdesetih godina 20. stoljeća značajno je spomenuti organizaciju triju većoma uspješnih međunarodnih konferencija održanih na Sveučilištu York u Torontu. Predavanja na tim konferencijama održali su najpoznatiji i najbolji svjetski poznavatelji političkih i ekonomskih prilika u jugoistočnoj Europi, a posebno u bivšoj državi. Na konferencijama s temama „Hrvatski nacionalizam i kultura u 20. stoljeću“, „Jugoslavija poslije Tita“ i „Jugoslavija i hrvatska perspektiva“, među ostalim predavačima nastupili su grof Nikolai Tolstoy, poznati povjesničar i autor nekoliko svjetski poznatih knjiga s tematikom Drugog svjetskog rata, Nora Beloff, poznata novinarka iz Londona, autorica nekoliko knjiga o Jugoslaviji, dr. Karl Gustaf Ströhm iz Beča, dr. George Schophlin s London School of Economics, bračni par dr. Irene i Jens Reuter sa Southeast Institute u Münchenu, Sune Olafson, švedski novinar, dr. Mate Meštrović iz New Yorka i dr. Pedro Ramet iz SAD-a. Kakvo je bilo značenje i odjek tih konferencija, a osobito one pod naslovom „Jugoslavija poslije Tita“, održane 15. i 16. studenog 1985. godine, ne samo u hrvatskom iseljeništvu nego čak svijetu, potvrđuju sljedeći podaci: osim torontskog dnevnika *The Toronto Star*, koji je najavio konferenciju jednim člankom, režimske novine *Vjesnik* iz Zagreba pet su dana na naslovnoj stranici donosile velike članke o tome. Švedska televizija dala je višesatni prikaz rada konferencije, izlaganja pojedinih predavača kao i opširne intervjuue s pojedinim sudionicima.⁵²⁹

Potaknuto političkom i gospodarskom krizom u Jugoslaviji, a frustrirano i ogorčeno šturim ili nikakvim pisanjem američkog tiska o situaciji u Jugoslaviji, vodstvo organizacije Hrvatskog narodnog otpora odlučuje platiti velik oglas u najpoznatijim svjetskim dnevnim novinama, *The New York Timesu*. Oglas pod naslovom „Jugoslavija na smrtnoj postelji“, s mrtvačkim sandukom na kojem je pisalo Jugoslavija, bio je objavljen u izdanju od 5. prosinca 1988. godine. U samom oglasu govorilo se o

528 Razgovor s Enverom Mehmedagićem, *Obrana*, glasilo hrvatskog narodnog otpora, br. 147, siječanj 1971., str. 5.

529 Međunarodni simpozij u Torontu, *Otpor*, glasilo Hrvatskog narodnog otpora, Godina XII., br. 1, 1986., str. 21-25.

neriješenom nacionalnom pitanju, o ekonomskoj krizi, velikom broju političkih zatvorenika, kojih je prema službenom izvještaju svjetski poznate organizacije za ljudska prava, „Amnesty International“, Jugoslavija imala više nego SSSR u odnosu na broj stanovnika.⁵³⁰ Velik odjek i pozitivnu reakciju, kako u hrvatskom iseljeništvu tako i u židovskim zajednicama Toronta i Montreala, imala je i akcija proćelnika Hrvatskog narodnog otpora Marina Sopte da se organizira večera s koje će sav prihod ići u korist izgradnje židovske sinagoge u Zagrebu. Tu gestu hrvatske zajednice Toronta zabilježio je židovski tjednik *The Canadian Jewish News* u svom izdanju od 5. svibnja 1988. godine, donoseći veliki intervju s glavnim organizatorom večere, Marinom Soptom.⁵³¹ Uopće nema dvojbe da jedan od najvažnijih trenutaka u povijesti Hrvatskog narodnog otpora i općenito u povijesti Hrvata Toronta i Kanade, predstavlja privatni posjet Torontu hrvatskog povjesničara i istaknutog intelektualca u borbi za hrvatsku neovisnost, dr. Franje Tuđmana i njegove supruge Ankice u lipnju 1987. godine. Unatoč činjenici da je bračni par Tuđman došao u privatni posjet obitelji Zlatka Čaldarevića, dr. Tuđman je na nagovor Marina Sopte pristao održati predavanja na četiri kanadska sveučilišta, i to dva u Torontu, jedno na Sveučilištu u Sudburyju i jedno na Sveučilištu u Ottawi. U organizaciji njegovih predavanja, posebno onih u Torontu, jednu od glavnih uloga imali su članovi Hrvatskog narodnog otpora. Dr. Tuđman je svoje prvo predavanje održao na Sveučilištu York 16. lipnja 1987. godine na engleskom jeziku, s temom o nacionalnom pitanju u suvremenom svijetu. Interesantno je da je nakon predavanja njegov domaćin, zamjenik ravnatelja Collegea Atkinson, prof. Hector Massey, otvoreno rekao za dr. Tuđmana kako ima sve preduvjete da postane predsjednik Hrvatske. Drugo predavanje dr. Tuđman je održao 19. lipnja na hrvatskom jeziku, na Ontario Institute for Studies in Education (Sveučilište u Torontu), treće 23. lipnja na Laurentin University u Sudburyju i četvrto 26. lipnja na Carlton University u Ottawi, oba na engleskom jeziku. Hrvati prisutni na predavanju na hrvatskom jeziku doživjeli su njegov javni nastup i predavanje s nevjericom, drugi s velikim nepovjerenjem zbog Tuđmanove komunističke i partizanske prošlosti, a većina sa znatiželjom. Govoreći o temi „O povijesti rješavanja hrvatskog pitanja

530 Oglas Hrvatskog Narodnog Otpora u *The New York Times*, *Otpor*, glasilo Hrvatskog narodnog otpora, Godina XIV., br. 5, 1988., str. 25.

531 Organization and People – Roman Catholic leads drive for Zagreb shul, *The Canadian Jewish News*, Toronto, 5. 5. 1988.

i samoodređenja naroda u svijetu“, dr. Tuđman je svojim jasnim stavovima oduševio većinu prisutnih Hrvata. U predavanju je među ostalim rekao: „Samoodređenje nacija, njihovo oslobođenje od svakog vanjskog sputavanja i stranog ropstva, njihova državna suverenost, ali istodobno i njihova težnja ne samo za ravnopravnošću nego i za prevlašću u međunarodnom poretku – bili su i ostali glavnim značajkama suvremenog povijesnog gibanja“.⁵³²

Mnogi Hrvati u Torontu i okolnim mjestima bili su veoma kritični prema članovima Hrvatskog narodnog otpora zbog toga što su iza kulisa organizirali predavanja i javno pozivali ljude na predavanja dr. Tuđmana. Vodstvo Hrvatskog narodnog otpora je u sklopu svog programa i ideje da „... zato ne treba tražiti ni od ustaša da postanu komunisti kad je komunizam frakasirao i među onima koji ga ispovijedaju. Ne treba ni od bivših partizana i mladih ljevičara tražiti da stupe u HOP ili Katoličku akciju, nego gledati drugu soluciju (...) Pobuna duha u Zagrebu među hrvatskim književnicima sili nas na razmišljanje. Razmišljajmo i gradimo mostove među nama, među Hrvatima“.⁵³³

Posjet i predavanja koja je dr. Tuđman održao u Kanadi simbolizirali su jedinstvo hrvatskog duha: s jedne strane, predavanje drži bivši najmlađi general Titovih partizana, dok u publici sjede bivši visoki ustaški časnici. Sama činjenica da je službeni organizator predavanja bio Hrvatski studentski klub sa Sveučilišta York, čiji članovi su rođeni u Kanadi, govorila je o hrvatskom zajedništvu. Nadolazeće promjene u jugoistočnoj Europi kao i u bivšoj državi pružile su priliku hrvatskim iseljenicima da se aktivno uključe u stvaranje i obnovu hrvatske države. Hrvatski narodni otpor od početka višestranačja u Hrvatskoj materijalno i moralno pomaže dr. Tuđmana i njegovu Hrvatsku demokratsku zajednicu. Nakon prvih demokratskih izbora u Hrvatskoj i uspostave demokracije te formiranja Sabora Republike Hrvatske, vodstvo Hrvatskog narodnog otpora saziva izvanredan sabor s jednom točkom dnevnog reda: budućnost Hrvatskog narodnog otpora. Imajući u vidu da je ponovno uspostavljena slobodna i demokratska Republika Hrvatska, a predsjednik dr. Franjo Tuđman u svom prvom govoru u Saboru održanom 30. svibnja 1990. godine istaknuo kako je stvoreno du-

532 Franjo Tuđman, *O povijesti rješavanja hrvatskog pitanja i samoodređenja naroda u svijetu*, Društvo hrvatskih intelektualaca i privrednika, Toronto, 1987., str. 26.

533 General Drinjanin, *Porušeni mostovi*, *Obrana*, glasilo Hrvatskog narodnog otpora, Godina V., br. 61-61, Madrid 1967., naslovnica.

hovno jedinstvo između domovine i iseljene Hrvatske i da „Nova hrvatska vlada, na svim razinama, treba poduzeti efikasne korake kako bi se što prije omogućio povratak što većeg broja iseljenih Hrvata širom svijeta u domovinu“,⁵³⁴ samo je olakšalo donošenje odluke vodstva Hrvatskog narodnog otpora da prestane s radom organizacije. Na izvanrednom saboru održanom 21. i 22. lipnja 1990. godine u Torontu delegati donose jednoglasnu odluku o prestanku djelovanja Hrvatskog narodnog otpora. O odluci poslan je službeni dopis predsjedniku Republike Hrvatske dr. Franji Tuđmanu i predsjedniku Sabora dr. Žarku Domljanu. Hrvatski narodni otpor bio je prva hrvatska politička organizacija u emigraciji koja je donijela takvu odluku.⁵³⁵ Međutim, članovi organizacije nastavljaju svoju političku aktivnost, ovaj put većinom kroz Hrvatsku demokratsku zajednicu, obilno pomažući materijalno, a neki odlaze u domovinu da bi se borili protiv velikosrpske agresije. Relativno velik broj članova Hrvatskog narodnog otpora iz Europe, Australije, SAD-a i Kanade vraća se s članovima svoje obitelji u domovinu. Jedan od glavnih ljudi Otpora, Mile Markić iz Chicaga, vraća se u domovinu početkom 90-ih godina, gdje umire, isto kao i Karlo Sopta iz Toronta. Smrtni ostaci Stipe Šege preneseni su iz Chicaga u njegovu rodnu Hercegovinu. Ivan Vujičević zajedno s pedesetak Hrvata iz New Yorka dolazi u Hrvatsku odmah na početku rata i kao dragovoljac sudjeluje na svim bojištima. Franjo Ivić iz New Yorka i Stipe Rukavina iz Australije nakon povratka u domovinu postaju djelatnici Ministarstva obrane Republike Hrvatske, kao i Josip Rebrina iz Španjolske. Rade Buljubašić iz Australije postaje tajnik za iseljeništvo Hrvatske demokratske zajednice. Zadnji glavni urednik glasila *Otpor*, Vlado Glavaš, sa svojom obitelji vraća se u domovinu i radi u Hrvatskoj matici iseljenika, glavna zadaća koje je suradnja s iseljenicima. Marko Nosić iz Toronta, član predsjedništva Hrvatskog narodnog otpora za Sjevernu Ameriku, Stipe Ivkošić i Ivan Čale iz New Yorka, Milan Bagarić iz Chicaga i Rudolf Prskalo iz Švedske vraćaju se u domovinu, gdje ovaj posljednji umire. Bivši pročelnici Hrvatskog narodnog otpora, Stipe Bilandžić i Marin Sopta, također se s obitelji vraćaju u domovinu. Bilandžić radi nekoliko godina kao specijalni savjetnik u Ministarstvu unutarnjih poslova, a Sopta postaje direktor Hrvatskog centra strategijskih istra-

534 Paul Hockenos, *Homeland Calling – Exile Patriotism and the Balkan Wars*, Cornell University Press, Ithaca & London, 2003., str. 49.

535 Kopija službenog pisma koje je vodstvo organizacije uputilo na adresu Hrvatskog državnog sabora u Zagreb. U autorovu posjedu.

živanja. Također, jedno vrijeme radi kao tajnik za iseljeničtvo Hrvatske demokratske zajednice i kao državni tajnik Ministarstva obnove, razvoja i useljeničtva.

Hrvatska republikanska stranka u Kanadi

Politička i stranačka djelatnost Hrvatske republikanske stranke uglavnom se odvijala kroz rad članova i simpatizera okupljenih oko njezina dva ogranka, u Torontu i Windsoru. Glavna aktivnost članova stranke svodila se na propagiranje stranačkog programa i načela stranke, koja je osnovana 1951. godine u Buenos Airesu. Skupljanjem članarine i materijalnih donacija, prodajom različitih stranačkih publikacija i novina, poput *Hrvatske budućnosti*, koja je tiskana u Los Angelesu, *Rakovice*, tiskane u Njemačkoj i *Hrvatskog puta*, tiskanog u Torontu, članovi stranke nastojali su zadržati stare i pridobiti nove članove stranke. Također, članovi stranke u Kanadi često su, u koordinaciji s vodstvom stranke u Buenos Airesu, organizirali antijugoslavenske demonstracije, lobirali i upoznavali kanadske političare na lokalnoj, provincijskoj i saveznoj razini s hrvatskom problematikom. Na adrese mnogih vladinih ureda slani su razni memorandumi o kršenju ljudskih prava i zatvaranju istaknutih hrvatskih intelektualaca u Jugoslaviji zbog otvorene kritike komunističkog režima.

Glavni ideolog i utemeljitelj stranke bio je istaknuti hrvatski intelektualac, profesor matematike i fizike, Ivan Oršanić, koji je za vrijeme Nezavisne Države Hrvatske obnašao visoke stranačke i državne funkcije. Padom NDH, a u strahu od komunističke odmazde, Oršanić s članovima obitelji, poput stotina tisuća pripadnika hrvatske vojske i civila, napušta domovinu i odlazi u Italiju, a zatim u Argentinu.

U svakodnevnim razgovorima s drugim hrvatskim izbjeglicama, a naročito s bivšim visokim državnim dužnosnicima o uzrocima poraza i pada hrvatske države, Oršanić dolazi na ideju o potrebi političkog djelovanja i osnivanja političke stranke na demokratskim načelima. No, što zbog subjektivnih, a što zbog objektivnih razloga, to 1946. godine nije bilo moguće. Naime poljuljani ljudski odnosi i nezdrava politička atmosfera koja je vladala među hrvatskim izbjeglicama u to vrijeme u Rimu i općenito u Italiji, stvorena kao posljedica ratnog poraza, spriječila je Oršanićev naum.

Nakon odlaska u Argentinu Oršanić i njegov mali krug istomišljenika ne odustaju od ideje o osnutku stranke. Svjestan da novo vrijeme zahtijeva nove oblike borbe, Ivan

Marin Sopta
**VII. Oblikovanje
 političkih udruga
 i organizacija
 Hrvata u Kanadi**

Slika 71.
 Članovi Hrvatske
 republikanske stranke

Oršanić s istomišljenicima napokon osniva 1951. godine Hrvatsku republikansku stranku.⁵³⁶ Paralelno s osnivanjem stranke pokreću politički stranački tromjesečnik *Republiku Hrvatsku*, koji ima za cilj da široke hrvatske mase, a osobito članove i potencijalne simpatizere stranke, politički educira. Prioritet tog političkog educiranja nije borba za ostvarenje apsolutnog hrvatskog jedinstva nego borba za ostvarenje i uspostavu demokratske države u kojoj će građanima biti zajamčena sloboda.⁵³⁷

Iz sadržaja programa i načela stranke, koji se sastoji od sedamnaest točaka, a koji su objavljeni u časopisu *Republika Hrvatska* prvi put 1953. godine i ponovno 1973. godine, može se zaključiti da je Hrvatska republikanska stranka osnovana kao protuteža Hrvatskom oslobodilačkom pokretu i Hrvatskoj seljačkoj stranci, dotad dvjema najmasovnijim i veoma utjecajnim političkim grupacijama u redovima hrvatskog iseljništva.⁵³⁸

Glavni ciljevi Hrvatske republikanske stranke bili su:

- borba za demokratsku državu;
- borba za ostvarenje političke, ekonomske, kulturne i vjerske slobode;
- borba za ostvarenje i jamstvo socijalnih prava svih građana;
- borba i jamstvo prava pripadnika svih manjinskih naroda.

536 Ivan Oršanić, *Vizija slobode*, Ateneo Republicano Croata, Buenos Aires, 1979., str. 29.

537 Marin Sopta, Borba za goli život, ogorčenost i mržnja prema komunistima, *Vjesnik*, Podlistak, 7. i 8. 10. 2004.

538 *Republika Hrvatska*, Posebno izdanje, Buenos Aires, 1953.

Kada je u pitanju hrvatska orijentacija u međunarodnim odnosima, vodstvo stranke zauzimalo je stav da bi Hrvatska morala biti neutralna u odnosima između zapadnog i istočnog bloka. Način kako ostvariti spomenute stavove, kao i filozofska razmišljanja na kojima su bila utemeljena načela i program stranke, objavljeni su u knjizi Ivana Oršanića *Vizija slobode*, i ona je služila članovima stranke „na terenu“ kao neka vrsta političkog priručnika na osnovi kojeg su branili svoje političke stavove.⁵³⁹ Nakon Oršanićeve smrti na čelo stranke dolazi dvojac – dr. Ivo Korsky, kao predsjednik stranke, i profesor Kazimir Katalinić, koji je imenovan glavnim tajnikom stranke. Dr. Korsky, koji je potječe iz ugledne židovske obitelji iz Osijeka, postao je aktivnim članom ilegalnog Ustaškog pokreta u domovini i bio je veoma cijenjen u redovima hrvatskog iseljništva. Na čelu stranke on je nastavio s filozofijom i političkim razmišljanjima njezina utemeljitelja Ivana Oršanića, što se najbolje vidi iz njegovih dviju knjiga objavljenih članaka i eseja, *Hrvatski nacionalizam* i *Iz ideala u stvarnost*.

U razgovoru s Ivanom Šaravanjom, istaknutim stranačkim aktivistom iz Toronta, inače članom predsjedništva stranke za Kanadu, doznaje se da je glavna aktivnost stranke na terenu, osim nastojanja pridobivanja novih članova i simpatizera u redove stranke, bila kako osmisliti nove akcije, koje su uglavnom bile promidžbenog karaktera.⁵⁴⁰ Najbolji primjer takvog djelovanja jest slučaj člana stranke iz Njemačke, profesora Vjenceslava Čižeka, kojeg su tajni agenti jugoslavenske policije na prevaru oteli i odveli u Jugoslaviju. Na tajnom suđenju održanom u Jugoslaviji, zbog svog otvorenog kritiziranja društvenog i političkog života u toj državi u emigrantskim publikacijama, Čižek je bio osuđen na deset godina zatvora.⁵⁴¹ Zahvaljujući uglavnom aktivnosti članova Hrvatske republikanske stranke diljem svijeta, pa tako i u Kanadi, njihovom lobiranju kod raznih vladinih ureda i međunarodnih organizacija za zaštitu ljudskih, a naročito političkih prava, jugoslavenske su vlasti bile prisiljene, pod velikim pritiskom međunarodnih organizacija i demokratskih vlada Zapada, pustiti profesora Čižeka da nakon izdržavanja kazne ode u Njemačku.

Drugi primjer političke akcije člana republikanske stranke, Petra Ivčeca iz Windsora, najbolje ilustrira kako

539 Ivan Oršanić, *Vizija slobode*, priredio Kazimir Katalinić, Ateneo Republicano Croata, Buenos Aires, 1979.

540 Autorov razgovor s Ivanom Šaravanjom o političkom programu i aktivnosti stranke u Kanadi, vođen u nekoliko navrata u Torontu i Zagrebu.

541 *Republika Hrvatska*, veljača 1979., Buenos Aires 1979., str. 1.

su članovi stranke na razne načine planirali svoju strategiju djelovanja u javnosti. U vrijeme održavanja Olimpijskih igara 1976. godine u Montrealu, tijekom rukometne utakmice između Zapadne Njemačke i Jugoslavije, održane 26. srpnja, utrčao je na sportski teren gospodin Petar Ivčec noseći zapaljenu jugoslavensku zastavu i izvikujući na engleskom jeziku: „Freedom for Croatia!”⁵⁴² Kao što je i planirao, Ivčec je ostvario svoj cilj jer su za vrijeme prekida utakmice, koji je trajao nekoliko minuta, sportski komentatori desetak zemalja svijeta nastojali zbunjenim gledateljima objasniti svrhu tog protesta. Osim takvih i sličnih aktivnosti u Kanadi, članovi stranke, a naročito njezin ogranak u Windsoru, organizirali su javne prosvjede protiv proslave jugoslavenskog Dana Republike kao i održavanja različitih jugoslavenskih festivala. Hrvatska republikanska stranka u Kanadi, odnosno njezini ogranci, bili su punopravni članovi međudruštvenih odbora grada Toronta i Windsora.

Uspostava demokratske i suverene Republike Hrvatske donijela je drastične promjene u radu hrvatske političke emigracije, pa tako i u radu Hrvatske republikanske stranke. Svoje političko djelovanje stranka prenosi u domovinu i registrira se kod državnih tijela kao Hrvatska republikanska zajednica, sa sjedištem u Zagrebu. Na saboru stranke izabrano je vodstvo na čelu s novim predsjednikom, mladim povratnikom iz Argentine, profesorom Mariom Ostojićem.

HRVATSKO NARODNO VIJEĆE

Hrvatsko narodno vijeće osnovano je 1974. godine u Torontu s idejom da predstavlja jedinstveno hrvatsko političko predstavništvo u zapadnom demokratskom svijetu.⁵⁴³ Ideja o stvaranju jednog jedinstvenog političkog tijela od različitih hrvatskih državotvornih političkih i drugih organizacija u hrvatskom iseljeništvu nastala je veoma brzo nakon završetka Drugog svjetskog rata. Više je razloga zašto je moralo proći gotovo tri desetljeća da se ta ideja ostvari. Prvi i glavni razlog leži u činjenici da su pripadnici hrvatskog političkog establišmenta u redovima političke emigracije naivno vjerovali da će zapadni saveznici pomoći Hrvatima u borbi protiv komunističke Jugoslavije iako su već od konca 1943. godine otvoreno pomagali ge-

⁵⁴² *Rakovica*, Keln – Njemačka, listopad 1976., str. 9.

⁵⁴³ Dokumenti o stvaranju Hrvatskog narodnog vijeća, *Republika Hrvatska*, dvomjesečni časopis Hrvatske republikanske stranke, br. 135, Buenos Aires, 1982., str. 59.

rijski rat Titovih partizana. Niti činjenica da su Englezi po završetku Drugog svjetskog rata, u svibnju 1945. godine, na austrijsko-slovenskoj granici predali više od sto tisuća hrvatskih civila i nenaoružanih pripadnika hrvatske vojske komunističkim vlastima, nije bila dovoljna političkim vođama hrvatskih stranaka u iseljeništvu da se probude iz svoga sna. U vrijeme hladnog rata između dva ideološka bloka, demokratskog Zapada i komunističkog Istoka, Jugoslavija je predstavljala „tampon-zonu“ i bila samo pijun za oba bloka da pokažu svoju superiornost. Drugi važan čimbenik koji je sprečavao ideju stvaranja jedinstvenog snažnog političkog predstavništva u slobodnom zapadnom demokratskom svijetu bilo je vodstvo dviju najutjecajnijih političkih stranaka u redovima hrvatske političke emigracije, Hrvatske seljačke stranke, sa središtem u Washingtonu i Londonu, i Hrvatskog oslobodilačkog pokreta, sa središtem u Buenos Airesu. Obje organizacije pripisivale su sebi da jedino one imaju legitimno pravo predstavljati hrvatski narod u slobodnom svijetu.⁵⁴⁴ Hrvatska seljačka stranka to je objašnjavala dobivenim demokratskim izborima održanim u bivšoj državi 1938. godine, a Hrvatski oslobodilački pokret time da su oni nositelji državne vlasti iako je Nezavisna Država Hrvatska doživjela slom i propast. Raspad Hrvatskog oslobodilačkog pokreta, jedinog političkog predstavnika hrvatskog naroda, na više organizacija kao što su: Hrvatski narodni odbor, osnovan 1950. godine u Münchenu, Hrvatska republikanska stranka, osnovana 1951. godine u Buenos Airesu, Hrvatski odbor za Venezuelu, osnovan 1958. godine u Caracasu i Hrvatski narodni otpor, osnovan 1960. godine u Buenos Airesu, pridonijela je u hrvatskim zajednicama diljem svijeta da

544 Ujedinjeni Hrvati Kanade, Rezolucija – Predstavnici Ujedinjenih Hrvata Kanade i Hrvatskog domobrana za Sjedinjene Države Amerike na zajedničkom sastanku održanom dne 3. rujna 1966. godine u Clevelandu, Ohio, donijeli su sljedeću rezoluciju: „... Mi stojimo na stanovištu, da su Hrvatska republikanska seljačka stranka i Hrvatski oslobodilački pokret danas jedini stvarni predstavnici hrvatskog naroda i smatramo potrebnim, da svoje djelovanje usklade nakon što je predsjednik Hrvatske seljačke stranke, dr. Juraj Krnjević, zajedno sa svim članovima Hrvatskog oslobodilačkog pokreta potpisao deklaraciju za plebiscit, dok su to odbili neiztaknuti franjevci u Sjedinjenim Državama Amerike... Na putu ujedinjena svih hrvatskih snaga u emigraciji – Hrvatska emigracija ima pravo zastupati svoj narod u domovini, Hrvatska 1. II. 1949, Buenos Aires,... Taj apsurdni slučaj imamo mi u našoj hrvatskoj emigraciji. Dr. Vladko Maček, kao šef ostatka vodstva u HSS, preko svoje štampe u S. Americi, Kanadi i nekih listića u Evropi, poriče svakom drugom pravo govoriti u ime hrvatskog naroda, osim samom sebi i svojim malobrojnim pristašama. Prema shvaćanju ove seljačke štampe, svi mi drugi moramo šutiti, a pravo govora pripada samo Dr. Mačeku. Mi smatramo ovaj ekskluzivizam i totalitarnost ostataka seljačke stranke vrlo opasnom stvari u redovima hrvatske emigracije...“

se Hrvatski oslobodilački pokret počne doživljavati kao veoma konzervativnu stranku, čije vodstvo je opsjednuto političkom prošlošću, a ne budućnošću. Novonastale političke stranke iz redova Hrvatskog oslobodilačkog pokreta osnovale su svoja službena glasila u kojima su glavni urednici uz propagiranje ideologije i stranačkog programa donosili različite članke, analize i komentare o općehrvatskim i svjetskim temama. Međutim, bilo je očito da nijedna od nastalih organizacija, uključujući i Hrvatsku seljačku stranku i Hrvatski oslobodilački pokret, nije bila u stanju masovno pridobiti Hrvate u iseljeništvu da podrže njihove programe i ideje. Uz članstvo koje nije bilo ekonomski jako i neovisno da omogući velika materijalna sredstva potrebna za promidžbeni i drugi rat protiv Jugoslavije, ideja o hrvatskom zajedništvu postala je sve prisutnija.

Ideja o potrebi stvaranja jedinstvenog političkog tijela koje će stvarno biti političko predstavništvo u svijetu bila je prisutna u svim hrvatskim zajednicama diljem svijeta. Konačno, na VI. Hrvatskom saboru, održanom u Chicagu 2. i 3. rujna 1961. godine, nakon dugih razgovora osnovan je pripremni odbor pod imenom Privremeno hrvatsko narodno vijeće, „u koje su ušli predstavnici raznih hrvatskih organizacija i društava iz SAD-a i Kanade sa zadatkom da provedu organizaciju općehrvatskog kongresa“,⁵⁴⁵ glavni zadatak kojega bi bio formirati tijelo koje bi predstavljalo sve Hrvate u svijetu kao i hrvatski narod u domovini, koji se nalazi pod komunističkom diktaturom. Privremeni odbor je nakon dugotrajnih i ozbiljnih priprema uspio sazvati Opći hrvatski kongres, koji je održan u kolovozu 1962. godine u New Yorku. U organizaciji Ujedinjenih američkih Hrvata Kongresu su se odazvale sve državotvorne hrvatske političke stranke u emigraciji osim Hrvatske seljačke stranke i Hrvatskog oslobodilačkog pokreta, koji su i dalje inzistirali na svom legitimnom pravu da jedino oni, svaki pojedinačno, imaju pravo zastupati hrvatski narod i Hrvate u iseljeništvu. Delegati na Kongresu usvojili su 31. kolovoza 1962. godine osnivačku deklaraciju i pravilnik organizacije koju su nazvali Hrvatsko narodno vijeće. Izabran je središnji odbor na čelu s predsjednikom Ibrahim-beg Džinićem. Za potpredsjednika izabran je Miro Gal iz New Yorka, a za tajnika Tomislav Mesić iz Chicaga. U odbor su kao članovi bili izabrani dr. Branimir Jelić iz Njemačke, prof. Ivan Oršanić iz Argentine, Milivoj Mostovac iz Kanade, Milan Blažeković iz Argentine i Srećko

545 Ivan Čizmić, Oživjela ideja stvaranja sveopće hrvatske organizacije, *Vjesnik*, 30. 8. 2004.

Rover iz Australije. Jedan od zaključaka Kongresa bio je da se sljedeće zasjedanje održi u iduće dvije godine, ali nažalost, zbog političkih problema i velikih nesuglasica među emigrantskim liderima političkih stranaka, Hrvatsko narodno vijeće je doživjelo neuspjeh i propalo.⁵⁴⁶

Glavni razlog za neuspjeh i prestanak rada Hrvatskog narodnog vijeća jest već poznato odbijanje i protivljenje Hrvatske seljačke stranke i Hrvatskog oslobodilačkog pokreta bilo kakve zajedničke suradnje ako nije pod njihovim nadzorom. Unatoč činjenici da je Hrvatsko narodno vijeće propalo, ipak ideja o hrvatskom zajedništvu i potrebi za jakim, modernim i efikasnim političkim tijelom koje će reprezentirati hrvatsku problematiku u svijetu, nije propala. Naprotiv, ideja je zahvatila više-manje sve hrvatske zajednice u iseljeništvu, a naročito takozvane slobodomisleće hrvatske intelektualce koji nisu imali članske iskaznice političkih stranaka. Događaji u domovini Hrvatskoj i politička previranja krajem šezdesetih godina koja su kulminirala 1971. godine smjenom liberalnog komunističkog vodstva Centralnog komiteta Saveza komunista Hrvatske kao i smjena i zatvaranje vođa hrvatskog studentskog pokreta, sveučilišnih profesora i direktora ustanova diljem Hrvatske, ponovno su aktivirali potrebu osnivanja Hrvatskog narodnog vijeća.⁵⁴⁷ O političkoj situaciji u domovini veoma se opširno pisalo u emigrantskom tisku, komentiralo se i analiziralo. Svakodnevni dodiri hrvatskih političkih djelatnika, koji su djelovali u emigrantskim strankama, s velikim brojem tzv. gostujućih radnika, umnogome su pridonijeli usklađivanju političkih pogleda i strategije osloboditeljskog djelovanja. Prvim razgovorima i zajedničkom odlukom Hrvatskog oslobodilačkog pokreta – Reorganizacije i Ujedinjenih Američkih Hrvata održanima 1968. godine počela su se osnivati kontinentalna vijeća za uspostavu Države Hrvatske, čiji krajnji cilj je bilo osnivanje jake zajedničke organizacije. U kontekstu zajedničkog dogovora uspijeva se prvo u Clevelandu 29. lipnja 1969. godine osnovati Sjevernoameričko vijeće za nezavisnost Hrvatske, u koje su ušli predstavnici dvadeset američkih i kanadskih organizacija, a zatim je 6. ožujka 1970. godine u Buenos Airesu osnovano vijeće Hrvata za Južnu Ameriku. U Vijeće su ušli predstavnici Hrvatskog narodnog otpora, Hrvatske republikanske stranke, Hr-

546 Jere Jareb, *Političke uspomene i rad dra Branimira Jelića*, izdavač Mirko Šamija, Cleveland, 1982., str. 369-370; Radovan Latković, *Živjeli smo i borili se za Hrvatsku, Uspomene i dokumenti 1930.-1990.* Naklada Juričić d.o.o. Zagreb, 2001.; Jakša Kušan, *Bitka za Novu Hrvatsku*, Otokar Keršovani d.o.o., Rijeka, 2000.

547 Isto.

vatskog domobrana i Hrvatskog oslobodilačkog pokreta – Reorganizacije. Nekoliko godina kasnije, točnije u srpnju 1973. godine, predstavnici Kontinentalnog vijeća za Južnu Ameriku i Hrvatskog narodnog odbora za Europu uspijevaju naći zajednički jezik, potpisuju izjavu za javnost, u kojoj je glavna točka potreba osnivanja kontinentalnih vijeća za Europu i Australiju.⁵⁴⁸ Na osnovi te zajedničke inicijative 25. kolovoza u Münchenu održava se sastanak predstavnika Hrvatskog narodnog odbora, Ujedinjenih Hrvata Njemačke, Hrvatske republikanske stranke i Radničkog centra iz Švedske, koji uspijevaju naći kompromis i zaboraviti nesuglasice te potpisati izjavu o potrebi stvaranja Europskog kontinentalnog vijeća, koje će se osnovati 4. studenog 1973. godine u Karlsruheu. Paralelno s osnivanjem Europskog kontinentalnog vijeća, u Australiji predstavnici Ujedinjenih Hrvata, Hrvatskog narodnog odbora, Hrvatskog narodnog otpora, hrvatskih društava „Sydney“ i „Bosna“, osnivaju Australsko kontinentalno vijeće. Politička previranja u domovini kao i val novih hrvatskih doseljenika na sjevernoamerički kontinent pridonijela su većoj aktivnosti i političkoj dinamici u hrvatskim zajednicama SAD-a i Kanade. U mnoštvu različitih ideja i inicijativa za što efikasnije političko djelovanje, osnivaju se Ujedinjeni hrvatski fondovi, koji su posebno bili jaki i efikasni u Chicagu, Los Angelesu, Clevelandu i Vancouveru. Glavni cilj i misao vodilja tih fondova bilo je prikupljanje materijalnih sredstava koja će pridonijeti učinkovitoj borbi za hrvatsku neovisnost. Potaknuti svojim uspjesima u samom početku svog djelovanja a želeći proširiti svoj djelokrug rada, Ujedinjeni hrvatski fondovi i Ujedinjeni američki Hrvati zajednički organiziraju u Chicagu Hrvatski sabor, od 23. do 25. studenog 1973.⁵⁴⁹ Rad Sabora nije samo predstavljao velik uspjeh organizatora nego je imao velik i pozitivan odjek u redovima hrvatske političke emigracije diljem svijeta. Duh i ideja hrvatskog zajedništva koja je vladala za vrijeme rada Sabora dala je velik poticaj predstavnicima Kontinentalnih vijeća Južne i Sjeverne Amerike da najave održavanje sveopćeg hrvatskog sabora od 1. do 3. veljače u Torontu, s glavnim ciljem osnivanja hrvatskog središnjeg predstavništva. U konferencijskoj dvorani hotela Andora u Torontu održan je od 1. do 3. veljače 1974. godine osnivački sabor Hrvatskog narodnog vijeća. Atmosferu koja je vladala u redovima hrvatske političke emigracije najbolje je prikazao ugledni kulturni i politički djelatnik, inače neko vrijeme specijalni

548 Isto.

549 Isto.

Marin Sopta
**VII. Oblikovanje
političkih udruga
i organizacija
Hrvata u Kanadi**

Slika 72.
Ante Došen,
Toronto 1971.

Slika 73.
Janko Skrbin na
prvom saboru HNV-a,
Toronto 1975.

savjetnik za jugoistočnu Europu američkog predsjednika Roberta Nixona, profesor Bogdan Radica, koji je u tjedniku *Nova Hrvatska* iz Londona (2/1974.) napisao: „Hrvati se moraju složiti i pred svijetom istupati kao cjelina. To je duboko opravdana i legitimna težnja. Malen smo narod, razbacani po svim kontinentima, posvuda se o nama govori, svugdje nas znaju. Ali još nismo nikada bili kadri stvoriti tijelo koje bi nas dostojno predstavljalo. S mnogim se našim ljudima koji istupaju u inozemstvu događa ono što se zbivalo s Kvaternikom, kad su mu u Parizu ili u Torinu, francuski ili talijanski državnici govorili, znamo Košuta i u čije ime on govori, ali ne znamo Kvaternika niti koga on predstavlja. Treba ipak priznati da stanje nije tako beznadno. Danas više nema važnijeg hrvatskog političara koji bi se odricao hrvatske države ili se u tome kolebao. To je zajednički nazivnik svih političkih struja, ma ko-

liko suprotne bile. A to je neobično važno pred svijetom. Velike sile još uvijek nemaju alternative za Jugoslaviju, i upravo bi zato jedinstveno i odgovorno vodstvo velike i svuda cijenjene hrvatske emigracije, kako političke tako i ekonomske, moglo više djelovati na strane krugove, samo dobro organizirano hrvatsko predstavništvo može uvjeriti da jednako tako sređena hrvatska država može osigurati mir i poredak na Balkanu bolje od Jugoslavije“.⁵⁵⁰

Na prvi sabor Hrvatskog narodnog vijeća, koji se održao u Torontu 1974. godine, odazvali su se svi predstavnici hrvatskih političkih stranaka osim Hrvatske seljačke stranke i Hrvatskog oslobodilačkog pokreta. Osim predstavnika hrvatskih političkih stranaka, zasjedanju su pribivali predstavnici Kontinentalnih vijeća, kao i velik broj neovisnih hrvatskih intelektualaca i predstavnika drugih hrvatskih organizacija. Zasjedanju Sabora odazvala su se dva istaknuta simpatizera i člana Hrvatske seljačke stranke, dr. Dinko Šuljak i dr. Stanko Vujica, sveučilišni profesor na američkom sveučilištu. Zbog problema oko glasovanja (na temelju čega i kako ustanoviti tko ima ili nema pravo glasa), glavni organizator skupa, predstavnici Sjevernoameričkog kontinentalnog vijeća, dan prije saborovanja sastao se s predstavnicima Hrvatskog narodnog odbora, Hrvatskog oslobodilačkog pokreta – Reorganizacije, Hrvatske republikanske stranke, Hrvatskog narodnog odbora i Hrvatskog odbora za Venezuelu. Predstavnici navedenih organizacija uspjeli su postići načelni dogovor kako formirati središnji odbor i uskladiti dnevni red zasjedanja Sabora.⁵⁵¹ U biti sve se više-manje odvijalo po planu prijedloga organizacija sa sjedištem u Buenos Airesu, iz jednostavnog razloga što nijedna druga organizacija nije imala nikakav drugi pisani prijedlog. Nakon tri dana zasjedanja izabran je Privremeni odbor Hrvatskog narodnog vijeća, na čelu s predsjednikom Antom Došenom. Na Saboru se raspravljalo o sljedećim temama:

„– pravi sadržaj i značenje tzv. Hrvatskog velikog proljeća i uzroci njegova neuspjeha

- situacija u domovini nakon Karađorđeva
- mogući razvoj situacije u domovini nakon nestanka Tita

550 *Nova Hrvatska*, br. 2, 1974.

551 *Hrvatska država*, Prvi sabor Hrvatskog narodnog vijeća održan 1974. godine u Torontu, München, studeni 1974.; Prvi sabor Hrvatskog narodnog vijeća u Torontu, Chicago, listopad 1974.; Ivo Kisić, *Priručnik Hrvatskog narodnog vijeća 1974.–1985.*, Izvršni odbor Hrvatskog narodnog vijeća, Caracas – New York, 1975., Tisak E. T. P. Don Basco, Caracas, Vanezuela.

- utjecaj vojske u jugo-politici, unutrašnjoj i vanjskoj
- naši odnosi s prečanskim pravoslavicima
- odnosi i suradnja s nesrpskim narodima Jugoslavije
- naš načelni stav prema eventualnim akcijama tipa Bugojno i sličnima
- hrvatsko radništvo u inozemstvu
- posljedice eventualne ekonomske recesije u Zapadnoj Europi na naše radništvo i na stanje u domovini
- bliži odnosi u emigraciji, organizirane političke grupe, Hrvatska seljačka stranka kao poseban problem; nezavisni intelektualci, neorganizirane rodoljubne mase i emigrantski tisak itd.
- politika Amerike, velikih zapadnoeuropskih sila i Sovjeta, ukoliko se odnosi na nas.“

Na temelju diskusija te analiza izloženih ideja i prijedloga, Sabor je na završetku zasjedanja prihvatio Ustav kao temeljni dokument Hrvatskog narodnog vijeća. Između ostalog u Ustavu su sadržana programska načela u kojima su detaljno formilirane glavne ideje i cilj djelovanja Hrvatskog narodnog vijeća kao izvanstranačkog državotvornog tijela u borbi za neovisnost i demokraciju buduće hrvatske države. U Ustavu je posebno istaknuto da Sabor Hrvatskog narodnog vijeća djeluje do onog trenutka kad se uspostavi neovisna i demokratska država, o kojoj će demokratskom voljom građana Hrvatske biti izabran i konstituiran Sabor. Također, u Ustavu se točno formulira zadaća i rad organa Hrvatskog narodnog vijeća, a to su Sabor, Izvršni odbor, Nadzorni odbor i Časni sud. Veoma je važno istaknuti političko stajalište Hrvatskog narodnog vijeća, koje je izneseno u platformi Sabora, da „... iseljena Hrvatska ne može na sebe preuzeti ulogu naroda u domovini niti ga može zamijeniti. Ono što iseljena Hrvatska može učiniti jest da se politički djelatno organizira (...) sa svrhom da upozna svjetsku javnost na besmislenost jedne razjedinjene i slabe Jugoslavije. Povijesno iskustvo u bivšoj Jugoslaviji da je demokratsko-parlamentarni sustav zapadno-europskog tipa neodrživ zbog toga što demokratizacija znači i njen raspad“.⁵⁵² U ime novoizabranog izvršnog odbora Hrvatskog narodnog vijeća predsjednik Ante Došen i tajnik Božidar Abjanić iz Clevelanda potpisali su i poslali putem hrvatskog tiska za širu javnost poruku Hrvatskog narodnog vijeća. Između ostalog u poruci se ističe da je glavni zadatak Hrvatskog narodnog vijeća

552 Ivan Čizmić, Iseljena Hrvatska ne može na sebe preuzeti ulogu naroda u domovini, niti ga može zamijeniti, *Vjesnik*, Podlistak, 2. 9. 2004.

pomoći hrvatskom narodu u domovini u njegovoj borbi za neovisnost i demokraciju. U tim nastojanjima trebaju se upotrijebiti sva prikladna sredstva. Osnivanjem Hrvatskog narodnog vijeća u Torontu stoji u Povelji: „Ovim se činom proglašuje jedinstvo domovinske i iseljene Hrvatske, a ovim nadnevkom članice potpisane Povelje o osnutku Hrvatskog narodnog vijeća kao i one državotvorne organizacije, koje će se u ovoj zajedničkoj nam borbi još pridružiti, stavljaju se u službu Hrvatskog naroda u domovini i to kao predstavnici i tumači njegove volje i njegovih zahtjeva“.⁵⁵³ Iduće, 1975., godine održan je također u Torontu Prvi sabor Hrvatskog narodnog vijeća, na kojem je za predsjednika Sabora bio izabran dr. Dinko Šuljak, a za predsjednika izvršnog odbora dr. Stanko Vujica.⁵⁵⁴

Reakcije na osnivanje i zasjedanje Prvog sabora Hrvatskog narodnog vijeća u Torontu bile su različite, od otvorene sumnje u uspjeh Hrvatskog narodnog vijeća, do umjerenog opreza ozbiljnih i neovisnih hrvatskih intelektualaca, pa sve do oduševljenja, uglavnom sudionika i glavnih aktera osnivanja Hrvatskog narodnog vijeća.⁵⁵⁵ Pišući u veoma utjecajnom i ozbiljnom časopisu, *Na pragu sutrašnjice*, koji je uređivao dr. Ante Ciliga u Rimu, istaknuti emigrantski intelektualac dr. Marko Tarle otvoreno kaže: „Smatram, da bih nakon neuspjeha Torontskog skupa i dubokog razočarenja nastalog u hrvatskoj emigraciji (tj. većem dijelu) uslijed tog pogrešnog političkog poteza... najupitnije bi bilo, zasada jedan uski odbor najvidenijih inteligentnih, ali političkom prošlošću nekompromitiranih osoba kao prvi stadij za stvaranje pravog demokratskog fronta svih socijalno naprednih elemenata iz hrvatskog izbjeglištva“.⁵⁵⁶ U istom broju objavljen je veoma kritičan osvrt na zasjedanje Sabora Hrvatskog narodnog vijeća u kojem suradnik časopisa pod pseudonimom „Croat“ otvoreno dovodi u pitanje pravo sudionika zasjedanja da predstavljaju i „tumače volju i zahtjeve cijele emigracije“ i optužuje ih „da njihove bolesne ambicije nemaju granice“.⁵⁵⁷ Za razliku od tih skeptičnih razmišljanja i komentara, prof. Clement S. Mihanović, sveučilišni profesor iz St. Louisa, rođeni Amerikanac, nije krio odušev-

553 Ivo Kisić, *Priručnik Hrvatskog narodnog vijeća 1974.–1985.* Izvršni odbor Hrvatskog narodnog vijeća, Caracas – New York, 1975. Tisak E. T. P. Don Bosco, Caracas, Venezuela, str. 35.

554 Isto.

555 Dinko Šuljak, *Croatia's Struggle for Independence – A Documentary History*, Croatian Information Service, Arcadia, California, 1977., str. 326.

556 Marko Tarle, *Anahronističke političke pojave u Hrvatskoj emigraciji: Na pragu sutrašnjice*, urednik Ante Ciliga, kolovoz 1974., broj 2-3, str. 90.

557 Isto, str. 84.

ljenje uspjehom Prvog sabora Hrvatskog narodnog vijeća. Izabran u predsjedništvo Sabora i glavni odbor, osvrćući se na rad i zaključke Sabora između ostalog je izjavio: „Le-teći 8. rujna kući zaključio sam da smo se po prvi put u povijesti Hrvatske emigracije, skromno govoreći, približili jedinstvu. Izgladili smo naše glavne bore, polučili smo suglasnost, završili smo naš pravi zadatak“.⁵⁵⁸ Sličan Mihanovićevo razmišljanju jest i komentar prof. Kazimira Katalinića, glavnog tajnika Hrvatske republikanske stranke, koji je napisao: „Stoga je stvaranje Hrvatskog narodnog vijeća u psihološkom-povijesnom smislu posljedica pobjedničkog doživljavanja ideje slobode u hrvatskoj emigraciji kao ideja koja ima vladati unutrašnje-političkim odnosima u hrvatskom narodu. U stvaranju toga Vijeća stvarno nastavljamo svoju oslobodilačku tradiciju, ne dopuštajući neprijatelju da sam diktira sustav života u onom dijelu hrvatskog naroda koji nije u ropstvu.“⁵⁵⁹

U odnosu na spomenute reakcije u vezi sa zasjedanjem Prvog sabora Hrvatskog narodnog vijeća, u službenim glasilima Hrvatskog oslobodilačkog pokreta i Hrvatske seljačke stranke naveliko se pisalo o neuspjehu toga zasjedanja. U objavljenim člancima tiskanim u glasilima tih stranaka oštro se kritiziralo Hrvatsko narodno vijeće i oduzimalo mu se pravo da bude službeno predstavništvo hrvatskog naroda u svijetu, a još manje da bude glasnogovornikom hrvatskog iseljeništva. Uz te negacije, u člancima se iznosila interpretacija nove moderne hrvatske povijesti, na osnovi koje jedino Hrvatski oslobodilački pokret i Hrvatska seljačka stranka imaju legitimno pravo govoriti u ime hrvatskog naroda u iseljeništvu. Komentirajući rad i zaključke I. sabora Hrvatskog narodnog vijeća, predsjednik Hrvatskog oslobodilačkog pokreta dr. Srećko Pšeničnik u stranačkom glasilu *Nezavisna Država Hrvatska* sasuo je „drvlje i kamenje“ na većinu sudionika i organizatora zasjedanja eda bi opravdao zašto njegova organizacija nije pristala aktivno sudjelovati na ovom sastanku. Između ostalog, dr. Pšeničnik piše: „Hrvatska emigracija kako u Evropi tako i na obim američkim kontinentima, uključivši Australiju, nije pokazala, za taj sastanak onakvo zanimanje, kako su to njeni priređivači najavljivali i očekivali“.⁵⁶⁰ Međutim reakcija Hrvata diljem svijeta, a osobito u Australiji, Europi i Kanadi na saborovanje Hr-

558 Dojmovi o Prvom saboru Hrvatskog narodnog vijeća, *Vjesnik Hrvatskog narodnog vijeća*, broj 1, studeni 1975. Glasilo Hrvatskog narodnog vijeća – Ured za tisak i promidžbu, London, str. 4.

559 Ivan Oršanić, *Vizija slobode*, priredio Kazimir Katalinić, Buenos Aires, 1978., str. 202.

560 Srećko Pšeničnik, Sastanak u Torontu, *Nezavisna Država Hrvatska*, veljača – ožujak, Toronto, 1974.

vatskog narodnog vijeća potpuno demantira takva stajališta, što potvrđuje osnivanje ogranaka Hrvatskog narodnog vijeća u gotovo svim hrvatskim zajednicama diljem Kanade. Samo u gradovima južnog Ontarija osnovat će se šesnaest ogranaka vijeća, koji formiraju Područno vijeće radi usklađivanja rada, kako bi što učinkovitije djelovali pred kanadskom javnošću.⁵⁶¹ Popularnost Hrvatskog narodnog vijeća uzela je velikog maha, što se najbolje očituje u primjerima da su u Vijeće počeli pristupati Hrvati druge generacije, a što je još zanimljivije – različitih ideoloških uvjerenja. Ogranci, odnosno čelnici Hrvatskog narodnog vijeća u Kanadi svojim idejama i političkim inicijativama doprinose većoj dinamici društvenog života u hrvatskim zajednicama u Kanadi. U javnim nastupima, raznim peticijama i memorandumima, pri lobiranju kod kanadskih predstavnika saveznih, provincijskih i lokalnih vlasti fokus je ne samo na trenutačni položaj Hrvata u domovini nego i u Kanadi te njihova budućnost. Stoga u sklopu hrvatskih zajednica u Kanadi čelnici Hrvatskog narodnog vijeća veliku pozornost poklanjaju pripadnicima druge i treće generacije Hrvata, apelirajući na njih da se što više aktiviraju i sudjeluju u društvenom životu, osobito Kanade. Ovakva taktika djelovanja i educiranja Hrvata umnogome će doprinijeti da su neki članovi hrvatske zajednice i Vijeća, poput Johna Domagoja Šole iz Mississauga i Janka Perića iz Cambridgea, izabrani u provincijsku vladu Ontarija i kanadski parlament. Ovaj uspjeh dvojice Hrvata doprinosi popularnosti Vijeća među Hrvatima Kanade.⁵⁶² Samostalno ili u suradnji i koordinaciji s drugim društvima i neovisnim pojedincima Hrvatsko narodno vijeće osniva kulturna društva, folklorne i tamburaške zborove, subotnje škole za učenje hrvatskog jezika i kulture. Javni prosvjedi protiv Jugoslavije dobivaju nov i moderniji sadržaj, s naglaskom na kršenje ljudskih prava ili zaštitu hrvatskog jezika. Povodom velikog auto-showa održanog u Torontu, na kojem je bio izložen novi model automobila, produkt jugoslavensko-američke korporacije Yugo-auto, Hrvatsko narodno vijeće organizira velike prosvjede kojima se odazvalo nekoliko tisuća Hrvata, što su na vidnom mjestu zabilježile radio- i TV-postaje kao i novine.⁵⁶³

561 Službeni zapisnik sa sjednice Mjesnog odbora Hrvatskog narodnog vijeća Toronto, Toronto 1975. Zapisnik u autorovu posjedu.

562 Pobjeda John Domagoj Šola u Mississauga East, *Otpor*, Godina XIII., br. 5, 1987.; Liberals win, *The Mississauga News*, 11. 9. 1987.

563 CNC Report. Publication of the Croatian National Congress, the Yugo-55A In Eagleburger's Future, New York, kolovoz 1985., str. 9.; CNN Report No. 13. Publication of the Croatian National Congress, The People say: The Yugo stinks, New York, kolovoz 1986., str. 3.

Također, drugi prosvjed koji je naišao na velik odjek u kanadskoj javnosti bio je onaj pred zgradom lista *The Toronto Star*, novina s najvećom nakladom u Kanadi. Organizatori su u ime sedam tisuća okupljenih Hrvata južnog Ontarija zahtijevali od glavnog uredništva javnu ispriku zbog vrijeđanja hrvatske zastave, odnosno općenito Hrvata Kanade. Unatoč činjenici da se uredništvo novina nije htjelo izravno ispričati Hrvatima za javnu uvredu, ipak je postignuto kompromisno rješenje time što je uredništvo javno priznalo svoju grešku.⁵⁶⁴

Osnivanje i djelovanje Hrvatskog narodnog vijeća u Kanadi drastično mijenja političke i druge odnose u hrvatskim zajednicama. Nema nikakve dvojbe da je Hrvatsko narodno vijeće u veoma kratkom vremenskom razmaku nakon osnivanja zasjenilo i bacilo u drugi plan Hrvatsku seljačku stranku i Hrvatski oslobodilački pokret. Uglavnom više-manje sve političke inicijative i akcije dolazile su s adresa Hrvatskog narodnog vijeća.

U tom kontekstu treba razumjeti „Ocjenu 10. travnja“, koju je dao Izvršni odbor HNV-a i njegovi čelnici. To je od izrazite važnosti jer je ta ocjena došla od najreprezentativnije političke ustanove u povijesti hrvatske emigracije. Na sjednici održanoj 15. veljače 1976. Izvršni odbor HNV-a donio je, među ostalim, sljedeći zaključak: „Desetog travnja 1941. godine hrvatski je narod nakon dugo vremena ponovno uspostavio svoju nacionalnu državu. Tog je dana hrvatski narod jednim beskompromisnim i revolucionarnim činom ostvario svoje neotuđivo pravo nacionalnog samoodređenja. Bez obzira na to što je stjecajem objektivnih okolnosti hrvatska država privremeno izgubljena, Deseti travnja do ponovne uspostave slobodne, demokratske i neovisne hrvatske države ostaje simbol hrvatske državotvorne misli i borbe. U tom smislu Izvršni odbor HNV-a potvrđuje Deseti travnja Danom hrvatske državnosti.“⁵⁶⁵

Stanko Vujica, predsjednik Izvršnog odbora HNV-a, komentirao je ovu izjavu ustvrdivši kako je Deseti travnja svijetao datum hrvatske povijesti. Međutim, Vujica napominje da nije najsvjetliji, jer će to biti onaj dan, koji nije

564 Zoran Pejović, *Educational Aspirations: A View of Croatians in Toronto*, magistarska radnja, York University, Toronto, listopad 1982., str. 61; Memorandum koji su predstavnici različitih hrvatskih društava grada Toronta uputili uredništvu novina *The Star* u Torontu, u autorovu posjedu.

565 *Danica*, 7. travnja 1976.; Ivan Čizmić, *Hrvatsko narodno vijeće prema uspostavi Nezavisne države Hrvatske u travnju 1941.*, Zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog u Zagrebu 3. travnja 2009., Institut za migracije i narodnosti, Zagreb, listopad 2010., str. 23.

Slika 74.
Dr. Stanko Vujica

daleko, kada će hrvatski narod ponovno i zauvijek uspostaviti svoju nacionalnu državu.⁵⁶⁶

Mate Meštrović se u svojstvu predsjednika HNV-a također pozabavio „desetim travnja“. On navodi da je proglašenje hrvatske države u travnju 1941. godine kulminacija stoljetne borbe hrvatskog naroda za obnovu svoje nekad slavne, moćne i prostrane države. Izvojevanje hrvatske države nije zasluga samo dr. Pavelića i revolucionarnog Ustaškog pokreta, koji je dr. Pavelić stvorio nakon što su ga pucnji u vođu hrvatskog naroda Stjepana Radića i drugove mu, godine 1928. u beogradskoj Skupštini, uvjerali da hrvatski narod ne može ostvariti svoje prirodno neotuđivo pravo na nacionalnu slobodu i državnu suverenost parlamentarnim diskusijama i izborima, nego jedino da to pravo može biti postignuto revolucionarnom i oružanom borbom protiv okupatora.⁵⁶⁷

Proglašenje hrvatske države bilo je djelo hrvatskog naroda, koji je pred opasnošću biološke smrti reagirao nagonom ljudskog samoodržanja u borbi za očuvanje svoje nacionalne samobitnosti i izvojevanja državne suverenosti. Uspostava hrvatske države 1941., prema Meštroviću, bila je rezultat spora i bolna narodnog sazrijevanja i osvješćivanja, procesa koji je trajao, i koji je morao trajati, desetljećima. U tom kontekstu, sa stajališta povijesne dinamike, novih nacionalnih iskustava i spoznaja, uspostava hrvatske

566 Isto, str. 23; Prema: Radovan Latković, *Živjeli smo i borili se za Hrvatsku, Uspomene i dokumenti 1930.–1990.* Naklada Juričić d.o.o., Zagreb, 2001.; Tomislav Krolo, *Hrvatski politički emigrant 1941.–1991.*, priredili Ivan Čizmić i Marin Sopta, Zagreb, 2009.; Jakša Kušan, *Nova Hrvatska i Hrvatsko narodno vijeće.* U: *Bitka za Novu Hrvatsku*, „Otokar Keršovani“, Rijeka, 2000., str. 135-142.

567 Ivan Čizmić, *Hrvatsko narodno vijeće prema uspostavi Nezavisne države Hrvatske u travnju 1941.*, nav. dj., str. 25.

države bio je logičan i neminovan čin, isto kao što je neizbježna i njena obnova u budućnosti, premda je čas tog velikog događaja, oslobođenja Hrvatske, nama nepoznat, baš kao što ga nitko nije mogao sigurno predvidjeti ni tje-dan dana prije 10. travnja 1941.⁵⁶⁸

Dana 10. travnja 1941. njemačka je vojska prešla granicu Hrvatske i suočila hrvatsko vodstvo s alternativom da se pokori njemačko-talijanskoj okupaciji Hrvatske ili da proglasi hrvatsku državu. Nužno je naglasiti s kakvom su alternativom Hrvati bili suočeni 1941., i to može biti odgovor onima koji tvrde da su Hrvati, doduše, imali pravo na državu, ali da je nisu smjeli uspostaviti za vrijeme rata uz pomoć Hitlera i da je to teško kompromitiralo hrvatsku borbu za slobodu i suverenost.⁵⁶⁹

Meštrović tvrdi da tada Hrvati nisu iskoristiti neočekivano pruženu priliku i osnovali svoju državu, za koju su se toliko borili i podnijeli tolike žrtve; samim suzdržavanjem od proglašenja hrvatske države bili bi dokazali, sebi i svijetu, da Hrvati nisu svjestan narod, da stvarno i ne žele nacionalnu i državnu slobodu te da nisu ni dostojni države i slobode. Svaki okupiran i potlačen narod ima pravo iskoristiti bilo koju priliku, bilo kakvu međunarodnu političku konstelaciju i prihvatiti svaku vanjsku pomoć u rušenju svoje tamnice i da uspostavi vlastitu suverenu državu.⁵⁷⁰

Imperijalističke i neokolonijalističke snage neprekidno osuđuju Hrvate samo zato što su iskoristili rasulo Jugoslavije, svoje tamnice, i uspostavili svoju državu. Kako to da se svi narodi, u ovoj proturječnoj političkoj zbilji, mogu voditi nacionalnoosloboditeljskim načelima koja se negiraju Hrvatima, pita se Meštrović. Naravno, nas ove imperijalističke trice i kućine ne zbunjuju, jer vrlo dobro znamo koja se mračna i krvava ideologija krije iza njih. Kod drugoga osuđuju ono što sami u svakodnevnoj politici provode. Ni u građanskoj ni u socijalističkoj politici danas nema mistifikacije, odavno se odvojila od svojih teoretskih izvora.

Proslava Dana hrvatske državnosti nije samo slavlje 10. travnja nego volje hrvatskog naroda da bude slobodan i neovisan, da bude svoj gospodar na svome. Zato Meštrović napominje da se tog dana sjećamo i slavimo ne samo one koji su se borili i pali u borbi za hrvatsku državu nego slavimo i one koji su nastavili tu borbu, žrtvovali se, ginuli i umirali, čameći među vlažnim i mračnim čelijskim zidovima tijekom ovih četrdeset godina, od krvavog Bleiburga

568 Isto.

569 Isto.

570 Isto, str. 26; *Hrvatska revija*, br. 35, Barcelona – München, 1985., str. 3.

do danas. Slavljenjem hrvatske državnosti častimo bleiburške žrtve i sve druge, pale po svim ostalim stratištima Jugoslavije. Sjećamo se i slavimo brojne borce-mučenike za Hrvatsku: Brunu Bušića, Božidara Kavrana, Nahida Kulenovića, bugojanske vitezove, Matu Prpića, Vejsila Keskića, Matu Kolića i bezbroj drugih znanih i neznanih hrvatskih junaka, s kojima smo povezani istom mišlju, težnjom i istim idealima. Mnogi od njih leže pod tuđom zemljom i pod tuđim nebom, a oni u domovini u grobovima bez oznaka, tako da bi se zaboravila njihova žrtva i njihova uspomena, s gorčinom je zaključio Meštrović.⁵⁷¹

Iako ponešto suzdržano, Jakša Kušan se također pozitivno izrazio o 10. travnju. U *Novoj Hrvatskoj* je upozorio kako ujedinjeni protivnici hrvatskog naroda nastoje svim silama uvjeriti svijet da je Nezavisna Država Hrvatska bila samo jedna protupovijesna pustolovina, a borci za Nezavisnu Državu Hrvatsku samo opasni pustolovi.⁵⁷² Krivotvoreći povijesnu stvarnost, izmišljajući, prešućujući i pretjerujući, stvorili su „crnu legendu“ o Nezavisnoj Državi Hrvatskoj. Kušan tvrdi da je to dobro organizirana, financirana i orkestrirana akcija, koja radi sustavno i uporno protiv životnih interesa hrvatskog naroda, posebno protiv Nezavisne Države Hrvatske. Treba priznati da je imala prilično velikih uspjeha. Uspjela je zavesti neupućenu stranu javnosti i prikazati NDH kao plod međunarodnih spleta. Kušan upozorava kako nije lako pobijati neistine „crne legende“ o NDH. Stjecajem prilika našli smo se na strani onih koji nisu nikada bili naši politički i ideološki istomišljenici. Pobjednici su nas strpali u tabor tzv. ratnih zločinaca i „crna legenda“ o NDH tu je „zabunu“ temeljito iskoristila.⁵⁷³ Prema Kušanu, Hrvati se od te potvore i klevete teško mogu obraniti tzv. normalnim informativnim sredstvima. Tu ne pomažu naši polemični članci, naši dokazi i podaci koji obaraju optužbe i brane našu poštenu stvar. „Crna legenda“ o NDH sve to izigrava, krivotvori, pobija. „Crna legenda“ o NDH moćna je i opasna. Od nje se možemo obraniti samo ako je spalimo. Ako je spalimo vatrom u kojoj su dobrovoljno, dragovoljno, izgorjele žrtve, koje su se žrtvovala za Nezavisnu Državu Hrvatsku. Toj vatri „crna legenda“ o NDH ne može odoljeti. Jer nema veće sile od dobrovoljne smrti za jednu ljubav. Ta se ljubav u ovom slučaju zove: NDH.⁵⁷⁴

571 *Hrvatska revija*, Barcelona – München, br. 35, 1985., str. 3.

572 Prema: Jakša Kušan, nav. dj., Rijeka, 2000.

573 Isto.

574 Ivan Čizmić, *Hrvatsko narodno vijeće prema uspostavi Nezavisne države Hrvatske u travnju 1941.*, nav. dj., str. 27.

Oni koji su za tu ljubav svoje živote žrtvovali, dobrovoljno žrtvovali, dokazali su da NDH nije bila beznaдна protupovijesna pustolovina, a oni koji su se za nju žrtvovali, da nisu bili pustolovi i špekulanti. Dokazali su da je NDH bila uvjet za opstanak i slobodu jednog naroda, a, osim toga, i uvjet za međunarodni mir, red i napredak. Kušan napominje kako je nemoguće spomenuti imena tih žrtava, nemoguće je spomenuti ovdje nekoliko stotina tisuća hrvatskih ženskih i muških imena: Anđelka Šarić, Jure Francetić, Vjekoslav Blaškov, Božo Kavran, Bona Bunić, Erik Lisak, Rafael Boban, Perška! To su samo imena koje je srce nehotice izreklo. To su žrtve koje treba častiti i slijediti. Na njih treba misliti, njih spominjati, o njima pisati bilješke, članke, knjige, pjesme. Njihov duh mora uvijek živjeti među nama. To je znak naše vremenite i vječne Pobjede, završava Kušan.⁵⁷⁵

Smrću dr. Stanka Vujice (1976. godine, na svečanoj večeri održanoj u Londonu, Ontario) na mjesto predsjednika izvršnog odbora dolazi Janko Skrbini iz Clevelanda. Ideja Hrvatskog narodnog vijeća prihvaćena je s velikim optimizmom u svim zajednicama Kanade i općenito hrvatskog iseljništva, što se najbolje očituje činjenicom da u jednom trenutku ima više od sedam tisuća plaćenih članarina. Dolaskom velikog broja mladih intelektualaca, profesionalaca, stručnjaka i studenata, bivših aktivnih članova i pripadnika hrvatskog proljeća u redove hrvatskog iseljništva, kao i ulazak ljudi poput Brune Bušića, Franje Mikulića, Zlatka Markusa, Ivana Cerovca i drugih u Hrvatsko narodno vijeće, samo povećava visok rejting koje je ono imalo u političkoj emigraciji.⁵⁷⁶

Na Drugom saboru Hrvatskog narodnog vijeća, održanom od 6. do 10. listopada 1977. godine u hotelu „Ramada Inn“ u Bruxellesu, izabrani su na najvažnije funkcije unutar Sabora, i to na mjesto predsjednika, Franjo Mikulić, za pročelnika za promidžbu Bruno Bušić, a na mjesto pročelnika za vanjske veze Zlatko Markus. Njihov izbor i imenovanje na visoke i odgovorne pozicije u Saboru, kao i izbor u Sabor pročelnika Hrvatskog narodnog otpora Stipe Bilandžića, koji su u svom osloboditeljskom djelovanju opravdavali i upotrebu sile kao nužno sredstvo, još više su doprinijeli popularnosti Hrvatskog narodnog vijeća, posebno kod mladih Hrvata koji su bili prisiljeni napustiti domovinu nakon 1970. godine. Sa zasjedanja u Bruxellesu poslana je javna Poruka Hrvatskog narodnog vijeća, u kojoj stoji da u hrvatskoj borbi za slobodu i de-

575 *Nova Hrvatska*, 19. 4. 1981.

576 *Bulletin Hrvatskog narodnog vijeća*, izdaje Glavni tajnik, New York.

Marin Sopta
**VII. Oblikovanje
političkih udruga
i organizacija
Hrvata u Kanadi**

Slika 75.
Franjo Mikulić

Slika 76.
Zlatko Markus s kćeri i
Bruno Bušić

mokraciju ima mjesta za sve, kako za tzv. ljevičare poput Mikulića, Bušića, Markusa i njihove istomišljenike, koji su bili javno napadani i optuživani u nekim emigrantskim glasilima kao simpatizeri i sljedbenici Moskve, i tzv. desničare, koji su uglavnom dolazili iz stranaka sa sjedištem u Buenos Airesu, New Yorku, Londonu, Chicagu i Clevelandu. Također, na kraju zasjedanja u Bruxellesu donesena je rezolucija u kojoj se oštro osuđuju anonimni napadi na pojedine istaknute članove Hrvatskog narodnog vijeća, koji su se pojavili u javnosti prije održavanja Sabora. U istoj Rezoluciji objavljena je i odluka na osnovi koje se nastoji: „a) uspostaviti djelatno i borbeno savezništvo sa svim potlačenim narodima i narodnim skupinama u okviru Jugoslavije, b) doprinijeti cjelovitom i konačnom rješenju podjele Jugoslavije i ostvarenju trajnog mira na Balkanu.“⁵⁷⁷

577 Ivo Kisić, *Priručnik Hrvatskog narodnog vijeća 1974.–1985.*, Izvršni odbor HNV-a Caracas – New York, 1986., str. 47.

Nažalost idilična slika postignuta dogovorom o zajedničkom radu i nastupima u javnom djelovanju, koje je novoizabrano vodstvo središnjeg odbora Hrvatskog narodnog vijeća iz Bruxellesa poslalo Hrvatima diljem svijeta kao i svjetskim centrima moći, ubrzo se pokazalo, bila je samo mrtvo slovo na papiru. Naime velike ideološke i generacijske razlike, osobno nepovjerenje kao i utjecaj vanjskih čimbenika koji su djelovali izvan Vijeća ubrzo su isplivali ponovno na površinu, što je samo obnovilo stare sukobe i nesuglasice. Novoizabrani pročelnik za promidžbu, Bruno Bušić, shvatio je svoju ulogu veoma ozbiljno i odgovorno te je vrlo brzo nakon saborovanja u Bruxellesu počeo tiskati *Vjesnik*, službeno glasilo Hrvatskog narodnog vijeća. U pet objavljenih brojeva džepnog formata Bušić je osim vijesti donosio političke i ekonomske analize stanja u domovini. Također, u pojedinim brojevima obrađivao je veoma bolne ali aktualne teme koje su se ticale moderne problematike rješavanja hrvatskog pitanja. Primjerice, u jednom od brojeva Bušić piše o temi „Hrvatski ustaše i komunisti“ gdje, između ostalog, stoji: „Istinski hrvatski komunisti i ustaše podjednako su duboko u sebi nosili ideju slobodne i neovisne Hrvatske i njenog suvereniteta unutar hrvatskih povijesnih i etničkih granica.“⁵⁷⁸ Unatoč činjenici da Bruno Bušić uređuje *Vjesnik* kao službeno glasilo Hrvatskog narodnog vijeća, ipak glavni tajnik, Hrvoja Lun, uz potporu konzervativnih snaga, tzv. desničarske struje u vodstvu Sabora, odbija platiti troškove tiskanja i *Vjesnik* prestaje izlaziti nakon svega pet brojeva.⁵⁷⁹ Afera nastala zbog odbijanja plaćanja troškova tiskanja službenog glasila i njegove obustave izazvala je bujicu negodovanja među članovima na terenu i prouzrokovala veliku krizu u Hrvatskom narodnom vijeću, od koje se ono neće nikada oporaviti.⁵⁸⁰ Nastala kriza imala je jak odjek u Kanadi i ona je nažalost doprinijela velikom raskolu u svim hrvatskim zajednicama. Kriza je bila samo nastavak nesuglasica koje su postojale još prije saborovanja u Bruxellesu, a koje će kulminirati za vrijeme Trećeg sabora Hrvatskog

578 Bruno Bušić, *Hrvatski ustaše i komunisti*, *Vjesnik*, Nakladnik Hrvati iz Vancouvera, 1978., str. 2.

579 Autorov razgovor s Tomislavom Mičićem, pročelnikom ureda za promidžbu Hrvatskog narodnog vijeća, Zagreb, listopad 2010.

580 Listajući emigrantska glasila iz tog razdoblja, poput *Danice*, koja je izlazila u Chicagu, *Nove Hrvatske*, koja je izlazila u Londonu, *Hrvatske države*, koja je izlazila u Münchenu, *Otpora*, koji je izlazio u Chicagu, *Hrvatskog tjednika*, koji je izlazio u Melbourneu te neke druge publikacije, može se vidjeti kako je postojao otvoreni sukob između Brune Bušića odnosno njegovih istomišljenika s jedne strane i Hrvoja Luna i njegovih istomišljenika s druge strane.

narodnog vijeća u Londonu, u Engleskoj. Velika polarizacija u redovima Hrvatskog narodnog vijeća nastala je nakon što su član Hrvatskog narodnog otpora, Zvonko Bušić, njegova supruga Julienne, inače rođena Amerikanka, s još trojicom Hrvata, Petrom Matanićem, Franjom Pešutom i Slobodanom Vlašićem, 10. rujna 1976. godine oteli putnički avion koji je letio na liniji Buffalo-New York i prisilili pilota da leti u Pariz. Tim činom hrvatski otmičari htjeli su upoznati svjetsku javnost, a osobito Amerikance koji su te godine slavili 200. godišnjicu svoje neovisnosti, s teškim položajem hrvatskog naroda u Jugoslaviji. Zahtjev hrvatskih otmičara američkog aviona bio je da ugledni dnevници *The New York Times* i *The Los Angeles Times* objave „Proglas Hrvatskih oružanih snaga“ na naslovnim stranicama, prije nego što se oni predaju. Nakon što im je u Parizu potvrđena vijest da su dotične novine udovoljile njihovim zahtjevima, Zvonko Bušić i suradnici predali su se francuskim vlastima. Zahtjev velikog broja članova Hrvatskog narodnog vijeća diljem svijeta da se bračnom paru Bušić, koji su osuđeni na izdržavanje dugogodišnje robije, dopusti da budu kandidati za izbor u sabor Hrvatskog narodnog vijeća, bio je odbijen. Naime, tzv. minimalisti, kojima su pripadali glavni suradnici londonskog tjednika *Nova Hrvatska* i časopisa za kulturu koji je izlazio na španjolskom jeziku, *Studia Croatia* iz Buenos Airesa te veoma utjecajne *Hrvatske revije*, koja je izlazila svaka tri mjeseca, imali su većinu sabornika u Hrvatskom narodnom vijeću, dovoljnu da izglasaju i donesu ovakvu odluku. Ova grupa i njihovi politički istomišljenici u redovima Hrvatskog narodnog vijeća bez zadržke su vjerovali u američku pomoć kao i u pomoć zapadnoeuropskih zemalja u borbi protiv komunizma, a time i protiv Jugoslavije.⁵⁸¹ Koalicija „minimalista“ i njihovih istomišljenika vjerovala je da jedino političko djelovanje na Zapadu donosi rezultate, pa je svaka upotreba sile kontraproduktivna i nanosi veliku štetu Hrvatima. Za razliku od takvog političkog razmišljanja i djelovanja, koalicija hrvatskih proljećara, Hrvatskog narodnog otpora, neovisnih intelektualaca i mladih aktivista i donekle Hrvatske republikanske stranke zastupala je i širila teze da se borba za neovisnost hrvatskog naroda ne može i ne mora bazirati samo na slanju pisama i memoranduma na razne državne adrese i međunarodne institucije. Hrvatska borba mora se voditi na više fronta i na različite načine i, ako treba, radikalnije, ne odbacujući mogućnost upotrebe sile. Bruno Bušić, koji je neslužbeno slovio kao

581 Isto; Prema: Radovan Latković, *Živjeli smo i borili se za Hrvatsku – Uspomene i dokumenti 1930.–1990.*, Naklada Juričić d.o.o. Zagreb, 2001.

lider ove koalicije, i njegovi politički istomišljenici bili su svjesni da se iz emigracije ne može diktirati Hrvatima u domovini način i metode njihove borbe za neovisnost.⁵⁸²

Među velike uspjehe Hrvatskog narodnog vijeća, posebno na promidžbenom planu, svakako se ubraja antijugoslavenski prosvjed organiziran 1978. godine prigodom službenog posjeta jugoslavenskog diktatora Josipa Broza Tita Sjedinjenim Američkim Državama. Javni prosvjed bio je organiziran na zahtjev članstva Hrvatskog narodnog vijeća iz njegovih ogranaka diljem svijeta, protiv volje izvršnog odbora Hrvatskog narodnog vijeća, koji se nije htio zamjeriti američkim vlastima i zato nisu podržavali ideju prosvjeda. Ipak, javni prosvjed održan je 6. ožujka 1978. godine u parku Lafayette, preko puta Bijele kuće i uspio je iznad svih očekivanja. Desetak tisuća hrvatskih demonstranata koji su došli iz svih većih gradova SAD-a i Kanade dijelili su na washingtonskim ulicama tri različita letka na engleskom jeziku. Prvi letak, „Guess who is coming to dinner at the White House“, drugi, „Self-determination to Croatia“ i treći, „For a free and democratic State of Croatia“. U sadržaju prvog, koji je tiskan na formatu A4, opisuju se zločini koje je počinio diktator Tito protiv hrvatskog naroda. Također, u letku se izruguje njegov luksuzni način života u vrijeme kada građani njegove države žive u velikom siromaštvu i neimaštini. U drugom letku ukratko se daje kratak prikaz povijesti hrvatskog naroda, njegova tisućugodišnja neovisnost, borba za ponovnu obnovu hrvatske demokratske države i pravo hrvatskog naroda na vlastitu slobodu. U trećem su izneseni razlozi zbog kojih se demonstrira, kao i oštra kritika američke vanjske politike koja podržava Jugoslaviju odobravajući joj velike novčane kredite unatoč činjenici da otvoreno krši ljudska prava.⁵⁸³

Ubojstvom Brune Bušića 1978. godine, koje je počinio profesionalni ubojica jugoslavenske tajne policije, UDBE, dolazi do velike krize u redovima hrvatske političke emigracije. Politička koalicija na čelu koje je bio ubijeni Bušić gubi lidera, Hrvatsko narodno vijeće čovjeka koji je unio veliku političku dinamiku u njegove redove, čovjeka koji je uspostavio i održavao veze s najznačajnijim ljudima u domovini. Nasilnom smrću Brune Bušića politička emigracija gubi svoj najveći politički autoritet, a polarizacija koja je uzela velikog maha u Hrvatskom narodnom vijeću postaje još veća. Izlaskom Hrvatskog narodnog otpora i tzv. grupe proljećara iz Hrvatskog narodnog vijeća odr-

582 Isto.

583 Prema: Jakša Kušan, nav. dj.

žava se Treći sabor Hrvatskog narodnog vijeća, od 18. do 21. siječnja 1980. godine u hotelu „Tadstock“ u Londonu. Za predsjednika Sabora izabran je prof. Mirko Vidović, hrvatski pjesnik i politički emigrant, koji se nakon izdržavanja zatvorske kazne u Jugoslaviji iselio s obitelji u Francusku. Za predsjednika izvršnog odbora potvrđen je Janko Skrbin, koji je na tom mjestu zamijenio preminulog dr. Stanka Vujicu.⁵⁸⁴ Na mjesto pročelnika za vanjske veze izabran je dr. Mate Meštrović, koji će na Četvrtom saboru zamijeniti Janka Skrbina na položaju predsjednika Izvršnog odbora, poziciju koju će držati sve do prvih demokratskih izbora u Hrvatskoj. Razmimoilaženja, konfrontacije i otvoreni javni napadi i optužbe između dva žestoko polarizirana politička bloka pridonijeli su velikoj konfuziji i razdoru među članovima Hrvatskog narodnog vijeća na terenu. U nastalom raskolu najbrojniji i najutjecajniji ogranci u Kanadi, oni u Vancouveru i Torontu, otvoreno su stali na stranu sljedbenika Brune Bušića, koju su vodili Franjo Mikulić, Stipe Bilandžić i Zlatko Markus.⁵⁸⁵

Analizirajući nastalu političku situaciju i svoje pozicije unutar političke emigracije, otpadnici iz Hrvatskog narodnog vijeća nastoje se organizirati u homogenu grupu i 1981. godine na sastanku u New Yorku osnivaju Hrvatski državotvorni pokret. S druge strane, bez obzira na veliku aktivnost Hrvatskog narodnog vijeća, koja se uglavnom bazirala na radu dr. Mate Meštrovića, koji ga je uspio profilirati kao respektabilno političko predstavništvo Hrvata u svijetu, kriza na terenu, u njegovim ograncima diljem svijeta, bila je sve dublja. Meštrovićevo putovanje u Sofiju na proslavu Bugarske akademije znanosti imalo je velik i pozitivan odjek u hrvatskom iseljeništvu, za razliku od jugoslavenskog režimskog tiska, koji je njegovo putovanje iskoristio za žestoke napade na njega osobno, a posebno na njegove domaćine. Velik plaćeni oglas koji je Hrvatsko narodno vijeće objavilo 14. ožujka 1980. godine u *The New York Timesu* pod naslovom „Jugoslavija neće opstati“ izazvao je veliko zanimanje američke javnosti, a posebno stranih diplomata akreditiranih u Washingtonu.⁵⁸⁶ Memorandum koji je Hrvatsko narodno vijeće dostavilo madridskoj Konferenciji za sigurnost i suradnju u Europi, održanoj 1980. godine, također je imao pozitivan odjek u hrvatskom iseljeništvu. Bez obzira na sve uspjehe i ak-

584 Izvještaj sa Sabora, *Nova Hrvatska*, London, 27. 1. 1980., str. 2 i 10-11.

585 III. sabor Hrvatskog narodnog vijeća, *Nova Hrvatska*, London, siječanj 1980., br. 2, str. 10-11.

586 Yugoslavia will not survive, A statement by the Croatian national Congress, *The New York Times*, New York, 14. 3. 1980., str. A 11.

tivnosti, jaz koji je nastao i postajao sve veći, između „minimalista“, među kojima je urednik *Nove Hrvatske*, Jakša Kušan, imao velik utjecaj, te prolječara i otporaša s druge strane, otupio je oštricu zajedništva u političkoj emigraciji. Ideološke razlike kao i pitanje strategije osloboditeljskog djelovanja tih dviju političkih grupa bile su u potpunoj suprotnosti jedne prema drugoj. Jakša Kušan, dr. Mate Meštrović i njihovi istomišljenici zastupali su stajalište da je „važnost Hrvatskog narodnog vijeća bila prvenstveno u zastupanju hrvatskih interesa pred zapadnim čimbenicima i tu je ulogu ta hrvatska desnica počela minirati još prije pobjede na izborima.“⁵⁸⁷ Za razliku od ovakvih stajališta, Bruno Bušić, dok je još bio živ, i njegovi sljedbenici, koji su nastavili djelovati na osnovi njegovih teza, bili su mišljenja da zapadne sile, uključujući i SAD, podržavaju *status quo* u Jugoslaviji, bez obzira na to što su svjesni da predsjednik Tito vlada državom koristeći silu. Zato je veoma važno radikalizirati situaciju u domovini i organizirati revolucionarne akcije, bila je jedna od glavnih teza Brune Bušića i njegovih sljedbenika. Umjesto da stalno plaćemo i žalimo se, šaljemo razne memorandume i peticije na sve strane svijeta, trebamo uzeti svoju sudbinu i sudbinu svog naroda u svoje ruke. Bušić i njegovi nasljednici bili su svjesni da se iz emigracije ne može diktirati onima u domovini što da rade; ključ je koordinirati rad između domovine i iseljeničtva.⁵⁸⁸

Treći sabor Hrvatskog narodnog vijeća održan je u godini kada umire predsjednik Jugoslavije, Josip Broz Tito. Povodom velike političke i ekonomske krize u Jugoslaviji, III. sabor Hrvatskog narodnog vijeća šalje izjavu za javnost u kojoj stoji: „U času krize u Jugoslaviji i svezano odlaskom diktatora Tita, Hrvatsko narodno vijeće smatra da je nastupio čas kad se trebaju ispraviti nepravde nanijete hrvatskom narodu u Teheranu i Jalti (...) Hrvatice i Hrvati u domovini trebaju se oduprijeti pritisku koji vrši Jugoslavija, da stupe u obranu postojeće države i moraju biti spremni na osloboditeljske djelatnosti (...) Hrvatsko narodno vijeće zahtijeva od Ujedinjenih naroda i od država koje su za slobodu, nezavisnost i ravnopravnost svih naroda, da pomognu hrvatskom narodu da zauvijek riješi izvor nereda i nestabilnosti koji predstavlja Jugoslavija, i time omogući njenu podjelu na samostalne narodne države. Samo nezavisna i slobodna Hrvatska predstavlja cilj hrvatskih nastojanja.“⁵⁸⁹ Također, ova izjava, prevedena na

587 Jakša Kušan, nav. dj., str. 139.

588 Isto, str. 268-277.

589 Izjava IV. sabora Hrvatskog narodnog vijeća povodom krize u Jugoslaviji, *Vjesnik Hrvatskog narodnog vijeća*, br. 1, 1980., New York, str. 3.

nekoliko najvažnijih svjetskih jezika, poslana je na velik broj relevantnih svjetskih ustanova kao i na mnoge vlade država u svijetu.

U atmosferi opće nesloge koja je nastala u hrvatskom iseljeništvu, a posebno u redovima Hrvatskog narodnog vijeća koje je izgubilo svoju svježinu u političkom radu, održan je u Torontu, u hotelu „Ramada Inn“, njegov IV. sabor od 15. do 17. siječnja 1982. godine. Rad Sabora prošao je uglavnom isticanjem uspjeha koji su ostvareni u prethodnom razdoblju. Između ostalog istaknuto je uspostavljanje Informativnog centra u Ottawi uz prisutnost službene kanadske vlasti, otvaranje Ureda za poslovne obveze i Ureda za radnička pitanja u Stuttgartu. Prisutnost predstavnika Hrvatskog narodnog vijeća na zasjedanju Paneuropske unije u Frankfurtu i putovanje pročelnika Ureda za islamske veze u Teheran dobili su punu potporu. Na kraju zasjedanja Sabor je prozvan saborom „zbliženja i legaliteta“.⁵⁹⁰ Zbog odnosa koji su vladali na terenu donio je rezoluciju u kojoj se ponovno ističe uloga i važnost Hrvatskog narodnog vijeća i njegov pluralistički karakter.

Izbori za Peti sabor održani su 1. i 2. listopada 1983. godine, a zasjedanje Sabora održano je od 12. do 14. siječnja 1984. godine u hotelu „Palace“ na londonskom Strandu. O stanju koje je vladalo u redovima Hrvatskog narodnog vijeća u to vrijeme najbolje svjedoči podatak da se broj kandidata koji su izašli na izbore smanjio na 47, u odnosu na, primjerice, izbore za Treći sabor, kada je bilo 92 kandidata i jednak broj njihovih zamjenika. Rad Sabora prošao je u monolitnom tonu, bez zanimljivih diskusija, iz jednostavnog razloga što među izabranim sabornicima nije bilo gotovo nikakvih razlika u političkim stavovima. Na kraju zasjedanja napisana je Izjava Petog sabora kao i Poruka hrvatskom narodu u domovini. Oba dokumenta značajna su po tome što u novonastalim međunarodnim odnosima „V. i VI. sabor prihvatio je teze predsjednika izvršnog odbora, dr. Mate Meštrovića, o politici vlastitih hrvatskih narodnih interesa, nasuprot politici koje je oslobođenje Hrvatske povezivalo prvenstveno s pridobivanjem simpatija Sjeverne Amerike i promjenom njezina stava prema Jugoslaviji i sovjetskoj prevlasti u Istočnoj Europi“.⁵⁹¹ Ovim zaokretom napušta se politika „minimalista“ u prioritetu vođenja osloboditeljske borbe, u biti se prihvaća politika koju je zastupao Bruno Bušić i njegovi pristaše, tj. vjera u vlastite snage, jačanje domovinskog otpora i isticanje prava na sa-

590 Ivo Kisić, *Priručnik Hrvatskog narodnog vijeća 1974.–1985.*, Caracas – New York, 1985., str. 55.

591 Radovan Latković, nav. dj., str. 76.

moodređenje. Događaji u svijetu, posebno u zemljama iza željezne zavjese, kao i u Jugoslaviji, odvijali su se brzim tempom, koji je bilo teško pratiti i koji je zahtijevao svakodnevna reagiranja na događanja. Imajući u vidu da je Hrvatsko narodno vijeće ipak bila emigrantska politička grupacija, bez dovoljno materijalnih sredstava da se efikasno suprotstavi državnom aparatu u Jugoslaviji, koja je u to vrijeme bila četvrta vojna sila u Europi, desetkivano posljednjih nekoliko godina unutrašnjim trzavicama, organizirano je šesto zasjedanje Sabora Hrvatskog narodnog vijeća od 22. do 24. veljače 1986. godine u Londonu. Na tom Saboru izabrano je vodstvo na čelu s predsjednikom dr. Radovanom Latkovićem iz Buenos Airesa. Na kraju zasjedanja usvojena je Poruka Sabora hrvatskom narodu u kojoj između ostalog stoji „da narod bez vlastite i suverene države nije povijesni subjekt, već objekt tuđe volje i da mu jedino vlastita i suverena država može biti sredstvo u promicanju osobnih, nacionalnih i političkih, vjerskih, gospodarskih, kulturnih i drugih općeljudskih sloboda i probitaka“.⁵⁹² U tom duhu sabornici VI. sabora osobito apeliraju na Hrvate svih političkih i vjerskih uvjerenja i ideologija da se aktivno uključe i pomognu u stvaranju Općehrvatske fronte kako bi se obranio hrvatski narod i ostvarila sloboda i neovisnost hrvatskog naroda. Nastojanje da Hrvatsko narodno vijeće povрати svoj prijašnji utjecaj i značaj koji je neko vrijeme imao u hrvatskom iseljeništvu nije donosilo neke posebne rezultate. Članstvo i ogranci Hrvatskog narodnog vijeća diljem Kanade politički su se razvodnili, aktivnost i javni nastupi izgubili su na originalnosti političkih ideja i akcija, sve više je dolazilo do javnih rasprava i političkih konfrontacija s predstavnicima Ujedinjenih Hrvata Kanade i HSS-a u vezi s time tko ima primat govoriti u ime hrvatskog naroda.⁵⁹³ Takav stil i način vođenja politike i jalove diskusije koje nisu davale nikakve pozitivne rezultate, a koje su neko vrijeme bile odbačene i potpuno zaboravljene, vratili su se ponovno u društveno-politička zbivanja u hrvatskim zajednicama u Kanadi. Velika politička gospodarska kriza koja je zahvatila Jugoslaviju i nagoviještala njezin konačni raspad i slom, izgleda, nije bila dovoljna poruka hrvatskoj političkoj emigraciji da ujedini sve svoje snage i da nastupi zajednički. U takvoj atmosferi iščekivanja da domovinske snage i hrvatski opozicionari u domovini pokrenu stvari,

592 Isto, str. 74

593 Beskompromisnom borbom protiv svake Jugoslavije za uspostavu slobodne, demokratske i nezavisne države Hrvatske. Intervju s dr. Srećkom Pšeničnikom, *Otpor*, glasilo hrvatskog narodnog otpora, br. 3. 1988., str. 7.

održan je VII. sabor Hrvatskog narodnog vijeća, od 9. do 14. svibnja 1988. godine, u španjolskom mjestu Sitgesu, u neposrednoj blizini Barcelone. Na zasjedanju su sudionici reagirali na poznati Memorandum Srpske akademije nauka i umetnosti. Analitički tekst o sadržaju Memoranduma napisao je Radovan Latković, koji je svoj rukopis poslao sabornicima dr. Milanu Blažekoviću, dr. Ivi Korškom, prof. Vinku Nikoliću, dr. Vjekoslav Vrančiću i svom bratu Božidaru.⁵⁹⁴ Uz neznatne komentare i prijedloge, tekst odgovora na Memorandum Srpske akademije nauka i umetnosti usvojen je te je na prijedlog prof. Vinka Nikolića tiskan kao brošura, pod naslovom *Hrvatsko stanovište o Memorandumu Srpske akademije nauka i umetnosti*. Ova reakcija i pisani tekst Hrvatskog narodnog vijeća imao je velik odjek ne samo u hrvatskom iseljeništvu nego i u disidentskim krugovima u domovini. Tekst je objavljen na španjolskom jeziku u časopisu *Studia Croatica*, na njemačkom jeziku u *Kroatische Berichte*. Dr. Mate Meštrović je objavio tekst na engleskom jeziku i to je poslano na velik broj adresa utjecajnih međunarodnih institucija kao i vladama brojnih država u svijetu. Prigodom održavanja Međunarodnog sajma knjiga u Frankfurtu brošura je bila izložena na hrvatskom štandu uz *Hrvatsku reviju*.

Na VII. saboru Hrvatskog narodnog vijeća održanom u Španjolskoj izabran je dr. Radovan Latković za predsjednika Sabora, a za predsjednika izvršnog odbora dr. Mate Meštrović. Prvi put u povijesti Hrvatskog narodnog vijeća vodstvo Sabora izabrano je putem liste. Prijedlogu dr. Latkovića da se glasuje putem liste jedino se suprotstavio sabornik dr. Josip Gamulin iz Toronta, koji je predlagao da se glasuje pojedinačno. Glasovanjem sabornika 27 za i 2 protiv prihvaćen je prijedlog dr. Latkovića. U referatu koji je podnio na početku zasjedanja Sabora, dr. Latković je istaknuo kako je glavni prioritet rada Hrvatskog narodnog vijeća povezivanje s domovinom. Glavna svrha osnivanja Hrvatskog narodnog vijeća jest „oslobođenje Hrvatske, osiguranje nacionalne i osobne slobode u suverenoj hrvatskoj državi“.⁵⁹⁵ VIII. sabor Hrvatskog narodnog vijeća, koji je održan od 12. do 17. ožujka 1990. godine, odvijao se u potpuno drukčijem političkom ozračju i atmosferi. Činjenica da je Savez komunista u Hrvatskoj dopustio održavanje višestranačkih demokratskih izbora 22. i 23. travnja 1990. godine bila je glavna tema rasprave i diskusije. U ime VIII. sabora novoizabrano staro/novo vodstvo, dr. Radovan Latković kao njegov predsjednik i dr. Mate Meštrović

594 Radovan Latković, nav. dj., str. 79.

595 Isto, str. 107.

kao predsjednik izvršnog odbora, potpisali su izjavu⁵⁹⁶ u kojoj se ističe: da bi se ostvarila demokracija, potrebno je dopustiti potpunu slobodu izražavanja ideja i političkih programa, pustiti na slobodu sve političke zatvorenike i ukinuti sve krivične zakone koji se odnose na verbalne i političke prekršaje. Također, u izjavi se ističe da se sabornici zalažu „za obranu cjelovitosti Bosne i Hercegovine i pravo naroda te republike da u punoj slobodi odluče o svojoj budućnosti i o udruživanju s Hrvatskom i eventualno sa Slovenijom, na načelu ravnopravnosti i posebnosti“.⁵⁹⁷ Kada su u pitanju Srbi u Hrvatskoj, Hrvatsko narodno vijeće drži da su oni dio naše bogate povijesti te oni „imaju pravo na nacionalnu ravnopravnost i ustavnopravna jamstva za svoj jezik, kulturne, etničke i političke ustanove“.⁵⁹⁸ Kada je u pitanju međunarodna scena, zaključak VIII. sabora jest, a to je uneseno u sadržaj izjave, da buduća hrvatska država mora ubrzati procese europskih integracija, zbog toga što ulazak u Europsku uniju jamči ostvarenje političke demokracije i slobode, odbacivanje velikog broja gospodarskih nedostataka koji sputavaju gospodarski razvitak Hrvatske. No dinamika političkih previranja, kako u jugoistočnoj Europi tako i u Hrvatskoj, iznenadila je velik broj međunarodnih političkih analitičara i dobrih poznavatelja društvenih prilika koje su vladale u spomenutim područjima. Događaji koji su se u tim područjima odvijali filmskom brzinom također su iznenadili velik broj sudionika u tim procesima, što najbolje potvrđuje njihovo nesnalaženje i pogrešno pozicioniranje prema nadolazećim promjenama. Unatoč činjenici da su sabornici Hrvatskog narodnog vijeća otvoreno izjavili odnosno zaključili da će podržati sve hrvatske političke stranke u domovini, pa čak i Savez komunista Hrvatske, odnosno Socijaldemokratsku partiju, pod uvjetom da se zalaže i propagira ideju neovisne i slobodne Hrvatske, dr. Mate Meštrović je otvoreno agitirao za Koaliciju narodnog sporazuma i na prvim demokratskim višestranačkim izborima u Hrvatskoj bio na njezinoj listi za Sabor Republike Hrvatske. Reakcija na takav postupak dr. Meštrovića bila je veoma energična, što potvrđuje podatak da je 25 sabornika Hrvatskog narodnog vijeća poslalo u javnost izjavu u kojoj se ograđuju od njegovog postupka.⁵⁹⁹

596 Isto, str. 109.

597 Isto, str. 109.

598 Isto, str. 109.

599 Javna izjava Hrvatskog narodnog vijeća iz 1990. godine. U autorovu posjedu.

Atmosfera među sabornicima Hrvatskog narodnog vijeća koji su bili izabrani za VIII. sabor bila je veoma napeta, tako da su neki od njih optuživali dr. Meštrovića da je izdajica. Na izvanrednom Saboru Hrvatskog narodnog vijeća, koji je održan od 25. do 27. kolovoza 1990. godine u Münchenu, vodila se rasprava o razvoju političkih događaja u Hrvatskoj. Osim te najvažnije teme raspravljalo se o položaju i budućnosti Hrvatskog narodnog vijeća nakon uvjerljive pobjede Hrvatske demokratske zajednice i formiranju demokratske i legitimne hrvatske Vlade i Sabora Republike Hrvatske. Veliku reakciju sabornika izazvao je prijedlog odnosno zahtjev sabornika dr. Josipa Gamulina iz Toronta da se smijeni dr. Matu Meštrovića zbog javnih nastupa u Hrvatskoj. Javnim glasovanjem prijedlog dr. Gamulina odbijen je apsolutnom većinom, te se sve svelo na otvorenu kritiku dr. Meštrovića zbog angažmana u kampanji tijekom demokratskih izbora u Hrvatskoj.

Za vrijeme zasjedanja u Münchenu dr. Radovan Latković, predsjednik Sabora Hrvatskog narodnog vijeća, dobio je poziv predsjednika Republike Hrvatske dr. Franje Tuđmana da Hrvatsko narodno vijeće održi izvanredno saborsko zasjedanje u Zagrebu. U pismu koje je po nalogu predsjednika dr. Tuđmana uputio potpredsjednik vlade Republike Hrvatske Josip Manolić piše: „To bi bio povijesni dan za Hrvatsko narodno vijeće da svoje zasjedanje po prvi put održi u slobodnoj domovini. Nema potrebe da se dalje potucate po tuđini, pa bila ona i prijateljska. Tim svojim činom potvrdili biste da se plemeniti ciljevi iz Vašeg programa ostvaruju na dobrobit cjelokupnog hrvatskog bića“.⁶⁰⁰ Upućeni poziv dr. Franje Tuđmana sabornici Hrvatskog narodnog vijeća prihvatili su s velikim zadovoljstvom i doživjeli ga kao javno priznanje za sav svoj trud i rad. Po završetku zasjedanja u Münchenu, 27 od 30 sabornika uputilo se u Zagreb, gdje su u prostorijama hotela „Dubrovnik“ 28. kolovoza i usvojili izjavu: „Rodoljubna dužnost nam nalaže potporu demokratskoj izabranoj vlasti pod predsjedništvom dr. Franje Tuđmana za očuvanje dosadašnjih i daljnjih dostignuća hrvatske državne suverenosti. Neophodno je da Hrvatska bude sposobna braniti svoju zakonitu vlast, te da postane priznati član međunarodne zajednice država. U demokratskoj hrvatskoj državi, problemi svih građana, pa tako i problemi i Srba u Hrvatskoj, ne mogu se rješavati na barikadama, na cestama, otimanjem oružja, i teroriziranjem mirnog hrvatskog pučanstva u njegovoj zemlji, nego samo u hr-

600 Pismo potpredsjednika Vlade Republike Hrvatske, Josipa Manolića, Hrvatskom narodnom vijeću. Pismo u posjedu autora.

vatskom Saboru.⁶⁰¹ Velik broj pojedinaca iz redova Hrvatskog narodnog vijeća zauzeo je veoma visoke i odgovorne položaje na različitim razinama vlasti. Dr. Mate Meštrović bio je izabran u Sabor Republike Hrvatske, a kasnije obnaša dužnost veleposlanika u Sofiji. John Domagoj Šola iz Toronta, bivši član provincijske vlade Ontarija, imenovan je na dužnost generalnog konzula Republike Hrvatske prvo u Clevelandu, a zatim u Chicagu. Tomislav Bošnjak iz Melbournea postaje generalni konzul u Mississaugi, a zatim veleposlanik u Teheranu. Svakako, među mnogim drugim pojedincima, bivšim članovima Hrvatskog narodnog vijeća koji su obnašali visoke dužnosti u demokratskoj Hrvatskoj, najvažniju dužnost obavljao je Gojko Šušak iz Kanade, koji je bio prvi ministar za iseljeništvo, a zatim ministar obrane Republike Hrvatske.

HRVATSKI DRŽAVOTVORNI POKRET

Kao i sve druge hrvatske političke stranke ili pokreti koji su djelovali na području Kanade, tako je i Hrvatski državotvorni pokret bio dio, ili bolje reći podružnica, globalnog pokreta čije je glavno sjedište bilo izvan Kanade. Pokret je utemeljen 23. siječnja 1981. godine u Hrvatskom centru u New Yorku prigodom održavanja seminara o *Hrvatskom listu*, tehnički najkvalitetnijem i veoma utjecajnom tjedniku među iseljenim Hrvatima u svijetu. Okupljeni delegati, koji su za taj seminar došli sa svih strana svijeta, od Švedske, Njemačke, Australije, Kanade i većih gradova SAD-a, poput Chicaga, Washingtona, San Francisca i domaćih delegata iz New Yorka, na trodnevnom seminaru analizirali su i raspravljali o budućnosti *Hrvatskog lista*, njegovoj uredničkoj politici i financijskom stanju. Usporedno s tom diskusijom prisutni delegati također su analizirali veoma kompleksnu situaciju koja je nastala u poremećenim odnosima i komunikaciji između vodećih političkih lidera najutjecajnijih stranaka u redovima hrvatskog iseljeništva. Nakon tri dana zasjedanja okupljeni delegati odlučili su „da se pristupi formiranju jedne široke fronte hrvatskih skupina i pojedinaca kojima je cilj suverena hrvatska država“.⁶⁰²

Osnovna načela na kojima će se utemeljiti još jedna politička stranka u hrvatskom iseljeništvu bila su da je do-

---

601 Službena izjava Hrvatskog narodnog vijeća sa sjednice održane u prostorijama hotela Dubrovnik u Zagrebu 1990. godine. Pismena izjava u posjedu autora.

602 Rezolucija o utemeljenju Hrvatskog državotvornog pokreta, *Hrvatski list*, Lund, broj 2, 15. 2. 1981., str. 5.

Marin Sopta
**VII. Oblikovanje
 političkih udruga
 i organizacija
 Hrvata u Kanadi**

Slika 77.
 Kanadski delegati na
 svjetskom saboru
 Hrvatskoga državotvor-
 nog pokreta, Lund 1982.

movinsko tlo pravi prostor borbi za slobodu hrvatskoga naroda. Drugo važno načelo na kojem je inzistiralo pedeset delegata okupljenih u New Yorku, od kojih su mnogi pripadali samom vrhu hrvatskih političkih izbjegličkih struktura, bila je suradnja sa svim državotvornim organizacijama i pojedincima koji žele suradnju ili se žele priključiti pokretu. Po završetku izlaganja i diskusije odlučeno je da se formira komisija u sastavu Mladen Schwartz, Marijan Gabelica, Marin Sopta, Franjo Vranković, Drago Geoheli, Nikola Đolan i Rudolf Arapović, koji će napisati Rezoluciju. Prijedlog Rezolucije o utemeljenju Hrvatskog državotvornog pokreta prisutni delegati usvojili su 25. siječnja 1981. godine. Ideja vodilja spomenute Rezolucije zasnivala se na tome da Hrvatski državotvorni pokret prihvaća programsku platformu usvojenu na seminaru *Hrvatskog lista*, koji je održan u kolovozu 1979. godine u švedskom gradu Lundu. Također, zaključeno je da će raditi na poboljšavanju suradnje između svih državotvornih stranaka u redovima hrvatskog iseljeništva kao i neovisnih intelektualaca. Usvojene teze skupa u Lundu formulirane su u sedam točaka:

- „1. Nacionalno pomirenje i općehrvatsko jedinstvo
2. Djelatna veza domovine i izbjeglištva
3. Razvoj vlastitih snaga i oslon na njih
4. Nadideološki nacionalna borba
5. Neutralnost u prijeporu Istoka i Zapada
6. Korištenje svih primjerenih sredstava borbe
7. Povezivanje sa svim vjerodostojnim nacionalno-osloboditeljskim gibanjima u svijetu“.⁶⁰³

⁶⁰³ Hrvatski Državotvorni Pokret – odjel za politička pitanja, *Političke teze*, Melbourne, 1986., str. 3.

U New Yorku je izabran privremeni izvršni odbor Pokreta, na čelu s predsjednikom Tomislavom Kvaternikom iz Škotske, potpredsjednikom Antom Šutom iz Australije, tajnikom Marijanom Gabelicom iz SAD-a, rizničarom Marinom Soptom iz Kanade i pročelnikom za promidžbu, Zlatkom Markusom iz Švedske.⁶⁰⁴ Veoma brzo nakon utemeljenja u Kanadi se osnivaju ogranci pokreta u Torontu, Vancouveru, Hamiltonu i Mississaugi. Glavna ideja jest da Hrvatski državotvorni pokret preuzme ulogu Hrvatskog narodnog vijeća koje je dugo imalo ulogu glavnog političkog predstavnika Hrvata diljem svijeta. Međutim, Pokret nije bio uspješan, i to iz više razloga. Naime početni pozitivni naboj i velik optimizam kojim je Pokret počeo svoje djelovanje ubrzo je splasnulo i tijekom vremena potpuno nestao. Glavni razlog za nastalo stanje bile su nesuglasice i otvorene polemike između članova vodstva pokreta, a osobito na relaciji glavno uredništvo *Hrvatskog lista* (koji je trebao postati službeno glasilo Pokreta) i njegovo predsjedništvo, što je polariziralo članstvo. Narušeno međusobno povjerenje među vodećim ljudima i njihovo otvoreno neslaganje u vezi s načelnom politikom Pokreta i njegovog organizacijskog sustava i javnog djelovanja bili su glavni razlozi nastalog rascjepa u članstvu, od kojeg se Pokret nije nikada uspio oporaviti. Djelatnost vodstva, članova i simpatizera Hrvatskog državotvornog pokreta u Kanadi bila je uglavnom koncentrirana na lobiranje kod kanadskih političara na lokalnoj, provincijskoj i državnoj razini za njihovu javnu potporu pravu hrvatskog naroda na vlastitu demokratsku i samostalnu državu. Također, mnogo je vremena i energije potrošeno na prikupljanje materijalnih sredstava koja su uglavnom išla u središnjicu.

Hrvatski državotvorni pokret u Kanadi organizirao je velik broj antijugoslavenskih prosvjeda, što samostalno, što zajednički s drugim hrvatskim političkim strankama, kao i distribuciju *Hrvatskog lista* i *Hrvatskog tjednika*, koji se tiskao u Melbourneu. Uoči održavanja prvih demokratskih izbora u slobodnoj suverenoj Republici Hrvatskoj, vodstvo Pokreta odlučuje nastaviti svoje političko djelovanje u domovini i službeno se registrira u Zagrebu. Na nekoliko lokalnih i državnih izbora sudjeluje i Hrvatski državotvorni pokret sa svojom listom kandidata, na čelu s predsjednikom Nikolom Štedulom, ali bez značajnijih rezultata. Nakon nekoliko neuspjeha na izborima, Hrvatski državotvorni pokret tijekom vremena nestaje s hrvatske političke scene.

Raspad SSSR-a i rušenje Berlinskog zida, koji je simbolizirao konačni slom komunističkog sustava u istočnoj i jugoistočnoj Europi, omogućili su stvaranje novih/starih država na tim područjima. U nastalim demokratskim promjenama Hrvatska je iskoristila pruženu priliku i uspjela izvojevati proglašenje obnovljene hrvatske države. U borbi za svoju neovisnost i demokraciju 1990-ih godina, domovinska Hrvatska odnosno njezina demokratski izabrana vlada otvoreno apelira na pomoć iseljene Hrvatske. U ostvarenom jedinstvu domovinske i iseljene Hrvatske na vidjelo je izišao sav materijalni, intelektualni i drugi potencijal hrvatskog nacionalnog bića, a osobito onaj koji se nalazi diljem svijeta. Između mnogih projekata, ideja i akcija koje su se pojavile i ostvarile u to vrijeme, svakako značajno mjesto zauzima osnivanje Hrvatskog svjetskog kongresa. Sama ideja osnivanja Hrvatskog svjetskog kongresa, koji je osnovan 1993. godine u Zagrebu, bila je bazirana na primjeru židovskog, armenijskog, ukrajinskog i nekih drugih globalnih organizacija takvog tipa. Poneseni tom idejom, predstavnici hrvatskih iseljeničkih društava, organizacija i udruga iz čitavog svijeta sastaju se 1993. godine u Zagrebu, gdje i službeno osnivaju Hrvatski svjetski kongres, kao „dragovoljnu udrugu zastupničkih hrvatskih tijela, zajednica i organizacija širom svijeta.“⁶⁰⁵ Prvom osnivačkom saboru Hrvatskog svjetskog kongresa, koji je održan od 2. do 4. srpnja 1993. godine u zagrebačkoj Starogradskoj vijećnici, pribivalo je blizu 200 delegata iz čitavog svijeta. Nakon što su delegate pozdravili predsjednik Republike Hrvatske dr. Franjo Tuđman, predsjednik Sabora Stjepan Mesić i predsjednik Vlade Nikica Valentić, delegati su počeli s radom i odmah donijeli jednoglasnu odluku o osnivanju Hrvatskog svjetskog kongresa. Rad Kongresa nastavljen je kroz rasprave u raznim skupinama, i to:

1. Humanitarna i financijska pomoć domovini
2. Ulaganje u domovinu i obnova domovine
3. Povratak u domovinu, odnosno jačanje veza dijas-pore i domovine
4. Širenje istine o Hrvatskoj i Hrvatima – mediji i lobi, hrvatski jezik i škole u dijaspori
5. Organiziranje i strukturiranje hrvatske dijas-pore i način organiziranja i svrha Hrvatskog svjetskog kongre-sa.⁶⁰⁶

605 Statut Hrvatskog svjetskog kongresa, članak 1., Zagreb, 1993.

606 Službeni program Svjetskog sabora/kongresa hrvatske dijas-pore, Staro-gradska vijećnica, Zagreb, 2. 7. 1993.

Ideja vodilja odnosno glavni cilj zbog kojeg su delegati iz iseljene Hrvatske došli na osnivački sabor bio je da se izgradi plan i strategija rada i djelovanja Hrvata u svijetu za dobrobit Hrvatske. Osnivanje Hrvatskog svjetskog kongresa treba poslužiti iseljenim Hrvatima da se kroz njega što efikasnije nastoje, u dogovoru s hrvatskim vlastima i općenito Hrvatima u domovini, uključiti u rast i obnovu Hrvatske, što znači da izabrano vodstvo Hrvatskog svjetskog kongresa, između ostalog, promovira i unapređuje ideju zajedništva među Hrvatima. Ostvarenjem jedinstva iseljenih Hrvata, to jest kroz organiziranu povezanost između njih i domovine, njihove težnje i planovi mnogo će se lakše provesti u stvarnost, i na taj će se način osigurati kontinuitet i razvoj vjerskog, duhovnog, kulturnog i društvenog naslijeđa u Hrvatima. Radi toga Hrvatski svjetski kongres nastoji:

„- Ojačati veze Hrvata u svijetu s Hrvatskom, kao središnjom stvaralačkom snagom, i ojačati solidarnost među hrvatskim iseljenicima u svijetu,

- Osigurati prava, položaj i interese Hrvata i hrvatskih zajednica i obraniti ih tamo gdje su zaniijekani, narušeni ili ugroženi

- Podupirati i pomagati stvaralački razvitak društvenog, vjerskog i kulturnog života u cijelom svijetu

- Usklađivati nastojanje hrvatskih zajednica i organizacija glede rješavanja političkih, gospodarskih, društvenih, vjerskih i kulturnih problema Hrvata

- Zastupati i djelovati u ime zajednica i organizacija, sudionica na Hrvatskom svjetskom kongresu, u ime vladinih i drugih stranih ustanova glede problema koji se tiču Hrvata u cjelini.“⁶⁰⁷

Na Prvom saboru za predsjednika Hrvatskog svjetskog kongresa izabran je dugogodišnji politički emigrant i veoma uspješan poduzetnik iz Kalifornije, Nikola Kirigin, a za tajnika fra dr. Šimun Šito Ćorić, koji je bio veoma aktivan u redovima hrvatskog iseljeništva prije 1990-ih godina.⁶⁰⁸ Odmah po završetku saborovanja u Zagrebu Hrvatski svjetski kongres odnosno izabrano vodstvo pokrenulo je niz akcija na globalnoj razini, između ostalog aktivno i učinkovito pomaganje u obnovi porušenih kulturnih i crkvenih objekata diljem Hrvatske, materijalne donacije za bolnice i škole, brigu o invalidima Domovin-

607 Statut Hrvatskog svjetskog kongresa, Zagreb, 1993.

608 Autorov razgovor s Antom Beljom, bivšim ravnateljem Hrvatske matice iseljenika i visokim dužnosnikom Hrvatskog svjetskog kongresa, Zagreb, 2010. godine.

Marin Sopta
**VII. Oblikovanje
 političkih udruga
 i organizacija
 Hrvata u Kanadi**

Slika 78.
 Fra Ljubo Krasić

skog rata. Osobito su neke inicijative imale velik odjek u hrvatskoj javnosti, od kojih na prvom mjestu treba spomenuti akciju ulaganja u projekt „otočne veze 110 kV Melina – Zadar koji bi trebao osigurati Dalmaciji energetske veze s ostalim dijelovima Hrvatske.“⁶⁰⁹ Drugi program koji je naišao na velik odjek u hrvatskoj javnosti, a koji su, na žalost, uglavnom ideološki protivnici povratka hrvatskih iseljenika i njihove integracije u hrvatsko društvo nastojali omalovažiti i ismijati, bilo je osnivanje zaklade Hrvatskog svjetskog kongresa, zasnovano na ideji da se skupi tisuću pojedinaca ili poduzeća, tvrtki ili ustanova od kojih će svaka u pet godina darovati zakladi 5000 njemačkih maraka. Ostvarenje ideje omogućilo bi zakladi da efikasno posluje i djeluje od godišnjih kamata, s time da ne bi trebala trošiti sakupljeni novac. Za tu je svrhu bio otvoren žiro-račun u Zagrebačkoj banci, ali, na žalost vodstva Hrvatskog svjetskog kongresa, ova izvanredna ideja doživjela je polovičan uspjeh. Materijalna sredstva potrebna za rad i djelovanje organizacije i za mnoge donacije koje su poslana na mnoge adrese u Hrvatskoj vodstvo Hrvatskog svjetskog kongresa uglavnom je dobivalo u obliku privatnih donacija, kako pojedinaca tako i mnogih tvrtki u vlasništvu naših ljudi diljem svijeta.⁶¹⁰

Veoma brzo nakon što je osnovan Hrvatski svjetski kongres u Zagrebu, osnovana je u Kanadi njegova podružnica pod imenom Kanadsko-hrvatski kongres. Za prvog predsjednika izabran je fra Ljubo Krasić. Kanadsko-hrvatski kongres osnovan je kao volonterska organizacija pred-

609 Obnova domovine – odgovornost za budućnost Hrvatske, *Večernji list, Dom i svijet*, Zagreb, 18. studenog 1993.

610 Isto.

stavnika različitih hrvatskih organizacija i društava diljem Kanade. Pridržavajući se usvojenog statuta iz Zagreba, Kanadsko-hrvatski kongres fokusirao je svoje djelovanje na njegovanje i propagiranje jedinstva hrvatskih iseljenika u Kanadi, na što uspješnije osiguravanje uvjeta za djelovanje i razvitak vjerskog, duhovnog, kulturnog i društvenog života. Postavljajući sebi barometre djelovanja u Kanadi, između ostalog Kanadsko-hrvatski kongres postavio si je cilj da:

- „1. Poboljša veze između kanadskih Hrvata i Hrvatica
2. Osigura prava, položaj i interes Hrvata i hrvatskih zajednica i da brani njihova prava kada su ona ugrožena
3. Potiče i pomaže kreativni razvoj hrvatskog društvenog, vjerskog i kulturnog života u Kanadi
4. Koordinira nastojanja hrvatskih zajednica i društava respektirajući političku, ekonomsku, socijalne, društvene i kulturne probleme Hrvatskog naroda“.⁶¹¹

Zbog ratnog stanja u domovini rad Kanadsko-hrvatskog kongresa u početnoj fazi uglavnom se poklapao s radom Hrvatske demokratske zajednice radi činjenice da je ona bila najmasovnija i financijski najjača hrvatska politička stranka ili udruga u Kanadi. Drugi važan razlog za takve odnose leži u činjenici da su čelni ljudi u vodstvu obiju organizacija bili članovi ili simpatizeri te stranke. Ta činjenica kao i neki drugi objektivni problemi organizacijske naravi i međuljudskih odnosa umnogome su kočili rad i progres Kanadsko-hrvatskog kongresa, a u mnogim hrvatskim zajednicama čak izazivale nepotrebne trzavice. No zbog situacije u Hrvatskoj ovi problemi su bili sekundarnog značenja jer je glavni prioritet Hrvata Kanade u to vrijeme bio fokusiran na razne akcije, kojih je primarni cilj bio kako pomoći domovini. Tijekom vremena dolazi do promjena na vrhu Kanadsko-hrvatskog kongresa, s time da na mjesto jednog od glavnih osnivača i njegovog prvog predsjednika, fra Ljube Krasića, dolazi Ivan Curman iz Vancouvera, na mjesto tajnika Boris Cetinić iz Hamiltona i na mjesto rizničara Josip Vinski iz Mississauga. Radi što boljeg i efikasnijeg djelovanja, vodstvo Kanadsko-hrvatskog kongresa osniva različite odbore, poput Odbora za humanitarnu pomoć, na čelo kojeg je izabran Jakov Čosić iz Toronta. Na čelo Odbora za obnovu i razvoj postavljen je Zvonko Josipović iz Toronta, u Odbor za škole, jezik, kulturu i sport Ana Prkačin iz Oakvillea, u Odbor za širenje istine o Hrvatskoj, to jest Odbor za lobiranje, Slavko

Butković iz Toronta, u Odbor za povratak i useljništvo Jozo Maras iz Vancouvera i u Odbor za mladež Drina Čosić iz Mississauga.⁶¹²

Organiziran na taj način, a djelujući u gotovo svim kanadskim provincijama, Kanadsko-hrvatski kongres uspijeva ostvariti velike uspjehe, osobito u prikupljanju pomoći za Hrvatsku kao i za promidžbu u Kanadi. Uglavnom, rad Kanadsko-hrvatskog kongresa u početnoj fazi nakon osnutka više-manje bio je sličan, ako ne i istovjetan, radu drugih hrvatskih društava u Kanadi. Da bi što bolje upoznao Hrvate Kanade sa svojim djelokrugom rada, Kanadsko-hrvatski kongres u mnogim sredinama pokreće svoj bilten, a ogranak u British Columbiji povodom pete obljetnice svoga postojanja tiska knjigu *Kanadsko-hrvatski kongres*, u kojoj osim kratkog prikaza povijesti svog djelovanja objavljuje i telefonski imenik najvažnijih poduzeća u vlasništvu Hrvata.

Kanadsko-hrvatski kongres organizira niz javnih tribina na kojima gostuju ugledni gosti iz kanadskog i hrvatskog društveno-političkog i kulturnog života. Među velikim brojem uglednih gostiju koji su gostovali u British Columbiji i gradu Vancouveru na prvom mjestu treba spomenuti prvog veleposlanika Republike Hrvatske u Kanadi, Željka Urbana, zatim zastupnika Republike Hrvatske, Nevija Šetića, ministra dr. Ivicu Kostovića, zamjenika ministra vanjskih poslova dr. Ivu Sanadera, predsjednika Gospodarske komore grada Zagreba Vjekoslava Tomašića, Sophiju Leung, članicu kanadskog parlamenta i mnoge druge.⁶¹³ Također, u organizaciji Kanadsko-hrvatskog kongresa održano je na desetke koncerata pjevača zabavne glazbe iz Hrvatske, kazališne i druge predstave, književne večeri s poznatim hrvatskim piscima iz domovine, javne tribine s gostima iz domovine o raznim temama iz politike, gospodarstva, znanosti i kulture. U ime Kanadsko-hrvatskog kongresa organiziran je velik broj javnih prosvjeda na glavnim trgovima kanadskih gradova ili pak ispred zgrada provincijskih vlada kao i ispred zgrade kanadskog parlamenta, glavni cilj kojih je bio što bolje upoznati kanadsku javnost o velikosrpskoj agresiji i ratnim stradanjima u Hrvatskoj. Dobro organizirana i sustavna lobiranja Kanadsko-hrvatskog kongresa kod kanadskih političara na lokalnoj, provincijskoj i saveznoj razini dovela su do re-

612 Zapisnik Druge konvencije Kanadsko-hrvatskog kongresa, Vancouver, 24. 2. 1996.

613 Izvještaj predsjednika Kanadsko-hrvatskog kongresa Ivana Curmana na sjednici središnjeg odbora Hrvatskog svjetskog kongresa održanog u Zagrebu od 4. do 7. ožujka 1999., str. 2.

zultata. Posebno je učinkovito bilo konstantno bombardiranje uredništva glavnih kanadskih dnevnih novina kao i radio- i TV-postaja pisanim komentarima na događanja u Hrvatskoj, što je davalo veoma impresivnu sliku o organiziranosti i velikoj snazi Hrvata u Kanadi, iako to nije bilo stvarni odraz stanja na terenu. Nema nikakve dvojbe da je Kanadsko-hrvatski kongres, osobito u početnoj fazi djelovanja, svojim radom umnogome pridonio da Hrvati Kanade u tom razdoblju djeluju jedinstveno i organizirano i na taj je način opravdao svrhu svoga osnivanja i djelovanja.

VIII. ODNOS SLUŽBENE
POLITIKE DRUGE
JUGOSLAVIJE PREMA
HRVATIMA U KANADI

Nepobitna je činjenica da većina hrvatskih iseljenika u svijetu, pa tako i u Kanadi, u načelu nije prihvaćala nikakav oblik jugoslavenske države, a to je onemogućivalo bilo kakvu sustavnu i kvalitetnu suradnju službenih jugoslavenskih državnih institucija, s jedne strane, i hrvatskih sportskih, kulturnih i političkih društava u Kanadi, s druge. Također treba istaknuti da su po završetku Drugoga svjetskog rata oni Hrvati koji su se doselili u Kanadu i osnovali političke organizacije, kao i sportska i kulturna društva, odbacivali svaku mogućnost suradnje ili službenih kontakata s Jugoslavijom i njezinim institucijama. Oni su zagovarali ideju beskompromisne borbe protiv bilo kakve Jugoslavije, koju su doživljavali kao umjetnu državnu tvorevinu stvorenu protiv volje hrvatskog naroda. Za razliku od njih, dio hrvatskih iseljenika u Kanadi, uglavnom okupljenih oko Hrvatske bratske zajednice,⁶¹⁴ i neki intelektualci koji su smatrali da je kulturno djelovanje najbolje sredstvo za promociju hrvatskog imena u novoj sredini, a ciljeve političkih organizacija doživljavali kao apstrakciju koju se ne može provesti u djelo, propagirali su ideju suradnje s onim skupinama i pojedincima u domovini koji su prema njihovim subjektivnim ocjenama propagirali hrvatske nacionalne interese. Oni su uglavnom zagovarali ideju kulturne i sportske suradnje s Hrvatima u domovini, tolerirajući činjenicu postojanja jugoslavenske komunističke države. Službena državna politika Jugoslavije prema hrvatskim iseljenicima općenito, pa tako i Hrvatima u Kanadi, polazila je od toga „da naši iseljenici u zemljama u kojima žive treba da budu prije svega lojalni građani nove zemlje, i da razvijaju obostrano razumijevanje i prijateljske odnose sa Jugoslavijom“.⁶¹⁵ U tom kontekstu najviši su dr-

614 Harry V. Herman, nav. dj., str. 212-213.

615 Zbornik *Iseljništvo naroda i narodnosti Jugoslavije i njezine uzajamne veze s domovinom*, Zavod za migracije i narodnosti, Zagreb, 1978., str. 43.

žavni dužnosnici Jugoslavije prigodom službenih posjeta i sastanaka s kolegama iz drugih država, a posebno onih u kojima su živjeli brojni iseljenici s područja bivše države, isticali da iseljenici trebaju biti most suradnje između Jugoslavije i tih država⁶¹⁶. Sama činjenica da u Kanadi nisu postojali jugoslavenski iseljenici kao homogena etnička grupa nego je postojao mali broj beznačajnih jugoslavenskih udruga, za razliku od dobro organiziranih hrvatskih, slovenskih, makedonskih i srpskih zajednica, bio je jedan od glavnih razloga zašto su savezni organi vlasti u Beogradu prebacivali najveći dio odgovornosti vođenja iseljeničke politike i kontakata s raznim iseljeničkim grupama na republike i pokrajine, držeći da je to „njihovo ustavno pravo i obaveza“⁶¹⁷.

Međutim, doživljavajući većinu hrvatskih iseljenika odnosno njihova kulturna, sportska, politička društva i vjerske zajednice u svijetu, pa tako i u Kanadi, kao državne neprijatelje koji nastoje imati kontrolu nad hrvatskim iseljenicima, neaktivni i apolitični Hrvati gajili su velik strah od komunističkih vlasti, osobito kada bi dolazili u domovinu. Policijska ispitivanja i šikaniranja od komunističkih dužnosnika za boravka u domovini također su pojačavala taj strah i zato se određeni broj Hrvata u Kanadi prije Domovinskog rata 1990. godine formalno izjašnjavao kao Jugoslaveni.⁶¹⁸ Toj činjenici treba dodati podatak da kanadske vlasti prije te godine nisu službeno priznavale Hrvatsku kao državu ni hrvatski jezik kao jedinstven jezik hrvatskog naroda.

Hrvati su u Kanadi kroz mnogobrojna sportska, kulturna i politička društva, a nerijetko i individualno, planirali i organizirali različite antijugoslavenske prosvjede. Tradicionalno, prigodom svečanih proslava 29. studenoga, Dana Republike, organizirali su antijugoslavenske demonstracije. Također, svake su godine 8. svibnja organizirali komemoracije za bleiburške žrtve – u spomen na nekoliko desetaka tisuća nevinih hrvatskih civila i nenaoružanih vojnika koje su Titovi partizani strijeljali nakon što su ih Englezi i njihovi saveznici predali jugoslavenskim vlastima. Veoma su često takvi hrvatski prosvjedi pred zgradom jugoslavenskog veleposlanstva ili komemoracije ispred gradskih vijećnica u gradovima diljem Kanade imali odjeka na mjesnim radio- i TV-postajama i u dnevnom tisku. Izvještavajući s jednog takvog prosvjeda ispred zgrade

616 Isto, str. 43.

617 Isto, str. 46.

618 Daphne N. Winland, *We are Now a Nation. Croats between „Home“ and „Homeland“*, University of Toronto Press, Toronto, 2007., str. 18.

jugoslavenskog veleposlanstva, novinar *The Toronto Star*, Peter Howell, između ostalog je napisao: „Demonstracije su planirane kao protest prigodom 70. godišnjice stvaranja Jugoslavije, za koju Hrvati tvrde da onemogućuje njihovu neovisnost u vlastitoj zemlji.“⁶¹⁹ Prigodom održavanja komemoracija za bleiburške žrtve, drugi kanadski dnevnik, *The Toronto Sun*, donosi članak u kojem između ostalog piše: „Stotine Hrvata grada Toronta jučer su se okupili da komemoriraju komunistički pokolj svojih zemljaka i zahtijevaju slobodu boraca za ljudska prava koji su zatvoreni u Jugoslaviji.“⁶²⁰ U borbi za očuvanje nacionalnog i kulturnog identiteta u Kanadi Hrvati su poduzimali različite akcije kako bi skrenuli pozornost kanadske javnosti na položaj svojih sunarodnjaka u Jugoslaviji. Poneseno tom idejom, Kanadsko-hrvatsko društvo 1951. godine podijelilo je na stotine tisuća letaka na engleskom i drugim jezicima, naslovljenih „Please do not call me Yugoslav“ („Molim vas ne zovite me Jugoslavenom“),⁶²¹ u kojima se u kratkim crtama daje prikaz hrvatske povijesti i razlozi zbog kojih Hrvati smatraju uvredom i osobnim poniženjem kada ih se naziva Jugoslavenima. Državna politika Jugoslavije kroz svoja diplomatska predstavništva u Kanadi tretirala je golemu većinu hrvatskih kulturnih, sportskih, a posebno političkih društava kao antidržavne elemente, pa čak i u slučajevima kada su na primjeren način, bez vrijeđanja Jugoslavije, organizirala uspješne manifestacije kojima su propagirali svoju domovinu Hrvatsku, njezin jezik i kulturu. Nastojeći umanjiti utjecaj hrvatske političke emigracije u Kanadi na društveni život hrvatskih iseljenika u toj zemlji, Hrvatska matica iseljenika u Zagrebu, u dogovoru s Ministarstvom vanjskih poslova, pokušala je 1986. godine organizirati Hrvatske dane u Kanadi. U okviru programa te manifestacije predviđalo se održavanje festivala hrvatske kuhinje i glazbe, izložba poznatih slikara naive, nastup folklornog ansambla „Lado“ iz Zagreba, izložba kanadskih umjetnika hrvatskog podrijetla, književna večer i predavanje o hrvatskoj književnosti.⁶²² Ta je dobro planirana i programski dobro osmišljena manifestacija propala iz jednostavnog razloga što nitko od uglednih i u zajednici utjecajnih ljudi nije želio ući u odbor Hrvatskih

619 Peter Howell, 600 Metro Croatians stage rally, *The Toronto Star*, Toronto, 1. 12. 1988.

620 B. J. Del Conte, Croats rally for freedom, *The Toronto Sun*, Toronto, 9. 5. 1988., str. A6.

621 Daphne N. Winland, nav. dj., str. 41.

622 Okružno pismo, Hrvatska matica iseljenika, broj 207/86., Svim odborima „Hrvatski dani“ u Kanadi, Zagreb, 16. 1. 1986. godine.

Marin Sopta
**VIII. Odnos službene
politike druge
Jugoslavije prema
Hrvatima u Kanadi**

Slika 79.
Antijugoslavenski prosvjedi u znak podrške dr. Franji Tuđmanu i dr. Marku Veselici

Slika 80.
Hrvati pred odlazak na antijugoslavenske prosvjede

dana, odbor koji je trebao biti pod kontrolom Hrvatske matice iseljenika i jugoslavenskih diplomata u Kanadi.

Odnos službene politike druge Jugoslavije prema Hrvatima u Kanadi dosegnuo bi vrhunac svake godine prigodom svečanih proslava 10. travnja, Dana hrvatske državnosti, kako su organizatori, obično Ujedinjeni Hrvati Kanade, najavljivali te proslave. Uoči njihova održavanja organizatori bi uputili pozivnice kanadskim ministrima, njihovim kolegama iz provincijskih vlada i gradonačelnicima, usput zahtijevajući od gradskih vlasti da se tog dana na jarbol ispred gradskih vijećnica izvjesi hrvatska zastava. Kao po unaprijed napisanom scenariju, jugoslavenski bi veleposlanik poslao prosvjednu notu na adresu kanadske federalne vlade i ureda gradonačelnika zahtijevajući da bojkotiraju ove proslave. Prigodom jedne takve tradicionalne proslave uredništvo prestižnog i utjecajnog dnevnika *The Toronto Star* objavilo je članak „Zastava koja nije zaslužila respekt“,⁶²³ u kojem urednik oštro osuđuje

Marin Sopta
**VIII. Odnos službene
 politike druge
 Jugoslavije prema
 Hrvatima u Kanadi**

Slika 81.
 Hrvatski demonstranti
 u Torontu 1970.

odluku gradskih vijećnika Toronta da dopuste da se prigodom proslave 10. travnja izvjesi hrvatska zastava na jarbolu ispred gradske vijećnice. Obrazlažući svoju oštru kritiku i odluku gradskog poglavarstva, urednik tvrdi da hrvatska zastava nije zaslužila respekt zbog toga što su „Nezavisnu Državu Hrvatsku stvorile sile Osovine 10. travnja 1941. godine, a živjela je brutalno i krvavo umrla povlačenjem Njemačke vojske iz srednje Europe 1945. godine“.⁶²⁴ Urednik završava svoj komentar riječima „... ako se bilo koji kanadski dužnosnik na lokalnoj ili provincijskoj razini službeno odazove i prisustvuje takvoj proslavi, osramotit će ne samo sebe nego i svoje urede“.⁶²⁵ Takav stav uredništva torontskih novina izazvao je očekivano: veliku reakciju Hrvata diljem Kanade. Uslijedila su ogorčena prosvjedna pisma kanadskih Hrvata novinama, a neka je uredništvo *The Toronto Star* objavilo u rubrici „Pisma čitatelja“. Predstavnici hrvatske zajednice zahtijevali su od uredništva javnu ispriku, a nakon što su ovi zahtjev odbili, organizirali su velike demonstracije pred zgradom redakcije na kojima se okupilo više od deset tisuća Hrvata i njihovih kanadskih prijatelja. Iznenađeno takvom reakcijom, uredništvo se napokon javno ispričalo Hrvatima Kanade.

Drugi događaj koji se zbio u Torontu također na najgori način govori o odnosima između Jugoslavije i hrvatskih iseljenika u Kanadi. Javna najava „The Ontario film theatre“ u Torontu da će prikazati retrospektivu poznatog filmskog redatelja Lordana Zafranovića ogorčila je Hrvate, što je potaknulo Hrvatski odbor za ljudska prava, na čelu kojega je bio dr. Josip Gamulin, da pokuša spriječiti prika-

624 Isto.

625 Isto.

Marin Sopta

**VIII. Odnos službene
politike druge
Jugoslavije prema
Hrvatima u Kanadi**

Slika 82.

Dr. Josip Gamulin
na čelu povorke

zivanje filmova. Dan prije svečanog otvorenja retrospektive, u listu *The Toronto Sun* izlazi članak u kojem dr. Gamulin oštro kritizira upravu kina da prikazuje filmove koji su, po njemu, „politički pornofilmovi“⁶²⁶ i predstavljaju „jugoslavensku državnu i komunističku propagandu“.⁶²⁷ I drugi torontski dnevni list, *The Toronto Star*, donio je članak u kojem dr. Gamulin najavljuje hrvatske prosvjede na otvaranju filmske retrospektive s filmovima „Okupacija u 26 slika“ i „Krv i pepeo Jasenovca“.⁶²⁸ Dr. Gamulin je u ime svog društva, Hrvatskog odbora za ljudska prava,

626 Croatsians fume over screening of war films, *The Toronto Sun*, 23. 5. 1988., str. A6.

627 Strah od istine, *Novosti*, 6. 6. 1988.

628 Croatsians fume over screening of war films, *The Toronto Star*, Toronto, 23. 5. 1988.

poslao prosvjedno pismo ministrici kulture i državljanstva provincije Ontarija, tražeći odgovor zašto njezino ministarstvo podržava „mržnju, nepoštenu propagandu, mi znamo da je to nezakonito“.⁶²⁹ Nakon što nisu uspjeli spriječiti prikazivanje filmova, dr. Gamulin i njegov Hrvatski odbor za ljudska prava organiziraju prosvjed ispred kinodvorane na sam dan premijere. Hrvatski prosvjed imao je velik odjek na radio- i TV-postajama kao i u dnevnim novinama. Tako je *The Mississauga News* donio velik članak povodom prosvjeda, prenijevši između ostalog izjavu dr. Gamulina: „Filmovi ‘Krv i pepeo Jasenovca’ i ‘Okupacija u 26 slika’ patetični su u svojem histeričnom prikazivanju Hrvata kao ubojica žednih krvi... Čak su i u Jugoslaviji filmski kritičari te filmove ocijenili kao ‘produkt bolesne i đavolske mašte’“.⁶³⁰ Uspostavom slobodne i demokratske Republike Hrvatske takav odnos prema Hrvatima Kanade prestaje i uspostavlja se prijateljska, dinamičnija i mnogo kvalitetnija suradnja i odnosi sa zemljom njihova rođenja ili podrijetla.

629 Demonstracije u Torontu protiv prikazivanja Zafranovićevih filmova, *Nezavisna Država Hrvatska*, Toronto, 1988.

630 Yugoslav director's films have Croatians up in arms, *The Mississauga News*, 27. 5. 1988., str. 12.

IX. ODNOS SLUŽBENE
HRVATSKE POLITIKE
1990.–1995. PREMA
HRVATIMA U KANADI

Odnos između domovine Hrvatske i njezinih iseljenika bio je uvijek odraz socijalnih i političkih prilika koje su vladale u domovini. U usporedbi s razdobljem prije 1990. godine, kada su službene jugoslavenske vlasti uglavnom tretirale hrvatske iseljenike kao protudržavne elemente, klerofašiste i protivnike socijalizma, uspostavom slobodne i demokratske Republike Hrvatske taj se odnos znatno mijenja nabolje. Nakon proglašenja neovisnosti i uspostave demokratske i suverene Republike Hrvatske odnos državne politike prema hrvatskim iseljenicima može se podijeliti na dva razdoblja. Prvi jest onaj između 1990. i 2000. godine, kada se službeni stav državne politike prema njezinim iseljenicima očituje kroz politiku i program predsjednika dr. Franje Tuđmana i HDZ-a, koji je propagirao politiku nacionalnog pomirenja i zagovarao jedinstvo domovinske i iseljene Hrvatske, masovni povratak hrvatskih iseljenika i njihovih potomaka u domovinu te što veći i ravnopravniji angažman u političkom, ekonomskom, kulturnom i inom životu s domovinskim Hrvatima.⁶³¹ Zahvaljujući takvoj državnoj politici prema hrvatskim iseljenicima, svjedočimo velikom angažmanu hrvatskih iseljenika u svim sferama društvenog života zemlje. Osim velike humanitarne i druge pomoći domovini, hrvatski se iseljenici aktivno uključuju u obranu zemlje od velikosrpske agresije, ulažu velik kapital u njezino gospodarstvo i zauzimaju odgovorne funkcije u diplomaciji, znanstvenim institucijama i velikim poduzećima. Nažalost, nakon izbora 2000. i dolaskom na vlast koalicijske vlade predvođene Strankom demokratskih promjena, mijenja se službeni stav države prema hrvatskim iseljenicima. Prihvatajući mišljenje da Hrvati koji su rođeni i žive izvan Hrvatske nemaju biračko pravo jer državi ne

---

631 James J. Sadkovich, *Tuđman. Prva politička biografija*, Nakladnik Večernji list, Zagreb, 2010., str. 253.

plaćaju porez, nova vlada javno propagira ukidanje XI. izborne jedinice u kojoj se biraju predstavnici iseljeničtva. Vlada najavljuje ukidanje diplomatskih predstavništava u gradovima koji imaju najbrojnije hrvatske zajednice, poput Toronta odnosno Mississauga u Kanadi, Melbournea i Sydneya u Australiji, Clevelanda i Chicaga u SAD-u. No, zbog burne reakcije i otpora hrvatskih iseljenika, a posebno predstavnika Crkve, odustaje od te namjere te zatvara samo konzulat u Clevelandu. Nažalost, novoizabrana vlada smjenjuje desetke hrvatskih generalnih konzula i veleposlanika, uglavnom one koji su se vratili u domovinu ili su rođeni izvan Hrvatske. Takvu politiku, koja je ponovno počela tretirati hrvatsko iseljeničtvo kao svoju oporbu i stvarati od njega političku emigraciju, unaprijed svjesno odbacivati njegov intelektualni, materijalni i drugi potencijal, nisu primijetili samo Hrvati u iseljeničtvu nego i strani promatrači, dobri poznavatelji političkih prilika u Hrvatskoj. Od danog obećanja da će, ako dođu na vlast, promovirati aktivniju i kvalitetnu suradnju s iseljeničtvom kako bi iseljeni povratnici pridonijeli ekonomskom, kulturnom i socijalnom razvoju domovine, ostalo je nažalost samo prazno obećanje. Potaknut takvom državnim politikom Hrvatske prema svojim iseljenicima, urednik *Washington Timesa*, Jeffrey T. Kuhner, u intervjuu hrvatskom tjedniku *Fokus* između ostalog je izjavio: „Problem u Hrvatskoj nije u tome što ona privlači strana ulaganja, nego što ne privlači kapital bogate hrvatske dijaspore. Uvjeren sam da Hrvatska... ne treba znatna strana ulaganja kako bi se razvila. Ako bude održavala, poput Židova i Iraca, bliske veze sa svojom dijasporom, tada će ona dovesti golem kapital kako bi utemeljila malo i srednje poduzetništvo, razvila turističku djelatnost.“⁶³²

Stajalište nove koalicijske vlade prema iseljenicima najbolje je izraženo u izjavi bivšeg ministra unutarnjih poslova Republike Hrvatske Josipa Boljkovca splitskom tjedniku *Feral Tribune*: „Emigraciji čast, a nama vlast!“, misleći time na bivše visoke partijske kadrove iz vremena komunizma, koji su bili prisutni u svim političkim strankama formiranim u demokratskoj i suverenoj Hrvatskoj. Unatoč činjenici da je golema većina hrvatske javnosti, uključujući i pripadnike političke, ekonomske, kulturne i informacijske elite, svjesna i otvoreno priznaje velik doprinos hrvatskih iseljenika obrani zemlje, nažalost Republika Hrvatska ni dan-danas nema jasno formuliranu državnu politiku i službeni državni stav prema svojim iseljenicima, zbog čega uglavnom dolazi do čestih nesuglasica u odnosu

između domovine i iseljenika. Postavlja se pitanje zbog čega je to tako. Dio odgovora leži u tome što su bivše jugoslavenske vlasti nakon 1945. godine nadalje imale više-manje neprijateljski stav prema hrvatskim iseljenicima. Taj službeni stav Jugoslavije prema hrvatskim iseljenicima najbolje je izrazio prvi partijski čovjek Hrvatske Vladimir Bakarić, koji je u referatu na Desetoj plenarnoj sjednici Centralnog komiteta Saveza komunista Hrvatske, održanoj u siječnju 1970. godine, rekao: „Hrvatsku još nešto karakterizira. Ona ima najveću i najgoru emigraciju, najveću po broju, pa i kada izuzmemo staru emigraciju, imade najveću političku emigraciju iz vremena ovog rata. I najgoru po tome što nitko nije tako surov, tako neprijateljski raspoložen od svih drugih emigracija prema Jugoslaviji. Razloge za tu težinu, taj karakter te emigracije, neću spominjati. Oni datiraju iz žestoke klasne borbe u toku rata, unutar same Hrvatske i raznih političkih sukoba poslije rata. Ne bi trebalo ovdje možda ni da spomenem da smo u Hrvatskoj bili u razlaganju nacije i preformiranju na nove klasne osnove vrlo žestoki. Možda smo u to ulazili u najnepogodnije vrijeme i da je zato i ta ogorčenost tako velika i emigracija tako velika.“⁶³³ Činjenica da su jugoslavenske vlasti dale nalog svojim tajnim policijskim agentima da izvršavaju otmice i atentate na istaknute hrvatske političke emigrante samo potvrđuje Bakarićeva stajališta. Činjenica da su od Drugog svjetskog rata pa sve do 1990. godine jugoslavenski profesionalni ubojice, djelatnici njezine tajne službe poznate pod imenom UDBA, „ubili su 69 istaknutih članova hrvatskog iseljeničtva, silom oteli osam hrvatskih političkih emigranata koji su od posljedica otmice kasnije umrli, neuspješno pokušali izvršiti atentate na 24 hrvatska emigranta i oteli tri istaknuta hrvatska emigranta i doživjeli četiri neuspjeha u pokušaju otmica“,⁶³⁴ na najbolji način ilustrira odnos službenih jugoslavenskih vlasti prema hrvatskim iseljenicima, posebno dijelu koji je pripadao političkoj emigraciji. Međutim, službene jugoslavenske vlasti preko svojih diplomatskih predstavništava u svijetu nisu ništa bolje tretirale hrvatske katoličke svećenike koji su vodili hrvatske katoličke misije, kao i mnogobrojne radnike, uglavnom Hrvate na privremenom radu većinom u Europi. Otvorene ucjene, uhođenja, špijuniranja i svećenika i radnika bila su općepoznata praksa jugodiplomata u

633 *Obrana*, glasilo Hrvatskog narodnog otpora, Valencija, 1971.

634 Božo Vukušić, *Tajni rat UDBE protiv hrvatskog iseljeničtva*, 3. dopunjeno izdanje, Klub hrvatskih povratnika iz iseljeničtva, Zagreb, 2002., str. 220–221; Marin Sopta, Sljepilo, otvorena mržnja i sadistička ubojstva, *Vjesnik*, Podlistak, 20. 9. 2004., Zagreb, str. 15.

svijetu. Slomom i padom komunističkog sustava, raspadom bivšeg SSSR-a, rušenjem Berlinskog zida i krvavim događanjima u Rumunjskoj, vjetar demokratskih promjena koji je puhao sa Zapada zahvatio je zemlje istočne i jugoistočne Europe, uključujući i Jugoslaviju. U novonastalim društvenim i političkim prilikama u Hrvatskoj osnivaju se razne demokratske političke stranke. Jedna je od njih i Hrvatska demokratska zajednica, na čelu koje se nalazio njezin osnivač, dr. Franjo Tuđman, koji je u svom političkom programu između ostalog zagovarao „potrebu za pomirbom vrlo različitih frakcija hrvatske dijaspore te za povezivanjem Hrvata u inozemstvu s onima u Hrvatskoj“.⁶³⁵ Svoje zamisli o samostalnoj Hrvatskoj prvi put je iznio hrvatskim iseljenicima 1987. godine, kada je održao predavanje na sveučilištima York i Toronto.⁶³⁶ Hrvatski iseljenici, pomno prateći politička previranja i nastale promjene u svijetu, a posebno u domovini, aktivno se uključuju na razne načine u demokratska gibanja. Daju veliku materijalnu i moralnu pomoć svim novonastalim demokratskim političkim strankama u Hrvatskoj, ali najviše Hrvatskoj demokratskoj zajednici i njezinom predsjedniku dr. Franji Tuđmanu. Svakako jedan od razloga za to leži u činjenici što se ta stranka u predvečerje demokratskih promjena koje će Hrvatskoj donijeti slobodu, na javnoj tribini Društva književnika Hrvatske održanoj u veljači 1989. godine u Zagrebu, u prednacrtu Programske osnove Hrvatske demokratske zajednice, zalaže za budućnost hrvatskog iseljeničtva.⁶³⁷ Oni objeručke prihvaćaju njegov politički program i viziju moderne Hrvatske koja

635 Ante Beljo, *Dr. Franjo Tuđman i iseljena Hrvatska*, ur. akademik Vlatko Pavletić, *O Tuđmanu osobnim pogledom*, Nakladnik Hrvatska demokratska zajednica, Zagreb, 2002., str. 185-195; Zdenka Babić-Petričević, *Slutili smo novo vrijeme – vrijeme hrvatskog Mojsija*, ur. akademik Vlatko Pavletić, *O Tuđmanu osobnim pogledom*, Nakladnik Hrvatska demokratska zajednica, Zagreb, 2002., str. 102-110.

636 *Deset godina Hrvatske demokratske zajednice, Spomen-knjiga*, ur. Anđelko Mijatović, Nakladnik Hrvatska demokratska zajednica, Zagreb, 1999., str. 30.

637 Hrvoje Hitrec, Dubravko Horvatić, Mile Maslač i Stjepan Šešelj, *Izlazak iz Hrvatske šutnje*, Zagreb, 1999., str. 18. U tom pogledu hrvatski narod ima posebne razloge za zabrinutost, već i zato što mu je dosadašnjim povijesnim nedaćama oko trećine nacionalnog bića rasuto na svim kontinentima svijeta. Valja spriječiti dalje rastakanje, te poticati povratak i povezivanje s domovinom tako brojnog iseljeničtva kakvo ima malo koji narod. A to iseljeničtvo danas raspolaže golemim potencijalom – tehnološkim, financijskim, kulturnim i znanstvenim – kojim može uvelike pridonijeti oporavku svoje stare domovine. Pretpostavka za to jest da ljudi na privremenom i stalnom radu u inozemstvu – kao i oni u domovini – nađu zadovoljenje svojih osobnih, obiteljskih i zavičajnih probitaka u slobodnoj tržišnoj privredi i općem demokratskom razvitku u pravno sigurnom porijeku.

će se uspostaviti na platformi hrvatske nacionalne pomirbe i suradnje domovinske i iseljene Hrvatske. Iskreno vjerujući u Tuđmanov politički program opće nacionalne pomirbe, golemu većina hrvatskih iseljenika prihvaća činjenicu da su u novoformiranoj demokratskoj vladi Republike Hrvatske kao i u njezinim najvažnijim institucijama ostali ili bili imenovani ljudi koji su u komunističkom sustavu bili na visokim dužnostima, a neki od njih čak denuncirali i fizički maltretirali Hrvate zbog drukčijih političkih gledišta. Na pragu svoga političkog programa, svjestan golemog doprinosa hrvatskih iseljenika, posebno u Domovinskom ratu, kao i njihovog velikog intelektualnog, stvaralačkog i materijalnog potencijala, dr. Tuđman koristi svaki svoj javni nastup ili posjet izvan zemlje da javno zahvali hrvatskim iseljenicima za rad na uspostavi demokratske Republike Hrvatske i da ih pozove da se vrate u domovinu kako bi sudjelovali u izgradnji zemlje. Na brojnim službenim putovanjima u svijet, predsjednik dr. Tuđman koristi svaku priliku da se susretne s hrvatskim iseljenicima. Impresivni javni dočeci predsjednika Tuđmana, na kojima je bilo prisutno između deset i dvadeset tisuća Hrvata, zbili su se prigodom posjeta Australiji, Čileu i Kanadi. Posjet članova novoformirane demokratske vlade, koji je predvodio predsjednik dr. Franjo Tuđman, kanadskim Hrvatima i njihov susret 1990. godine bio je ispunjen srećom, radošću i zadovoljstvom s obje strane.⁶³⁸ Veličanstven doček predsjedniku Tuđmanu i članovima vlade priredili su i Hrvati Australije prigodom posjeta tom kontinentu u ljeto 1995. godine. Na javnom skupu, uz desetak tisuća australskih Hrvata, organizirana je svečana ceremonija otvorenja zgrade veleposlanstva Republike Hrvatske u gradu Canberri.⁶³⁹ Kao i u svim drugim susretima s hrvatskim iseljenicima, tako je i tom prigodom predsjednik dr. Tuđman javno pozvao Hrvate da se vrate u domovinu. Na njegov nagovor jedan od najboljih nogometaša Australije i kapetan državne reprezentacije, Mark Viduka, koji je rođen u Australiji, vraća se u domovinu svojih roditelja i pristupa zagrebačkom Dinamu. Prije posjeta Hrvatima Australije dr. Franjo Tuđman bio je u službenom posjetu Čileu, gdje je također iskoristio priliku da se sastane s Hrvatima. Kao gost Andronika Lukšića, jednog od najbogatijih Hrvata ne samo u toj zemlji nego u cijelom svijetu, domaćin je upoznao dr.

638 „Come back to Croatia“, New President begs, *The Toronto Star*, Toronto, 23. 9. 1990., str. A3.

639 *Hrvatska demokratska zajednica, Spomen-knjiga*, gl. ur. Anđelko Mijatović, Zagreb, 1999., str. 253.

Tuđmana s mnogim uglednim Hrvatima u toj zemlji. Prije svečanog ispraćaja iz Čilea, 30. studenog 1994. godine, dr. Tuđman se sastao s Hrvatima u gradu Antofagasti, u kojem živi oko 35.000 Hrvata.⁶⁴⁰ Treba istaknuti kako je Andronik Lukšić na osobni poziv predsjednika Tuđmana investirao u hrvatsko gospodarstvo kupujući tvornicu piva u Karlovcu, a kasnije nekoliko ekskluzivnih hotela na jadranskoj obali, još u vrijeme kada su padale granate na hrvatske gradove. Također treba reći da su se na javni poziv predsjednika Tuđmana odazvali mnogi iseljenici, o čemu svjedoči činjenica njihove prisutnosti u politici, vojsci, znanstvenim institucijama, sportu i gospodarstvu. I unatoč svemu tome, mnogi istaknuti bivši politički emigranti, poput Jakše Kušana, dr. Mate Meštrovića, Tihomila Rađe i drugih bili su veliki politički protivnici i javno kritizirali politiku dr. Franje Tuđmana i njegove Hrvatske demokratske zajednice. Tako Jakša Kušan, nezadovoljan stanjem koje je vladalo u zemlji u pogledu medija, piše s velikom dozom ogorčenja i razočaranja o „odnosima i politici novih vlasti prema emigraciji“⁶⁴¹ i tvrdi da su vladi, odnosno stranci na vlasti, hrvatski iseljenici važni samo zbog materijalne pomoći i zbog činjenice da je „mreža komunističke Udbe i obavještajnih službi promijenila preko noći strane i pridružila se novoj vlasti... Zauzvrat – i ravnotežu – iz emigracije su u pravilu dovedeni ekstremni elementi, kojima su dane visoke političke, vojne i policijske dužnosti“.⁶⁴² Suprotno Kušanovim istomišljenicima, golemu većina Hrvata u Kanadi od svog prvog susreta s dr. Franjom Tuđmanom prihvatila je njegov program i još više njega kao karizmatičnog vođu. U znak priznanja hrvatskim iseljenicima za višegodišnju borbu za očuvanje hrvatskog nacionalnog i kulturnog identiteta u svijetu te svjestan njihova višestrukog potencijala, u sklopu predizbornih obećanja, za prve demokratske vlade osniva se 1991. godine Ministarstvo povratka i iseljeničtva, na čelo kojeg je imenovan Gojko Šušak. Veoma brzo ga na mjestu ministra zamjenjuje povratnik iz Venezuele, dr. Zdravko Šančević, bivši istaknuti politički emigrant, nakon što je Šušak imenovan ministrom obrane.⁶⁴³ Zbog političkih i javnosti nepoznatih razloga Ministarstvo iseljeničtva i po-

640 Andelko Mijatović, *Pregled političkog i državnčkog rada dr. Franje Tuđmana*, Zaklada Hrvatskog državnog zavjeta, Zagreb, 2000., str. 146.

641 Jakša Kušan, *Bitka za Novu Hrvatsku*, Otokar Keršovani, Rijeka, 2000., str. 314.

642 Isto, str. 314.

643 Autorov razgovor s bivšim pomoćnikom ministra u Ministarstvu iseljeničtva i povratka Marijanom Buconjićem, Zagreb, 2010.

Marin Sopta
**IX. Odnos službene
 hrvatske politike
 1990.–1995. prema
 Hrvatima u Kanadi**

Slika 83.

Dr. Mary Sopta prima Nagradu John Polanyi od ministra koledža i sveučilišta provincije Ontarija Richarda Allena. Lijevo: nobelovac John Polanyi. Toronto, 1992.

vratka prestalo je djelovati na nekoliko godina, da bi se obnovilo 1996. godine, kada je za ministra imenovan Marijan Petrović iz Kanade. Na tom položaju zamijenit će ga dr. Jure Radić, a za državnog tajnika imenovan je Marin Sopta, također povratnik iz Kanade.

Ti primjeri imenovanja Hrvata povratnika iz Kanade na visoke i odgovorne položaje u vladi na najbolji način govore o politici koju je vodila prema Hrvatima iz Kanade do 2000. godine. Uz spomenute povratnike iz te zemlje treba spomenuti još neke Hrvate povratnike iz Kanade koji su u tom razdoblju bili imenovani i obnašali visoke dužnosti u Republici Hrvatskoj. U prvom redu Antu Belju iz Sudburyja, koji je bio imenovan za glavnog tajnika Hrvatske demokratske zajednice, a zatim za ravnatelja Hrvatske matice iseljenika; kasnije je bio zastupnik u Hrvatskom saboru;⁶⁴⁴ Stipu Hrkača, povratnika iz Toronta, imenovanog predsjednikom Hrvatskog fonda za privatizaciju, kasnije direktorom Hrvatske pošte i također kasnije članom Hrvatskog sabora; Ratka Ferenčića, povratnika iz Toronta, imenovanog tajnikom za iseljeničtvo Hrvatske demokratske zajednice, koji je kao kandidat na listi za dijasporu kasnije izabran u Hrvatski sabor; Johna Domagoja Šolu, također povratnika iz Toronta, imenovanog generalnim konzulom Republike Hrvatske u Clevelandu, kasnije u Chicagu; Ivicu Mudrinića, povratnika iz grada Oakvillea u provinciji Ontariju, koji je obnašao nekoliko veoma važnih funkcija, od ministra za telekomunikacije i turizam, direktora Hrvatskog radija i televizije, zatim di-

644 James J. Sadkovich, nav. dj., str. 259.

rektora Hrvatske pošte, da bi na kraju završio kao direktor Hrvatskog telekoma.

U Hrvatskoj vojsci bio je prisutan velik broj Hrvata dragovoljaca Domovinskog rata iz Kanade, od kojih su neki, poput Ivana Kapulara iz Toronta i braće Željka i Ivana Glasnovića iz Calgaryja, postali generali Hrvatske vojske. U prestižnom Institutu „Ruđer Bošković“ radi kao znanstvenica i savjetnica ravnateljice Instituta dr. Mary Sopta, koja je rođena u Kanadi i koja se s obitelji 1996. godine doselila u Hrvatsku. Spomenuti primjeri pokazuju kako nema dvojbe da su u prvim godinama postojanja demokratske Republike Hrvatske Hrvati iz Kanade bili na važnim položajima. Objašnjenje za takav tretman državne politike prema njima veoma je jednostavno i logično, naime prve javne kontakte s hrvatskim iseljenicima dr. Tuđman je ostvario u Torontu. Iz te suradnje hrvatskih iseljenika Kanade i dr. Tuđmana tijekom vremena se razvilo veliko povjerenje i prijateljstvo, koje je nastavljeno uspostavom demokratske i suverene Republike Hrvatske. Međutim, povratak velikog broja Hrvata u domovinu kao i njihovo imenovanje izazvali su različite reakcije s više strana. Najveći protivnici povratka hrvatskih iseljenika, a osobito njihova utjecaja u životu zemlje, bile su političke stranke lijevog centra. Njihov zajednički argument objasnio je svojedobno predsjednik Stjepan Mesić u jednom od mnogobrojnih intervjua u travnju 2001., kada je izjavio: „Došao je velik broj Hrvata u Hrvatsku, čiji su djedovi i pradjedovi bili Hrvati, ali oni su sada građani drugih zemalja. Možda oni jesu hrvatski rodoljubi, ali oni su, prvo i primarno, stanovnici drugih zemalja, na primjer SAD-a ili Čilea.“⁶⁴⁵ Takvi stavovi vodećih hrvatskih političara u Hrvatskoj izazvali su kod mnogih povratnika veliko razočaranje. Razočaranje načinom kako mediji i spomenuti političari tretiraju njihov povratak u domovinu potaknulo je dvanaest povratnika da javno reagiraju u *Vjesniku*, koji je slovio za provladin list. U pismu objavljenom u svibnju 1993. godine povratnici se žale da ih hrvatska vlada i pojedini mediji tretiraju kao „neprijatelje države“, zbog njihove otvorene kritike Hrvatske, i to je, prema njihovu mišljenju, glavni i jedini razlog zašto im se ne da zaposlenje, uz obrazloženje „da nemaju dovoljno radnog staža u Hrvatskoj, iako se većina njih može sporazumjeti na hrvatskom jeziku i velik broj njih završio je fakultet“.⁶⁴⁶

Dolaskom na vlast koalicije političkih stranaka lijevog centra nakon parlamentarnih izbora 2003. godine

645 Daphne N. Winland, nav. dj., str. 129.

646 Isto, str. 155.

dolazi do drastične promjene državne politike prema hrvatskim iseljenicima općenito, uključujući i Hrvate u Kanadi. Ponovnim dolaskom na vlast Hrvatske demokratske zajednice i imenovanjem dr. Ive Sanadera za premijera Republike Hrvatske, uz opetovanu veliku pomoć iseljene Hrvatske, u redovima iseljenika pojavila se nada u bolje odnose s iseljeništvom, a iznad svega u veći povratak i investicije u domovinu. U govoru održanom 26. rujna 2004. godine u prostorijama Hrvatske bratske zajednice u Pittsburghu, govoreći o hrvatskim iseljenicima, dr. Sanader je između ostalog rekao: „Ne samo da su oni druga pluća našeg naroda, oni su bili i oni trebaju biti motor našeg budućeg napretka i promocije hrvatskih interesa i hrvatskog naroda općenito.“⁶⁴⁷ Nažalost, od velikih riječi i obećanja u stvarnosti se nije ništa konkretno ostvarilo te zbog toga, a i činjenice da Republika Hrvatska nema strategiju ni formuliranu državnu politiku prema hrvatskim iseljenicima, uključujući i Hrvate Kanade, nastala je pat-pozicija u odnosima između dviju strana, koja je izazvala međusobno nepovjerenje.

⁶⁴⁷ Isto, str. 127.

X. PRINOS KANADSKIH
HRVATA STVARANJU
I OBRANI REPUBLIKE
HRVATSKE

Dobri poznavatelji dugogodišnje i bogate povijesti hrvatskog iseljništva, osobito na sjevernoameričkom kontinentu, složiti će se u jednom – da je rad i djelovanje Hrvata na tom kontinentu uglavnom bilo uvjetovano političkim i gospodarskim prilikama u domovini. Raspad bivšeg SSSR-a i slom komunističkog sustava u istočnoj i jugoistočnoj Europi krajem dvadesetog stoljeća izazvali su tektonske političke i gospodarske promjene u tom dijelu svijeta, uključujući i područje bivše Jugoslavije. Nikada u povijesti hrvatskog iseljništva nisu se dogodile takve aktivnosti kao početkom 1990-ih godina, nastale kao reakcija na politička događanja u domovini. Demokratski procesi zahvatili su i Hrvatsku, gdje se osnivaju mnoge političke stranke, a osobito je velikosrpska agresija na Hrvatsku „preko noći“ ujedinila hrvatsko iseljništvo, od daleke Australije i Novog Zelanda pa do Ognjene zemlje. Hrvatski iseljenici, potaknuti političkim promjenama u domovini a opsjednuti idejom stvaranja slobodne i suverene Hrvatske, aktivno se uključuju u taj proces. Hrvati diljem svijeta ugošćuju lidere svih političkih stranaka iz Hrvatske i obilno materijalno i na druge načine pomažu njihov rad. Najveću materijalnu pomoć daju Hrvatskoj demokratskoj zajednici, na čelu s njezinim predsjednikom, dr. Franjom Tuđmanom, te donekle Hrvatskoj demokratskoj stranci, koju vode braća dr. Marko i Vladimir Veselica. Glavni i osnovni cilj hrvatskih iseljenika u to doba bio je što učinkovitije pomoći da se na predstojećim demokratskim izborima u Hrvatskoj pobijedi komuniste i da se na miroljubiv i demokratski način uspostavi suverenost i sloboda hrvatskog naroda. Ostvarenje slobodne i demokratske Hrvatske zaustavila je, odnosno na neko vrijeme odgodila, velikosrpska agresija na Hrvatsku potpomognuta Jugoslavenskom narodnom armijom. Ona je izazvala spontanu reakciju u redovima hrvatskog iseljništva, koje je odlučno priskočilo u pomoć domovini. Razoružana Hrvatska, bez

vlastite vojske i policije (u kojoj je do 1990. godine bilo više od 70 posto pripadnika etničkih Srba, koji su mahom otkazali lojalnost Republici Hrvatskoj, nakon što su komunisti doživjeli poraz na održanim demokratskim izborima), prisilila je novoizabranu demokratsku vladu da počne što prije formirati vlastitu vojsku i policiju. U nezavidnoj situaciji u kojoj se našla domovina, iseljena Hrvatska uskače i pruža veliku pomoć na različite načine, od ljudstva, materijalne pomoći, do lobiranja diljem svijeta. Takva reakcija hrvatskih iseljenika iznenadila je svijet, a posebno stručnjake i stratege u svjetskim centrima moći. Zahvaljujući angažmanu hrvatskih iseljenika, njihovo sposobnosti i odlučnosti, kao i ugledu i društvenom statusu koji su ostvarili u mnogim zemljama svijeta, u Hrvatsku stiže humanitarna pomoć i, ono što je bilo najvažnije u tom trenutku, oružje za obranu golorukog stanovništva. U vrijeme kada Hrvatska nema novca ni načina nabaviti oružje, Hrvati Čilea i Argentine uspijevaju nabaviti i organizirati slanje velike pošiljke oružja u domovinu. Uspjeli su kupiti američko oružje, koje je prije dostave u Hrvatsku prešlo dug put. Kao u najboljim akcijskim filmovima, pošiljka je prvo bila poslana u Južni Vijetnam, ali nažalost, zaplijenile su je snage Sjevernog Vijetnama i njihova vlada to oružje prodaje Kubi u zamjenu za šećer i ananas. Kupljeno oružje Kuba tajnim putem prebacuje ljevičarskim pobunjeničkim skupinama u Čile, ali oni ga gube u vojnom sukobu s čileanskom vojskom. Zaplijenjeno oružje, koje čileanska vojska proglašava viškom, kupuje tvrtka iz Švicarske, čiji je glavni partner sin čileanskog diktatora Augusta Pinocheta. Pod oznakom „državni strojevi“ pošiljka je poslana u Santiago, gdje prolazi carinsku inspekciju jer je bila označena kao humanitarna pomoć, i preko Budimpešte konačno stiže u Hrvatsku.⁶⁴⁸ Sličnih pokušaja slanja oružja bilo je iz Bolivije, ponovno zahvaljujući hrvatskim iseljenicima, dok je kupnja i dostava oružja iz Argentine, provedena uz veliku pomoć hrvatskih iseljenika u toj zemlji, tekla mnogo profesionalnije i diskretnije. Najviše zahvaljujući vezama hrvatskih iseljenika i njihovoj materijalnoj pomoći, oružje potrebno za obranu Hrvatske kupovalo se na razne načine, a transakcije, u kojima su sudjelovale i žene, obavljale su se na veoma bizarnim mjestima. Oružje se uglavnom kupovalo na crnom tržištu za gotovinu, često u Istočnoj Njemačkoj, a novčane transakcije obavljale su

648 R. T. Naylor, *Patriots & Profiteers: On Economic Warfare, Embargo Busting and State-Sponsored Crime*, McClelland & Stewart Inc., Toronto, 1999., str. 343.

se u Zapadnoj Njemačkoj. Zahvaljujući vezama hrvatskih iseljenika, mnogo suvremenog oružja uspjelo se nabaviti u Švedskoj i nekim drugim zemljama.

Mnogi hrvatski iseljenici, gledajući svakodnevne TV-izvještaje o stradanju Hrvata i bombardiranju Vukovara, Osijeka, Gospića, Dubrovnika i drugih gradova, odlučili su samoinicijativno ili u manjim grupama pokušati nabaviti oružje na crnom tržištu, toliko potrebno za obranu domovine. U različitim pokušajima kupovane su specijalne puške i snajperi, uz veliku količinu streljiva, po cijeni često mnogo višoj od tržišne, a zatim bi se oružje na gotovo nevjerovatne načine dostavljalo u domovinu. Nažalost, u takvim individualnim i očajničkim pothvatima Hrvati su kršili zakone drugih zemalja, a oni koji su bili uhvaćeni, izvođeni su pred njihove sudove i često drastično kažnjavani. U jednom slučaju američke su federalne vlasti pri pokušaju nabave oružja uhitile nekoliko Hrvata u Arizoni, a u Floridi američkog državljanina hrvatskog podrijetla, Ivana Bešlića iz Chicaga, koji je u pregovorima s prerušenim agentima FBI-a htio kupiti bojne zrakoplove. Izveden je pred sud i, nakon trideset godina provedenih u SAD-u, oduzeto mu je američko državljanstvo, deportiran je u Hrvatsku i oduzeto mu je pravo ulaska u zemlju u kojoj su ostali članovi njegove obitelji.⁶⁴⁹

Koliko su pojedini Hrvati bili voljni žrtvovati se da pomognu domovini, najbolje potvrđuje djelo uglednog poslovnog čovjeka, poznatog mecene hrvatske kulture, Antona Kikaša iz Toronta. Skupljenim novcem hrvatske zajednice u Torontu Kikaš je u dogovoru s grupom Hrvata uspio u Austriji sklopiti dogovor o nabavi oružja za obranu Hrvatske. Nakon postignutog dogovora osobno odlazi u Južnoafričku Republiku preuzeti naručeno oružje. Kupljeno oružje utovareno je u Mozambiku u iznajmljeni Uganda Airline Boeing 707, na uzletištu Maputo, odakle je zrakoplov poletio prema zračnoj luci u Ljubljani. Nažalost, plan je propao kada je pilot greškom ušao u zračni prostor Jugoslavije, u kojem su ga jugoslavenske vlasti prisilile sletjeti u Zagreb. Vijest o zrakoplovu s Kikašem, u kojem se nalazilo 17 tona streljiva i velik broj pušaka singapurske proizvodnje, postala je udarna vijest najpoznatijih svjetskih agencija.⁶⁵⁰ Nakon kratkog oružanog okršaja pripadnika Jugoslavenske narodne armije i Zbora narodne garde, Kikaš je uhićen i pritvoren, zatim prebačen u vojni zatvor

649 Autorov razgovor s Ivanom Bešlićem, povratnikom iz Chicaga, Zagreb, 2010.

650 Who squealed on Kikaš, the surprising arms dealer?, *The Toronto Star*, Toronto, 15. 9. 1991.

Marin Sopta
**X. Prinos kanadskih
Hrvata stvaranju
i obrani Republike
Hrvatske**

Slika 84.
Anton Kikaš

u Beograd, a oružje i zrakoplov bili su zaplijenjeni.⁶⁵¹ Nakon tri mjeseca u vojnom zatvoru, hrvatske vlasti uspjele su osloboditi Kikaša zamjenom za jugoslavenskog generala Milana Aksentijevića, kojeg su hrvatski vojnici zarobili kada su srušili njegov zrakoplov.⁶⁵²

Kikaševa akcija izazvala je pozitivne reakcije, ne samo u Hrvatskoj nego među Hrvatima diljem svijeta. Ona je unijela potrebnu dozu optimizma kod Hrvata u domovini, jer je pokazala da nisu usamljeni u svojoj borbi i da mogu očekivati svesrdnu pomoć svojih iseljenika i osloniti se na njih. Hrvati u Kanadi bili su oduševljeni akcijom, koja ih je iznenadila, jer su Kikaša mnogi poznavali kao veoma oprezna čovjeka. Kikaša su nakon toga smatrali svojim junakom i nakon povratka u Kanadu često je bio glavni gost na raznim priredbama. Činjenica da „on to nije učinio za osobnu korist, on je to učinio za svoj narod“,⁶⁵³ izjava koju je za kanadske novine dao Kerim Reis iz Toronta, predsjednik Hrvatske demokratske koalicije, izražavala je stavove većine Hrvata u toj zemlji. Takvi i slični slučajevi u kojima su Hrvati prodavali čak i svoje kuće, kao u primjeru Hrvata iz Njemačke, i sav novac od prodaje dali za kupnju oružja, bili su velika emocionalna i psihička pomoć Hrvatima u domovini. Primjeri poput predsjednika Hrvatskog oslobodilačkog pokreta, dr. Srećka Pšeničnika, koji je osobno predao hrvatskim vlastima milijun australskih dolara koje je dobio od pripadnika svoje organizacije u Australiji, ili poslovnog čovjeka iz Venezuele, koji

651 Fierce firefight erupts to gain control of airport, *The Calgary Herald*, 1. 9. 1991.

652 Daphne N. Winland, nav. dj., str. 92; Croatians captured general, *The Calgary Herald*, 14. 9. 1991.

653 Croatia out of control, *Macleans*, 23. rujna 1991., str. 44.

je donirao 100.000 američkih dolara u fond za humanitarnu pomoć iz kojeg se uglavnom kupovalo oružje, samo su neki od mnogih primjera koji govore kako i koliko su Hrvati diljem svijeta bili voljni pomoći domovini.⁶⁵⁴ Sličnih je primjera bilo i u Kanadi, gdje su umirovljenici davali od mirovina ili pak, još drastičnije, kupovali oružje i osobno ga u kamionima vozili na bojišta u Hrvatskoj, iako su terene uz glavne ceste minirali srpski pobunjenici. Osim prikupljanja materijalnih sredstava i nabave oružja, stotine Hrvata, od kojih su mnogi bili rođeni izvan Hrvatske, dobrovoljno se javljaju u hrvatsku vojsku i odlaze na bojišnice. Dragovoljci iz SAD-a, Australije, Kanade, Bolivije, Argentine, Čilea, Njemačke, Švedske, Francuske i mnogi Hrvati pripadnici francuske Legije stranaca dolaze u Hrvatsku, uzimaju vojne odore i odlaze na prve crte braniti domovinu. Osim toga, mladi Hrvati i Hrvatice prvi put dolaze u domovinu svog podrijetla i dobrovoljno rade u Ministarstvu vanjskih poslova i tek osnovanom Hrvatskom informativnom centru. Činjenica da većina govori po dva, čak i tri strana jezika, dobro je došla u informativnom ratu koji je Hrvatska vodila protiv profesionalnog jugoslavenskog državnog propagandnog aparata. Unatoč tome što su bili bez ikakvog znanja i iskustva u tom poslu, postizali su izvanredne rezultate.

Usporedno sa spomenutim aktivnostima u domovini, hrvatski iseljenici diljem svijeta lobiraju kod svojih vlada, nastojeći na njih učiniti javni pritisak kako bi službeno priznali demokratsku i suverenu Republiku Hrvatsku. Slike javnih prosvjeda na glavnim trgovima svjetskih metropola, poput Canberre, Bonna, Bruxellesa, Washingtona, Stuttgarta, New Yorka, Toronta, Sydneya, Buenos Airesa i drugih, kojima pribiva i po trideset tisuća Hrvata, obilaze svijet. Hrvatski iseljenici vode veoma uspješan promidžbeni rat protiv Jugoslavije, koji na kraju i dobivaju.

Rat u Hrvatskoj nanio je goleme štete gospodarstvu zemlje. Mnoge su tvornice u ratnom vohoru uništene ili su pak prekinule proizvodnju. Prema službenim statističkim podacima, 70 posto ukupne hrvatske industrijske proizvodnje bilo je posve uništeno ili zaustavljeno. Velika nezaposlenost uzrokovana ratom kao i činjenica da je trebalo naoružati i odjenuti vojsku od 250.000 vojnika, da je trebalo zbrinuti i nahraniti ratne izbjeglice, kojih je u jednom trenutku u Hrvatskoj bilo više od 700.000, predstavljalo je veliko opterećenje za hrvatsko gospodarstvo.⁶⁵⁵

654 Autorova privatna korespondencija s dr. Srećkom Pšeničnikom.

655 Stipe Hrkač, *Financial support from Diaspora*. U: Vlado Šakić, Howard Duncan, Marin Sopta, *Immigrants and Homeland*, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, 2003., str. 117.

Našavši se u nezavidnoj situaciji, kada nije bila sigurna u svoj opstanak kao tek proglašena demokratska država, hrvatska vlada upućuje javni apel svojim iseljenicima za pomoć. Hrvatski iseljenici u najtežim trenucima u kojima se našla domovina, u razdoblju između 1990. i 1996. godine, kada su uza sve nedaće koje su pogodile zemlju strane investicije gotovo na nuli, obilno ulažu u hrvatsko gospodarstvo. Kroz Hrvatski fond za privatizaciju, specijalnu agenciju osnovanu za investicije, hrvatski iseljenici kupuju dionice u vrijednosti od 151 milijun njemačkih maraka, a njihove ukupne investicije samo kroz taj fond iznosile su u tom vremenskom razmaku više od 600 milijuna njemačkih maraka. Mnogi ekonomski stručnjaci i analitičari mišljenja su da bez pomoći hrvatskih iseljenika Hrvatska ne bi mogla ostvariti neovisnost, a i njezin opstanak u to vrijeme bio bi doveden u pitanje.⁶⁵⁶ Ljubav hrvatskih iseljenika prema domovini u tim se ratnim danima izražavala na veoma različite načine. Uspješni poslovni ljudi, poput milijardera Andronika Lukšića iz Čilea, Ćirila Zovka iz Kanade, Stevea Bubala iz SAD-a, Stipe Domazeta iz Australije, Janka Heraka iz Kanade i mnogih drugih iz Južnoafričke Republike, Njemačke, Francuske i ostalih zemalja svijeta, investiraju svoj kapital u doba najžešćih ratnih stradanja u Hrvatskoj. Usporedno s njihovim poslovnim investicijama milijuni i milijuni iseljeničkih dolara skupljenih za pomoć Hrvatskoj stižu u različite banke, većinom u Austriji.

Nikada u povijesti hrvatskog iseljeništva u odnosima s domovinom nije došla do izražaja takva pomoć kao za vrijeme Domovinskog rata. Hrvatski su iseljenici u političkom i gospodarskom životu zemlje krajem dvadesetog stoljeća odigrali veoma značajnu ulogu, koja je umnogome nadmašila njihov politički angažman kada se stvarala prva Jugoslavija ili pak Nezavisna Država Hrvatska 1941. godine. Uloga i značenje hrvatskih iseljenika u stvaranju demokratske Republike Hrvatske kao i u njezinoj daljnjoj izgradnji na najbolji su način izraženi riječima bivšeg premijera, dr. Ive Sanadera, koji je u govoru održanom 26. rujna 2004. godine Hrvatskoj bratskoj zajednici u Pittsburghu rekao: „Hrvatski iseljenici ne samo da predstavljaju druga pluća naše nacije, oni su bili i trebaju biti motor našeg budućeg prosperiteta i promocije hrvatskih interesa i hrvatskog naroda uopće.“⁶⁵⁷

U usporedbi s hrvatskim iseljenicima u svijetu koji su odigrali veoma značajnu ulogu u političkom i gospodar-

656 Isto, str. 118.

657 Daphny N. Winland, nav. dj., str. 127.

Marin Sopta
**X. Prinos kanadskih
 Hrvata stvaranju
 i obrani Republike
 Hrvatske**

Slika 85.
 Dr. Franjo Tuđman sa
 suprugom Ankicom prije
 predavanja na Sveučilištu
 Toronto, 1987.

skom životu Hrvatske devedesetih godina prošlog stoljeća, Hrvati Kanade, a osobito grada Toronta, u mnogočemu su imali specifičnu ulogu „u formiranju političke vizije i djelovanja novostvorene Republike Hrvatske“. ⁶⁵⁸ Bez obzira na to što je torontska zajednica bila jedna od najaktivnijih u hrvatskom iseljeništvu prije 1990. godine, postojale su i druge hrvatske zajednice, mnogo brojnije i materijalno snažnije od nje. Nekoliko je razloga koji objašnjavaju taj fenomen. Prvi i glavni leži u činjenici da je prvi demokratski predsjednik Republike Hrvatske i osnivač Hrvatske demokratske zajednice, dr. Franjo Tuđman, došao u posjet Hrvatima Toronta već 1987. godine. Došavši sa suprugom Ankicom u privatni posjet obitelji Zlatka Čaldarevića, polulegalno se susreće i vodi razgovore, mnoge putem telefona, s Hrvatima Toronta i općenito Sjeverne Amerike. U jednom takvom susretu na prijedlog Marina Sopte Tuđman pristaje održati predavanja na dva torontska sveučilišta. Prvo, na Sveučilištu York na engleskome, a drugo na Sveučilištu Toronto na hrvatskom jeziku. Tema predavanja bilo je „Nacionalno pitanje u suvremenom svijetu“. ⁶⁵⁹ Dr. Tuđman govorio je o tematici koju je kao povjesničar i pisac već obradio u svojim knjigama *Velike ideje i mali narodi* (izašla u dva izdanja na hrvatskom jeziku, 1969. i 1970. godine) i *Nacionalno pitanje u suvremenoj Europi* (tiskana 1981. i 1986. godine u dva izdanja na hrvatskom, engleskom i njemačkom jeziku).

658 Isto, str. 7.

659 Paul Hockens, *Homeland Calling. Exile Patriotism and the Balkan Wars*, Cornell University Press, 2003., str. 43; Franjo Tuđman, *O povijesti hrvatskog pitanja i samoodređenje naroda u svijetu*, Društvo hrvatskih intelektualaca i privrednika Toronto, Toronto, 1987., str. 5; Marin Sopta, *Croatian Canadians and the New Croatia*. U: Marin Sopta i Gabriele Scardellato, nav. dj., str. 78.

Nakon predavanja dr. Tuđman odlazi u Sudbury i Ottawa, gdje upoznaje Antu Belju i Gojka Šuška, koji mu organiziraju predavanja na tamošnjim sveučilištima. Susreti s tom trojicom hrvatskih aktivista u Kanadi kao i susreti i razgovori s hrvatskim poduzetnicima u Torontu, Ivicom Zdunićem, Frankom Katanom, Marijanom Petrovićem, Antonom Kikašem, Josipom Pavičićem, Nediljkom Zebićem, Jankom Herakom i nekim drugima iz hrvatskog političkog života emigracije, pokazat će se kasnije kao odlučujući za odluku kome će Hrvati Kanade dati potporu u nadolazećim promjenama u domovini. Ti će susreti pridonijeti uskoj suradnji i s vremenom prerasti u otvoreno prijateljstvo, naročito s Gojkom Šuškom, koji će u slobodnoj Hrvatskoj postati Tuđmanova desna ruka i najutjecajniji ministar u tadašnjoj vladi. Susreti s Hrvatima Toronta i Kanade, a posebno uspostavljeni kontakti i nastala suradnja sklopljena 1987. godine, imat će veliko značenje kako za Hrvate Kanade tako i za Hrvate u domovini.

Vjetar demokratskih promjena koji je krajem dvadesetog stoljeća zahvatio zemlje bivšeg Varšavskog pakta i jugoistočne Europe uzrokuje raspad SSSR-a, slom komunističkog sustava, raspad Čehoslovačke i Jugoslavije, dviju država stvorenih Versajskim mirovnim ugovorom. Demokratske promjene koje su zahvatile i Hrvatsku doprinose da se u domovini formiraju političke stranke više-manje istog političkog programa, rušenja komunističkog poretka i uspostava demokracije u Hrvatskoj. Od svih političkih stranaka osnovanih u Hrvatskoj poslije devedesetih jedino je Socijaldemokratska partija, nasljednica raspuštenog Saveza komunista Hrvatske, i dalje, barem u početku, podržavala cjelovitu Jugoslaviju. Hrvati Kanade pomažu sve političke stranke u Hrvatskoj, ali ipak najviše Hrvatsku demokratsku zajednicu na čelu s dr. Franjom Tuđmanom. U posjet Hrvatima Kanade dolaze svi lideri političkih stranaka, od dr. Marka Veselice i njegovog brata Vladimira, lidera Hrvatske demokratske stranke, Vlade Gotovca i Slavka Goldsteina, a kasnije Dražena Budiše, lidera Hrvatske socijalno-liberalne stranke, Zvonimira Čička iz Hrvatske seljačke stranke do lidera Socijaldemokratske partije Ivica Račana i Zdravka Tomca, što je samo nekoliko godina prije bilo nemoguće. Od svih lidera političkih stranaka koji su posjetili kanadske Hrvate najveći i najdublji dojam na domaćine ostavio je dr. Franjo Tuđman zbog toga što je otvoreno govorio o planovima i programu svoje stranke, koja je propagirala ideju slobodne i demokratske Hrvatske. Za razliku od njegove retorike i poruka, drugi političari, poput Vlade Gotovca i Slavka Goldsteina, zastupali su mišljenje da to Hrvati nisu u sta-

nju samostalno ostvariti i da se mora voditi briga o drugim narodima u Jugoslaviji, poput Makedonaca, i da zbog toga njihova stranka nije za rušenje Jugoslavije.⁶⁶⁰ Razočarani stavovima te dvojice političara, kao i dr. Vladimirom Veselicom, a osobito bivšim studentskim vođom iz 1971. godine Zvonimirom Čičkom, Hrvati Kanade postaju još sigurniji i čvršći u odluci da najviše pomognu Hrvatskoj demokratskoj zajednici. Uz veliku materijalnu pomoć koju daju toj stranci, također kupuju tehnička pomagala poput faks-uređaja, tako da gotovo svaki ogranak ove stranke u domovini dobiva po jedan primjerak.

Odmah nakon raspisivanja prvih demokratskih izbora u Hrvatskoj, mnogi Hrvati, uglavnom mladi, od kojih je većina rođena u Kanadi, odlaze u domovinu pomoći u izbornoj utrci. Prigodom osnivanja Hrvatske demokratske zajednice odnosno tijekom održavanja prvog sabora u Zagrebu, među nekoliko stotina delegata iz cijeloga svijeta nalazi se i velika grupa delegata iz Kanade, koji u Koncertnu dvoranu Vatroslava Lisinskog ulaze s hrvatskim zastavama. Kolona hrvatskih iseljenika, od kojih su neki nakon četrdeset i više godina prvi put u domovini, kako paradira glavnim ulicama grada Zagreba s hrvatskim zastavama bez komunističkog obilježja, zbog čega se samo godinu dana prije išlo u zatvor, izazvala je erupciju oduševljenja građana, a potom i delegata na saboru. Otvorene i beskompromisne izjave predsjednika Hrvatske demokratske zajednice, dr. Franje Tuđmana, dane stranim i domaćim novinarima: „Mi želimo ostvariti hrvatsku neovisnost, hrvatski narod želio je to prije rata, za vrijeme rata i to želi i danas!“⁶⁶¹ bile su glavni i jedini valjani razlog zbog kojeg su hrvatski iseljenici kao i golema većina Hrvata u Kanadi odlučili podržati njegov politički program. Za razliku od takvog otvorenog stava dr. Tuđmana, njegovi glavni politički protivnici, poput dr. Savke Dabčević-Kučar i Vlade Gotovca, odbijali su davati intervjue stranim novinarima. Primjerice, dr. Savka Dabčević-Kučar odbija dati intervju engleskoj radijskoj postaji BBC s izgovorom da još nije vrijeme za to, a Vlado Gotovac odbija susret s uglednim francuskim političarima, koji su mu organizirali Hrvati Francuske, navodeći razlog kako je poslije niza godina prvi put na godišnjem odmoru.⁶⁶² U isto vrijeme

660 Izjave Vlade Gotovca i Slavka Goldsteina na javnom skupu 1990. godine u crkvenoj dvorani hrvatske katoličke župe u Torontu (autor je pribivao skupu).

661 Croatian election strips up nationalist furor, *The Toronto Star*, 5. 5. 1990.

662 Autorova privatna korespondencija s dr. Brankom Franolićem iz Londona, Engleska.

dr. Franjo Tuđman i njegovi najbliži suradnici neumorno obilaze hrvatske zajednice diljem svijeta, tako da se u Torontu svaki tjedan održala javna tribina s nekim istaknutim članom Hrvatske demokratske zajednice iz domovine.

Povodom održavanja prvih demokratskih izbora kanadski Hrvati šalju delegaciju u kojoj se nalaze kanadski političari, članovi provincijske i federalne vlade, sa zadaćom da nadgledaju i kontroliraju legalnost izbora. Među članovima delegacije nalaze se zastupnici u kanadskom parlamentu Simon de Young, član Nove demokratske stranke i Albina Guarnieri, članica Liberalne stranke te parlamentarni zastupnici provincije Ontarija Steve Mahoney i John Domagoj Šola, članovi Liberalne stranke i vlade provincije Ontarija. U jednom zagrebačkom hotelu voditeljice delegacije, Neda Šola i Mary Sopta, otvaraju informacijski ured koji treba skupljati izvještaje s biračkih mjesta i rezultate slati hrvatskim iseljenicima diljem svijeta. Među tisućama hrvatskih iseljenika koji dolaze iz svih zemalja svijeta, a posebno iz onih europskih, kako bi glasovali na prvim demokratskim izborima nakon više od pedeset godina, nalaze se mnogi Hrvati iz Kanade. Osjećaji i reakcije kanadskih Hrvata u vezi s mogućnosti glasanja na najbolji su način izraženi riječima sveučilišnog profesora dr. Vinka Grubišića, koji nikada nije mislio da će dočekati dan kada će komunisti u Hrvatskoj biti izbačeni sa svojih položaja demokratskim putem. U izjavi za *The Toronto Star* dr. Grubišić između ostalog kaže: „kada sam ja otišao 1965. godine najgora stvar je bio čest osjećaj straha... to je teško objasniti, mi nismo ništa učinili, ali smo sustavno bili napadani i zastrašivani... Ja sam se uvijek nadao i molio da se demokracija uspostavi. Ali nisam mislio da će se ostvariti tako brzo... Nitko nije“.⁶⁶³

U inauguralnom govoru u Saboru Republike Hrvatske održanom 30. svibnja 1990. godine, predsjednik Republike Hrvatske, dr. Franjo Tuđman, između ostalog je ponovio svoja obećanja dana hrvatskim iseljenicima u predizbornoj kampanji, napisana u programu Hrvatske demokratske zajednice, naime da „nova hrvatska vlada, na svim nivoima, mora poduzeti sve korake da omogući povratak u domovinu što većeg broja hrvatskih ljudi iz cijelog svijeta, što je prije moguće. Ozbiljnija planiranja bi se trebala uzeti u obzir i mogućnost preseljavanja jednog broja hrvatskih manjina u zapuštene domove u mnogim područjima Hrvatske“.⁶⁶⁴

663 Croatian homecoming a sweet victory, *The Toronto Star*, 6. 5. 1990.

664 Paul Hockenos, *Homeland Callings. Exile Patriotism and Balkan Wars*, Cornell University Press, Ithaca, New York, 2003., str. 49.

U znak priznanja za sve što su kanadski Hrvati doprinijeli očuvanju hrvatskog nacionalnog identiteta i kulturnog naslijeđa, posebno u zadnjih pedeset godina dvadesetog stoljeća u Kanadi, a osobito za njihov doprinos u stvaranju demokratske i suverene Republike Hrvatske, predsjednik Republike Hrvatske, dr. Franjo Tuđman, i članovi užeg kabineta njegove vlade dolaze u posjet Hrvatima Toronta. Pred više od 20.000 okupljenih Hrvata koji su na zemljištu Hrvatskog kulturnog centra u Norvalu došli čuti i pozdraviti svog dragog gosta, dr. Tuđman je održao veoma emocionalan govor s molbom „vratite se nazad u Hrvatsku. Nije važno koliko ste dugo bili ovdje, vi ste i dalje Hrvati... sada je moguće da se mnogi od vas vrate i izgrade obitelji i sela... ako se ne možete vratiti doma, pomozite svojoj domovini odavde... Mi ne trebamo samo novac. Mi trebamo znanje i radne navike koje su ljudi naučili na Zapadu. Mi trebamo sve što vi ljudi imate. Mi ćemo vas dočekati u Hrvatskoj“.⁶⁶⁵ Po završetku govora predsjednik Republike Hrvatske prošao je kroz masu oduševljenih Hrvata prema prostoriji u kojoj će održati konferenciju za tisak. Na novinarsko pitanje kako gleda na oružanu pobunu Srba u Kninu protiv hrvatske vlasti, odgovorio je da su Srbima kao i svim drugim građanima Hrvatske zajamčena sva građanska i druga prava, ali „kao manjina, ne mogu nikako vladati Hrvatskom, zbog toga većina mora vladati“.⁶⁶⁶

Slika 86.
General Željko
Glasnović, dobrovoljac
Domovinskog rata

Otvorena pobuna srpske manjine i odbijanje da prisegnu na lojalnost demokratski izabranoj vlasti Republike Hrvatske izazvat će velikosrpsku agresiju na Hrvatsku,

665 „Come back to Croatia”, New president begs, *The Toronto Star*, 23. 9. 1990.

666 Isto, str. 3.

Marin Sopta
**X. Prinos kanadskih
Hrvata stvaranju
i obrani Republike
Hrvatske**

potpomognutu Jugoslavenskom narodnom armijom. Pobuna i terorizam pripadnika srpske manjine u Kninu i okolnim mjestima, koji su se u Hrvatsku uselili nekoliko stoljeća prije, drastično će promijeniti život građana u zemlji kao i mnogih Hrvata u Kanadi. Odmah nakon agresije na Hrvatsku mnogi Hrvati iz Toronta, Mississauga, Ottawe, Sudburyja, Vancouvera, Winnipega i drugih gradova odlaze u domovinu i prijavljuju se u vojne postrojbe kako bi branili domovinu. Oko 250 do 300 Hrvata Kanade priključuje se Hrvatskoj vojsci od prvog dana njezina formiranja, a neki od njih, poput Željka Glasnovića iz Calgaryja i Ivana Kapulara iz Toronta, za ratne zasluge i pokazane vojne vještine dobivaju najviše vojne činove general bojnika Hrvatske vojske.⁶⁶⁷

Slika 87.
Ministri obrane SAD-a i
Hrvatske, William Perry i
Gojko Šušak

Među povratnicima iz Kanade i općenito iz iseljeništvu, Gojko Šušak, ministar obrane, postaje s vremenom najmoćniji čovjek hrvatske vlasti poslije predsjednika Tuđmana. Jedan od njegovih pomoćnika za tehnička pitanja u Ministarstvu obrane također je povratnik iz Kanade, Zvonimir Žepić. Objašnjavajući razloge povratka u Hrvatsku i dragovoljnog priključenja Hrvatskoj vojsci u zreloj dobi, 58-godišnji Milan Vukelić iz Vancouvera, koji između ostalog ima zadatak da diljem Hrvatske organizira dragovoljce za obranu domovine, u intervjuu za *The Calgary Herald* izjavljuje: „Ja ovo volim. Mislim da se još mogu boriti. Ne trebaš trčati. Naprotiv, ako trčiš, bit ćeš pogođen. Ja se osjećam ovdje bolje nego u Kanadi... Ne znam jesam li ubio ikoga. Ja sam u topništvu, veliki

667 Autorov razgovor s general bojnikom Željkom Glasnovićem, Zagreb, 1. 6. 2009.

topovi. Pucam iz njih, ali ne znam jesam li ikoga ubio.“⁶⁶⁸ Njegov ratni kolega Stan Valešić, koji je proveo dvadeset godina u Kanadi, odlučuje prodati radionicu u Mississaugi i priključiti se Hrvatskoj vojsci. Objašnjavajući svoje razloge povratka u domovinu, Valešić za novine izjavljuje: „Mi volimo Kanadu. Mi bismo isto učinili za Kanadu. Bilo je veoma teško sjediti u Kanadi i slušati vijesti iz Hrvatske. Nisam više mogao izdržati. Došao sam ovamo da pomognem“.⁶⁶⁹ U razgovoru s autorom, general bojnik Željko Glasnović, koji je kao osmogodišnjak 1962. godine s roditeljima došao u Calgary, objašnjava svoje razloge povratka u domovinu: „Za mene je bilo normalno i nisam razmišljao ni jednog trenutka kad je izbio rat u Hrvatskoj hoću li se vratiti i svojim znanjem pomoći u obrani domovine. U Hrvatskoj sam odlučio ostati do njezinog oslobođenja ili moje smrti.“⁶⁷⁰ General bojnik Glasnović bio je profesionalni kanadski vojnik koji je kao pripadnik francuske Legije stranaca sudjelovao u „Pustinjskoj oluji“, za što je dobio dva odličja. Glasnović dolazi u Hrvatsku 1991. godine, prijavljuje se i postaje član Zbora narodne garde, specijalne postrojbe Glavnog stožera Hrvatske vojske. Za svoje ratne zasluge dobio je nekoliko odličja.

Otvorena pobuna Srba u Kninu i okolnim mjestima protiv hrvatskih vlasti izazvala je bojazan kanadskih vlasti da bi događaji u Hrvatskoj i općenito u Jugoslaviji mogli izazvati trzavice te dovesti do sukoba između hrvatske i srpske zajednice u Kanadi. Takvu mogućnost nije isključio predsjednik Hrvatskog odbora za ljudska prava, dr. Josip Gamulin, koji je za *The Toronto Star* otvoreno izjavio: „Siguran sam da će se to dogoditi prije ili kasnije“,⁶⁷¹ što je samo na drugi način potvrdio predsjednik Srpske narodne obrane Kanade, Bora Dragašević iz Toronta, koji je za iste novine izjavio: „Stvari su ovdje radikalno napete. Ja dobivam najmanje jedanput na dan prijeteće pozive od Hrvata“.⁶⁷² Samo nekoliko mjeseci poslije nepoznati pojedinac ili više njih bacili su molotovljev koktel na zgradu jugoslavenskog konzulata u Torontu, ali boca se odbila od zida zgrade i eksplodirala u dvorištu. Iako nijedna grupa nije preuzela odgovornost za napad, prema dr. Gamulinu,

668 Canadian Croats sacrifice all in defense, *The Calgary Herald*, 4. 10. 1991.

669 Isto.

670 Autorov razgovor s general bojnikom Željkom Glasnovićem, Zagreb, 15. 6. 2009.

671 Metro Serbs Croats fear fighting may erupt here, *The Toronto Star*, 19. 6. 1991.

672 Isto.

predsjedniku Hrvatskog međudruštvenog odbora grada Toronta, „vatrena bomba može biti upozorenje za mnogo gore stvari koje mogu uslijediti“. ⁶⁷³ No bez obzira na takvu retoriku, kategorički je izjavio za isti list da njegova grupa nije odgovorna za napad, ali da sumnja kako je to djelo Hrvata „individualca“. Srećom, rat između Srba i Hrvata u Kanadi uglavnom se vodio verbalno i agresivnim lobiranjem kod kanadskih političara i raznih institucija, a iznad svega preko sredstava javnog informiranja. Propagandni rat koji su Srbi i Hrvati vodili pišući i komentirajući razne novinske uredničke komentare, kolumne te radijske i televizijske izvještaje s mjesta događaja u Hrvatskoj, ipak su na kraju dobili Hrvati zahvaljujući samo jednoj činjenici – da je Hrvatska bila žrtva, a Srbija odnosno Jugoslavija agresor. Tu nepobitnu ali istinitu činjenicu kanadska je javnost prepoznala već u početku rata, ali nažalost njezina vlada mnogo kasnije, što je na kraju i javno priznala. ⁶⁷⁴ Medijska borba za naklonost i simpatije kanadske javnosti i kanadskih vlasti između Srba i Hrvata u toj zemlji uglavnom se svodila na argumente. S jedne strane Srbi su preko svojih glasnogovornika konstantno obrazlagali potporu pobunjenim Srbima u Kninu njihovom zabrinutošću i strahom pobunjenika da će ih hrvatske vlasti šikanirati, progoniti, zatvarati, pa čak i ubijati, kao što je to prema njihovim tvrdnjama činila ustaška vlast u Hrvatskoj između 1941. i 1945. godine. Dobro organizirani i smišljeni javni napadi kanadskih Srba te prozivanje Republike Hrvatske i njezinog predsjednika da ima veze s fašizmom, izazvali su žestoku reakciju, što se moglo i očekivati, kanadskih Hrvata. Hrvati Kanade poslali su na tisuće pisanih demantija medijskim redakcijama, a tipična obrana bila je: „Tuđman se borio protiv ustaša za vrijeme Drugog svjetskog rata, i njegova jedina veza s njima jest da je on konačno shvatio, 45 godina kasnije, da Jugoslavija ne predstavlja nikakvu soluciju. Kao ravnatelj Instituta i s doktoratom iz povijesti, imao je hrabrosti preispitati lažne podatke u vezi s ratnim žrtvama njegovih protivnika i lažnih tvrdnji u vezi s genocidnošću Hrvata.“ ⁶⁷⁵

Velikosrpska agresija na Hrvatsku, slike tisuća izbjeglica koji napuštaju zapaljene domove, razaranja hrvatskih gradova, posebno Vukovara, Osijeka, Gospića, a napose slike kako gori Dubrovnik, biser Sredozemlja, koje su se vrtjele svaki dan na CNN-u i kanadskim TV-postajama,

673 Yugoslav consulate bombed, *The Calgary Herald*, 4. 11. 1991., str. 6.

674 Prema: *The Globe and Mail*, Toronto; *The Toronto Star*; *The Ottawa Citizen*; *The Calgary Herald*; *The Ottawa Sun*.

675 Josip Gamulin, Letter to the editor. Croatsians leader has no fascist ties, *The Toronto Star*, 27. 4. 1990.

potaknuli su mnoge Hrvate koji su do tada bili potpuno indiferentni prema političkim zbivanjima u domovini da se uključe u aktivnosti Hrvata u Kanadi. Jedan od bezbroj takvih primjera jest i Marijan Perković, avanturist, svjetski putnik i filmski producent, koji pokreće i osobno financira jednosatnu hrvatsku emisiju na popularnoj TV-postaji CHIN TV u Torontu, koja je dnevno emitirala desetke različitih etničkih programa. Zbog stalnih vijesti o ratnim stradanjima Hrvata u domovini, a osobito potrebnih priloga iz bolnice u Vukovaru, oštro je negodovala i konstantno prosvjedovala srpska zajednica, koja je tražila zabranu i ukidanje hrvatskog programa. Ubrzo zbog toga dolazi do otvorenog verbalnog rata između hrvatske i srpske zajednice u Torontu i južnom Ontariju, što na kraju završava odlukom vlasnika TV-postaje da nakon 52 emitirane emisije ukine hrvatsku emisiju. Prema riječima Marijana Perkovića, glavni je razlog bilo to što je djevojka vlasnikovog sina bila Kanadanka srpskog podrijetla, iako je možda točnije da su se vlasnici i djelatnici umorili od tisuća telefonskih poziva i prosvjednih pisama koja su svakodnevno primali s obje strane.⁶⁷⁶ I dok su Hrvati Kanade organizirano i sustavno prosvjedovali protiv politike koju je vodio predsjednik Slobodan Milošević i koja je dovela do srpske agresije na Hrvatsku, na rušenje i paljenje crkava i kulturnog blaga zemlje, bolnica i škola, do zločina paravojnih srpskih snaga nad nedužnim stanovnicima hrvatskih gradova i sela, dotle su Srbi u Kanadi otvoreno podržavali takvu politiku. Njihov argument za takvo ponašanje, kojim su se često koristili u javnosti, bio je da postoji međunarodna urota protiv srpskog naroda i Srbije koju predvode Njemačka i Vatikan.⁶⁷⁷

Službeno proglašenje Republike Hrvatske i međunarodno priznavanje od mnogih država svijeta izazvalo je erupciju oduševljenja među Hrvatima Kanade, koje su javno pokazivali na gradskim trgovima. Na jednom takvom slavlju, ispred zgrade provincijske vlade Ontarija, više od 6000 okupljenih Hrvata pozdravila je i članica kanadskog parlamenta Sheila Copps, koja je pozdravljajući vesele i radosne Hrvate rekla: „Vi ste iskoristili svoje pravo da izaberete vlastitu budućnost... naša vlada i vlade diljem svijeta imaju odgovornost da jasno izjave kako podržavaju pravo na samoodređenje.“⁶⁷⁸

676 Autorov razgovor s Marijanom Perkovićem, povratnikom iz Kanade, Zagreb, 1. 8. 2009.

677 Momčilo Tasich, William Durovich, Slavko Grujičić i George Cvetković, Yugoslavia, Serbians warn of new horrors at hands of old enemies, *The Calgary Herald*, 28. 9. 1991.

678 Croatsians rally to cheer freedom, *The Toronto Star*, 29. 6. 1991.

Na žalost i veliko razočaranje kanadskih Hrvata trebat će još prilično vremena, mnogo prolivene krvi i izgubljenih nevinih života, razorenih hrvatskih sela i gradova, prije nego što Kanada i službeno prizna Republiku Hrvatsku i Sloveniju. Teško je naći opravdanje za takav službeni stav Kanade u vrijeme kada gotovo cijela Europa osuđuje politiku Srbije, a njezinog predsjednika Slobodana Miloševića javno optužuju i poistovjećuju s Adolfom Hitlerom. Opravdavati to strahom i usporedbom s Quebecom te mogućnošću da netko postavi pitanje neovisnosti te kanadske provincije, uopće nije argument, jednostavno zato što Kanada nije SSSR ili Jugoslavija, gdje su baltičke države odnosno Hrvatska bile silom priključene tim državama. Također, za razliku od Quebeca, Hrvatska, Slovenija, Ukrajina i baltičke zemlje već su se nekoliko desetljeća borile protiv komunističkog jednoulja, diktature i zločina tog režima.⁶⁷⁹ Tvrdnja kanadskog premijera Briana Mulroneyja i ministrice vanjskih poslova Barbare McDougall da je cjelovita i ujedinjena Jugoslavija potrebna za jedinstvo Europe, povrijedila je kanadske Hrvate. Te su izjave smatrale neodgovornima i netočnima, a iznad svega predstavljale su javnu pljusku i omalovažavanje demokratskih procesa u Hrvatskoj te negirale volju građana te zemlje. Je li dobro organiziran i jak srpski lobi u Kanadi iskoristio činjenicu da je premijerova supruga srpskog podrijetla, što je ona u javnosti s ponosom isticala, i preko nje uspio lobirati kod stratega i političara koji definiraju vanjsku politiku Kanade, pitanje je koje traži odgovor i potiče razna nagađanja. Suočeni s velikim zaprekama na više strana, Hrvati Kanade ipak su uspjeli napornim radom prvo privoljeti vodstvo Liberalne stranke Kanade, zatim ured ministrice vanjskih poslova i na kraju kanadski parlament da se povede rasprava o priznavanju Republike Hrvatske. Lobiranje kanadskih Hrvata na kraju je ipak urodilo plodom, jer samo pola dana nakon što su sve članice Europske zajednice, njih dvanaest te Norveška, Australija, Austrija, Poljska, Mađarska i Švicarska, na ultimatum Njemačke konačno službeno priznale Hrvatsku i Sloveniju, učinila je to 16. siječnja 1992. godine i Kanada.⁶⁸⁰

Velik angažman hrvatskih iseljenika, a posebno kanadskih Hrvata, proizlazi iz njihove ljubavi prema domovini i želje da ostvare svoj san o slobodnoj i demokratskoj Hrvatskoj. Otvoreni poziv predsjednika Tuđmana svim Hrvatima putem državne televizije da srpska agresija i na-

679 Equating Quebec to Baltics odions, *The Toronto Star* (uvodnik), 28. 8. 1991.

680 Canada recognizes Croatia, Slovenia, *The Globe and Mail*, 16. 1. 1992. (naslovnica).

pad Jugoslavenske narodne armije na Hrvatsku „zahtijeva od nas da mobiliziramo sve naše snage... izvršimo našu svetu dužnost“⁶⁸¹ naišao je na velik odjek među Hrvatima Kanade. Među mnogim poduzetim akcijama i inicijativama formira se Hrvatski nacionalni fond Kanade, glavni i osnovni cilj kojega je bilo da što kvalitetnije i efikasnije organizira prikupljanje materijalnih sredstava i humanitarnu pomoć domovini. Hrvati Kanade kroz taj su fond, i mnogo manje kroz neke druge organizacije, vrlo brzo poslali u Hrvatsku 450 milijuna kanadskih dolara vrijednu pomoć u lijekovima, medicinskim uređajima, vojnoj opremi i drugim nužnim stvarima potrebnim u ratno vrijeme te 35 milijuna kanadskih dolara u gotovini.⁶⁸² Hrvati u mnogim gradovima diljem Kanade organiziraju prikupljanje humanitarne pomoći i materijalnih sredstava za obranu domovine. U Calgaryju su u samo jednoj trodnevnoj akciji uspjeli skupiti i poslati u Hrvatsku „oko 800 kutija hrane, odjeće i medicinskog materijala za hrvatske stradalnike“, što prema riječima glasnogovornika hrvatske zajednice predstavlja kap u moru prema problemima s kojima su suočeni Hrvati u domovini.⁶⁸³ Toj i sličnim akcijama koje su poduzeli Hrvati u Calgaryju odazvali su se i mnogi građani koji nisu hrvatskog podrijetla. Dobro organizirani Hrvati tako su preko Croatian Relief Foundation poslali na desetke pošiljki, od kojih je najveća sadržavala „48 velikih kamiona hrane, odjeće i medicinskog materijala za pomoć ljudima u ratu“.⁶⁸⁴ Osim organiziranog slanja pomoći preko raznih hrvatskih udruga, mnogi su Hrvati individualno, poput Ivice Oršanića iz Toronta, inače istaknutog člana Hrvatskog oslobodilačkog pokreta, organizirali pomoć domovini. On je osobno uspio organizirati sakupljanje pomoći i donijeti u Zagreb „robe, hrane i lijekova vrijednosti dva milijuna“.⁶⁸⁵ Njegov primjer slijedili su mnogi drugi, poput Mate Prkačina iz Oakvillea ili Milana Krijane iz Mississauga, koji su išli u domovinu i vozili kamione u područja ratnih djelovanja, kamo se mnogi nisu usudili voziti, dopremajući pomoć ratnicima na bojištu.

681 Embattled Croatia issues a call to arms, *The Toronto Star*, 6. 10. 1991. (naslovnica).

682 Autorov razgovor s Josipom Vinskim, direktorom Hrvatske kreditne zadruge u Mississaugi i jednim od čelnika Hrvatskog nacionalnog fonda za Kanadu.

683 Calgarians digging deep to help out war victims, *The Calgary Sun*, 14. 10. 1991., str. 19.

684 City group shipping aid to Croat war victims, *The Calgary Sun*, 2. 2. 1992., str. 9.

685 Canadian Croatians sacrifice all in defense, *The Calgary Herald*, 4. 10. 1991.

Teško je povjerovati a još teže razumjeti kako rat može donijeti posve suprotna tumačenja i doživljavanje istih događaja. S jedne strane ratna stradanja zabilježena televizijskim kamerama i novinarski izvještaji o stradanjima nevinih civila, spaljeni i porušeni gradovi u Hrvatskoj kao i stalna bombardiranja ciljanih meta davali su Hrvatima Kanade još veću snagu, a iznad svega želju da na sve moguće i nemoguće načine pomognu obrani domovine. Za razliku od njih, kanadski Srbi većinom su podržavali politiku etničkog čišćenja koju je nad pripadnicima drugih naroda provodio predsjednik Srbije Slobodan Milošević i njegova vlada. Oni su podržavali građane Beograda kada su cvijećem zasipali tenkove Jugoslavenske narodne armije koji su išli u pravcu Zagreba i Hrvatske. Tipičan primjer razmišljanja kanadskih Srba o ratnim događanjima u Hrvatskoj izražen je riječima Slavka Grujičića, predsjednika Srpskog kulturnog kluba u Calgaryju, koji je za mjesni list izjavio: „Moja krv stvarno ključa. Ovaj rat je nepotreban. Ovaj rat je glupost. Prijatelji i susjedi ubijaju jedni druge. Zašto? Zbog idiota poput Tuđmana. Za mene on je ratni zločinac i njega treba izvesti na sud“.⁶⁸⁶

Osim predsjednika Tuđmana, koji je u očima kanadskih Srba glavni i najodgovorniji krivac za ratnu dramu koja je prvo počela na Kosovu, nastavila se u Sloveniji, Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini i svoj krvavi put nastavila dalje, sve u srpskoj režiji, Srbi u Kanadi kao i oni u Srbiji razlog nepriznavanja demokratske hrvatske vlasti i davanja potpore pobunjenim Srbima u Hrvatskoj tražili su u dalekoj prošlosti. Tako na cijeloj stranici *The Calgary Herald* od 28. rujna 1991. godine, u članku „Jugoslavija. Srbi upozoravaju na nove zločine od ruku starih neprijatelja“, potpisani autori, Momčilo Tasich, William Durovich, Slavko Grujičić i George Cvetkovich, nastoje čitateljima prezentirati srpsku verziju rata u Hrvatskoj. Glavna ideja i poruka jest da su Srbi za vrijeme Drugog svjetskog rata bili masovno proganjani, zatvarani i strijeljani od ustaškog režima u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj i da ih ista sudbina čeka u Tuđmanovoj Hrvatskoj, te stoga Srbi u Hrvatskoj ne mogu i ne žele dati lojalnost Republici Hrvatskoj. Da bi uvjerali Kanadane u snagu i objektivnost svojih argumenata, pisci daju usporedbu Hrvatske i Quebeca, kako bi čitateljima na što jednostavniji način objasnili ustavnu krizu u Jugoslaviji. Autori pišu: „Zamislite da Quebec i Hrvatska proglaše jednostrano svoju neovisnost od Kanade i Jugoslavije, zamislite da Quebec i Hrvatska odbiju

platiti račune svoje neovisnosti, zamislite da engleske govorne enklave i Cree Indijanci koji su uvijek kontrolirali sjeverni Quebec, ili srpska sela, koja su stoljećima kontrolirala svoju zemlju, zahtijevaju da ostanu u Kanadi i Jugoslaviji? Bi li bilo borbi koje bi natjerale kanadsku ili jugoslavensku vojsku da se umiješa dok ne bi počeli pregovori? Bi li se strani vođe miješali? Nemoguće? Intelektualci Quebeca nedavno su apelirali na svoju provinciju da osnuju vlastitu policiju“.⁶⁸⁷

Veoma brzo nakon članka došla je reakcija s hrvatske strane. Sveučilišni profesor dr. Vladimir Markotić napisao je članak koji su iste novine objavile u izdanju od 9. studenog 1991. godine, pod naslovom „Jugoslavija – Srbija je srušila mogućnost zajedničkog života u miru“. Dr. Markotić, član hrvatske zajednice u Calgaryju, argumentirano nastoji prezentirati hrvatske poglede na rat u Hrvatskoj i pobiti sve optužbe na račun Hrvata iz članka srpskih autora. Iznoseći svoje argumente dr. Markotić citira mnoge znanstvenike, uključujući i Srbe, poput Damira Tosića, Bogoljuba Kocovića i Vladimira Žerjavića, koji su dokazali da su podaci o ratnim žrtvama u Drugom svjetskom ratu na teritoriju Jugoslavije, a posebno Hrvatske, koje Srbi konstantno iznose, produkt komunističke propagande i srpskog mita. Spomenuti znanstvenici dokazali su da je konačna brojka od 1.700.000 nastradalih u Drugom svjetskom ratu na teritoriju Jugoslavije laž, a da konačan broj žrtava svih nacionalnosti na teritoriju Nezavisne Države Hrvatske za vrijeme Drugog svjetskog rata iznosi 295.000 ljudi. U povijesti Hrvatske nikada nije postojala neonacistička vlada, iznosi svoj argument dr. Markotić, i nastavlja dalje: „Kada je u kolektivnom rotirajućem predsjedništvu Jugoslavije došao red da Hrvat preuzme mjesto predsjedavajućeg, vlada Srbije i Jugoslavenska narodna armija blokirale su tu promjenu dajući zanimljivo objašnjenje da Hrvat koji je trebao biti imenovan predsjednikom nije dovoljno odan jugoslavenskoj ideologiji“.⁶⁸⁸ Za razliku od kanadskih Srba koji su najviše energije trošili na lobiranje kod kanadskih političara i raznih utjecajnih institucija, kao i uredništava novina, radio- i TV-postaja, da ih uvjere kako postoji međunarodna urota protiv Srba i Srbije koju predvode Njemačka i Vatikan, Hrvati Kanade su svoju energiju trošili tražeći najbolje rješenje za pomoć domovini.

687 Momčilo Tasich, William Durovich, Slavko Grujičić i George Cvetkovich, Yugoslavia, Serbians warn of new horrors at hands of old enemies, *The Calgary Herald*, 28. 9. 1991.

688 Vladimir Markotich, Yugoslavia – Serbia has destroyed possibility of living together in peace, *The Calgary Herald*, 9. 11. 1991.

Marin Sopta

**X. Prinos kanadskih
Hrvata stvaranju
i obrani Republike
Hrvatske**

Slika 88.

Zgrada hrvatskog
veleposlanstva u
Ottawi, dar Hrvata
Kanade domovini

Njihova aktivnost bila je raspoređena na više fronti, od prikupljanja humanitarne pomoći, materijalnih sredstava, lobiranja kod kanadskih političara na lokalnoj, provincijskoj i federalnoj razini, dovođenja teških ranjenika iz Hrvatske na liječenje u Kanadu, brigu o djeci i studentima koji su također dovedeni u Kanadu, pa sve do vođenja medijskog rata protiv neobjektivnog pisanja u dijelu kanadskih medija, osobito u početnoj fazi rata. Srbi u Kanadi, između ostalog, organiziraju javne prosvjede ispred zgrade kanadskog parlamenta u Ottawi, gdje se okupilo 1500 prosvjednika zbog odluke kanadskih vlasti da protjeraju jugoslavenskog veleposlanika iz zemlje i uvedu zabranu slijetanja avionima jugoslavenske zrakoplovne kompanije, JAT-a. Povodom tih odluka kanadske vlade predsjednica Kanadskog srpskog vijeća Draga Dragašević izjavila je: „Mi protestiramo zbog činjenice da su sankcije nametnute jedino protiv srpskog naroda“.⁶⁸⁹

Od mnogih ideja i projekata koje su Hrvati Kanade pokrenuli i ostvarili potaknuti idejom kako na što bolji i brži način pomoći svojoj braći u domovini, svakako ideja kupnje zgrade i rezidencije hrvatskog veleposlanstva u Ottawi i generalnog konzulata u Mississaugi pripadaju među najbolje ostvarene projekte. Zamisao o pomoći za kupnju i izgradnju tih objekata počela je inicijativom Duška Bezića, koji je u to vrijeme vodio ured Republike Hrvatske. Na sastanak koji je sazvaio odazvalo se sedamdesetak poslovnih ljudi Toronta i okolnih mjesta. Na tom sastanku, kojem je pribivao i budući prvi veleposlanik Re-

689 Serbs decry Uns trade edicts, *The Ottawa Sunday Sun*, 7. 6. 1992., str. 5; PM expels Yugoslav diplomats, *The Ottawa Citizen*, 25. 5. 1992.; Yugoslavian athletes hit by UN sanctions, *The Ottawa Citizen*, 1. 6. 1992., str. B7.

publike Hrvatske u Kanadi Željko Urban, prisutni Hrvati dogovorili su se da odmah počnu s projektom koji su nazvali Hrvatsko veleposlanstvo u Kanadi. U tu svrhu formira se koordinacijski odbor za vođenje projekta, u koji su imenovani Slavko Butković kao predsjednik, Vice Šarić kao potpredsjednik, Josip Vinski kao rizničar i Valentina Krčmar kao tajnica. Ubrzo gospođa Krčmar daje ostavku i na njezino mjesto dolazi Biserka Butković. Uvidjevši da je projekt veoma zahtjevan i da sami neće moći sve obaviti, članovi koordinacijskog odbora donose odluku da ga prošire s još trinaest članova iz cijele Kanade. No, zbog pomanjkanja novca za završetak projekta te neslaganja i nesuglasica između veleposlanika Željka Urbana i članova koordinacijskog odbora, to je tijelo raspušteno i osnovan je nov odbor, nazvan Odbor za dovršenje Hrvatskog veleposlanstva u Kanadi. U njega su izabrani za predsjednika Ivan Curman iz Vancouvera, za potpredsjednike Jozo Maras i Nediljko Rogić, također iz Vancouvera, za tajnika i rizničara Josip Vinski, upravitelj Hrvatske kreditne zadruge iz Mississauga, a članovi pododbora za izgradnju bili su Josip Mamić, Anđelko Žic, Ivan Mikač i Ivan Mlikan, svi iz Ottawe. Za glavnog voditelja projekta imenovan je Slavko Butković iz Toronta, a kao voditelj prodaje za rezidenciju Vice Šarić iz Oakvillea.⁶⁹⁰ Reakcija Hrvata u Kanadi na projekt bila je iznad svih očekivanja članova odbora, kada se uzme u obzir da su u to vrijeme svakodnevno davali za različite akcije i programe. Projekt Hrvatsko veleposlanstvo u Kanadi dobio je donacije 6834 osobe, a ukupna svota bila je 1.640.481.90 kanadskih dolara. Osim novca, mnogi su Hrvati, od električara, građevinara i limara do vodoinstalatera i drugih, darovali svoje vrijeme i rad u izgradnji zgrade i rezidencije u Ottawi, kao i ureda generalnog konzulata u Mississaugi. Usporedno s tim projektom Hrvata u Kanadi, koji su bili zaokupljeni tim i drugim aktivnostima u pomoći domovini, neki njihovi sugrađani napustili su Kanadu i vratili se sa svojim obiteljima u Hrvatsku kako bi se uključili u njezinu izgradnju, radeći u različitim političkim, gospodarskim, znanstvenim, kulturnim, sportskim i drugim institucijama ili pak u svojim poduzećima. Među velikim brojem povratnika u domovinu iz cijelog svijeta, koji su bili imenovani na različite važne položaje u državi i različitim institucijama, Hrvati Kanade zauzimali su posebno mjesto. Osim Gojka Šuška, koji je prvo kao ministar iseljeništva, a zatim kao ministar obrane, u jednom trenutku postao najmoćniji ministar

690 *Zlatna knjiga darovatelja*, Projekt Hrvatsko veleposlanstvo u Kanadi, Mississauga, 14. 11. 1999., str. 11.

u vladi Republike Hrvatske, bilo je i drugih pojedinaca koji su zauzimali vrlo značajne pozicije. Zanimljivo je spomenuti da svi kanadski povratnici, poput Šuška, nikada nisu krili da su kanadski državljani, i to su s ponosom isticali. U intervjuu za jedne kanadske novine, govoreći o razlogu povratka u Hrvatsku, Šušak je rekao: „Veoma sam ponosan na to [kanadsko državljanstvo, op. a.] ... Ja nisam pobjegao na Zapad da bih bolje živio. Ja sam čekao dan kada će Hrvatska postati slobodna. Kanada mi je dala nešto što mi moja vlastita zemlja nije mogla dati.“⁶⁹¹ O njegovom političkom ugledu, a osobito ugledu koji je stekao u Hrvatskoj kao i u međunarodnoj zajednici, najbolje govori podatak da je na njegov sprovod došao bivši državni tajnik SAD-a William Perry, koji se prigodnim govorom oprostio od Šuška, ističući da je bio njegov prijatelj, a iznad svega veliki hrvatski domoljub.⁶⁹² Bilo je i drugih kanadskih povratnika koji su zauzimali visoke položaje. Među njima treba istaknuti Marijana Petrovića iz Toronta, koji je obnašao dužnost ministra za iseljeništvu, Ivicu Mudrinića, ministra pomorstva i komunikacija, kasnije direktora Hrvatske pošte i potom direktora Hrvatskog telekoma, Antu Belju, Ratka Ferenčića i Stipu Hrkača, izabranih u Hrvatski državni sabor. Ante Beljo neko je vrijeme bio glavni tajnik Hrvatske demokratske zajednice, a potom ravnatelj Hrvatske matice iseljenika. Stipe Hrkač bio je imenovan na veoma značajan položaj direktora Hrvatskog fonda za privatizaciju. Ante Periš, povratnik iz Vancouvera, kao aktivan časnik Hrvatske vojske predavao je na Vojnoj akademiji, a njegova supruga radila je u Ministarstvu iseljeništvu. Marin Sopta po povratku u domovinu imenovan je direktorom Hrvatskog centra strategijskih istraživanja, u koji s vremenom dolaze Hrvati druge generacije iz Kanade: Sandra Barbir iz Calgaryja te Maurice Marnika, Diana Barbarić i Diana Ivančić iz Toronta. Iz Kanade s obitelji dolazi ugledna znanstvenica dr. Mary Sopta, koja se zapošljava u prestižnom Institutu Ruđer Bošković u Zagrebu.

691 Croatsians sacrifice all in defense, *The Calgary Herald*, 4. 10. 1991.

692 Ivan Bekavac, *Gojko Šušak 1945.–1998. Spomenica uz petu obljetnicu smrti*, Udruga za promicanje hrvatskog identiteta i prosperiteta, Zagreb, svibanj 2003., str. 23-25. U govoru koji je održao na pogrebu, bivši ministar obrane SAD-a William Perry je rekao: „... Ovo je doista za mene vrlo tužna prigoda. Došao sam ovamo ne samo kao predstavnik Sjedinjenih Američkih Država već i kao prijatelj Gojka Šuška... čast mi je biti danas ovdje i odati počast ovom iznimnom hrvatskom domoljubu, ovom iznimnom čovjeku.“

Marin Sopta
**X. Prinos kanadskih
 Hrvata stvaranju
 i obrani Republike
 Hrvatske**

Slika 89.
 Importanne centar

Slika 90.
 Ćiril Zovko

Objašnjavajući razloge zbog kojih je odlučio s obitelji ostaviti udoban život u Kanadi, u koju je s roditeljima došao kao osmogodišnjak i gdje je diplomirao na Sir Wilfrid Laurier University, Stipe Hrkač kaže: „Moja obitelj i prijatelji razumiju što ja radim i koliko je to važno za mene, ali siguran sam da postoji mnogo ljudi koji to ne mogu razumjeti.“⁶⁹³ I drugi Hrvati iz Kanade koji su imali veoma važnu ulogu u životu hrvatskih zajednica, poput svećenika Josipa Gjurana iz Toronta, Ivica Kečerina iz Mississauga i Jurja Jezerinca iz Oakvillea, vraćaju se u domovinu, gdje velečasni Jezerinac biva imenovan vojnim vikarom Hrvatske vojske i biskupom Zagrebačke nadbiskupije. Drago Sudar, istaknuti politički djelatnik iz emigracije, vraća se iz Kanade u Hrvatsku, gdje radi do umirovljenja u obavještajnoj zajednici.

⁶⁹³ Canadian gives up comforts to serve as MP in Croatia, *The Toronto Star*, 25. 11. 1995.

Marin Sopta

**X. Prinos kanadskih
Hrvata stvaranju
i obrani Republike
Hrvatske**

Slika 91.

Kanadske kuće, Zaprešić

Slika 92.

Ruža Tomašić

Bivša policijska djelatnica iz Vancouvera, Ruža Tomašić, vraća se iz Kanade i radi u osobnoj zaštiti predsjednika dr. Franje Tuđmana, a kasnije kao članica Hrvatske stranke prava biva izabrana u Hrvatski državni sabor. Među mnogim obiteljima koje su se vratile u domovinu veoma značajan doprinos hrvatskom gospodarstvu dao je Ćiril Zovko, koji je izgradio dva velika trgovačka centra u središtu Zagreba. Značenje njegovih projekata jest u tome što je, primjerice, njegov prvi projekt, Importanne centar, građen u vrijeme kada je rat bjesnio i predstavljao je najveći građevinski projekt takve vrste u jugoistočnoj Europi. Drugi hrvatski gospodarstvenik iz Kanade koji je svojim projektima skrenuo pozornost u Hrvatskoj jest Milan Mandić iz Mississauga. On je u kratkom vremenu u Zaprešiću izgradio nekoliko stotina takozvanih kanadskih kuća. Drugi poslovni ljudi iz Kanade, poput Drage Vučkovića, Janka Heraka i njegova sina Denisa, Joke Gotovca, Josipa Šarića, Josipa Pavičića, kupuju hotele i grade motele, moderne dvorane za vjenčanja i tvornice, kupuju razna poduzeća itd.⁶⁹⁴ Doprinos i aktivnosti Hrvata Kanade

⁶⁹⁴ Ivan Čizmić, Marin Sopta, Vlado Šakić, *Iseljena Hrvatska*, nav. dj., str. 465-470.

u stvaranju i izgradnji demokratske i slobodne Republike Hrvatske predstavljaju posljednje poglavlje u dvadesetom stoljeću njihove bogate i burne povijesti u toj zemlji. S prelaskom u dvadeset prvo stoljeće oni nastavljaju stvarati i pisati svoju povijest, samo ovaj put pod drugim i mnogo povoljnijim uvjetima.

Marin Sopta
**X. Prinos kanadskih
Hrvata stvaranju
i obrani Republike
Hrvatske**

XI. PRINOS KANADSKIH
HRVATA POLITIČKOM,
DRUŠTVENOM I EKO-
NOMSKOM ŽIVOTU I
RAZVOJU KANADE

Društvo prijatelja Matice hrvatske

Nakon što su jugoslavenske vlasti koncem 1971. godine zabranile javno djelovanje Matice hrvatske, želeći potpuno ugasiti rad najznačajnije kulturne ustanove u hrvatskom narodu, grupa Hrvata u Vancouveru odlučila je osnovati Društvo prijatelja Matice hrvatske. Na osnivačkoj sjednici održanoj 31. siječnja 1972. godine u dvorani Hrvatske katoličke crkve, prisutni Hrvati, osim što su jednoglasno usvojili prijedlog inicijatora sastanka o imenu društva, prihvaćaju i prijedlog statuta i programa. Glavni se cilj društva temeljio na tradiciji i filozofiji Matice hrvatske u domovini. Društvo prijatelja Matice hrvatske, stoji u usvojenom statutu, „radit će na kulturnom i prosvjetnom polju među Hrvatima u Kanadi, buditi rodoljublje i hrvatski ponos, ukazivati na vrednote Hrvatske domovine te prenositi kulturno blago i hrvatske tradicije u novu domovinu – Kanadu“.⁶⁹⁵ Na osnivačkoj sjednici izabran je upravni odbor s predsjednikom Nikolom Bralićem, potpredsjednikom Ignacijem Borovićem, tajnikom Pavlom Dobrijevićem i rizničarkom Višnjom Petranović. Izabrano vodstvo društva odmah je predložilo plan rada za 1972. godinu, u kojem su glavne točke bile rad na kulturno-prosvjetnom polju, suradnja s drugim organizacijama i ustanovama, sport i rekreacija. Veoma brzo nakon osnivačke sjednice pokrenuli su svoj bilten radi boljeg informiranja članova hrvatske zajednice u Vancouveru i šire o aktivnostima i budućim akcijama društva. Poneseni velikim elanom i entuzijazmom, članovi ubrzo osnivaju glazbenu i dramsku sekciju društva. U prvoj godini rada društvo je različitim kulturnim manifestacijama ispunilo veliku prazninu koja se osjećala na tom području hrvatske zajednice. Između ostalog organizirano je desetak predavanja iz područja kulture, povijesti i medicine. Da bi se što bolje upoznao Kanađane s Hrvatskom, organizirana je u South

---

695 Konstitucija Društva prijatelja Matice hrvatske, 31. 1. 1972., Vancouver.

Cambie Community Centre kulturno-zabavna večer na kojoj je prikazan film o ljepotama Hrvatske. Također, u crkvenim prostorijama organizirana je večer hrvatske poezije. Društvo prijatelja Matice hrvatske vrlo je brzo svojim radom postalo veoma popularno među Hrvatima u Vancouveru, tako da je na prijedlog novih članova i simpatizera osnovalo Sekciju za socijalnu skrb i Tribinu javnih razgovora radi zbližavanja i međusobnog razumijevanja. Tribina je bila otvorena za sve, bez obzira na politička ili vjerska uvjerenja, pod uvjetom i motom Društva da "svi sudionici tribina imaju uvijek na umu našu zajednicu i njenu dobrobit".⁶⁹⁶ Organizatori tribina uspjeli su na taj način u međusobnom dijalogu razviti toleranciju i uvažavanje suprotnih mišljenja, koja su često izašla na vidjelo kada se raspravljalo o problemima u lokalnoj zajednici i šire. Nedvojbeno je da se na taj način jačalo hrvatsko zajedništvo.

Dana 17. lipnja 1973. Društvo osniva svoju knjižnicu, koja je počela sa skromnim fondom od pedeset knjiga, da bi za nekoliko godina na svojim policama imala više od tisuću različitih naslova, uglavnom najvažnijih hrvatskih književnika i povijesnih djela te naslova iz područja medicine i ekonomije. O radu društva pročulo se diljem sjevernoameričkog kontinenta. Zbog svoje popularnosti i potrebe za širim spektrom djelovanja ono iste godine pokreće Tjedan hrvatske knjige, koji postaje tradicionalna godišnja priredba. U razdoblju duljem od trideset godina nema značajnijeg hrvatskog kulturnog ili javnog djelatnika, kako u emigraciji tako u domovini, koji nije gostovao na toj tribini. Od emigrantskih pisaca koji su bili gosti na njoj u prvom redu treba spomenuti Vinka Nikolića, urednika *Hrvatske revije*, koja je izlazila u Španjolskoj, Bogdana Radicu, sveučilišnog profesora iz New Yorka, Vinka Grubišića, voditelja Katedre za hrvatski jezik i kulturu na Sveučilištu Waterloo u provinciji Ontariju, Mirka Vidovića, poznatog emigrantskog pisca i političkog djelatnika iz Francuske, dr. Mladena Zorkina, Nikolu Kirigina, fra Lucijana Kordića, emigrantskog pisca iz Švicarske i druge. Važno je istaknuti i suradnju društva s domovinom, koja je pridonijela da velik broj istaknutih hrvatskih pisaca i znanstvenika budu gosti tribine. Značenje uspostavljenog kontakta jednog emigrantskog društva s ljudima iz domovine nije bilo samo u simbolici zajedništva domovine i iseljene Hrvatske nego, što je mnogo važnije, u privatnim su se razgovorima nakon predavanja kovali novi planovi i

696 Berislav ing. Pavlović, Višnja Petranović i Mladen ing. arh. Plečko, *Društvo prijatelja Matice hrvatske*, Vancouver, 1997., str. 23.

strategija djelovanja, koja je umnogome doprinosila borbi za uspostavu hrvatske države. Od istaknutijih gostiju iz domovine treba spomenuti rektora Sveučilišta u Zagrebu i bivšeg ministra vanjskih poslova Zvonimira Šeparovića, Dalibora Brozovića, predsjednika obnovljene Matice hrvatske u domovini i poznatog pjesnika, Vladu Gotovca, pjesnika Zlatka Tomičića, Stjepana Šešelja i Antuna Šoljana, jezikoslovca Tomislava Ladana i druge. Osim tradicionalnog Tjedna hrvatske kulture, u sklopu Društva s vremenom se osnivaju i uspješno djeluju razne sekcije. Jedna od njih bila je glazbena, a članovi su osnovali pjevački zbor koji je sredinom svibnja 1989. godine, na poziv Radiotelevizije Britanske Kolumbije, snimio nekoliko pjesama na hrvatskom jeziku. Program sa starim hrvatskim pjesmama emitiran je na 27. svibnja 1989. godine, što je izazvalo veliko oduševljenje u hrvatskoj zajednici provincije British Columbije i veoma pozitivne kritike među kanadskim slušateljima koji ne razumiju hrvatski jezik. Društvo prijatelja Matice hrvatske u Vancouveru za svoj nesebičan domoljubni rad i velike donacije koje su poslali u domovinu za vrijeme Domovinskog rata, dobilo je između ostalog zahvalu tadašnjeg ministra zdravstva Andrije Hebranga, koje u pismu zahvale piše: „Zahvaljujemo vam se na dosadašnjoj pomoći koju ste uputili preko dr. Tomca Ministarstvu zdravstva u Hrvatskoj. Vašom zaslugom pomoć je bila brža, obilatija i vrednija.“⁶⁹⁷

Obnovom Matice hrvatske u domovini, Društvo prijatelja Matice hrvatske iz Vancouvera i službeno postaje jedan od njezinih ogranaka i tom prigodom predsjednik Matice hrvatske u domovini, Vlado Gotovac, šalje pismo u kojem piše: „To su razlozi zbog kojih vas sve pozdravljam i želim da vaš ulazak u Matičinu zajednicu bude i za vas i za nju na putu ostvarivanja vašeg višestoljetnog sna – moderne, visoko razvijene države slobodnih građana – Republike Hrvatske. Bilo nam svima sretno na tom putu.“⁶⁹⁸ Uspostavom demokratske i suverene Republike Hrvatske Društvo nije prestalo djelovati, naprotiv. Nastavilo je provoditi svoje aktivnosti unatoč tome što mnogi od osnivača nisu više među živima.

697 Pismo Ministra zdravstva Republike Hrvatske, 31. 10. 1991. godine, Zagreb.

698 Pismo Matice hrvatske Društvu prijatelja Matice hrvatske u Vancouveru, 4. 11. 1991. godine, Zagreb.

Društvo hrvatskih privrednika i intelektualaca

Početak 60-ih godina dvadesetog stoljeća u Kanadu se useljava relativno velika grupa Hrvata koji se svojim profesionalnim kvalifikacijama i školskom spremom umnogome razlikuju od starijih generacija. Većinom ljudi od struke i poslovni ljudi sa sveučilišnom diplomom, naselili su se uglavnom u Torontu i okolnim mjestima južnog Ontarija. U nemogućnosti, ali i ne želeći se učlaniti u postojeće hrvatske političke organizacije ili neka druga društva, skupina tih ljudi osniva 1969. godine društvo kojemu daju ime Društvo hrvatskih privrednika i intelektualaca.⁶⁹⁹ Ideja vodilja i glavni cilj bio je da se članovima omogući predstavljanje i razmjenjivanje ideja i planova. Također u programu se predvidjelo planiranje i organiziranje različitih društvenih događanja, od kojih bi neka imala edukativni karakter. Prioritet rada društva osnivači su dali pružanju stručne i druge pomoći novim hrvatskim useljenicima kako bi se što bolje uključili u kanadske procese asimilacije i integracije. Na osnivačkoj sjednici izabrano je vodstvo na čelu s predsjednikom dr. Mirkom Kovačevićem, tajnikom Slavkom Butkovićem i rizničarem Zdenkom Eilerom. Osim njih u upravni odbor izabrani su još Duško Bezić, Frank Herceg, Nikola Pehar, Zvonko Mekinda, Jerolim Prga, Branko Tanković i Frank Slavić. Za potrebe Društva iznajmljene su prostorije na uglu Bloor St. i Brock Avenue, koje su simbolično predstavljale srce hrvatske zajednice u Torontu. Prostorije su bile u neposrednoj blizini hrvatske crkve, što je dalo poticaj ideji da se nakon mise organiziraju razna predavanja, filmske projekcije, igranje šaha i stolnog tenisa.⁷⁰⁰ Uza spomenute aktivnosti, Društvo osniva i svoj pjevački zbor, koji osim pjevanja u crkvi i raznim društvenim priredbama, jedanput godišnje priređuje koncert. Usto, Društvo pokreće svoj bilten i radioprogram na hrvatskom jeziku. Kroz bilten glavni urednik Zvonimir Mekinda nastoji upoznati članove Društva i širu hrvatsku zajednicu s njegovim aktivnostima. Urednici radijskog programa, dr. Kovačević, Abramović, Mayer i Prga, osobito veliku važnost pridaju hrvatskoj kulturi i redovito emitiraju specijalne priloge s tom tematikom. Brojne aktivnosti Društva nisu ostale nezapažene u zajednici, što najbolje potvrđuje činjenica da se na njegovu tradicionalnu godišnju priredbu, koja se održavala u prestižnom The Royal York Hotelu, odazivalo

---

699 Autorov razgovor s Johnom Biondićem, dugogodišnjim članom upravnog odbora Društva; Harry V. Herman, nav. dj., str. 249.

700 Isto, str. 250.

po nekoliko stotina gostiju. Tijekom vremena godišnja je priredba postala jedan od važnijih događaja u hrvatskoj zajednici Toronta i uopće južnog Ontarija, gdje su ugledne kanadske goste i političare mogli susresti i hrvatski poslovni ljudi i intelektualci koji su se rijetko mogli vidjeti u hrvatskoj zajednici.

Nažalost, nakon velikog zanosa i poleta u početnoj fazi djelovanja Društva među članovima i vodstvom, u jednom trenutku dolazi do stagnacije, ponajviše zbog gubitkom prostorija. Kriza će potrajati sve do 1984. godine, kada se bira novo vodstvo. Izborom Marija Mekinde za predsjednika Društva, Branka Varge za tajnika i Vladimira Petranovića za rizničara dolazi do novog preporoda. Novoizabrano vodstvo, uz nove članove upravnog odbora, dr. Marka Mihića, Zvonka Mekindu, Tadiju Ursa, Kirila Domazeta, Ivu Mihaljeka i Svetu Domazeta, ponovno organizira koncerte klasične glazbe s gostima iz domovine, poput pijanista Stjepana Radića. Uz koncerte organiziraju se javne tribine na kojima članovi održavaju stručna predavanja i književne večeri, među kojima treba posebno istaknuti gostovanje urednika *Hrvatske revije* Vinka Nikolića, kao i poznatog pjesnika iz domovine Pere Budaka.⁷⁰¹ Javna predavanja sa stručnim temama izazvala su veliku pozornost hrvatske zajednice. Tradicionalna godišnja priredba nakon nekoliko godina stanke ponovno se organizira, s još većim odazivom gostiju. Zanimljivo je da na te svečane večeri, na kojima su često bili gradonačelnik Toronta i ministri provincijske i federalne vlade Ontarija i Kanade, nikada nije bio pozvan, niti je bio prisutan, neki od jugoslavenskih diplomata.

Na godišnjoj sjednici održanoj 1986. godine izabrano je novo vodstvo s predsjednikom Antom Kikašem, tajnikom Zvonimirom Mekindom i rizničarem Ivom Mihaljekom. U upravu su kao članovi bili izabrani dr. Marko Mihić, Mira Ashby, Ivica Zdunić, John Čaldarević i Mario Mekinda. Izbor Ante Kikaša za novog predsjednika Društva pokazao se važnim za njegovu budućnost.⁷⁰² Naime pod njegovom upravom Društvo će ostvariti najveće projekte u svojoj povijesti, koji će imati velik odjek u cjelokupnom iseljeništvu i domovini. Izborom novog vodstva aktivnosti Društva naglo su postale brojnije, što je dalo povod upravi da svoje aktivnosti podijeli između novih odbora. U Društvu je organiziran odbor za članstvo radi pridobivanja novih članova, zatim odbor za mladež,

701 Isto, str. 252.

702 Autorov telefonski razgovor s Johnom Zdunićem, uspješnim poslovnim čovjekom u Torontu, Zagreb, 2010.

koji je imao zadaću osmisliti strategiju uključivanja druge i treće generacije Hrvata u rad Društva. Odbor za očuvanje hrvatske baštine i kulture imao je pak zadaću propagirati hrvatsku kulturu, osobito među Kanadanima.

Glavni urednik biltena, Zvonimir Mekinda, ponovno ga je počeo izdavati i uskoro je izlazio svakih petnaest dana. Dvotjedni bilten nazvan je *Vijesti* i u njemu su tiskane vijesti o društvenim aktivnostima hrvatske zajednice Toronta. Sve one i mnoge druge uglavnom su se obavljale iz ureda Kikaševa poduzeća. Zahvaljujući brojnim aktivnostima Društvo je izazvalo velik interes među sve većim brojem poslovnih ljudi i intelektualaca, što je pridonijelo da se mnogi učlane ili daju materijalnu pomoć nužnu za djelovanje Društva. Iz tih i drugih objektivnih razloga uprava Društva unajmljuje prostorije za svoj ured na prestižnoj lokaciji u gradu Torontu. Smješten na uglu Eglinton Ave. i Bathurst Street, ured postaje glavna adresa na kojoj se mogu dobiti sve relevantne informacije o hrvatskoj zajednici. Jedan od prvih projekata nakon otvaranja ureda bilo je tiskanje imenika hrvatskih poslovnih ljudi, liječničkih ordinacija kao i adresa glavnih hrvatskih institucija i društava, uglavnom crkava i sportskih klubova. Među najznačajnije pothvate koje je Društvo samostalno ili u suradnji s drugim društvima ostvarilo, na prvom mjestu treba istaknuti projekt otvaranja Katedre za hrvatski jezik i kulturu na jednom od glavnih kanadskih sveučilišta. Uz uspješno lobiranje kod predstavnika nekoliko kanadskih sveučilišta, preduvjet za otvaranje katedre bila je uplata milijun kanadskih dolara. Na čelo odbora za ostvarenje projekta među svim Hrvatima Kanade bio je izabran Ante Kikaš. Na svečanoj večeri u hotelu Triumph u Torontu, održanoj veljače 1987. godine, uz prisutnost uglednih gostiju iz kanadskog kulturnog i političkog života, poput Toma Meinigera, ravnatelja Sveučilišta York u Torontu i Sheile Coops, kanadske ministrice kulture Kanade, više od četrina stotine nazočnih Hrvata skupilo je 500 tisuća dolara u fond namijenjen otvaranju katedre.⁷⁰³

U 1987. godini Društvo je financiralo ili pod svojim imenom tiskalo nekoliko značajnih knjiga. U prvom redu treba spomenuti knjigu pjesama *Bitarion* Vinka Grubišića i njegovu *Bibliografiju hrvatskog jezika*, zatim *Hrvatski jezik I* fra Ljube Krasića i Vinka Grubišića, knjigu namijenjenu djeci hrvatskog podrijetla u Kanadi i općenito u hrvatskom iseljeništvu. Predavanja koja je dr. Franjo Tuđman održao na sveučilištima York i Toronto, oba u Torontu, Sveučilištu Carlton u Ottawi i Sveučilištu Laurentin u Sudburyju,

Društvo hrvatskih privrednika i intelektualaca tiskalo je 1987. godine kao samostalnu brošuru. Također, Društvo je financiralo posebno izdanje *Journal of Croatian Studies*, službeno glasilo Hrvatske akademije Amerike, koje je bilo posvećeno hrvatskom jeziku. U koordinaciji s ogrankom Hrvatske bratske zajednice (ogranak 515 iz Toronta), financijski je poduprlo postavljanje izložbe Mladena Veže, održane od 23. do 31. lipnja 1988. u Torontu. Izložbu je pratila i večera s koje je čisti prihod bio namijenjen izgradnji Nacionalne i sveučilišne biblioteke (danas pod nazivom Nacionalna i sveučilišna knjižnica) u Zagrebu. Na večeru se odazvalo više od tisuću Hrvata, a jedan od istaknutih poslovnih ljudi, Ivica John Zdunić, osobno je donirao 100.000 kanadskih dolara. Tom prigodom ravnatelj Nacionalne i sveučilišne biblioteke iz Zagreba, Petar Piskač, vidno uzbuđen zbog tolikog odaziva, zahvaljujući organizatorima, rekao je: „Izgradnja nove zgrade NSB predstavlja bez sumnje kulturno-povijesni čin kojem se treba radovati jer obogaćuje naš život. Ova ideja je svojom veličinom, istinom i značajem brzo i lako pronašla put do svakoga kome je na srcu kulturna baština i znanstveni potencijal NSB... no više od svega raduje nas činjenica da su naši ljudi izvan domovine u gradnji nove Biblioteke prepoznali sadržaj za koji smatraju da ga je vrijedno podržati, da se radi o akciji kojoj se treba pridružiti. Podržavajući ovaj civilizacijski projekt naši ljudi širom svijeta postali su svjesni svojih korijena, veze sa svojom domovinom, svojom kulturom, svojim rodnom i svojim jezikom“.⁷⁰⁴

Na godišnjoj sjednici Društva održanoj 1988. godine uglavnom je potvrđena stara/nova uprava, a novi članovi postali su Ivica Zdunić kao potpredsjednik i Mehmed Bašić, koji postaje novi glavni urednik *Vijesti*. Između ostalog Društvo materijalno pomaže rad i aktivnosti Hrvatskog studentskog saveza na Sveučilištu York, kao i izgradnju Hrvatskog kulturno-socijalnog centra u Norvalu te gradnju hrvatske crkve u Oakvilleu. U svim tim akcijama glavnu riječ vodi predsjednik Društva Ante Kikaš. Pokušaji da se u Montrealu i Vancouveru osnuje slično društvo, veoma su brzo, nažalost, propali.⁷⁰⁵

704 Primjerak govora koji je Petar Piskač održao 1988. na večeri u Torontu.

705 Autorov razgovor s Johnom Zdunićem.

U euforiji nastaloj među Hrvatima diljem svijeta, uključujući i Hrvate u Kanadi, nakon uspostave slobodne i demokratske Republike Hrvatske došlo je do velike ekspanzije različitih ideja i projekata, od kojih su mnogi polazili od ideje kako pomoći domovini ili pak obnoviti ili uspostaviti što bolju suradnju s njom. Poneseni tom idejom, u Torontu grupa poslovnih ljudi na čelu s Krešimirom Mayerom pokreće i osniva 1990. godine neprofitno društvo kojemu su dali ime Croatia International. Glavna ideja vodilja i cilj novoosnovanog društva bilo je uspostaviti što bolju suradnju i koordinirati rad ne samo kanadskih poslovnih ljudi hrvatskog podrijetla nego i onih u cijelom svijetu na „projektima promicanja poslovnosti, angažmana, pozitivnih pomaka u svim aspektima ljudske djelatnosti“.⁷⁰⁶ Vodstvo i članovi organizacije postavili su za prioritet i glavni cilj suradnju poslovnih ljudi Kanade i poslovnih ljudi Hrvatske, kao i povezivanje Hrvata svijeta na zajedničkim projektima koji bi bili korisni za Hrvatsku i općenito za sve Hrvate u svim područjima ljudskog djelovanja. Pod tim se razumijeva ne samo poslovna suradnja nego i povezivanje na polju kulture i umjetnosti. Na tom planu organizacija je nastojala povezati Hrvate svih profesija u kompaktnu poslovnu cjelinu, evidentirajući, sabirući i angažirajući znanost, stručnost, stvaralaštvo te poslovna iskustva Hrvata kako u iseljeništvu tako i u domovini.⁷⁰⁷ Stoga je Croatia International prikupljala podatke o poslovnim ljudima hrvatskog podrijetla u Kanadi i objavila 1994. godine telefonski imenik s više od 700 plaćenih reklama poduzeća, liječničkih ordinacija, odvjetničkih kancelarija i slično u vlasništvu Hrvata. Od te godine društvo svake godine izdaje taj imenik koji služi uspostavi poslovnih kontakata ne samo u Kanadi nego i u Hrvatskoj. Za vrijeme Zagrebačkog velesajma Croatia International nekoliko godina zaredom dovodi hrvatske poslovne ljude iz Kanade, koji imaju svoja izlagačka mjesta i tim putem nastoje uspostaviti poslovnu suradnju Hrvata dijaspore s poslovnim ljudima u domovini. U razdoblju između 1992. i 2005. godine stručnjaci hrvatskog podrijetla u području građevinarstva, veterine i drugih grana gospodarstva i znanosti, razmjenjivali su svoja iskustva i izume na Zagrebačkom velesajmu s hrvatskim stručnjacima i zainteresiranim strankama. Hrvatski poslovni ljudi Kanade

---

706 Program i ciljevi Croatia Internationala, Toronto, 1990.

707 Autorov razgovor s predsjednikom Croatia Internationala, Krešimirom Mayerom iz Toronta, Zagreb, 15. 7. 2010.

Marin Sopta
**XI. Prinos kanadskih
 Hrvata političkom,
 društvenom i ekonom-
 skom životu i razvoju
 Kanade**

Slika 93.
 Mira i Krešo Mayer

na Velesajmu prikazuju kanadske proizvode u suradnji s Hrvatskom gospodarskom i obrtničkom komorom. Croatia International bio je u Torontu domaćin velikoj grupi članova Hrvatske obrtničke komore iz Zagreba, i tom su prigodom svojim gostima omogućili brojne poslovne susrete kao i obilazak mnogih industrijskih pogona.

Osim što je bilo domaćin i organiziralo razne sastanke i akcije poslovnim ljudima i stručnjacima iz Hrvatske, Društvo je ugostilo različite kazališne grupe, zborove, orkestre i individualne umjetnike. Između ostalog, Društvo je organiziralo veoma uspješne koncerte hrvatskom židovskom komornom zboru „Lira“ iz Zagreba, poznatoj pijanistici svjetske reputacije Martini Filjak, kao i svjetski poznatom Zagrebačkom kvartetu, najstarijem hrvatskom komornom orkestru, osnovanom 1919. godine. Gostovanje Zagrebačkog kvarteta, koji je nastupao diljem svijeta u prestižnim prostorima – The New York UN Concert Hall, The Sydney Opera House, London St. Johns Smith, The Berlin Schauspielhaus – izazvalo je veliko zanimanje ne samo hrvatskih ljubitelja glazbe nego i Kanađana. Gostovanje poznatog djevojačkog zbora „Zvezdice“ iz Zagreba, kojima je Croatia International organizirala sedam koncerata, oduševilo je publiku, osobito nakon nastupa na kanadskim TV-postajama, gdje su pjevale tradicionalne božićne pjesme na hrvatskom jeziku. Vodstvo i članovi Društva održali su velik broj sastanaka s hrvatskim ministrima gospodarstva, turizma, zdravstva i socijalne skrbi, s predsjednicima Hrvatske gospodarske komore. Također, delegaciju Društva primili su predsjednici Republike Hrvatske, dr. Franjo Tuđmana i Stjepan Mesić. Unatoč tome što je osnovana kao hrvatsko-kanadska neprofitna organizacija, tijekom vremena vodstvo Croatia Internationala

Marin Sopta

**XI. Prinos kanadskih
Hrvata političkom,
društvenom i ekonom-
skom životu i razvoju
Kanade**

dobilo je svjetski pečat. Naime, u vodstvo su ušli uspješni poslovni ljudi iz Argentine, Krešimir Jerković i Jorge Francetić te Pero Novak iz SAD-a. Određeni broj članova Croatia Internationala vratio se sa svojim obiteljima u Hrvatsku, gdje su otvorili poslovne pogone ili ugostiteljske objekte. Među najuspješnije povratnike članove Croatia Internationala na prvome mjestu treba spomenuti člana predsjedništva Peru Novaka, koji je sa četrnaest poslovnih partnera kupio hotel Dubrovnik u središtu Zagreba. Zanimljivo je da je Društvo osnovalo i Centar za povratak iseljenih Hrvata u Hrvatsku, u sklopu kojeg su formirali različite odjele, na primjer za poljoprivredu, stočarstvo, građevinarstvo, ekološki turizam i druge.⁷⁰⁸ Nažalost, ti programi nisu imali osobit uspjeh, između ostalog i stoga što vlade Republike Hrvatske nemaju nikakvu strategiju ili program suradnje za svoje iseljenike.

ZAKLJUČCI

Na temelju dugogodišnjih istraživanja i proučavanja znanstvene literature i razne građe koju je koristio za ovu analizu, autor je došao do nekoliko zaključaka koji daju povijesnu sliku razvoja i djelovanja Hrvata u Kanadi nakon Drugoga svjetskog rata, točnije od 1945. do 1995. godine.

Ova analiza u prvom redu daje društvenu, gospodarsku, kulturnu i političku povijest Hrvata u Kanadi. Istraživanjem se potvrdila hipoteza da je oblikovanje identiteta hrvatske skupine u Kanadi određeno socio-kulturnom formatizacijom pojedinih obilježja narodnog identiteta. Posebno su u toj formatizaciji važni jezični, vjerski i tradicijski aspekti. Oko tih aspekata uspostavljene su brojne udruge, organizacije, župe. Solidarnost ugrađena u njih izrazito je velika. Podaci pokazuju da je solidarnost ugrađena u župe veća negoli solidarnost ugrađena u druge kulturne udruge i organizacije. Naime, na temelju znanstvene literature i drugih izvora nedvojbeno se dolazi do zaključka kako su društvene promjene, i političke i ekonomske, utjecale na život Hrvata kako u domovini tako i u Kanadi. Bez obzira na svoju malobrojnost u odnosu na mnogoljudnije i moćnije narode, Hrvati su također bili zahvaćeni migracijskim procesima u 20. stoljeću, političkim previranjima prouzročenim dvama svjetskim ratovima i ekonomskim krizama. Svaki od spomenutih događaja imao je velik utjecaj na život i djelovanje Hrvata u domovini i u Kanadi.

U ovoj analizi može se vidjeti da su Hrvati bili dio globalnih migracijskih procesa po završetku Drugoga svjetskog rata prouzročenih političkim posljedicama i ekonomskim prilikama koje su vladale u to vrijeme u cijeloj Europi. Najveći dio hrvatskih useljenika u Kanadu po završetku Drugoga svjetskog rata činili su politički izbjeglice koji nisu htjeli prihvatiti političku realnost i pomiriti se s porazom u ratu te ostati živjeti u komunističkoj Jugoslaviji. Hrvatski politički izbjeglice po dolasku u Kanadu

osnovali su nove političke stranke i mnoga društva, koja su unijela novu dinamiku u društveni i kulturni život hrvatskih zajednica u Kanadi.

Veoma je važno istaknuti da su ta društva i političke stranke bili registrirani kod nadležnih kanadskih vlasti i da su svi oni djelovali u skladu s kanadskim zakonima. Također su kroz svoj rad usvajali i učili demokratske procese i tako pridonijeli većem stupnju tolerancije i uvažavanja drukčijih političkih stavova.

Ova analiza pokazuje da je jedan od problema Hrvata u Kanadi poslije Drugoga svjetskog rata bila njihova borba za priznavanje nacionalne pripadnosti, to jest nastojanje da ih Kanadani uvažavaju i oslovljavaju kao Hrvate a ne kao Jugoslavenne. Ta činjenica objašnjava ne samo osnivanje mnogih političkih organizacija kojih je primarni cilj bilo ostvarenje slobode hrvatskog naroda nego sportskih i kulturnih društava, folklornih grupa, glavni cilj kojih je bilo promoviranje hrvatske kulture i jezika te narodnih običaja.

Analiza pokazuje da su različite aktivnosti Hrvata u Kanadi, počevši od dijeljenja letaka na raznim jezicima, pod naslovom „Do not call me Yugoslav“ („Molim vas ne zovite me Jugoslavenom“), mnogobrojne antijugoslavenske demonstracije i komemoracije, osnivanje velikog broja nogometnih klubova pod imenom Croatia, osnivanje Katedre za hrvatski jezik i kulturu na Sveučilištu Waterloo kao i na sveučilištu York u Torontu, imale za cilj pokazati i dokazati sugrađanima, Kanadanima drugog etničkog podrijetla i kulture, hrvatsku nacionalnu pripadnost i vlastitu kulturu.

Formatizacija hrvatskog identiteta u Kanadi zbiva se u četverokutu: kulturne udruge – vjerske udruge – sportske udruge – političke udruge. Analiza daje prednost onoj polaznoj hipotezi po kojoj je uporaba političkih udruga oslonjena na racionalni uvid kako se njihovom uporabom mogu uspješnije ostvariti neki temeljni ciljevi kulturnih udruga, napose pravo na jezik, pravo na priznanje posebnih blagdana itd. Na srodan način funkcioniraju i sportske udruge.

Analiza također pokazuje da su hrvatske katoličke župe u Kanadi odigrale najznačajniju i najveću ulogu ne samo u očuvanju katoličke vjere hrvatskih doseljenika nego, što je također vrlo važno, u očuvanju nacionalnog i kulturnog identiteta kanadskih Hrvata. Budući da je djelovanje hrvatskih katoličkih župa u Kanadi nerazdvojivo vezano s domovinskom Crkvom, može se zaključiti da je proces očuvanja katoličke vjere, nacionalnog i kulturnog identiteta išao paralelno u dva smjera istom cilju, kako u domovini tako i u iseljeništvu.

Također, Hrvati su kroz sport, kako na individualnoj tako i na timskoj razini, dali velik doprinos ne samo promociji hrvatskog imena nego i promociji, što je veoma važno istaknuti, svoje nove domovine Kanade. Njihovi uspjesi u boksu, hokeju i klizanju na ledu te u nogometu bili su najbolja reklama za Kanadu u svijetu.

Važno je istaknuti generacijske i druge razlike među Hrvatima Kanade. Istraživanja su pokazala da su interesi i razmišljanja, a osobito politički stavovi političkih emigranata koji su došli u Kanadu odmah poslije Drugoga svjetskog rata drukčiji od onih Hrvata koji su se doselili u Kanadu prije Drugoga svjetskog rata ili pak onih koji su došli kasnije, 1960-ih i 1970-ih godina. Međutim važno je konstatirati da su, bez obzira na generacijske razlike, svi oni imali iste ideale i cilj, a to je san o slobodi hrvatskoga naroda.

Razmatrajući kanadsku državnu politiku multikulturalizma, pokazuje se, između ostalog, kako je njezin glavni cilj ostvarenje nacionalnog jedinstva zemlje, međusobnih odnosa različitih etničkih i kulturnih grupa u Kanadi te pružanje materijalne i druge pomoći etničkim skupinama kako bi očuvale i promovirale svoju kulturu, jezik i narodne običaje. Hrvati u Kanadi znali su objeručke prihvatiti tu politiku i sve njezine koristi u promociji svoje kulture i jezika, folkloru i narodnih običaja.

Multikulturalizam, kao državna praksa u Kanadi, znatno je utjecao na specifičnost oblikovanja hrvatskog identiteta u Kanadi. Pri tome treba razlikovati normativni oblik multikulturalizma, sa sistemski ugrađenim pravima i mogućnostima, od realne državne prakse prema Hrvatima u Kanadi, koja je u više razdoblja bila pod izravnim utjecajem međudržavnih odnosa Kanade i Jugoslavije. Ta je činjenica osnažila mogućnosti razvitka političkih udruga kanadskih Hrvata.

Prema osnovnom ansamblu kulturnih, vjerskih, sportskih i političkih udruga kanadski Hrvati slični su drugim odseljeničkim hrvatskim zajednicama. No, postoje među njima i razlike. Prvo, ondje se nije učvrstila krovna kulturna udruga, kakve su, primjerice u SAD-u, hrvatske bratske zajednice ili hrvatske katoličke zajednice. Drugo, uloga političkih udruga kao operativnih „jedinica“ kulturne mreže veća je nego u drugim hrvatskim odseljeničkim zajednicama pa se može reći da postoje sličnosti s odseljeničkom zajednicom Hrvata u Australiji. Također, naglašen je autoritet vjerskih župa i misija. Po tome je odseljenička zajednica Hrvata u Kanadi slična odseljeničkoj zajednici u Njemačkoj. Korijeni tih razlika leže koliko u malobrojnosti kanadske hrvatske zajednice toliko i u re-

lativno sabijenom, komprimiranom vremenu evolucije njezine identitetske infrastrukture. Stoga veću važnost zadobivaju one organizacijske tvorevine koje obećavaju veći uspjeh u kraćem vremenu: dakle, vjerske i političke udruge.

Ova analiza pokazuje također da su svjetska politička zbivanja, poput Drugoga svjetskog rata ili kasnije slom komunizma u istočnoj Europi, imala dubok odjek među Hrvatima u domovini i u iseljeništvu. Kanadski Hrvati nisu imali jedinstven odnos i poglede na politička zbivanja iz tog vremena, a ipak su u vrijeme Domovinskog rata bili jedinstveni.

Na kraju treba spomenuti i neke poteškoće u radu na ovoj knjizi. U prvom redu to se odnosi na pomanjkanje znanstvene literature, ali i arhivskog i drugog gradiva za ovu temu. Zbog toga je autoru bilo nemoguće ući dublje u pojedine segmente života Hrvata Kanade. Stoga će biti poželjno i potrebno nastaviti s daljnjim sličnim istraživanjima koja će otkriti šire spoznaje iz povijesti i suvremenog života Hrvata Kanade.

LITERATURA I IZVORI

-
- Adria Ottawa, Dvadeset četvrti nogometni turnir Hrvatskog nacionalnog nogometnog saveza za Kanadu i USA, Spomen knjiga, Ottawa, 1987. god.*
- Adria – Sudbury, Dvadeset peti turnir Hrvatskog nacionalnog nogometnog saveza za Kanadu i USA, Spomen knjiga, Sudbury, 1988. god.*
- Ahamed, B. (1987.), *Participation of Different Ethnic Groups in Postsecondary Education*, Multiculturalism, Secretary of State.
- Anderson, A. B. i Frideres, J. S. (1981.), *Ethnicity in Canada: Theoretical Perspectives*, Toronto.
- Bajić, D. i Jugović, M. (2007.), *Lučonoše Hrvatskog državnog prava u slobodnom svijetu*, Graphos Printing Ltd., Mississauga.
- Baloban, J. (2005.), *U potrazi za identitetom*, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb.
- Baotić, V. (2002.), *Hamilton-Croatia, Knjižica inačica sportskih podataka*, Hamilton.
- Basran, G. S. (1983.), Canadian Immigration Policy and Theories of Racism. U: Li, P. S. i Bolaria, B. S. (ur.), *Racial Minorities in Multicultural Canada* (str. 3-14), Toronto, Garamond Press.
- Bekavac, I. (2003.), *Gojko Šušak 1945.–1998.*, Spomenica uz petu obljetnicu smrti, Udruga za promicanje hrvatskog identiteta i prosperiteta, Zagreb.
- Beljo, A., Bobešić, Z., Grubišić, V., Krasić, Lj. i Meheš, M. (1983.), *Croatians in the Sudbury Centennial, Canadian-Croatian Folklore Festival, Spomen knjiga*, Sudbury.
- Benko Grado, A. (1930.), *Migraciona enciklopedija*, Svezak 1, Kanada, Zagreb.
- Bibby, W. R. (1987.), Bilingualism and Multiculturalism: A National Reading. U: Driedger, L. (ur.), *Ethnic Canada*,

Identities and Inequalities, Copp Clark Pitman Ltd.
Toronto.

- Bienvenue, R. M. i Goldstein, J. E. (1985.), *Ethnicity and Ethnic Relations in Canada*, 2nd ed. Butterworths, Toronto.
- Boban, fra Duje i organizacijski odbor za pripremu knjige: *Hrvatska katolička župa Majka Božja Bistrička, Calgary 1967.–1992.*, Calgary, 1992.
- Bobeta, L. (1992.), *Rat u Hrvatskoj*, Toronto.
- Bogadi, V. (2001.), Toronto 1961.–2001., *Spomen knjiga 50. godišnjice Naše Gospe Kraljice Hrvata*, Toronto, 2001.
- Brkić, M. (2007.), *Glenorchy Knights 1957–2007*, Glenorch.
- Burnet, J. (1987.), Multiculturalism in Canada. U: Driedger, L. (ur.), *Ethnic Canada, Identities and Inequalities*, Copp Clark Pitman, Toronto.
- Buterin, A. K. (2008.), Životni san Hrvatice iz Toronta. U: Kukavica, V. (ur.), *Hrvatski iseljenički zbornik 2009. god.*, Hrvatska matica iseljenika, Zagreb.
- Calgary, Hrvatska katolička župa Majka Božja Bistrička 1967.–1992.*, *Spomen knjiga*, Calgary, 1992.
- Clement, W. (1975.), *The Canadian Corporate Elite*, McClelland and Stewart, Toronto.
- Crnički, S. (2002.), *Moje uspomene*, Vlastita naklada autora, Zagreb.
- Croatia – Canada, XVII. Hrvatsko-kanadski folklorni festival, Spomen knjiga*, Norval, 1991.
- Croatia Hamilton, Petnaesti nogometni turnir Hrvatskog nacionalnog nogometnog saveza za Kanadu i USA, Spomen knjiga*, Hamilton, 1978. god.
- Croatia London – St. Thomas, Spomen knjiga*, Monolith Printing Ltd., Toronto, 1990.
- Croatia Toronto 1956.–1986.*, *Spomen knjiga*, Monolith Printing Ltd., Toronto, 1986.
- Croatia Hamilton, Dvadeset treća godišnjica HNSD Croatia Hamilton, Spomen knjiga*, Hamilton, 1980.
- Cummins, J. (1983.), *Heritage Language Education: A Literature Review*, Minister of Education, Ontario, Toronto.
- Čičak-Chand, R. (1993.), Hrvatske etničke župe u Kanadi: značaj i djelovanje, *Migracijske teme*, 2: 117-139.
- Čizmić, I. (1994.), *Povijest Hrvatske bratske zajednice 1894.–1994.*, Golden marketing, Zagreb.

- Čizmić, I., Sopta, M. i Šakić, V. (2005.), *Iseljena Hrvatska*, Golden marketnig-Tehnička knjiga, Zagreb.
- Čizmić, I., Miletić, I. i Prpić, G. (2000.), *From the Adriatic to Lake Erie – A History of Croatians in Greater Cleveland*, Cleveland.
- Čizmić, I. (1998.), O strukturi i društveno-političkim odnosima u hrvatskom iseljeništvu. U: Šakić, V., Jurčević, J. i Sopta, M. (ur.), *Budućnost iseljene Hrvatske*, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb.
- Čizmić, I. (2003.), Croatian Diaspora's Representation in Parliament: Affirmative or Negative. U: Šakić, V., Duncan, H., Sopta, M. (ur.), *Immigrants and Homeland*, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb.
- Čizmić, I., Sopta, M. i Šakić, V. (2006.), Nacionalni, kulturni i socijalni identitet iseljene Hrvatske. U: Kukavica, V. (ur.), *Hrvatski iseljenički zbornik 2007. god.*, Hrvatska matica iseljenika, Zagreb.
- Čizmić, I., Sopta, M. i Šakić, V. (2007.), Hrvati u svjetskom migracijskom kontekstu. U: Kukavica, V. (ur.), *Hrvatski iseljenički zbornik 2008. god.*, Hrvatska matica iseljenika, Zagreb.
- Čović, M. (2002.), *Priča o lopti*, Croatia knjiga, Zagreb.
- Čosić, V. (1992.), Hrvati u Quebecu. U: *Hrvati i Novi svijet (Amerike)*, Dubrovnik, *Časopis za književnost i znanost*, Nova serija, Godište III, broj 5, Matica hrvatska – Ogranak Dubrovnik, Zagreb.
- Driedger, L. (ur.) (1987.), *Ethnic Canada, Identities and Inequalities*, Copp Clark Pitman Ltd., Toronto.
- Duraković, A. (1972.), *Mjesto Muslimana u Hrvatskoj narodnoj zajednici*, Toronto.
- Elliott, L. J. i Fleras, A. (1990.), Immigration and the Canadian Ethnic Mosaic. U: Li, S. P. (ur.), *Race and Ethnic Relations in Canada*, Oxford University Press, Toronto.
- Fabek, B. (1983.), *25 godina Hrvatske katoličke župe Hamilton*, Graphos tisak, Toronto.
- Godler, Z. (1980.), *Croatia to Canada Migration between the Wars: Immigration and Socialization*, neobjavljena doktorska disertacija, University of Toronto.
- Godler, Z. (1978.), Odgoj i obrazovanje djece useljenika: etnicitet i integracija – kanadska perspektiva. U: Čizmić, I., Jončić, K., Klemenčić, V., Rotković, R. i Telišman, T. (ur.), *Iseljništvo naroda i narodnosti Jugoslavije i njegovo uzajamne veze s domovinom*, Zbornik, Zagreb.

- Grubišić, V. (1976.), *Croatia Toronto 1956–1976*, City Publishing Company, Mississauga.
- Herman, V. H. (1988.), *A New Hearth – Novo Ognjište, The Story of Ontario Croatians*, neobjavljeni rukopis, Toronto.
- Herman, V. H. (1978.), Položaj Hrvata u strukturi etničkih odnosa u Kanadi. U: Čizmić, I., Jončić, K., Klemenčić, V., Rotković, R. i Telišman, T. (ur.), *Iseljeništvo naroda i narodnosti Jugoslavije i njegove uzajamne veze s domovinom*, Zbornik, Zagreb.
- Hockenos, P. (2003.), *Homeland Calling*, Cornell University.
- Hoerder, D. (1972.), *The Immigrant Labor Press in North America 1840–1970*, Greenwood Press New York.
- Holjevac, V. (1968.), *Hrvati izvan domovine*, Matica hrvatska, Zagreb.
- Hrvatska katolička župa Srca Marijina 1961.–1986., Spomen knjiga*, Vancouver, 1986.
- Hrvatsko veleposlanstvo u Kanadi – Zlatna knjiga darovatelja*, Graphos Printing Ltd., Mississauga, 1999.
- Jareb, J. (1982.), *Političke uspomene i rad dra Branimira Jelića*, izdavač Mirko Šamija, Croatian Franciscan Press, Chicago.
- Jareb, J. (1995.), *Pola stoljeća hrvatske politike*, Institut za suvremenu povijest, Zagreb.
- Jelić-Butić, F. (1983.), *Hrvatska seljačka stranka*, Globus, Zagreb.
- Jolić, R. i Grbeša, J. (2000.), *Stoljeće vjernosti (A Century of Fidelity)*, Jubilarna knjiga o franjevcima Hrvatske franjevačke kustodije svete Obitelji za Ameriku i Kanadu. The Years of Our Lord, Chicago, Illinois.
- Jurčević, J. (2005.), Prinosi iseljeništva uspostavi hrvatske države. U: Kukavica, V. (ur.), *Hrvatski iseljenički zbornik 2006. god.*, Hrvatska matica iseljenika, Zagreb.
- Juričić, Ž. (1978.), Etničnost: primjer jugoslavenskih doseljenika u Victoriji. U: Čizmić, I., Jončić, K., Klemenčić, V., Rotković, R. i Telišman, T. (ur.), *Iseljeništvo naroda i narodnosti Jugoslavije i njegove uzajamne veze s domovinom*, Zbornik, Zagreb.
- Kadić, A. (1993.), *Iseljena Hrvatska*, drugo dopunjeno izdanje, Matica hrvatska, Split.
- Kanadsko-Hrvatski kongres Vancouver – Zagreb, 5. obljetnica 1993.–1998.*, Vancouver, 1998.

- Kecerin, I. (2002.) *25 godina Župe hrvatskih mučenika – Mississauga*, Mississauga.
- Kisić, I. (1985.), *Priručnik za mjesne odbore Hrvatskog narodnog vijeća 1974.–1985.* Izvršni odbor Hrvatskog narodnog vijeća, Caracas – New York. Tisak E. T. P. Don Bosco, Caracas, Venezuela.
- Korsky, I. (1991.), *Hrvatski nacionalizam*, drugo izdanje, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb.
- Korsky, I. (2005.), *Iz ideala u stvarnost*, Nakladnik Hrvatska republikanska zajednica, Tiskara Kasanić, Zagreb.
- Kovačić, M. (1970.), *Od Radića do Pavelića*, Knjižnica *Hrvatske revije*, Barcelona – München.
- Krasić, Lj. (2007.), *Hrvatske župe u Americi i Kanadi: povijest, statistike, stanje*, Hrvatski kalendar za 1997. god., Croatian Franciscan Press, Chicago.
- Krizman, B. (1986.), *Pavelić u bjekstvu*, Globus, Zagreb.
- Kukavica, V. (ur.) (1998.), *Hrvatski iseljenički zbornik 1999. god.*, Hrvatska matica iseljenika, Zagreb.
- Kukavica, V. (ur.) (1999.), *Hrvatski iseljenički zbornik 2000. god.*, Hrvatska matica iseljenika, Zagreb.
- Kukavica, V. (ur.) (2009.), *Hrvatski iseljenički zbornik 2010. god.*, Hrvatska matica iseljenika, Zagreb.
- Kušan, J. (2000.), *Bitka za Novu Hrvatsku*, Otokar Keršovani d.o.o., Rijeka.
- Lambert, M., Ledoux, M. i Pendakur, R. (1989.), *Visible Minorities in Canada 1986: A Graphic Overview*, Policy and Research Unit, Multiculturalism and Citizenship, Ottawa.
- Latković, R. (2001.), *Živjeli smo i borili se za Hrvatsku, Uspomene i dokumenti 1930.–1990.*, Naklada Juričić d.o.o., Zagreb.
- Li, P. S. (ur.) (1990.), *Race and Ethnic Relations in Canada*, Oxford University Press, Toronto.
- Li, P. S. (1990.), Race and Ethnicity. U: Li, S. P. (ur.), *Race and Ethnic Relations in Canada*, Oxford University Press, Toronto.
- Lynch, J. (1986.), *Multicultural Education Principles and Practice*, Routledge & Kegan Paul, London.
- Maček, V. (1957.), *In the Struggle for Freedom*, The Pennsylvania State University Press.
- Markotić, V. (1988.), *Emigrants from Croatia and their Achievements*, Western Publishers, Calgary.

- Mesić, M. (2002.), *Međunarodne migracije, tokovi i teorije*, Societas, Zagreb.
- Mijatović, A. (1999.), *Deset godina Hrvatske demokratske zajednice*, Nakladnik Hrvatska demokratska zajednica, Spomen knjiga, Zagreb.
- Mijatović, A. (2000.), *Pregled političkog i državnog rada dr. Franje Tuđmana*, Zaklada hrvatskog državnog zavjeta, Zagreb.
- Mrkitch, D. (1970.), *A History of the Croat Immigration to Canada*, rujan – studeni.
- Multiculturalism: What is it Really About? Multiculturalism and Citizenship Canada*, Službena brošura vlade Kanade.
- Naylor, R. T. (1999.), *Patriots & Profiteers: On Economic Warfare, Embargo Busting and State-Sponsored Crime*, McClelland & Stewart Inc., Toronto.
- Nikolić, V. (1985.), *Tragedija se dogodila u svibnju*, knjiga prva i druga, Knjižnica *Hrvatske revije*, Barcelona – München.
- Oršanić, I. (1973.), *Oslobođenje i sloboda*, Ateneo Republicano Croata, Buenos Aires.
- Oršanić, I. (1979.), *Vizija slobode*, Ateneo Republicano Croata, Buenos Aires.
- Pandžić, S., Grubišić, V. i Grubišić, M. (2002.), *Hrvatski društveni kulturni centar Norval 1977.–2002.*, *Spomen knjiga*, Norval.
- Pavešković, N. (1970.), *Croatians in Canada*, University of Toronto Press, Toronto.
- Pejović, Z. (1989.), *Boulevard of Dreams: Croatians and Education in Ontario*, neobjavljena doktorska disertacija, York University.
- Perić, I. (2003.), *Vladko Maček: politički portret*, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb.
- Petranović, V. (1965.), *Croatia – HSD Vancouver 1961–1965*, Hazldine Press Ltd., Vancouver.
- Petranović, V. i Plečko, M. (1997.), *Društvo prijatelja Matice hrvatske Vancouver*, Vancouver.
- Pokos, N. (2001.), Iseljavanje iz Hrvatske u posljednjem desetljeću. U: Kukavica, V. (ur.), *Hrvatski iseljenički zbornik 2002. god.*, Hrvatska matica iseljenika, Zagreb.
- Porter, J. (1965.), *The Vertical Mosaic: An Analysis of Social Class and Power in Canada*, University of Toronto Press, Toronto.

- Prpić, J. (1997.), *Hrvati u Americi*, Hrvatska matica iseljenika, Zagreb.
- Radelić, Z. (1996.), *Hrvatska seljačka stranka 1941.–1950.*, Zagreb.
- Radica, B. (1971.), *Sredozemni povratak*, Knjižnica *Hrvatske revije*, Barcelona – München.
- Radoš, R. (2005.), *Hrvatski iseljenici i integracija Republike Hrvatske u EU*, Hrvatska matica iseljenika, Zagreb.
- Rasporich, A. (1982.), *For a Better Life: A History of Croatians in Canada*, McClelland and Stewart Ltd., Toronto.
- Rasporich, A. (1992.), Tri pokoljenja hrvatskih doseljenika u Kanadi. U: *Hrvati i Novi svijet (Amerike)*, (u povodu 500-te obljetnice otkrića Amerike), Dubrovnik, *Časopis za književnost i znanost*, Nova serija, Godište III, broj 5, Tiskara Puljko, Zagreb.
- Richmond, A. (1988.), *Immigration and Ethnic Conflict*, Macmillan, Toronto.
- Rioux, M. (1987.), The Development of Ideologies in Quebec. U: Driedger, L. (ur.), *Ethnic Canada Identities and Inequalities*, Copp Clark Pitman Ltd., Toronto.
- Roberts, W. L. i Clifton, A. R. (1990.), Multiculturalism in Canada: A Sociological Perspective. U: Li. S. P. (ur.), *Race and Ethnic Relations in Canada*, Oxford University Press, Toronto.
- Rogić, M. (1999.), *Dinamo–Croatia–Stuttgart 1971.–1996.*, Zagreb.
- Sadkovich, J. J. (2010.), *Tudman. Prva politička biografija*, Nakladnik Večernji list, Zagreb.
- Sančević, Z. (1992.), *Ususret svjetova 1492.–1992., Hrvati Amerike*, IRMO, Zagreb.
- Schatzer, P. (1998.), Returning Home to Build the State. U: Šakić, V., Duncan, H. i Sopta, M. (ur.), *Immigrants and Homeland*, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb.
- Serder Ivanda, K. (1998.), Uzroci i tijek hrvatskog useljavanja u Kanadu. U: Šakić, V., Jurčević, J. i Sopta, M. (ur.), *Budućnost iseljene Hrvatske*, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb.
- Smoljan, I. (1997.), *Hrvatska dijaspora*, Horizont Press, Zagreb.
- Sopta, M. i Scardellato, G. (ur.) (1994.), *Unknown Journey: A History of Croatians in Canada*, University of Toronto Press, Toronto.

- Sopta, M. (2008.), *Sveto ime Croatia. Hrvatski nogometni klubovi „Croatia“ u iseljeništvu*, Udruga „Hrvatska Dijaspora“ i Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb.
- Sopta, M. (2007.), Stotine iseljeničkih športskih klubova s imenom Croatia. U: Kukavica, V. (ur.), *Hrvatski iseljenički kalendar 2008. god.*, Hrvatska matica iseljenika, Zagreb.
- Sopta, M. (1998.), Hrvati u Kanadi. U: Šakić, V., Jurčević, J. i Sopta, M. (ur.), *Budućnost iseljene Hrvatske*, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb.
- Sopta, M. (2003.), Return to the Homeland: The Building of a State. U: Šakić, V., Duncan, H. i Sopta, M. (ur.), *Immigrants and Homeland*, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb.
- Stanković, V. (1980.), *Katolička crkva i Hrvati izvan domovine*, Vijeće za hrvatsku migraciju, Kršćanska sadašnjost, Zagreb.
- Stanković, V. (1997.), O Hrvatskoj inozemnoj pastvi. Hrvati brži od ostalog katoličkog svijeta. U: Kukavica, V. (ur.), *Hrvatski iseljenički zbornik 1998. god.*, Hrvatska matica iseljenika, Zagreb.
- Stanković, V. (2003.), *Kardinal Kuharić u hrvatskom iseljeništvu – Sjeverna Amerika*, Kršćanska sadašnjost, Glas koncila, Zagreb.
- Stanković, V. (1998.), O hrvatskoj inozemnoj pastvi. U: Šakić, V., Jurčević, J. i Sopta, M. (ur.), *Budućnost iseljene Hrvatske*, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb.
- Szuch, A. (1990.), *Croatian Canadian Papers – Series 66*, Inventory of the Multicultural History Society of Ontario, Papers F 1405, Archives of Ontario.
- Šakić, V. (1998.), Integracijski procesi domovinske i iseljene Hrvatske. U: Šakić, V., Jurčević, J. i Sopta, M. (ur.), *Budućnost iseljene Hrvatske*, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb.
- Šakić, V., Jurčević, J. i Sopta, M. (ur.) (1998.), *Budućnost iseljene Hrvatske*, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb.
- Šakić, V., Duncan, H. i Sopta, M. (ur.) (2003.), *Immigrants and Homeland*, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb.
- Šola, D. (1998.), Uloga i iskustvo Hrvata u kanadskoj politici. U: Šakić, V., Jurčević, J. i Sopta, M. (ur.), *Budućnost*

- iseljene Hrvatske*, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb.
- Šprajc, S., Šprajc, F. i Mihoković, M. (1983.), *Spomen knjiga Hrvatske župe sv. Križa 1958.–1983.*, Hamilton.
- Šuljak, D. (1997.), *Croatia's Struggle for Independence: A Documentary History*, Croatian Information Service, Arcadia, California.
- Tomović, V. (1978.), Broj i društveni položaj naših iseljenika u Kanadi. U: Čizmić, I., Jončić, K., Klemenčić, V., Rotković, R. i Telišman, T. (ur.), *Iseljeništvo naroda i narodnosti Jugoslavije i njegove uzajamne veze s domovinom*, Zbornik, Zagreb.
- Ujimoto, K. V. (1990.), Studies of Ethnic Identity and Race Relations. U: Li, S. P. (ur.), *Race and Ethnic Relations in Canada*, Oxford University Press, Toronto.
- Vidov, B. (1973.), *Kalendar Kolisanskih Hrvata*, Kiev Printers Ltd., Toronto.
- Vidov, B. (1973.), *Godišnjak Molisanskih Hrvata, Mundimitra, Stiflića i Žive vode – Kruča*, Toronto.
- Vrančić, V. (1977.), *U službi domovine*, Naklada pisca, Buenos Aires.
- Weber, M. (1987.), Ethnic Groups. U: Driedger, L. (ur.), *Ethnic Canada, Identities and Inequalities*, Copp Clark Pitman Ltd., Toronto.
- Winland, N. D. (2007.), *We are Now a Nation, Croats between „Home“ and „Homeland“*, University of Toronto Press Incorporated.
- Winland, N. D. (2003.), Croats in Canada or Croats – Canadians. U: Šakić, V., Duncan, H. i Sopta, M. (ur.), *Immigrants and Homeland*, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb.
- World Migration 2005, International Organization for Migration, Geneva, Switzerland.

Novine i časopisi

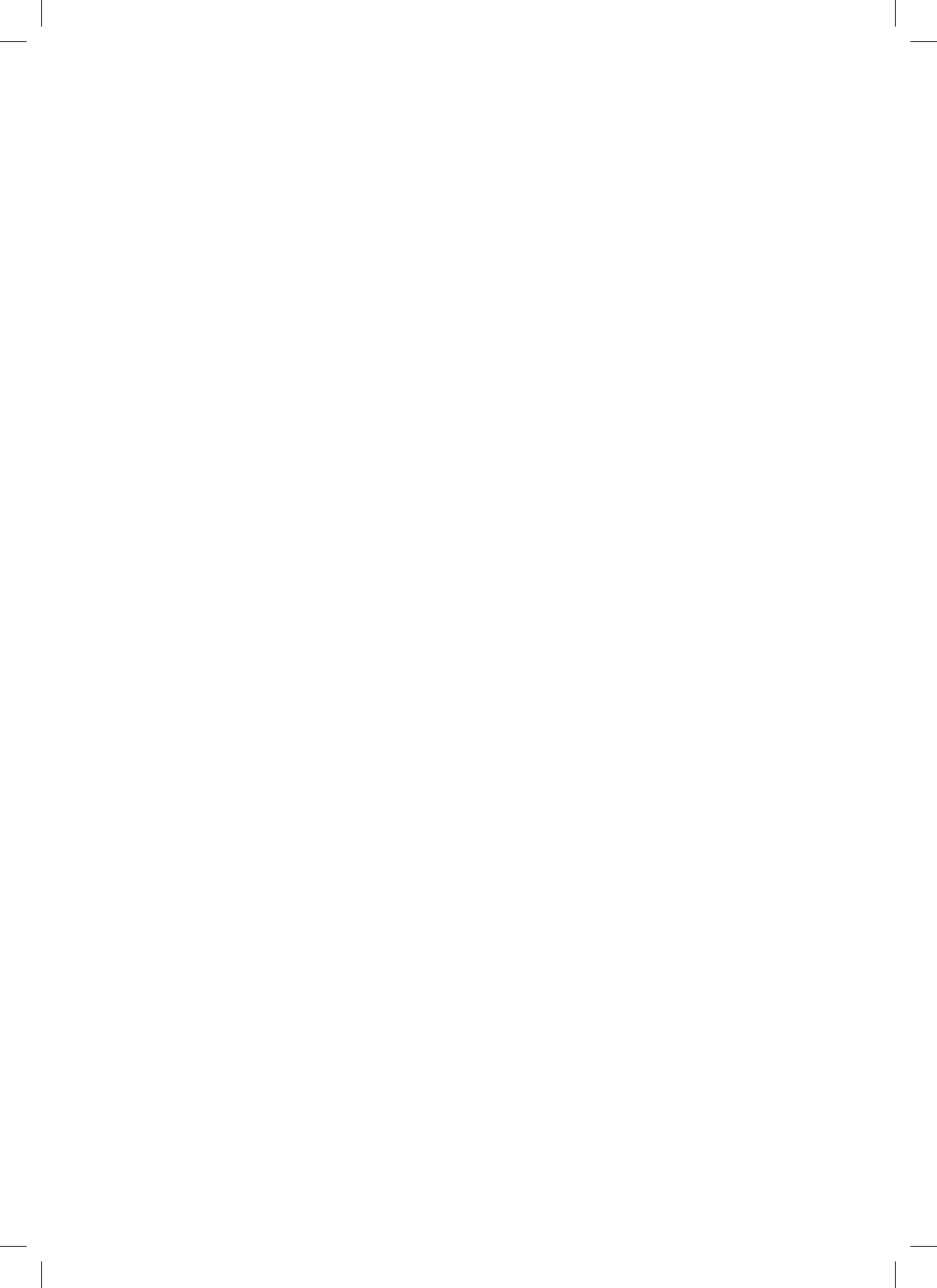
- Canadian Diversity* Vol. 4:3, Fall 2005., ur. Jack Jedwab
(tromjesečni časopis, Association for Canadian Studies),
Montreal
- Croatia*, Buenos Aires
- Danica* (neovisni hrvatski tjednik), Chicago
- Domovina Hrvatska* (neovisni tjednik), Toronto
- Fokus* (tjednik), Zagreb
- Gaudeamus* (mjesečno glasilo, Almae Matris Croaticae
Alumni), Toronto
- Hrvat* (glasilo društva Hrvata u Velikoj Britaniji)
- Hrvatska budućnost* (mjesečnik, glasilo Hrvatske republikan-
ske stranke), San Gabriel
- Hrvatska država* (službeno glasilo Hrvatskog narodnog od-
bora), München
- Hrvatska gruda* (glasilo Hrvatskog oslobodilačkog pokreta),
Madrid
- Hrvatska iskra* (neovisni mjesečnik), Toronto
- Hrvatske novine* (glasilo gradišćanski Hrvata), Željezo –
Eisenstadt
- Hrvatski glas* (službeno glasilo Hrvatske seljačke stranke,
Winnipeg)
- Hrvatski list* (neovisni hrvatski tjednik), Mainz – Malmö –
Washington
- Hrvatski narod* (službeno glasilo Hrvatskog oslobodilačkog
pokreta), Buenos Aires
- Hrvatski put* (nezavisni mjesečnik), Toronto
- Hrvatski tjednik* (neovisni tjednik), Melbourne
- Hrvatski tjednik* (neovisni tjednik), New York
- Macleans* (tjednik), Montreal
- Nezavisna Država Hrvatska* (službeno glasilo Ujedinjenih
Hrvata Kanade), Toronto
- Nova Hrvatska* (nezavisni tjednik), London
- Novosti*, Beograd
- Obrana* (službeno glasilo Hrvatskog narodnog otpora), Ma-
drid
- Otpor* (službeno glasilo Hrvatskog narodnog otpora), Chicago
- Rakovica* (mjesečnik Hrvatske republikanske stranke), Los
Angeles

- Republika Hrvatska* (tromjesečni časopis Hrvatske republikanske stranke), Buenos Aires
- Slobodna Dalmacija* (dnevne novine), Split
- Spremnost* (tjednik Hrvatskog oslobodilačkog pokreta), Sydney
- The Calgary Herald* (dnevne novine), Calgary
- The Calgary Sun* (dnevne novine), Calgary
- The Canadian Jewish News*, Toronto
- The Globe and Mail* (dnevne novine), Toronto
- The Mississauga News*, Mississauga
- The New York Times* (dnevne novine), New York
- The Ottawa Citizen* (dnevne novine), Ottawa
- The Ottawa Sun* (dnevne novine), Ottawa
- The Toronto Star* (dnevne novine), Toronto
- The Toronto Sun* (dnevne novine), Toronto
- Večernji list* (dnevne novine), Zagreb
- Veza* (glasilo Saveza kanadsko-hrvatskih društava), Sudbury
- Vjesnik* (dnevne novine), Zagreb
- Zajedničar* (tjednik, službeno glasilo Hrvatske bratske zajednice), Pittsburgh

---

SAŽETAK

U knjizi je upotpunjeno i sistematizirano znanje o skupu društvenih transformacija koje su oblikovale hrvatsku zajednicu u Kanadi u razdoblju od 1945. do 1995. godine. Pokazalo se da odabrano razdoblje nije slučajno. U njegovu se okviru osnažuju i zbivaju temeljni procesi što oblikuju hrvatsku zajednicu u Kanadi. Stoga njihove analize omogućuju, figurativno rečeno, anatomske uvid u samu zajednicu. Ostvarena su dva posebna cilja rada. (a) Prvi je poseban cilj bio istražiti specifičnu formatizaciju zajednice kanadskih Hrvata uz pomoć političkih udruga i organizacija. (b) Drugi poseban cilj bio je istražiti specifičnu formatizaciju zajednice kanadskih Hrvata uz pomoć kulturnih i vjerskih udruga i organizacija.

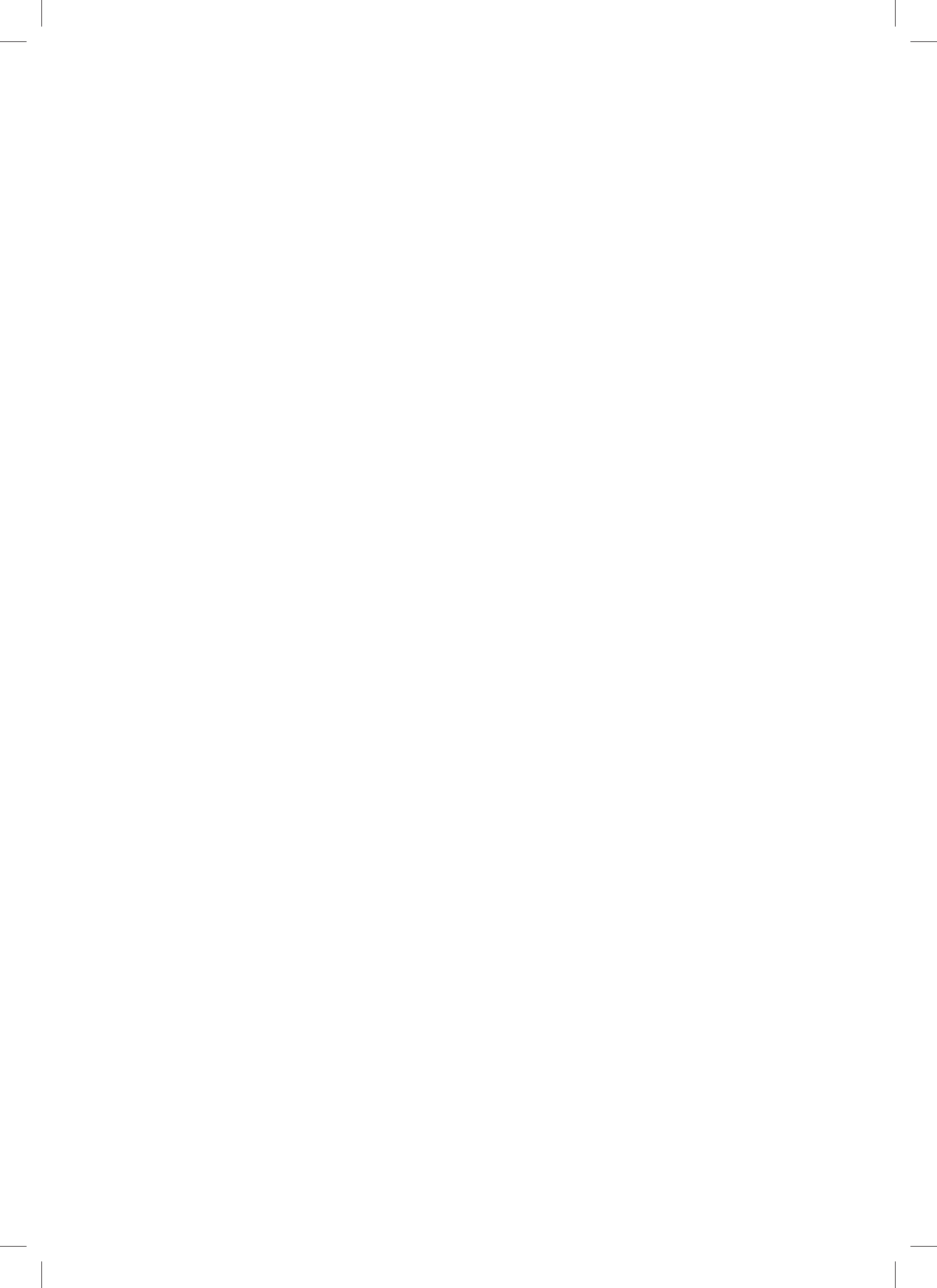
Pokazalo se kako je evolucija zajednice ili integracija doseljenih kanadskih Hrvata u zajednicu bitno bila određena socio-kulturnom formatizacijom pojedinih obilježja narodnog identiteta. Po tome su kanadski Hrvati slični drugim hrvatskim odseljeničkim skupinama (australski, američki, njemački, švedski... Hrvati). U razdoblju od 1945. do 1995. godine Hrvati u Kanadi identitet svoje zajednice oblikuju u trokutu čimbenika. Prvi je čimbenik drugojugoslavenska politika spram hrvatskog odseljeničtva. Ona, na jednoj strani, potiče Hrvate na odselidbe. Na drugoj, odseljenje Hrvata drži u identitetskoj klopci „neprijateljske emigracije“. Drugi je čimbenik ljudski kapital (radne sposobnosti i naobrazbe) te socijalni kapital (mreže solidarnosti) što su ih odseljeni kao naslijeđe prenosili u Kanadu. Treći je čimbenik bila državna praksa multikulturalizma u okviru kojega Kanada prihvaća strance.

Posebnu ulogu u formatizaciji hrvatskog nacionalnog identiteta u Kanadi imaju političke udruge, za razliku, primjerice, od SAD-a, gdje je kulturna formatizacija hrvatskog identiteta ponajviše u okviru američkog fraternalizma, pod vodstvom Hrvatske bratske zajednice, Hrvatske katoličke zajednice i još nekih manjih hrvatskih

društava, odredila glavne smjerove i uporišta „politike identiteta“. Političke udruge su racionalnim političkim postupcima uspješnije postizale ciljeve konvencionalno prisutne u kulturnom području (primjerice, način borbe kanadskih Hrvata za priznanje hrvatskog identiteta, napose kroz priznanje hrvatskog jezika). U tom se slučaju političke udruge promatraju kao specifični operativni izdanci izvorno kulturnih udruga i organizacija. Razložno je bilo pretpostaviti da upravo takvu uporabu političkih udruga i organizacija kanadska praksa multikulturalizma favorizira. I to dakako implicira, dakle, da je naznačena uloga političkih udruga specifična za evoluciju zajednice kanadskih Hrvata.

SUMMARY

This book completes and systematizes our knowledge on a group of social transformations which created and shaped the Croatian community in Canada from 1945 to 1995. The chosen period is not coincidental. Within this time frame strong fundamental processes shaped the Croatian community in Canada. An analysis of these processes, figuratively speaking, allowed for an anatomical dissection of the Croatian community in Canada.

Two specific goals were achieved, a) the first goal was to investigate the specific formation of the Croatian community through the formation of political associations and organizations and, b) the second goal was to investigate the specific formation of the Croatian community in Canada through cultural as well as religious associations and organizations. It was shown that the evolvement of the community or the integration of émigré Croats into Canadian society was strongly determined by the socio-cultural formatization of individual aspects of national identity. In this way Canadian Croats were similar to other Croatian émigré communities (Australian, American, German, Swedish, etc.)

From 1945 to 1995, Croats in Canada shaped their identity through a triad of factors. The first factor was Yugoslav state policy towards Croat émigrés. On the one hand, this policy encouraged Croats to emigrate while on the other hand it kept these Croats in an identity trap branding them as „enemy emigrants“. The second factor was the human and social capital invested in these emigrants (their vocational and educational backgrounds as well as solidarity networks). The third factor was the Canadian policy of multiculturalism which provided the framework for Canada’s acceptance of immigrants.

Croatian political associations played a special role in the formatization of Croatian national identity in Canada, as compared to the USA where the latter spurred Croatian

cultural identity within the framework of American fraternalism and was led by organizations such as the Croatian Fraternal Union, the Croatian Catholic community and other smaller associations. Through rational approaches political associations in Canada were more successful in achieving goals conventionally associated with cultural areas (for example, the struggle of Canadian Croats for recognition of their national identity especially the recognition of Croatian as a distinct language).

In this respect this book examines these political organizations as specific operative emanations of the basal cultural associations and organizations. It was reasonable to propose that this very use of political organizations was favoured by the Canadian practice of multiculturalism. These political organizations were specific to the evolution of the Croatian community in Canada.

BILJEŠKA O AUTORU

Dr. sc. Marin Sopta rođen je 6. kolovoza 1950. u Širokom Brijegu gdje je završio osnovnu školu i opću gimnaziju. Diplomirao je 1985. na Sveučilištu York u Torontu i na Sveučilištu Toronto završio poslijediplomski studij iz područja Educational Administration. Na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu doktorirao je 2012. godine.

U razdoblju od 1987. do 1993. predaje kolegij Multiculturalism in Canada na Centennial Collegeu u Torontu. Kao izvršni direktor članu parlamenta provincije Ontarija djeluje od 1991. do 1994.

Nakon uspostave slobodne i demokratske Republike Hrvatske, nakon 26 godina u iseljeništvu, s obitelji se vraća u domovinu. Kao direktor Hrvatskog centra za strategijska istraživanja organizirao je nekoliko međunarodnih konferencija na temu europske sigurnosti, euroatlantskih integracija, NATO-a, hrvatskog iseljništva i Bosne i Hercegovine nakon Daytonu. Autor i koautor je nekoliko knjiga, zbornika i publikacija o hrvatskom iseljništvu. Za djelo *Iseljena Hrvatska* s koautorima prof. dr. sc. Vladom Šakićem i dr. sc. Ivanom Čizmićem dobio je prestižnu nagradu za znanost Sabora Republike Hrvatske. Nakon povratka u domovinu obavljao je razne dužnosti, bio je tajnik HDZ-a za iseljništvo i državni tajnik Ministarstva obrane razvoja i iseljništva. Danas radi kao viši stručni suradnik Centra za kulturu i informacije „Maksimir“ u Zagrebu.

Dobitnik je sljedećih priznanja i odličja: Hrvat godine u Torontu 1994. – CRONA: New Media; Red hrvatskog pletera, 1996.; Spomenica domovinske zahvalnosti, 1996.; Red Stjepana Radića, 1996. i Red kneza Branimira s ogrlicom, 1997.

